

Realizácia a normalizačná revízia
česko-slovenskej federácie
(september 1968 – december 1970)

Dokumenty

Jozef Žatkuliak

ÚSTAV PRO SOUDOBÉ DĚJINY AV ČR, v. v. i.
Praha 2011

Realization and the revision in the period of normalization of the
Czecho-Slovak Federation (September 1968 – December 1970)

Compiled and edited by Jozef Žatkuliak

Knihu venujem svojim vnúčatám Zinke a Marekovi

Recenzovali : Prof. JUDr. Jozef Beňa, CSc.
Doc. PhDr. Ondřej Felcman, CSc.

© PhDr. Jozef Žatkuliak, CSc., Historický ústav SAV

ISBN 978-80-7285-140-9

OBSAH

Úvod

I. Možnosti a skutočnosť realizácie česko-slovenskej federácie od jesene 1968 do decembra 1970 (1971)	7
II. Archeografický úvod	27

Zoznam použitých skratiek	33
---------------------------------	----

Dokumenty	38
-----------------	----

Chronologický prehľad	527
-----------------------------	-----

Menný register	535
----------------------	-----

Zoznam použitých prameňov	540
---------------------------------	-----

Zoznam literatúry	543
-------------------------	-----

Zoznam publikovaných dokumentov	551
---------------------------------------	-----

Summary

Úvod

I. Možnosti a skutočnosť realizácie česko-slovenskej federácie od jesene 1968 do decembra 1970 (1971)

Vznik a realizácia česko-slovenskej federácie v uvedených rokoch nastoľujú mnohé otázky, vyplývajúce z celkovej reformy štátu v kontexte so vtedajším spoločensko-politickým vývojom. Predmetný zväzok dokumentov sa pokúsil hľadať odpovede na otázky a v tejto vstupnej kapitole s určitého nadhľadu podať súvislosti zložitého vývoja v Československu. V tomto zlomovom čase tak zohľadniť súvislosti spoločenských pohybov vo vnútri a voči Československu, poukázať na vplyv konkrétneho prostredia štátu pri etablovaní jeho federatívneho usporiadania a v neposlednom rade na vzťahy dvoch štátotvorných národov – českého a slovenského. Tie zo širšieho uhľa pohľadu na štátoprávnu problematiku tvorili podstatný a východiskový subjekt a objekt národných, resp. československých dejín. Na druhej strane reformujúci štát spätne vstupoval do vnútra slovenskej a českej spoločnosti v záujme ich celkovej sebarealizácie. Jednou z podmienok k nástupu spoločenských reforiem sa stalo odstránenie direktívneho mechanizmu politickej a štátnej moci.

Česko-slovenská jar vstúpila do európskeho pohybu roku 1968 rozsahom a hĺbkou spoločenských reforiem. Tie predostreli potrebu demokratizačných korektúr politického systému, vrátane postavenia mocenského monopolu Komunistickej strany Československa (KSČ). Zároveň reformy otvorili strane podriadený systém Národného frontu a vznikali spolky a záujmové organizácie mimo jeho pôdy. Do popredia sa dostali ľudské práva a slobody, slobody prejavu, spolčovacieho a petičného práva, vypracúvali sa projekty demokratizácie (federalizácie) štátu, ekonomickej reformy a sociálnych opatrení. Črtali sa kontúry občianskej spoločnosti. Obnovoval sa náboženský život a v reformnom procese našli svoje miesto cirkvi a národnosti, ako aj projekt reformy verejnej správy (samosprávy). Politická moc sa nebývalo zblížovala s občanom. Uvoľnil sa dovtedy ideologicko-dogmatický vplyv na myslenie ľudí a vzrástla cena, zvlášť necenzurovaných a odtabuizovaných informácií.

Reformy vychádzali z nedávnych skúseností rokov 1948–1967,¹ ktoré mali viaceré roviny, no dve vystúpili do popredia hneď na jar 1968: otázka rehabilitácie celých sociálnych skupín obyvateľstva, postihnutých perzekúciami 50. rokov. Tieto negatívne zasiahli aj do (ne)riešenia slovenskej a českej otázky, a teda aj do obchádzania usporiadania štátoprávnych vzťahov medzi slovenským a českým národom. Bolo potrebné otvoriť tieto problémy a zvoliť cestu nápravy.

Po štátoprávnej iniciatíve Slovenskej národnej rady (SNR), ktorá v marci 1968 nastolila úpravu štátoprávnych vzťahov na demokratických princípoch rovnosti, rovnoprávnosti a svojprávnosti medzi slovenským a českým národom cestou federalizácie štátu a túto

1 Bližšie KAPLAN, Karel: *Československo v letech 1967–1969*. Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1993, KAPLAN, Karel: *Kořeny československé reformy 1968*. Brno, Doplněk 2000, LONDÁK, Miroslav – SIKORA, Stanislav – LONDÁKOVÁ, Elena: *Předjari: Politický, ekonomický a kulturní vývoj na Slovensku v letech 1960–1967*. Bratislava, Historický ústav SAV vo vyd. Veda 2002 a ďalšie publikácie.

zaradiť medzi kľúčové oblasti reformného procesu.² Bolo pritom potrebné, aby sa slovenská a česká otázka postavili vedľa seba, a nie proti sebe, napriek najmä politickým limitom. Tým podporiť formovanie občianskej spoločnosti, riešenie vzťahu politiky a spoločenského systému.³

Akčný program KSČ z apríla 1968 však celkom nedocenil dôležitosť zápasu o spojenie občianskeho a národného princípu pri vytváraní občianskej spoločnosti a federatívnej podoby štátu. Situáciu v smerovaní reformného procesu sťažil dosť umelo politicky vyvolaný spor, na čo sa „viac“ zamerať: skôr na proces demokratizácie, alebo na proces demokratizácie?⁴ Prvý tajomník ÚV KSČ Dubček považoval prestavbu socialistického štátu za jednu z najdôležitejších úloh uskutočnenia *Akčného programu KSČ*. Súčasne by sa v ústavnom zákone o federalizácii štátu upravila štruktúra národných a federálnych orgánov. Na základe zákona „by potom probíhala prestavba štátnych orgánov a príprava voleb, takže nové usporiadanie štátu by bolo prakticky uskutočnené v prvej polovine budúceho roku. Federalizáci sa vytvári široký priestor pre sebarealizáciu každého z našich národov“.⁵ Akčný program KSČS siahla na sovietsky model socializmu svojím demokratizačným záberom a model prekračoval aj v štátoprávnej oblasti uplatnením federalizačných princípov.

Slovenská národná rada navrhovala, aby národné štáty časť svojej suverenity (kompetencií) odstúpili federácii. Odborná vládna komisia na vypracovanie ústavného zákona o novom štátoprávnom usporiadaní republiky pod vedením podpredsedu vlády ČSSR Gustáva Husáka za základ zákona považovala národný princíp rovnosti a zákaz majorizácie jedného národa druhým. Zdôraznila, že sa konkrétne formuluje, prakticky od roku 1918, nová československá štátna idea federatívneho usporiadania štátoprávných vzťahov českého a slovenského národa. Tým sa mali rešpektovať občiansky (v Snemovni ľudu) a národný princíp (v Snemovni národov) v štruktúre federálneho zhromaždenia, čo však vyvolalo značné spoločensko-politické trenice.⁶ Pripravovaný ústavný zákon o česko-slovenskej federácii sa mal stať súčasťou budúcej ústavy. Odborná vládna komisia vypracovala na začiatku augusta 1968 viaceré komplexné materiály o federatívnom usporiadaní štátu, v ktorých

vymedzila politické, právne a hospodárske princípy federácie. Tú „tvoria český a slovenský štát – Česká socialistická republika a Slovenská socialistická republika. Obidva národné štáty sú rovnoprávne“.⁷

Výrazným krokom k zásadnej zmene v usporiadaní štátu sa stalo, podľa ústavného zákona o príprave federatívneho usporiadania ČSSR z 24. júna 1968 číslo 77/1968 Zb., utvorenie Českej národnej rady (ČNR) ako dočasného orgánu národno-politickej reprezentácie českého národa 10. júla 1968.⁸ Prvoradou úlohou ČNR sa stalo zabezpečenie prípravy federácie a zaujatia k nej českého národnopolitického stanoviska. Ústavným zákonom č. 77/1968 Zb. sa utvárali predpoklady na prípravu pretvorenia jednotného (asymetrického) československého štátu na štát federatívny (symetrický) a pre vznik národných orgánov.

Reformné hnutie v Československu sa však dostalo pod drobnohľad Moskvy a jej satelitov. Na ich stretnutí vo Varšave v polovici júla 1968 priamo použili na reformný proces v ČSSR výraz „kontrarevolúcia“. Predstavitel Sovietskeho zväzu Leonid I. Brežnev tam formuloval svoju doktrínu „obmedzenej suverenity“ krajín sovietskeho bloku, lebo vraj ostatné krajiny mali „povinnosť“ zasiahnuť do tej krajiny, v ktorej boli ohrozené záujmy socializmu.⁹ Reformnému procesu práve v tom čase prakticky nepomohlo, že sa československá vláda uznesením z 18. júla 1968 prihlásila k *Medzinárodnému paktu* (Generálneho zhromaždenia OSN) o občianskych a politických právach. Ratifikácia paktu v Národnom zhromaždení by však umožňovala určitú medzinárodnú ochranu reformného procesu zo strany OSN.¹⁰ Po bratislavskej schôdzke šiestich predstaviteľov komunistických robotníckych strán, ktorá sa konala 3. augusta, vývoj svedčil o tom, že sa Moskva pripravuje na ozbrojený zásah do Československa najmä zo strategicko-vojenských a politických dôvodov. Okupácia Československa sa začala v noci z 20. na 21. augusta 1968.¹¹ Z pôdy Národného zhromaždenia ČSSR a národných rád vzišli viaceré významné protiokupačné vyhlásenia.¹² Po intervencii vojsk piatich štátov *Varšavskej zmluvy* (VZ) do Československa sa ani pôda OSN nestala účinnou na jej odsúdenie.¹³ Alexander Dubček predsa len po návrate z Moskvy stále

2 Slovenský národný archív (ďalej SNA), f. Slovenská národná rada. Zápisnice zo zasadnutí pléna 1944–1968, inventárne číslo (ďalej inv. č.) 864, krabica (ďalej kr.) 4, Stenograf. správa zo 14.–15.3.1968, s. 226-229. Bližšie ŽATKULIAK, Jozef: Slovakia 's position within the Czecho-Slovak federation, 1968 – 1970. In: TEICH, Mikuláš – KOVÁČ, Dušan – BROWN, Martin D. (eds.): *Slovakia in History*. Cambridge, Cambridge University Press 2011, s. 316-317.

3 KOSÍK, Karel: Naše nynější krize. In *Literální listy*, č. 7 – 12, 1968. Podrobne PECKA, Jindřich – BELDA, Josef – HOPPE, Jiří (eds.): *Občanská společnost 1967 – 1970*. Ediční rada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967 – 1970. Díl 2/1 sv. *Emancipačné hnutie vnútri Národnej fronty*. Díl 2/2 sv. *Sociální organizmy a hnutí Pražského jara*. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1995, 1998.

4 Bližšie ŽATKULIAK, Jozef: 1968 et la question nationale: entre démocratisation et fédéralisation. Sous la direction de François Fajtö et Jacques Rupnik. *Le Printemps tchécoslovaque 1968*. Bruxelles, Éditions Complexe 1999, s. 100-112.

5 Pozri VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír (eds.): *Komunistická strana Československa. Konsolidace (květen – srpen 1968)*. Ediční rada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967 – 1970. Díl 9/2 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2000, s. 32. Tiež pozri LALUHA, Ivan: *Alexander Dubček – politik a jeho doba*. Bratislava, Nová Práca 2000, s. 47-50.

6 O vzťahu týchto princípov, ako aj o česko-slovenských či slovensko-českých vzťahoch PITHART, Petr: *Osmadesátý*. Praha, Rozmluvy 1990, s. 83-135. Tiež BROWN, Scott: Socialism with a Slovak Face: Federalization, Democratization, and the Prague Spring. In: *East European Politics & Societies* 2008. Vol. 22, No. 3, pp. 467-495.

7 ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Federalizácia československého štátu 1968 – 1970. Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968*. Ediční rada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967 – 1970 (ďalej Ediční rada Prameny) Díl 5/1 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1996, s.166-213, 231-246.

8 JIČINSKÝ, Zdeněk: *Vznik České národní rady v době Pražského jara 1968 a její působení do podzimu 1969*. Praha, Svoboda 1990, s. 22 a nasl.

9 BENČÍK, Antonín – NAVRÁTIL, Jaromír – PAULÍK, Jan (eds.): *Vojenské otázky československé reformy 1967 – 1970. Vojenská varianta řešení čs. krize 1967 – 1968*. Ediční rada Prameny, Díl 6/1 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1996, s. 162-176.

10 Archiv Ústavu pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky, v. v. i. (ďalej A ÚSD AV ČR), fond (f.) Sbíрка Komise vlády České a Slovenské Federativní Republiky (ďalej Sb. KV ČSFR), Usnesení a jednání vlády Československé socialistické republiky (ČSSR), 1968, kartón (česky, ďalej kart.) 49, signatúra (sign.) CIII/231.

11 MADRY, Jindřich: Sovětská okupace Československa, jeho normalizace v letech 1969 – 1970 a role ozbrojených sil. In: Sešity ÚSD AV ČR, Sv. 16, Praha 1994.

12 Pozri CIGÁNEK, František (ed.): *Národní shromáždění. 21. – 28. srpna 1968*. Ediční rada Prameny, Díl 3/2 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1995, *Dokumenty o okupácii ČSSR*. Bratislava, Pravda 1968, *Vyhlasenie vlády ČSSR Všetkému ľudu Československa. Dokumenty o národním zhromaždení ve dnech 21.-28. srpna 1968*, Dokument č. 17. *Dokumenty o SNR v dňoch 21. 8. a 6. 9. 1968, Dokumenty ČNR vydané ve dnech 21. - 28. srpna 1968*. Osobný archív Jozefa Žatkuliaka.

13 MICHÁLEK, Slavomír: *Rok 1968 a Československo. Postoj USA, Západu a OSN*. Bratislava, Historický ústav SAV v spolupráci s Ústavom pro studium totalitních režimů vo vyd. Prodama 2008, s. 67-

veril v rozhlasovom prejave 27. augusta, že by bolo „velmi nerozumné a nebezpečné zdržovať jakýmikoliv akciami presuny a nakoniec odchod vojsk päť štátů z naší vlasti, protože konečným cílem našeho snažení je uskutečnit úplný odsun těchto vojsk, a to co nejdříve“.¹⁴ O to viac, že v záujme ideálov „nikdy neustoupíte [občania] od myšlenky socializmu, humanizmu a národnej samostatnosti a naší československé suverenity“.¹⁵ Moskovský diktát z konca augusta 1968 začal celkovú „normalizáciu“ spoločensko-politických pomerov v ČSSR.¹⁶ Súbežne podlomil nohy nevyhnutným politickým podmienkam na riešenie štátoprávnych vzťahov medzi slovenským a českým národom cestou federalizácie štátu.

Federalizácia štátu mohla zohrať totiž svoju rolu v tom, aby svojou demokratickou skutkovou podstatou smerovala k prekonaniu sovietskeho modelu centralistického usporiadania štátu a stať sa východiskom k federalizácii komunistickej strany.¹⁷ Od začiatku septembra 1968 sa predstavitelia ČNR a SNR dohadovali v zložitej vnútro politickej situácii na spoločnom postupe pri záverečných prácach na ústavnom zákone o československej federácii.¹⁸ ČNR oproti SNR mala odlišné názory na rozdelenie kompetencií medzi federáciu a republiky a skôr presadzovala silnejšie postavenie federálnych orgánov. SNR stále zotrvala na stanovisku, že česko-slovenská federáciu treba postaviť na rozhodujúcom postavení národných orgánov (republik). Štátoprávne odlišnosti totiž vyplývali aj z rozdielnych historických, národnopolitických a sociálno-kultúrnych podmienok vstupu dvoch štátotvorných národov do spoločného štátu.

V tom čase Národné zhromaždenie, až po napätých a zložitých štátoprávnych rokovaní, schválilo návrh ústavného zákona o československej federácii 27. októbra 1968.¹⁹ Podľa ústavného zákona (malej ústavy) číslo 143/1968 Zb. sa ČSSR stala podľa preambuly a článku 1., federatívnym (zloženým) štátom dvoch rovnoprávných republík českého a slovenského národa. (Podč. J. Ž.) Základ federácie vychádzal z uznania národnej suverenity slovenského a českého národa, čo bol výrazný vklad do už okliešteného reformného procesu. Vzniká však otázka vlastného konca procesu spoločenskej demokratizácie a kde sa začínal nový spoločenský systém, keď sa mal súbežne schvaľovať federalizačný zákon, uskutočniť všeobecné voľby a reformovať politický systém. V tom spočívala podstata politicko-právne-

ho vákuu.²⁰ V týchto podmienkach prebiehala záverečná fáza prípravy federalizácie štátu.²¹ Národné rady sa síce na konci roku 1968 zaoberali vytvorením výkonných národných a federálnych orgánov, avšak stále sa určovali hranice spoločných kompetencií medzi federáciou a republikami, ktoré len rámcovo formuloval ústavný zákon číslo 171/1968 Zb. o pôsobnosti federálnych ministerstiev.²² Stále sa hľadala podoba reformy verejnej správy, prijateľná pre Slovensko, ako aj pre české krajiny.²³

Stupňovalo sa však napätie v česko-slovenských a slovensko-českých vzťahoch, v podstatnej miere vyplývajúce z reality po 21. auguste. Navyše schválenie ústavného zákona o federalizácii štátu sa konalo v čase prípravy zmluvy o umiestnení svojich vojsk na území Československa v prvej polovici októbra 1968.²⁴ Krátko predtým si Moskva nátlakom na rokovaníach s predstaviteľmi Československa otvorila dvere pre odmietnutie federalizácie KSČ.²⁵ Zvolanie českého zjazdu strany zastavilo novembrové zasadanie ÚV KSČ a ustanovujúci český zjazd sa mal konať až po posunutom XIV. zjazde KSČ.²⁶ Zápas o federalizáciu KSČ bol veľmi podstatný v tom, že by sa politická moc v podmienkach česko-slovenskej federácie v určitej miere rozdelila do troch centier v rámci celého štátu a do jeho dvoch národných republík. Otázkou teda bolo „priamočiare“ uplatňovanie vedúcej úlohy KSČ. (Podč. J. Ž.) Odmietnutím českého zjazdu strany sa na novembrovom zasadaní v podstate končila reforma politického systému, čím sa spĺňala jedna z kľúčových požiadaviek Kremľa v záujme zachovania vedúcej úlohy komunistickej strany.²⁷

104, FOJTEK, Vít: „Uplatňovať zdrženlivosť“. Reakcie Washingtonu na československou krízu v roku 1968. In: *Český časopis historický*, roč. 106, 2008, č. 3, s. 584-596.

14 O okolnostiach rokovaní v Moskve podrobne KURAL, Václav (ed.): *Československo roku 1968. 1. díl: Obrodný proces*. Praha, Parta 1993, s.177-188 a DÜRMAN, Karel: *Útěk od praporů: Křeml a krize impéria 1964 – 1991*. Praha, Karolinum 1998, s. 106-110.

15 OTÁHAL, Milan – PREČAN, Vilém (eds.): *Šedm pražských dnů 21. – 27. srpen 1968. Dokumentace*. Praha, Historický ústav ČSAV 1968, s. 386 a 388.

16 In: *Svědectví*, roč. X., 1970, č. 38, s. 295-313.

17 Zároveň Národné zhromaždenie schválilo ústavný zákon číslo 144 o postavení národnostných menšín v ČSSR. In ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Federalizácia československého štátu 1968 – 1970*, s. 273-276. Bližšie k maďarskej otázke ŠUTAJ, Štefan: *Slovenskí Maďari a rok 1968*. In: LONDÁK, Miroslav – SIKORA, Stanislav a kol.: *Rok 1968 a jeho miesto v našich dejinách*. Bratislava, Historický ústav SAV vo vyd. Veda, 2009, s. 194-209.

18 Dokumenty č. 1, 3 a 5 zo 17., 21. a 26. 9. 1968.

19 ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Federalizácia československého štátu 1968 – 1970*, s. 302-323, 346-375.

20 ŽATKULIAK, Jozef: Slovo o postojoch podpredsedu ČNR Zdeňka Jičínského k federalizácii štátu roku 1968. In: MIKULE, Vladimír – SUCHÁNEK, Radovan (eds.): *Pocta Zdeňku Jičínskému k 80. narodeninám*. Praha, Aspi – Wolters Kluwer 2009, s. 331.

21 O zložitosti prípravy federalizácie štátu a možnosti uskutočnenia zjazdu KSČS, ako aj o postojoch Moskvy, pozri RYCHLÍK, Jan: *Česi a Slováci ve 20. století. Česko - slovenské vztahy 1945 – 1992*. Bratislava, Ústav T.G. Masaryka vo vyd. AEP 1998, s. 257-264. Zároveň dokumenty (dok.) č. 1, 4-5, 7, 11-12, 17, 20-21, 25, 30-33 zo 17., 21., 26. 9., 11. 11., 5., 22., 28. 12. 1968, 8. a 9., 29. 1., 12. 3. 1969.

22 Dokumenty o prijatí zákonov č. 171/1968 Zb. a 172/1968 Zb. z 19. 12. 1968, ďalej z 24. 3., 4. 4., 9. 6. 1969.

23 Dokumenty č. 2, 15, 23-24, 25, z 19. 9., 19. 12. 1968, 23. a 24., 29. 1. 1969.

24 Dôsledky 21. augusta 1968 citeľne postihli činnosť Národného zhromaždenia ČSSR. Podrobne FELCMAN, Ondřej: Podíl Národního shromáždění na rozrušování sovětského modelu socializmu v Československu. In LONDÁK, Miroslav – SIKORA, Stanislav a kol.: *Rok 1968 a jeho miesto v našich dejinách*, s. 140-161. O zmluve bližšie BENČÍK, Antonín – PAULÍK, Jan – PECKA, Jindřich (eds.): *Vojsenské otázky československé reformy 1967 – 1970. Srpen 1968 – květen 1971*. Ediční řada Prameny, Díl 6/ 2. sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1999, s. 74-81.

25 Stanovisko Kremľa pozri v zázname rokovania delegácie KSČ s vedením KSSZ v Moskve 3. - 4. 10. 1968. VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír (eds.): *Mezinárodní souvislosti československé krize 1967 - 1970. Září 1968 - květen 1970*. Ediční řada Prameny, Díl 4/3 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1997, s. 116-135. Podpredseda ČNR Z. Jičínský však oprávnene v septembri tvrdil, že predsa nie je možné, aby federácia vznikla bez volieb: „Pokuď nebude řešen odchod vojsk, anebo alespoň stanoveny přesné časové etapy odchodu vojsk přinajmenším do oddělených vojenských prostorů, volby se provádět nedají“. Predsa „je těžko možné, aby federace vznikla bez voleb“. In: APS PČR, f. ČNR – přípravné komise 1968, inv. č. 13, kart. 7, 5. schůze předsednictva ČNR 17. - 18. 9. 1968, Stenograf. záznam z diskuse, s. 4/2, 6/1, 6/3-4, 10/1-10/4.

26 A ÚSD AV ČR, Archivní fondy a sbírky. Pozůstalosti, Oldřich Jaroš, inv. č. 207, kart. 8, List L. Štrougalova A. Dubčecovi z 20. 12. 1968.

27 Národní archiv České republiky (NA ČR), Archiv ÚV KSČ, f. 02/4, Sekretariát ÚV KSČ 1966 – 1971, svazek (sv.) 29, archivná jednotka (ar. j.) 47, zasadanie 27. 11. 1968.

K sovietskej politickej línii vtedy čoraz viac inklinoval Gustáv Husák, podpredseda vlády pre federalizáciu a administratívno-správne členenie štátu a od konca augusta 1968 prvý tajomník ÚV KSS, u ktorého sa sústreďovali námety na reformy štátu ako celok. Do okupácie Československa sa skôr (štátny) reformista Husák v mnohom odlišoval od „konzervatívov“, no na jeseň 1968 spolurozhodovali o vzťahu reformnej politiky strany a formujúcej sa občianskej spoločnosti. Spájalo ich jedno, hoci z rozdielnych pozícií: zastavenie reformy politického systému a presadenie normalizačného kurzu v politike KSČ na už spomenutom novembrovom zasadnutí ÚV KSČ roku 1968.²⁸ Napokon aj utvorenie Byra ÚV KSČ pre riadenie straníckej práce v českých krajinách, náprotivku slovenského skôr predsedníctva ÚV KSS, zodpovedalo hierarchii role politických orgánov. Svoju úlohu tu zohral podpredseda vlády Lubomír Štrougal, postavený do čela Byra už v pozícii člena predsedníctva ÚV KSČ, ktorý neprijal myšlienku zvolania českého zjazdu strany, za ktorý sa postavili B. Šimon, V. Šilhán či J. Špaček.

Normalizačný kurz KSČ podnecoval politicky účelové národné spory, ktoré sa najviac prejavili spormi o zvolenie výrazného stúpenca *česko-slovenskej jari* Josefa Smrkovského za predsedu federálneho parlamentu na začiatku roku 1969.²⁹ Pod odstavie Smrkovského sa neostýchali dať svoj podpis nielen Husák, ktorý tvrdo presadzoval, aby jeden post z najvyšších štátnych funkcií zastával Slovák,³⁰ ale aj prezident Ludvík Svoboda, predseda práve vzniknutej federálnej vlády Oldřich Černík a ďalší. Sám G. Husák sa podľa spisovateľa Ludvíka Vaculíka na aktívne straníckych funkcionárov v Dubnici nad Váhom 10. januára 1969 tvrdo vyslovoval s „*proklatě povědomým stylem ze slovníku zavěšeného níže*“ o prechode niektorých politických skupín do pozície voči novembrovej línii ÚV KSČ. Vraj sa nenašlo dosť odvahy, aby sa nazvala „*opozice opozicí a rozvratníky rozvratníky*“, pričom nátlakové (opozičné) skupiny bez vedomia vedúcich funkcionárov vyvolávali kampane a rozpúťali vášne (okolo J. Smrkovského). L. Vaculík sa ohradil aj proti obvineniu z vedenia kabinetnej politiky,³¹ keď na obranu Smrkovského bolo ochotných vystúpiť tisíce odborárov a ďalších občanov z organizácií Národného frontu a mimo neho. Napokon predsedom parlamentu sa stal P. Colotka.³²

Česko-slovenská federácia sa etablovala v čase, keď sa nemohla oprieť o vyhovujúce vnútorné a vonkajšie politické a demokratické podmienky a ocitla sa viac-menej osamote-

ná uprostred iných zastavených reformných kroch. Paralelne pôsobil negatívny medzinárodný tlak Moskvy.³³ V januári 1969, po upálení sa Jana Palacha, poslali najvyšší sovietski predstavitelia L. Brežnev a A. Kosygin varovný list prvému tajomníkovi ÚV KSČ A. Dubčekovi a predsedovi federálnej vlády O. Černíkovi, v ktorom uviedli, že: „*události v Československu nabývajú nebezpečný politický charakter*“.³⁴ Podľa nich to zapríčinili „*pravicové protisocialistické kruhy*“. Brežnev aj v tomto prípade zasahoval do „česko-slovenského prípadu“ tak, aby sa podľa jeho nátlakových „receptov“ nemenila podstata komunistického režimu.

Dňa 1. januára 1969 sa konštitovala Slovenská socialistická republika a Česká socialistická republika ako zväzové republiky česko-slovenskej federácie (Podč. J. Ž.).³⁵ Národné rady a federálne zhromaždenie sa konštitovali a pretvárali cestou nepriamych volieb. Ustanovili sa dve rovnoprávne komory federálneho zhromaždenia – Snemovňa ľudu a Snemovňa národov. No pred predsedníctvami slovenskej a českej národnej rady stáli dôležité úlohy na dosiahnutie všetkých atribútov štátnosti (štátne znaky, ústavy, využitia článkov 37 a 38 ústavného zákona o česko-slovenskej federácii v oblasti národnej legislatívy, a pod.),³⁶ hoci časť českej verejnosti, ako aj reprezentácie, stále celkom nedocenila, napriek jej oprávnenej, no odmietnutej, snahe o utvorenie demokratických podmienok pre federáciu prostredníctvom konania všeobecných volieb v januári 1969, že sa rieši aj česká otázka a že sa formuje nielen slovenská, ale aj česká štátnosť. Podstatné však hneď od začiatku bolo, že si svoje neľahké postavenie uvedomovali české národné orgány.³⁷

V prípade SNR sa síce zdôrazňovalo jej postavenie SNR ako predstaviteľky národnej zvrchovanosti a svojbytnosti slovenského národa,³⁸ no jej hlavná úloha, spočívajúca v príprave ústavy SSR, sa z vnútropolitických dôvodov odsúvala. ČNR stále prekonávala prvotné problémy postavenia národného zákonodarného orgánu. Vypracovanie ústavy³⁹ by však napomohlo aj k riešeniu kompetenčných sporov, teda aj postavenia Slovenska a českých krajín a ich národných orgánov. Následne aj prebudovanie existujúceho právneho poriadku v prospech racionálneho fungovania česko-slovenskej federácie a jej národných republík. Nový právny systém, ktorý by rešpektoval federalizačné princípy, vrátane usporiadania súdov a prokuratúr (súdnictva), sa stále pohyboval v rovine návrhov.⁴⁰ Súčasne chýbala tu realizácia návrhov zákonov o ústavných súdoch,⁴¹ ktoré mohli svojimi kompetenciami

28 VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír (eds.): *Komunistická strana Československa. Normalizace (listopad 1968 – září 1969)*. Ediční řada Prameny, Díl 9/4 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2003, s. 29-32. Tiež ŽATKULIAK, Jozef – LALUHA, Ivan (eds.): *Alexander Dubček: Od totality k demokracii. Prejavy, články a rozhovory, výber 1963 - 1992*. Bratislava, Veda 2002, s. 196-205; *O výsledkoch rokovania Ústredného výboru Komunistickej strany Československa v dňoch 14. - 17. novembra 1968 a Ústredného výboru Komunistickej strany Slovenska v dňoch 19. - 20. novembra 1968*. Bratislava, Pravda 1968.

29 Dok. č. 17, 19, 25 z 22. 12. 1968, 6. 1., 29. 1. 1969. Bližšie CIGÁNEK, František – FELCMAN, Ondřej (eds.): *Národní shromáždění. Srpen 1968 – leden 1969*. Ediční řada Prameny, Díl 3/3 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2009, s. 398-414.

30 Dok. č. 8, 9, 17, 27 z 2. a 22. 12. 1968 a z 3. 2. 1969.

31 HOPPE, Jiří: *Pražské jaro v médiích. Výběr z dobové publicistiky*. Ediční řada Prameny, Díl 11. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2004, článok L. Vaculíka „Ostatně soudím“, uverejnený v *Listoch*, s. 314.

32 NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/6, Výkonný výbor Predsedníctva ÚV KSČ 1968 - 1969, sv. 1, ar. j. 1, zasadanie 3. 12. 1968, č. sp. 5093/31, 5097/31, 5095/31. Pozri dokument z 29. 1. 1969. Podrobné DOSKOČIL, Zdeněk: *Duben 1969 /Anatomie jednoho mocenského zvratu/*. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2006, s. 26-39.

33 VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír (eds.): *Mezinárodní souvislosti*, Díl 4/1 sv., s. 209-229. Pozri dokumenty č. 11-12, 19, 25 z 5. 12. 1968, 6., 29. 1. 1969.

34 NA ČR, A ÚV KSČ, f. 07/15, sv. 27, ar. j. 280. List z 23. 1. 1969, s. 2.

35 NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/1, Predsedníctvo ÚV KSČ 1966 – 1971, sv. 89, Programové vyhlásenie (22. 1. 1969), s. 37. Tiež dokumenty č. 24 a 25 z 23. a 24. 1. 1969 o programových vyhláseniach národných vlád. Autor chce podčiarkovaním len upozorniť na kľúčové faktory v tak komplikovanej problematike reformy štátu.

36 Dokumenty č. 8-10, 25, 30-33, 34, 37, 41 z 2., 3. a 5. 12. 1968, 29. 1., 12., 21. 3., 23. 4., 24. 6. 1969.

37 Bližšie JIČÍNSKÝ, Zdeněk: *Charta 77 a právní stát*. Brno, Doplněk 1995, s. 170-174.

38 Podobne ČNR, pozri dokument č. 20 z 8. 1. 1969.

39 Pozri dokument č. 34 o legislatívnom pláne SNR.

40 O návrhoch zákonov, teda predpokladanej integrálnej súčasti nielen transformácie právneho poriadku, ale aj federalizácie štátu podrobne FELCMAN, Ondřej – VONDROVÁ, Jitka (eds.): *Vláda a prezident. Období normalizace (září 1968 – říjen 1969)*. Ediční řada Prameny, Díl 8/2 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2010, s. 261-272, 371-378. Dokument č. 57 zo 17. 12. 1969.

41 Dokumenty č. 42 a 47 z 25. 6. a 29. 7. 1969.

a úrovňou rozhodnutí zasahovať do sporov medzi federálnymi a národnými orgánmi, čo by umožnilo hladšie fungovanie česko-slovenskej federácie.⁴²

No po jej konštituovaní sa však federálne a národné orgány po polroku, po politických rozhodnutiach v apríli a v máji 1969,⁴³ ocitli de facto v nerovnakých pozíciách, v rozpore s dikciou ústavného zákona číslo 143 z októbra 1968, že „*suverenita národných štátov a suverenita federálneho štátu existujú a pôsobia vedľa seba*“, a teda nemôže ísť o vzájomné postavenie a vzťahy nadradenosti a podriadenosti.⁴⁴ Takto závažnou brzdiacou skutočnosťou bolo len hľadanie modelu koordinácie zákonodarných orgánov (Federálneho zhromaždenia, národných rád), a výkonných (federálnej vlády a národných vlád), na horizontálnej a vertikálnej úrovni.⁴⁵ Zároveň boli vznesené návrhy na rovnocennú koexistenciu postavenia federálnych a národných orgánov.⁴⁶

V skutočnosti však rozhodoval mocenský monopol komunistickej strany s princípom demokratického centralizmu a jeho prioritou politicko-štátnej jednoty štátu (idea česko-slovenskej štátnosti). Federatívne usporiadanie štátu s tromi rovnocennými centrami, t.j. zložený štát, ako aj primárne postavenie republík so značným demokratickým usporiadaním štátoprávnych vzťahov medzi slovenským a českým národom, vyjadrujúce princíp rovný s rovným medzi dvoma štátmi federácie. V tom spočíval kľúčový rozpor medzi politickou mocou a usporiadaním štátu v lete 1969.

Dovtedajší prvý tajomník ÚV KSS Gustáv Husák vystriedal v réžii Moskvy a za pomoci „konzervatívcov“ Alexandra Dubčeka v najvyššej politickej funkcii 17. apríla 1969.⁴⁷ Husák sa 17. apríla 1969 vo svojom prejave postavil s ďalšími už bývalými reformátormi do úlohy politika, ktorý síce ešte chce uskutočňovať politiku strany po januári 1968 a následný demokratizačný proces, no hneď na to v rozpore s tým chcel, aby v postupe strany boli „*zachyceny v listopadové rezoluci ústredného výboru z minulého roku. Obrat, ktorý je u nás nevyhnutný, bude jen v metodách provádění této politiky, v důsledné realizaci této politiky*“.⁴⁸ V spomenutí obratu vystihol sám seba a celú skupinu tzv. centristov (realistov), už neraz poprepájaní s konzervátcami, ktorí v skutočnosti podnikali kroky na úkor českej a slovenskej spoločnosti. Realisti vo vedení KSČ len postupne formovali svoju stratégiu postupu a netlačili hneď, na rozdiel od konzervatívcov, na dôkladnú likvidáciu po januárovej politike.⁴⁹ No predsa len pritvrdili oproti predchádzajúcim mesiacom spolu s „konzervátcami“

42 SNA, f. ÚV KSS/04, Predsedníctvo ÚV KSS 1958 – 1986, kr. 1210, 29. 7. 1969, č. sp. 689/17, Národný archív České republiky (NA ČR), f. Úrad Predsedníctva vlády ČSSR (ÚPV) ČSSR/ČSFR – bežná spisovna, roky 1968 – 1970 (nespracované), kart. 158, sign. 364/2, Ústavnoprávny výbor SN FZ 10. 7. 1969.

43 Dokumenty č. 40-41, 44 a 46 zo 9. 6., 24. 6., 1., 10. 7. 1969.

44 Dokumenty č. 30-33 z 12. 3. 1969.

45 Pozri genézu prípravy zákona o pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov v dokumentoch č. 16, 22, 35-36, 40 z 21. 12. 1968, 17. 1., 24. 3., 4. 4., 9. 6. 1969.

46 Archiv Poslanecké Sněmovny Parlamentu České republiky (APS PČR), f. Česká národní rada I. volební období 1969 – 1971, inv. č. 20, kart. 13, Zápisnica a vyhlásenie z rokovania preds. ČNR a SNR 27. - 28. 2. 1969. Pozri aj dok. 29, 37 a 41 zo 17. 2., 23. a 24. 6. 1969.

47 NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/1, sv. 92, ar. j. 153, 154, Predsedníctvo ÚV KSČ rokovalo o príprave zasadania „ústne“ a bez prítomnosti A. Dubčeka. Tiež o zvolaní Federálneho zhromaždenia na 22. apríla 1969. Analyticky DOSKOČIL, Zdeněk: *Duben 1969*, s. 212-230. Tiež BENCÍK, Antonín: *V chapadlech kremelské chobotnice*. Praha, Mladá fronta 2007, s. 326-375.

48 HUSÁK, Gustáv: *Výbor z projevů a statí 1969 – 1985*. Sv. I., Praha, Svoboda 1986, s. 15 a 30.

49 DOSKOČIL, Zdeněk: Husákova normalizační strategie po dubnovém plénu ÚV KSČ v roce 1969.

(pričom ťažko rozlišovať, či mali „navrch“ českí, alebo slovenskí) závažnú skutočnosť, že „jeho normalizačná elita“ odvodzovala svoju moc ani nie tak z ideológie, ale zo sovietskej prítomnosti. (Podč. J. Ž.)

Politická moc sa znovu postavila nad štátne orgány a dala jasne najavo, že už nejde o program KSČ z apríla 1968, ale o plnenie normalizačnej línie z novembra toho roku, ktorá vraj lepšie zodpovedala potrebám strany. Rozhodla tu vôľa sovietskeho vedenia, ktoré si zakladalo na opätovnej centralizácii riadenia štátu a ktorú vedenie KSČ G. Husáka, ako aj „zdravé jadrá“ v krajských a okresných organizáciách komunistickej strany, podporovalo.⁵⁰ Pre svoje ciele zneužili traumy slovenskej a českej spoločnosti. Cestou politického nátlaku im predostreli návrh, v ktorom im vlastne určili podriaďiť sa „ideovej a akčnej jednote strany“.

Slovenská a česká spoločnosť pritom vnímali postupné zastavenie návrhov zákonov o mimo súdnych rehabilitáciách, spolčovacom a petičnom práve či o podnikových radách, ktoré sa mohli stať oporami utvorenia občianskej spoločnosti. Vedenie KSČ zastavilo na Brežnevov podnet rehabilitácie.⁵¹ Voľby do zastupiteľských orgánov sa nekonali, hoci sa spôčiatku plánovali na 17. novembra 1968 a potom na začiatok roku 1969.⁵² Začala sa meniť štruktúra mocenských skupín a vykonávateľov systému. Sledovali upevnenie vedúcej úlohy KSČ a jej ideológie. Vzťahovalo sa to aj na miestne mocenské orgány štátu – národné výbory. Pritom na Slovensku už v rámci dvojstupňovej sústavy verejnej správy, ktorá vznikla od 1. júla 1969.⁵³

V tom čase A. Dubček žil v akomsi osobnom iluzórnom omyle potreby zotrvania v popredí politického diania a stal sa v apríli 1969 predsedom Federálneho zhromaždenia ČSSR.⁵⁴ G. Husáka na zasadaní ÚV KSS 4. mája 1969 uvoľnili z funkcie prvého tajomníka ÚV KSS a jeho nástupcom sa stal Š. Sádovský. Predsedom slovenskej vlády sa stal Peter Colotka a český znovu Stanislav Rázl. Predsedami národných rád ostali Čestmír Císař a Ondrej Klokoč.

Na zasadaní ÚV KSČ v máji 1969 bola prijatá tzv. realizačná smernica k najbližším úlohám strany, ktorá z obsahu federácie začala vysávať federalizačné princípy rovnosti a svojprávnosti jej zväzku dvoch národných republík, čím sa nabúral článok 1 ústavného zákona 143/1968 Zb. Plnenie smernice viedlo k posilneniu federálnych výkonných orgánov. Využila sa široko formulovaná spoločná kompetencia výkonných orgánov federácie a republík, ktorá na podklade ústavných zákonov z jesene 1968 umožňovala pohyb k centralizácii štátnej moci. Na tento pohyb upozorňovali v júli 1969 národné vlády vo svojich prvých hodnoteniach česko-slovenskej federácie. Uznesenia federálnej vlády, s právom veta, sa mali stať záväznými pre národné vlády (navyše podpredsedom federálnej vlády sa stal predseda národnej vlády), federálny rozpočet by bol určujúci pre rozpočty republík. Podobne sa nad-

In: LONDÁK, Miroslav – SIKORA, Stanislav a kol.: *Rok 1968 a jeho miesto v našich dejinách*, s. 280-282.

50 DOSKOČIL, Zdeněk: Volba Gustáva Husáka prvním tajemníkem ÚV KSČ v dubnu 1969 ve světle nových dokumentů a souvislostí. In: ŠMIGEL, Michal a kol.: *Radikální socializmus a komunizmus na Slovensku (1918 – 1989). Spoločnosť medzi demokraciou a totalitou*. Banská Bystrica, Univerzita Mateja Bela – Historický ústav SAV 2007, s. 237-246.

51 Pozri: www.psp.cz/cgi-bin/win/eknih/1969fs/sl/stenprot/009schuz/s009004.htm, 8. 7. 1970.

52 APS PČR, f. ČNR – přípravné komise 1968, inv. č. 13, kart. 7, 5. schůze předsednictva ČNR 17. – 18. 9. 1968, Stenograf. záznam z diskuse, s. 4/2, 6/1, 6/3-4, 10/1-3, inv. č. 25, kart. 9, 3. schůze státoprávní komise ČNR 27. 9. 1968.

53 Dok. č. 43 a 65 z 27. 6. 1969 a 24. 6. 1970.

54 Dok. č. 41 z 24. 6. 1969.

radilo postavenie federálnych plánov. (Podč. J. Ž.)⁵⁵ Vznikal už po polroku priestor, v rámci na prehodnotenie ekonomickej reformy, pre opätovnú centralizáciu politického riadenia štátu, v rozpore so zámermi jeho federalizácie, čo revidovalo nielen mechanizmus česko-slovenskej federácie, ale aj samotnú krehkú „rovnovážnosť“ koexistencie jej suverenity a jej národných republík. (Podč. J. Ž.)

Viacerí poprední predstavitelia štátu a KSČ, ktorí túto tendenciu oficiálne popierali, navyše, neraz bez škrupúl, prehodnocovali svoje postoje k okupácii Československa v auguste 1968. Spletitosť situácie ukázala porada komunistických a robotníckych strán v Moskve v júni 1969, kde sa kamuflovala pomyselná jednota komunistického hnutia (5 strán odmietlo závery porady a 7 malo vážne výhrady). Na porade G. Husák tvrdil, že bez „internacionálnej pomoci“ by sa nezabránilo postupu kontrarevolúcie v Československu a tejto línie sa držalo v podstate celé vedenie KSČ.⁵⁶ V tomto prevratovom čase vystúpila do popredia skutočnosť, že Husák bol predovšetkým „verným vojakom a potom dôstojníkom svojej strany“. Avšak práve vtedy začala jeho „celá reťaz omylov, ilúzií, najmä však definitívneho rozchodu Husáka s tými, ktorí ho svojou aktivitou na plenárkach i na uliciach roku 1968 navrátili do vytúžených predsedníctiev a sekretariátov“.⁵⁷

Vedenie KSČ si zvolilo cestu politického a ideologického nátlaku.⁵⁸ Staronový „triedny boj“ sa tiež dotýkal reformnej inteligencie, spisovateľov, novinárov, študentov, pedagógov, vedcov a pracovníkov v oblasti médií. Časť ich pracovníkov začala „prehodnocovať“ svoje nedávne postoje,⁵⁹ no druhú vyradili z verejného života.⁶⁰ Nastupujúca doktrína „reálneho socializmu“ sa v samom počiatku ocitla na vratkých základoch obmedzovaním slobody slova a prejavu, autonómie kultúrneho a vedeckého života.⁶¹ Rola štátu sa postupne dostala do štádia negatívnej regulácie spoločenských procesov (politickými čistkami, potlačením demokratizácie verejného života, odsúvaním volieb, stávaním národného a občianskeho princípu proti sebe. Nasledovalo prenasledovanie najmä predstaviteľov českej, no aj slovenskej inteligencie (Ludvík Vaculík, František Šamalík, Jan Tesař, Karel Kosík,

55 Dokumenty č. 40-41, 43, 45-46 zo 9., 24., 27. 6., 7., 10. 7. 1969.

56 HANISKO, Eugen (zost.): *Svedectvo dokumentov a faktov*. Bratislava, Pravda 1975, s. 66-78; *Dokumenty z medzinárodných porád komunistických a robotníckych strán*. Bratislava, Pravda 1976, s. 200-219.

57 LIPTÁK, Lubomír: *Storočie dlhšie ako sto rokov. O dejinách a historiografii*. Bratislava, Kalligram 1999, s. 121 a 137. G. Husák a ďalší z jeho okolia nevystúpili na obranu spoločenskovedných pracovníkov, ktorí sa zasadzovali za demokratizáciu pomerov a za federalizáciu štátu (M. Hübl, V. Prečan, J. Jablonický, B. Graca, S. Falťan, J. Zrak, V. Hatala, V. Pavlenda a H. Kočtůch, i samotný L. Lipták). Tamže, s.135.

58 Bližšie BÁRTA, Miloš – FELCMAN, Ondřej – BELDA, Josef – MENCL, Vojtěch: *Československo roku 1968. 2. díl: počátky normalizace*. Praha, Parta a Ústav mezinárodních vztahů 1993, s.100-108.

59 Typickým príkladom pridania sa k normalizačnému kurzu KSČ sa stalo vyhlásenie 130 žurnalistov *Slovo do vlastních řad* zo 17. mája 1969. In: HOPPE, Jiří (ed.): *Pražské jaro v médiích*, s. 373-377.

60 MARUŠIAK, Juraj: Slovenská spoločnosť a normalizácia. In: *OS*, roč. 6, 2002 január - február, č.1-2, s. 13.

61 Bližšie OTÁHAL, Milan: *Opozice. moc, společnost 1969 – 1989. Příspěvek k dějinám „normalizace“*. Praha, ÚSD AV ČR – Maxdorf 1994, OTÁHAL, Milan – NOSKOVÁ, Alena – BOLMONSKÝ, Karel: *Svědectví o duchovním útlaku 1969 – 1970. Normalizace v kultuře, umění, vědě, školství a sdělovacích prostředcích*. Praha, Maxdorf 1994, HRADECKÁ, Vladimíra – KOUDELKA, František: *Kádřová politika a nomenklatura KSČ 1969 – 1974*. In: Sešity ÚSD AV ČR, sv. 31, Praha 1998, MÍŠKOVÁ, Alena – BARVÍKOVÁ, Hana – ŠMIDÁK, Miroslav: *Československá akademie věd 1969 – 1972*. In: Sešity ÚSD AV ČR, sv. 30, Praha 1998.

Rudolf Battěk, Luděk Pachman, Július Strinka, Václav Černý, Petr Uhl, Jiřina Šiklová, Eva Kantůrková, Dana Němcová, Gertruda Sekaninová-Čakrtová, Dominik Tatarka, Jaroslav Šabata, Ladislav Mňačko, Milan Hamada, Ivan Kadlecík, Milan Lasica, Július Satinský, Karel Kryl, Elo Havetta, Eugen Löbl, Milan Šimečka, Ladislav Ťažký, Peter Karvaš, Roman Kaliský, Andrej Sarvaš, Ctibor Štítnický, Jaroslav Seifert, Pavol Števček, Ivan Sviták, Milan Városov, Ján Čomaj, Vladimír Maňák, Martin Hric, Ivan Lалуha, Pavel Machonin, Václav Havel, Zdeněk Mlynář, Vilém Prečan, Milan Otáhal, Josef Belda, Zdeněk Hejzlar, Pavel Kohout, Václav Kural, Jan Křen, Antonín Benčík a ďalší).

Viacerých z nich prenasledovali za vydanie petície *Deset bodů* z 21. augusta 1969, ktorú adresovali politickým a štátnym orgánom. Protestovali v nej proti dôsledkom okupácie, Moskovského protokolu a umiestneniu sovietskych vojsk, ako aj proti zastaveniu a pokrytiu zmyslu reforiem, cenzúre a vynútenému odchodu ľudí a spoločenských organizácií z verejného života. Ďalej zostavovatelia petície, najmä L. Vaculík, ohradili sa proti nejakým prejavom oportunistu alebo protištátneho vyjadrovania, neuznávali „úlohu komunistické strany jako mocenské organizace, její nadřazování nad státní orgány odpovědné všemu lidu. Stavení kategorie stranictví nad kategorií občanství je nehoráznost“.⁶² Navyše „žádný útlak nemůže zcela umlčet myšlení a umrtvit veškerou práci“.⁶³ Význam tohto na tú dobu trefného a odvážneho vyjadrenia stúpol o to viac, že čoskoro na to bol brutálnym spôsobom potlačený občiansky odpor proti normalizačnej politike v auguste 1969 v Prahe, Brne, Liberci, Bratislave či Košiciach. Občania dostali tvrdý úder od vlastných – československých ozbrojených síl, ktoré masovo nasadili tiež na základe nátlaku sovietskeho vedenia. Dôsledkom bolo niekoľko mŕtvych a ľudové milície sa prejavili ako protiludový ozbrojený orgán KSČ.⁶⁴ Režim na občiansky odpor hrubo reagoval schválením *Zákonného opatření* číslo 99 Predsedníctva Federálneho zhromaždenia ČSSR, pod ktoré sa podpísali prezident L. Svoboda, predseda zhromaždenia A. Dubček a predseda federálnej vlády O. Černík.

Spisovateľ a dramatik Václav Havel vyzýval A. Dubčeka v rozsiahlom liste na začiatku augusta 1969, aby k vývoju vnútropolitckej situácie zaujal zreteľný postoj, lebo v krátkom čase dôjde k sovietskemu (normalizačnému) výkladu československých udalostí roku 1968. Havel apeloval na Dubčeka, že v mnohom záležalo od neho ako symbolom *socializmu s ľudskou tvárou* pre svetovú verejnosť a predložil mu niektoré možnosti postoja: rozsiahlu sebakritiku, priznanie slabosti a zaslepenosti jeho vedenia, ďalej mlčanie a najmä mu doporučoval, aby „navzdory všem vykonávaným tlakům věcne, otevřene a pravdivě vyložíte své záměry, svou politiku i své pojetí polednového vývoje“, v ktorom išlo o regeneráciu socializmu.⁶⁵

62 PECKA, Jindřich – PREČAN, Vilém (eds.): *Proměny Pražského jara 1968 – 1969. Sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti*. Brno, Doplněk 1993, s. 285.

63 PECKA, Jindřich – BELDA, Josef – HOPPE, Jiří (eds.): *Občanská společnost 1967 – 1970. Sociální organismy a hnutí Pražského jara 1967-1970*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967- 1970. Díl 2/2 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1998, s. 382-392. Napriek ťaživým vnútropolitickým pomerom, zákazom mnohotisícového *Reportéra*, časopisu *Listy a Studentské listy*, sa neskôr objavili protirežimné letáky. Bližšie PERNES, Jiří: *Odpor československé veřejnosti proti intervenci*. In: BLAŽEK, Petr – KAMIŇSKI, Łukasz – VĚVODA, Rudolf (eds.): *Polsko a Československo v roce 1968*. Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference Varšava, 4. – 5. září 2003. Praha, ÚSD AV ČR v nakl. Dokořan 2006, s. 207-208.

64 Podrobne TŮMA, Oldřich: *Srpen '69. Edice dokumentů*. Praha, Maxdorf 1996.

65 HAVEL, Václav: *Do různých stran. Eseje a články z let 1983 – 1989*. Usp. Vilém Prečan. Praha, Lidové noviny 1989, s. 428-441.

A. Dubček síce vystúpil s obhajobou reformného procesu až na septembrovom zasadaní ÚV KSČ, avšak na druhej strane prihlásil k opatreniam z apríla 1969.⁶⁶ Akoby si neuvedomil, čo sa všetko zmenilo od septembra 1968 do septembra 1969. Vtedy už totiž bolo zrejmé, že zo slova *poriadok* vyprchával jeho demokratizačný a humanitný obsah a význam. Ustupovala spoločenská a mobilizačná úloha tlače, rozhlasu a televízie. Spisovateľ a filozof Milan Šimečka zastával názor, že tu skôr išlo o *poriadok* spred roku 1968.⁶⁷ Na septembrovom zasadaní ÚV KSČ boli zrušené uznesenia ÚV z júla a augusta 1968 a platnosť augustového mimoriadneho zjazdu KSČS 1968 z Vysočian. Prvý tajomník ÚV KSČ G. Husák hovoril o obrodnom procese ako o *plazivej kontrarevolúcii* a v auguste 1969 vraj išlo o strhnutie ľudových más „do otvoreného zápasu a náš štát znovu priniesť do chaosu“.⁶⁸ S rušením dokumentov z augusta 1968 nasledovalo Predsedníctvo FZ ČSSR a národné rady.⁶⁹

Politická moc zvyšovala politický tlak, lebo treba „obnoviť všetky orgány tak, ako to stanoví strany, ako to zákony tohto štátu žiadajú“.⁷⁰ Ťažko určiť hranice politického tlaku voči slovenskej a českej spoločnosti,⁷¹ keď G. Husák, O. Černík, V. Biľak, V. Nový, D. Kolder a ďalší na zasadnutí ÚV KSČ v septembri 1969 v Prahe v podstate zmietli zo stola reformné spoločenské hnutie po januári 1968. A pritom vonkoncom nešlo o náhodný jav, lebo od polovice roku 1969 sa formovali dve silné rozhodujúce politické skupiny, ktoré v Predsedníctve ÚV KSČ a vo federálnej vláde rozhodovali o podobe riadenia štátu a jeho hospodárstva. Po tvrdom zastavení politickej reformy treba tu mať na zreteli, že viacerí predstavitelia pre svoje pre reformné postoje museli odísť z funkcií, čo ovplyvnilo presadenie a osud ekonomickej reformy,⁷² ako aj fungovanie česko-slovenskej federácie v ekonomickej rovine a vyrovnanie ekonomických a sociálnych rozdielov medzi českými krajinami a Slovenskom.⁷³ Na stra-

ne druhej, viacerí tieto postoje opustili a zaradili sa do normalizačnej línie KSČ, v rámci ktorej sa väčšinou nadnesene a skreslene vyhlasovalo, že sa tieto rozdiely postupne stierajú.

Prvú, ktorá s určitými vnútornými rozdielmi, tvorila skupina tzv. politických realistov (centristov), ktorá brala zreteľ na potreby Slovenska (prvý tajomník ÚV KSČ G. Husák, vo vedení KSČ Š. Sádovský, J. Kempný, J. Lenárt, predsedovia a podpredsedovia federálnej vlády O. Černík a L. Štrougal, P. Colotka a K. Laco, ministri federálnej vlády M. Dzúr, F. Vlasák, B. Sucharda, V. Hůla, R. Rohlíček, I. Rendek, K. Boďa a B. Chňoupek, predseda a podpredseda českej vlády J. Korčák a A. Červinka, podpredseda slovenskej vlády J. Hanus, predseda SNR O. Klokoč a ďalší), a druhá, internacionálna, neraz postavená na podpore Moskvy (A. Indra, V. Biľak, D. Kolder, A. Kapek, F. Hamouz, J. Haman, J. Havlín, K. Hoffman, F. Hagara, L. Pezlár, J. Fojtík, E. Erban, M. Jakeš, V. Šalgovič, D. Hanes, B. Kučera, J. Marko, M. Hruškovič, J. Janík a iní), ktorá bez ohľadu na národnú otázku presadzovala len jednu líniu politickej a ekonomickej centralizácie štátu, čo sa dotklo aj vyrovnávania cien, ako aj výroby (finalizácie, otázka dani z pridanej hodnoty) tovaru a určovania výšky kľúčových daní. Totiž, pre obe republiky sa dosť celoplošne (celoštátne) nastavili ceny, rôzne typy daní a odvodov, investície, dieľčie kritériá pre zostavovanie a prerozdeľovanie rozpočtov a pre ďalšie finančné a ekonomicke nástroje.⁷⁴ (Podč. J. Ž.) To vnútorne členilo obe skupiny, pričom možno ďalších vyčleniť ako tzv. politických technokratov a viacerých z prvej skupiny, ktorí z rôznych príčin opúšťali v septembri a októbri politické a štátne pozície. Okrem toho boli tu snahy slovenských reformných ekonómov V. Pavlendu, H. Kočtúcha či Jozefa Rosu o nápravu v politickej koncepcii vyrovnávania sociálnej a hospodárskej úrovne Slovenska s českými krajinami, či zreteľnejšie povedané, akceptácie primárnych hospodárskych kompetencií republík, ako aj ich kompetencií v oblastnom riadení.⁷⁵ Pritom nemožno stavať proti nim silnú skupinu českých ekonómov, ktorá sa sústredila práve na celoštátne hľadiská vývoja hospodárstva.

Česko-Slovensko súčasne strácalo určitú reformnú možnosť odpútania sa od industriálneho štádia sovietskeho typu, ako aj modelu riadenia hospodárstva.⁷⁶ Hoci na začiatku 70. rokov vykazovalo aspoň kvantitatívne slušné hospodárske výsledky, čoraz výraznejšie sa vyskytovali prvky, ktoré svedčili práve o technologickej, informatickej a technickej neschopnosti sústrediť sa na intenzifikáciu výroby a poskytovaných služieb. Hospodárstvo sa vyznačovalo dlhým inovačným cyklom, ktorý tak brzdil jeho modernizáciu a vyrovnanie sa s dlhodobým nedostatkom spotrebného tovaru. Disproporcía rástla aj v tom, že kým na

66 VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír: *Komunistická strana Československa*, Díl 9/4 sv., s. 554-568.

67 ŠIMEČKA, Milan: *Obnovení pořádku*. Brno, Atlantis 1990, s. 15-18, 70-78. Porovnaj *Obnovení pořádku*. In: *Svědectví*, roč. XIV., 1978, č. 56, s. 639-658. Tiež k „posttotalitarizmu“ PITHART, Petr: 1969 – 1989: chybějící pojem, či spíše nechuť k porozumění? In: *Soudobé dějiny*, roč. XVI., 4/2009, s. 692-698.

68 In: *Zasadanie Ústredného výboru KSČS v dňoch 25. - 26. septembra 1969. Zasadanie Ústredného výboru KSS dňa 2. októbra 1969*. Zborník uznesení orgánov. Október 1969, č. 3. Bratislava, EPOCHA 1969, s. 5. Na zasadaní ÚV KSS zrušili uznesenia a dokumenty z júla a augusta 1968.

69 Dokumenty č. 54 a 64 z 12. 11. 1969, 15. 4. 1970.

70 HUSÁK, Gustáv: *State a prejavy. Apríl 1969 – apríl 1970*. Bratislava, EPOCHA 1970, s. 337. Na zasadaní ÚV KSČ v septembri 1969 rezignovali na funkcie v predsedníctve A. Dubček a Š. Sádovský, zvolený bol A. Kapek, J. Korčák, J. Lenárt, D. Hanes, V. Hůla, A. Indra, J. Fojtík, J. Kempný, do pléna ÚV KSČ Vladimír Pirošík, Ján Pirč, Eugen Turzo a iní.

71 Podrobne k nasledujúcemu vývoju napr. WILLIAMS, Kieran: *The Prague Spring and its aftermath Czechoslovak politics 1968 – 1970*. Cambridge, Cambridge University Press 1999, s. 226-253, TŮMA, Oldřich: *Normalizace 1969 – 1971*. In: BLAŽEK, Petr – KAMIŇSKI, Łukasz – VĚVODA, Rudolf (eds.): *Polsko a Československo v roce 1968*, s. 210-221. LIPTÁK, Lubomír: *Slovensko v 20. storočí*. In: MANNOVÁ, Elena (ed.): *Krátke dějiny Slovenska*. Bratislava, AEP 2003, s. 310-319.

72 Sovietsky veľvyslanec v ČSSR S. Červonenko sa negatívne vyjadril k možnosti prijatia zákona o socialistickom podniku, lebo to by umožnilo prijať ekonomický systém podľa teórie trhového mechanizmu O. Šika a ohroziť tým princíp demokratického centralizmu v riadení a plánovaní národného hospodárstva. Bližšie VONDROVÁ, Jitka (ed.): *Ekonomická reforma 1965 – 1969*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967- 1970. Díl 10. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2010, s. 15.

73 Pozri dokument č. 39 z 2. - 3. 6. 1969 a pozn. 75.

74 Bližšie dokumenty č. 3 až 6, č. 29 a 36 zo 21. 9. a 1. 10. 1968, 17. 2. a 4. 4. 1969 v porovnaní s dokumentmi č. 53, 55-56 zo 14. 10., 19. a 27. 11. 1969.

75 Podrobnejšie s tabuľkami LONDÁK, Miroslav: *Ekonomické reformy v Československu v 50. a 60. rokoch 20. storočia a slovenská ekonomika*. Bratislava, Historický ústav SAV vo vyd. Prodama 2010, s. 210-217. Pozri aj dokument č. 39 z 2.-3. 6. 1969. Porovnaj články VELTRUSKÝ, Ladislav: *Federace a ekonomika*. ROSA, Jozef: *Federácia a hospodárska politika Slovenska*. In: *Nová mysl*, roč. XXIII, 1969, č. 1, s. 37-57. Pozri dokumenty z 24. 6., z júla, 19. 11. 1969. Tiež diskusia českých ekonómov F. Čiháka, D. Dvořáka, L. Léra a L. Veltruského o hospodárskej politike. In: *Nová mysl*, roč. XXIII, 1969, č. 4, s. 387-396.

76 TEICHOVÁ, Alice: *Úvaha o transformaci a dědictví minulosti ve střední a východní Evropě*. In: TŮMA, Oldřich (usp.): *Historické studie. K sedmdesátinám Milana Otáhalu*. Praha, ÚSD AV ČR 1998, s. 210. No české krajiny prešli už v 19. storočí industrializačným štádiom, hoci aj Slovensko patrilo kresťanskou kultúrou a geograficko-politicky k Západu. Podľa KOŽMIŇSKI, Maciej: *Skice k výkladu o hraniciach Európy a európskych hraniciach*. In: KOŽMIŇSKI, Maciej (ed.): *Európska civilizácia. Eseje a prednášky*. Bratislava, Kalligram 2006, s. 231.

Slovensku dlhodobo stúpala hrubá priemyselná výroba, české krajiny sa postupne dostali pod celoštátny priemer.⁷⁷

Celú situáciu v posune realizácie česko-slovenskej federácie komplikovala ďalšia skutočnosť, že až v tom čase *Legislatívna rada* vlády ČSSR na čele s K. Lacom vypracovala návrh zásad legislatívnych pravidiel, ktoré mali upraviť metódy a zásady federálnej legislatívy.⁷⁸ Časový sklz determinoval ujasňovanie si kompetenčných vzťahov na úrovni federácie a republík. V konečnom dôsledku legislatívne pravidlá vlády ČSSR pôsobili práve opačne, podporovali centralizačné tendencie, a nie koexistenciu federácie a republík. No oficiálne sa tvrdilo, že sa česko-slovenská federácia osvedčila, no vraj tu ide len o zásahy do mechanizmu štátu.⁷⁹ Ďalej sa tvrdilo, že sa nastoľoval sa právny poriadok, ktorým sa uskutočňovala normalizačná a centralistická politika KSC a ňou sa vraj zabezpečovali záujmy oboch republík a celej federácie! Pritom sa rozhodovalo o modifikácii ústavného zákona č. 143/1968 Zb.! (Podč. J. Ž.)

Keď sa stretli predstavitelia maďarských a československých komunistov J. Kádár a G. Husák na konci roku 1969, aby „zhodnotili“ normalizáciu pomerov v ČSSR, ako aj skúsenosti s federáciou, Husák zdôraznil, že treba posilniť „integritu celého štátu, úlohu federálnej vlády, čo všetko súvisí s obnovou plánovitého riadenia“,⁸⁰ alebo inak povedané posilniť centralizáciu riadenia štátu. Takto sa osud gordického uzla fungovania česko-slovenskej federácie, či skôr premeny unitárneho štátu na štát zložený (Podč. J. Ž.), ukázal bez príkras. Celkovo kladné hodnotenie federácie na prelome rokov 1969 a 1970, napriek poukázaniu na niektoré otvorené otázky nestačilo. Skôr zakrývalo vážne problémy vo vzťahoch medzi federálnymi a republikovými orgánmi a okolo vymedzenia ich spoločných kompetencií. Súčasne sa strácali české a slovenské pohľady na fungovanie česko-slovenskej federácie, zmysel národných štátností „len“ v dvojčlennej federácii a paradoxne aj efektívne (reformné) riešenie nerovnakého hospodárskeho postavenia českých krajín a Slovenska.⁸¹ Už v tom čase sa robili kroky k vypusteniu zámerov demokratizácie štátu (aj cestou odstraňovania ich nositeľov).

Nespokojnosť so stavom federácie otvorene prejavil Vojtech Hatala, jeden z kľúčových tvorcov česko-slovenskej federácie, keď napísal 21. decembra 1969 list predsedovi SNR O. Klokočovi, ktorý podobne ako P. Colotka opúšťal pôvodné poslanie čs. federácie. Hatala sa vzdal funkcie predsedu Ústavno-právneho výboru FZ ČSSR, lebo si síce splnil svoje povinnosti pri uzákonení nového štátoprávneho usporiadania, no vzdával sa poslancových funk-

77 Na Slovensku pri indexe 100 z roku 1970 predstavoval nárast do roku 1988 274 %, v českých krajinách 196 % a celoštátne 214 %. In: PÄTOPRSTÝ, Ján: *Dejiny poistovníctva v Česko-Slovensku*. 3. diel. Bratislava, Alfa konti, 1996, s. 141. Porovnaj KAPLAN, Karel: *Sociální souvislosti krizí komunistického režimu 1953 – 1957 a 1968 – 1975*. In: Sešity ÚSD AV ČR, sv. 9, Praha 1993, s. 46-96, 142. Tento nárast predstavoval roku 1970 24 a 29 % podiel Slovenska na celoštátnej výrobe a 26,7 a 29% podiel na vytvorenem národnom dôchodku. PRŮCHA, Václav: *Ekonomické aspekty dělení Československa v letech 1990 – 1993*. In: GONĚC, Vladimír (ed.): *Česko-slovenská historická ročenka 2003*. Brno, Masarykova univerzita 2003, s. 44.

78 Návrh zásad legislatívnych pravidiel bol vypracovaný v auguste 1969. In: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – běžná spisovna, rok 1969 (nespracovaný), kart. 159, sign. 366/1/5. Bližšie dokumenty č. 50-51 z 13. a 28. 8. 1969.

79 Porovnaj dokumenty č. 49, 51, 53, 55-56, 58, 59 a 61 zo 7. a 28. 8., 14. 10., 19. a 27. 11. 1969, 6., 9. a 21. 1. 1970.

80 A ÚSD AV ČR, f. Sb. KV ČSFR, sign. D III/138. Tiež dokumenty č. 59-62.

81 Porovnaj JIČÍNSKÝ, Zdeněk: *Problémy československé politiky. Stati z let 1968 – 1992*. Praha, NADAS-AFGH 1993, s. 26-31 (článok je už z februára 1969).

cií v SNR a FZ vôbec s odôvodnením, keď „realizácia štátoprávneho usporiadania nadobúda postupne obsah, ktorý nie je celkom v súlade s mojou predstavou o ňom, zanikol zmysel mojej ďalšej účasti v oboch najvyšších zastupiteľských zboroch“. (Podč. J. Ž.)⁸² Zrejme pochopil, že namiesto „renesancie socializmu“ nastáva „renesancia byrokratického centralizmu“.

V konfrontácii s týmto Hatalovým jasným vyjadrením vtedajších tendencií „internacionalna“ skupina, po zastavení ekonomickej reformy sledovala len centralizáciu riadenia hospodárstva vo federálnej vláde.⁸³ Časť predstaviteľov prvej skupiny sa predsa len konzervatívcom (V. Biľak, A. Indra a ďalší), viac-menej prispôsobila a ustupovala od principiálnych otázok, nedoceňujúc, že nemohlo ísť o akúsi dočasnú zámerov či (iluzórny) údajný kompromis medzi politickým princípom demokratického centralizmu a federalizačných princípov (národnej) rovnosti, rovnoprávnosti a svojprávosti. Svoju úlohu tu zohral sovietsky tlak.⁸⁴

Navyše v situácii, keď tzv. zmocňovací ústavný zákon č. 117/1969 Zb. z októbra 1969, síce nevinne znejúci „o predĺžení volebného obdobia“, umožňoval čistky v štátnych orgánoch od reformistov za údajné neplnenie politiky Národného frontu a poslancovej funkcie. Z politických a štátnych orgánov boli odstránení stúpenci reforiem V. Valeš a S. Falťan, V. Hatala, Z. Jičínský, A. Rusek, J. Zrak, V. Pavlenda, H. Kočtúch, J. Boguszak, V. Slavík, M. Vaculík, J. Svoboda, K. Kosík, M. Miková, F. Vodsoň, O. Šik, F. Pavlíček, J. Špaček, B. Šimon, J. Rosa, L. Košta, B. Graca, Š. Šebesta a ďalší.⁸⁵ Napokon, tak SNR⁸⁶ a zrejme viac ČNR, ako celok boli obvinené z pravicových a protisocialistických postojov a z toho, že v dovtedajšom zložení nebola schopná plniť „zodpovedné úlohy v rozvíjaní a upevňovaní českej štátnosti“. Z ČNR bolo odvolaných 62 poslancov. Na výzvu predsedu Čestmíra Císařa, ktorý vyslovil ľútosť nad tým, že sa vyskytli jednotlivci, ktorí „opustili svoju vlasť a dali se do služeb jejich nepřátel“,⁸⁷ opus-

82 SNA, f. ÚV KSS/02 – plénum ÚV KSS 1945 – 1984, kr. 1888, ar. j. 102, List prof. V. Hatalu predsedovi SNR O. Klokočovi z 21. 12. 1969.

83 OTÁHAL, Milan: *Česká společnost na počátku tzv. normalizace*. In: TŮMA, Oldřich – VILÍMEK, Tomáš (eds.): *Pět studií k dějinám české společnosti po roce 1945*. Praha, ÚSD AV ČR, v. v. i., 2008, s. 23-27. Pozri tiež dokument o vystúpení V. Hůlu 28. 1. 1970 v pléne ÚV KSČ. Tento trend v riadiacej sfére sa zvýraznil po vzniku výrobných jednotiek (VHJ), spomínaných v dokumentoch z jesene 1969. In: NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/1, Předsednictví ÚV KSČ 1966 – 1971, sv. 137, ar. j. 216, zasadanie 22. 9. 1970, č. sp. 8313/32. Slovenskí predstavitelia navrhovali vytvoriť napr. v oblasti federálneho strojárstva a elektroniky najmä zo zbrojárskeho podnikov (Dubnica nad Váhom, Považská Bystrica, Martin, Detva) osobitnú VHJ na Slovensku. (K významu podnikov LIP-TÁK, Lubomír: *Zbrojárska industrializácia*. In: *OS – občianskej spoločnosti*, roč. 6, 2002 január – február, č. 1 a 2., s. 3-10.) K zmenám nedošlo, podobne v prípade sklárskych závodov, nafty Gbely, Jaslovských Bohuníc atď. In: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – běžná spisovna, roky 1968 – 1970 (nespracované), kart. 193, sign. 366/364/2, č. j. 19550/70. Tieto podniky (VHJ) odvádzali dane, odvody a obraty do federálnych rezortov, čím sa skresľovali reálne podiely a investície republík.

84 Bližšie BARTA, Miloš – FELCMAN, Ondřej – BELDA, Josef – MENCL, Vojtěch: *Československo roku 1968*, s. 126. G. Husák sa neskôr vyslovil, že politika Moskvy mu ani po apríli 1969 neumožňovala vytvoriť si väčší manévrovací priestor. Viacerí predstavitelia „zdravých jadier“ sa chodili radiť so sovietskym vojenským vedením do jeho centra do Mílovic a podobne to bolo v sídlach sovietskych posádok. Sám sa spýtal: „Kto zdešifruje koloniálne metody Sovietov? Asi nikto. Kto pravdivo zhodnotí všetky stránky okupácie, v ktorej sme museli pracovať? A to bola naozaj okupácia.“ In: PLEVZA, Viliam: *Vzostupy a pády. Gustáv Husák prehovoril*. Bratislava, Tatrapress 1991, s. 138.

85 Dokument č. 52 z 10. 10. 1969, JIČÍNSKÝ, Zdeněk: *Vznik České národní rady...*, s. 136-139.

86 SNA, f. P SNR 1969 – 1988, kr. 24, zasadanie 14. 12. 1970, č. sp. 2281/70 a dokument č. 64 z 15. 4. 1970.

87 Dostupné na internete: <http://www.psp.cz/eknih/1969cnr/stenprot/005schuz/s005002.htm> 26. 11. 1969,

tili zasadaci sieň reformisti R. Battěk, E. Goldstücker, Z. Hejzlar, M. Hübl a ďalší. Politické čistky zasiahli už všetky úrovne štátnych orgánov. Z národných výborov v českých krajinách z rôznych príčin odišlo 15 tisíc poslancov a na Slovensku skoro 9 000 poslancov.⁸⁸

Odvolať dokumentov z augusta 1968 umožňovalo uskutočňovateľom normalizačnej politiky rozšíriť priestor na ovládnutie slovenskej a českej spoločnosti. Najmä sa to vzťahovalo na radových komunistov, ako aj na tých občanov, ktorí pôsobili v masových organizáciách Národného frontu. Tieto už začali ovládať krajské a okresné organizácie komunistickej strany a vrstvy byrokracie.⁸⁹ Výrazne stúpala sila konzervatívov v českých krajinách, a o to viac ako na Slovensku udreli proti českej inteligencii,⁹⁰ v priamej úmere od verdiktov „zdravého jadra“ v krajských a okresných orgánoch komunistickej strany, na vysokých školách, v redakciách, v hospodárskych a štátnych podnikoch alebo v masových organizáciách a armáde.

V tomto zlomovom čase pre vývin českej a slovenskej spoločnosti sa vykryštalizovali tri fázy vo vývoji spoločnosti: prvá, od augusta 1968 do augusta 1969, druhá, do decembra 1970, a tretia, do novembra 1971. Ak spoločenské reformy prekrývali udalosti augusta 1968 a sklamanie augusta 1969,⁹¹ ako aj moskovský diktát a jeho dôsledky, vrátane smrti Jana Palacha, to ešte neznamenalo, že značná časť oboch spoločností, no skôr na Slovensku, prijímala, aspoň spočiatku, normalizačnú líniu KSČ akosi odovzdane a došlo len k relatívnemu zmiereniu sa s pomermi.⁹² Úspech reforiem totiž spočíval v oslovení slovenskej a českej spoločnosti, ktoré nezačali perzekúciami ale rehabilitáciami. Ponúkli alternatívy, podnietili k hľadaniu východísk, a naopak, spoločnosti v reformách videli samy seba uprostred diania.

Naproti tomu normalizačná politika KSČ všetko postavila na potlačení tohto diania, pričom okupácia ako taká sa stala tým najhorším odrazovým východiskom a sovietsky faktor tu pôsobil vyložene deštruktívne. Výrazným krokom k politickej pacifikácii českej a slovenskej spoločnosti sa stalo zasadanie ÚV KSČ z januára 1970, najmä z hľadiska ďalšej výmeny politických garnitúr a skupín. Na upevnenie postavenia režimu slúžil *List ÚV KSČ k výmene členských legitímácií strany*. Moskva, pozorne sledujúc zasadanie, vyslovila prostredníctvom svojho veľvyslancu S. Červonenka, ktorý patril medzi najvýraznejších zasahovateľov

časť 2/17. Bližšie dokument č. 54 z 12. 11. 1969.

88 Pozri dokument č. 65 z 24. 6. 1970. Tiež NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/4, sv. 128, ar. j. 204, zasadanie P ÚV KSČ 5. 6. 1970, Správa o realizácii ústavného zákona č. 117/69 Zb., č. sp. 7606/31. ŽATKULIAK, Jozef: Úsilie o liberalizáciu verejnej správy 1967 – 1968. Politická „pacifikácia“ národných výborov 1969 – 1970. In: LALUHA, Ivan – PETROVIČOVÁ, Eleonóra – PEKŇÍK, Miroslav (eds.): *Alexander Dubček – politik, štátnik, humanista*. Bratislava, Ústav politických vied SAV – Inštitút ASA vo vyd. Veda 2009, s.162-179.

89 Podrobne MAŇÁK, Jiří: Proces tzv. normalizace a horní vrstva byrokracie v Československu v roce 1970. In: KÁRNÍK, Zdeněk – KOPEČEK, Michal (eds.): *Bolševizmus, komunismus a radikální socializmus v Československu*. Sv. V. Praha, ÚSD AV ČR v nakl. Dokořán 2005, s. 241-273, 375-376.

90 Bližšie JIČÍNSKÝ, Zdeněk: *Charta 77 a právní stát*. Brno, Doplněk 1995, s.179-182.

91 Porovnaj PREČAN, Vilém: *V kradeném čase. Výběr ze studií, článků a úvah z let 1973 – 1993*. Usp. Milan Drápala. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1994, s. 130-149.

92 Ukazovalo sa, že po 21. auguste 1969 obyvateľstvo „přestalo hrát na dlouhou dobu roli společenského subjektu“. In: OTÁHAL, Milan: *Programová orientace disentu 1969 – 1989*. In: BLAŽEK, Petr (ed.): *Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968 – 1989*. Praha, Ústav českých dějin FF UK v nakl. Dokořán 2005, s. 25.

do vnútropolitický pomerov, upozornenie, že „nedůsledný postup při výměně stranických legitímáci by mohl vytvořit situaci, již by bylo potom těžké napravit“.⁹³

Z vnútropolitického hľadiska sa pre vývin ČSSR stalo veľmi dôležitým predelom *Poučenie z krízového vývoja v strane a spoločnosti po XIII. zjazde KSČ*,⁹⁴ ktoré odsúdilo obrodný proces roku 1968 a označilo ho falošne za „kontrarevolúciu“. ňou odôvodnil „internacionálnu pomoc“ piatich štátov Varšavskej zmluvy, hoci v skutočnosti to bola hrubá a násilná okupácia ČSSR.⁹⁵ Prijatie *Poučenia* nebolo vo vedení KSČ jednoduché, lebo sa zároveň formovala línia politiky strany, o ktorú medzi sebou súperili jednotlivé mocenské skupiny.⁹⁶

Českú a slovenskú spoločnosť tlak režimu hlboko zasiahol, okrem iného od februára 1948 v druhej emigračnej vlne. Emigrovalo, alebo sa do vlasti nevrátilo okolo 137 tisíc ľudí.⁹⁷ Odišli tisíce príslušníkov inteligencie, kvalifikovaných robotníkov a študentov, ba aj detí. Vzťahovalo sa to práve na tie spoločenské skupiny, ktoré sa s nádejou a entuziazmom postavili za reformy a za život bez strachu z politických postihov a za lepšiu sociálnu úroveň či slobodného pohľadu do sveta. Mnohí do augusta 1969 „nechtěli snášet další nesmyslná a ponižující přikori, nevideli v tom žádný smysl ani životní perspektivu, zemi sa dalo pomáhat i ze zahraničí“.⁹⁸

Znovu sa stiahla „železná opona“ bipolárneho sveta. Po podpise *Zmluvy o priateľstve, spolupráci a vzájomnej pomoci medzi ZSSR a ČSSR* prvým tajomníkom ÚV KSČ Husákom, predsedom federálnej vlády Štrougalom a generálnym tajomníkom ÚV KSSZ Brežnevom i predsedom Rady ministrov ZSSR Kosyginom 6. mája 1970 v Prahe,⁹⁹ v ktorej sa federatívne Česko-Slovensko zaviazalo k podpore sovietskej zahraničnej politiky. V nej sa uplatnila Brežnevova doktrína „o obmedzenej suverenite“ krajín sovietskeho bloku, založená okrem iného na zásadách proletárskeho internacionalizmu a podriadení si velenia armád krajín

93 In: BÁRTA, Miloš – FELCMAN, Ondřej – BELDA, Josef – MENCL, Vojtěch: *Československo roku 1968*, s. 94. Predsedníctvo ÚV KSČ prijalo o rok neskôr smernicu k zavedeniu centrálnej evidencie predstaviteľov, exponentov a nositeľov pravicového oportunizmu.... In A ÚSD AV ČR, f. Sb. KV ČSFR, sign. D I/437, kart. 11, Seznam osob, tiež sign. C IV/29a, kart. 54. Tiež *Lidové noviny*, 21. 7. 1992. Napokon, po ďalších opatreniach, sa evidovalo vyše 6 300 osôb, z toho okolo 80 % bývalých členov KSČ a KSS.

94 In: *Poučenie z krízového vývoja v strane a spoločnosti po XIII. zjazde KSČ. Rezolúcia o aktuálnych otázkach strany*. Bratislava, Pravda 1973, 54 s., tiež HANISKO, s. 119-177 a PLEVZA, Viliam (red.): *Dejinné poučenie*. Bratislava, Pravda 1979, s. 217 a nasl. Pozri dokument zo 7. 12. 1970. Skupina V. Biľaka, ktorá sa tiež podieľala na príprave *Poučenia*, mu chcela dať politickú legitimitu. Podľa CUHRA, Jaroslav: *Poučení stále (málo) platné*. In: *Dějiny a současnost*, č. 1/2008, s. 30-33.

95 Podrobne MAŇÁK, Jiří: *Čistky v Komunistické straně Československa 1969 - 1970*. In: *Sešity ÚSD AV ČR*, sv. 28, Praha 1997.

96 OTÁHAL, Milan: *Česká společnost...* In: TŮMA, Oldřich – VILÍMEK, Tomáš (eds.): *Pět studií*, s. 31. Porovnaj TŮMA, Oldřich: *Husákův domeček z karet*. V historii východního bloku byla normalizace docela všední příhodou. In: *Dějiny a současnost*, č. 4/2004, s. 3-6.

97 ŽATKULIAK, Jozef – KOUDELKA, František: *Emigrace*. In: KOCIAN, Jiří a kol.: *Slovníková příručka k československým dějinám 1948 – 1989*. Praha, ÚSD AV ČR 2006. Dostupné na internete: www.usd.cas.cz/cs/stranky/publikace/elektronicke-publikace/Prirucka_48-89.pdf, s. 601-606.

98 REIMAN, Michal: *Rusko jako téma a realita doma a v exilu. Vzpomínky na léta 1968 – 1990*. Praha, ÚSD AV ČR 2008, s. 133.

99 VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír (eds.): *Mezinárodní souvislosti*, Díl 4/ 3 sv., s. 346-350. *Zásady zmluvy pozri SNA, f. P SNR 1969 – 1988, kr. 13, zasadanie 16. 4. 1970, č. sp. 518/1970.*

Varšavskej zmluvy. Doktrína v podstate sfalšovala poslanie a obsah spoločenských reforiem roku 1968.¹⁰⁰

Spojenecká zmluva z mája 1970 nielen legalizovala okupáciu československého štátu,¹⁰¹ ale aj umiestnenie sovietskych vojsk na jeho území. No táto zmluva obsahovala vnútorné protirečenia. Na jednej strane sa formálne deklarovalo rešpektovanie štátnej zvrchovanosti, rovnoprávnosti a nezasahovania do vnútorných vecí oboch štátov, no na druhej strane predsa existoval „dočasný“ pobyt vyše 73 tisíc sovietskych vojakov na území ČSSR.¹⁰² Opačne sa už vnímala augustová intervencia do ČSSR z roku 1968, hoci porušila napríklad medzinárodné pakty OSN z roku 1966. Potvrdila to *Deklarácia Valného zhromaždenia OSN č. 2625* z roku 1970 o nezasahovaní do vnútorných a vonkajších záležitostí iného štátu „z akéhokoľvek dôvodu“, čo sa dotýkalo aj oblasti ľudských práv a porušenia medzinárodného práva vcelku.¹⁰³

Moskve a vedeniu KSČ vyhovovalo jedno politické a hospodárske centrum. Do popredia sa dostali pri uplatňovaní vedúcej úlohy KSČ federálne orgány, federálne zákony sa nadradili zákonom republík.¹⁰⁴ Presadzovala sa integrácia či jednota ekonomiky, ktorá sa postavila ako podmienka pre obnovu jej plánovitého riadenia. Novelizovali sa ústavné zákony 143/1968 Zb. a 171/1968 Zb. a už sa vychádzalo zo znenia ústavného zákona číslo 125/1970 Zb. a zo zákona číslo 133/1970 Zb. o pôsobnosti federálnych ministerstiev z decembra 1970. Zmenili sa kompetenčné vzťahy medzi federáciou a národnými republikami. Posilnila sa úloha federálnych výkonných orgánov. Centralizácia riadenia štátu sa v podstate diala na úkor národných štátností (orgánov).¹⁰⁵

Oficiálne sa tvrdilo, že s česko-slovenskou federáciou je viac-menej všetko v poriadku a prišlo ku krokom, zlepšujúcim mechanizmus jej fungovania. Predstaviteľom „štátostrany“, vzniknutej prekryvaním politických a štátnych elít, neprekážalo, že ostala len federatívna forma štátu bez nevyhnutnej „koexistencie“ suverénit federácie a jej zväzových republík a v decembri 1970 sa odmietla posledná kľúčová oblasť reforiem nahradená poli-

ticko-štátnym centralizmom. Príčiny stavu, v ktorom sa ocitla česko-slovenská federácia na konci roku 1970, možno hľadať v nasledujúcom:

1. Nedostatočné zvládnutie prerodu unitárneho, resp. asymetrického (československého štátu bez dôsledného vyčlenenia identity českého štátu) na štát zložený – federatívny, skladajúci sa z dvoch svojprávnych (suverénnych) národných republík v štátových väzbách. Nastúpila však opačná tendencia – opätovné nastolenie či posilnenie primárnej suverenity federácie (centra spoločného štátu) na úkor národných republík.
2. Dôsledky absencie vypracovania federálnej a národných ústav, ako aj ústavných súdov a popretie vonkajšej identity republík (štátne znaky, vlajky a pod.). Omeškávanie vypracovania právneho poriadku a vypracovania novej federálnej legislatívy.
3. Nedôsledná a rozporná realizácia a vymedzenie spoločných kompetencií česko-slovenskej federácie a jej národných republík podľa ústavného zákona č. 143/1968 Zb.
4. Samotný mechanizmus štátu, absorbujúci silnejšie prvky centralizovaného riadenia, sa správal viac-menej protichodne voči federatívnejmu modelu, meniac pritom vzájomné vzťahy a postavenie federálnych a národných výkonných a zákonodarných orgánov. A nešlo len o tzv. kompetenčný zákon, ale aj o celú oblasť legislatívy a o politickú pacifikáciu poslancov všetkých troch zákonodarných zborov, ďalej o prerozdelenie kompetencií v riadení hospodárskych oblastí, zahraničného obchodu, dopravy a pod.
5. Pôsobila dlhodobá rozdielnosť českej a slovenskej štátnej koncepcie s rezíduami štátneho centralizmu, ktorý popri ďalších (politických) príčinách celkom nezohľadňoval už len nastavenými kritériami hospodárske a sociálne rozdiely medzi českými krajinami a Slovenskom, čo sa často zamieňalo so štátovou rovinou a väzby medzi federáciou a jej národnými republikami.
6. Zasahoval kontroverzný spoločensko-politický vývoj v ČSSR (od 1. 1. 1969 v Česko-Slovensku) po jej okupácii, resp. určitej strate suverenity 20.–21. augusta 1968 a postupná nadradenosť politických princípov demokratického centralizmu, či vedúcej úlohy KSČ a proletárskeho internacionalizmu v politicko-ekonomických väzbách na Sovietsky zväz pri prerode štátu nad federalizačné princípy rovnosti, rovnoprávnosti a svojprávnosti vo vnútri ČSSR a navonok voči jej medzinárodnému postaveniu.
7. S dosahom na predchádzajúce, narastal vplyv a dôsledky normalizačnej línie KSČ, najmä v celkovom zastavení spoločenských reforiem (okrem iného v oblasti ľudských a občianskych práv a slobôd), ďalej politickej a ekonomickej reformy (prechodu na efektívnu ekonomiku), utvorenia občianskej spoločnosti a priestoru pre verejný život (zmena volebného systému, uskutočnenie volieb a miestnej samosprávy). Napokon dôsledky politického tlaku do vnútra českej a slovenskej spoločnosti.

V kontexte s uvedeným do popredia v tom čase vystupoval XIV. zjazd KSČ, ktorý navyše svojím spôsobom ignoroval traumy slovenskej a českej spoločnosti. Vtedy už bolo zrejmé, že spoločnosti stratili (demokratizačnú) silu pod tlakom vnútropolitických a zahraničných faktorov.¹⁰⁶ Na zjazde sa okrem iného uviedlo, že vedenie KSČ s A. Dubčekom „svojou neprincípálnou politikou umožnilo, aby sa na kľúčové miesta v kultúre, v spoločenských vedách, označovacích prostriedkoch, ale aj v masových organizáciách, v štátnych i straníckych orgánoch

100 K udalostiam DEJMEK, Jindřich: *Československo, jeho susedé a veľmoci ve XX. století (1918 až 1992)*. Vybrané kapitoly z dejín československé zahraniční politiky. Praha, Centrum pro ekonomiku a politiku 2002, s. 36, 122-123.

101 V očiach verejnosti však bolo opieranie sa o dôsledky okupácie nelegitímne. In: RYCHLÍK, Jan: *Rozpad Československa*, s. 15. Bližšie o politike krajín sovietskeho bloku VYKOUKAL, Jiří – LITERA, Bohuslav – TEJCHMAN, Miroslav: *Východ. Vznik, vývoj a rozpad sovietskeho bloku*. Praha, Libri 2000, s. 473-511.

102 Bližšie ŠTAIGL, Jan – ŠTEFANSKÝ, Michal: *Vojenské dejiny Slovenska VI. zväzok 1945 – 1968*. Bratislava, Magnet press 2007, s. 327-328. Tiež PECKA, Jindřich a kol.: *Sovětská armáda v Československu 1968 – 1991*. Praha, ÚSD AV ČR 1996.

103 Podrobne k udalostiam DURMAN, Karel: *Útek od praporů.*, s. 121-151.

104 BEŇA, Jozef: Súčasnohistorickoprávne poznámky k zániku ČSFR a ku konstituovanej Slovenskej republike a Českej republike. In: *Acta Fakultatis iuridicae Universitatis Comenianae*, roč. XV., 1993, s. 33.

105 Pozri dokumenty č. 70-80 zo 7., 14., 20., 22., 28. 12. 1970. Tiež RYCHLÍK, Jan: *Rozpad Československa. Česko-slovenské vzťahy 1989 – 1992*. Bratislava, AEP 2002, s. 26-33; RYCHLÍK, Jan: Normalizačná podoba československej federácie. In: *Slovensko a režim normalizácie*. Prešov, ÚPV SAV vo Vyd. Michala Vaška 2003, s. 19-46; ŽATKULIAK, Jozef: Slovakia in the Period of „Normalization“ and Expectation of Changes (1969-1989). In: *Sociológia - Slovak Sociological Review* 30, No 3, 1998, s. 261-263. V tom čase sa na Slovensku znovu ustanovili KNV, čo dosť rozporne, podobne ako roku 1960, pôsobilo na kompetencie slovenských národných orgánov (pozri dokument z 28. 12. 1970).

106 Zároveň sa prejavili názory, že „zničenie“ českej kultúry v réžii Moskvy malo trojaké ciele: zničiť strediská opozície, narušiť identitu národa, aby „mohl byť snadněji pohlčen ruskou civilizací“, a za tretie okupácia násilne ukončila obdobie, v ktorom kultúra „ještě usilovala o tvorbu vyšších hodnot“. In: ŠIMEČKA, Milan: Stěžejní body Kunderovy „Tragédie střední Evropy“. In: *Svědectví*, 1985, č. 74, s.350-351.

dostali ľudia nepevná a dokonca aj takí, ktorí nestáli na pozíciách socializmu“. Pod vplyvom činnosti „revizionistov a antisocialistických síl“ sa vraj ochromil politický a hospodársky systém, a preto bolo treba proti nim vystúpiť, lebo ohrozili „triedne chápanie socialistického štátu“. Údajne okupácia zabránila jeho rozkladu a posilnila tie sily, ktoré „boli odhodlané brániť vymoženosti socializmu“.107 Na zjazde sa venovala značná pozornosť nastávajúcim voľbám na základe jednotnej kandidátky Národného frontu.

Všeobecne sa vyzdvihovalo, že voľby sa prvý raz uskutočnia v podmienkach federatívneho štátu a povedú nielen k upevneniu jednoty ľudu, ale aj k jednoty dvoch národov vo federatívnom štátoprávnom usporiadaní.108 Kandidáti Národného frontu, medzi ktorými v dôsledku čistiek chýbali bývalí reformátori, odporcovia okupácie a zástancovia demokratizačného procesu, dosiahli 99 % hlasov. Predsedom FZ ČSSR sa stal A. Indra a predsedom federálnej vlády L. Štrougal. Po voľbách predseda slovenskej vlády Peter Colotka konštatoval v pléne SNR 20. decembra 1971, že voľby mali zásadný význam pre „upevnenie“ socializmu v Česko-Slovensku: „Voľbami nových zastupiteľských zborov uzatvárame ťažkú, veľmi zložitú etapu konsolidácie, etapu, ktorá bola naplnená úporným zápasom za prekonanie hlbokéj celospoločenskej krízy, za obnovenie vedúcej úlohy komunistickej strany, za upevnenie celého politického a štátneho systému našej spoločnosti“.109 Podobne sa vyjadril „spontánne“ zvolený predseda ČNR Evžen Erban, podľa ktorého boli: „Voľby byly projevem zralosti a moudrosti všech vrstev obyvatelstva.“ Ba vraj občania ocenili, čo sa dosiahlo pod vedením strany!110

V skutočnosti sa voľby stali výrazným mocenským nástrojom k legalizácii normalizačnej politiky KSČ či k podriadeniu si štátu. Vedenie KSČ však podcenilo spoločenskú pamäť a najmä vnútornú silu oboch spoločností, i keď ich „ghándiovský“ odpor ustal v auguste 1969 a samotná normalizačná línia KSČ sa cielene stala nástrojom k ovládnutiu a rozčesnutiu spoločností zhruba do troch skupín: prvá, zahrňovala nomenklaturne kádre, ktoré profitovali z politiky; druhá, jej oponenti a postihnutí, a tretia, ktorá bola sociálne najširšia a skôr fungovala na základe tzv. spoločenskej zmluvy, predpokladajúca určitú politickú pasivitu (vo vytvárajúcej sa tzv. šedej zóne).111 Napriek tomu je ťažké do hĺbky zmapovať traumatické (fázové) delenie slovenskej a českej spoločnosti, lebo sa práve zo sociálno-psychologických, rodinných, profesionálnych, verejných a politických dôvodov neodohrávalo a ani nemohlo odohrávať jednoznačne. Tlak režimu zasiahol vnútorne diferencované generačné vlny (najmä 20 a 40 ročných), ktoré sa viac menej postupne, často s nevdolou, prispôso-

107 In: XIV. zjazd Komunistickej strany Československa. Praha 25. – 29. mája 1971. Bratislava, Pravda 1971, s. 21-26. Interpretácie podobné CHOVANEC, Jaroslav: *Československá socialistická federácia*. Bratislava, Pravda 1978, s. 51-60. O charaktere bibliografie ŽATKULIAK, Jozef: Federatívne usporiadanie česko-slovenského štátu (1968 – 1970) v literatúre. In: *Soudobé dějiny*, roč. I., č. 6, s. 875-883.

108 In: Slovenská národná rada, IV. volebné obdobie. Stenografická správa o 14. schôdzke Slovenskej národnej rady v Bratislave 8. júla 1971, s. 60-77.

109 In: Slovenská národná rada. 2. schôdzka, 20. decembra 1971. Stenografická správa o schôdzke Slovenskej národnej rady. Bratislava: Kancelária SNR 1971, s. 6. Tiež PEŠEK, Jan: *Centrum moci. Aparát Ústředního výboru Komunistickej strany Slovenska 1948 – 1989*. Bratislava, AEP 2006, s. 33-34.

110 Zasadanie ČNR 7. 11. 1971 pozri <http://www.psp.cz/eknih/1971cnr/stenoprot/001schuz/s001002.htm>. Porovnaj k voľbám RYCHLÍK, Jan: *Rozpad Československa*, s. 28-29.

111 Bližšie OTÁHAL, Milan: Komunistický režim v období tzv. normalizace. In: KOCIAN, Jiří a kol.: *Slovníková příručka k československým dějinám 1948 – 1989*, s. 37; BLAŽEK, Petr: Typologie opozice a odporu proti komunistickému režimu. In: BLAŽEK, Petr (ed.): *Opozice a odpor*, s. 10-24.

bili skôr socializmu ako spoločenského systému, ako normalizačnej politiky KSČ.112 Delenie spoločností napriek všetkému tlmili v mnohých prípadoch rodinné, sociálne a kresťanské väzby (skôr v slovenskej spoločnosti), ktoré korigovali do určitej miery dosah politických a štátnych rozhodnutí. No súčasne to neznamenal, že nedošlo v oboch spoločnostiach k tvrdým a nekompromisným zásahom do života mnohých rodín, ktoré zmenili ich sociálny a verejný status, ako aj možnosti profesionálnej realizácie.

Archeografický úvod

Predložená monografia sa zaoberá reformou štátu od septembra 1968 do decembra 1970. Je pokračovaním edície ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Federalizácia československého štátu 1968 – 1970. Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970. Díl 5/1 sv. Praha : ÚSD AV ČR; Brno : Doplněk, 1996. Obsahuje 80 dokumentov. V nich sa konkrétne sleduje realizácia zložitej premeny, pri zohľadnení dvoch štátoprávnych koncepcií, jednotného československého štátu na zložený štát štátotvorného slovenského a českého národa, vyjadreného ich dvoma rovnými, rovnoprávnymi a svojprávnymi republikami. Od konca roku 1968 sa v zmysle ústavného zákona číslo 143/1968 Zb. z 27. októbra 1968 o československej federácii menila forma či usporiadanie štátu, vytvárali sa nové federálne a národné zákonodarné a výkonné orgány, ktoré sa stali základom novej štruktúry štátneho systému. Vo vzájomnej koexistencii vznikala (odvodená) suverenita federálneho štátu a originálna suverenita národných štátov. Zdôraznenie zväzku vyplývalo z charakteru česko-slovenskej dvojčlennej federácie. Z tejto kľúčovej, vecnej podstaty, a nie z neadekvátneho politického rozhodnutia, ktoré sa premietlo do názvu ústavného zákona č. 143/1968 Zb., vychádzam aj v pomenovaní nie československá federácia, ale so spojovníkom česko-slovenská federácia ako výraz, zakotvený v preambule a článku 1., ústavného zákona, teda dobrovoľného spojenia (zväzku) dvoch štátotvorných, rovných a rovnoprávných národov – českého a slovenského vyjadreného v podobe dvoch členských republík federácie – ČSR a SSR od 1. januára 1969. Pri uvedení ústavného zákona však rešpektujem jeho schválený názov, podobne ako pri uvedení „československý štát“, keď sa tým skôr vyjadruje československá štátnosť – spoločný štát dvoch národov. Žiaľ z hľadiska jeho symboliky sa obišlo, napriek návrhom, vytvorenie nového štátneho znaku federácie a národných symbolov počas celých rokov 1969–1990.

Ukázalo sa, že je potrebné vymedziť obsah reformy štátu v rokoch 1968 – 1970 širšie, lebo obsahuje podľa zámerov demokratizačných spoločenských reforiem roku 1968 aj reformu verejnej správy (decentralizáciu štátnej moci), volebného systému, nastolenie nového právneho poriadku, zahrňujúceho občianske a ľudské práva a slobody, demokratickú a federalizačnú súdnicu, vypracovanie federálnej a národných ústav, uskutočnenie súdnych a mimo súdnych rehabilitácií, úpravy v poslaní a postavení štátnych orgánov. Tak,

112 Podrobne MACHONIN, Pavel a kol.: *Československá společnost. Sociologická analýza – sociální strategické*. Bratislava, Epoque 1969, s. 146 a nasl., KALINOVÁ, Lenka: *Společenské proměny v čase socialistického experimentu. K sociálním dějinám v letech 1945 – 1969*. Praha, Academia 2007, s. 244-353, ROŠKO, Róbert: Premeny v sociálnej štruktúre Slovenska (1945 – 1970). In: *Sociológia*, 1970, č. 4, s. 342-353.

aby sa vcelku zachytili podstatné zmeny vo fungovaní mechanizmu štátnej a politickej moci až do decembra 1970.

Toto prepojenie smerovalo nielen k demokratizácii a federalizácii štátu, ale aj politického systému a ekonomického riadenia. Vnútropolitické a zahranično-politické udalosti jesene 1968, poznačené 21. augustom, však spôsobili koniec reformy (federalizácie) politického systému a vyskytovali sa čoraz hmlistejšie úvahy o termínoch konania všeobecných volieb s vytvorením demokratických viac mandátových volebných obvodov a napokon sa na jar 1969 rozhodovalo o osude ekonomickej reformy. Oproti poslaniu a charakteru *česko-slovenskej jari* ako vyjadrenia spoločného vstupu českej a slovenskej spoločnosti do spoločenských reforiem, a naopak, začali prevažovať politické zámery (nariadenia) vlastné pre normalizačnú líniu KSČ, postavenú na sovietskej prítomnosti a tlaku. Klesal podiel rozhodovania občanov na štátnej moci a na jeseň 1969 nastúpili politické čistky, ktoré sa stali nástrojom podriadenia si štátu, kultúry, ekonomiky či spoločnosti politickou mocou. Napokon poukázali na to udalosti a tendencie celého roku 1970. Kým prvý zväzok prameňov o vzniku česko-slovenskej federácie ukazoval jej cestu a náročnosť presadenia myšlienky federalizácie štátu, pokračovanie zväzku, spočiatku s oprávneným súbežným sledovaním problematiky, sa zameriava najprv na zámery, prvé kroky a peripetie realizácie federácie od septembra 1968 až po jej zásadnú revíziu v decembri 1970. Vonkoncom nemôže ísť v dokumentoch len o podanie základnej charakteristiky vývinu česko-slovenskej federácie v rokoch 1968–1970, ale aj o vyjadrenie jej zložitosti a vstupu mnohých faktorov, o zohľadnenie ústupu reformného hnutia a nástupu normalizačnej línie KSČ, ba o rolu štátu v celkovom spoločensko-politickom dani.

Predmetný zväzok sa však ocitol v dosť paradoxnej situácii, keď na jednej strane existuje dostatok odbornej literatúry k uvedeným rokom s vysokou mierou spracovania rôznych spoločenských sfér, no na druhej strane pre mňa skôr relevantné viaceré zväzky edície *Prameny k dejinám československej krize v lete 1967–1970*, napr. o KSČ (diel 9, zväzok 4), o vládě a prezidentovi (diel 8, zväzok 2), atď., končia z rôznych, aj z personálnych dôvodov, na jeseň 1969. Ďalšie, diel 2 (občianska spoločnosť), diel 4 (medzinárodné otázky) a diel 6 (vojenské otázky), síce siahajú do roku 1970, no prirodzene sledujú svoju problematiku. Navyše tu zreteľne chýba zväzok o KSS (popri 4 zväzkoch o KSČ), a tak som prirodzene siahol po týchto dokumentoch, pričom sa ukázala opodstatnenosť ich zaradenia do predmetnej monografie. Mnohé informácie však o Slovensku chýbajú, alebo sú viac-menej spracované v štúdiách (publikáciách) jednotlivých slovenských a českých autorov. Pritom len otázka ekonomického a sociálneho vyrovnávania Slovenska s českými krajinami si vyžaduje osobitnú pozornosť. Žiadalo by sa aj spracovanie federálneho zhromaždenia, nie je spracovaná problematika národných orgánov. Rozpracovanie súdnictva s osobitným problémom prípravy ústavného zákona o štruktúre a federalizácii súdnictva, či verejnej správy je relatívne a až v súčasnosti sa rozpracovala problematika ekonomickej reformy. Z týchto príčin a obsahovo opodstatnene sa viaceré dokumenty zväzku o realizácii česko-slovenskej federácie zaoberajú vznikom a pôsobnosťou federálnych a národných orgánov a tiež problematikou verejnej správy. Pritom predsa len vystupuje aj problém rozdielneho (konceptného) nazerania slovenských alebo českých predstaviteľov na česko-slovenskú federáciu, odlišné prisudzovanie jej významu v celospoločenskom dani, vychádzajú často z nerovnakej sociálno-ekonomickej pozície dvoch štátotvorných celkov, ďalej s tým súvisiacich pohľadov na miesto a poslanie národných republík a následne na tak problematické rozdelenie spoločných kompetencií federácie a republík, čo tvorilo jeden z gordických uzlov fungo-

vania federácie popri zastavení politickej a ekonomickej reformy. Predmetná monografia o realizácii česko-slovenskej federácie sa takto aspoň čiastočne snaží toto uviesť v niektorých častiach dokumentov a vo viacerých poznámkach. Záleží tu od nastavenia politických, štátoprávnych či ekonomických kritérií. Okrem nich rešpektujem chronologický prístup, súvzťažnosť a genézu obsahu dokumentov.

Monografia o realizácii a revízii česko-slovenskej federácie si nechce a nemôže nárovať na väčšie doplnenie chýbajúcich, časovo paralelných zväzkov. Ide v ňom o čo najkomplexnejšie zhrnutie dokumentov z rôznych zdrojov (prameňov), ktoré sa priamo vzťahujú na problematiku štátu, resp. česko-slovenskej federácie, aj keď za týmto cieľom sa publikujú dokumenty (zákony z decembra 1968, aby sa komparovali so zákonmi z decembra 1970), ktoré sú zahrnuté do publikovaných zväzkov edície (najmä vláda a prezident). Smerovať tým k utvoreniu čo najviac možnej ucelenej koncepcie zväzku pri náročnosti vyhľadávania a spracovania veľkého množstva materiálov a pri rešpektovaní periodizácie daného spoločensko-politického pohybu. Nehoriac tu o kontrastoch decembra 1968 a programových vyhlásení národných vlád z januára 1969 s decembrom 1970. Tu nestačia ani odkazové poznámky, veď ide o dôležitý vecný problém, podložený politicko-spoločenským pozadím, ktorý nadobúdal postupne úplne iné dimenzie.

Vezmime si tiež do pozornosti udalosti v novembri 1968 a v januári 1969 s možnosťou uskutočnenia volieb, s vnútropolitickou situáciou v novembri 1969, keď sa naplno rozbehli politické čistky v štátnych orgánoch. A predsa mali mnoho spoločného, základného – osud českej a slovenskej spoločnosti, pre ktoré udalosti v apríli a máji 1969 znamenali aj určité zlomy. Súčasne sa menilo (oficiálne) nazeranie na *česko-slovenskú jar* alebo už zaužívanú *Pražskú jar* v réžii zreteľného nástupu normalizačného režimu za postupné zdeformovanie (zcentralizovanie) česko-slovenskej federácie, čo vyjadrujú viaceré dokumenty. Namiesto zabráneniu centralizačných tendencií, zhruba povedané, nezvládol sa vlastný prechod od unitárneho štátu k štátu zloženému, čo však pri odmietnutí demokratizačného procesu, politickej a ekonomickej reformy bolo ťažko dosiahnuteľné, no predsa len predstaviteľné (pozri hodnotenie federácie národnými vládami v lete 1969 a ich neskoršie videnie problémov na jeseň toho roku).

Odpovede ohľadom vývoja federácie možno hľadať aj vtedy, keď sa v monografii sleduje ako sa postupne, viac či menej v politických súvislostiach modifikuje samotný text dokumentov o hodnotení česko-slovenskej federácie, o jej aktéroch, ako sa meOnia uhly pohľadu na problémy jej fungovania, ba aj ohľadom hľadania ich príčin od vecných otázok mechanizmu štátu k politickému prístupu a riešeniam, vrátane odstraňovania tých, ktorí stáli, napriek rozdielnostiam štátoprávnych koncepcií, za pôvodným poslaním a zámermi federalizácie štátu. Nahrádzali ich iní s novou politickou konštrukciou argumentácie. Takto by sme zhruba mohli vyčleniť okruh dokumentov z jesene 1968, konštituovanie federálnych a národných vlád a ich programy z januára 1969, ďalej dokumenty od mája do augusta 1969 a prvé hodnotenia a rozboru fungovania česko-slovenskej federácie (jej uvedenie do života), celý sled analytických materiálov z jesene 1969 až po politicko-štátne rozhodnutia v januára 1970 a napokon záverečná fáza vraj „čiasočných úprav“ česko-slovenskej federácie, ktorú nemožno chápať ako niečo uzavreté v kontexte so zjazdami KSČ a KSS a všeobecnými voľbami v roku 1971. Tu je namieste spomenúť rozsiahlu odbornú literatúru, vychádzajúcu od roku 1990, vrátane jednotlivých, značne obsiahlych a podnetných dielov edície prameňov k rokom 1967–1970.

V kontexte periodizácie predmetných dokumentov vstupuje do charakteru dokumentov ďalší dôležitý moment – mení sa ich „jazyk“ či „slovník“. Najprv sa v dokumentoch stráca pojem „politická reforma“ a od konca roku 1969 „ekonomická reforma“. Nevybral som tieto dva pojmy náhodou, práve naopak, lebo najprv patrili medzi kľúčové pojmy (tiež demokratizácia a federalizácia) spoločenských reforiem, avšak postupne sa strácali zo slovníka a napokon sa dočkali zatratenia. S tým súvisí, pri narastajúcej autocenzúre, „jazyk“ personálneho hodnotenia predstaviteľov štátneho a politického života, od chváľ či konštruktívnej kritiky až k paušálnemu (revizionisticko-oportunistickému) odsúdeniu a uvedenia postihov. Vzťahovalo sa to aj na vládne a zákonodarne orgány, inštitúcie a pod., ktoré už vraj „neslúžili veci socializmu“ a spreneverili vraj svoje poslanie. Objavil sa a hneď sa odmietol termín „revízie“ česko-slovenskej federácie, veď čo, obvinení z „revizionistických“ postupov, boli nahradení inými, ktorí sa postarali o zrevidovanie česko-slovenskej federácie opačným smerom (už pred rokmi som skôr používal termín „zdeformovanie“ alebo „pokrievanie“ federácie). A na druhej strane, mnohí zotrvali na postoch v rokoch 1968–1971 (stačí pozrieť registry). Podstatne sa „transformoval“ ich „slovník“ a ich tváre stále ostali pred českou a slovenskou spoločnosťou. A nehovorím už o ubúdajúcom výskyte spomenutia „ľudských práv a slobôd“, ktoré tak v reformách oprávnené zarezonovali. „Transformovaní“ často stáli za zmenou „znamienok“ v obsahu dokumentov. A nechoďme ani tak ďalej, stačí, že čoraz viac v nich redne používanie „federalizačných princípov“, hustnú „integračné úlohy“ alebo „úlohy národohospodárskeho plánu“ či „integrácia štátneho rozpočtu“. Podobne už nefrekventuje pojem „národná suverenita“ (svojprávnosť), zvyšuje sa „integrita štátu“, „integrita ekonomiky“ či „československá štátnosť“. A samozrejme niet zmienky o československej federácii so spojovníkom.

Predmetný zväzok dokumentov o česko-slovenskej federácii sa zameriava na zohľadnenie uvedených skutočností a súvislostí, pričom čerpá z rozsiahlych fondov týchto archívov: Národného archívu České republiky v Prahe (NA ČR), Slovenského národného archívu (SNA) v Bratislave, z Archívnych fondov a zbierok Ústavu pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky, v. v. i. (A ÚSD AV ČR) a Archívu Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky (APS PČR). Treba tu brať do úvahy aj digitálne pramene, ktoré úrovňou spracovania a z hľadiska dostupnosti sú výborným zdrojom informácií najmä o FZ ČSSR a ČNR. Žiaľ, spracovanie SNR v rokoch 1968–1971 chýba napriek pôvodným zámerom, ktorých som bol podielníkom. Celkove tu nejde o akési zúžené zameranie sa na niektoré fondy. Napriek tomu, že svojím spôsobom predurčujú dôležitosť materiálov, ide tu skôr o podanie predmetnej problematiky z rôznych zdrojov (spektra fondov), čo si vyžadovalo dlhodobý a systematický výskum, vzhľadom na jej komplikovanosť a náročnosť (pozri výrazné a užitočné rozdelenie fondov v NA ČR). Často si to vyžadovalo venovať osobitnú pozornosť spracovaniu fondov Úradu predsedníctva vlády v Prahe, ktorý je však tak obsiahly, že samostatnou otázkou by bol rozbor stanovísk federálnych a národných orgánov k jednotlivým otázkam česko-slovenskej federácie. Iným spôsobom to platí o viacerých fondoch slovenských národných orgánov, ktoré ostali v podobe preberacích zoznamov v kompetencii pred archívnej starostlivosti.

Fondy v SNA, vlastne celé fondy Úradu vlády SSR za roky 1968–1995 a Slovenskej národnej rady 1969 – 1992, sú vnútorne členené nielen chronologicky, ale aj vecne (pôvodcom). z uvedených fondov v ich zozname má svoje číslovanie od krabice „1“ (spisovne je škatuľa, no tá môže mať rôzny význam), v SNR idú viac-menej postupne. Fondy sa prirodzene vzájomne dopĺňajú a neraz uložením materiálov prekrývajú. Príkladom toho je previazanie

dokumentov, vo fondoch Úradu predsedníctva vlády a Predsedníctva ÚV KSČ v Prahe. Obsahové previazanie materiálov, napriek modifikáciám názvov, je tu zvlášť výrazná a vyskytuje sa tiež napríklad pri tvorbe tzv. kompetenčného zákona. Z tohto dôvodu sú priložené vysvetľujúce zložité poznámky.

Dokumenty sú usporiadané podľa platných pravidiel, pričom sa prihliada k ich charakteru. Vo viacerých prípadoch sa uprednostňuje dátum vzniku dokumentov pred dátumom jeho prerokovania v politických a štátnych orgánoch, čo je zachytené vo väčšine prípadov v poznámkach. Vo viacerých prípadoch fondov to nie je možné, aspoň pri danom stupni spracovania a prístupnosti fondov. Napriek tomu zaraďujem viaceré dokumenty v časovom slede a v pozmenenej, dopĺňujúcej podobe. Tie sa totiž často menili, prerobili sa časti dokumentov a potom vyšli pod novým názvom, čo vysvetľujem v poznámkach. Za týmto účelom uprednostňujem uvádzanie dátumu dokumentov (napr. december 1968 – december 1970) pred ich číslovaním. Najmä vtedy, keď ide o väčší súbor dokumentov a komplikovanejšie poznámky aby sa nezaťažoval text. Samozrejme, že v mnohých prípadoch je účelné paralelné používanie číslovaní a dátumu. Vzhľadom na rozhodujúcu snahu o dosiahnutie koncepcnej a časovej uzavretosti zväzku, bolo treba zaradiť ďalšie relevantné dokumenty, tak povediac súborne od začiatku do konca zväzku. Ukázať tak zámery, realizáciu a revíziu česko-slovenskej federácie vcelku – ako jej zásadný problém.

Je veľmi dôležité, aby sa dokumenty publikovali pokiaľ možno v neskrátenej podobe – in extenso. No tu vstupuje faktor rozsahu možnosti zväzku a značného množstva dokumentov, a tak ide neraz o skrútený dokument, čo však nemôže ísť na úkor celkovej kvality (originálnosti, prvotného uverejnenia) kompaktnosti celého zväzku. Aj preto treba dať citlivo poznámky k dokumentom, aby sa zachoval od nich odstup a čo možno najväčšia objektivita k problematike. Zároveň sa tak obraciam poznámkami k bádateľovi, aby mal v nich navyše k dispozícii údaje, odporúčania a poznatky a nemusel natoľko siahnuť po iných zväzkoch edície a po odbornej literatúre. Poznámky tým dávajú možnosť zachytiť meniace sa pohľady a postoje politických a štátnych predstaviteľov a udalosti tej doby, ktoré determinovali fungovanie česko-slovenskej federácie v sledovaných rokoch. Napokon, značná časť dokumentov svojím obsahom, vrátane „otváracieho“ zo 17. septembra 1968, umožňuje komparáciu predstáv, politických úmyslov a ich korekcií s následnou realitou až po december 1970.

Regesty dokumentov vyjadrujú pôvodcu dokumentov, ich obsah a charakter, ako aj miesto ich určenia s uvedením osôb. Regesty veľa napovedajú a keď si prezrieme zoznam dokumentov vcelku, vidieť z nich tendencie vtedajšieho štátno-politického vývoja. Archeografické poznámky k dokumentom sú svojou podobou značne rôznorodé. Rozlišuje sa v nich podkladový materiál, návrhy zákonov, príloh k zasadaniam, ktoré sú však z nášho hľadiska dôležité a vstupujú tu ako dokumenty, ktoré odrážajú tendencie fungovania česko-slovenskej federácie a ich obsahovú nadväznosť, i keď nie vždy je možné dodržať chronologické hľadisko, čo sa nahrádza v krížových, už vecných poznámkach. Ďalšie typy poznámok sú zamerané na súvzťažnosť dokumentov a na odkazy, vrátane odbornej literatúry, ktorá v podstate zachytáva rozpracovanie predmetného obdobia. V niektorých prípadoch boli k materiálom priložené listy, v iných nie, napr. k návrhom zákona o pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov, celého súboru návrhov zákonov z novembra 1970, i keď, a to dost pomohlo v orientácii, boli uložené vo fondoch v časovom slede, resp. usporiadané do celku. O to viac sa hľadal pôvodca podkladových materiálov, napr. zo strany ministerstiev, resp. výborov zákonodarných orgánov, alebo odborných komisií. Tu výrazne pomohli

košielky k dokumentom, v ktorých sú údaje o názve, predkladateľovi, o prílohách, o dátume vzniku dokumentu, o návrhoch uznesení a pod.

V textoch dokumentov sú len čiastočné zásahy. Postupovalo sa podľa pravopisu českého a slovenského jazyka, samozrejme počínajúc prácami editora (autora) pri gramatických chybách a interpunkciách v textoch dokumentov, ako aj pri úprave ich formy v celom zväzku. Všetky dokumenty sú v slovenskom a českom jazyku. Ich odlišnosti väčšinou rešpektujem aj v uvádzaní prameňov, vrátane napísania po slovensky – krabica, po česky – kartón, po slovensky – zväzok, po česky – svazek atď., hoci nemusí hneď ísť o nejakú záväznosť zo strany autora. Väčšina dokumentov, i keď niekedy treba brať v úvahu ich internetové spracovanie (Národného a Federálneho zhromaždenia ČSSR a ČNR), je uverejnená po prvý raz, vrátane fondov ÚPV, ÚV KSS a SNR. Druhý zväzok edície o federalizácii štátu, vzhľadom na opodstatnené obsahové časové prelínanie s prvým zväzkom, začína novým číslovaním.

Dokumenty sú tak vybavené záhlavnými registmi, prameňmi, niekedy aj z viacerých fondov a dvojakými poznámkami. Významnou súčasťou zväzku je chronologický prehľad, menný register a zoznamy použitých prameňov, literatúry uvádzanej podľa v súčasnosti zaužívej normy bibliografických odkazov, ako aj zoznam publikovaných dokumentov.

Predovšetkým chcem poďakovať za cenné podnety a pripomienky k rukopisu recenzentom Prof. JUDr. Jozefovi Beňovi a Doc. PhDr. Ondřejovi Felcmanovi, CSc. Za výraznú podporu pri vydaní monografie a ľudský prístup patrí moja vďaka riaditeľovi ÚSD AV ČR, v. v. i. PhDr. Oldřichovi Tůmovi, Ph.D., a Doc. PhDr. Jiřímu Kocianovi, CSc.

Moje poďakovanie ešte patrí za ochotu PhDr. Alene Noskovej, PhDr. Františkovi Štverákovi z NA ČR, PhDr. Eve Růžkovej z APS PČR, PhDr. Jiřímu Hoppemu, Ph.D., z ÚSD AV ČR, v. v. i..

Zoznam použitých skratiek

A	Archív
AFS	Archív Federálního shromáždění
AFZ	Archív Federálneho zhromaždenia
a i.	a iné
A PS PČR	Archív Poslanecké sněmovni Parlamentu České republiky
APV	Archív predsedníctva vlády (ČSSR, ČSFR)
ar. j.	archívna jednotka
A ÚV KSČ	Archív Ústredného výboru Komunistickej strany Československa
AV ČR	Akademie věd České republiky
býv.	bývalý
c. d.	citované dielo
ČAV	Česká akademie věd
čl.	článok
ČNO	český národní orgán
ČNR	Česká národní rada
ČR	Česká republika
čs.	československý (-á)
ČSAD	Československá autobusová doprava
ČSAV	Československá akademie věd
ČSD	Československé dráhy
ČSFR	Česká a Slovenská Federatívna Republika
ČSFSR	Československá federatívna socialistická republika
ČSLA	Československá ľudová armáda
ČSNR	Československá národní rada
ČSR	Československá republika
ČSR	Česká socialistická republika
ČSS	Československá strana socialistická
ČSSR	Československá socialistická republika
ČSTK	Československá tlačová kancelária
ČSZM	Československý zväz mládeže
ČTK	Česká tlačová agentúra
ČÚTI	Český úřad pro tlač a informace
f.	fond
fasc.	fascikel
FČSSR	Federatívna československá socialistická republika
fed.	federatívny, federálny
feder.	federatívny, federálny
FMP	Federálne ministerstvo plánovania
F MZV	Federálne Ministerstvo zahraničných vecí
F MV	Federálne Ministerstvo vnútra
FS	Federální shromáždění

FÚTI	Federálny výbor pre tlač a informácie
FV	Federálny výbor
FVC	Federálny výbor pre ceny
FVTIR	Federálny výbor pre technický a investičný rozvoj
FZ	Federálne zhromaždenie
FZ ČSSR	Federálne zhromaždenie Československej socialistickej republiky
GATT	Všeobecná dohoda o clách a obchode
hl.	hlavný
hospod.	hospodárske
HÚ	Historický ústav (SAV)
inf.	informatívna (-vny), informácia
inv.	inventárne (číslo)
invest.	investičná (-é)
Kčs	Koruna československá
KNV	krajský národný výbor
kart.	kartón
kr.	krabica
KSČ	Komunistická strana Československa
KSČM	Komunistická strana Čiech a Moravy
KSČS	Komunistická strana Česko-slovenska
KSSZ	Komunistická strana Sovietskeho zväzu
KV	Krajský výbor (KSČ, KSS)
KV ČSFR	Komisia vlády Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky pre analýzu udalostí rokov 1967–1970
KV SR	Komisia vlády Slovenskej republiky pre analýzu historických udalostí z rokov 1967–1970
leg.	legislatívna (-e)
MAAE	Medzinárodná agentúra pre atómovú energiu
MF	Ministerstvo financií
minister.	Ministerstvo
mj.	mimojiné
MK	Ministerstvo kultúry
MKI	Ministerstvo kultúry a informácií
mld.	miliarda
MNV	Miestny národný výbor
MNO	Ministerstvo národnej obrany
MNP	Ministerstvo národohospodárskeho plánovania
MO	Medzinárodný odbor
MO	Ministerstvo obrany
MO SR	Ministerstvo obrany SR
MPT	Ministerstvo pošt a telekomunikácií
m. r.	minulého roku
MsNV	Mestský národný výbor
MSprav	Ministerstvo spravodlivosti
MS SSR	Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej socialistickej republiky
MV	Mestský výbor

MV	SSR Ministerstvo vnútra Slovenskej socialistickej republiky
MZD	Ministerstvo zdravotníctva
MZO	Ministerstvo zahraničného obchodu
MZV	Ministerstvo zahraničných vecí
NA ČR	Národní archiv České republiky
nasl.	nasledujúce (-i)
NF	Národný front
NKÚ	Najvyšší kontrolný úrad
NR	Národná rada
NRSR	Národní rada Slovenskej republiky
NS	Národní shromáždění
NV	národné výbory
NVB	Národný výbor Bratislavy
NVP	Národní výbor hl. m. Prahy
NZ	Národné zhromaždenie
odst.	odstavec
ods.	odsek
OF	Občanské fórum
OH	Občanské hnutí
ONV	okresný národný výbor
OSN	Organizácia spojených národov
OV	okresný výbor
PF KU	Právnická fakulta Karlovej univerzity
PF UK	Právnická fakulta Univerzity Komenského
písm.	písmo
PKI	Povereníctvo kultúry a informácií
P NZ	Predsedníctvo Národného zhromaždenia
popř.	popřípadě
pozn.	poznámka
preds.	predsedníctvo
psp.	poslanecké snemovny parlamentu
PV	Predsedníctvo vlády (APV)
PZO	podnik zahraničného obchodu
resp.	respektíve
ROH	Revolučné odborové hnutie
RVHP	Rada vzájomnej hospodárskej pomoci
SAV	Slovenská akadémia vied
Sb.	Sbírka
SBČS	Státní banka Československá
sekr.	sekretariát
sign.	Signatúra
sk	Slovenská republika
SL	Snemovňa ľudu (FZ ČSSR)
SIPK	Slovenská plánovacia komisia
slov.	slovenský (-á)
sln	sněmovna lidu – sněmovna národů

SN	Snemovňa národov (FZ ČSSR)
SNA	Slovenský národný archív (v Bratislave)
SNF	Slovenský Národný front
SNO	slovenské národné orgány
SNP	Slovenské národné povstanie
SNR	Slovenská národná rada
sp.	spis
SOR	Slovenská odborová rada
SR	Slovenská republika
SSO	Strana slovenskej obrody
SSR	Slovenská socialistická republika
SSÚ	Státní statistický úřad
stenoprot.	stenoprotokol
SÚA	bývalý Státní ústřední archiv v Prahe, teraz NA ČR
SÚTI	Slovenský úrad pre tlač a informácie
sv.	svazek
SVPL	Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry
št.	štátny
t. č.	toho času
tl.	tlač
t. r.	toho roku
tzn.	to znamená
tzv.	takzvaný
ÚFP	Úhrnný finančný plán
UK	Univerzita Komenského
UNESCO	Organizácia Spojených národov pre výchovu, vedu a kultúru
UNICEF	Detský fond Spojených národov
ÚPV	Úrad predsedníctva vlády (ČSSR)
ÚRO	Ústredná rada odborov
USA	Spojené štáty americké
ÚSD	Ústav pro soudobé dějiny (AV ČR)
úst.	Ústavný
ÚV	Úrad vlády
ÚV	Ústredný výbor
ÚV KSČ (ÚV KSČS)	Ústřední výbor Komunistické strany Československa
ÚV KSS	Ústredný výbor Komunistické strany Slovenska
ÚV NF	Ústredný výbor Národného frontu
ÚV SNF	Ústredný výbor Slovenského národného frontu
ÚV SSR	Úrad vlády Slovenskej socialistickej republiky
ÚZ	Ústavodárne zhromaždenie
uzn.	uznesenie
vč.	včítane
VHJ	výrobno-hospodárska jednotka
VHÚ	Vojenský historický ústav (v Bratislave)
vl.	vládný

VPL	Vydavateľstvo politickej literatúry
VPN	Verejnosc proti násiliu
v. r.	vlastnou rukou
VŠE	Vysoká škola ekonomická
VŠ	vysoké školy
VŠP	Vysoká škola politická
VVZ	vedecko-výskumná (výrobno-vývojová) základňa
VZ	Varšavská zmluva
WFUNA	Svetové združenie Spojených národov
zahr.	zahraničný
zákl.	základný
zás.	zásada
zasad.	zasadnutie, zasadanie
Zb.	zbierka (zákonov a pod.)
ZO	zahraničný obchod
zost.	zostavovateľ (-lia), zostavili
zoz.	zoznam
ZSSR	Zväz sovietskych socialistických republík
ZV	Zahraničný úrad
zv.	zväzok

Dokumenty

1

1968, 17. september, Praha. – Prvý pracovný návrh Dôvodovej správy k návrhu ústavného Zákona o československej federácii o poslaní federatívnej úpravy štátových vzťahov medzi slovenským a českým národom.

Všeobecná časť

Základná myšlienka a poňatie československej federácie vychádza z doterajších historických skúseností a zo spolupráce Čechov a Slovákov v spoločnom štáte.¹

Vytvorenie federatívneho štátneho spojenia vyplýva zo súhlasnej vôle oboch svojbytných a zvrchovaných národov a ich politickej reprezentácie. Vyjadruje právo na sebaurčenie každého z nich.² Federatívne spojenie oboch národných štátov dáva obom našim národom optimálne záruky pre ich všestranný rozvoj a pre zabezpečenie národnej svojbytnosti a suverenity na zásade rovnoprávnosti oboch národov.

Vytvorenie federatívneho štátneho spojenia je motivované vzájomným a rovnakým záujmom národov na spoluprácu v spoločnom federatívnom štáte. Záujem žiť v spoločnom štáte spočíva na vzájomnej blízkosti oboch národov a navyše je motivovaný pomermi a dôvodmi spoločenskými, kultúrnymi, hospodárskymi i historickými.³ Spolupráca v spoločnom štáte umožňuje tiež lepšie využiť všetky vnútorné tvorivé sily oboch národov pre ich plný demokratický a socialistický rozvoj a upevňuje ich medzinárodné postavenie.

Myšlienka československej federácie je nerozlučne spätá s ideami socialistickej demokracie. Federácia môže riadne fungovať len v demokratickom politickom systéme, ktorý bude rešpektovať federatívne fondy tak v štátových vzťahoch, ako i v ostatných oblastiach spoločenského života, zvlášť v štruktúre Národného frontu, komunistickej strany a ostatných organizácií celospoločenského významu.⁴

Zmyslom a účelom československej federácie je demokratická úprava štátových vzťahov českého a slovenského národa. Preto je federácia založená na národnom princípe.⁵

Československá federácia vychádza z československých podmienok a plne ich rešpektuje. Jej špecifickým rysom je, že sa skladá len z dvoch rovnoprávných národných účastníkov. Túto skutočnosť treba mať plne na zreteli pri výstavbe a usporiadaní československej federácie. To znamená na jednej strane zabezpečiť každému z oboch národov možnosť plného uplatňovania národnej svojbytnosti, na druhej strane dať federálnemu štátu všetky možnosti a prostriedky na to, aby mohol pohotovo, účinne riešiť všetky záležitosti, zodpovedajúce spoločným záujmom oboch našich národov.

Československú federáciu tvoria dva rovnoprávne národné štáty – Česká socialistická republika a Slovenská socialistická republika. V spoločnom záujme zverujú časť svojej suverenity a z nej vyplývajúce kompetencie spoločnému federálnemu štátu. Suverenita národných štátov tým nezaniká, ani sa nekonzumuje v suverenite federálneho štátu. Suverenita federálneho štátu a suverenita národných štátov existujú a pôsobia vedľa seba.

Návrh predkladaného ústavného zákona je vybudovaný na týchto právnych inštitúciách: Z princípu rovnosti a rovnoprávnosti oboch národných štátov vyplýva ich rovnosť pri

tvorbe a uskutočňovaní federálnej štátnej vôle. Preto sa v štruktúre a v zásadách uznávaní sa federálnych orgánov uplatňuje tak všeobecný demokratický princíp o podriadení menšiny väčšine, ako aj princíp reálneho zabezpečenia rovnoprávných vzťahov oboch národných štátov. Zabezpečenie rovnoprávnosti oboch národov sa uplatňuje v ustanoveniach o zakaže majorizácie predstaviteľov jedného národa predstaviteľmi druhého národa v Snemovni národov vo vymedzenom okruhu záležitostí, ďalej v paritnom zložení tejto snemovne a v inštitúcii štátnych tajomníkov vo federálnej vláde.⁶

K ťažiskovým otázkam návrhu ústavného zákona patrí vzájomné vymedzenie kompetencií medzi federálnym štátom a národnými štátmi. Na správnom rozriešení týchto otázok závisí plné uplatnenie požiadaviek a záruk pre svojbytný rozvoj každého národa i hybnosť a plné uplatnenie všetkých funkcií federálneho štátu. Vzájomná deľba kompetencií tiež do značnej miery predurčuje štruktúru orgánov federácie i orgánov národných štátov.

Návrh ústavného zákona vymedzuje tri druhy kompetencií a to:

- a) výlučnú federálnu kompetenciu v taxatívne stanovených oblastiach a otázkach,
- b) oblasť kompetencií, ktoré prislúchajú v taxatívne vymedzenej časti federácii a vo zvyšujúcej časti národným štátom (tzv. spoločná kompetencia),
- c) výlučnú kompetenciu národných štátov v oblastiach nezahrnutých pod a) a b).⁷

Z právneho hľadiska je najťažšou úlohou vymedziť kompetenciu federácie a národných štátov v oblasti tzv. spoločnej kompetencie.⁸ Úplné riešenie tejto otázky nemôže priniesť sám ústavný zákon, lebo tieto kompetencie sa vzťahujú na široké pole veľmi rozmanitých štátnych činností. Ústavný zákon tiež nesmie brániť budúcim zákonodarným úpravám. Preto v tejto oblasti prináša ústavný zákon v niektorých otázkach len základné kritériá pre vzájomnú deľbu kompetencií s tým, že podrobnú úpravu uskutoční federálne zákonodarstvo.⁹

Kompetenciu federálnych orgánov vymedzuje návrh ústavného zákona taxatívne. Rozhodnutia federálnych orgánov v medziach stanovených týmto ústavným zákonom (popríklad ďalšími federálnymi ústavnými zákonmi) sú záväzné priamo v oboch národných štátoch. V rámci vymedzenej kompetencie federácie a kompetencie národných štátov orgány federácie a orgány národných štátov vykonávajú svoju právomoc samostatne, nezávisle a vo vlastnej zodpovednosti, nezasahujúc si vzájomne do svojich kompetencií.

Federálny štát i národné štáty vykonávajú svoju kompetenciu prostredníctvom sústavy zákonodarných, vládnych a výkonných orgánov a súdov. Federálne orgány a národné orgány vytvárajú vcelku úplnú sústavu štátnych orgánov, ktoré obstarávajú všetky štátne funkcie.¹⁰ Táto kompletnosť sa, pravda, dosahuje až pri vzájomnej nadväznosti federálnych a národných orgánov, pričom ani sústava federálnych orgánov, ani sústava národných orgánov sama osebe v tomto zmysle nie je kompetentná a jej kompletnosť by napokon nebola ani účelná.

Naopak, pri stanovení štruktúry federálnych orgánov i orgánov národných štátov i pri vymedzení ich kompetencie treba dbať na to, aby nedochádzalo k vzájomnému prekrývaniu ich činnosti a k duplicitám.¹¹ Taký stav by znamenal nielen porušenie racionality v štruktúre a v činnostiach štátnych orgánov, ale viedol by tiež k pozitívnym alebo k negatívnym kompetenčným konfliktom medzi orgánmi federácie a orgánmi národných štátov a oslaboval by ich zodpovednosť. Účelná štruktúra federálnych i národných orgánov musí vychádzať z požiadaviek optimálneho zaistenia štátnych funkcií federálnym štátom i národnými štátmi, ďalej z požiadaviek nedeliteľnej zodpovednosti federálnych a národných orgánov. Podrobnejšie zdôvodnenie navrhutej štruktúry a kompetencií federálnych i národných orgánov obsahuje osobitná časť dôvodovej správy. Zvlášť sa treba zmieniť o úlohe štátnych orgánov a o deľ-

be kompetencií medzi federálne a národné orgány pri uskutočňovaní hospodárskej politiky federácie a národných štátov. Návrh ústavného zákona vychádza z týchto skutočností:

Hospodárstvo Československej socialistickej federatívnej republiky je integrovanou syntézou dvoch národných ekonomík: českej a slovenskej.¹² Je založená na jednotnom socialistickom trhu, na jednotnej mene, na voľnom pohybe pracovných síl, na voľnom pohybe peňažných fondov, na jednotnej sústave riadenia a jednotných zásadách hospodárskej politiky. V ekonomickej sústave riadenia, založenej na pláne a trhu, sa presúva ťažisko všetkej hospodárskej politiky do hodnotových vzťahov. Jednotný trh, výhodný pre oboch partnerov, objektívne vyžaduje, aby samostatnosť hospodárskej politiky národných orgánov nebola absolutizovaná, aby sa neoslabovala ekonomická integrácia a aby bola zaistená hybnosť federálnych orgánov. Nevyžaduje však ani nadmernú centralizáciu právomocí do federálnych orgánov. Táto ekonomická sústava vytvára podmienky pre pružnú hospodársku politiku, rešpektujúcu rozdielnosť podmienok (stupeň vývoja, štruktúru a pod.) a integračné formy.¹³

Projekt federatívneho usporiadania súvisí s rozvojom hospodárskej demokracie v regulovanej trhnej socialistickej ekonomike.¹⁴ Federácia otvára priestor pre dôslednú reformu a naopak, ekonomická reforma umožní racionálnu federáciu čo do obsahu i formy.

Štátna hospodárska politika na úrovni národných i federálnych orgánov bude vychádzať z nového ekonomického modelu, z oddelenia štátnej sféry od hospodárskeho podnikania. Zákonodarné akty (zákon o strednodobom pláne, rozpočtové zákony, zákon o mene, daňové zákony, zákon o ekonomických nástrojoch atď.) v oblasti národného hospodárstva vymedzujú základné otázky fungovania integrovanej ekonomiky Československej socialistickej federatívnej republiky i rozvoja oboch národných ekonomík. Preto sa u nich uplatňuje princíp zákazu majorizácie.

Základným ústavnoprávnym aktom o vytvorení československej federácie je ústavný zákon, ktorého návrh sa predkladá Národnému zhromaždeniu ako výsledok vzájomnej dohody českej a slovenskej národnej reprezentácie.¹⁵ Návrh ústavného zákona o československej federácii je súhrnnou právnou úpravou, ktorá sa vzťahuje na všetky ustanovenia platnej ústavy, dotknuté uplatnením princípu federácie. Konštituuje národné štáty a ich federálny zväzok a upravuje ich kompetencie a ďalšie základné vzťahy. Vytvára tiež základnú štruktúru federálnych i národných zastupiteľských orgánov i sústavu vrcholných orgánov vládnych a výkonných, zodpovedných týmto zastupiteľským zborom.¹⁶ Zakotvuje ďalej federálny ústavný súd ako inštitúciu súdnej kontroly nad dodržovaním ústavy.¹⁷ Po ústavnom zakotvení týchto základných otázok bude treba postupne a systematicky prikrčiť k riešeniu ďalších otázok. Predovšetkým pôjde o prebudovanie doterajšej sústavy súdnictva a prokuratúry v podmienkach federatívneho usporiadania štátu. Príprava príslušných ústavných i zákonodarných opatrení si vyžaduje ďalšiu prácu a čas, najmä preto, že tu treba – okrem otázok organizačných, ktoré bezprostredne vyplývajú z federatívneho usporiadania – doriešiť a zabezpečiť tiež požiadavky obsiahnuté v Akčnom programe Komunistickej strany Československa,¹⁸ predovšetkým zvýšiť garancie nezávislosti sudcovského rozhodnutia, zaviesť súdnu kontrolu právoplatných rozhodnutí správnych orgánov a novoupraviť spôsob ustanovenia sudcov. Je žiadúce, aby tieto úpravy nadobudli účinnosť pokiaľ možno súčasne s ústavným zákonom o československej federácii.¹⁹

Súčasne s návrhom ústavného zákona o československej federácii sa predpokladá návrh ústavného zákona o postavení národných menšín, žijúcich na území Československej socialistickej federatívnej republiky. Tento ústavný zákon spolu s ústavným zákonom o česko-

slovenskej federácii vytvára základňu pre riešenie vzťahov medzi národnými a národnostami žijúcimi v ČSSFR.²⁰

Doterajšia ústava a ústavné zákony v častiach nedotknutých ústavným zákonom o československej federácii zostávajú i naďalej v platnosti.²¹ Naznačené ústavné zmeny a doplnky povedú nepochybne k vypracovaniu návrhu novej ústavy ČSSFR, ktorej príprava i vypracovanie si vyžadujú zrejme dlhší čas. Pritom obsah ústavného zákona o československej federácii sa stane vo svojej podstate obsahovou súčasťou tejto budúcej ústavy ČSSFR. Predpokladá sa tiež, že spolu s jej prijatím prijmú národné zastupiteľské zbory – Česká a Slovenská národná rada – ústavy národných štátov. Až do prijatia novej ústavy budú ostatné ustanovenia platnej ústavy a ústavný zákon o československej federácii nahradzovať ústavy národných štátov.

Osobitná časť

Navrhovaný ústavný zákon o československej federácii nahradzuje predovšetkým ustanovenia hláv tretej až šiestej ústavy Československej socialistickej republiky, ktoré upravujú postavenie Národného zhromaždenia, prezidenta republiky, vlády a Slovenskej národnej rady.²² Ustanovenia ostatných hláv ústavy zostávajú v platnosti, pokiaľ jednotlivé ustanovenia nie sú výslovne zrušené derogačnou klauzulou. Na odôvodnenie zásad, ktoré ovládajú ustanovenia jednotlivých hláv navrhovaného ústavného zákona, sa uvádza:

K hlave prvej:

V tejto hlave navrhovaný ústavný zákon obsahuje základné princípy československej federácie.²³ Tu sa konštituuju oba národné štáty a ich spoločný štátny zväzok – Československá socialistická federatívna republika.

Hranice medzi oboma národnými štátmi sú totožné s hranicami medzi českými krajinami a Slovenskom, ako sú utvrdené zákonom č. 36/1960 Zb. o územnom členení štátu. Vzhľadom na to, že územie národného štátu patrí k jeho základu, budúca prípadná zmena hraníc by bola možná len federálnym ústavným zákonom, a to po predchádzajúcom súhlase oboch národných rád, ktoré by ho vyslovili tiež ústavným zákonom. Otázok spoločenského zriadenia sa dotýkajú ustanovení čl. 3 a 5. Upravujú sa v nich len otázky dotknuté princípom federácie a v tomto zmysle dopĺňujú ustanovenia hlavy prvej ústavy ČSSR.²⁴

Konštatovanie dvoch národných štátov sa dotýka i úpravy otázok štátneho občianstva. Návrh vychádza zo zásady, že občan jedného z národných štátov je zároveň i občanom Československej socialistickej federatívnej republiky. Preto stanoviť podmienky pre nadobudnutie a stratu štátneho občianstva sa zveruje federálnemu ústavnému zákonu.²⁵

K základným otázkam federatívneho usporiadania patrí tiež rovnoprávne postavenie českého a slovenského jazyka v úradnom styku.²⁶

K hlave druhej:

V tejto hlave sa upravuje delba kompetencií medzi federálny štát a oba národné štáty.²⁷ Z rovnoprávneho postavenia oboch národných štátov vyplýva, že majú rovnaké postavenie a kompetencie. Spoločnému štátnemu zväzku sa zverujú také kompetencie, ktoré môže v záujme oboch národných štátov účelne a s optimálnou efektívnosťou plniť práve federálny štát.

Z právneho hľadiska sa kompetencie v jednotlivých oblastiach štátnej činnosti rozdeľujú do troch skupín:

Do prvej skupiny spadajú veci, ktoré sú vo výlučnej kompetencii Československej socialistickej federatívnej republiky a ktorých výkonom sa poverujú len federálne orgány, či už ide o orgány zákonodarné alebo o orgány vládne a výkonné. Vo veciach tejto skupiny národné štáty nemajú žiadnu kompetenciu. To však nevylučuje, aby v jednotlivých prípadoch nemohol federálny štát poveriť orgány národných štátov federálnym zákonom, aby plnili určité úlohy.

V druhej skupine sú oblasti, ktoré spadajú do kompetencie Československej socialistickej federatívnej republiky i národných štátov (spoločná kompetencia). Rozdelenie kompetencií v tejto oblasti vyžaduje vymedziť na jednej strane úlohy Československej socialistickej federatívnej republiky a na druhej strane úlohy národných štátov. Vedúcou zásadou pre túto deľbu je, že sa federácii zverujú také úlohy, ktoré vyžadujú jednotné riešenie v celej federácii a ktoré optimálne a účelne môže plniť federálny štát. Aby v tejto oblasti nemohlo dôjsť k pochybnostiam o kompetencii a tým tiež ku kompetenčným konfliktom medzi federálnymi a národnými orgánmi, stanoví návrh ústavného zákona zásadu, že kompetencie federácie sú stanovené taxatívne, t.j. úplne a vyčerpávajúcim spôsobom, a že všetky ostatné kompetencie patria národným štátom. Návrh ústavného zákona vymedzuje v čl. 10 až 24 kompetencie Československej socialistickej federatívnej republiky v jednotlivých oblastiach štátnej činnosti v potrebnom stupni konkrétnosti.²⁸ Treba tu ešte upozorniť, že ide o deľbu kompetencie medzi štáty, teda nezávisle na tom, ktorým orgánom sa výkon tejto kompetencie zveruje. Túto otázku rieši návrh ústavného zákona v ďalších hlavách, a to v ustanovení o kompetencii orgánov zákonodarných a orgánov vládnych a výkonných; v niektorých prípadoch sa podrobnejšia kompetenčná úprava prenecháva federálnemu zákonodarstvu.

V tretej skupine sú ostatné oblasti, ktoré spadajú do výlučnej kompetencie národných štátov. I v tejto oblasti zveruje návrh do zákonodarnej kompetencie Federálneho zhromaždenia zákonodarnú úpravu v oblastiach taxatívne vymedzených, ak v záujme jednoty právneho poriadku je účelná spoločná úprava, a tým, že i v týchto oblastiach sa môže uplatniť zákonodarná kompetencia národných štátov, pokiaľ federálny zákon neobsahuje úplné riešenie. Celý výkon zákonov prináleží v týchto oblastiach národným štátom.

Osobitnú pozornosť venuje druhá hlava návrhu ústavného zákona deľbe kompetencií v oblasti spoločnej kompetencie Československej socialistickej federatívnej republiky a národných štátov. Jednotlivé jej ustanovenia upravujú tiež najdôležitejšie nástroje a inštitúcie, pomocou ktorých federálny štát a národné štáty plnia svoje funkcie.

Zásady pre deľbu kompetencií v národohospodárskom plánovaní upravuje čl. 10. Plány rozvoja hospodárstva Československej socialistickej federatívnej republiky zhrňujú rozvoj na území celej federácie, vzájomné vzťahy oboch národných ekonomík a zapojenie integrovanej československej ekonomiky do medzinárodnej deľby práce a do vonkajších hospodárskych vzťahov. Vo svojej programovej funkcii obsahujú hlavné ciele a zásady hospodárskej politiky, základné predpoklady ekonomickej integrácie a postupného ekonomického vyrovnávania medzi oboma národnopolitickými oblasťami. Zásady a ciele sú záväzné pre federálnu vládu i pre národné orgány.

Národné plány rozvoja hospodárstva obsahujú ucelenú orientáciu o rozvoji ekonomiky národnopolitickej oblasti, predstavu o rozvoji vzťahov k druhej národnopolitickej oblasti a analýzu optimálneho zapojenia faktorov rastu do rozvoja odvetvovej a priestorovej štruktúry národnej ekonomiky, ako aj jej zapojenia do zahraničného obchodu a do vonkajších

hospodárskych vzťahov. Každý národný plán vo svojej programovej funkcii stanoví program hospodárskej politiky, záväzný pre národnú vládu.

Úlohou navrhovaného ústavného zákona môže byť, pravda, len zakotvenie štruktúry národohospodárskych plánov. Celú sústavu plánov, t.j. ich druhy podľa časového obdobia, poprípade podľa iných hľadísk, podľa ktorých sa zostavujú, upraví federálny zákon. Federálny zákon upraví tiež zákon tvorby federálneho plánu. Stanoviť zásady pre tvorbu národných plánov patrí do kompetencie republík.

Národohospodárske plány na strednodobé obdobie (spravidla na päť rokov) schvaľujú zákonodarné federálne zbory (so zákonom majorizácie) i národné rady formou zákona.

Finančnú sústavu tvorí rozpočtová sústava, emisia peňazí, daňová sústava a sústava finančných fondov. Rozpočtová sústava vytvára predpoklady pre to, aby každý z oboch národov hospodáril samostatne podľa svojho rozpočtu. Národné rozpočty zaisťujú rozvoj hospodárstva na ciele schválené strednodobým plánom. Na národné rozpočty sa napojujú rozpočty národných výborov dotáciami a ostatnými finančnými vzťahmi.²⁹

Okrem národných rozpočtov sa vytvára federálny rozpočet, z ktorého sa financujú výdavky výlučne federálneho charakteru (náklady na obranu štátu, na správu zahraničných vecí a pod., náklady federálnych orgánov), ako aj výdavky na ďalšie potreby, nutné zaistenie cieľov strednodobého federálneho plánu.

Hlavným východiskom pre organizáciu socialistického peňažníctva je cieľ zaistiť jednotnú emisnú činnosť a tým i jednotnú a pevnú menu. Riadenie a kontrolu menovej emisnej činnosti prevádza federálna emisná banka ako vrcholný menový orgán a národné emisné banky, ktoré sú samostatnými právnickými osobami a ktoré sa v otázkach emisie riadia zásadami vydávanými federálnou emisnou bankou. Právomoc a zodpovednosť federálnej emisnej banky a národných emisných bánk za menový vývoj určuje v podrobnostiach osobitný zákon. Ústavne sa zakotvuje i dosiaľ už platná zásada, že daň možno ukladať len na základe zákona. Zákony Federálneho zhromaždenia stanovujú hlavné zásady daňovej sústavy, zdaňovania a u daní, ktoré rozhodujúcim spôsobom ovplyvňujú podmienky na trhu, tiež ich najnižšie sadzby. Zákonodarstvom republík sa uskutočňujú zásady stanovené daňovými zákonmi Federálneho zhromaždenia.³⁰

Výnosy z daní plynú v časti určenej zákonmi Federálneho zhromaždenia do federálneho rozpočtu, vo zvyšujúcej časti plynú do rozpočtov republík. V záujme jednotnej, hoci i diferencovanej štruktúry hospodárskych organizácií, ako i v záujme jednotnej právnej úpravy hospodárskych vzťahov a ich právnych foriem medzi socialistickými organizáciami vyhradzuje sa do kompetencie Československej socialistickej federatívnej republiky zásadná úprava, najmä vo sfére zákonodarnej.

K najvýznamnejším nástrojom ovplyvňujúcim socialistický trh a rentabilitu podnikov patria ceny. Aby cenový vývoj zodpovedal záujmom oboch republík, zveruje sa výkon cenovej politiky federálnemu výboru, založenému z rovnakého počtu predstaviteľov oboch národných štátov.

V zahraničnom obchode spadajú do kompetencie federácie základné úlohy štátu pri organizovaní medzinárodných hospodárskych a obchodných stykov a prevádzanie obchodnej politiky. V oblasti dopravy a obdobne v oblasti spojov vymedzuje návrh úlohy federácie v oblasti právnej úpravy pomerov príslušných organizácií celoštátneho významu a taktiež potrebné právne nástroje na prevádzanie hospodárskej politiky v týchto oblastiach. Federácii príslúcha tiež zastupovať Československú socialistickú federatívnu republiku v medzinárodných organizáciách a dojednávať i v týchto oblastiach medzinárodné zmluvy. V ďalších

ustanoveniach tejto hlavy sa vymedzujú kompetencie federácie v ďalších oblastiach spoločnej kompetencie, a to v oblasti vedecko-technického rozvoja, pracovnoprávných vzťahov a sociálnej politiky a pri zaistovaní sociálno-ekonomických informácií (štatistické služby). Aj v týchto oblastiach pripadá federácii kompetencia pokiaľ ide o právne úpravy, koordináciu a styky so zahraničím.

K hlave tretej:

V ustanoveniach tretej hlavy sa upravuje postavenie, organizácia a právomoc Federálneho zhromaždenia ako najvyššieho orgánu štátnej moci Československej socialistickej federatívnej republiky a jediného federálneho zákonodarného orgánu.³¹

Princíp federácie sa odráža v organizácii Federálneho zhromaždenia, ktoré funguje ako orgán o dvoch komorách. V Snemovni ľudu sa uplatňuje všeobecne demokratický princíp. Snemovňa ľudu je zložená proporcionálne podľa počtu obyvateľstva. Rozhoduje na základe majority bez zreteľa na národnostné zloženie federácie. Národný princíp nachádza svoj výraz v Snemovni národov. Táto snemovňa je zložená paritne, t.j. má rovnaký počet poslancov zvolených v Českej socialistickej republike a rovnaký počet poslancov zvolených v Slovenskej socialistickej republike. I táto snemovňa rozhoduje v zásade na základe princípu majority. Len vo vymedzených otázkach sa uplatňuje zákaz majorizácie, ktorý zaistuje, aby v základných otázkach dotýkajúcich sa života národných štátov nemohli byť jeho reprezentanti prehlasovaní.

Obe snemovne sú rovnoprávne. Na prijatie uznesení je potrebný súhlas oboch snemovní, okrem prípadov, kde ústavný zákon dovoľuje výnimku, alebo tam, kde ide len o vnútorné veci niektorej snemovne. Takéto výnimky sú napríklad vyslovenie nedôvery nádeje, voľba orgánov snemovne, jej disciplinárna právomoc voči jej poslancom a pod. V ostatných prípadoch, ak nedôjde k súhlasnému uzneseniu oboch snemovní, návrh nie je prijatý. V takom prípade návrh ústavného zákona umožňuje a orientuje obe snemovne na to, aby sa dohodli. Za tým účelom zakotvuje dohodovacie pokračovanie, ktoré je povinné, ak ide o schvaľovanie ročného rozpočtu.

Zákonodarná kompetencia Federálneho zhromaždenia je podrobnejšie upravená pre oblasti výlučnej a spoločnej kompetencie. Okrem toho zveruje sa do jeho kompetencie zákonodarná právomoc tiež v ďalších oblastiach. Ide však o oblasti, ktoré návrh ústavného zákona vypočítava taxatívnym spôsobom. V niektorých oblastiach, ktoré ináč patria do výlučnej právomoci republík, sa podľa návrhu umožňuje, aby Federálne zhromaždenie vydávalo v záujme zachovania jednoty právneho poriadku zásady pre zákonodarstvá republík. V týchto oblastiach sa zaistuje zákonodarná činnosť republík v oblasti spoločnej kompetencie, a to potiaľ, pokiaľ kompetencia nepatrí federácii. V oblastiach, kde je taxatívnym spôsobom vymedzená zákonodarná kompetencia Federálneho zhromaždenia, majú národné zákonodarné zbory právo doplnkového zákonodarstva. V ostatných ustanoveniach tejto hlavy sú zásadné ustanovenia upravujúce pokračovanie pred zákonodarnými zbormi, sústavu ich orgánov, postavenie poslancov a pod. Ide o otázky, ktoré sú obdobne upravené i v ústave z roku 1960. Rozdiely vyplývajú najmä z uplatnenia princípu federácie a s ním súvisiacimi rozdielmi pokiaľ ide o zloženie a spôsob rozhodovania zákonodarného zboru.

K hlave štvrtej:

Právne postavenie prezidenta Československej socialistickej federatívnej republiky v sústave najvyšších ústavných orgánov vychádza vcelku z doterajšej ústavnej úpravy. Funkcia pre-

zidenta je charakterizovaná predovšetkým tým, že prezident Československej socialistickej federatívnej republiky je na čele štátu.³²

Návrh ústavného zákona v súlade s demokratickými zásadami, na ktorých je náš socialistickej štát vybudovaný, zdôrazňuje zodpovednosť prezidenta voči Federálnemu zhromaždeniu, najvyššiemu orgánu štátnej moci federácie.

Právomoci prezidenta Československej socialistickej federatívnej republiky sú založené buď priamo ústavou, alebo môžu byť založené zákonom Federálneho zhromaždenia. Okruh ústavných právomocí prezidenta sa v zrovnaní s doterajším ústavným stavom nemení, len u práva udeľovať amnestiu je pre presnosť výslovne uvedené, že v práve odpúšťať tresty uložené súdmi je zahrnuté tiež právo vysloviť zahľadanie odsúdenia.

Nové je ustanovenie o pravidelných úradných sídlach prezidentových, ktorými je nielen Praha, hlavné mesto federácie i hlavné mesto Českej socialistickej republiky, ale tiež Bratislava, hlavné mesto Slovenskej socialistickej republiky.

Postaveniu prezidenta Československej socialistickej federatívnej republiky ako predstaviteľa štátu zodpovedá tiež ustanovenie o jeho trestnej zodpovednosti. Prezident je v tomto ohľade vyňatý z právomoci obecných súdov a môže byť teda stíhaný len na základe žaloby Predsedníctva Federálneho zhromaždenia pred ústavným súdom, pričom ako trest môže byť vyslovená len strata funkcie a strata spôsobilosti túto funkciu v budúcnosti nadobudnúť.

K hlave piatej:

Postavenie vlády Československej socialistickej federatívnej republiky je upravené v návrhu ústavného zákona vcelku zhodne s doterajším ústavným postavením vlády. Vlode teda prislúcha charakter najvyššieho výkonného orgánu štátnej moci Československej socialistickej federatívnej republiky.³³ V ustanoveniach o zložení vlády prináša návrh ústavného zákona novú funkciu, totiž funkciu štátneho tajomníka. Štátni tajomníci pôsobia vo všetkých federálnych ministerstvách.

Zriadenie tejto novej funkcie úzko súvisí s federatívnym usporiadaním štátu. Štátny tajomník ako člen vlády sa podieľa rovnoprávne s ostatnými členmi vlády na jej rokovaní i rozhodovaní. Štátny tajomník ďalej spolu s ministrom riadi zásadné otázky práce ministerstva, v ktorom pôsobí, a podieľa sa tak veľmi účinne na riadení ministerstva. Dôležité je ustanovenie, že štátnym tajomníkom musí byť menovaný občan druhej republiky než tej, ktorej občanom je minister. Inštitúcia štátnych tajomníkov takto poňatá bude účinnosť reálnou zárukou rovnakého vplyvu oboch národov na prácu federálnej vlády a na činnosť federálnych ústredných orgánov.

Ustanovenia o vzťahoch vlády a Federálneho zhromaždenia sú rozpracované tak, aby zaistili Federálnemu zhromaždeniu tak účinnú kontrolu práce vlády, ako aj trvalý vplyv na líniu vládnej politiky vytyčenej predovšetkým v programovom vyhlásení vlády.

Ustanovenia o následkoch prejavu nedôvery vlode, ktorému sa rovná i zamietnutie návrhu vlády, aby jej Federálne zhromaždenie prejavilo dôveru, totiž o povinnosti vlády podať demisiu, zaistujú požiadavku, aby nemohla zotrvať vo funkcii vlada, ktorej by nedalo Federálne zhromaždenie dôveru. Ako vyplýva z výslovných ustanovení návrhu ústavného zákona, musí vlode prejavit dôveru tak väčšina poslancov Snemovne ľudu, ako aj väčšina poslancov zvolených v Českej socialistickej republike i väčšina poslancov zvolených v Slovenskej socialistickej republike v Snemovni národov. Rovnaké zásady platia tiež o vzťahoch jednotlivých členov federálnej vlády voči Federálnemu zhromaždeniu.

Rozsah kompetencie vlády vymedzuje návrh ústavného zákona veľmi široko. Vláde prislúcha rokovať a rozhodovať vo všetkých zásadných otázkach zahraničnej i vnútornej politiky štátu, pokiaľ ide, pravda, o otázky, ktoré spadajú do kompetencie federácie. Návrh ústavného zákona zdôrazňuje najmä zodpovednosť vlády za realizáciu jej programového vyhlásenia, za prípravu plánu rozvoja národného hospodárstva a štátneho rozpočtu federácie a za realizáciu hospodárskych opatrení, ktorými sa prevádza hospodárska politika federácie. V týchto činnostiach tiež tkvie ťažisko práce federálnej vlády.

Ustanovenia o nariaďovacej právomoci vlády a o normotvornej činnosti ministerstiev zodpovedajú doterajšiemu ústavnému stavu. Vláda je už ústavou oprávnená vydávať na vykonávanie zákonov a v ich medziach nariadenia; ministerstvá však môžu vydávať vykonávacie predpisy len vtedy, keď zákon obsahuje konkrétne splnomocnenie, aby určité ministerstvo upravilo určitý okruh otázok. Štruktúra federálnych ústredných orgánov a ostatných federálnych úradov je v návrhu ústavného zákona určená v hrubých rysoch, a to tak, aby bolo zaistené, že skladba týchto orgánov bude zodpovedať obecným zásadám o kompetencii Československej socialistickej federatívnej republiky.

Podľa návrhu ústavného zákona sa rozoznávajú dva typy ústredných orgánov federálnej správy: federálne ministerstvá a štátne výbory na čele s ministrom. Štátne výbory sú zložené paritne. Typ štátneho výboru je volený najmä vtedy, keď vzhľadom na charakter kompetencie určitého ústredného orgánu je účelné, aby jeho riadenie prislúchalo paritne zloženému kolektívu.

K hlave šiestej:

Vo federácii sa uskutočňuje deľba kompetencií medzi federálny štát a národné štáty a medzi federálne orgány a orgány republík. Z toho vyplýva potreba osobitných garancií, aby nemohlo dochádzať k zasahovaniu do suverenity federálneho štátu zo strany národných štátov a naopak ani k vzájomnému zasahovaniu do ústavou vymedzených kompetencií federácie a republík. Potrebné garancie proti takýmto nežiadúcim zjavom, ktoré by vo svojich dôsledkoch oslabovali federálny štátny zväzok našich národov, môže poskytnúť objektívny orgán súdneho typu - ústavný súd.³⁴ Okrem uvedených základných úloh zveruje návrh ústavného zákona Ústavnému súdu Československej socialistickej federatívnej republiky tie funkcie, ktoré spravidla ústredný súd plní. V tomto zmysle bude ústavný súd rozhodovať o tom, či právne predpisy nižšej normatívnej sily neodporujú predpisom vyššej normatívnej sily, a bude riešiť pozitívne i negatívne kompetenčné konflikty medzi orgánmi federácie a orgánmi republík i medzi orgánmi republík navzájom. Ďalej sa do kompetencie ústavného súdu zveruje rozhodovanie o niektorých konfliktoch súvisiacich s výkonom volieb, ktoré doterajšie zákonodarstvo sčasti zverovalo do kompetencie riadnych súdov.

Okrem vymedzenia kompetencie rieši návrh tiež niektoré základné otázky postavenia členov ústavného súdu, jeho organizácie, pravidiel rokovania a rozhodovania. Zakotvuje sa tiež nezávislosť členov ústavného súdu, okrem toho však návrh zaručuje ich skutočnú nezávislosť tým, že voľbu členov ústavného súdu zveruje Federálnemu zhromaždeniu, poskytuje im imunitu rovnako ako poslancom Federálneho zhromaždenia, i obmedzuje možnosť ich odvolania tým, že ju viaže na taxatívne vymedzené dôvody. Tiež nezlučiteľnosť funkcie člena ústavného súdu s členstvom alebo s funkciou v niektorých iných orgánoch štátnej moci a správy slúži k posilneniu nezávislosti člena ústavného súdu. Návrh ústavného zákona upravuje tiež práva podávať podnety na zahájenie konania pred ústavným súdom, stanoví, ktoré osoby a orgány sú oprávnené takéto podnety robiť, upravuje tiež spôsob roz-

hodovania a vyhlasovania rozhodnutí ústavného súdu a niektoré dôležité účinky jeho rozhodnutí. Organizáciu ústavného súdu a spôsob uprávi Federálne zhromaždenie osobitným zákonom.

K hlave siedmej:

Uplatnenie princípu federácie odstraňuje doterajšiu asymetriu v štruktúre národných orgánov. Vedľa slovenských národných orgánov, ktoré existujú, i keď v nedokonalej podobe, už na základe doterajšej ústavy, návrh ústavného zákona zakotvuje vznik českých národných orgánov ako predstaviteľov národnej štátnosti.³⁵ Predstaviteľmi národnej štátnosti sú podľa návrhu ústavného zákona.

- a) Česká národná rada a Slovenská národná rada ako najvyššie zastupiteľské zbory republiky,
- b) vláda Českej socialistickej republiky a vláda Slovenskej socialistickej republiky ako najvyššie výkonné orgány štátnej moci v republikách.

Organizácia, postavenie, pôsobivosť i základné zásady činnosti uvedených vrcholných orgánov republík sú upravené v siedmej hlave návrhu.³⁶ Tieto ustanovenia vo svojej podstate nadväzujú na ustanovenia tretej a piatej hlavy a spolu s nimi znamenajú domyslenie sústavy štátnych orgánov v celom komplexe, na úrovni federácie i na úrovni republík. Z toho vyplýva, že pri zhode početných ustanovení existujú i niektoré zásadné rozdiely v organizácii i v činnosti federálnych orgánov a najvyšších orgánov republík.

Na rozdiel od Federálneho zhromaždenia sú Česká národná rada a Slovenská národná rada jednokomorové zbory. Skladajú sa z poslancov volených na základe všeobecného, rovného a priameho volebného práva tajným hlasovaním. Pri stanovení počtu poslancov v oboch národných radách návrh ústavného zákona usiluje o to, aby sa vytvorili pracovne schopné orgány. Tejto požiadavke by nezodpovedal ani zbor o príliš malom počte poslancov, avšak na druhej strane ani príliš veľký a tým i ťažkopádny zbor. Ako optimálne sa javia zbory s počtom členov do dvesto osôb.

Podstavenie, práva a povinnosti poslancov národných rád sú obdobné ako u poslancov Federálneho zhromaždenia. Národné rady obdobne ako Federálne zhromaždenie sú orgány zákonodarné, kreačné a kontrolné; jednotlivé činnosti vyplývajúce z tejto charakteristiky sú v návrhu bližšie rozvedené. So zreteľom na obecnú zásadu, že do kompetencie národnej rady patrí všetko čo nie je výslovne zverené do právomoci Federálneho zhromaždenia, môže byť rozbor kompetencií národných rád pojatý jednoduchšie a stručnejšie, než je tomu u Federálneho zhromaždenia. Taktiež je u národných rád jednoduchší spôsob ich uznášanania sa, čo vyplýva jednak z ich štruktúry ako jednokomorového orgánu, jednak z toho, že pri ich rozhodovaní neprichádza do úvahy zákaz majorizácie.

Z orgánov národnej rady je najdôležitejšie jej predsedníctvo. Okrem pôsobnosti prezidiálneho orgánu zastupiteľského zboru a orgánu nahradzujúceho plénum v čase, kedy národná rada nezasadá, zveruje mu návrh ústavného zákona i niektoré činnosti, ktoré vo vzťahu k federálnym orgánom patrí prezidentovi Československej socialistickej federatívnej republiky (napr. predsedníctvo prijíma demisiu vlády, zvoláva národnú radu na zasadania, vyhlasuje jej zasadania za skončené a pod.). Najvyšším výkonným orgánom štátnej moci v republike je vláda príslušnej republiky. Jej postavenie a pôsobnosť sú upravené obdobne ako je tomu u vlády Československej socialistickej federatívnej republiky.³⁷

Prameň: SNA, f. ÚV SSR – Vláda ČSSR 1960–1968, zasadanie 14. 8. 1968, kr. 469, č. sp. 981/68, Dôvodová správa k návrhu ústavného Zákona o československej federácii z 26. 9. 1968 (Osobný archív Jozefa Žatkuliaka, materiály Vojtecha Hatalu). – *Cyklostyl*, 17 s.

1 Dôvodová správa predstavovala jeden z kľúčových dokumentov (resp. súborných materiálov Odbornej komisie vlády na prípravu ústavného zákona o česko-slovenskej federácii), ktoré odzrkadľovali poslanie, princípy, podobu a ciele česko-slovenskej federácie. V čase vypracovania správy prišli SNR, ČNR, Odborná vládna komisia, zložená zo slovenských a českých odborníkov, a vláda ČSSR k vydaniu ďalších dokumentov: „Stanoviska vlády“, v ktorom sa podstatne zakomponovala nielen Dôvodová správa, ale aj Návrh zásad federatívneho usporiadania ČSSR. Pozri ŠTEFANSKÝ, Michal a kol.: *Slovensko v rokoch 1967–1970. Výber dokumentov*. Bratislava, Komisia vlády SR pre analýzu historických udalostí z rokov 1967–1970, 1992, s. 333–362. K stanovisku bol predložený „Návrh ústavného zákona o československej federácii z 26. 9. 1968“. Ďalej bola predložená „Dôvodová správa k návrhu ústavného zákona o národnostiach“. Vzhľadom na rozdielnosť slovenskej a českej štátoprávnej koncepcie treba priradiť medzi kľúčové materiály aj „Stanovisko SNR k Návrhu zásad federatívneho usporiadania ČSSR“ zo 6. 9. 1968 a tiež podobne „Stanovisko ČNR...“ z 18. 9. 1968. Teda všetky tieto dokumenty, vrátane Dôvodovej správy, vyjadrovali aktuálny stav či východiskové pozície v príprave federalizácie dovtedy jednotného československého štátu. In: ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968. Federalizácia československého štátu 1968–1970*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970. Díl 5/1 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1996, s. 231–300. Predsedníctvo ÚV KSČ sa zaoberalo Návrhom zásad federatívneho usporiadania ČSSR, nazvanou aj „politickou smernicou k štátoprávne usporiadaniu ČSSR“, práve 17. 9. 1968. In: *Rok 1968 v usneseniach a dokumentech ÚV KSČ*. Praha, Svoboda 1969, s. 323.

Predsedníctvo ÚV KSČ ukladalo v uznesení dopracovať predložený Návrh zásad federatívneho usporiadania ČSSR podľa pripomienok a predložiť ho k prerokovaniu do vlády a do ČNR. Upraviť návrh ako „politickú smernicu pre rokovanie mimoriadneho XIV zjazdu KSČ“. Politická smernica, predložená G. Husákom a už schválená ÚV KSS, mala byť urýchlene zverejnená k diskusií (uverejnené v tlači 26. 9.) ako dokument predsedníctva NZ, ČNR, SNR a vlády (spomínané Stanovisko vlády). Zároveň realizáciu federatívneho usporiadania „chápať a uskutočňovať ako postupný proces“. G. Husák v diskusií zdôraznil, že účinnosť ústavného zákona mal byť k 1. 1. 1969. Predseda vlády O. Černík a ďalší mali predložiť návrh organizačného a zákonného zabezpečenia realizácie federácie. Ďalej J. Smrkovský, O. Černík a E. Erban mali do 15. októbra pripraviť návrh zásad volebného systému do NZ, ČNR, SNR a NV. In: NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/1, Predsedníctvo ÚV KSČ 1966–1971, sv. 81, ar. j. 126, č. sp. 4788/31.

2 Právo na sebaurčenie vyjadrilo Vyhlásenie SNR z 15. 3. 1968. In: ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968*, s. 35–37.

3 Podrobne o vývine spoluzití slovenského a českého národa do roku 1968 RYCHLÍK, Jan: *Česi a Slováci ve 20. století. Česko - slovenské vztahy 1945 – 1992*. Bratislava, Ústav T.G. Masaryka vo vyd. AEP 1998, s. 27–270; LONDÁK, Miroslav – SIKORA, Stanislav – LONDÁKOVÁ, Elena: *Predjarie: Politický, ekonomický a kultúrny vývoj na Slovensku v rokoch 1960–1967*. Bratislava, Historický ústav SAV vo vyd. Veda 2002, 392 s.; ŽATKULIAK, Jozef: *Otvorenie problematiky federalizácie štátu roku 1968*. In: LONDÁK, Miroslav a kol.: *Rok 1968 eto vaše delo*. Bratislava, Historický ústav SAV a Slovenský inštitút v Prahe vo vyd. Prodama 2008, s. 38–56; KAPLAN, Karel: *Československo v letech 1967–1969*. Praha, SPN 1993.

4 Výrazným prelomom v príprave federalizácie ČSSR sa stala okupácia republiky vojskami piatich štátov Varšavskej zmluvy 21. augusta 1968. V tejto ťažkej situácii sa: „Česi i Slováci i příslušníci u nás žijících národností navzájem plně solidarizovali a jednotu republiky pokládali bez výhrad za absolutní hodnotu, za niž se stavěli do všech důsledků“. In: APS PČR, f. ČNR – přípravné komise 1968, inv. č. 5, schůze předsednictva ČNR 17. – 18. 9. 1968, kart. 7, Prohlášení vlády k současné situaci (Září 1968), s. 11. Dostupné na internete: www.psp.cz/eknih/1964ns/stenoprot/026schuz/s026002.htm (26. schůzba NZ, 13. 9. 1968, časť 3/16, s. 2.)

Dôsledky okupácie zasiahli z vnútropolitického, spoločenského, vojenského a zahraničnopolitického hľadiska do nasledujúceho vývoja ČSSR a priamo do činnosti a následne aj do politického profilu štátnych a politických orgánov. Podrobne BÁRTA, Miloš: *Pokus o záchranu reformního programu*. In: BÁRTA, Miloš – FELCMAN, Ondřej – BELDA, Josef – MENCL, Vojtěch: *Československo*

roku 1968. 2. díl: počátky normalizace. Praha, Parta a Ústav mezinárodních vztahů 1993, s. 5–44; CIGÁNEK, František (ed.): *Národní shromáždění. 21.–28. srpna 1968*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970, Díl 3/2 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1995; VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír (eds.): *Komunistická strana Československa. Konsolidace (květen – srpen 1968)*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970 (ďalej Ediční řada Prameny). Díl 9/2 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2000; FELCMAN, Ondřej – VONDROVÁ, Jitka (eds.): *Vláda a prezident. Období normalizace (září 1968 – říjen 1969)*. Ediční řada Prameny, Díl 8/2 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2010, s. 31–134; VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír (eds.): *Komunistická strana Československa. Kapitulační (srpen – listopad 1968)*. Ediční řada Prameny, Díl 9/3 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2001, s. 31–150; PAUER, Jan: *Prag 1968 – der Einmarsch des Warschauer Paktes: Hintergründe, Planung, Durchführung*. Bremen, Ed. Temmen 1995; DURMAN, Karel: *Útek od praporů: Kreml a krize impéria 1964–1991*. Praha, Karolinum 1998, s. 73–120; BENČÍK, Antonín – PAULÍK, Jan – PECKA, Jindřich (eds.): *Vojenské otázky československé reformy 1967–1970. Srpen 1968 – květen 1971*. Ediční řada Prameny, Díl 6/2 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1999, s. 19–81; PECKA, Jindřich (ed.): *Občanská společnost 1967–1970. Emancipační hnutí uvnitř Národní fronty 1967–1970*. Ediční řada Prameny, Díl 2/1 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1995, s. 31–220; ŠTAIGL, Jan – ŠTEFANSKÝ, Michal: *Vojenské dějiny Slovenska VI. svazek 1945–1968*. Bratislava, Magnet press 2007, s. 306–330; ŽATKULIAK, Jozef – LALUHA, Ivan (eds.): *Alexander Dubček: Od totality k demokracii. Prejavy, články a rozhovory. Výber 1963–1992*. Bratislava, Veda 2002, s. 127–191.

5 Tézy SNR pozri ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968*, s. 57–73, 118–123, 129–131.

6 ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968*, s. 167–170.

7 Bližšie návrhy ústavného zákona o čs. federácii z 26. 9. a 17. 10. 1968 a k tomu náležiacie poznámky. In: ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968*, s. 278–279, 303–304; ŽATKULIAK, Jozef: *Tvorba obsahu ústavného zákona o čs. federácii roku 1968*. In: *Historické štúdie* 37, 1996, s. 115–140. Tiež dokumenty č. 3, 4, 11, 12, 13 a 14 z 21. 9., 3., 5. a 19. 12. 1968. Tu treba mať na zreteli rokovania výborov NZ, ktoré ďalej pripomienkovali návrhy ústavného zákona a pozmenili jeho záverečnú podobu. In: CIGÁNEK, František – FELCMAN, Ondřej (eds.): *Národní shromáždění. Srpen 1968 – leden 1969*. Ediční řada Prameny, Díl 3/3 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2009, s. 204–214, 216–217, 228–310.

8 Napríklad „Stanovisko SNR k Návrhu zásad federatívneho usporiadania ČSSR“ zo 6. 9. 1968 a tiež podobne „Stanovisko ČNR...“ z 18. 9. 1968, ako aj Stanovisko SNR z 23. 10. 1968. In: ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968*, s. 252–263, 323–327.

9 Porovnaj FELCMAN, Ondřej – VONDROVÁ, Jitka (eds.): *Vláda a prezident. Období normalizace (září 1968 – říjen 1969)*, s. 121–126, 133–139, 170–179; CIGÁNEK, František – FELCMAN, Ondřej (eds.): *Národní shromáždění. Srpen 1968 – leden 1969*, s. 31–139.

10 ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968*, s. 171–183.

11 Porovnaj dokumenty č. 3, 4, 7, 11, 12, 13, 14, 16, 18, 25 z 21. 9., 11. 11., 5. 12., 19. 12., 21. 12. a 28. 12. 1968, 29. 1. 1969.

12 Bližšie ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968*, s. 187–203, 277, 303, 347 a príslušné poznámky k dokumentom.

13 Bližšie ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968*, s. 73–85, 99–111, 129–131, 170, 175–176, 187–213, 277–282, 304–306, 347–352. Podrobne LONDÁK, Miroslav: *Rok 1968 a ekonomická realita Slovenska*. Bratislava, Historický ústav SAV vo vyd. Prodama 2007; PRŮCHA, Václav (ed.): *Hospodářský a sociální vývoj Československa (1945–1992)*. Praha, VŠE 1996.

14 Bližšie ŠÍK, Ota: *Jarní probuzení – a skutečnost*. Praha, Mladá fronta 1990; KAPLAN, Karel: *Sociální souvislosti krizí komunistického režimu v letech 1953–1957 a 1968–1975*. Praha, Sešity ÚSD AV ČR, Sv. 9, Praha 1993; PĚTOPRSTÝ, Ján: *Dejiny poisťovníctva v Česko-Slovensku 1945–1992*. Zv. 3. Bratislava, Alfa konti pre Slovenskú poisťovňu 1996.

15 Pozri preambulu návrhu, ktorá vlastne nahrádzala pôvodne navrhovanú dohodu (štátnu zmluvu) a čl. 1 návrhov ústavného zákona o československej federácii z 26. 9. a 17. 10., ako aj schválený zákon z 27. 10. 1968. In: ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968*, s. 167, 276, 302 a 346.

16 Porovnaj Ústavný zákon o československej federácii č. 143/1968 Zb. s dokumentmi z decembra 1968, z júla 1969, dokumenty z januára a decembra 1970. Podrobne k vnútropolitickému a vnútroštátnemu vývinu edície prameňov, zväzky FELCMAN, Ondřej – VONDROVÁ, Jitka (eds.):

- Vláda a prezident. Období normalizace (září 1968 – říjen 1969), VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír (eds.): *Komunistická strana Československa : Normalizace (listopad 1968 – září 1969)*.
- 17 Pozri dokumenty č. 42, 47, 50-51 o ústodoch z 25. 6. a 29. 7., o legislatíve z 13. a 28. 8. 1969. Tiež ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968*, s. 289, 312, 363-365.
- 18 VONDROVÁ, Jitka: Na poste prvého tajomníka ÚV KSČ. Spoločenská reforma 1968–1969. In: ŽATKULIAK, Jozef – LALUHA, Ivan (eds.): *Alexander Dubček: Od totality k demokracii*, s. 113-122.
- 19 Pozri FELCMAN, Ondřej – VONDROVÁ, Jitka (eds.): *Vláda a prezident. Období normalizace (září 1968 – říjen 1969)*, s. 143-144, 264-272. Tu treba brať do úvahy práve Ústavný zákon č. 155/1969 Zb. zo 17. 12. 1969, ktorým sa menila a dopĺňala ôsma hlava ústavy (dok. č. 57).
- 20 In: ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968*, s. 273-275.
- 21 ŽATKULIAK, Jozef: Slovo o postojoch podpredsedu ČNR Zdeňka Jičínského k federalizácii štátu roku 1968. In: MIKULE, Vladimír – SUCHÁNEK, Radovan (eds.): *Pocta Zdeňku Jičínskému k 80. narodeninám*. Praha, Aspi – Wolters Kluwer 2009, s. 329-331. Zásady zákona o prvých voľbách do do FZ a ČNR pozri CIGÁNEK, František – FELCMAN, Ondřej (eds.): *Národní shromaždení. Srpen 1968 – leden 1969*, s. 171-175.
- 22 Porovnaj dokumenty: Tězy SNR z 5. a 11. 6. 1968, projekty Z. Jičínského, J. Boguszaka a V Klokočku zo 4. a 18. 6. 1968 s návrhmi ústavného zákona o československej federácii z 26. 9. a 17. 10. 1968, ústavný zákon č. 143/1968 Zb. z 27. 10. 1968, čl. 29 až 139 a k tomu príslušné poznámky. In: ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968*, s. 99-148, 282-291, 306-314, 353-371.
- 23 ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968*, s. 166-213, 276, 302, 346.
- 24 Treba zdôrazniť, že sa v článkoch ústavného zákona č. 143/1968 Zb. nezakomponovala vedúca úloha KSČ.
- 25 ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968*, s. 277, 303 a 347.
- 26 Tamže, s. 277- 278, 303 a 348.
- 27 Tamže, s. 278-279, 303-304, 348. Porovnaj dok. č. 14-16 z 19., 21. 12. 1968, najmä č. 35 z 24. 3. 1969, potom č. 46, 49, 53, 55-56, 59, 62, 68, 72-77 z 9. 6., 7. 8., 14. 10., 19. a 27. 11. 1969, 9. a 28. 1., 6. 10., 20. 11., 20. 12. 1970. Dokumenty ukazovali jednu z kľúčových oblastí zmeny fungovania česko-slovenskej federácie.
- 28 In: ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968*, s. 279-282, 304-306, 349-352. Bližšie o spoločenských dôsledkoch normalizačnej línie politiky KSČ a ďalších spoločensko-politických otázkach OTÁHAL, Milan: *Normalizace 1969 – 1989. Příspěvek ke stavu bádání*. Praha, Sešity ÚSD AV ČR, Sv. 36, 2002, 105 s.; OTÁHAL, Milan: *Opozice. moc, společnost 1969 – 1989. Příspěvek k dějinám „normalizace“*. Praha, ÚSD AV ČR – Maxdorf 1994; PREČAN, Vilém: *V krazeném čase. Výběr ze studií, článků a úvah z let 1973 – 1993*. Usp. Milan Drápala. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1994.
- 29 Pozri ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968*, s. 279-280, 305-306, 349-350.
- 30 Tamže. Pozri prvé hodnotenia čs. federácie národnými vládami v dokumentoch č. 45 a 48 z júla 1969.
- 31 Pozri ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968*, s. 282-286, 306-311, 353-359 a k tomu sa vzťahujúce poznámky. Pozri dok. č. 25 z 29. 1. 1969.
- 32 ŽATKULIAK, tamže s poznámkami, s. 286-287, 311-312, 359-360.
- 33 Tamže, s. 287-289, 311-312, 360-363. Pozri dok. č. 53, 55-56, 62 zo 14. 10., 19. a 27. 11. 1969, 28. 1. 1970.
- 34 Tamže, s. 289, 312, 363-365. Tiež dok. č. 42 a 47 z 25. 6. a 29. 7. 1969.
- 35 Bližšie ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968*, s. 151-158, 163-166, dokumenty českej vlády č. 20-21, 23 z 8. a 9., 23. 1. 1969, č. 24 slovenskej vlády z 24. 1. 1969.
- 36 Pozri ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968*, s. 289-291, 313-314, 365-371.
- 37 Pozri programové vyhlásenia národných vlád v dok. č. 23 a 24 z 23. a 24. 1. 1969.

1968, 19. september, Praha. – **Rokovanie kultúrnej komisie ČNR o pôsobnosti a o autonómnom postavení českej a slovenskej kultúry, ako aj o záveroch zo stretnutia zástupcov kultúry v Bílé Třemešné.**

[...]ª

Pro zaneprázdnění náměstka ministra kultury a informací prof. dr. J. Kopeckého byl jako první na pořad zařazen jeho výklad o kulturním rozvoji ve federativním uspořádání ČSSR.

V tomto výkladu seznámil členy komise se závěry společného jednání ministerstva kultury a informací a pověřenictva Slovenské národní rady pro kulturu a informace o přípravě federativního uspořádání ústředních orgánů české a slovenské kultury přijatými v Bílé Třemešné dne 17. září 1968. Tohoto jednání se rovněž účastnil předseda kulturní komise ČNR s. dr. Kříž.

V oblasti kultury byla v závěrech přijata stěžejní zásada, že česká a slovenská kultura jsou dvě svébytné národní kultury.¹ Na území Československa spolupůsobí dále národnostní kultury (maďarská, německá, polská a rusínsko-ukrajinská).² Svěbytnost kultury se musí nezbytně promítnout do organizační výstavby státní správy, a to vytvořením národních ministerstev kultury českého a slovenského, tedy bez federálního ministerstva kultury nebo jiného ústředního orgánu.³ Působnost budoucích ministerstev kultury zahrnuje tyto úseky: umění, osvětlu, vydavatelstva, knižní kulturu, muzea, památky a ochranu přírody, kulturní styky se zahraničím. Televize, rozhlas⁴ a film tvoří organickou součást odvětví kultury s výjimkou úseku informací. Autonomní součástí je zatím oblast církevních záležitostí.⁵ Uspořádání národních orgánů kultury vychází z integrace jednotlivých jejich úseků.

Celostátní otázky rozvoje kultury budou řešeny mezi národními ministerstvy vždy na zásadě partnerského jednání. Jde 1/ o základní otázky vnitrostátního charakteru (legislativa, normativní činnost, ekonomika kultury, vědeckovýzkumná základna a výrobně-hospodářské organizace), 2/ základní otázky kultury ve vztahu k zahraničním stykům (kulturní dohody, řízení kulturních středisek v zahraničí, obsazování míst kulturních pracovníků v čs. zahraničních ústavech).

K zajištění koordinovaného postupu bylo mezi ministerstvem kultury a informací a pověřenectvem kultury a informací SNR dohodnuto dopracovat na podkladě návrhu Výzkumného ústavu pro kulturu v Bratislavě ekonomiku kultury a dále bylo dohodnuto připravit delimitaci organizací českého ministerstva kultury a slovenského ministerstva kultury. Na základě akčního programu a programového prohlášení ministerstva vypracovávají ministerstvo a pověřenectvo dlouhodobou koncepci rozvoje kultury do r. 1980 se zaměřením na SLP.

K rozpracování otázek vztahů národních ministerstev kultury v oblasti styků se zahraničím se ustaví permanentní paritní komise. Základní otázky organizační výstavby bude řešit stálá koordinační komise. Závěry společného jednání ministerstva kultury a informací a pověřenictva kultury a informací, předsedů kulturního výboru Národního shromáždění a kulturní komise ČNR vycházejí z kulturně politické jednoty potvrzené v posledních měsících. Je úkolem České národní rady, aby se vyjádřila k organizační struktuře výstavby celé oblasti kultury.

V diskusi k výkladu vystoupili M. Hechtová, L. Čivrný, doc.dr. A. Václavík, prof. dr. V. Vybral, prof. dr. F. Malý. Bylo zdůrazněno, že navrhované uspořádání povede k soutěživosti kultur, postavení obou kultur vedle sebe může vést ke kvalitativnímu skoku v úrovni celé naší kul-

tury. Význam federalizace pro kulturu spočívá v rozvoji české kultury, v součinnosti se slovenskou kulturou, v integraci slovenské kultury u nás, v integraci světové kultury a v integraci české kultury ve světové kultuře.

Bylo doporučeno, aby kulturní komise ČNR se zabývala nejen problémy v oblasti kultury, ale i otázkami v oblasti vědy.

S. doc. dr. A. Václavík dává v úvahu návrh ustavit jako pomocný služební orgán, nikoliv řídicí a koordinující, středisko informací o vědě a výzkumu. K návrhu vytvořit takovéto středisko odpověděl prof. dr. Kopecký, že oblast vědy a výzkumu je záležitostí Čs. akademie věd⁶ a ministerstva školství, nikoliv ministerstva kultury a informací. Pokud jde o resortní ústavy ministerstva kultury a informací, budou přebudovány na výzkumné ústavy.

S. M. Hechtová upozornila na školství, kde některé problémy, např. mzdové otázky, musí být řešeny v celém státě jednotně.

Prof. dr. Malíš vznesl dotaz, jak bude v zahraničí vystupovat náš film, zda jako československý, či jako český a slovenský.

Prof. dr. Kopecký odpověděl, že československý film je samostatnou rozpočtovou kapitolou, zatím se delimituje pro Bratislavu slovenský film, ale zůstává československý film jako celek.

S. Čivrný zdůraznil, že je třeba si uvědomit českost jako pojem a nikoliv jako malost a provinciálnost, jak se to projevilo v diskusi na zasedání ČNR 18. září. Doporučuje vypracovat směrnice, které by vytvořily prostor pro rozvoj české kultury – obci jako společenské jednotce, člověku jako tvůrčí jednotce – a vznikla tak koncepce jako organismus.

S. dr. Válek vznesl dotaz, jak daleko jsou úvahy o vazbě ekonomických zdrojů a úrovně kulturně osvětové činnosti. Vyslovuje názor, že je to celospolečenský problém na úrovni federace.

S. dr. Václavík vznesl dotaz, zda se počítá a přirozeně vznikajícími kulturními radami, jejichž obvod se nekryje s obvodou okresů.

Na uvedené dotazy odpověděl náměstek ministra prof. dr. J. Kopecký. Činnost kulturních rad bude podporována tam, kde iniciativně vzniknou, organizovat se však kulturní rady nebudou. Je snahou ministerstva, aby odbory pro kulturu na ONV spadaly pod ministerstvo kultury.

Pokud jde o ekonomiku kultury, je třeba vybudovat systém jednotné dynamické ekonomiky kultury, k prosazení tohoto požadavku musí pomoci i Česká národní rada.

Po diskusi byl přijat z á v ě r :

Kulturní komise ČNR souhlasí se stěžejními zásadami přednesenými náměstkem ministra kultury prof. dr. J. Kopeckým a obsaženými v závěrech společného jednání ministerstva kultury a pověřenectva SNR o přípravě federativního uspořádání ústředních orgánů české a slovenské kultury.

[...]^b

V diskusi o poslání kulturní komise předložili někteří členové komise iniciativní náměty.

S. L. Čivrný předložil návrh, se kterým se na něj obrátili někteří naši filosofové, historikové a sociologové, vytvořit při kulturní komisi ČNR pracovní skupinu složenou z odborných expertů, která by se zabývala historií české státnosti.

S. dr. J. Šimsa a s.dr. A. Matějková doporučili vytvořit ze zdravotnických pracovníků, kteří jsou členy ČNR, a dalších expertů skupinu, která by se zabývala problematikou zdravotnické péče.

Prof. dr. F. Malíš požádal, aby na některé z příštích schůzí kulturní komise byla zástupcem ministerstva školství a zástupcem Čs. akademie věd přednesena obdobná expertíza, jaká byla přednesena z oblasti kultury.

S. dr. A. Václavík požádal, aby čs. akademie věd byla o přednesení této expertízy požádána oficiálně.

Po diskusi k uvedeným návrhům učinila kulturní komise tyto z á v ě r y :

1. Kulturní komise souhlasí s vytvořením skupiny expertů, která by se zabývala historií české státnosti.
2. Ukládá s. L. Čivrnému, aby s experty dále jednal a přednesl tento návrh ve schůzi předsednictva české národní rady.
3. Kulturní komise souhlasí s vytvořením zdravotně sociální subkomise při kulturní komisi ČNR a prostřednictvím předsedy dr. Kříže předloží tento návrh ve schůzi předsednictva České národní rady.
4. Kulturní komise souhlasí, aby ministerstvo školství a Čs. akademie věd oficiálně byly požádány o přednesení expertízy ve schůzi kulturní komise.
5. Na návrh s dr. Václavíka kulturní komise doporučuje státoprávní komisi, aby do ústavního zákona o federativním uspořádání ČSSR bylo vloženo toto ustanovení:

Institucionální zajištění integrujících tendencí ve vědě a kultuře bude zajištěno v ústavách národních.

Z á v ě r y

společného jednání ministerstva kultury a informací s pověřenectvem Slovenské národní rady pro kulturu a informace o přípravě federativního uspořádání ústředních orgánů české a slovenské kultury, sepsané v Bílé Třemešné dne 17.září 1968.

I.

Česká a slovenská kultura jsou dvě svébytné národní kultury. Na území Československa spolupůsobí dále kultury národností (polská, ukrajinská, maďarská a německá).

Svébytnost a samospráva kultury se musí promítnout do organizační struktury výstavby celé oblasti kultury; v obou národně politických oblastech federálního Československa budou působit národní ministerstva kultury. V soustavě federálních orgánů nebude zřízeno federální ministerstvo kultury, ani jiný centrální orgán. Otázky kultury spadají do výlučné kompetence národních orgánů.

Působnost budoucích národních ministerstev kultury zahrnuje tyto úseky: oblast umění, osvěty, knihovnictví, vydavatelstev a knižní kultury, muzeí, památek a ochrany přírody, včetně kulturních styků se zahraničím. Televize, rozhlas a film tvoří organickou součást odvětví kultury s výjimkou úseku informací. Autonomní součástí resortů kultury je také zatím oblast církevních věcí (viz usnesení předsednictva ÚV KSČ z 16. 7. 1968).

II.

Uspořádání ústředních orgánů kultury v obou národně politických oblastech vychází zásadně z integrace úseků umění, osvěty, knihovnictví, knižní kultury a kulturních styků se zahraničím s působením rozhlasu, televize a filmu, s uměleckými svazky, s masovými a společenskými organizacemi.

Celostátní otázky rozvoje kultury ČSSR budou řešeny mezi národními ministerstvy v zásadě vždy na základě partnerského jednání. Jde o tyto základní otázky:

a) Základní otázky vnitrostátního charakteru

- činnost normotvorná a legislativní,

- ekonomika kultúry (zdroje, ekonomické nástroje – vzťah k federálnemu rozpočtu, charakter organizácií, honorárová a mzdová politika, tvorba cen, sociálne otázky),
- vedeckovýskumná základňa a výrobné hospodárske organizácie (napr. VÚZORT, Scénografický ústav, Výskumný ústav pre kultúru a verejnú mienku, filmový a gramofonový priemysel).

b) Základní otázky kultúry ve vzťahu k zahraničním stykům

- kultúrné dohody a jejích prováděcí plány,
- zastupování v mezinárodních vládních a nevládních kulturních organizacích (včetně UNESCO) a na mezinárodních kongresech, symposiích, atp.,
- řízení kulturních a informačních středisek v zahraničí,
- obsazování míst kulturních pracovníků na čs. ZU
- kulturní výměna na komerční bázi.⁷

III.

V zájmu společného koordinovaného postupu byla mezi ministerstvem kultúry a informací a pověřenectvem SNR pro kultúru a informace dohodnuta tato opatření:⁸

[...]c

Prameň: APS PČR, f. ČNR – přípravná komise 1968, inv. č. 40, kart. 10, 1. schůze kulturní komise ČNR 19. 9. 1968. – *Strojopis*, 10 s.

- Uvedený Zápis zo schôdze kulturnej komisie Českej národnej rady konaném dňa 19. septembra o 10 hod. v Prahe 1, Sněmovní č. 4. Prítomní podľa prezenčnej listiny. Schôdzu zahájil predseda komisie dr. Ivan Kríž. Program schôdze: 1) Voľba podpredsedu a overovateľa komisie 2) Výklad o kulturním rozvoji vo federatívnom usporiadaní ČSSR.
 - Na návrh z pléna zvolila kulturní komise za svého místopředsedu Marii Hechtovou. Na návrh z pléna zvolila kulturní komise za svého ověřovatele Prof. dr. Františka Malíře.
 - Ďalej 2 strany o dopracovaní modelu ekonomiky kultúry a k tomu zodpovední pracovníci, podobne delimitácia organizácií medzi MKI a PKI, o vypracovaní dlhodobej koncepcie rozvoja kultúry do roku 1980, o potrebe rozpracovania základných otázok vzájomných vzťahov národných ministerstiev kultúry v oblasti stykov so zahraničím, o základných otázkach organizačnej výstavbe odvetvia.
- V návrhu ústavného zákona o československej federácii z 26. 9. 1968 sa oblasť kultúry nezaradila do spoločnej kompetencie federácie a republik a od začiatku prípravy ústavného zákona sa rávalo so zaradením kultúry do výlučnej právomoci republik, čo tiež vyjadril priamo schválený ústavný zákon č. 143/1968 Zb. In: ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968. Federalizácia československého štátu 1968-1970*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967 - 1970. Díl 5/1 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1996, s. 278-279, 348. Pozri dokumenty č. 18 a 20 o výkonných orgánoch ČSR a SSR 28. 12. 1968 a 8. 1. 1969, dok. č. 23 a 24 o programoch národných vlád z 23. a 24. 1. 1969.
 - Bližšie návrh ústavného zákona o národnostiach v ČSSR. In ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968*, s. 273-275.
 - RYCHLÍK, Jan: *Rozpad Československa. Česko-slovenské vzťahy 1989 – 1992*. Bratislava, AEP 2002, s. 35.
 - Pozri dokument č. 26 o liste riaditeľa Čs. rozhlasu na Slovensku A. Sarvaša z 30. 1. 1969, ako aj dokumenty č. 45 a 48 z júla 1969 o hodnotení čs. federácie národnými vládami.
 - Sekretariát pre veci cirkevné sa stal od konštituovania česko-slovenskej federácie súčasťou Ministerstva kultúry ČSR, resp. SSR. In: CUHRA, Jaroslav: *Církevní politika KSČ a státu v letech 1969-1972*. Praha, Sešity ÚSD AV ČR, Sv. 32, 1999, s. 25. K pomerom štátu a cirkvi PEŠEK, Jan – BARNOVSKÝ, Michal: *Pod kuratelou moci. Cirkvi na Slovensku v letech 1953 – 1970*. Bratislava, Veda 1999, s. 182-187.
 - Existovala ČSAV a v rámci nej SAV (roku 1969 vyšiel zákon SNR o SAV). In: RYCHLÍK, Jan: *Rozpad Československa*, s. 39. O pomeroch v ČSAV MÍŠKOVÁ, Alena – BARVÍKOVÁ, Hana – ŠMIDÁK, Miro-

slav: *Československá akademie věd 1969 – 1972*. Praha, Sešity ÚSD AV ČR, 30, 1998, s. 22-27. Tiež dok. 45.

- Na rokovani predsedu ČNR Č. Císařa a ministra kultúry M. Galušku 6. 12. 1968 patrili zahraničné styky medzi prvoradé otázky kultúry. Ministr uviedol, že bolo uzavretých skoro 40 medzinárodných kulturních dohôd, ktorých podpisovanie patrí do kompetencie federácie, no ich výkon národným orgánom. Navrhol, aby podpisovanie patrilo národným vládam, čo Císař odmietol s tým, že to nedovoľuje dovedajšia legislatíva. Problémom bolo aj zaradenie kulturných pracovníkov ZÚ, ktorí patrili pod ministerstvo zahraničných vecí, v čom Císař problém nevidel. Podľa neho rozhlas, televízia a film mali mať svoju autonómiu, a preto by sa malo pokračovať v ujasňovaní ich vzťahov k ministerstvu kultúry. Podobne treba riešiť postavenie federálneho orgánu pre tlač a informácie. In: APS PČR, f. Česká národní rada – přípravní komise 1968, inv. č. 43, kart. 10, 4. schůze kulturní komise 21. 11. 1968. Tiež dokumenty č. 45, 48, 53 a 55 z júla 1969, 14. 10. a 19. 11. 1969 o hodnotení čs. federácie národnými vládami.
- V závere dokumentu, podpísanom ministrom kultúry a informácií Miroslavom Galuškom a poverenikom kultúry a informácií Štefanom Brenčíčom v Bílé Třemešné 17. 9. 1968, sa zdôraznilo, že po spoločnom zasadaní zástupcov ministerstva a poverníctva, kulturních výborov NZ a ČNR, vystúpila do popredia kulturno-politická jednota a odhodlanie plnenia Akčného programu KSČS a vládneho prehlásenia a pokračovanie v po januárovom vývoji.

1968, 21. september, Praha. – **Zásady inštitucionálneho usporiadania federálnych výkonných orgánov ČSSR.**¹

[...] ^a

Organizace státních institucí ve federativně uspořádané ČSSR vychází z toho, že v soustavě státního, zejména ekonomického řízení budou působit v zásadě čtyři inštitucionální sféry:

1. Orgány státní správy s funkčními, souhrnnými a průřezovými činnostmi (pro národohospodářské plánování, finance, práci a sociální věci, techniku a pod.),
2. orgány státní správy se specifickými činnostmi a vztahy vůči hospodářské a rozpočtové sféře (průmysl, obchod, zemědělství, výživa, zdravotnictví, lesní a vodní hospodářství a pod.) a jim podřízené orgány,
3. zájmová seskupení výrobních, obchodních a jiných hospodářských organizací (Svazy průmyslu, stavebnictví a pod.),
4. zájmová seskupení pracujících (odborové svazy, společenské organizace).

Organizace institucí je uspořádáním hlavních úseků činností. Hlavním kritériem je systém ekonomického řízení a dělba práce mezi federálními a národními orgány, což se musí v odpovídající míře projevit v racionalizaci dosavadních agend a v jejich základní přestavbě.

Soustava činností a institucí by měla být upravena tak, aby

- vytvářela podmínky pro nezbytný sjednocovací proces v podmínkách dvou národních ekonomik a pro jejich dynamický charakter,
- uplatňovala vyrovnané podmínky a stejná základní pravidla rozvoje ekonomik a umožnila tak plně autonomní postavení podnikové sféry,
- zaručovala rovná práva občanů v uspokojování potřeb a nároků, zejména v oblasti vzdělání, zdravotní péče, důchodu a sociální péče,
- realizovala opatření, vyplývající z členství ČSSR v Radě vzájemné hospodářské pomoci,
- reprezentovala a obhajovala mezinárodní postavení a zájmy i povinnosti ČSSR na bázi mezinárodních dohod a jednání nebo členství v mezinárodních organizacích,
- zabezpečovala nezbytnou ochranu země a ochranu jejího obyvatelstva v případě války.

Struktura federální státní správy

Na základě dosavadních prací je možné uvážit jako pracovní hypotézu následující organizační uspořádání federálních výkonných orgánů. Za rozhodující se považuje řešení obsahu činností a působnosti federální státní správy ve vztahu k národním orgánům a fungování řídicího systému, přičemž organizační struktura může být v souladu s působností v další etapě prací účelně přizpůsobena.

1. Vláda²

2. Ministerstva³

- zahraničních věcí, - národní obrany, - plánování, - financí, - práce a sociálních věcí, - zahraničního obchodu, - dopravy, - spojů, - průmyslu a vnitřního obchodu, - Státní cenový úřad (v čele s ministrem), - vnitra, - spravedlivosti

3. Výbory

- pro rozvoj vědy a techniky, - pro zemědělství a výživu, - pro zdravotnictví, - pro informace

4. Úřady (správy)

- pro statistiku a účetnictví, - pro hmotné rezervy.

5. Státní banka československá

[...] ^b

Působnost federálních orgánů lze rámcově stanovit takto:⁴

Ministerstvo zahraničních věcí

Ministerstvo národní obrany

- podle dosavadního stavu v podstatě beze změny

Ministerstvo financí (obsah činností bude upřesněn v souladu s vypracováním činností ministerstva plánování)

- jednotná metodika pro sestavení státního rozpočtu a závěrečného účtu, - vypracování návrhu federálního rozpočtu a souhrnu rozpočtů ČSSR, - správa státní pokladny, - všeobecný celní režim, celní tarify, celní politika a základní podklady dotační politiky, - státní dluh a náhrady za znárodnění, - platební a majetková bilance státu, - základní úprava daňového systému.

Ministerstvo práce a sociálních věcí

- zpracovává souhrnné koncepce reprodukce pracovních sil, řeší zásadní ekonomické a sociální problémy zaměstnanosti jednotlivých skupin obyvatelstva, vypracovává dlouhodobé programy změn kvalifikační a odvětvové struktury zaměstnanosti,
- spolupůsobí při řešení otázek migrace obyvatelstva mezinárodně politickými oblastmi a uzavírá mezistátní dohody o zaměstnávání cizích státních příslušníků,
- formuje programy hospodářské politiky směřující k optimálnímu využití pracovních zdrojů a k růstu produktivity práce, zkoumá tendence a faktory jejího růstu a zajišťuje mezistátní spolupráci na tomto úseku,
- vypracovává zásady úprav pracovní doby, efektivního rozvoje volného času, zlepšování pracovních podmínek, zvyšování kultury a bezpečnosti práce,
- zpracovává souhrnné koncepce mzdové politiky směřující k rozvíjení aktivní úlohy mzdy při zabezpečování hospodářského rozvoje a zvyšování životní úrovně,
- určuje jednotné zásady regulace mezd zajišťující realizaci celospolečenských záměrů ve vývoji a diferenciaci nominálních a v růstu reálných mezd,
- stanoví celostátní principy mzdových soustav z hlediska nezbytné jednoty hodnocení pracovních činností, úrovně základních mezd a platů, zaručených mezd mzdového minima, s výkonem práce, zásady honorářové politiky a poskytování ne peněžních příjmů; upravuje náhrady při zahraničních cestách,
- zpracovává dlouhodobé koncepce důchodového a nemocenského zabezpečení a ostatních sociálně-politických činností, vyžadujících jednotné řízení a vycházející z optimálních proporcí a možností ekonomiky celé federace,
- stanoví jednotné nároky občanů z důchodového a nemocenského zabezpečení, vydává rámcové předpisy k zachování jednoty sociálních práv občanů na území celého státu a stanoví jejich minimální nároky,
- zajišťuje soulad mezi jednotlivými složkami sociálního zabezpečení a vývojem důležitých společenských a ekonomických procesů, zejména s vývojem nominálních příjmů a životních nákladů,

- stanoví celkový objem a proporce prostředků nutných k zajištění úkolů sociálního zabezpečení mezi jednotlivými jeho složkami a národně-politickými oblastmi,
- zabezpečuje jednotnou úroveň posudkové činnosti sociálního zabezpečení.
- zajišťuje úkoly vyplývající z členství ČSSR v mezinárodních vládních a nevládních organizacích v oblasti pracovní a sociální politiky, úkoly spojené s uzavíráním a prováděním mezinárodních smluv a dohod a připravuje plány mezistátních styků, zvláště pokud jde o účast na mezinárodních konferencích, symposiích apod.; předkládá federální vládě návrhy na přijetí a poskytování mezinárodní technické pomoci v oboru působnosti ministerstva.

Ministerstvo zahraničního obchodu

- vydává základní pravidla upravující institucionální uspořádání čsl. zahraničního obchodu, včetně zřizování a řízení obchodních oddělení v zahraničí,
- zpracovává dlouhodobou teritoriální koncepci, připravuje mezistátní smlouvy a dohody k dosažení obchodně politických cílů státu a zajišťuje úkoly z nich vyplývající,
- zpracovává plán zahraničního obchodu a navrhuje soustavu ekonomických nástrojů směřujících k efektivnímu zapojení čsl. ekonomiky do mezinárodní dělby práce.

Ministerstvo dopravy

1. Zpracovává a vydává základní právní předpisy, kterými se upravují
 - podmínky dopravního podnikání,
 - vztah mezi dopravními organizacemi a uživateli dopravy,
 - způsobilost dopravních prostředků a zařízení k výstavbě a provozu,
 - podmínky pro výstavbu dopravních cest a jejich vztah k okolí,
 - podmínky způsobilosti lidí k práci v dopravě ve veřejné síti nebo ve styku s ní;
2. vydává opatření, kterými se upravuje na základě recipročních vztahů používání dopravních cest ČSSR zahraničními dopravními prostředky;
3. plní úkoly z mezinárodních vztahů a z potřeby jednotné reprezentace, zejména zastupuje stát v mezinárodních vládních organizacích;
4. zabezpečuje jednotnou dopravní politiku v oblasti
 - finančních nástrojů, - investiční politiky, - cenové a tarifní politiky, - mzdové politiky,
 - důchodové politiky, - koncepce rozvoje dopravní soustavy federálního státu;
5. zpracovává a vydává celostátní technické normy;
6. sjednává meziresortní dohody.

Ministerstvo spojů

Řeší a koordinuje úkoly vyplývající z

- mezinárodních vztahů (Světová poštovní unie, Mezinárodní unie telekomunikací, Organizace spolupráce socialistických spojů, mezinárodní dohody, mezinárodní odpočty a pod.),
 - otázek obrany státu,
 - státní inspekce pošt a telekomunikací,
 - kmítočtové politiky a politiky mezinárodních okruhů,
 - tvorby základních právních norem (celostátní zákonné povahy),
- Na návrh národních orgánů a po pojednání s nimi schvaluje příp. podle povahy materiálu doporučuje zásadní normy, předpisy a opatření celo resortní platnosti, vyjadřující provozní, technickou a ekonomickou jednotu sítí, zejména pokud jde o
- provozní řády a předpisy,
 - dlouhodobé koncepce a hospodářské směrnice rozvoje odvětví a odborů,

- směry výzkumu a vývoje, dělbu práce na tomto úseku a z řešených úkolů vyplývající vztahy k průmyslu, zejména stanovením technických požadavků a technických podmínek zařízení a materiálů a k technickým předpisům, normalizaci a typizaci,
- zásady jednotné kádrové, pracovněprávní a mzdové politiky,
- zásady organizačního uspořádání resortu,
- ekonomickou metodiku, zahrnující společné metody plánování, financování, účetnictví, statistiky a ostatní evidence,
- stanovení jednotných tarifů a cen služeb a prací,
- vydávání poštovních známek a cenin a dozor nad jejich tiskem.

Ministerstvo průmyslu a vnitřního obchodu

V oblasti průmyslu koordinuje a stanoví

- koncepci rozvoje v případech, kde je to nezbytné nebo ekonomicky účelné (např. v některých otázkách dlouhodobého rozvoje odvětví a oborů, jež vývoj trhu nebo ekonomická kalkulace dočasně či trvale předurčuje k monolitní integraci),
- vydává obecné předpisy, - připravuje a realizuje mezinárodní dohody (koordinace přípravy s národními ministerstvy průmyslu a reprezentativní zastupování v mezinárodních komisích a činnost s tím spojená),
- organizuje státní inspekci a dozor (tam, kde je to nezbytné a není to v působnosti národního ministerstva, nebo kde se na tom národní ministerstva shodnou jako na účelně centralizovaném výkonu),
- vykonává správu některých orgánů či organizací ve federální působnosti (eventuální odborné komise, dohledací orgány či výzkumné ústavy, na nichž se výslovně národní ministerstva shodnou).
- vykonává koordinační funkci při sladování federálních a národních programů v souvislosti s koncepcemi mezinárodní spolupráce se socialistickými a kapitalistickými státy a koncepcemi technické pomoci rozvojovým zemím.
- řeší, zajišťuje úkoly plynoucí z potřeb obrany schopnosti země (půjde o oblast speciální techniky a jeho rozvoje a přípravu systému obrany v průmyslu).

V oblasti obchodu

- připravuje návrhy federálních zákonných opatření zajišťujících jednotnost trhu a s tím související opatření na úseku státní správy, oběhu zboží a obchodních vztahů,
- vytyčuje hlavní zásady obchodní politiky a státní propagace stimulující rozvoj sortimentu a služeb a racionální vývoj spotřeby obyvatelstva (sortiment a kvalita zboží a služeb, technická normalizace, racionální výživa),
- zastupuje československé organizace turismu a cestovního ruchu v příslušných mezinárodních organizacích a zřizuje a řídí informační střediska cestovního ruchu v cizině.

Ministerstvo vnitra (problematika není dosud ujasněna)

- řízení státní bezpečnosti, - koordinace kriminální služby a požární inspekce, - pasová a vízová agenda, - základní otázky státní administrativy (státní občanství a pod.).

Ministerstvo spravedlnosti (problematika není dosud ujasněna)

- koordinace legislativní činnosti a vydávání Sbírký zákonů a Ústředního věstníku, - státní správa federálních soudů, - mezinárodní úmluvy z oboru justice.

Výbor pro vědu, techniku a investice⁵

V oblasti rozvoje vědy a techniky

- stanoví koncepci a zásady řízení státní technické politiky, rozsah a rozdělení prostředků k jejímu zabezpečení,

- rozvíjejí mezinárodní spolupráci vč. licenční politiky,
- zajišťuje činnost ČsKAE týkající se komplexního rozvoje realizace jaderného programu (vč. uranového průmyslu),
- řídí činnost orgánů v oblasti ochrany průmyslových práv, normalizace, měnové služby a zkušebnictví a činnost v oblasti vědeckotechnických informací,
- vydává základní obecně platné předpisy o vědeckovýzkumné činnosti.

V oblasti investic

- stanoví obecná pravidla pro investiční činnost a vydává příslušné předpisy upravující podmínky pro účastníky investiční činnosti (územní plánování, stavební řád, autorizace inženýrů a pod.),
- připravuje technickoekonomické podklady pro rozhodování federální vlády,
- pečuje o rozvoj infrastruktury celostátního významu (např. o velké veřejné stavby a stavby jejichž financování se budou prostředky federace, a pod.),
- koordinuje legislativní, metodické a technicko-normativní práce týkající se tvorby a ochrany životního prostředí,
- koordinuje rozvíjení mezinárodní spolupráce na úseku investiční výstavby a tvorby a ochrany životního prostředí.

Výbor pro zdravotnictví

- řídí zdravotnickou ochranu státních hranic,
- vydává obecně závazné předpisy hygienické a epidemiologické, pokud vyžadují jednotné úpravy na území celé federace, zabezpečuje ochranu zdravého způsobu života a práce včetně opatření proti přenosným nemocem,
- podává závazné posudky k technickým normám, uděluje souhlas k výrobě, dovozu a používání sér a očkovacích látek a biologických a diagnostických přípravků, povoluje klinické zkoušení léčiv a registraci léčiv,
- koordinuje rozvoj vědy a výzkumu v oboru lékařských věd a péče o zdraví lidu,
- zabezpečuje jednotné přípravy pro přechod mírového zdravotnictví na válečné,
- zastupuje federaci v mezinárodních vztazích na úseku péče o zdraví lidu a zdravotnictví a koordinuje zdravotnickou spolupráci s jinými státy,
- stanoví zásady pro výchovu a výuku středních a nižších zdravotnických pracovníků a dalšího vzdělávání zdravotnických pracovníků,
- připravuje návrhy zákonů upravujících práva občanů na zdravotnické služby,
- stanoví povinnosti podniků a jiných organizací při vytváření a ochraně zdravých životních a pracovních podmínek jakož i sankce za porušování těchto povinností včetně regresních náhrad,
- formuluje základní zdravotně politickou linii a dlouhodobé perspektivní koncepce rozvoje péče o zdraví.

Výbor pro zemědělství a výživu

V čele výboru by byl ministr nebo místopředseda federální vlády; členy by byli národní ministři zemědělství a výživy, zástupci ostatních federálních orgánů podílejících se na rozvoji agrokomplexu, představitelé podnikové sféry a představitelé vědy z obou národních politických oblastí. Výbor pro zemědělství a výživu by plnil taxativně vymezené funkce.

Výbor vypracovává celostátní komplexní koncepce zemědělství a výživy obyvatelstva a koncepce důchodové politiky státu na úseku zemědělství a výživy,

- navrhuje a zajišťuje jednotnou regulaci trhu zemědělských výrobků a potravin,

- plní úkoly vyplývající z mezinárodních jednáních a uzavírá mezinárodní smlouvy a dohody,
- vypracovává základní program vědeckovýzkumné a technické politiky,
- koordinuje postup národních orgánů v ekonomické a intervenční politice v zemědělství a výživě a vypracovává návrhy obecně platných zásad (ekonomická pravidla),
- navrhuje a popř. vydává právní normy k ochraně zemědělského půdního fondu, k ochraně proti škůdcům a chorobám rostlin, plevelům a některým škodlivým činitelům, jakož i ochraně proti jejich zavlékání při dovozu, průvozu a vývozu zboží, dále o ochraně a původu nových plemen, o řízení a kontrole plnění úkolů veterinární péče a veterinárních podmínek, systém jakostních inspekcí v ČSSR a na úseku společensko-zájmových a hospodářských činností, jako např. myslivost, rybářství a další.

Na úrovni federálního řízení lesního a vodního hospodářství

je třeba koordinovat tyto činnosti:

- sladění koncepcí ochrany přírodního prostředí, lesního a vodního hospodářství a ochrany ovzduší,
- koordinace celostátních zájmů (důsledky živelných pohrom, přírodních kalamit, rámcové předpisy, mezinárodní jednání, atd.).

Tyto činnosti zajišťovat pomocí koordinačního výboru zřízeného dohodou národních ministerstev lesního a vodního hospodářství a paritně složeného z jeho zástupců.

Obdobné řešení bez státního federálního orgánu je vhodné použít pro nezbytnou koordinaci některých činností ve školství a kultuře. Na úseku školství jsou to zejména otázky týkající se

- koncepce dlouhodobého rozvoje vzdělání ČSSR
- školské soustavy, kvalifikace a odměňování pedagogických pracovníků, sociální péče o žáky,
- zahraničních styků.

Na úseku kultury jsou to zejména otázky týkající se zahraničních vztahů.

Jako součást federální správy bude zřízen Výbor pro informace k zajištění státních zájmů v oblasti masových sdělovacích prostředků.

Státní cenový úřad

- navrhuje vládě, popř. stanoví zásady společné cenové politiky a opatření k zajištění žádoucího vývoje cen v jiných oblastech řízení,
- navrhuje, popř. stanoví strukturu cen, vazby jednotlivých cenových okruhů a další opatření a normy ke zdokonalení soustavy cen a k zajištění regulace vývoje cen,
- navrhuje popř. stanoví vývoj cen v rámci koncepce, státního plánu nebo programu hospodářské politiky a v rámci toho směrná, popř. orientační čísla (indexy) vývoje úrovně cen jako podklad pro cenovou regulaci,
- navrhuje, popř. určuje úroveň cen, cenové limity a ceny vybraných surovin, výrobků a služeb, které mají základní význam pro jednotný trh (rozsah této působnosti stanoví federální orgán v dohodě s národními orgány),
- provádí koordinační činnost u cenové působnosti národních orgánů po dohodě s nimi,
- provádí analýzu tržní situace a vývoje a působení cen a na jejich základě,
- provádí kontrolu opatření, které stanoví.

[...]^c

Státní banka československá

- stanoví koncepci měnové, devizové a úvěrové politiky, - určuje rozsah a zásady emise a kontroluje jejich dodržování, - určuje nástroje pro uskutečňování jednotné měnové, devizové a úvěrové politiky, - stanoví rozsah a správu devizových rezerv, - určuje rámec zahraničních devizových operací a stanoví valutový kurs československé měny, - kontroluje peněžní oběh.⁶

Prameň: APS PČR, f. Česká národní rada – přípravní komise 1968, 6. schůze předsednictva ČNR 2. 10. 1968 (společně s P SNR), inv. č. 15, kart. 8. – *Cyklostyl*, 14 s.

- a Názov materiálu Zásady institucionálního uspořádání federálních výkonných orgánů ČSSR, podčiarknuté.
- b Poznámka: Neuvádí se federální kontrolní orgán (jednak všeobecné povahy, jednak speciálně pro oblast federálního hospodaření), který bude začleněn do soustavy parlamentní kontroly. Z obdobných důvodů se neuvádí systém soudnictví (včetně hospodářského).
- c 2 odstavce o kompetenciách Úradu pre štatistiku a účtovníctvo a Správy hmotných rezerv.

- 1 Materiál bol súčasťou ďalších dokumentov, ktoré vypracovala najmä vládna odborná komisia S. Rázla. Uvedené Zásady inštitucionálneho usporiadania výkonných orgánov ČSSR, 39 s. (Osobný archív J. Žatkuliaka.), dokument č. 6 z 1. 10. 1968 o vzťahu federalizácie štátu a finančnej rovnováhy, ďalej dok. č. 4 o inštitucionálnom riadení v českej národno-politickej oblasti z 21. 9. 1968, Návrh na usporiadanie federálnych výkonných orgánov z 10. 10. 1968. In: SNA, f. ÚV SSR – vláda ČSSR 1960 – 1968, zasadanie vlády 24. 10. 1968, kart. 470, č. sp. 23 678/68/18. Bližšie a uverejnené FELCMAN, Ondřej – VONDROVÁ, Jitka (eds.): *Vláda a prezident. Období normalizace (zář 1968 – říjen 1969)*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967 – 1970, Díl 8/2 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2010, s. 121-125. Návrhy zákonov, ústavný zákon o zriadení federálnych ministerstiev a federálnych výborov, zákon o federálnych výboroch (pozri dok. č. 13 a 14), ďalej zákon o vymedzení pôsobnosti ČSSR vo veci tlače a iných informačných prostriedkoch, o vymedzení pôsobnosti ČSSR vo veciach vnútorného poriadku a bezpečnosti atď., pozri s dôvodovými správami z 21. 11. 1968, ktoré predkladali ČNR a SNR k zaujatiu stanoviska. In: SNA, f. ÚV SSR – vláda ČSSR, kart. 472, zasadanie vlády 21. 11. 1968, č. sp. 26 931/68-12. Publikované FELCMAN, Ondřej – VONDROVÁ, Jitka (eds.), tamže, s. 170-179. Pozri aj dok. č. 12 z 5. 12. 1968 (O. Černík), ako aj č. 18 a 20 k ustanoveniu ministerstiev vlád SSR a ČSR. Pritom po rozsiahlych a tvrdých diskusiách sa po 26. septembri pripravoval ďalší variant ústavného zákona o československej federácii. Bol pripravený 17. októbra. Podrobne ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968. Federalizácia československého štátu 1968 – 1970*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967 – 1970. Díl 5/1 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1996, s. 276-323. Pozri dokumenty k tzv. kompetenčnému zákonu z roku 1969, dok. č. 53 a 56 zo 14. 10. a 19. 11. 1969.
- 2 Pozri materiál O. Černíka z 5. 12. 1968. Tiež Zásady inst. usporiadania výkonných orgánov ČSSFR z 22. 11. 1968. In: NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/1, sv. 86, ar. j. 136, č. sp. 5056/31. Materiál v rozsahu 36 strán, s prílohami o koncepcii a realizácii hospodárskej politiky, počtami pracovníkov v ústredných orgánoch a pod., bol určený pre výbory NZ a orgány ČNR a SNR. Návrhy zákonov k realizácii ústavného zákona o čs. federácii, prerokované vládou ČSSR, spolu so „Zásadami inštitucionálneho usporiadania...“ z 26. 11. 1968, predkladali P. Colotka a S. Rázla. In: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR 1968 – 1970 (nespracované), sign. 366/364/2, č. sp. 26 931/68-12.
- 3 Pozri články 8 až 28 ústavného zákona č. 143/1968 Zb. ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968*, s. 348-352, celkove ŽATKULIAK, Jozef: *Realizácia ústavného zákona o československej federácii od októbra 1968*. In: *Historický časopis*, 1992, roč. 40, č. 3, s. 356-369.
- 4 Dokumenty č. 16, 22, 35-36, 40, 49-50 k návrhu zákona o pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov z 21. 12. 1968, 17. 1., 24. 3., 4. 4., 9. 6., 7. 8., 28. 8. 1969.
- 5 Dokumenty č. 13, 14 z 19. 12. 1968, č. 35 z 24. 3. 1969, č. 59 a 69 z 9. 1. a 20. 11. 1970.
- 6 Pozri príslušné časti v dok. č. 45, 48, 53, 55-56, v ktorých sa hodnotilo fungovanie čs. federácie.

4

1968, 21. september, Praha. – **Materiál o inštitucionálnom usporiadaní riadenia v českej národnej a politickej oblasti pre výbory Národného zhromaždenia a národných rád.**

[...]a

I. Základní výchozí principy

Navrhované inštitucionálne usporiadanie riadenia českej národnej politickej oblasti vychádza z politických smerníc Českej národnej rady obsažených ve „Stanovisku k federalizaci ČSSR“.¹ Určujúci charakter pro toto usporiadanie majú hľadiska, ktorá již byla předmětem politického posuzování. Jedná se především o tyto zásady:²

1. Řídící činnosti v politické, hospodářské a kulturní oblasti státu je nezbytné členit mezi federální a národní orgány podle taxativně vymezených druhů jejich kompetencí, přičemž je účelné sledovat zásadu úspornosti a vysoké efektivity.
2. Ekonomika státu se skládá ze dvou částí, které však vyžadují jednotný socialistický trh, založený na jedné měně, na volném pohybu pracovních sil, na volném pohybu peněžních fondů, na jednotné cenové a mzdové politice, na jednotné soustavě a na jednotných zásadách hospodářské politiky.
3. Realizace nové ekonomické soustavy plánování a řízení předpokládá oddělení státní sféry řízení od hospodářského podnikání v důsledku růstu samostatnosti hospodářských subjektů - podniků.
4. Jednotnost československé ekonomiky a předpoklady jejího dalšího rozvoje jsou vyjadřovány jednotným národohospodářským plánem vyúsťujícím do jednotné hospodářské politiky, přičemž bude vzrůstat úloha nepřímých nástrojů a nepřímého ovlivňování činnosti hospodářské sféry. Přitom za přípravu národohospodářských plánů z hospodářské politiky odpovídají souhrnné orgány centrálního řízení na federální a národní úrovni, které k tomu využívají spolupráce a iniciativních návrhů ostatních orgánů centrálního řízení ve všech otázkách majících zásadní význam pro národohospodářská jednotlivá odvětví a celkovou ekonomiku.
5. Česká a slovenská kultura jsou svébytné národní kultury.³
6. Národní celky organizují prostřednictvím svých orgánů všestrannou spolupráci v zájmu rozvoje celé společnosti, její ekonomiky, kultury a ostatních vztahů.

Vycházejíc z těchto hledisek, předpokládá se vybudování federativních a národních orgánů takto:

Federální orgány

- budou zajišťovat celospolečenské úkoly řízení státu, vyžadující jednotný systém vedení pro oba národní celky;
- budou koordinovat vzájemnou spolupráci národních orgánů zejména v těch oblastech, kde o tuto koordinaci projeví národní celky zájem a kde to bude vést k zajišťování efektivity řízení určitých úseků státu;
- budou usilovat o integraci, schopnou umocňovat síly obou národních celků a vytvářet podmínky pro jejich spolupráci;
- styk federativních orgánů s hospodářskými a jinými organizacemi, které budou v systému řízení orgánů národních celků, se bude provádět prostřednictvím národních orgánů.⁴

Toto pojetí práce federativních orgánů jim vymezuje nespornou působnost v oblasti zahraniční politiky, obrany, zahraničního obchodu, jednotné měny, mzdové a cenové politiky, dále pak v oblasti tvorby a realizování zásad národohospodářského plánování, financování, v legislativní, normotvorné, popřípadě i jiné taxativně určené činnosti v jednotlivých národohospodářských odvětvích a v úsilí o prosazování zásad nové ekonomické soustavy.

Národní orgány⁵

- budou samostatně rozvíjet svou činnost při řízení těch úseků, u nichž je účelné formovat národní zájmy a politiku jako stimulující činitele k docílení syntézy s celospolečenskými potřebami a s možnostmi federace,
- budou vycházet z jednotlivých celostátních zásad řízení,
- budou spolupracovat s federálními orgány na tvorbě zásad celostátního řízení v úsecích pro takovéto řízení taxativně vymezených,
- budou ve své praktické činnosti vytvářet podmínky a zajišťovat realizaci celostátních záměrů a cílů v národních politických oblastech, - budou rozvíjet vzájemně prospěšnou spolupráci ve všech oblastech na národní úrovni.

Takovéto pojetí práce národních orgánů umožňuje předpokládat organizování jejich iniciativní práce při přípravě koncepčních návrhů pro součinnost s federálními orgány v jimi řízených oblastech společenské činnosti, dále pak samostatnou práci v organizování součinnosti s jednotkami hospodářské sféry při prosazování zásad nové ekonomické soustavy, hospodářské politiky a při realizaci plánovaných úkolů. Národní orgány budou rozvíjet samostatnou činnost na úseku řady národohospodářských odvětví, na úseku národních výborů, zdravotnictví, sociální péče, na úseku kultury apod.

Konstituování národních orgánů vyžaduje, aby byla dbána hlediska hospodárnosti, a aby jejich zřizování neznamenovalo překrývání činností např. s federálními orgány. Při zřizování národních orgánů se nabízí, zejména v důsledku předpokládaného růstu pravomoci subjektů hospodářské sféry, možnost sloučovat do předpokládaných národních orgánů řídicí činnosti, využívat spolupráci s různými zájmovými svazy a organizacemi ke zjednodušení a zlevnění centrálního národního aparátu, stejně tak využít ke stejnému cíli i existenci federálních orgánů.

Při tvorbě národních orgánů je nutno dbát toho, aby přísně respektovaly úsilí ke zvyšování pravomoci subjektů v hospodářské sféře, aby byly způsobeny tak, že svou činností budou moci napomáhat při formování a vyjadřování koncepce rozvoje národohospodářských odvětví, terciální sféry, jednotlivých oblastí a území a aby napomáhaly k plnějším využitím specifických možností národních celků a jejich ekonomik, a to zejména intenzivnějším mobilizováním přírodních a ekonomických zdrojů v těchto národních celcích. Přitom se naskytá možnost předpokládat a využít při zřizování národních orgánů činnosti zájmových svazů a organizací, které budou povolány k tomu, aby formulovaly své zájmy vůči jiným organizacím, stejně tak jako vůči orgánům národního a federálního řízení a naopak.

II. Řídicí funkce v jednotlivých odvětvích a úsecích národního hospodářství⁶

1. Oblast průmyslové výroby

a) na úrovni federace

- koordinace, příprava a vypracování technickoekonomických koncepcí v rozhodujících odvětvích a oborech, zejména tam, kde dochází k vysokému stupni integrace,
- koordinační funkce v souvislosti s koncepcemi technického rozvoje a mezinárodní spolupráce (RVHP),

- řešení otázek a organizace zajišťování úkolů plynoucích z potřeb, obranyschopnosti země (půjde o oblast speciální techniky a jejího rozvoje s přípravou systému obrany v průmyslu),

- organizování státní inspekce a dozoru (tam, kde není v působnosti národních orgánů) a řízení organizací ve federální působnosti (dohledací orgány, výzkumné ústavy) na nichž se výslovně národní orgány dohodnou,

b) na úrovni českých národních orgánů

- analýzy rozvojových tendencí s možností rozvoje průmyslových odvětví z hlediska vnitřních i vnějších vztahů; návrhy dlouhodobých koncepcí rozvoje odvětví - rozmísťování sil a prostředků;

- účast při výběru nejvhodnějších řešení a návrhy konkrétních opatření státní sféry k zabezpečení rozvoje odvětví (především s ohledem na požadavky financování rozvoje, dotační a úvěrovou politiku), návrhy na míru podílu podnikatelské činnosti státu,

- návrhy na mezinárodní kooperaci a specializaci a spolupráce s federálním orgánem pro zahraniční obchod v základních otázkách mezinárodní dělby práce a upevňování postavení průmyslu a jeho odvětví v mezinárodní spolupráci a zabezpečování realizace zahraničně obchodní činnosti,

- analýza trhu výrobků průmyslových odvětví z hlediska vývoje potřeb a postavení spotřebitele a výrobce na trhu, péče o rozvoj obchodní a hospodářské soutěže, ochrany státních a společenských zájmů a návrhy regulačních opatření v souvislosti s event. deformacemi v rozvíjení trhu,

- koordinace vypracování plánů státních výzkumných úkolů a vývojových prací a uzavírání smluv s řešiteli; koordinace výzkumu v rámci RVHP; hospodaření vymezenými prostředky státního rozpočtu na vědu a techniku; návrhy optimálního rozvoje výzkumné a vývojové základny; licenční politika průmyslu,

- účast na rozvoji komplexních řídicích soustav a racionalizace řízení; personální politika a státní dohled nad výchovou učňů a mládeže,

- provádění kontrolní činnosti a dozoru při uskutečňování hospodářské politiky státu v průmyslu; zpracování a vydávání předpisů v oblasti průmyslu a spolupráce na právních předpisech jiných orgánů (ve vztahu k průmyslu);

c) na úrovni federace zajišťovat uvedené činnosti v ministerstvu průmyslu a obchodu;

d) na úrovni českých národních orgánů zajišťovat uvedené funkce v ministerstvu průmyslu;

2. V oblasti zemědělství a výživy

a) na úrovni federace

- základní legislativní, právní a správní agendy v otázkách vyžadujících jednotnou celostátní úpravu činnosti v oblasti zemědělství a výživy,

- jednotnou státní vnější a vnitřní ochrannářskou politiku v oblasti zemědělství a výživy (např. předně škůdci a chorobami rostlin a zvířat, původu plemen a odrůd apod.),

- celostátní zastupování v mezinárodních organizacích zemědělství a výživy, uzavírání mezinárodních smluv apod.,

- podle názoru ministerstva zemědělství a výživy má dále federální orgán zahrnovat základní komplexní ekonomickou činnost v oblasti zemědělství a výživy; koncepce, plány, důchodová politika, ceny, ekonomická pravidla, regulace vnitřního a zahraničního trhu apod.

Zabezpečení progresivního rozvoje zemědělství a výživy (agrokomplexu) vyžaduje koordinovaný postup orgánů tzv. zemědělsko-průmyslového komplexu - širší federální koordinace je též nutná v otázkách celostátní politiky výživy.

Ministerstvo zemědělství a výživy navrhuje proto vytvoření Rady zemědělství a výživy jako kolektivního orgánu s aparátem na úrovni federálního ministerstva v čele s místopředsedou vlády;

b) na úrovni českých národních orgánů

- legislativně správní, inspekční a dozorčí činnosti oblasti zemědělství a výživy;
- aktivní účast při tvorbě plánu, ekonomických pravidel pro podnikovou sféru;
- plánování a řízení rozpočtových organizací, odborná činnost v oblasti zemědělství a výživy a technického rozvoje.

Podle názoru ministerstva zemědělství a výživy má národní odvětvový orgán být komplexním stupněm řízení, plánování a financování ve vztahu k podnikové sféře zemědělství a výživy v rozsahu, který podle zásad soustavy řízení tyto funkce plní jako orgán národní vlády (součást centra);

- c) na federální úrovni zajišťovat uvedené funkce Radou zemědělství a výživy;
- d) na úrovni českých národních orgánů zajišťovat uvedené funkce ministerstvem zemědělství a výživy.

3. V oblasti lesního a vodního hospodářství a přírodního prostředí

a) na úrovni federace

- sladění koncepcí ochrany přírodního prostředí, lesního a vodního hospodářství a ochrany ovzduší,
- koordinace celostátních zájmů (důsledky živelných pohrom, přírodních kalamit, rámcová předpisy, mezinárodní jednání, atd.),

b) na úrovni českých národních orgánů

- koncepce dlouhodobého rozvoje lesního a vodního hospodářství a tvorby a ochrany přírodního prostředí,
- správa státní vodohospodářské bilance,
- správa fondů (státní fond vodního hospodářství, fond lesního hospodářství, fond ochrany ovzduší), dotační a subvenční politika a usměrňování investiční činnosti v lesním a vodním hospodářství z hlediska celospolečenských zájmů,
- základní předpisy pro hospodaření lesním fondem, stanovení kritérií pro jeho využití, pro ochranu lesů včetně prevence,
- obecně právní předpisy pro tvorbu přírodního prostředí, pro lesní a vodní hospodářství a pro ochranu ovzduší,
- předpisy k racionálnímu hospodaření s vodními zdroji, jejich ochraně (péče o přirozenou akumulaci vod, o čistotu vod, vyhlašování norem spotřeby vody, atd.) a vyhlašování toků určených k zásobování obyvatelstva,
- předpisy na ochranu proti povodním, organizace a ústřední řízení povodňové ochrany,
- řízení vodohospodářských orgánů a orgánů státní péče o lesy a výkon státní správy podle zákonů o lesním a vodním hospodářství, ochraně ovzduší a přírodního prostředí,
- řídit a zajišťovat výkon státního dozoru v lesním a vodním hospodářství včetně technických bezpečnostních prohlídek významných vodohospodářských děl, zajišťovat státní inspekční činnosti proti znečišťování vodních toků včetně řešení havarijních případů a státní inspekční činnosti na ochranu čistoty ovzduší,

- ekonomika lesního a vodního hospodářství,
- řízení státních podniků lesního a vodního hospodářství,
- řízení hydrologické a meteorologické služby,
- c) na úrovni federace bude zřízen Výbor pro lesní a vodní hospodářství,
- d) na úrovni českých národních orgánů bude zřízeno ministerstvo lesního a vodního hospodářství.

4. V oblasti obchodu a cestovního ruchu

[...] ^b

5. V oblasti zahraničního obchodu

a) na federální úrovni:

Objektivně nutné integrální vystupování Československa v oblasti vnějších ekonomických vztahů jako subjektu mezinárodního práva a mezistátních vztahů i v oblasti hospodářské vyžaduje volit při řešení problémů účasti obou národů na řízení a provádění zahraničního obchodu taková řešení, která nenarušují jednotu a celistvost československé ekonomiky, ale která ji naopak přirozenými cestami podporují a rozvíjejí na základech politické rovnosti obou národů;

b) na národní úrovni:

Působnost národních orgánů ve věcech zahraničního obchodu je třeba vymezit zejména na oblast činností souvisejících s přípravou rozhodování o zahraničním obchodu a se zajištěním a prováděním zahraničního obchodu, nikoliv však na oblast vlastního zásadního rozhodování, která musí být centralizována ve federálním orgánu.

Účast a kompetenci národních orgánů lze tedy formulovat takto:

- zúčastňují se přípravy zásadních rozhodnutí federálních orgánů zejména v souvislosti s tvorbou dlouhodobých koncepcí a plánů s přípravou mezistátních hospodářských a obchodních dohod a jednání o nich,
- vypracovávají a předkládají iniciativní návrhy na využívání specifických národních předností a schopností ekonomiky pro optimální a efektivní rozvoj vnějších vztahů v celostátním měřítku na podkladě zvyšování úrovně výrobně technické základny v zájmu podpory vývozní a dovozní (i substituční) politiky státu a strukturálních změn v ekonomice národní oblasti,
- vycházejí ze systému informací o zahraničním obchodě a o rozvoji mezinárodní dělby práce organizovaného ministerstvem zahraničního obchodu řízeným z federální úrovně,
- zabezpečují realizaci zásadních rozhodnutí federálních orgánů v oblasti zahraničního obchodu, a to zejména při zvyšování vývozu za žádoucí měny, při podpoře dovozu z oblastí a zemí se sklonem k trvale devizově pasivní pozici vůči ČSSR apod.

[...] ^c

6. V oblasti zajištění výstavby, životního prostředí, územního plánování a geodesie

Investiční výstavba jako mnohotvárný proces součinností mnoha subjektů vyžaduje i v nových podmínkách ekonomického řízení jednotný a koordinující výkon určitých řídicích činností, odpovídající příslušným stupňům řízení. Pokládá se za účelné vycházet ze zásady, že rozhodující podíl zajišťování investiční činnosti a péče o tvorbu a ochranu životního prostředí bude uskutečňován národními orgány. Rozdělení sfér činnosti by mělo být organizováno takto:

a) na úrovni federace

- stanovení obecných pravidel pro investiční činnost a vydávání celostátně závazných předpisů v rozsahu nezbytném uplatňování jednotných podmínek na území celé federace,
- uplatňování jednotných ekonomických nástrojů v těch oblastech investiční činnosti a tvorby životního prostředí, kde to bude vyžadovat integrace obou národních ekonomik,
- vytváření technicko-ekonomických podkladů pro rozhodování federálních orgánů v otázkách investiční výstavby a rozvoje životního prostředí,

[...]d

- b) na úrovni českých národních orgánů
 - životní prostředí, územní plánování a stavební práce
 - zpracovávání souhrnných návrhů opatření pro tvorbu a ochranu životního prostředí a koordinace činností ostatních orgánů na úseku životního prostředí,
 - zpracovávání výhledové koncepce bydlení, jeho rozvoje, způsobu a forem,
 - řízení výkonu státní správy na úseku územního plánování a stavebního řádu,
 - zpracovávání diferencované legislativní úpravy na úseku územního plánování a stavebního řádu, vyžadované zvláštnostmi jednotlivých oblastí.

[...]e

7. V oblasti dopravy⁷

Doprava tvoří jednotný systém na celém území federace. Všechny její obory tvoří soustavu vytvářející organicky ucelený systém časově, kapacitně a územně navzájem zastupitelských a doplňujících se dopravních oborů na celém území státu, který je účelné a hospodárné jednotně řídit, popř. regulovat, na federální úrovni. Tato integrace jde i přes hranice státu.

Logickým důsledkem těchto skutečností je tudíž potřeba jednotného řízení činnosti celé dopravní soustavy z hlediska potřeb a zájmů federálního státu a k prospěchu obou národních států a jejich národních ekonomik.

Na úrovni národních orgánů bude nezbytné zabezpečit výkonnou funkci ve všech druzích dopravy. V silniční a městské hromadné dopravě a v silničním hospodářství bude těžiště řízení správní i hospodářské činnosti ve výlučné kompetenci národních orgánů. Z toho důvodu je účelné zřídit národní úřad pro dopravu, jehož hlavním úkolem bude jednak prosazovat národní zájmy v druzích dopravy řízených federálním ministerstvem dopravy, jednak plnit funkci státního orgánu v silniční dopravě.

Z uvedených důvodů se předpokládá

- a) na federální úrovni bude zajišťovat uvedené funkce ministerstvo dopravy;
- b) na národní úrovni budou ředitelství jednotlivých odvětví dopravy (eventuálně jedno Generální ředitelství dopravy).

8. V oblasti pošt a telekomunikací

- a) na úrovni federace

Federální orgán plní funkci státní správy v resortu a v otázkách vymezených zákonem v celém národním hospodářství. Za tím účelem řeší a koordinuje především úkoly vyplývající z

- mezinárodních vztahů (Světová poštovní unie, Mezinárodní unie telekomunikací, Organizace spolupráce socialistických spojů, mezinárodní dohody, mezinárodní odpočty apod.), - otázek obrany státu, - státní inspekce pošt a telekomunikací, - koordinační politiky a politiky mezinárodních okruhů, - tvorby základních právních norem (celostátně zákonné povahy).

[...]f

- b) na úrovni českých národních orgánů (ředitelství)
 - Národní orgán řídí a odpovídá za rozsah a kvalitu poskytovaných služeb na daném území a s potřebnou perspektivou zabezpečuje komplexní rozvoj všech stránek provozních, obchodních, výrobních a ostatních činností tím, že zejména
 - plní úkoly vyplývající z mezinárodních dohod, z celostátních zákonů a z potřeby obrany státu, - tvoří provozní a jiné předpisy, - kontroluje provoz, - řídí odbytovou politiku, - vypracovává dlouhodobé koncepce a hospodářské směrnice rozvoje ve své oblasti a zabezpečuje jejich realizaci, - řídí investiční politiku, - upravuje otázky odběratelsko-dodavatelských vztahů a zásobování materiálem, - provádí státní inspekci a státní odborný technický dozor, - provádí kádrovou a mzdovou politiku a politiku pracovní právní, - rozhoduje o zřizování, rušení, slučování a rozdělování organizací v národní oblasti, - vypracovává plány a rozpočty a schvaluje plány podřízených organizací, - řídí finanční a hospodářskou činnost, - řídí podnikovou kontrolu, účetnictví, statistiku, evidenci a provádění rozborů a vypracovává souhrnné výkazy a rozborů, - řídí racionalizační práce.
 - c) uvedené funkce bude zajišťovat ministerstvo pošt a telekomunikací;
 - d) na národní úrovni Ředitelství pošt a telekomunikací (Generální ředitelství pošt a telekomunikací);

9. Oblast péče o zdraví lidu

Řízení péče o zdraví je věcí národních orgánů. Jsou však některé základní otázky, které nemohou plnit národní ministerstva zdravotnictví a které proti musí být v zájmu jednotného rozvoje účinné a hodnotné péče o zdraví a stejných práv všech občanů i v zájmu mezinárodních vztahů jednotně usměrňovány a řešeny z úrovně celé federace. Pokládá se proto za účelné zajišťovat

- a) na úrovni federace

- vydávání obecně závazných předpisů hygienických a epidemiologických, pokud vyžadují jednotné úpravy na území celé federace, ochrana zdravého způsobu života a práce včetně opatření proti přenosným nemocem,

[...]g

- b) Na úrovni českých národních orgánů

Národní orgány zdravotnictví převezmou dosavadní působnost celostátního ministerstva zdravotnictví zúženou o úkoly, které bude zajišťovat federální orgán; funkční náplň národních orgánů a jejich působnost bude tedy vyplývat nadále z dosavadní právní úpravy obsažené v zákoně o péči o zdraví lidu č. 20/1966 Sb., v prováděcích předpisech k tomuto zákonu a v dalších dosud platných zákonných předpisech. Ústavy národního zdraví podřídit národním ministerstvům zdravotnictví a národním výborům ponechat výkon státní správy.

K dovršení obsahové a organizační jednoty zdravotnictví a k dosažení komplexnosti oboru z hlediska nejvyšší hospodárnosti a využití územně správní organizace ve zdravotnictví jevílo by se účelným soustředit řízení zdravotnických služeb pro pracovníky železnic do ministerstev zdravotnictví a převést tam také hygienický dozor nad potravinami živočišného původu, jakož i činnost související s ochranou a řízením čistoty ovzduší.

Proto se navrhuje zřídit:

- c) na úrovni federace - Výbor pro zdravotnictví
- d) na úrovni českých národních orgánů ministerstvo zdravotnictví.

10. Oblast školství

Řízení a správa školství je věcí národních orgánů. Přitom však objektivně existují legislativní, některé organizační a ekonomicko-správní problémy, které lze účelně řešit buď formou příležitostních partnerských jednání, nebo formou federálních výborů.

a) Na úrovni federace

- připravuje a projednává koncepce dlouhodobého rozvoje vzdělání ČSSR a spolupracuje s federálními orgány při řešení otázek, které se dotýkají školství,
- připravuje návrhy rámcových federálních zákonů a nařízení, které mají zajistit celostátní jednotu v některých otázkách školské soustavy, kvalifikace a odměňování pedagogických pracovníků, sociální péče o žáky a studenty a ve vztazích mezi školskou správou a výrobními institucemi,
- určuje základní politickou koncepci zahraničních styků ve školství, řídí propagaci našeho školství v zahraničí, koordinuje a kompletuje návrhy prováděcích plánů ke kulturním dohodám. Je za ČSSR partnerem pro mezinárodní organizace a oficiální orgány partnerských zemí.

b) Na úrovni českých národních orgánů

Národní orgán má ve školství originální působnost a potřebná celostátní jednotu zde bude zajišťována jen v dohodnutých úsecích státně administrativního řízení a správy školství.

[...]h

11. V oblasti kultury a informací

Svébytnost a samospráva kultury se má promítnout do organizační struktury výstavby celé oblasti kultury; v obou národně politických oblastech federálního Československa mohou působit národní ministerstva kultury. V sestavě federálních orgánů nebude zřízeno federální ministerstvo kultury, ani jiný centrální orgán.

Působnost budoucích národních ministerstev kultury zahrnuje tyto úseky: oblast umění, osvěty, vydavatelství a knižní kultury, muzeí, památek a ochrany přírody, včetně kulturních styků se zahraničím. Televize, rozhlas a film tvoří organickou součást odvětví s výjimkou úseku informací. Autonomní součástí resortů kultury je také zatím oblast církevních věcí (viz usnesení předsednictva ÚV KSČ z 16. 7. 1968).

Uspořádání ústředních orgánů kultury v obou národně politických oblastech vychází zásadně z integrace úseků umění, osvěty, knižní kultury a kulturních styků se zahraničím a působením rozhlasu, televize a filmu, a uměleckými svazy, s masovými a společenskými organizacemi (socialistická akademie, kulturní svazy, spolky a pod.).

Celostátní otázky rozvoje kultury ČSSR budou řešeny mezi národními ministerstvy v zásadě vždy na základě partnerského jednání.

Z uvedeného vyplývá:

- a) na federální úrovni bude zajištěno řešení společných otázek formou jednání společného koordinačního výboru;
- b) na úrovni českých národních orgánů bude vytvořeno ministerstvo kultury.

12. V oblasti národohospodářského plánování⁸

Pojetí a rozdělení funkcí v plánovací činnosti vychází z těchto zásad:

- národohospodářské plány mají jednak funkci poznávací (jako model budoucího národního hospodářství) a jednak funkci programovou (vytyčení programu hospodářské politiky),

- odvětvové orgány s odvětvovou působností (federální i národní) nejsou v zásadě cestou plánu,

- národohospodářské plány národních politických oblastí jsou plány komplexními, t.zn., že zachycují veškeré hospodářství na území této oblasti, včetně i těch úseků (jejich ekonomického odrazu), které jsou řízeny federálně a včetně příslušné části integrací jednotek hospodářské sféry,

- v národních politických oblastech nebudou zřizovány Hospodářské rady.

Přítom poznávací funkce plánu omezuje rozdíly mezi obsahem plánovací činnosti na federální a národní úrovni především na rozdíly vyplývající z rozsahu a struktury projektovaného hospodářství, z různé míry agregace a konkretizace, ze specifických podmínek ekonomiky na území české národní politické oblasti. Ve své programové funkci jsou rozdíly mezi federální a národní úrovní dány prostorem, který české národní orgány budou mít v rámci jednotných základních ekonomických podmínek a z rozsahu hospodářství jim podřízeného. Ve své programové funkci vyústí plán jednak do příslušných zákonů (zákony o pětiletých plánech, daňové zákony apod.), a to ve formě federálních a národních vlád zaměřených na realizaci cílů plánu v podmínkách stanovených zákony.

Z funkcí a obsahu plánů a programů hospodářské politiky vyplývá, že je nutné vytvořit na federální i národní úrovni plánovací orgány schopné zpracovávat komplexní návrhy plánů a programy hospodářské politiky, které co do obsahu se budou lišit prakticky jen rozsahem projektované ekonomiky, mírou konkretizace (větší na národní úrovni) a specifickými národními cíli příslušné národní politické oblasti. Z hlediska poznávací funkce plánování se obsah plánu na federální a národní úrovni v podstatě neliší. Obsah a poslání jednotlivých druhů národohospodářských plánů vychází ze zásad o plánovitém řízení hospodářství a postupu plánovacích prací, které přijala vláda dne 23. 3. 1968 (tzv. příloha II).

Funkce jednotlivých orgánů centrálního řízení při tvorbě a zajišťování všech druhů plánů, tj. dlouhodobého výhledu, střednědobého plánu a krátkodobé hospodářské směrnice v české politické oblasti je totožná s jejich funkcí, která je uvedena ve shora uvedeném materiálu ze dne 23. 3. 1968. Při veškeré této činnosti má plánovací orgán koordinující, nikoli však výkonnou funkci.

V souladu s plněním těchto funkcí se navrhuje zřídit

- a) na úrovni federace ministerstvo národohospodářského plánování za předpokladu existence Hospodářské rady,
- b) na úrovni českých národních orgánů Českou plánovací komisi za předpokladu neexistence Hospodářské rady.

13. Oblast finanční politiky⁹

Postavení a hlavní zaměření práce ministerstva financí na federální a národní úrovni jsou v zásadních rysech vymezeny politickou směrnicí, schválenou vládou. Při konkrétním zpracování této směrnice je nutno přihlížet k tomu, že v hospodářské soustavě, založené na regulovaném socialistickém trhu, připadá finanční politice úloha zajišťovat finanční a měnovou stabilitu státu v souladu s dlouhodobými rozvojovými cíli. Finance slouží k plánovitému řízení národního hospodářství, ale nejsou pasivně závislé na konkrétních ukazatelích plánu, zejména krátkodobého charakteru. Finanční a rozpočtová politika se uskutečňuje na základě souhrnných národohospodářských proporcí, ze kterých vychází a které také aktivně ovlivňuje. Rozpočtová, daňová, subvenční a dotační politika přispívá ke zvyšování celkové efektivnosti reprodukčního procesu.

Tyto úkoly zabezpečuje federální a národní ministerstvo financí v součinnosti s ostatními příslušnými orgány. Finanční orgány mají přímou odpovědnost za provádění konkrétní finanční a důchodové politiky státu a zúčastní se tvorby pětiletých národohospodářských plánů a hospodářských programů tím, že vypracovávají dlouhodobé rozpočtové výhledy, návrhy ročních rozpočtů, návrhy daňových a jiných finančních zákonů, návrhy na důchodovou politiku státu a předkládají další návrhy, týkající se problémů finanční a měnové stability státu.

Při konečném uspořádání a rozdělení obsahu práce mezi federální a národní ministerstvo financí stejně jako u ostatních orgánů je třeba vycházet z dělby práce, jak byla schválena vládou v březnu 1968.

a) Práci federálního ministerstva financí je možno ve stručnosti charakterizovat takto:
- rozpracovává a zabezpečuje otázky finanční a rozpočtové politiky, - vypracovává návrhy federálních rozpočtů, - vypracovává návrhy federálních daňových a jiných finančních zákonů,

- zabezpečuje otázky finančně ekonomických nástrojů v zahraničním obchodě, zejména cenové srážky a přírážky, - řeší majetkovo-právní vztahy vůči zahraničí, - rozpracovává základní normy správy národního majetku, - spravuje federální pokladnu, - navrhuje koncepci a zabezpečuje realizaci základních úkolů k dosažení reálného kursu koruny a žádoucího stupně směnitelnosti.

b) Do obsahové náplně národního ministerstva financí patří zejména:

- rozpracování a zabezpečování finančních otázek na úrovni národní ekonomiky,
- vypracování návrhů národních rozpočtů,
- aplikace federálních zákonů na podmínky národní ekonomiky, rozpracování finančních, daňových a jiných zákonů a pravidel,

- konkretizace finanční politiky (dotační, subvenční, odpisové) ve vztahu k jednotlivým odvětvím na základě aplikace federálních finančních zákonů i na základě národního finančního zákonodárství,

- stanovení finančních vztahů k národním výborům,

- financování společenské spotřeby,

- správa národní pokladny,

- revize finančního hospodaření podniků a organizací,

- konkretizace finančního zákonodárství na úseku správy národního majetku;

c) uvedené funkce na federální úrovni bude zajišťovat federální ministerstvo financí;

d) uvedené funkce na úrovni českých národních orgánů bude zabezpečovat české ministerstvo financí.

14. Peněžnictví¹⁰

Organizační přestavbu peněžnictví se doporučuje realizovat jednak jednorázovými organizačními opatřeními, jednak postupnou organickou přestavbou.

a) Na úrovni federální

Státní banka československá jako federální emisní banka ČSSR má původní a výlučné právo vydávat všechny čs. peníze a stanovit jednotné zásady a nástroje emisní a devizové politiky jako obecně závazné právní normy. Řídí a ve vztahu k cizině provádí devizové hospodářství, ustavuje souhrnný devizový plán, spravuje devizové rezervy a provádí měnové operace se zahraničím. Účastní se vypracování hospodářské politiky státu a koordinuje s ní emisní a devizovou politiku.

Státní banka nepodléhá resortně žádnému ústřednímu orgánu státní správy. V čele Státní banky bude předsednictvo složené z hlediska národnostního paritně. Při jeho jednání bude platit zákaz majorizace ve věcech, které by mohly mít jednostranný dopad na ekonomiku některé národnostní oblasti.

[...] ^{ch}

b) Na úrovni českých národních orgánů

Česká národní banka (národní měnová centrála) v Praze

bude zajišťovat výkon jednotné emisní a devizové politiky v české národně politické oblasti. Ve své činnosti bude vázána pravidly federální emisní banky a resortně nebude podléhat národní vládě. Ve vztahu k českým národním orgánům bude uplatňovat z měnových hledisek stanoviska k záměrům hospodářských plánů a k nástrojům hospodářské politiky a na základě analýz hospodářského vývoje bude zaujímat z měnového hlediska stanoviska k plnění státní hospodářské politiky v příslušné národně politické oblasti.

[...] ⁱ

Státní banka československá jako federální emisní banka spolu s Českou a Slovenskou národní bankou tvoří jednotný měnový bankovní systém.

V soustavě obchodních bank, která není uzavřena, budou existovat:

Česká komerční banka v Praze (Hospodářská banka) bude vyčleněna z dosavadní Státní banky československé.

Bude univerzální bankou obchodního zaměření, jejíž činnost bude založena na komerčních principech. Právní forma se uvažuje národní podnik s daňovým napojením na český státní rozpočet. Komerční banky musí mít možnost celostátní působnosti a nemohou být omezeny jen národně politickou oblastí. Organizacím a podnikům na celém území státu bude ponecháno právo volby banky, příp. její pobočky. Předpokládá se, že bude existovat mezinárodně politickými oblastmi volný pohyb peněžních prostředků a úvěry budou moci být poskytovány přímo klientům v druhé národně politické oblasti nebo konsorcionální účasti na poskytování velkých úvěrů, které převyšují možnosti jedné banky.

[...] ^j

15. V oblasti práce a sociálních věcí

Hlavní směry a zásady mzdové a sociální politiky a politiky zaměstnanosti, jejichž jednotné řízení a koordinace je v zájmu rozvoje obou národních ekonomik a celé federace, vychází z tohoto vymezení základní působnosti:

a) na úrovni federace

úsek práce

- vypracování návrhů souhrnných koncepcí reprodukce pracovních sil, řešení zásadních problémů zaměstnanosti a kvalifikace pracovních sil,

- řešení zásadních otázek migrace obyvatelstva mezi jednotlivými oblastmi,

- formování návrhů hospodářských programů směřujících k optimálnímu využití pracovních sil a k růstu produktivity práce;

úsek mezd

- vypracování návrhů souhrnných koncepcí mzdové politiky,

- stanovení jednotlivých zásad pro regulaci mezd, jednotných principů celostátních mzdových soustav, zaručených mezd a mzdového minima a náhradu výdajů spojených s výkonem práce;

úsek sociální politiky

- zpracování návrhů souhrnných koncepcí důchodového a nemocenského zabezpečení a ostatních sociálně politických činností,
- určování jednotných nároků z důchodového a nemocenského zabezpečení a rámcových zásad k zabezpečení jednoty minimálních sociálních práv občanů,
- zpracování návrhů na soulad mezi sociálním zabezpečením a vývojem nominálních příjmů a životních nákladů, navrhování celkového objemu a proporce prostředků nutných k realizaci programu sociální politiky;

[...]^k

16. V oblasti cen¹¹

Cenovou politiku řídí federální vláda i národní vlády; provádějí ji federální i národní cenové orgány. Tyto orgány mají přímý vztah k orgánům a organizacím chozrasčotní sféry, které stanoví ceny svých výrobků zásadně v dohodě s odběratelem. V rozsahu vymezeném národními orgány mají cenovou působnost také národní výbory.

a) na úrovni federace budou zajišťovány tyto úkoly:

- návrhy zásad společné cenové politiky,
- návrhy opatření ke zdokonalení celkové soustavy cen dotýkající se zásadních změn ve struktuře a změn vazeb jednotlivých druhů cen (včetně relací tuzemských a zahraničních cen),
- příprava koncepce vývoje cen ve státním plánu nebo programu a v rámci toho směrná, popř. orientační čísla (indexy) vývoje úrovně cen jako podklad pro cenovou regulaci,
- návrhy na kategorizace cen, úroveň cen, cenové limity a ceny vybraných surovin, výrobků a služeb, které mají základní význam pro jednotný trh,
- koordinační činnost u cenové působnosti národních orgánů po dohodě s nimi,
- kontrola opatření v oblasti cen.

O kategorizaci cen a o tom, které suroviny, výrobky a služby mají základní význam pro jednotný trh, rozhoduje federální vláda.

b) na úrovni českých národních orgánů

Vzhledem k mimořádnému ekonomickému a politickému významu cen pro obě národní politické oblasti zúčastňují se národní orgány rovnoprávně a plně tvorby koncepce jednotné cenové politiky na úrovni federálního orgánu a jejího provádění.

Zejména příprava koncepcí vývoje cen a způsobů jejich realizace,

- stanovení cen a cenových limitů u centrálně regulovaných cen surovin, výrobků a služeb ve všech případech, které nepatří do působnosti federálního cenového orgánu,
- zabezpečení a provádění kontroly cen a rozhodování o důsledcích porušování cenových předpisů,
- vymezení působnosti národních výborů, podniků a nadpodnikových orgánů a řešení cenových sporů o cenách stanovených těmito orgány,
- koordinace cenové politiky v oblasti místních trhů, místní výroby a služeb,
- uzavírání dohod s podniky, popř. nadpodnikovými orgány o vývoji volných cen a dohod o změnách řízených cen,
- c) ve federální úrovni bude zabezpečovat uvedené funkce Státní cenový úřad v čele s ministrem,
- d) na úrovni českých národních orgánů Český cenový úřad.

17. Oblast sociálně-ekonomických informací

Potřeba poznávání celkového vývoje společnosti a jednotná integrovaná ekonomika vyžadují, aby byla při federativním uspořádání státu vytvořena jednotná soustava sociálně ekonomických informací.

[...]^l

18. V oblasti národních výborů

V nejbližším období bude účelné v české národní politické oblasti zachovat třístupňovou soustavu národních výborů a v podstatě neměnit jejich úlohu a postavení. V době, kdy se bude zásadně měnit organizace i struktura centrálních orgánů, by měly národní výbory představovat stabilní jádro v institucionálním uspořádání. Teprve po konsolidaci nových centrálních orgánů bude možno posuzovat účelnost příp. změnu v soustavě národních orgánů.

[...]^m

Prameň: *APS PČR, f. Česká národní rada – přípravné komise 1968, inv. č. 14, kart. 8, zasedání Předsednictva ČNR 2. 10. 1968. – Cyklostyl, 44 s.*

- Na obale podčiarknutý názov materiálu Institucionální uspořádání řízení v české národní politické oblasti, pod tým II. varianta. Dole 21. září 1968.
- Na 2 stranách o účasti na přípravě obchodních dohod, o spolupráci na přípravě zákonných opatření, o spolupráci s NV, o potrebe organizácie domáceho a zahraničného obchodu, o účasti na činnosti ministerstva obchodu a cestovného ruchu.
- 15 riadkov o spolupráci s mnisterstvom zahraničného obchodu, o podpore podnikateľskej aktivity hospodárskych organizácií apod.
- O vzájomnej koordinácii rôznych inštitúcií na výstavbe, 12 r..
- O organizácii vzťahov rozpočtovania a ekonomika v investičnej výstavbe, projektové záležitosti, bytová výstavba, výrobné investície atď., 3 s..
- 15 riadkov o potrebe vydávania prevádzkových predpisov, k výskumu v oblasti, k usporiadaniu rezortu, o cenách služieb a prác, atď.
- Na 1 strane o predpisoch, potrebe vzdelávania, zákonných úprav, účast na zastupovaní federácie a pod. v oblasti starostlivosti o zdravie ľudu.
- 2 strany o interných pôsobnostiach ministerstva v oblasti školstva.
- O zložení predstavenstva Štátnej banky československej, 5 r.
- 10 riadkov o guvernérovi národnej banky, ktorý nebude členom českej vlády.
- 1 strana o sústave bánk (obchodná banka, živnostenská banka, sporiteľňa atď.).
- 2 strany o internej pôsobnosti v oblasti práce a sociálnych vecí.
- 1 strana o postupoch pri podávaní informácií.
- O podriadenosti KNV českej vláde a o kompetenciách ministerstva vnútra, nasledovali varianty usporiadania rezortov, 2 s.

- Bližšie ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968. Federalizácia československého štátu 1968–1970*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967 – 1970. Díl 5/1sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1996, s. 263-275. Pozří aj dokument č. 1.
- Porovnaj články návrhu ústavného zákona o čs. federácii zo 17. 9. 1968. In: ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968*, s. 278-282, ako aj dokumenty o hodnotení čs. federácie vládami č. 45, 48, 53, 55-56 z júla 1969, 14. 10., 19. 11. a 27. 11. 1969.
- Bližšie dokument č. 2 z 19. 9. 1968 o autonómnom postavení českej a slovenskej kultúry, ako aj hodnotenie čs. federácie národnými vládami v dok. č. 45 a 48 zo 7. 7. a z júla 1969.
- Pozří dokumenty, dotýkajúce sa postavenia a kompetencií českých orgánov z 1. 10., 21. 12. 1968, 8. 1., 9. 1., 17. 2., 24. 3., 18. 4., 31. 4., 1. 7., 7. 7., 10. 7. 1969. (Upřednostňujem časový sled dokumentov. – Pozn. J. Ž.)
- Pozří programové vyhlásenia národných vlád z 23. a 24. 1. 1969.
- Ako pozn. 5 a dok. č. 12, 35, 56, 62 z 5. 12. 1968, 24. 3., 27. 11. 1969, 28. 1. 1970.

- 7 Pozri k doprave časti dok. č. 45, 48, 53, 55-56.
8 Najmä časti dokumentov č. 45, 48, 56 a 62.
9 K rozpočtu ako pozn. 8 a dok. č. 29.
10 Podobne ako pozn. 7.
11 Podobne ako pozn. 7.

1968, 26. september, Praha. – **Dôvodová správa a Návrh opatrení k realizácii federatívneho usporiadania ČSSR.** ¹

[...] ^a

D ů v o d o v á z p r á v a

V souvislosti s přípravami na změny ve státoprávním uspořádání ČSSR bude nutno provést řadu opatření, především v oblasti legislativy, organizace a řízení státních orgánů i celého národního hospodářství. Jde ve většině případů o úkoly zásadního rázu se značným dosahem a vlivem na politickou a ekonomickou sféru. Jejich účinnost je kromě jiného závislá na důsledné koordinaci a zabezpečení časové návaznosti realizace tak, aby postup zavádění a prohlubování federalizace probíhal plynule a harmonicky ve všech oblastech života naší společnosti.

Za tím účelem je předkládán vládě návrh harmonogramu politickoorganizačních opatření, v němž jsou jednotlivé úkoly zařazené do tří etap. V první etapě jde o opatření, vytvářející ústavně právní základ federalizace státu. Jejich uskutečnění je předpokládáno do 28. X. t. r.

Druhá etapa zahrnuje úkoly spojené především s vytvořením právních a organizačních podmínek pro výchozí fungování státního organismu. Jedná se zejména o vybudování nových federálních a národních institucí a zajištění jejich činnosti.² Velmi důležité bude řešení kádrového vybavení nových orgánů a náležité využití všech schopných pracovníků působících dosud v institucích, které budou zrušeny. Rovněž je v harmonogramu pamatováno na cílevědomé řešení metod a mechanismu práce vlády i způsobu rozvíjení jejich rozhodnutí do dalších článků státní správy a národního hospodářství tak, aby funkce vrcholných orgánů státu byla postavena na systematicky propracovanou a posléze stabilizovanou základnu. Úkoly z této druhé etapy by měly být v podstatě splněny do konce roku 1968.

Třetí etapa obsahuje řešení nejdůležitějších problémů, které bude nutno po zřízení nových institucí řešit hlavně v oblasti ekonomiky a to změnami příslušných právních předpisů a dalším prohlubováním nové soustavy řízení i hospodářské reformy. Patří sem i otázky související se zákonem o socialistickém podniku a právní úpravou podnikatelské činnosti. Z politických úkolů byly do této etapy zaznamenány přípravy a provedení nových voleb do zákonodárných sborů a dále i řešení územně správního uspořádání jednotlivých národních celků. Jde vesměs o úkoly, jejich zabezpečení bude v prvé řadě spadat do rámce činnosti nové federální vlády, národních vlád a zákonodárných sborů v příštím roce.

Je přirozené, že v současné době nelze specifikovat vyčerpávající soubor problémů k řešení ve vládě, takže v návrhu „harmonogramu“ jsou obsažena jen opatření, která se zřetelem na nynější znalost potřeb ukazují se být pro nejbližší dobu nejnaléhavější.

Harmonogram politickoorganizačních opatření
k realizaci federativního uspořádání ČSSR³

I.

A. Projednání a schválení ústavního zákona o československé federaci (podle doporučení předsednictva vlády ze dne 25. IX. 1968)

1. Vypracování návrhy ústavního zákona o československé federaci

Odpovídá: Vládní odborná komise
Lhůta: 27. IX. 1968

2. Projednání návrhu ústavního zákona v předsednictvech ČNR a SNR
Lhůta: 30. IX. 1968
3. Projednání v politickém výboru a plénu vlády
Lhůta: 1. X. 1968
4. Projednání na společném zasedání ČNR a SNR
Lhůta: 2. X. 1968
5. Projednání na samostatných plenárních schůzích ČNR a SNR
Lhůta: 3.–5. X. 1968
6. Předběžné projednání na schůzi ústavně-právního výboru NS
Lhůta: 4. X. 1968
7. Předložení návrhu zákona NS
Odpovídají: předsedové ČNR a SNR
Lhůta: 7. X. 1968
8. Projednání ve výborech NS
Lhůta: 18. X. 1968
9. Projednání výsledků diskuze z výborů NS ve vládě
Lhůta: do 23. X. 1968
10. Závěrečné projednání v ústavně-právním výboru NS
Lhůta: 24. X. 1968
11. Projednání návrhu zákona v plenární schůzi NS
Lhůta: 28. X. 1968

B. Příprava, projednání a schválení zákonů o institucionálním uspořádání státních orgánů (federálních a národních)

1. Vypracování návrhu institucionálního uspořádání federálních a národních státních orgánů a jejich projednání vládou.
Odpovídá: Vládní komise vedená s. ministrem Ing. Rázlem
Lhůta: do 1. X. 1968
2. Projednání návrhu institucionálního uspořádání federálních a národních státních orgánů v orgánech České národní rady, Slovenské národní rady a Národního shromáždění
Lhůta: do 18. X. 1968

II.

Organizační zajištění funkce nových federálních a národních státních orgánů

1. Vypracování a schválení návrhu dohody o základních vzájemných vztazích a o dělbě činnosti
 - mezi federálními orgány
 - federálními a národními orgány
 - národními orgány.

Odpovídá: Vládní komise vedená s. ministrem Ing. Rázlem
Lhůty: a) vypracování návrhu do 15. X. 1968
b) projednání v orgánech SNR, ČNR a NS do 19. X. 1968
c) schválení vládou do 28. X. 1968

2. Designace vedoucích pracovníků odpovědných za přípravu a organizaci budoucích federálních a národních institucí.

Odpovídá: Ing. O. Černík, předseda vlády ČSSR,
Dr. Č. Císař, předseda ČNR, O. Klokoč, předseda SNR
Lhůta: do 15. X. 1968

3. Designování vedoucích pracovníků navrhnou podle dohody (bod II/1):
 - a) organizační strukturu, rámcovou náplň práce, počty pracovníků, návrhy statutů včetně funkčních vztahů k ostatním federálním a národním institucím i organizacím mimostátním a podnikatelským,
 - b) návrh na začlenění organizací podřízených dosavadním ústředním orgánům (výzkumné ústavy, účelové, obchodní organizace apod.) Návrh předloží komisi vedené s. ministrem Ing. Rázlem do 30. X. 1968.
4. Vypracování návrhu zákona (zákonů) o působnosti federálních ústředních orgánů (na základě koordinace podkladů podle bodu II/3)
Odpovídá : Vládní komise vedená s. ministrem Ing. Rázlem
Lhůta: a) předložení vládě do 30. XI. 1968
b) předložení NS do 10. XII. 1968
c) schválení zákona NS s účinností od 1. 1. 1969
5. Vypracování návrhu na postup při rušení činnosti dosavadních státních orgánů a způsob jejich likvidace.

Odpovídá : ministr financí
Lhůta: do 15. X. 1968

6. Vypracování návrhu postupu při rozmístění pracovníků dosud existujících ústředních orgánů a opatření k umístování pracovníků, kteří z dosavadních orgánů nepřejdou do příštích federálních nebo národních orgánů.

Odpovídá: ministr práce a sociálních věcí
Lhůta: do 31. X. 1968

7. Vypracování návrhu postupu při umístění (dislokaci) federálních a národních státních orgánů v Praze.

Odpovídá: Kancelář předsednictva vlády
Lhůta: do 31. X. 1968

8. Jmenování federální vlády, vedoucích ústředních orgánů a národních vlád
Lhůta: do 1. 1. 1969

9. Vypracování návrhu jednacího řádu a metod práce federální vlády a návrhu na uspořádání jejího aparátu.

Odpovídá: předsednictvo vlády
Lhůta: do 31. XII. 1968

III.

A. Organizační a legislativně právní otázky⁴

1. Vyřešení vztahů hospodářských organizací k federálnímu a národním rozpočtům v podmínkách nového státoprávního uspořádání a řešení majetkoprávních otázek souvisejících s organizačními změnami ve výrobně technické základně.

Odpovídá: ministr financí
Lhůta: do 31. XII. 1968

2. Návrh postupu vypracování i zákonných a legislativních úprav vyplývajících z nového státoprávního uspořádání a z rozvíjení ekonomické soustavy řízení.

Odpovídá: ministr spravedlnosti

Lhůta: do 31. XII. 1968

3. Vypracování zkoordinovaných zásad jednotlivých zákonných opatření. Jde zejména o:

- federální daňový zákon o odvodech podniků (MF),
- federální rozpočtový zákon (o vztazích mezi federálním a národními rozpočty, - o pravidlech rozpočtového hospodaření a o způsobu zabezpečení příjmů federálního rozpočtu) (MF),
- federální zákon o plánovitém řízení národního hospodářství (MNP),
- federální zákon o socialistických tržních vztazích včetně řešení podnikového soudnictví – arbitráže (MSprav),
- federální zákony o emisní činnosti a o organizaci peněžnictví (MF),
- federální zákon o devizovém hospodářství, clech a zahraničním obchodě (MF + MZO),
- federální zákon o organizaci a soustavě sociálně ekonomických informací (SSÚ),
- zákon o socialistickém podniku a zákon o podmínkách podnikatelské činnosti (KPV).

Odpovídá: vedoucí příslušných ústředních orgánů

Lhůta: do 30. VI. 1969

4. Vypracování návrhů jednotlivých zákonů

Lhůta: postupně do 30. XI. 1969 (předpokládaná platnost zákona od 1. 1. 1970)

B. Vypracování návrhu na přípravu nových voleb do Národního shromáždění, České národní rady a Slovenská národní rady včetně techniky voleb, jejich termínů, příprav kandidátky, úlohy politických stran Národní fronty apod.

C. Vypracování návrhu na postup při řešení územně správního uspořádání (NV) a vztahy k národním a federálním orgánům včetně, přípravy voleb do národních výborů.

[...] ^b

Pramen: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – běžná spisovna, roky 1968–1970 (nespracované), sign. 364/1/1, kart. 147, č. sp. 10/17295/68 (tiež 23232/68-18), Návrh opatření k realizácii federatívneho usporiadania ČSSR. – *Cyklostyl*, 12 s.

a Hore vľavo uvedené Vládná odborná komisia pre prípravu riešenia ekonomických problémov súvisiacich s novým štátoprávnym usporiadaním republiky. Vpravo č. j. 10/17295/68 Praha 26. září 1968. Pod tým v strede Návrh opatření k realizácii federatívneho usporiadania ČSSR. Pod tým vľavo Návrh opatření k realizácii federatívneho usporiadania ČSSR sa predkládá v súvislosti s pripravami na zmeny v štátoprávnym usporiadaní ČSSR. Vpravo Návrh uznesení uvedený vo vnútri. Pod tým Príloha: Harmonogram politickoorganizačních opatření, grafy. Dole vľavo Předkládá: Ing. S. Rázl predseda vládní odborné komise pre prípravu riešenia ekonomických problémov súvisiacich s novým štátoprávnym usporiadaním republiky.

b Nasledujú 4 grafy o príprave ústavného zákona o československej federácii a k bodom I. až III.

1 Odbornú vládnú komisiu pre prípravu riešenia ekonomických problémov súvisiacich s novým štátoprávnym usporiadaním republiky mal pôvodne riadiť Ota Šik (ku komisii ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968. Federalizácia československého štátu 1968 – 1970*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967 – 1970 (ďalej Ediční řada Prameny). Díl 5/1sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1996, s. 116-117), no vzhľadom na jeho politické peripetie a emigráciu ho nahradil Stanislav Rázl, ktorý zohral v záverečnej fáze prípravy realizácie federalizácie štátu významnú úlohu.

- 2 Vztahuje sa to najmä na Návrh na usporiadanie federálnych výkonných orgánov z 10. 10. 1968. In: SNA, f. ÚV SSR – Vláda ČSSR 1960–1968, zasadanie vlády 24. 10. 1968, kart. 470, č. sp. 23 678/68/18. Bližšie a uverejnené FELCMAN, Ondřej – VONDROVÁ, Jitka (eds.): *Vláda a prezident. Období normalizace (září 1968 – říjen 1969)*, Ediční řada Prameny, Díl 8/2 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2010, s. 121-125. Ďalej návrhy zákonov, ústavný zákon o zriadení federálnych ministerstiev a federálnych výborov, zákon o federálnych výboroch (pozri príslušné dokumenty z 19. 12. 1968), ďalej zákon o vymedzení pôsobnosti ČSSR vo veci tlače a iných informačných prostriedkoch, o vymedzení pôsobnosti ČSSR vo veciach vnútorného poriadku a bezpečnosti atď., pozri s dôvodovými správami z 21. 11. 1968, ktoré sa predkladali ČNR a SNR k zaujatiu stanoviska, pozri aj SNA, f. ÚV SSR – vláda ČSSR, kart. 472, zasadanie vlády 21. 11. 1968, č. sp. 26 931/68-12. Publikované FELCMAN, Ondřej – VONDROVÁ, Jitka (eds.), tamže, s. 170-179. Pozri aj dok. z 12. 1968 O. Černíka.
- 3 Postupné plnenie harmonogramu prípravy federalizácie štátu, aj keď má zdanlivo formálny charakter, možno skonfrontovať v dokumentoch ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968*, s. 263 a nasl., ako aj v dokumentoch do januára 1969. Potom viac nasledujú niektoré dokumenty, ktoré sa skôr vzťahujú na (plánovanú) realizáciu jednotlivých zákonov. K hodnoteniu čs. federácie pozri dokumenty č. 45, 48, 53, 55-56 z júla 1969, zo 14. 10. a 19. a 27. 11. 1969. O politických rozhodnutiach dok. č. 41 a 62 zo 24. 6. 1969 a 28. 1. 1970.
- 4 Dokumenty z 3. a 21. 12. 1968, 24. 3., 13. a 28. 8. 1969.

1968, 1. október, Praha. – Materiál Predsedníctva vlády ČSSR k vzťahu federalizácie štátu a problematike finančnej rovnováhy.¹

V ekonomickém uspořádání federalizace má být zachována jednotná měna, respektován požadavek jednotného trhu a současně má být zabezpečena suverenita obou států. Bude třeba řešit jak se budou oba národy podílet na odstranění dnešní nerovnováhy, jak se zamezí tendencím, aby opět vznikala. Bude třeba ujasnit jak se v podmínkách federalizace bude provádět konjunkturální politika, zda její těžiště bude v důchodové politice federální či v důchodové politice obou národních států.²

Vycházíme z toho, že těžiště činnosti federálních finančních orgánů bude v těchto úse-
cích

- činnost poznávací, jako základ určení směrů finanční politiky a jako nezbytná informa-
ce pro národní orgány, které mají znát a respektovat celostátní finanční situaci,
- rozpočtová politika realizovaná v ročních plánech a dlouhodoběji vytyčovaná v několi-
kaletých rozpočtových výhledech. Rozpočtové nástroje - federální odvody a dotace jsou
nástroji přímého zásahu do finančních procesů i jejich nepřímého ovlivnění a vytvářejí
obecné podmínky finančního hospodaření,
- konečně mají mít federální orgány potřebný vliv na peněžní trh (nelze např. počítat až
vznikne automaticky zájem umisťovat volné prostředky z českých zemí na Slovensko).

Pojetí finanční rovnováhy.³

Celkovou situaci ve finanční rovnováze považujeme za výsledek všech procesů tvorby, redis-
tribuce i užití peněžních zdrojů (tedy nikoliv pouze jako záležitost úvěrovou) v obou stá-
tech federální republiky. Výsledek těchto procesů se projeví zejména v pohybu cen a v emisi
peněz ať již hotovostních či bezhotovostních. V podmínkách federalizace má být trh jedno-
tý, a to i trh peněžní, takže bude možný přeliv peněžních prostředků mezi oběma státy bez
jakýchkoliv administrativních zábran. Podniky budou moci investovat v celém státě, dojde
tak k přesunu zisku z jednoho do druhého, bude volný nákup státních i jiných dluhopisů,
federálních či národních vlád a organizací.

Z těchto skutečností vyvozujeme, že o finanční rovnováze v celém státě může dát pře-
hled pouze komplexní bilancování všech finančních zdrojů a potřeb, ať již se týkají Čech či
Slovenska. Toto bilancování bude třeba provádět na podkladě dnešního ÚFP nebo v budouc-
nu na podkladě finančních národních účtů za celou federaci.

Základní vazba, podle které přebytek SR se musí rovnat potřebám úvěrového plánu,
může platit jen celostátně, nikoliv na úrovni národních rozpočtů a úvěrových plánů.

Závěr:

Je-li toto pojetí správné, pak se zdá nezbytným, aby nejen bilancování peněžní rovnováhy,
ale i určení způsobů jejího zabezpečení bylo věcí federálních orgánů. Je tedy třeba zabezpe-
čit potřebný stupeň jednotné měnové a finanční politiky, což může zabezpečit pouze fede-
rální orgán, který si musí zajistit znalost o všech finančních zdrojích a potřebách společnos-
ti v potřebném členění a potřebné hloubce.

Z hlediska uspořádání práce na federálním ministerstvu financí to pak znamená, že je
zde třeba připravit předpoklady, aby toto ministerstvo bylo schopno bilancovat nejen pří-
mé příjmy a výdaje, ale celou tvorbu a užití finančních zdrojů ať už vznikají v Čechách a na
Slovensku a analýzu finanční rovnováhy musí provádět z pozice úhrnného finančního plánu

a přitom analyzovat vývoj všech základních peněžních fondů. To samozřejmě neznamená,
že do celé této tvorby a užití by federální ministerstvo mělo zasahovat - to bude věcí národ-
ních orgánů. Celkové bilancování chápeme jako podmínku poznávacích procesů a určová-
ní základních směrů finanční politiky.

Nové prvky v celostátním finančním bilancování

Tento závěr bude však obtížné realizovat v praxi.

Dosud se finanční bilancování opíralo jednak o vyrovnávání úhrnného finančního plá-
nu, jednak o vzájemné sladování státního rozpočtu, úvěrového plánu, bilance podnikových
zdrojů a bilance družstev při současném ověřování vazeb k bilanci příjmů a výdajů obyva-
telstva a devizovém plánu. K těmto základním skupinám nyní přibude bilance národních
výborů, které nebudou napříště přímou součástí státního rozpočtu.

Všechny tyto základní centrální finanční plány (tj. SR, ÚP, podnikové finance, finan-
ce NV a finance družstev) budou v podmínkách federalizace sestavovány ve třech průře-
zech - za Čechy, Slovensko a za vlastní činnost federace a všechny budou víceméně relativ-
ně samostatné, budou žít samostatným životem, budou schvalovány a ovlivňovány na sobě
bezprostředně nezávislými orgány se samostatnou právní subjektivitou s rozdílnými úko-
ly i zájmy atd. Vznikne tak velmi komplikované pole sil z kterého bude krystalizovat celko-
vá finanční situace.

Uvážíme-li, že všechny tyto plány budou končit buď přebytkem či schodkem, popř.
mohou být vyrovnané a že teprve souhrn všech těchto přebytků a schodků poskytne pře-
hled o celkové finanční rovnováze, pak je zřejmé oč bude obtížnější na celostátní úrovni
provádět analýzu finanční rovnováhy podle struktury hlavních finančních fondů. Konkrétní
možnost sledování peněžních a kapitálových transferů mezi oběma státy nutno ještě vyjas-
nit. Také řešení existující nerovnováhy se bude realizovat ve všech těchto základních fon-
dech a ekonomické ovlivňování z centra musí být zaměřeno na tyto jednotlivé fondy a musí
respektovat jejich specifické vlastnosti. Ani za dnešního stavu jsme nedokázali spolehlivě
bilancovat finanční rovnováhu a činit potřebné zásahy v jednotlivých peněžních fondech
a zlepšení činnosti na tomto úseku bylo vysoce aktuální. V nových podmínkách federali-
zace nemůžeme ustoupit od požadavku plánování a regulování peněžních procesů v celo-
státním měřítku.

Závěr:

Z toho vyplývá, že podmínkou úspěšné činnosti na tomto úseku bude zavedení a využití vyš-
ší mechanizace finančního plánování na federální úrovni a z druhé strany jednoznačná spo-
lupráce národních ministerstev financí při řešení federálních otázek.⁴

Dalším závěrem je, že vztahy mezi těmito centrálními plány musí být organizovány pře-
devším na komerčních principech nemá-li dojít v běžném finančním životě k veliké složitos-
ti a neúnosným administrativním i politickým problémům. Systém finančního bilancová-
ní musí být vytvořen tak, aby se jednotlivé finanční fondy vyrovnávaly co nejvíce tým, aby
zde byla velká samoregulace na nejrůznějších úsecích a aby velkou úlohou plnil peněžní trh
a aby centrální zásahy se omezily jen na několik klíčových bodů.

Systematika finančního plánu

- a) Je třeba řešit otázku, zda bude třeba sestavovat vedle federálního Úhrnného finanč-
ního plánu (ÚFP) ještě propočtové sestavy, které shrnou národní rozpočty a federální
rozpočet do jednoho celku, stejně tak i národní úvěrové plány a federální úvěrový plán

do jednoho celku (tj. sumář všech tří státních rozpočtů, úvěrových plánů, bilancí podniků, bilancí družstev) atd. Považujeme to za nutné s ohledem na komplexní pohled na celé finanční hospodaření federace, nezbytnost sestavovat celostátní ÚFP a pro usnadnění analytické práce na federálním ministerstvu financí. Šlo by o analytické dokumenty, které by nebyly schvalovány, ale předkládány celostátním federálním orgánům k informaci. Současně to znamená, že federální orgány musí stanovit v potřebném rozsahu metodiku sestavování SR a ÚP a finančních plánů podniků.

b) Další otázkou je zda bude třeba sestavovat UFP za vlastní činnost federace. Řešení závisí na tom jak velký bude okruh federálních podniků. Počítáme s tím, že federální podniky budou napojeny na federální rozpočet, avšak pokud jde o úvěry budou napojeny na národní banky (federální komerční banka nebude existovat). Domníváme se, že ÚFP za vlastní činnost federace nebude třeba sestavovat, postačí celostátní ÚFP.

c) Pokud jde o BIPAVO je zde řešení analogické - postačí sestavovat BIPAVO obou států a celostátní souhrn. Do BIPAVO obou států budou rozděleny podle územního hlediska příjmy a výdaje obyvatelstva plynoucí z účinnosti federálních institucí (např. platy v armádě).

d) Národní devizové plány budou sestavovat národní emisní banky za okruh své činnosti - podchytí platy a inkasa za podniky příslušného státu. Devizový plán sestavovaný ústředím by měl řešit potřebu transferu deviz z jedné oblasti do druhé.

Přehled sestav finančních plánů v podmínkách federalizace je na připojeném grafu, ve kterém jsou zachyceny pouze hlavní vztahy mezi finančními plány - ve skutečnosti je vzájemných vztahů daleko víc. Pracnost finanční analýzy, pokud jde o strukturu finančních proudů se podstatně zvýší.

Konjunkturální politika

Úkoly konjunkturální politiky budou muset jednotně plnit jak federální finanční plány, tak i národní finanční plány obou států. Důležité bude určit, které z těchto plánů mají plnit rozhodující funkce stabilizátora národního hospodářství. Tuto problematiku jsme popsali v předchozím materiálu. Doporučili jsme, aby část dynamických zdrojů národního hospodářství (odvody ze zisku podniků) byla příjmem federálního rozpočtu a aby tak federální rozpočet mohl plnit stabilizační funkci. Jestliže by příjmem federálního rozpočtu byl podíl z obrátu a daň ze mzdy, pak nutně porostou příjmy FSR pomaleji než čistý důchod společnosti a stabilizační funkce federálního rozpočtu bude tedy oslabena stejně jako i jeho výdajové možnosti.

Při stanovení celostátního zaměření konjunkturální politiky nutno si uvědomit, že situace v poptávce a nabídce nebude v Čechách a na Slovensku stejná - dnes jsou např. nejmarkantnější rozdíly v bilanci pracovních sil, avšak i uvnitř obou států mohou vznikat současně s inflačními i deflačními projevy. Nehomogenost trhu je u nás znásobena hodnotovými deformacemi, které v různé míře působí v obou státech.

Z toho vzniknou požadavky na diferencovanou důchodovou politiku a nebezpečí chyb ze subjektivních řešení této diferenciaci.

Závěr:

Řešení vidíme v tom, že

- selektivní důchodová politika bude uplatňována jen skutečně výjimečně, nesmí narušovat objektivizaci hodnotových kategorií,

- za rozhodující kritérium pro zaměření důchodové politiky se bude považovat celková situace federace s tím, že se bude počítat s případným přesunem výrobních činitelů z těch oblastí, kde bude situace jiná než celostátní.

- selektivní politika tedy nesmí narušovat alokaci disponibilních zdrojů podle kritérií efektivnosti.

[...]ª

a) Národní rozpočtový schodek

Bude-li mít národní rozpočet schodek, tj. budou-li jeho výdaje vyšší než bude odpovídat jeho příjmům vč. dotace z federálního rozpočtu, nutno řešit způsob úhrady tohoto schodku.

Vznik tohoto národního schodku a jeho krytí národním dluhem považujeme za možné pouze při respektování požadavku peněžní rovnováhy, tj. tehdy, když se tím neohrozí rovnováha celostátního úhrnného finančního plánu. Přijde tedy v úvahu tehdy, jestliže se těmito národními dluhy využijí ty úspory podniků, národních výborů a obyvatelstva, s kterými se nebude počítat ke krytí úvěrů. Podmínkou tedy bude, že národní rozpočtový schodek nesmí mít inflační charakter, nesmí vyvolat nadměrnou emisi či vynucenou tvorbu úspor.

Závěr:

Posoudit tento charakter národních schodků lze pouze z pozice celostátního ÚFP a případný vznik národních dluhů by proto měl podléhat schválení federálních orgánů. Jako finanční formy krytí národních schodků, které v rámci vyrovnaného ÚFP budou z hlediska měnové rovnováhy přípustné, budou podle situace na peněžním trhu voleny tyto způsoby:

- v úvahu přichází zavedení mimořádných daní i poplatků v příslušném státě. Při tomto způsobu lze však těžko zabránit narušení jednotných podmínek trhu ve srovnání s druhým státem. Proto by tento způsob měl být krajním řešením;
- půjčka od federální pokladny při zúročení běžném na peněžním trhu.
- půjčka od pokladny druhého státu opět při obvyklém zúročení;
- přímá půjčka od peněžních ústavů obou států; tato forma se však vzhledem k rozvíjejícímu peněžnímu trhu nejeví účelnou; v úvahu by přišla zejména jako krátkodobá půjčka k překlenutí krátkodobého časového nesouladu mezi příjmy a výdaji státního rozpočtu a to až do výše předem dojednaného rámce;
- vydání státních dluhopisů, umístovaných v obou státech, přičemž při krátkodobé zadluženosti půjde o pokladniční poukázky (pokud se nepoužije výše uvedené možnosti úvěrových rámců) při dlouhodobém zadlužení by se formou dlouhodobých dluhopisů získali prostředky na výstavbu dlouhodobých a finančně náročných akcí jako např. byty, dálnice atd. Formou pokladničních poukázek by se kryly schodky bez specifikace účelu a okruh upisovatelů by byl omezený (peněžní ústavy, státní fondy, pojišťovny);
- řešení zahraniční půjčky by mělo přijít v úvahu pouze se souhlasem federálních orgánů.

b) Schodek federálního rozpočtu⁵

Federální rozpočet by měl v principu dávat dotace pouze v tom rozsahu, aby se sám nedostal do schodku, spíše by měl být přebytkový. Vznikne-li přesto nutnost rozpočtového schodku (např. v zájmu konjunkturální politiky) nutno řešit, zda tento schodek má být ponechán k řešení federálnímu rozpočtu (vytvoření celostátního dluhu), nebo zda má být rozdělen na národní rozpočty (vytvořením národních dluhů). Pro celostátní dluh svědčí skutečnost, že příčiny vzniku schodku podle národnostních okruhů budou těžko prokazatelné. Naproti tomu vytváření celostátního dluhu oslabí zájem obou národních ekonomik na celostátním

vyrovnaném rozpočtu. Z hlediska českých zájmů pak rozložení schodku na obě země znamená, že český rozpočet bude podporovat Slovensko a přitom se bude sám zadlužovat.

Závěr:

Zdá se tedy, že převažují důvody, aby při vzniku schodku federálního rozpočtu nebyl tento schodek rozdělován na národní rozpočty, ale aby se vytvořil celostátní dluh.

Forma vytvoření tohoto federálního dluhu by byla stejná jako je uvedeno u dluhů národních.

c) Schodky v období přípravy plánu⁶

Problémy rovnováhy vznikají již v průběhu sestavení rozpočtu. Jak ukazují dosavadní zkušenosti je tato etapa charakteristickým vytyčováním nadměrných požadavků a podceňováním tvorby zdrojů. Nová soustava zatím proti těmto tendencím nepůsobí. Celostátně bývají v této etapě schodky 10 - 20 mld. Je třeba zabránit tomu, aby projednávání těchto schodků se přeneseno na federální orgány tím, že by národní orgány požadovaly zvýšení dotací nebo snížení odvodů a aby tedy federální orgány musely zkoumat zda příčina těchto schodků je v české nebo slovenské ekonomice. Tyto otázky souvisejí s tím, jaký bude časový postup sestavování rozpočtů. Vycházíme z toho, že se napřed sestaví rozpočet federální a pak rozpočty národní.

Závěr:

Domníváme se, že federální rozpočet by měl dávat národním rozpočtům informaci o dotacích v rozpočtovém náhledu, kde by též mělo být určeno % rozdělení těch daní, o které se bude dělit federace s národními rozpočty. Zpřesnění by mělo být provedeno před sestavením ročních rozpočtů. Při této metodě by rozpočtové schodky v období sestavování plánu řešila sama národní ministerstva.

Způsob určení dotací

Rozhodující význam pro finanční rovnováhu bude mít způsob určení odvodů do federálního rozpočtu a dotací z federálního rozpočtu.

Federální ministerstvo při ustanovování dotací národním rozpočtům by nemělo být odkázáno pouze na podklady národních ministerstev. Mělo by pracovat s vlastními propočty a odhady.

V předchozím materiálu jsme se zabývali některými hledisky pro účelovost či globálnost dotací z federálního rozpočtu rozpočtům národním. Z hlediska peněžní rovnováhy nutno ještě posoudit jaký bude konkrétní postup při určování výše těchto dotací. Lze volit buď metodu podrobné analýzy zdrojů a potřeb finančních plánů obou národních států a v rámci finančních možností federálního rozpočtu jim pak poskytnout buď účelové či globální dotace. Tato metoda je málo nadějná neboť federální orgán nebude sto detailně posoudit rozpočet obou států, t.j. posoudit zda neobsahuje skryté rezervy, posoudit do jaké míry je situace národních rozpočtů ovlivněna nízkým stanovením národních daní, benevolentní politikou daňových slev či benevolentní dotační politikou z národních rozpočtů atd. Zkoumání těchto faktorů rovnováhy národních rozpočtů může federální orgán provádět jen rámcově. Z druhé strany však poskytování dotace bez průkazu potřeby odporuje logice racionálního peněžního hospodaření a konec konců by i škodilo zdravým ekonomickým základem federace.

Závěr:

Zdůvodnění potřeb dotací národních rozpočtů bude tedy zřejmě věcí globální analýzy i dohadů mezi federací a národními resorty, se všemi známými nedostatky tohoto způsobu.

Rozpočtové výsledky a úvěry

Přesun finančních zdrojů mezi oběma státy nebudou jen věcí státního rozpočtu, ale měly by být stále více zabezpečovány bankami, jejichž působnost bude územně neohraničená a přímými kapitálovými účastmi podniků. Forma rozpočtového přebytku, který se stává zdrojem úvěrového plánu je jednou z těchto forem přesunu.

Vzniká otázka kde bude ukládat federální rozpočet své prostředky. Jestliže by je ukládal u českých bank, může vzniknout námitka, že tím se omezuje operační pole bank slovenských. Přitom by bylo účelnější, aby SR byl klientem pouze jedné banky. Z tohoto hlediska bude účelné přezkoumat dosavadní úvahy podle kterých by měl být federální rozpočet napojen na českou obchodní banku a uvážit zda by nebylo přece jen účelnější aby jeho depozita i pokladní službu pro rozpočet zabezpečovala federální emisní banka, která by pak prostředky federálního rozpočtu půjčovala bankám českým i slovenským.

Jinou možností bude, aby běžné operace státního rozpočtu prováděla komerční banka a po dosažení určitého přebytku např. 1 mld. by se vždy tento přebytek odvedl podle dispozic MF buď federální emisní bance nebo investičním bankám. Tuto alternativu považujeme za účelnější. SR by tak mohla pružně reagovat na situaci na peněžním trhu.

Rozpočtové prostředky a měna

Další okruh otázek peněžní rovnováhy se týká vztahů emisní banky, obchodních bank a státního rozpočtu. I když tyto otázky jsou dnes ještě neaktuální a teoretické, má jejich ujasnění význam pro cílevědomou konstrukci federálních národních institucí a pro formování principů peněžního trhu v podmínkách federalizace. V rámci toho bude třeba řešit rozdělení existujících zdrojů SR mezi federální rozpočet a rozpočet obou států.

O prostředcích státu dává přehled tato tabulka:

Finanční prostředky státu k 30.6.1968	mld. Kčs
<u>Pohledávky:</u>	
Státní finanční rezervy	1,63
Saldo příjmů a výdajů st. rozpočtu 1968	0,76
Použitá část odvodů odpisů ze zůstatkové hodnoty ZF bankou	1,95
Odvody z přecenění zásob k 1.1.1967	18,48
Odvody z přecenění zásob k 1.1.1968	3,65
Odvody obrátových fondů podniků	61,40
Státní záruka za úvěr SVČS	0,22
Prostředky národních výborů u SBČS	<u>4,48</u>
Celkem:	92,57
<u>Závazky:</u>	
Saldo příjmů a výdajů SR 1967	0,80
Půjčka státnímu rozpočtu 1964-5	9,17
MF za státovky a mince	0,53
Úvěry JZD v likvidaci	2,05
Celkem	12,55
Prostředky státního rozpočtu	<u>80,02</u>
Úhrnem:	92,57

Doporučujeme před rozdělením prostředků SR napřed provést oddlužení státního rozpočtu (cca 12 mld. Kčs z prostředků, které má SR z přecenění zásob. Prostředky z obrátových

fondů mají charakter zakladatelského kapitálu národních podniků a v principu jsou dnes vázány v úvěrech na zásoby. Měly by být z části vráceny těm podnikům u kterých není dostatečná tvorba vlastních finančních zdrojů (obchod). V průmyslu se budou tyto prostředky postupně uvolňovat tou měrou, jak porostou vlastní oběžné prostředky podniků. Bylo by účelné organizovat finanční vztahy tak, aby tyto uvolněné prostředky vytvářely fond investičních bank – české i slovenské.

Zabezpečení nákupu státních dluhopisů v podmínkách federalizace

Upisování státních dluhopisů ať národních či federálních by mělo spočívat na ekonomickém zájmu subjektů peněžního trhu a mělo by mít dobrovolný charakter. Kromě toho přichází v případě potřeby v úvahu:

- a) uložit povinnost peněžním organizacím aby měly ve stanoveném rozsahu v držbě státní papíry. Tato možnost by měla být v celostátním měřítku dána jen pro federální dluh. Při národních dluhích jen vůči peněžním ústavům příslušného státu,
- b) vhodnější formou bude však stanovit, že držba státních papírů se zahrnuje do povinných rezerv, které musí peněžní ústavy vytvářet podle direktiv emisní banky. Tento způsob účinně zainteresuje peněžní ústavy na držbě úročených státních papírů, neboť rezervy uložené na žirovém účte se neúročí, rezervy uložené ve státních papírech ano. U federálního dluhu by tato úprava platila celostátně, u národních dluhů by záleželo na direktivě národních emisních bank, zda dluhopisy druhého státu budou započítávat do povinných rezerv.

[...] ^b

Použití přebytků

V této souvislosti vzniká zajímavá otázka, zda bude moci rozpočet jednoho státu či federace použít ke krytí svých potřeb i přebytků z let minulých (popřípadě i prostředků, které dostane při rozdělení 80 miliard dnešních prostředků státního rozpočtu, jak o tom byla řeč výše). Na první pohled by se zdálo, že ano, neboť jde o jeho peníze, resp. úspory. Ve skutečnosti jsou však tyto prostředky použity v úvěrovém plánu. Jestliže tedy některý z rozpočtů tyto peníze použije, pak toto použití musí vést za jinak nezměněných podmínek buď ke snížení úvěrů (což může být ekonomicky prospěšné), nebo k vyšší emisí a tvorbě dalších vynucených úspor (což by zpravidla zvýšilo inflační tlaky). Citelné by bylo samozřejmě pouze neplánované použití větších položek z prostředků let minulých.

Závěr:

Tyto souvislosti existovaly i před federalizací, nyní však vystupuje do popředí nutnost koordinace postupu všech tří rozpočtů s emisní bankou i s národními emisními bankami. Takovéto případné použití prostředků z let minulých by mělo být vždy plánováno a ve všech finančních plánech, tedy i úvěrových, a mělo by být zabezpečeno, že nebude mít inflační charakter. Nekoordinovaný postup při používání rozpočtových přebytků a prostředků z let minulých, prováděný ve větším rozsahu, by mohl narušit finanční situaci nejen v příslušném státě, ale i v celé federaci.

Prameň: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – běžná spisovna, roky 1968–1970 (nespracované), kart. 183 (rok 1968), sign. 30, Vládní odborní komise (S. Rázla) pro přípravu řešení ekonomických problémů souvisejícím s novým státoprávním uspořádáním republiky, zasedání z 10. 10. 1968. – Cyklostyl, 14 s.

- a Odstavec o důležitosti protiinflačních tlakov.
- b 6 riadkov o možnosti prebytku rozpočtu.

- 1 Materiál bol súčasťou ďalších dokumentov, ktoré vypracovala vládna odborná komisia S. Rázla: Zásady inštitucionálneho usporiadania výkonných orgánov ČSSR, 39 s. (Osobný archív J. Žatkuliaka.) Uvedený pod týmto názvom v dokumente z 21. 9. 1968. Ďalej Návrh na usporiadanie federálnych výkonných orgánov z 10. 10. 1968. In: SNA, f. ÚV SSR – Vláda ČSSR 1960 – 1968, zasadanie vlády 24. 10. 1968, kart. 470, č. sp. 23 678/68/18. Bližšie a uverejnené FELCMAN, Ondřej – VONDROVÁ, Jitka (eds.): *Vláda a prezident. Období normalizace (září 1968 – říjen 1969)*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970, Díl 8/2 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk, 2010, s. 121-125. Pozri aj dokumenty z 21. 9., 26. 9., 5. 12., 21. 12. 1968, 17. 2., 24. 3., 24. 6., 7. 7. a júla, 7. 8. 1969, 28. 1. 1970.
- 2 Porovnaj najmä materiály o hodnotení čs. federácie z júla 1969, zo 14. 10., 19. a 27. 11. 1969, tak významné pre rovnovážne fungovanie česko-slovenskej federácie v jej národných republikách.
- 3 Dokumenty č. 23-24, 39, 41, 56 a 62 z 23. a 24. 1., 2.-3. a 24. 6., 27. 11. 1969, 28. 1. 1970.
- 4 Dokumenty č. 45 a 48 z júla 1969.
- 5 Dokumenty č. 53, 55-56, 62 zo 14. 10., 19. a 27. 11. 1969, 28. 1. 1970.
- 6 Dokumenty č. 41 a 62 zo 24. 6. 1969 a 28. 1. 1970.

1968, 11. november, Bratislava. – **Materiál pre Predsedníctvo ÚV KSS o zásadách vytvárania a pôsobenia orgánov Slovenskej socialistickej republiky v súvislosti s realizáciou ústavného zákona o česko-slovenskej federácii.**¹

[...]a

Ústavný zákon o československej federácii, schválený Národným zhromaždením 27. X. a podpísaný predstaviteľmi ČSSR 30. X.1 1968, stanovuje federálne a národné zákonodarné orgány i spôsob ich kreácie.²

Vo vzťahu k výkonným orgánom zákon stanovuje kompetencie federácie:

Do výlučnej pôsobnosti Československej socialistickej republiky patrí:

- a) zahraničná politika, uzatváranie medzinárodných zmlúv, zastupovanie ČSSR v medzinárodných vzťahoch a rozhodovanie v otázkach vojny a mieru,
- b) národná obrana,
- c) federálne štátne hmotné rezervy,
- d) federálne zákonodarstvo a správa v rozsahu pôsobnosti federácie a kontrola činnosti federálnych orgánov,
- e) ochrana federálnej ústavnosti.

V oblastiach uvedených pod bodom a) až e) pôsobia výlučne zákonodarné a výkonné orgány štátnej moci, orgány štátnej správy a súdne orgány Československej socialistickej republiky.

Do spoločnej pôsobnosti Československej socialistickej republiky a oboch republík patrí:

plánovanie, financie, emisná činnosť, cenové veci, zahraničné hospodárske vzťahy, priemysel, poľnohospodárstvo a výživa, doprava, pošty a telekomunikácie, rozvoj vedy a techniky, práca, mzdy a sociálna politika, sociálno-ekonomické informácie, právna úprava socialistického podnikania, normalizácia, veci mier a váh, priemyslové práva, vnútorný poriadok a bezpečnosť štátu, veci tlače a iných informačných prostriedkov.

V oblastiach uvedených pod bodom a) až o) pôsobia v taxatívne uvedených veciach orgány ČSSR a v ostatných veciach orgány Českej socialistickej republiky a Slovenskej socialistickej republiky.

Výlučné kompetencie národných orgánov vymedzuje ústavný zákon takto:

Veci, ktoré nie sú taxatívne zverené do pôsobnosti Československej socialistickej republiky, patria do výlučnej pôsobnosti Českej socialistickej republiky a Slovenskej socialistickej republiky. Pre tvorbu a pôsobenie národných výkonných orgánov treba považovať za rozhodujúce nasledovné zásady:³

1. Pokryť zodpovedajúcim spôsobom (spoločné kompetencie a výlučne národné kompetencie), na úrovni, všetky činnosti, ktoré nie sú vo výlučnej kompetencii federácie.
2. Nepripustiť porušovanie ústavného zákona o československej federácii, osobitne v delbe kompetencií medzi federálne a národné orgány, ako sú obsiahnuté v ústavnom zákone.⁴
3. Vytvoriť minimum národných orgánov, nedrobiť orgány, pre blízke - príbuzné činnosti vytvárať jeden orgán; vytvoriť tak podmienky pre optimálnu skladbu národnej vlády, pružné a súčasne autoritatívne rozhodovanie.

4. Zabezpečiť racionálnu vnútornú štruktúru národných orgánov, využiť najnovšie poznatky modernej štruktúry orgánov centra. Nepredlžovať dnešnú štruktúru orgánov SNR a činností doteraz jestvujúcich v týchto orgánoch.
5. Národné orgány budovať na princípe málopočetného, minimálneho aparátu pri zabezpečení jeho maximálnej kvality. Teda: menej, kvalitného, lepšie honorovaného aparátu. Neopakovať negatíva doterajších centrálnych orgánov: aparatizmus, rezortizmus, byrokratizmus.
6. Osobitný dôraz klásť na výber vedúcich pracovníkov národných orgánov. Na čele orgánov musia byť ľudia, ktorí odpovedajú symbióze najnáročnejších súčasných kritérií: politických, organizačných, odborných, psychologických.
7. Všade, kde na úrovni federácie bude ústavný činiteľ, by mal byť aj na úrovni národných orgánov ústavný činiteľ. Funkciu ministra národnej vlády považovať za nezlučiteľnú s podpredsedom národnej vlády.⁵
8. Pri tvorbe aparátu národných orgánov zabezpečiť celoslovenské vyjadrenie v skladbe aparátu, prekročiť bratislavský horizont a urobiť z tvorby orgánov Slovenskej socialistickej republiky celonárodnú záležitosť. Využiť pritom možnosti krajské, okresné, podnikové s osobitným zreteľom na možné zmeny územného a podnikového usporiadania.
9. Vytvoriť racionálnu väzbu, logické prepojenie národných orgánov smerom „hore“ k federálnym orgánom, i smerom „dolu“ k územným orgánom štátnej moci a k podnikovej sfére.
10. Vytvoriť racionálnu väzbu, logické prepojenie národných orgánov navzájom, presne vymedziť kompetenčné vzťahy, vylúčiť monopolizáciu rozhodnutí jedným orgánom, kompetenčné spory medzi odbornými a prierezovými činnosťami.⁶
11. Vzáujme objektivizácie vzťahov, pôsobenia národných orgánov, stanoviť a rozvíjať vzťahy národných orgánov k záujmovým zväzom (podnikateľským, zamestnaneckým).
12. Spolupracovať s českými národnými orgánmi, pracovať metódou spoločného postupu, vzájomných dohôd.
13. Pri tvorbe a pôsobení národných orgánov brať do úvahy budúce, dnes ešte nejestvujúce podmienky: usporiadanie a pôsobenie podnikovej sféry, ekonomickej sústavy riadenia vôbec a územného usporiadania Slovenska.
14. Vytvoriť národné orgány tak, aby to bolo riešenie dlhodobé, relatívne stabilné (vylučujúč časté organizačné zmeny), aby sa vytvoril pevný základ pre permanentné vylepšovanie v jeho rámci.⁷

[...]b

Prameň: SNA, f. ÚV KSS/04, *Predsedníctvo ÚV KSS 1958–1986, kr. 1215, zasadanie 11. 11. 1968, č. sp. 318/17. – Xerokópia, 4 s.*

a Hore napísané Pre schôdzu Predsedníctva Ústredného výboru KSS, pod tým vpravo číslo 318/17, v strede Prísne tajné!, vpravo číslo poradia: 7. Pod tým vľavo K bodu: Zásady vytvárania a pôsobenia orgánov Slovenskej socialistickej republiky, podčiarknuté. Vpravo archívna pečiatka. Pod tým vľavo Predkladá sa na základe uznesenia predsedníctva ÚV KSS. Vpravo Materiál obsahuje prílohy: I/ Návrh uznesenia, III. – Návrh zásad, III/a Úvaha o skladbe. Dole vľavo Predkladá: V. Pavlenda. Počet výtlačkov: 28, Počet strán: 6. Bratislava 8. 11. 1968. Na s. 2 vľavo č. 318/, vpravo Príloha I/, v strede Uznesenie z 11. schôdze predsedníctva ÚV KSS, konanej dňa 11. 11. 1968, pod tým K bodu 7/ Uznesenie: Predsedníctvo ÚV KSS I/ ukladá s. Pavlendovi ďalej rozpracovať zásady vytvárania a pôsobenia orgánov Slovenskej socialistickej republiky, a to aj s ohľadom na pôsobnosť vo federálnych orgánoch. Vykoná: s. Pavlenda.

- b Za tým Príloha III/a Úvaha o skladbe výkonných orgánov Slovenskej socialistickej republiky, v ktorej sa okrem iného predpokladalo, že budú 2 podpredsedovia vlády, Hospodárska rada, rezort priemyslu a stavebníctva a Národná banka.
- 1 Celý dokument porovnaj s programom slovenskej vlády z 24. 1. 1969, s hodnotením čs. federácie vládou v júli 1969 a 19. 11. 1969. Materiál bol súčasťou vypracovania materiálov o utvorení národných a federálnych výkonných orgánov. Pozri dokumenty z 21. 9., 26. 9., 2., 3., 5., 19., 28. 12. 1968, 8. 1., 29. 1. 1969.
 - 2 Člen Preds. SNR Dalibor Hanes sa vo svojom článku zaoberal otázkami účinnosti ústavného zákona č. 143/1968 Zb., vrátane v ňom všeobecného rozdelenia kompetencií medzi republiky a federáciu a nového postavenia národných rád. Osobitne ustanovením novej štruktúry FZ a vyriešením vzťahu medzi republikovými a federálnymi výkonnými orgánmi, pričom tieto nemali byť podľa ČNR kodifikované v ústavnom zákone (!), čo všetko vystupovalo ako naliehavý a vážny problém po konštituovaní česko-slovenskej federácie po 1. januári 1969. Stále je podľa neho otvorené paritné národné zastúpenie vo federálnych výkonných orgánoch. Hanes ďalej zdôraznil, že sa budú od začiatku budovať republikové ústredné orgány Slovenska. In: *Nové slovo*, č. 24, 14. 11. 1968. Porovnaj ústavný zákon č. 143/1968 Zb. ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968. Federalizácia československého štátu 1968–1970*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967 - 1970. Díl 5/1sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1996, s. 346-375. K predstavám ČNR, vo viacerých ohľadoch odlišných od predstáv slovenskej reprezentácie, pozri článok jej podpredsedu Z. Jičínského tiež z novembra 1968. Tamže, s. 375-379. Tiež ŽATKULIAK, Jozef: Slovo o postojoch podpredsedu ČNR Zdeňka Jičínského k federalizácii štátu roku 1968. In: IKULE, Vladimír – SUCHÁNEK, Radovan (eds.): *Pocta Zdeňku Jičínskému k 80. narozeninám*. Praha, Aspi – Wolters Kluwer 2009, s. 326-333.
 - 3 Veľmi podrobný bol materiál *Návrh zásad o postavení, úlohách a inštitucionálnom usporiadaní výkonných orgánov Slovenskej socialistickej republiky z 27. 11. 1968*, v ktorom sa vymedzovali kompetencie jednotlivých rezortov v zmysle ústavného zákona o česko-slovenskej federácii (Pozri pozn. 2.). Materiál mal byť predložený na 23. schôdzku SNR a rokovalo o ňom Preds. ÚV KSS 2. 12. 1968 a Preds. SNR 3. 12. 1968. In: SNA, f. Preds. SNR 1968, zasadanie 3. 12. 1968, č. sp. 5814/68. Pozri tiež dok. č. 18 z 28. 12. 1968.
 - 4 Porovnaj dokumenty č. 35, 56, 59, 69 a 75 z 24. 3., 27. 11. 1969, 9. 1., 20. 11. a 20. 12. 1970.
 - 5 Porovnaj dokumenty č. 40, 44-45 z 9. 6., 1. 7. a 7. 8. 1969.
 - 6 Porovnaj dokument č. 56 z 27. 11. 1969.
 - 7 Na rokovaní Preds. ÚV KSS 2. 12. 1968 sa schvaľovali *Hlavné úlohy realizácie ústavného zákona o federácii na Slovensku* (pozri tiež dok. č. 17 z 22. 12. 1968), v rámci ktorých predložil predseda SNR O. Klokoč *Harmonogram prác súvisiacich s prípravou vykonania ústavného zákona o čs. federácii*, vyplývajúce z rokovania Predsedníctva ÚV KSS 11. novembra 1968. In: SNA, f. ÚV KSS/04, Predsedníctvo ÚV KSS 1958–1986, kr. 1216, zasadanie 2. 12. 1968, č. sp. 338/17. O záveroch ÚV KSČ v novembri 1968 a v decembri zasadaniu ÚV KSČ bližšie VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír (eds.): *Komunistická strana Československa : Normalizace (listopad 1968 – zář 1969)*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970. Díl 9/4 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2003, s. 29-90.

1968, 2. december, Bratislava. – **Materiál o uplatňovaní slovenskej politiky vo federálnych orgánoch a účasť Slovákov vo výkonných orgánoch federácie pre Predsedníctvo ÚV KSS.**

[...]ª

Mimoriadne citlivým problémom, ktorý významnou mierou ovplyvňoval vývoj vzájomných vzťahov Čechov a Slovákov tak v minulosti ako aj v nedávnych rokoch, bola otázka participácie oboch národov na rozhodovaní o celospoločenských, resp. o celoštátnych záležitostiach. Netreba zoširoka a veľmi podrobne dokazovať, že ľudia, ktorým v rámci spoločenskej deľby práce pripadlo rozhodovať o celospoločenských záležitostiach, môžu vedome alebo nevedome rozhodovať o týchto záležitostiach v prospech určitej spoločenskej skupiny, a tým pochopiteľne na úkor ostatných spoločenských skupín, resp. tried. Vo viac národnostnom štátnom celku treba veľmi starostlivo dbať na to, aby ľudia, ktorí rozhodujú o celospoločenských veciach, či už v oblasti moci alebo správy, boli vyberaní tak, aby čo najkomplexnejšie reprezentovali danú spoločnosť tak z hľadiska triedneho, politického a v neposlednom rade i z hľadiska národnostného. Nie je žiadnym tajomstvom, že nerešpektovanie tejto zásady v minulosti, najmä pokiaľ ide o stránku nacionálnu, bolo jednou z hlavných príčin nerovnoprávneho postavenia slovenského národa v tejto republike. Nebude zveličením, ak povieť, že i táto skutočnosť, že celoštátne orgány boli takmer úplne reprezentované príslušníkmi jedného národa,¹ nemalou mierou prispela k tomu, že sa Slováci nie vždy cítili v tejto republike ako doma.

Realizáciou myšlienky o československej federácii sa vytvorili podmienky pre definitívne skoncovanie s majorizáciou slovenského národa v oblasti mocenskej. Dnes sú na programe otázky výstavby federálnych orgánov. Preto treba jednoznačne povedať, že veľmi záleží na tom, ako budú vybudované nielen z hľadiska odborného, ale aj z hľadiska národnostného.² Nemožno preto súhlasiť s názormi, ktoré nedoceňujú tento aspekt federalizácie a zľahčujú jeho význam tvrdením, že exekutíva nemôže rozhodujúcou mierou ovplyvňovať realizáciu záujmov oboch štátotvorných národov. Pretože vieme, aký význam mala v minulosti a má v súčasnosti činnosť štátneho a hospodárskeho aparátu pri realizácii všetkých záujmov oboch častí republiky, musíme urobiť všetko, aby v konečnom výsledku štruktúra federálnych orgánov bola aj z hľadiska národnostného taká, aby kvalifikovaným spôsobom mohla posudzovať otázky rozvoja napr. tak Východoslovenského ako aj Západočeského kraja. V minulosti sa veľa hovorilo o týchto problémoch. Boli aj určité pokusy o ich riešenie. Pravda, vždy sa obchádzalo okolo toho najpodstatnejšieho, t.j. problém postavenia Slovákov v ústredných orgánoch,³ obchádzali sa otázky súvisiace s vytvorením takej mikro a makroklimy pre Slovákov v Prahe, ktorá by im umožňovala pracovať zo všetkých síl v prospech svojho národa, a tým aj v prospech celého štátu. Preto nie div, že sa mnohí súdruhuvia, vyslaní do aparátov ústredných orgánov i do významných funkcií, v pomerne krátkom čase vrátili naspäť na Slovensko, resp. žili v pocitoch „odpísaných“ ľudí.

Aby sme v budúcnosti nebolí svedkami podobnej situácie, musíme dnes jednoznačne trvať na vyjasnení vzťahov slovenských republikových orgánov k slovenskej reprezentácii vo federálnych orgánoch,⁴ pretože bez vyjasnenia týchto vzťahov budú rozpaky na jednej i druhej strane. Budú rozpaky zo strany slovenských orgánov pri využívaní slovenskej reprezentácie vo federálnych orgánoch a môžu byť zo strany federálnych orgánov pocity o neoprávnenom zasahovaní do ich kompetencie. Rovnako bude potrebné vo veľmi krát-

kom čase vyriešiť všetky otázky súvisiace s tvorbou životných podmienok slovenskej reprezentácie vo federálnych orgánoch, predovšetkým slovenských škôl v Prahe, bytovej otázky, otázky kultúrneho využitia a pod. Jednou z prvoradých otázok, ktoré si v tejto súvislosti budeme musieť domyslieť, je aj otázka rotácie pracovníkov z republikových na federálne orgány a z federálnych orgánov na republikové orgány. Ukazuje sa, že z hľadiska činnosti federálnych orgánov nie je účelné vyslať pracovníkov zo Slovenska natrvalo, ale na určitý optimálny čas, pretože dlho žijúci pracovníci i slovenského pôvodu v Prahe, strácajú kontakt a predstavu o potrebách jednotlivých oblastí na Slovensku i Slovenska ako takého. A nám nejde len o to, aby sme mali Slovákov vo federálnych orgánoch, ale Slovákov, ktorí bytostne žijú s problémami a so záujmami Slovenska ako celku a jeho jednotlivých oblastí. Na druhej strane bude veľmi užitočné, aby vo vedúcich funkciách na Slovensku boli ľudia, ktorí majú prehľad o celoštátnych záležitostiach, metódach práce a pod.

Treba v čo najkratšom čase doriešiť aj ďalšie závažné otázky súvisiace so spravodlivou účasťou Slovenskej socialistickej republiky na správe celoštátnych záležitostí. Okrem toho, že bude potrebné vypracovať štatúty o postavení štátnych tajomníkov,⁵ v ktorých bude jednoznačne zakotvený i vzťah k republikovým orgánom, bude sa žiadať, aby u aparátu všetkých federálnych orgánov bolo jednoznačne určené, ktoré funkcie budú obsadzované Slovákami tak, aby sa prostredníctvom týchto funkcií zabezpečil potrebný vplyv Slovenskej socialistickej republiky na činnosť týchto orgánov. Myslíme si, že by sme nemali obchádzať ani také otázky, ako obsadzovanie najvyšších štátnych funkcií z hľadiska národnostného. Bolo by správne zakotviť zásadu, aby v prípade, že prezidentom republiky bude príslušník českého národa, predsedom vlády federácie, alebo predsedom federálneho parlamentu bol príslušník národa slovenského. V záujme čistoty vzťahov oboch našich národov by bolo prospešné, aby sa principiálne uvažovalo o spôsobe obsadzovania všetkých vedúcich funkcií vo federálnych orgánoch z hľadiska národnostného. V mocenskej sfére zastúpenie Slovákov v najvyšších orgánoch federácie je riešené aj v ústavnom zákone o čs. federácii. Pokiaľ ide o federálnu vládu, jej paritné zloženie nie je ústavne zabezpečené, politicky sa však dohodlo, že mimo inštitúcie štátnych tajomníkov bude vecou politickej praxe zabezpečiť primeranú účasť Slovákov aj v ostatných špičkových funkciách. Ústavný zákon o čs. federácii rieši paritu aj v prípade federálnych výborov. V tejto súvislosti sa vynára aj myšlienka kumulácie funkcie predsedu federálnej vlády a predsedu národnej vlády. Znova ide o politickú prax a samozrejme možno uvažovať aj o kladoch ako aj o záporných stránkach takéhoto riešenia. Bolo by však účelné, aby sa aj v tejto otázke vytvorilo jednotné stanovisko na Slovensku, ktoré by bolo záväzné pre uskutočnenie politickej praxe v tejto oblasti. Záverom treba ešte zdôrazniť to, že strana na Slovensku, jej ústredný výbor, by mal mať právo navrhnúť vedúcich funkcionárov do federálnych orgánov za Slovensko, i keď títo funkcionári by inak boli v nomenklatúre ÚV KSČS.

Ďalšie rozvíjanie československej vzájomnosti na nových a spravodlivejších základoch nevyhnutne predpokladá vytvoriť podmienky aj pre uplatňovanie práva slovenského národa rovnoprávne s českým národom podieľať sa na tvorbe a realizácii československých zahranično-politických, hospodárskych a kultúrnych vzťahov. Sme preto postavení pred problém, ako v podmienkach existencie výlučnej kompetencie federálneho orgánu v oblasti československej zahraničnej politiky dosiahnuť,⁶ aby bolo nielen formálne, ale aj v skutočnosti zabezpečené a v každodennej praxi realizované toto právo.

Zrovnoprávnenie slovenskej účasti v oblasti československej zahraničnej politiky bude treba v súčasnom období zabezpečiť hlavne tým, že sa celá sféra pôsobnosti Ministerstva

zahraničných vecí v najbližšom čase výrazne doplní kádrami zo Slovenska. Konkrétne to znamená, že je nevyhnutné v čo najkratšom čase doplniť Slovákami samotné Ministerstvo zahraničných vecí; československé zastupiteľské úrady v zahraničí (veľvyslanectvá, vyslanectvá, konzuláty a čs. stále misie) a dosiahnuť podstatné zvýšenie účasti Slovenskej socialistickej republiky na činnosti vládnych i mimovládnych medzinárodných organizácií.

Predsedníctvo ÚV KSS dňa 21. 10. 1968 schválilo zásady a konkrétne opatrenia pre primerané umiestnenie pracovníkov zo Slovenska v týchto orgánoch ako základnú smernicu pre činnosť slovenských politických a štátnych orgánov na tomto úseku pre najbližšie obdobie (do roku 1970). Predpokladáme, že do konca roku 1970 dosiahneme tu pomerné zastúpenie. Pritom budeme dbať, aby pomernosť bola v plnej miere rešpektovaná aj pokiaľ ide o dôležitosť jednotlivých funkcií a jednotlivých teritórií.

O všetkých uvedených, ako aj o ďalších otázkach, ktoré súvisia so zrovnoprávnením Slovenska v oblasti tvorby a realizácie československých zahranično-politických, hospodárskych, obchodných a politických vzťahov sa už niekoľkokrát rokovalo tak s Ministerstvom zahraničných vecí, ako aj s Ministerstvom zahraničného obchodu. Napriek tomu, že ešte stále zostáva riešiť celý rad problémov (bytová otázka, úprava plánu práce a pod.), o základných otázkach sa už dosiahla dohoda. Ministerstvo zahraničných vecí počíta, že ťažkosť, ktoré súvisia s odchodom určitej časti terajších pracovníkov Ministerstva zahraničných vecí a s príchodom nových pracovníkov zo Slovenska, budú prekonané prechodným zvýšením plánu práce o viac ako 150 pracovníkov. Vo finančnom pláne Ministerstva zahraničných vecí sa uvažuje s prechodným zvýšením nákladov. V tejto súvislosti sa pripravuje plán kádrových výmen pracovníkov na československých zastupiteľských úradoch v rokoch 1969–1971, ktorý bude v plnej miere rešpektovať aj slovenské záujmy. V rámci Slovenskej národnej rady tieto úlohy pracovne zabezpečuje novozriadený Sekretariát Predsedníctva SNR pre medzinárodné vzťahy. Okrem toho sa uvažuje o zriadení Slovenského ústavu pre medzinárodnú politiku, ekonómiu a právo, ktorý by vyplnil medzeru v oblasti vedecko-výskumnej činnosti.

Dôležitou oblasťou, ktorá si zasluhuje samostatné posúdenie v komplexe problematiky pomerného zastúpenia Slovákov vo sfére pôsobnosti MZV, je oblasť kultúrnej reprezentácie na československých zastupiteľských úradoch, v medzinárodných organizáciách, ale i na samotnom Ministerstve zahraničných vecí. Pomerne necitlivý prístup k tejto otázke v minulosti spôsobil veľké škody najmä slovenskému národu tým, že do značnej miery znížil sféru pre prezentáciu slovenskej kultúry navonok. Komunikačné kanály vzájomnej väzby slovenskej národnej kultúry so svetovou kultúrou boli v dôsledku toho krajne nedostatočné, čoho výrazom bola skutočnosť, že svet nielenže nevedel o existencii slovenskej kultúry, ale len veľmi málo dokonca i o existencii slovenského národa. Aj keď významnejší predstavitelia slovenskej kultúry prenikli na svetové fóra so svojimi umeleckými dielami, boli najčastejšie prezentovaní ako Česi. Ukazuje sa, že riešenie tohto problému bude nevyhnutné v niektorých prípadoch i za cenu paralelného obsadenia miest v kultúrnej oblasti na najdôležitejších československých zastupiteľských úradoch.

Mnohé otázky, ktoré súvisia so zrovnoprávnením Slovenska v zahraničnom obchode,⁷ taktiež sa už riešia. Na Slovensku vzniká celá sieť subjektov zahraničného obchodu, Slovenská obchodná komora, Obchodná banka, uvažuje sa v krátkom čase o zriadení Inštitútu zahraničného obchodu v Bratislave a pod. Dohodli sa konkrétne opatrenia, aby sa v najkratšom čase dosiahlo pomerné zastúpenie Slovákov tak na Ministerstve zahraničného obchodu, ako aj na obchodno-politických oddeleniach v československých zastupiteľských úradoch.

Celá táto problematika je v súčasnej dobe predmetom spoločného rozpracovávania Slovenskej národnej rady, Ministerstva zahraničných vecí a Ministerstva zahraničného obchodu.

Pri celkovej problematike kádrov pre ústredné orgány treba sa osobitne zapodievať budovaním aparátu federálnych orgánov pracovníkmi zo Slovenska. Vychádzajúc z princípu rovnosti a rovnoprávnosti obidvoch národov považujeme za potrebné trvalé zabezpečiť príslušný počet pracovníkov zo Slovenska vo federálnom aparáte a inštitúciách. Zabezpečovať príslušný počet vysokokvalifikovaných pracovníkov zo Slovenska do federálnych orgánov, aj keď sa počíta s pracovníkmi zo Slovenska v terajších ústredných, orgánoch v Prahe, bude veľkým problémom. Na Slovensku je pomerne úzka báza pre výber pracovníkov na tieto náročné práce. Pritom vhodní pracovníci budú mať možnosti uplatnenia v slovenských národných orgánoch a práca vo federálnych orgánoch nebude pre nich príťažlivá, najmä pre rôzne zložitejšie životné; sociálne, spoločenské i rodinné a osobné problémy.

[...]b

Prameň: SNA, f. ÚV KSS/04, *Predsedníctvo ÚV KSS 1958 – 1986, zasadanie 2. 12. 1968, ar. j 14, kr. 1216, č. sp. 337/17. – Strojopis, 7 s.*

- a Príloha III/A Hlavné úlohy realizácie ústavného zákona o čs. federácii (harmonogram hlavných úloh SNR a návrh na zvolanie 23. schôdzky SNR), 14 s., Vľavo č. 337/, vpravo Príloha III/B, pod tým podčiarknuté Uplatňovanie slovenskej politiky vo federálnych orgánoch a účasť Slovákov vo výkonných orgánoch federácie.
- b 6 riadkov o získaní kvalifikovaných pracovníkov zo Slovenska. Nasledovali prílohy III/C o postavení a riadení NV na Slovensku a III/D o tvorbe aparátu federálnych orgánov.
- 1 Detailne URIANEK, Karel – MICHÁLKOVÁ, Marie: *Příloha ke chronologii Československo 1966 – 1971*. Praha, ÚSD AV ČR 1991. O zložení štátnych orgánov pozri prílohy LONDÁK, Miroslav – JAKSICOVÁ, Vlasta (eds.): *Dějiny Slovenska v datech*. Praha/Bratislava, Libri/Slovart 2008, s. 808-816.
- 2 Pozri v dok. č. 17 vystúpenie G. Husáka v pléne ÚV KSS 22. 12. 1968 a program slovenskej vlády z 24. 1. 1969, ako aj dok. č. 25, 38 ku konštituovaniu FZ ČSSR z 29. 1. 1969 a k MZV 31. 4. 1969.
- 3 Pozri list predsedu vlády SSR Š. Sádovskému O. Černíkovi z 3. 2. 1969, ďalej dokument z 13. 2. 1969 o organizačnej štruktúre pracovníkov výkonných orgánov SSR, vystúpenie S. Faltana v pléne ÚV KSS 12. 3. 1969, dokumenty z 5. 12. 1968, ako aj dokumenty k federálnym výkonným orgánom. Kľúčovým aktom však bolo prijatie uznesenia vlády ČSSR č. 32 z 20. februára 1969, v ktorom sa v podstate rešpektoval tento slovenský materiál (z 2. 12. 1968) o výstavbe aparátu federálnych orgánov a o potrebe zvýšiť v nich podiel pracovníkov zo Slovenska. In: FELCMAN, Ondřej – VONDROVÁ, Jitka (eds.): *Vláda a prezident. Období normalizace (září 1968 – říjen 1969)*. Edice Prameny k dějinám československé krize v letech 1967 – 1970, Díl 8/2 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2010, s. 305-306.
- 4 Bližšie dok. č. 11-12, 27, 37, 41 a 43 z 5. 12. 1968, 3. 2., 23. 4., 24. a 27. 6. 1969.
- 5 Pozri napríklad dokumenty k federálnym ministerstvám a federálnym výborom z 19. 12. 1968, dokument k návrhu zákona o pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov z 24. 3. 1969, s tým súvisiacimi dokumentmi zo 6. a 9. 6., 1. 7. 1969, no aj v komparácii dokumenty z 20. 12. 1970.
- 6 Pozri dokument č. 38 z 31. 4. 1969 a články návrhov a schváleného zákona o česko-slovenskej federácii č. 143/1969 Zb. o vylučných kompetenciách federácie.
- 7 Podrobne v širšom kontexte HALLON, Ludovít: *Formy hospodárskej spolupráce Slovenska s krajinami voľného trhu v rokoch 1968 – 1970*. In: LONDÁK, Miroslav – SIKORA, Stanislav a kol.: *Rok 1968 a jeho miesto v našich dejinách*. Bratislava, Historický ústav SAV vo vyd. Veda 2009, s. 331-348.

1968, 2. december. – **Výňatok z materiálu *Návrh na tvorbu zásad budovania aparátu federálnych orgánov pre Predsedníctvo ÚV KSS***.¹

[...]a

I. Úvod.

V ústavnom zákone o československej federácii sa vyjadruje všeobecná a zásadná premena celej sústavy štátnych orgánov a vznik orgánov federálnych s celoštátnou pôsobnosťou a orgánov národných s pôsobnosťou na území jednotlivých štátnych celkov. Federálne orgány zaujmú v sústave štátnych orgánov významné poslanie už svojou pôsobnosťou a prípadnú im mimoriadne náročné a zložité úlohy. Ich významnému postaveniu a úlohám má plne zodpovedať nielen ich organizačná štruktúra, formy a metódy práce, ale tiež úroveň a kvalita, odborné vedomosti a politická vyspelosť ich pracovníkov.

V procese prebudovania celého systému riadenie a výstavby federálnych orgánov so značnou naliehavosťou vystupuje do popredia aj otázka budovania aparátu federálnych orgánov.

V záujme prípravy cieľavedomej a perspektívnej kadrovej práce v tejto oblasti a výberu kádrov je potrebné predovšetkým urýchlene vypracovať návrh na tvorbu zásad budovanie aparátu federálnych orgánov, a to s takým zameraním, aby vyjadrili a zvýraznili inštitucionálnu podstatu, povahu a smer pôsobenia týchto orgánov aj ich personálnym zložením, t.j. príslušným zastúpením pracovníkov zo Slovenska.² Vychádzajúc, z princípu rovnosti a reálnej rovnoprávnosti oboch národov je potrebné totiž trvalé zabezpečiť príslušný počet predstaviteľov slovenského národa a to nielen vo vrcholných federálnych – zastupiteľských a vládnych orgánoch, ale príslušný počet pracovníkov tiež vo federálnom aparáte a v inštitúciách. Príslušné zastúpenie pracovníkov zo Slovenska vo federálnych orgánoch a inštitúciách bude mať významný politicko-spoločenský dosah, lebo sa vytvorí všeobecná dôvera a záruka najmä v tom smere, že federálne orgány, ako skutočné orgány oboch národov, budú v každodennej činnosti riešiť veci v súlade s potrebami dvoch národov.

Nevyhnutnou podmienkou vysokej úrovne práce federálnych orgánov bude vysoká politická a odborná úroveň ich pracovníkov. České národné orgány nebudú mať v tomto smere osobitné problémy, lebo v Prahe sú dostatočné zdroje na získanie vysokokvalifikovaných pracovníkov.

[...]b

II. Pracovníci zo Slovenska v terajších ústredných orgánoch.

Pracovníci zo Slovenska sú v ústredných orgánoch v Prahe už od roku 1945 a postupne z neskorších období. Jeden z väčších náborov sa uskutočnil v rokoch 1960-1961 a mal posilniť ústredné orgány o 623 pracovníkov zo Slovenska. Nábor však nesplnil očakávanie.

Počet pracovníkov zo Slovenska k 1. II. 1968 v aparátoch ústredných orgánov v Prahe ozrejmuje tento prehľad:

	ČSSR	Z toho zo Slovenska	Podiel v %
Celkový počet pracovníkov Z toho	14 249	521	3,7
Námestníci	109	15	13,8

riaditelia a vedúci odborov	605	33	5,5
ved. oddelení a ich zástupcovia	1 144	39	3,4
Referenti	8 556	335	3,9
ostatní	3 835	99	2,6

Podiel pracovníkov zo Slovenska v ústredných orgánoch robí 3,7 %. Ide pritom o pracovníkov nehomogénnej skladby a rôznych generačných zoskupení. Postupná strata ich kontaktov s orgánmi Slovenskej národnej rady znamenala aj strácanie presnejšieho prehľadu o potrebách hospodárskeho, kultúrneho a sociálneho rozvoja Slovenska.

Získané podklady taktiež ukazujú, že z úhrnného počtu 521 pracovníkov, 24 pracovníkov sa chce vrátiť na Slovensko a ďalších 23 pracovníkov o tom uvažuje ako s alternatívou pre najbližšie obdobie. Väčšina pracovníkov však tento údaj v dotazníku neuviedla, takže nie je známe, ako by sa v prípade možnosti voľby rozhodla. Rozhodovanie pre návrat na Slovensko do značnej miery podmieňuje „odnárodňovanie“ detí. Z počtu detí týchto pracovníkov je 216 detí vo veku od 1 do 14 rokov. Avšak v Prahe žije ďaleko väčší počet Slovákov a teda aj slovenských detí (podľa sčítania ľudu, domov a bytov v roku 1961 robí 13080 osôb).

III. Návrh na tvorbu zásad budovania aparátu federálnych orgánov.

Niektoré ústredné orgány už prišli k vytváraniu základov nových federálnych orgánov. Vytvára sa napr. aparát Hospodárskej rady, federálny aparát Ministerstva národohospodárskeho plánovania, Štátneho úradu cenového a pripravujú sa ďalšie federálne aparáty. Formovanie týchto orgánov prebieha rozdelením terajšieho aparátu na federálny a český národný orgán, pravda, bez konkrétnejšieho uváženia potreby aj primeraného zastúpenia zo Slovenska. Preto sa v súčasnej dobe žiada určiť zásady budovania aparátu federálnych orgánov a v nich jasne, presne a jednoznačne stanoviť základné stanoviská a princípy. Odporúča sa, aby sa v zásadách zakotvilo riešenie najmä týchto otázok:

1/ Požiadavky na úroveň pracovníkov aparátu federálnych orgánov

Odporúča sa, aby v nich boli pracovníci politicky a odborne najzdatnejší, iniciatívni, v práci už osvedčení, charakterovo a morálne dobre sformovaní a kultúrne vysoko vyspelí, ktorí pritom majú rozhodnú vôľu v každodennej činnosti realizovať celoštátne záujmy v súlade s potrebami oboch národov, pracoval v zhode, v znášanlivosti a vo vzájomnom porozumení. Vzhľadom na to, že v riadiacej sfére nemožno nahradiť kvalitu kvantitou, je potrebné v zásadách stanoviť požiadavku odbornosti a kvalifikácie pracovníkov aparátu, aby sa neznižovala úloha a kompetencia týchto orgánov a aby malé aparáty pozostávali z vysoko odborne kvalifikovaných pracovníkov – schopných organizátorov, ktorí by systematicky pracovali s odborníkmi – externistami a odstraňovali administratívne tendencie z praxe ústredných orgánov a vytvárali podmienky pre kvalifikovanú prípravu zásahov do spoločenského a hospodárskeho života.

2/ Pomer zastúpenia pracovníkov z obidvoch národných republík

Odporúča sa v zásadách uplatňovať tento kľúč zastúpenia pracovníkov zo Slovenska:

A. v aparáte federálnych orgánov

a/ zabezpečil paritné zastúpenie vo federálnych orgánoch vo vedúcich funkciách, t.j. od námestníkov až po vedúcich oddelení a v úrade federálnej vlády a v Kancelárii prezidenta republiky aj v ostatných koncepcných funkciách;

b/ zabezpečil tretinové zastúpenie v koncepcných a referentských funkciách;

c/ vo federálnych orgánoch určil pravidlo, že riaditeľa vedúceho odboru z územia Českej socialistickej republiky bude zastupoval pracovník z územia Slovenskej socialistickej republiky a naopak.

B. v aparáte Federálneho zhromaždenia

a/ v Snemovni ľudu zabezpečil tretinové zastúpenie vo vedúcich a koncepcných funkciách;

b/ v Snemovni národov zabezpečil paritné zastúpenie vo všetkých funkciách;

c/ vo výboroch a v Kancelárii Federálneho zhromaždenia zabezpečil paritné zastúpenie vo vedúcich funkciách a tretinové zastúpenie v ostatných funkciách.

V návrhu zásad sa odporúča pripisovať dôležitosť zastúpeniu príslušným počtom kvalifikovaných koncepcných pracovníkov a referentov zo Slovenska. Teoretické princípy riadenia a tiež praktické skúsenosti terajších vedúcich pracovníkov v ústredných orgánoch zo Slovenska dokazujú, že tlaku jednostranných informácií a argumentov zo strany pracovníkov kolektívu, pozostávajúceho z jednej národnej oblasti, mohli čeliť len dočasne a to v rozsahu vlastnej erudície a schopnosti čerpať z vlastných poznatkov. Tomuto jednostrannému vplyvu je možné predchádzať jedine tak, že v aparáte federálnych orgánov bude aj príslušne kvalifikované zázemie, ktoré budú tvoril radoví pracovníci zo Slovenska.

3/ Praktická príprava pracovníkov

Odporúča sa umožniť pracovníkom z národných orgánov prechodnú 2–3 ročnú prácu - praktickú prípravu vo federálnych orgánoch, aby cestou obmeny vo funkciách boli pripravovaní na zastávanie vyšších funkcií v národných orgánoch.

4/ Pracovná účasť pracovníkov v národných orgánoch

Odporúča sa vo federálnych orgánoch vytvárať predpoklady na posilňovanie vzájomnej spolupráce s národnými orgánmi aj tým, aby vedúci pracovníci federálnych orgánov mohli byť členmi komisií, poradných a pomocných orgánov pri národných ministerstvách.

5/ Spôsob sledovania poznania stavu v interpersonálnych vzťahoch pracovníkov z obidvoch národných republík

Odporúča sa v zásadách zakotviť, že ministri sú povinní bežne venovať mimoriadnu starostlivosť vytváraniu dobrých vzťahov medzi pracovníkmi z oboch národných republík, aby nevznikali pocity nespokojnosti, prípadne napätia. Celkový stav v tejto sfére aspoň raz ročne vyhodnocovať a zabezpečiť riešenie potencionálnych konfliktov a tak vytvárať priaznivú pracovnú klímu.

[...] ^c

Prameň: SNA, f. ÚV KSS/04, Predsedníctvo ÚV KSS 1958 – 1986, zasadanie 2. 12. 1968, ar. j. 14, kr. 1216, č. sp. 337/17. – Strojopis, 11 s.

a Príloha III/C o postavení a riadení NV na Slovensku. Hore vľavo č. 337/ vpravo Príloha III/D, pod tým podčiarknutý Návrh na tvorbu zásad budovania aparátu federálnych orgánov.

b 2 odstavce o problémoch získavania kvalifikovaných síl zo Slovenska a o vytvorení životných podmienok.

c Nasledovalo 7 strán o riešení životných podmienok pracovníkov, o vzťahoch na pracoviskách, o otázke bytov, škôl a služieb a pod.

- 1 Ako vyplýva z návrhu uznesenia Preds. ÚV KSS v materiály z 11. 11. 1968, pravdepodobným autorom tohto dokumentu bol V. Pavlenda. Bližšie k problematike pozri dokumenty č. 7 a 18 z 11. 11. a 28. 12. 1968 o slovenských výkonných orgánoch, ďalej dokument č. 17 z 22. 12., v ktorom sa G. Husák vyslovil v pléne ÚV KSS k realizácii ústavného zákona o česko-slovenskej federácii, vrátane budovania federálneho aparátu. Porovnaj program slovenskej vlády z 24. 1. 1969. Tiež dok. 30-33 z 12. 3. 1969.
- 2 Porovnaj FELCMAN, Ondřej – VONDROVÁ, Jitka (eds.): *Vláda a prezident. Období normalizace (září 1968 – říjen 1969)*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967 – 1970, Díl 8/2 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2010, s. 305-306. Pozri list predsedu vlády SSR Š. Sádovskému O. Černíkovi z 3. 2. 1969, ďalej dokument z 13. 2. 1969 o organizačnej štruktúre pracovníkov výkonných orgánov SSR a vystúpenie S. Faltana v pléne ÚV KSS 12. 3. 1969. O legislatíve pozri dok. č. 10, 50-51 z 3. 12. 1968 a z 13. a 28. 8. 1969.

1968, 3. december, Praha. – **Materiál podpredsedu vlády ČSSR Petera Colotku k problematike legislatívy od účinnosti ústavného zákona č. 143/1968 Zb., po 1. januári 1969 pre predsedníctvo vlády.**

[...]a

Ústavní zákon o československé federaci¹ přináší proti dosavadnímu stavu základní změnu v zákonodárné kompetenci (správní právo, národní výbory apod.).²

1. Poměrně široké oblasti práva jsou svěřeny v plném rozsahu do zákonodárné pravomoci republik.³
2. V oblastech uvedených v ústavním zákoně o čs. federaci patří do federálního zákonodárství stanovení zásad nebo přijímat zásadní zákonodárnou úpravu – do pravomoci republik pak patří na základě těchto zásad přijímat konkrétní zákonodárnou úpravu (oblast práce, mezd a sociální politiky, daňové zákonodárství, péče o zdraví lidu, soustava základních a středních škol, shromažďování a spolčování apod.). Zde se uplatní úzký vzájemný vztah mezi federálními orgány a orgány republik i v zákonodárství.⁴
3. Významné oblasti práva (čl. 37 odst. 2 ústavního zákona – občanský zákoník, zákon o rodině, trestní zákon, zákon o vysokých školách atd.) jsou svěřeny v zákonodárství federaci a ve výkonu republikám. Z toho vyplývá skutečnost, že v určitých oblastech nebude mít federace výkonné orgány (spravedlnost, školství, civilní část ministerstva vnitra, zdravotnictví apod.).⁵ V těchto věcech se federální zákonodárství bude muset opírat o poznatky a zkušenosti výkonných orgánů republik, lze předpokládat zákonodárnou iniciativu republik (tj. že návrhy zákonů budou předkládat Federálnímu shromáždění Česká a Slovenská národní rada)⁶ vyloučit ani iniciativu federální vlády.
4. Ve věcech, které patří do působnosti Československé socialistické republiky výlučně (čl. 7) nebo které jsou jí svěřeny ve věcech patřících do společné působnosti, bude zákonodárství patřit Federálnímu shromáždění a příprava výkonným orgánům ČSSR (pokud nepůjde o uplatnění zákonodárné iniciativy Federálního shromáždění).

Z uvedeného vyplývá

- a) dosavadní faktické soustředění zákonodárné iniciativy ve vládě ČSSR (až na výjimečné případy iniciativy Národnímu shromáždění a SNR) se dělí mezi vládu ČSSR a orgány republik. Přitom faktická příprava zákonů se z větší části přesunuje na orgány republik,⁷
- b) bude třeba zabezpečit fungující koordinaci přípravy legislativních návrhů aniž by se zasahovalo do kompetence a odpovědnosti orgánů ČSSR i orgánů republik.

Vláda ČSSR je povinna v každém případě zabezpečit koordinaci přípravy legislativních návrhů tam, kde přísluší jejím orgánům (federálním ministerstvům a federálním výborům). To je její vnitřní záležitost.

V dohodě s orgány republik a Federálního shromáždění může též vláda ČSSR převzít úkol napomáhat ke koordinaci a vzájemným vazbám a přípravě zákonů předkládaných Federálnímu shromáždění i České a Slovenské národní radě.⁸

Bude proto účelné, aby vláda ČSSR projednala s vládami republik vytvoření společné komise nebo výboru, který by projednával

- a) otázky koordinace přípravy návrhů zákonů,⁹
- b) společné metodické otázky legislativního procesu.

Přijaté závěry by měly charakter doporučení, která by se stala direktivou v rámci kompetence každého partnera.

Koordinální orgán by byl složen jak ze zástupců vlády ČSSR (pověřený místopředseda vlády, zástupci hlavních legislativních resortů vlády ČSSR, zástupci vlád republik, vybraní zástupci vědeckých institucí).¹⁰

Koordinální komise v užším složení (orgány vlád ČSSR) by fungovala jako řídicí orgán pro koordinaci legislativy vykonávané vládou ČSSR.

Pokud jde o odborný legislativní aparát, bude třeba organizovat jej na úrovni orgánů vlády ČSSR tak, aby

- a) byly kvalitně vybaveny ty orgány, které mají ve své působnosti úkoly v přípravě právních předpisů (např. výbor pro zemědělství a výživu, ministerstvo financí, ministerstvo práce a sociálních věcí apod.),
- b) zachovala se koordinální funkce ministerstva práce a sociálních věcí pro obor přípravy právních předpisů pracovně právních a sociálního zabezpečení,
- c) posílil se odborný legislativní útvar v aparátu vlády s tím, že by fungoval ca) jako sekretariát koordinálního výboru,
- cb) na úrovni federální legislativy jako koordinální orgán v oboru hospodářského práva a v oboru práva správního a ústavního.

Úvahy o vytvoření výboru při vládě ČSSR pro koordinaci legislativy v jeho širší koncepci jsou závislé jako od dohody s orgány republik, tak i s Federálním shromážděním (otázka, zda tuto funkci nebude chtít vykonávat Federální shromáždění).

Závěry:

Doporučuje se pověřit místopředsedu vlády prof. dr. Petra Colotku

- a) jednáním s vládami republik a orgány Federálního shromáždění o zřízení koordinálního výboru pro legislativu při vládě ČSSR a podle výsledků jednání předložit příslušné návrhy,
- b) zabezpečením organizační a kádrové přípravy legislativního útvaru aparátu¹¹ předsednictva vlády jako sekretariátu koordinálního výboru a jako orgánu, který by kromě toho zabezpečoval koordinaci federální legislativy na úseku hospodářského práva a správního práva. (Počet 20–25 odborných pracovníků.)
[...]^b

Prameň: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – běžná spisovna, roky 1968–1970 (nespracované), kart. 159, sign. 366/1/5, č. sp. 27967/68-12. – Xerokópia, 4 s.

a Vpravo hore napísané pod sebou Prof.dr. Peter Colotka, Č.j. 2796 7/68-12, Pro predsednictvo vlády Věc: K problematice legislativy po 1. lednu 1969.

b Za textom vľavo V Praze dne 3. prosince 1968, nižšie vpravo místopředseda vlády prof. dr. Peter Colotka v.r.

1 Ústavný zákon č. 143/1968 Zb. pozri ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968. Federalizácia československého štátu 1968–1970*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970. Díl 5/1sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1996, s. 346-375.

2 Na nejasnosti okolo kompetencií pri vytváraní českých ústředních orgánov štátnej správy (pozri dok. č. 4 z 21. 9. 1968) upozornil minister vnútra ČSSR Jan Pelnář v liste predsedovi ČNR Čestmírovi Císařovi z 25. 11. 1968, najmä pokiaľ ide o vzťah českého ministerstva vnútra, ako aj o vymed-

zenie vzťahu národných výborov k českým orgánom štátnej správy (dokumenty č. 15 a 43 Správnej komisie ČNR z 21. 12. 1968 a v SSR z 27. 6. 1969). Podobne pretrvávali nejasnosti v oblasti miestneho hospodárstva, bytov, stavebníctva a celkove v štátnej správe v kompetencii ministerstva vnútra. Minister podal rozsiahle návrhy, ktoré sa vzťahovali najmä na pôsobnosť národných výborov. In: APS PČR, f. Česká národní rada – přípravné komise 1968, inv. č. 55, kart. 12, č. sp. N/R-1034/68, tiež ÚSD AV ČR, f. Sb. KV ČSFR, sign. CI/56.

3 Pozri dokumenty z 11. 11., 28. 12. 1968, 8., 9., 23. a 24. 1. 1969.

4 Pozri dok. č. 11-12 a 14-15 z 5. 12., 19. 12. 1968. V tom čase sa sústreďovali materiály o kompetenciách federálnych a národných orgánov. Ekonomická komisia ČNR nechcela zriadenie nadradeného federálneho orgánu pre oblasť plánovania, mali sa spresniť kompetencie cenového orgánu, podobne orgánu pre výstavbu a stavebníctvo. Komisia s obavami pred zásahmi z centra pri vytvorení orgánu pre poľnohospodárstvo a výživu, na druhej strane rátała s autonómiou orgánu pre kultúru. V podstate súhlasila s vytvorením českých národných orgánov podľa navrhovanej štruktúry (pozri dokument z 8. 1. 1969). In: APS PČR, f. Česká národní rada – přípravné komise 1968, inv. č. 51, kart. 11, 3. schôdza organizačnej komisie ČNR 11. 10. 1968. No práve 3. decembra vznikla v Predsedníctve ČNR vážna diskusia, najmä z podnetov Zdeňka Jičínského (vyslovil napr. pochybnosti o prijatí zákonov SNR pred 1. 1., hoci ich účinnosť bol po 1. januári), o prijatí zákona o vytvorení českých národných orgánov, či skôr vytvorenia ČNR ako národného zákonodarného orgánu. Spornou otázkou bola zároveň dôležitosť vytvorenia federálnych kompetencií (k vytvoreniu federálnych výkonných orgánov pozri dokumenty z 19. 12. 1968) vo vzťahu k primárnym národným kompetenciám, ktorých sa skôr pridržiavali slovenskí predstavitelia, ako aj výklad § 150 odst. 1 ústavného zákona č. 143. Súhlasilo sa s tým, aby ČNR a SNR (nezávisle) postupovali v rámci svojich kompetencií podľa § 147 ústavného zákona pri „riadnom“ vytvorení svojich plén cestou doplnovacích volieb, pokiaľ nebude zvolené FZ ČSSR (pozri dokument z 29. 1. 1969, ako aj poznámku 13 k ústavnému zákonu, ŽATKULIAK, Jozef (ed.), pozn. 1, s. 375.). Konštatovalo sa, že treba prijať rokovací poriadok ČNR. In: APS PČR, f. Česká národní rada – přípravné komise 1968, inv. č. 20, kart. 9, 10. schôdza preds. ČNR 3. 12. 1968, Stenografický zápis, časť 4/2-9. (V týchto súvislostiach dokumenty č. 50-51 z 13. a 28. 8. 1969.)

5 K inštitucionálnemu usporiadaniu federálnych výkonných orgánov pozri dokumenty z 21. 9., 5. 12. (O. Černík), 19. a 21. 12. 1968. Pozri pozn. 2. Tiež materiály v NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/1, sv. 86, ar. j. 136, zasadanie preds. ÚV KSČ 26. 11. 1968. Pritom viacerí pracovníci ČSAV a SAV a ministerstva zdravotníctva upozorňovali predsedu vlády O. Černíka, aby zdravotnícka politika bola jednotná v celom štáte, k čomu treba zriadiť federálny výbor. Tak by sa dosiahlo riadenie zdravotníckej vedy a aktívna by bola ochrana zdravia občanov, ako aj predpoklad pre vypracovanie dlhodobej koncepcie v tejto oblasti. In: ÚSD AV ČR, f. Sb. KV ČSFR, sign. CII/71. Pozri tiež dokumenty č. 49 a 53. O návrhoch pripravovaných zákonov bližšie FELCMAN, Ondřej – VONDROVÁ, Jitka (eds.): *Vláda a prezident. Období normalizace (září 1968 – říjen 1969)*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970, Díl 8/2 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2010, s. 170-179, 216-231, 261-272.

6 Ku koordinácii postupu zákonodarných orgánov, vrátane legislatívy pozri dokumenty z 3. 12., 5. 12. (J. Smrkovský), 23. 4., 24. 6., 13. a 28. 8. 1969, k výkonným FELCMAN, Ondřej – VONDROVÁ, Jitka (eds.): *Vláda a prezident*, s. 329-331.

7 Pozri dokument č. 34 o legislatívnom pláne práce SNR z 21. 3. 1969.

8 Bližšie k legislatíve dok. č. 25, 50-51, 72-74 z 30. 1. (v porovnaní s dok. č. 49 z 27. 6. 1969), 13. a 28. 8. 1969, a napokon aj z 20. 12. 1970.

9 Ako pozn. 6 a 8.

10 Vzťahovalo sa to najmä na Legislatívnu radu vlády ČSSR. Pozri dokumenty č. 50-51, 68-69 z 13. a 28. 8. 1969, zo 6. 10. a 20. 11. 1970.

11 Pozri dok. č. 8 a 9 z 2. 12. 1968.

1968, 5. december, Praha. – *Výňatok z Návrhu zásad štruktúry Federálneho zhromaždenia, jeho základných vnútorných a vonkajších vzťahov a dôvodová správa k návrhu,¹ predložené predsedom NZ ČSSR Jozefom Smrkovským pre Predsedníctvo ÚV KSČ.*

[...] ^a

Návrh zásad štruktúry Federálneho shromáždění, jeho základních vnitřních a vnějších vztahů je zpracován jako podkladový materiál pro vypracování zákona o jednacím a pracovním řádu Federálního shromáždění, který má být schválen na lednové ustavující schůzi FS.²

Struktura FS, základní vnitřní a vnější vztahy vycházejí z ústavního zákona o čs. federaci,³ který stanoví zásady organizace státu, vzájemné vztahy státních orgánů a orgánů obou republik. Postavení FS je v ústavním zákoně upraveno jen rámcově a v řadě zásadních věcí odkazuje na zákon o jednacím a pracovním řádu a případně na další právní normy.⁴

Předložený návrh proto vychází ze dvou základních požadavků – z plného respektování zásad ústavního zákona a ze znění ústavy z r. 1960 v částech, které nebyly zrušeny nebo modifikovány.

Dále z toho, že současná etapa politického vývoje republiky vyžaduje respektovat demokratické principy tvorby státní vůle, posílení významu parlamentu odpovědného lidu.

Z těchto základních myšlenek vychází předložený návrh a jeho základní principy jsou tyto:

- Federální shromáždění je nejvyšším orgánem státní moci v Československé socialistické republice. Má pravomoc zákonodárnou, kontrolní a iniciativní, projednává zásadní politické otázky federace a specifickými prostředky svého rozhodování (vydáváním právních norem, závaznými direktivami exekutivě, volbou významných státních funkcionářů či jejich politickou odpovědností Federálnímu shromáždění, povolováním finančních prostředků exekutivě, schvalováním vládního programu) vytváří tak koncepci vnitřní i zahraniční politiky státu, za níž je odpovědné svým voličům.

- Federální shromáždění je tvořeno dvěma rovnoprávnými sněmovnami, Sněmovnou lidu a Sněmovnou národů, z nichž každé přísluší spolurozhodovat o všech aktech Federálního shromáždění. Obě sněmovny volí ze svého středu předsednictvo Federálního shromáždění, na které přecházejí různé pravomoci sněmoven, podle toho, zda Federální shromáždění zasedá, nezasedá nebo zasedá v mimořádné situaci. Tyto pravomoci předsednictva jsou odvozeny z pravomoci sněmoven.

- Vnitřní struktura FS, tj. obou sněmoven a společných orgánů, vychází z hlediska účelného plnění poslání té které sněmovny nebo společného orgánu. Skladba orgánů sněmoven je v podstatě identická. Lze však předpokládat, že tyto orgány ve své činnosti budou vycházet z odlišných principů nazírání. V době zasedání sněmoven přísluší jejich předsednictvům plný výkon pravomoci, pravomoc rozhodovací mají plenární zasedání sněmoven. Výbory jsou orgány pracovními, kontrolními a iniciativními a jsou vytvářeny pro komplexní problematiku. Návrh předpokládá plnou odpovědnost výborů svým sněmovnám a proto nepředpokládá vytváření společných výborů sněmoven na úrovni výborů (s dvěma výjimkami funkčního charakteru, bez rozhodovací pravomoci: společný výbor obou sněmoven pro vypracování nové ústavy a společnou komisi pro občanský dozor nad výkonem trestu odnětí svobody a vazbou). Předsednictvo Federálního shromáždění si vytváří podle potřeby komise jako orgány pracovní bez rozhodovací pravomoci.

- Vnější vztahy FS k orgánům federace jsou jen výrazem první zásady o postavení Federálního shromáždění ve státním ústrojí a plné odpovědnosti orgánů exekutivy volenému sboru. Ve vztahu k národním orgánům návrh respektuje jejich plnou suverenitu a vychází ze zásady vzájemné spolupráce.

[...] ^b

Struktura Federálního shromáždění, jeho základní, vnitřní a vnější vztahy Ústavní zákon v článku 46 stanoví, že zásady jednání Federálního shromáždění, vzájemné vztahy obou sněmoven a vnější vztahy FS s vládou a ostatními státními orgány upraví zákon o jednacím řádu Federálního shromáždění. Tím je zakotven princip jednotného jednání a pracovního řádu pro Federální shromáždění a obě jeho sněmovny. Autonomie obou sněmoven je zároveň respektována tím, že se předpokládá, že vnitřní poměry sněmoven si upravuje každá sněmovna vlastním usnesením. Tato usnesení sněmoven však budou vázána rámcem jednotného jednání a pracovního řádu Federálního shromáždění.

Zásada jednotného pracovního řádu Federálního shromáždění plyne logicky z ústavního stavu, podle něhož v zásadě zákonodárné a jiné akty Federálního shromáždění mohou platně vzniknout jen součinností obou sněmoven.⁵

Podle ústavního zákona Federálního shromáždění se skládá ze dvou rovnoprávných sněmoven, a to ze Sněmovny lidu a ze Sněmovny národů. Sněmovna lidu podle přechodných ustanovení bude mít 300 poslanců, tj. dosavadní Národní shromáždění a Sněmovna národů se vytvoří delegací z národních rad, které vyšlou každá po 75 členech tak, že Sněmovna lidu bude mít 150 členů. Ve Federálním shromáždění působí také předsednictvo Federálního shromáždění, jehož kompetence je zakotvena v článku 56-59 ústavního zákona. Obě sněmovny volí ze svého středu předsednictvo Federálního shromáždění o 40 členech (20+10+10), jehož kompetence je zakotvena v článku 56-59 ústavního zákona. Ústavní zákon dále zní jako orgány Federálního shromáždění předsednictva sněmoven a výbory sněmoven. K této struktuře, která je dána ústavním zákonem, je nutno podotknout, že je pravděpodobně neúplná. Tuto neúplnost je třeba spatřovat například v tom, že se nezmiňuje o komisích jako o pracovních útvarech jednotlivých ústavních orgánů Federálního shromáždění.

1. Předsednictvo Federálního shromáždění

Podle ústavního zákona má předsednictvo Federálního shromáždění 40 členů, z nichž 20 volí Sněmovna lidu podle obecně demokratického principu, 20 volí Sněmovna národů podle paritního principu. Z těchto členů předsednictva zvolených oběma sněmovnami jsou pak zvoleni na společné schůzi obou sněmoven předseda a místopředsedové.

Předsednictvo Federálního shromáždění funguje ve dvojí podobě, podle toho, zda Federální shromáždění (tj. obě sněmovny) zasedá či nezasedá. V době, kdy Federální shromáždění nezasedá, plní předsednictvo funkce Federálního shromáždění v rozsahu článku 58 a násl. za podmínek daných zejména článkem 57. V době, kdy Federální shromáždění zasedá - stejně jako v době, kdy nezasedá - zajišťuje předsednictvo navíc styk Federálního shromáždění navenek a koordinuje práci sněmoven, zejména v legislativním procesu.

Předsednictvo Federálního shromáždění koordinuje a zabezpečuje vzájemnou součinnost sněmoven v dohodě s jejich předsednictvy, zejména tím, že:

- svolává společné schůze obou sněmoven FS;
- koordinuje plán práce a pracovní postup obou sněmoven a jejich orgánů;

- organizuje a koordinuje součinnost sněmoven s národními radami (zve předsedy národních rad k projednání věcí společného zájmu do schůzí předsednictva FS);
- svolává společnou schůzi sněmoven k vyřešení sporné otázky mezi sněmovnami po neúspěšném dohadovacím řízení, jestliže jde o řešení politicky závazné otázky;
- řídí činnost Kanceláře FS a schvaluje její organizační řád;
- sleduje formy a metody práce orgánů FS;
- koordinuje program činnosti FS s pracovními plány vlády;
- rozhoduje o přijímání a vysílání delegací FS a stanoví složení delegací, přihlíží přitom k rovnoprávnému zastoupení obou sněmoven;
- pečuje o vytváření příznivých podmínek pro činnost poslanců v orgánech FS; ve volebních obvodech ve spolupráci s poslaneckými kluby a orgány Národní fronty;
- schvaluje návrh rozpočtu FS k zabezpečení činnosti obou sněmoven, Kanceláře FS a Kontrolní komory;
- předává návrhy zákonů sněmovnám FS a koordinuje jejich projednávání v orgánech obou sněmoven.

Předsednictvu FS přísluší také působnost spojená s tím, že je nositelem ústavně politických vztahů vůči vládě a prezidentu republiky, přičemž se nevylučuje přímý styk předsedů obou sněmoven. (Pro funkční obsazení předsednictva, aby mohlo reprezentativně fungovat mezi zasedáními i jako koordinační pracovní sbor, by bylo prospěšné, aby jeho členy byly mimo předsedy a místopředsedy Federálního shromáždění: členové předsednictev sněmoven; předsedové všech důležitých výborů obou sněmoven; reprezentanti politických stran a důležitých celostátních společenských organizací. Přitom není nutné, aby toto složení bylo zakotveno v jednacím a pracovním řádu FS).

Pro chod Federálního shromáždění, pro zajištění součinnosti obou sněmoven při řešení některých důležitých problémů se doporučuje, aby jednacím řádem Federálního shromáždění byla dána možnost zřízovat komise předsednictva Federálního shromáždění jako jeho pracovní útvary, složené v podstatě z členů předsednictva a dalších poslanců na základě dohody obou sněmoven (souhlasného usnesení obou sněmoven). Takovéto komise by mohly být trvalé, tak i dočasné. Nezasedá-li Federální shromáždění v důsledku mimořádných příčin, plní jeho předsednictvo veškerou jeho působnost s výjimkou práva měnit ústavu a volit prezidenta. K vypovězení války je třeba kvalifikované většiny.

*

Pro politickoorganizační zabezpečování úkolů FS a jeho orgánů se vytváří jednotná kancelář FS, řízená předsednictvem FS prostřednictvím generálního tajemníka FS. V Kanceláři Federálního shromáždění bude zachována v organizační struktuře relativní samostatnost aparátu obou sněmoven. Pro úsporu pracovních sil a účelné využití politické a odborné kvalifikace pracovníků Kanceláře Federálního shromáždění budou v odpovídající míře zřízeny funkční útvary, které budou sloužit více orgánům Federálního shromáždění (např. legislativní odbor, studijní a pod.). (Návrh organizační struktury Kanceláře Federálního shromáždění je připravován pro další schůzi předsednictva NS.)

1. Předseda a místopředsedové Federálního shromáždění

Předseda vykonává ústavní pravomoci spojené s podpisováním zákonů a jiných aktů FS;

- reprezentuje Federální shromáždění navenek; jedná s prezidentem republiky, předsedou vlády a dalšími ústavními činiteli;
- svolává na základě usnesení předsednictva FS společné schůze obou sněmoven;
- řídí společné schůze obou sněmoven;
- předsedu zastupuje první místopředseda a další místopředsedové v pořadí stanoveném předsednictvem FS;
- jmenuje a zprošťuje funkce vedoucí pracovníky Kanceláře FS podle organizačního řádu Kanceláře FS, který schvaluje předsednictvo FS.

Předseda a I. místopředseda by měli být členy různých sněmoven.

2. Předsednictvo Sněmovny lidu a předsednictvo Sněmovny národů

Každé z předsednictev má podle ústavního zákona 3–6 členů. U Sněmovny národů nutno respektovat paritní princip. Vedle předsedy by měli být nejméně dva místopředsedové. Ústavním zákonem daný počet členů předsednictev je poměrně úzký, a proto by jednacím řádem, eventuálně usnesení sněmovny o pracovním řádu sněmovny mělo umožnit přibírat k jednání předsednictva i předsedy výborů, pokud nejsou členy předsednictva sněmovny.

Předsednictva jednotlivých sněmoven koordinují a zabezpečují vzájemnou součinnost orgánů sněmoven zejména tím, že:

- svolávají schůze svých sněmoven
- koordinují plán a pracovní postup nových orgánů
- ve věcech společného zájmu organizují a koordinují součinnost svých sněmoven s národními radami,
- svolávají společné schůze jednotlivých sněmoven
- schvalují do funkcí politické pracovníky KFS, kteří bezprostředně pracují pro jednotlivé sněmovny (tajemníky výborů apod.)
- sledují formy a metody práce orgánů svých sněmoven a projednávají s předsedy výborů a komisí případná opatření k rozvíjení jejich činnosti
- spolupracují s předsednictvem FS při přijímání a vysílání delegací FS
- spolupracují s předsednictvem FS při vytváření stálých a dočasných pracovních orgánů FS a jeho předsednictva (např. komisí)
- pečují o vytváření příznivých podmínek pro činnost poslanců v orgánech svých sněmoven
- účastní se prací na návrhu rozpočtu Federálního shromáždění a Kanceláře FS
- příkazují návrhy zákonů výborům svých sněmoven a koordinují jejich projednávání.

Mezi předsednictvy obou sněmoven a předsednictvem Federálního shromáždění neexistuje vztah nadřízenosti a podřízenosti, ale vztah vzájemné spolupráce, projevující se zejména ve vzájemné koordinaci úkolů na půdě předsednictva Federálního shromáždění. To však nevylučuje vzájemný styk předsednictev obou sněmoven.

Předsedové obou sněmoven mohou z pověření své sněmovny přímo jednat s prezidentem republiky, předsedou vlády a dalšími ústavními činiteli.

[...]^c

Prameň: NA ČR, A ÚV KSČ, f. ÚV KSČ/02/1, *Předsednictvo ÚV KSČ 1966 – 1971*, sv. 87, ar. j. 137, zasedanie 11. 12. 1968, č. sp. 5123/31. I. – Xerokópia, 34 s.

a Hore v strede na košielke Předsednictvo Ústředního výboru KSČ, podčiarknuté, pod tým vľavo číslo 5123/31, vpravo Číslo pořadu: 7. Pod čiarou vľavo V souvislosti s Přípravou realizace ústavního

zákona o čs. federaci se předkládá návrh zásad struktury FS, jeho základních vnitřních a vnějších vztahů. Vedľa Příloha I. návrh uznesení, Příloha III. Důvodová správa, Příloha IV. Struktura FS, jeho základní vnitřní a vnější vztahy. Pod tím pečiatka archívu s údaji. Vľavo dole Předkládá: s. J. Smrkovský 5. prosince 1968 Počet listů: 34.

Ďalej 1 strana uznesenia o tom, že Preds. ÚV KSČ berie tento materiál ako pracovný a bude dopracovaný na základe diskusie v predsedníctve a za spoluúčasti národných rád a vlády. Nebude predložený na ustanovujúcej schôdzi FZ, ale až na ďalšej. Po dopracovaní materiálu znovu ho predložiť do predsedníctva ako politickú smernicu. Nasledovali 4 strany o pripomienkach oddelenia štátnych volených orgánov ÚV KSČ k návrhu zásad štruktúry federálneho zhromaždenia, jeho základných vnútorných a vonkajších vzťahov so zdôraznením, že materiál má byť politickou smernicou k vypracovaniu rokovacieho poriadku FZ ČSSR. Návrh však neodlišuje dostatočne postavenie a úlohu najvyššieho zastupiteľského zboru a výkonných orgánov štátu. Ďalej treba venovať pozornosť kontrolnej činnosti FZ. Konštatovalo sa, že vážnym problémom v našej legislatíve bolo plánovanie a koordinácia legislatívnej činnosti.

- b) Napísané hore vľavo 5123/31, vpravo Příloha IV, pod tým podčiarknuté Struktura federálního shromáždění, jeho základná, vnitřní a vnější vztahy.
- c) Na stranách 6 až 30 k výborom FZ, k vnútorným vzťahom FZ, k jeho vzťahu k NF, o kontrolnej činnosti FZ, o kontrole účinnosti zákonov a ochrany občianskych práv, o parlamentnej kontrole, vtypovanie problémov pre rokovací poriadok FZ.

- 1) Problematika štruktúry Federálneho zhromaždenia, postavenia Snemovne ľudu a Snemovne národov sa stala pri vzniku česko-slovenskej federácie jedným z najvážnejších problémov. Nešlo len o rozdielnosť slovenskej a českej štátoprávnej koncepcie (pozri aj dokument č. 1), ale aj o konkrétne návrhy Ústavného zákona o česko-slovenskej federácii z 26. 9. 1968 a zo 17. 10. 1968. Ústavný zákon č. 143/1968 Zb., v častiach, ktoré sa vzťahovali na postavenie a štruktúru FZ podrobne ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968. Federalizácia československého štátu 1968-1970*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967 - 1970 (ďalej Ediční řada Prameny). Díl 5/1sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1996, s. 282-286, 306-312, 353-359 a k tomu sa vzťahujúce poznámky. Pozri aj dokumenty vo vzťahu k FZ zo 6. 1., 29. 1. 1969, 27. 6. 1969. O legislatíve bližšie dokumenty z 3. 12. 1968, 13. a 28. 8. 1969.

2) Pozri poznámku „a“.

- 3) Výkonný výbor predsedníctva ÚV KSČ, vychádzajúc z ústavného zákona o česko-slovenskej federácii, prerokoval otázku štruktúry FZ s tým, že Snemovňa ľudu sa vytvorí „automaticky“ z dovtedajšieho NZ a Snemovňa národov sa vytvorí voľbou ČNR a SNR. Tieto v zmysle článku 146 a 150 rozšíria počet svojich členov na 200, resp. 150 a do doby zvolenia Predsedníctva FZ zostáva Predsedníctvo NZ. In: NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/6, Výkonný výbor predsedníctva ÚV KSČ 1968 – 1969, sv. 1, ar. j. 1, zasadanie 3. 12. 1968, č. sp. 5095/31, Právne aspekty časového postupu pri menovaní federálnej vlády. Ďalej výkonný výbor prerokoval *Návrh postupu pri zostavovaní FZ ČSSR*, ktorý predkladal J. Smrkovský (porovnaj jeho list FZ z 29. 1. 1969), pričom nepovažoval za potrebné schvalovať ešte zákon o pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov pre nepripravenie návrhu. Výbor znovu zopakoval potrebu rozšírenia národných rád a súčasne zvolenie po 75 poslancoch do SN. FZ malo v tomto zložení fungovať až do všeobecných volieb! Na schôdzi NZ 18. – 20. 12. 1968 sa mali schváliť zákony, ktoré boli nevyhnutné pre realizáciu (podč. J. Ž.) ústavného zákona o československej federácii: ústavný zákon o zriadení federálnych ministerstiev a federálnych výborov, zákon o federálnych výboroch (dok. č. 13 a 14), a ďalej, už poznačené poaugustovou situáciou a rokovaniami o „dočasnom“ pobyte sovietskych vojsk, zákon o vymedzení pôsobnosti ČSSR vo veci tlače a iných informačných prostriedkoch, o štátnom občianstve ČSSR, o upevnení verejného poriadku, o postavení socialistického podniku, o Národnom fronte atď. Tomu a ďalším proceduálnym otázkam zodpovedal časový program predkladania materiálov orgánom KSČ. Zároveň sa mal dopracovať materiál o vymedzení vzťahu federálnych a národných straníckych orgánov (!). In: NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/6, Výkonný výbor predsedníctva ÚV KSČ 1968 – 1969, sv. 1, ar. j. 1, zasadanie 3. 12. 1968, č. sp. 5093/31. Pozri CIGÁNEK, František – FELCMAN, Ondřej (eds.): *Národní shromáždění. Srpen 1968 – leden 1969*. Ediční řada Prameny, Díl 3/3 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2009, s. 106-114, 130-132, 169-171, 218-288, 371-378.

- 4) Zároveň sa pripravovala federalizácia systému Národného frontu a 6. 12. 1968 bol vypracovaný návrh štatútu Národného frontu, ktorý predložil Evžen Erban. In: NA ČR, f. ÚV KSČ 02/1, Predsedníctvo ÚV KSČ 1966 – 1971, sv. 86, ar. j. 137, č. sp. 5132/31. Podrobne k problematike Národ-

ného frontu a súvisiacou vnútropolitickou situáciou PECKA, Jindřich – BELDA, Josef – HOPPE, Jiří (eds.): *Občanská společnost 1967–1970. Sociální organizmy a hnutí Pražského jara 1967–1970*. Ediční řada Prameny, Díl 2/2 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1998, s. 31-119. Podobne CIGÁNEK, František – FELCMAN, Ondřej (eds.): *Národní shromáždění. Srpen 1968 – leden 1969*, s. 36-61, 100-103 a zákon o NF, s. 112-114.

- 5) Pozri dokumenty k problematike legislatívy č. 10, 50-51 z 3. 12. 1968, 13. a 28. 8. 1969.

1968, 5. december, Praha. – **Výňatok z referátu predsedu vlády ČSSR Oldřicha Černíka o úlohách upevňovania štátu a inštitucionálneho usporiadania vládnych orgánov v česko-slovenskej federácii.**¹

[...] ^a

Jako jeden z rozhodujúcich krokov směřujících k demokratické přestavbě státoprávního uspořádání vztahů mezi našimi národy a upevnění socialistického Československa vůbec bylo přijetí ústavního zákona o československé federaci.² Je to však skutečně pouze první opatření a nezbytný ústavněprávní předpoklad pro uvedení federace do života. Její praktická realizace je bezprostředně spojena jak s propracováním a uskutečňováním naší ekonomické reformy, tak s celkovou přestavbou celého státního mechanismu jako nedílné součásti přestavby celého našeho společenskopolitického systému. V rámci tohoto procesu nepochybně realizace federativního uspořádání státu vytváří kvalitativně nové prvky v celkové společenskopolitické struktuře republiky. Zároveň je však nutno otevřeně říci, že současně nelze samotnou formu federativního uspořádání státu přeceňovat a spoléhat na to, že automaticky vyřeší všechny vážné ekonomické a politické problémy.

Do komplexu změn vyplývajících z federativního uspořádání státu nepochybně patří kvalitativně nová úprava zastupitelských i výkonných orgánů našeho státu.³ Musí být provedena tak, aby odpovídala hlavnímu požadavku posílení socialismu v Československu v souladu se základními rysy polednové politiky.⁴ Proto se opírá jak o další rozvoj demokratických práv a svobod občanů a jejich aktivní uplatnění, tak i o cílevědomé soustředěné řízení společenských procesů v socialistickém státě a jejich využití ve prospěch celé společnosti. Považují za potřebné v této souvislosti znovu zdůraznit některá obecná ideově politická východiska, která je nutno při praktické výstavbě nové struktury federálních a národních orgánů respektovat a rovněž důsledně dbát o jejich uplatňování v praktickém fungování jak federálních, tak i národních zastupitelských i výkonných orgánů.

[...] ^b

Na rozdíl od tradičního, klasického pojetí federalismu, jež chápe federaci jako státní mechanismus založený na teritoriálně národním rozdělení moci na sobě nezávislých jednotek, uskutečňujeme československou federaci jako novou společenskopolitickou strukturu. V tomto pojetí vyjadřuje a zabezpečuje federalismus jak existenci a uplatnění národních zájmů, tak i zájmů jiných sociálních kolektivů. Současně vytváří i předpoklady pro jejich vědomou a reálnou účast na tvorbě státní vůle a uskutečňování společných zájmů. Nová kvalita tohoto společenství obsahuje v sobě prvky společných a obecných zájmů a z toho vyplývají funkce a úkoly, které přesahují možnosti národních republik. Takovéto pojetí federalismu, založené na respektování specifických dílčích národních zájmů a současně na jejich harmonizování s internacionálními, obecnými a společnými zájmy federace jako celku, se může stát spolehlivým základem k tomu, aby československá federace nebránila potřebnému sjednocování a integraci hlubších ekonomických, politických a jiných společenských procesů.

Z uplatňování federalismu v Marxově a Leninově pojetí jako socialistické, demokratické společenskopolitické struktury vyplývá, že nesmí dojít k naprosté odloučenosti státně mocenské sféry federace a národní republiky. Naopak je nutno vytvořit jednotný, harmonicky pracující mechanismus, složený ze soustavy federálních a národních orgánů s tím, že na tvorbě a realizaci společných úkolů a politiky federace se účastní obě národní republiky.

[...] ^c

Vytvoření federace chápeme tedy nikoliv jako faktor desintegrace, ale naopak jako faktor přispívající k vytvoření nové, kvalitativně vyšší jednoty obou našich národů, celé naší společnosti. Tomuto pojetí federalismu v československých podmínkách odpovídá soustava ústavněprávních záruk zajišťujících rovnoprávnost slovenského národa s národem českým, zákonem majorizace v zásadních otázkách (popřípadě principem parity ve složení federálních orgánů), institucionální uspořádání ústředních orgánů státní správy federace i úprava jejich vzájemných vztahů k ústředním orgánům národních republik.

Jde přitom současně o takovou úpravu státoprávních vztahů, která nemá obdoby v existujících federacích, a proto také nemůžeme mechanicky přebírat cizí zkušenosti a vzory. Právě proto, že jde o věc novou a nevyzkoušenou, musíme si velmi bedlivě uvědomovat všechna rizika s tím spojená. Mezi základní patří možnost vzniku nezdravých dezintegračních odstředivých tendencí. Všichni si jistě uvědomujeme jak velký význam pro osudy naší země vždy v minulosti měla jednota našich národů. Tato jednota je v současné době tím naléhavější, že v moderní společnosti probíhají zákonité integrační procesy jakožto předpoklad pro její zdárný vývoj. Je proto na prvním místě povinností strany, aby viděla všechna úskalí a nebezpečí, jež tuto jednotu ohrožují, aby dbala o jednotu národní a celostátních zájmů, aby nepřipustila oslabování hlavních nezbytných integrujících faktorů v ekonomice, politice i v institucionálním uspořádání. Konkretizace vzájemných vztahů federálních a národních orgánů je tedy záležitostí složitou a citlivou.⁵ Vyžaduje proto obzvláštní ohleduplnost, toleranci, vzájemnou úctu a pochopení i nezbytný kompromis, snahu po vzájemném dorozumění, aby nedocházelo k zbytečnému užívání, nebo i zneužívání příslušných ústavních záruk rovnoprávnosti, jež by mohlo podstatně snížit efektivnost a účinnost nového uspořádání státu.

To je o to důležitější, že do struktury ústředních orgánů státní správy federace zavádíme zcela nové druhy a typy orgánů, s jejichž fungováním a praktickou činností nemáme vlastní zkušenosti (federální výbory). dále obnovujeme instituci státních tajemníků, jejichž postavení a úkoly v činnosti federálních ministerstev i v práci vlády bude třeba přesně vymezit. Kromě toho se počítá i s možností vytvářet z iniciativy příslušných ústředních orgánů státní správy rady jako poradní a koordinační orgány, jež by svými návrhy a doporučeními měly zabezpečit potřebnou jednotu jak právní úpravy, tak i praktické činnosti v řadě oblastí, přenesených do výlučné pravomoci národních republik (školství, zdravotnictví, lesní a vodní hospodářství).

Důsledky federativního uspořádání se nezbytně projeví v nové kvalitě jak celkového institucionálního uspořádání ústředních orgánů státní správy federace, zejména pak i v postavení a způsobu i metodách práce vlády, tak i v rozsahu a metodách práce jednotlivých ústředních orgánů státní správy federace, ať už ministerstev, federálních výborů nebo ostatních ústředních orgánů federace.

[...] ^d

Uspořádáním působnosti a vztahů federálních a národních orgánů je založeno na těchto zásadách:

1. Zásadní úkoly zahraniční politiky, obrany země, hospodářské politiky a další důležité úkoly vnitřní politiky formují a provádějí federální orgány, neboť vyjadřují zájmy celé československé společnosti. Přitom ovšem národní republiky se na formulování a realizaci těchto úkolů podílejí.

2. Základní metodou těchto úkolů a funkcí federace budou především rozvíjení zákonodárné činnosti a realizace opatření v oblastech a otázkách, jež ústavní zákon vyhrazuje federaci. Tím budou současně stanoveny podmínky pro jednotné fungování celého řídicího systému. To je nezbytné proto, aby základní společné zájmy v oblasti rozvoje zahraničních vztahů, budování obrany země, posilování integračních ekonomických faktorů a stability ekonomických podmínek socialistického podnikání apod. mohly být uspokojovány harmonicky při respektování vzájemných souvislostí a s optimálním využitím všech možností celé socialistické společnosti.

3. Pokus jde o řadu běžných úkolů státní správy, soustředěných dosud v ústředních orgánech, jejich plnění se přesune na ústřední orgány státní správy národních republik.

Vzhledem k dělbě práce a působnosti mezi federací a republikami bude zvláště nutné vytvořit podmínky pro to, aby federální vláda skutečně fungovala a pracovala jako nejvyšší výkonný orgán státní moci federace, jako kolektivní politický orgán, politicky a ústavně odpovědný za plnění úkolů, které jí svěřuje ústavní zákon.

Tomuto novému ústavnímu postavení federální vlády, jejím úkolům řídicím, rozhodovacím i koordinačním, zamýšlíme přizpůsobit i formy a metody práce vlády, její vnitřní uspořádání, jež by zabezpečilo potřebnou pružnost a dělnost a aktivní účast jejích jednotlivých členů. Rovněž uspořádání a metody práce aparátu federální vlády, který bude muset zajišťovat kvalifikované služby pro vlastní činnost a její rozhodování, budeme muset přizpůsobit novým podmínkám.

Přitom bude vláda současně dbát i o uplatnění principů národní rovnoprávnosti nejen ve struktuře a složení federálních ministerstev a výborů, ale také ostatních ústředních orgánů státní správy i ve vlastním aparátu federální vlády.

[...]e

Rezoluce listopadového pléna ÚV KSČ zdůrazňuje, že základní linií v hospodářské politice strany je pokračování v nastoupené cestě ekonomické reformy tak, aby bylo využito všech možností a předností socialistického vedení hospodářství. Tuto cestu jsme nastoupili již před lednem a museli bychom v ní pokračovat, i kdyby nebylo federalizace. Musíme v ní pokračovat tím spíše, že přistupujeme k federalizaci. Další rozvoj ekonomické reformy je nezbytnou podmínkou racionálního uspořádání státních orgánů, k němuž nyní přistupujeme.

[...]f

Racionální rozvoj ekonomiky se neuskutečňuje na základě volné hry tržních sil, ale na základě regulovaného trhu, který je spojením plánovité hospodářské politiky státu s využitím zdravých tržních impulsů. Je tedy nezbytné, aby podniky byly relativně samostatné, avšak zároveň je nezbytné, aby se dostatečně výrazně uplatnila usměrňující funkce hospodářské politiky státu. Zvýšení samostatnosti podniků tedy nikterak neznamená, že má dojít k vyloučení vlivu státu na ekonomiku. Z arzenálu státních zásahů do ekonomiky musí být zajisté vyloučeny zásahy, které jsou neslučitelné s logikou ekonomického systému řízení. Avšak takovéto zásahy zdaleka nevyčerpávají celou oblast centrálního řízení, která zahrnuje celou řadu funkcí informačních, regulačních, organizátorských a kontrolních. Všechny tyto funkce nezanikají, ale existují a rozvíjejí se dále s rozvojem celé socialistické ekonomiky, s rozvojem metod jejího řízení, a nesmějí proto narušovat logiku ekonomického systému řízení.

[...]g

Soudíme, že v souladu s pojetím plánovité hospodářské politiky státu by měl podporu integrace v takových oborech a odvětvích převzít stát. Stát se musí ujmout této úlohy z toho

důvodu, že je jeho povinností zasáhnout všude tam, kde se nedostatečně projevuje stimulační funkce trhu. Podpora integrace ze strany státu bude však nutná pouze v těch oborech a odvětvích, kde je koncentrace prostředků a možků podmínkou úspěšného rozvoje a kde se neprosazuje dostatečně z vůle samostatných podniků. Je-li však už taková integrita nutná, neměla by se zastavit na hranicích národních států. Jsme toho názoru, že ekonomická integrace překračuje tyto hranice a že stát musí podporovat integraci českých i slovenských podniků ve všech případech, kdy je to v souladu s racionálními požadavky ekonomického rozvoje a konkurenční schopnosti naší ekonomiky.

[...]h

V souvislosti s tím bych rád zdůraznil toto:

Jestliže rozvoj ekonomických reforem není možný bez vzájemné důvěry mezi státní a podnikovou sférou, stejně tak není možný bez soustavného prohlubování důvěry a spolupráce mezi oběma národními ekonomikami a mezi oběma vůbec.⁶ Udržovat dobrou spolupráci a vzájemnou důvěru je jeden z nejdůležitějších úkolů obou národů. Bude to zajisté proces, při němž nemusí být nouze o názorové rozdíly. Tyto rozdíly nesmíme zastírat, nesmíme je však také stavět nesmiřitelně proti sobě. Řešení těchto přirozených rozporů musí spočívat především na pravdivých a co nejúplnějších informacích a na věcné strážlivé analýze.

To je tím nutnější, že přes všechno vynaložené úsilí nemůžeme předpokládat, že tyto složité a náročné otázky jsme již nyní beze zbytku vyřešili a vše správně stanovili. Promyslet a do správné institucionální formy převést všechny požadavky federativního uspořádání státu, ekonomické reformy a účinného politického systému v Československu vůbec nemůže být úkolem jednorázovým. Je proto třeba počítat, že se tedy budeme ke všem těmto otázkám znovu vracet a – poučení praxí – hledat zdokonalení a zlepšení toho, co navrhujeme dnes.

[...]ch

Prameň: NA ČR, f. ÚV KSČ/02/1, *Predsedníctvo ÚV KSČ 1966–1971*, sv. 86, ar. j. 137, *zasadanie 11. 12. 1968*, č. sp. 5125/32. – *Xerokópia*, 19 s.

- a Názov materiálu Úkoly upevňování státu a institucionálního uspořádání vládních orgánů v československé federaci.
- b Odstavec, že čs. federácia vychádza z marxisticko-leninského učenia a chce prekonať dovedajší tzv. asymetrický model usporiadania štátu.
- c Odstavec o konsolidačnej úlohe socialistického štátu.
- d Odstavec o potrebe novej štruktúry ústredných orgánov.
- e 2 odstavce inštitucionálnom usporiadaní ústredných orgánov štátnej správy federácie, ktorá mala prekonať stav provizória. Upevniť tak postavenie orgánov orgánov socialistického štátu. Súvisí to okrem iného aj s uskutočňovaním ekonomickej reformy.
- f 2 odstavce o potrebe realizácie ekonomickej reformy.
- g 2 strany k ekonomickým otázkam.
- h Odstavec o potrebe prekonania dezintegračným tendenciám v oblasti ekonomiky.
- ch 3 strany k ekonomickým otázkam.

1 Pozri dokumenty 21. 9., 26. 9., 11. 11., 2. 12. 1968, 8. 1. a 24. 3., 27. 11. 1969. O zasadání ÚV KSČ 12. – 13. 12. 1968 pozri *Rok šedesátý osmý v usneseních a dokumentech ÚV KSČ*. Praha, Svoboda 1969, s. 405–455. Zasadanie prijalo uznesenie k inštitucionálnemu usporiadaniu orgánov v československej federácii. Porovnaj dokumenty č. 14–16 z 19. a 21. 12. 1968.

2 ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968. Federalizácia československého štátu 1968–1970*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970 (dalej Ediční řada Prameny). Díl 5/1sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplňek 1996, s. 346–375.

- 3 K FZ ČSSR pozri najmä dokumenty (celkovo k česko-slovenskej federácii zo 17. 9. 1968), z 5. 12. 1968, 29. 1., 23. 4., 24., 27. 6. 1969.

Vedenie štátu a KSČ si bolo vedomé vysokej náročnosti realizácie ústavného zákona o česko-slovenskej federácii, navyše za napätej vnútropolitickej situácii. Výkonný výbor ÚV KSČ rokoval o menovaní federálnej vlády, ako aj o účinnosti zákonov od 1. 1. 1969. Tiež pozri FELCMAN, Ondřej – VONDROVÁ, Jitka (eds.): *Vláda a prezident. Období normalizace (září 1968 – říjen 1969)*. Ediční řad Prameny, Díl 8/2 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2010, s. 170-179. Diskusiu v NZ pozri na www.psp.cz, Digitální knihovna, NS RČS 1964–1968, 29. schůze, 19. prosince 1968. Návrhy zákonov s dôvodovými správami z 21. 11. 1968, ktoré sa predkladali ČNR a SNR k zaujatiu stanoviska, pozri aj v SNA, f. ÚV SSR – Vláda ČSSR, kart. 472, zasadanie vlády 21. 11. 1968, č. sp. 26 931/68-12.

Výkonný výbor bol ďalej za to, aby prezident ČSSR požiadal vládu o zotrvanie vo funkcii až do 1. 1. 1969, kedy novú federálnu vládu vymenuje. Vlády republík mali menovať predsedníctva národných rád. Všetko v zmysle ústavného zákona č. 143/1968 Zb. In: *NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/6, Výkonný výbor predsedníctva ÚV KSČ 1968 – 1969, sv. 1, ar. j. 1, zasadanie 3. 12. 1968, č. sp. 5093/31 a 5095/31.*

- 4 Podľa O. Černíka bola novembrová rezolúcia ÚV KSČ prijatá za „*takového stavu ve straně a ve společnosti, v němž se navšech stupních projevilo výrazné rozkolísání dříve běžných a fungujících principů, systémů a metod*“. Preto zasadanie vytýčilo, že treba začať zjednocovanie strany a jej vnútornú konsolidáciu. In: VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír (eds.): *Komunistická strana Československa : Normalizace (listopad 1968 – září 1969)*. Ediční řada Prameny, Díl 9/4 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2003, s. 56. Tiež pozri BÁRTA, Miloš – FELCMAN, Ondřej – BELDA, Josef – MENCL, Vojtěch: *Československo roku 1968. 2. díl: počátky normalizace*. Praha, Parta a Ústav mezinárodních vztahů 1993, s. 24-31. Na decembrovom zasadaní ÚV KSČ sa rokovalo o ekonomickém reforme, ktorej sa venovala väčšia pozornosť ako inštitucionalizácii česko-slovenskej federácie. Tamže, s. 38. Na zasadaní boli schválení členovia federálnej a národných vlád.

- 5 Pozri programové vyhlásenia národných vlád z 23. a 24. 1. 1969 v dok. č. 23 a 24.

- 6 Porovnaj hodnotenia čs. federácie národnými vládami z júla 1969 v dok. č. 45 a 48.

13

1968, 19. december, Praha. – **Ústavný zákon číslo 171/1968 Zb. o zriadení federálnych ministerstiev a federálnych výborov.**¹

Národné zhromaždenie Československej socialistickej republiky sa uznieslo na tomto ústavnom zákone:

Čl.1

Zriaďujú sa tieto federálne ministerstvá:

Ministerstvo zahraničných vecí,

Ministerstvo národnej obrany,

Ministerstvo vnútra,

Ministerstvo plánovania,

Ministerstvo financií,

Ministerstvo zahraničného obchodu,

Ministerstvo práce a sociálnych vecí.

Čl.2

Zriaďujú sa tieto federálne výbory:

Výbor pre ceny,

Výbor pre technický a investičný rozvoj,

Výbor pre priemysel,

Výbor pre poľnohospodárstvo a výživu,

Výbor pre dopravu,

Výbor pre pošty a telekomunikácie,

Výbor pre tlač a informácie.

Čl.3

Federálne ministerstvá a federálne výbory ako ústredné orgány štátne správy Československej socialistickej republiky plnia úlohy vo veciach patriacich do pôsobnosti Československej socialistickej republiky.

Čl. 4

Federálne ministerstvo riadi a za jeho činnosť zodpovedá minister. Na riadení federálneho ministerstva sa podieľa štátny tajomník.

Čl. 5

Tento ústavný zákon nadobúda účinnosť 1. januárom 1969.²

[...] ^a

Prameň: Zbierka zákonov Československej socialistickej republiky. Ročník 1968. Čiastka 46, s. 459. – Tlač, 1 s. Publikované GRONSKÝ, Ján: *Dokumenty k ústavnému vývoji Československa. Sv. 3: 1968–1989. Praha, Univerzita Karlova v nakl. Karolinum 2000, s. 79-80.*

a Podpísaní Svoboda v.r., Smrkovský v.r., Ing. Černík v.r.

- 1 Napriek vydaniu zákona meškalo vydanie zákona o pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov (pozri najmä dokument a poznámky k materiálu O. Černíka z 5. 12. 1968, ako aj dokumenty z 24. 3., 1. 7., 7. 8. 1969 a 9. 1. 1970), čo spôsobovalo vážne škody vo výkone federálnych výkonných orgánov, ako aj v ich vzťahoch k národným ministerstvám. Diskusiu v NZ pozri na www.psp.cz, Digitální knihovna, NS RČS 1964 -1968, 29. schůze, 19. prosince 1968, část 21-23/43. Z diskusie vyplynulo, že problémom bolo zriadenie federálneho výboru pre zdravotníctvo či federálneho výboru pre technický rozvoj a výstavbu (dok. č. 45 a 48). Dokonca P. Colotka upozorňoval, aby sa nezvyšovalo napätie okolo federalizácie štátu, a keď „tu zabehávame štátoprávne riešenie, ktoré doteraz nebolo, a že chceme, aby bolo do budúcnosti silou tejto republiky, nie je to jej oslabovaním“. Tamže, časť 22/43, s. 3. Pre ústavný zákon napokon hlasovalo 156 z 208 poslancov z českých krajín a 72 poslancov z 92 zo Slovenska. Tamže, časť 23/43, s. 2.
- 2 Pozri dok. č. 56 z 27. 11. 1969.

14

1968, 19. december, Praha. – **Zákon č. 172/1968 Zb. o federálnych výboroch.**

Národné zhromaždenie Československej socialistickej republiky sa uznieslo na tomto zákone:

§ 1

Federálne výbory sú ústrednými orgánmi štátnej správy Československej socialistickej republiky.

§ 2

Federálny výbor sa skladá z predsedu, podpredsedu a z ďalších 4 až 10 členov. Počet členov každého federálneho výboru určí vláda Československej socialistickej republiky, a to tak, aby sa výbor skladal z rovnakého počtu občanov Českej socialistickej republiky a Slovenskej socialistickej republiky.

§ 3

Podpredsedu a ostatných členov federálneho výboru vymenúva a odvoláva vláda Československej socialistickej republiky na návrh vlád oboch republík. Ak je ministrom - predsedom federálneho výboru občan Českej socialistickej republiky, je podpredsedom federálneho výboru občan Slovenskej socialistickej republiky alebo naopak.

§ 4

V čase medzi schôdzami federálneho výboru môže neodkladné opatrenia robiť minister - predseda federálneho výboru po dohode s podpredsedom federálneho výboru. Tieto opatrenia podliehajú dodatočnému schváleniu federálneho výboru. Ak ich federálny výbor neschváli na svojej najbližšej schôdzi, strácajú ďalšiu platnosť.

§ 5

Federálny výbor sa schádza na svoje schôdze podľa potreby, najmenej však raz mesačne. Schôdze federálneho výboru zvoláva minister - predseda. Minister - predseda je povinný zvolať schôzdu federálneho výboru, ak o to požiada niektorá národná časť.

§ 6

Federálny výbor sa môže uznášať, ak je prítomná nadpolovičná väčšina jeho členov. Opatrenia prijíma nadpolovičnou väčšinou hlasov všetkých svojich členov. Opatrenia federálneho výboru podpisuje minister - predseda.

§ 7

Ministra - predsedu federálneho výboru zastupuje v jeho funkcii predsedu výboru podpredseda federálneho výboru.

§ 8

Prípravu rokovania federálneho výboru, realizáciu jeho opatrení a vybavovanie bežných vecí zabezpečuje aparát federálneho výboru.

§ 9

Vychádzajúc z čl. 82 ústavného zákona o československej federácii a z tohto zákona, vydá si každý federálny výbor rokovací poriadok.

§ 10

Tento zákon nadobúda účinnosť 1. januárom 1969.¹
[...]^a

a Podpísaní Svoboda v.r., Smrkovský v.r., Ing. Černík v.r.

- 1 Podobne ako ohľadom zákona o federálnych ministerstvách a federálnych výboroch (pozri príslušný dokument), stále chýbalo vydanie zákona o pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov (pozri dokumenty z 24. 3. 1969, národných vlád z júla 1969, všetkých troch vlád zo 14. 10., 19. a 27. 11. 1969). Podobne chýbali zákony o ústavných súdoch (pozri dokumenty z 25. 6. a 29. 7. 1969), ktoré by riešili kompetenčné spory medzi federálnymi a výkonnými orgánmi a napomohli by riešeniu veľmi náročnej a zložitej problematiky (pozri dokumenty o genéze návrhu tzv. kompetenčného zákona o pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov). Osobitným problémom sa stala legislatíva, pozri dokumenty z 3. 12. 1968, 24. 6., 13. a 28. 8., 17. 12. 1969, 21. 1. 1970.

1968, 19. december, Praha. – *Návrh zásad postupu riešenia územno-správnej organizácie, postavenia a pôsobnosti národných výborov v podmienkach federatívneho usporiadania štátu, ktorý predložila Správna komisia Českej národnej rady.*

[...] ^a

Prijetí ústavného zákona č. 143/1968 Sb. o čs. federaci a s ním souvisící vytvoření České socialistické republiky na území českých a moravských krajů přináší zásadní změny jak v postavení a působnosti dosavadních ústředních orgánů státní moci a správy, tak v postavení národních výborů, jejichž řízení a řešení otázek jich se týkajících přísluší nyní do výlučné pravomoci národních orgánů. Tato skutečnost spolu s postupnou realizací ekonomické reformy vyvolává současné potřebu přezkoumat vhodnost dosavadní třístupňové organizace národních výborů a jejich vztahů k ústředním orgánům státní moci a správy i navzájem. Potřebu urychleného řešení těchto otázek vyvolává rovněž silná kritika nedemokratického způsobu provedení územně-správní reformy v roce 1960 a téměř 80 požadavků městských a místních národních výborů a dalších orgánů, organizací a institucí na obnovení bývalých nebo vytvoření nových okresů.

Správní komise České národní rady stejně jako předsednictvo České národní rady se nově vzniklou situací několikrát zabývaly, zejména v souvislosti s již uvedenými požadavky na obnovení bývalých nebo vytvoření nových okresů. Přijaly k tomu shodně závěry, že jedním z naléhavých a prvořadých úkolů nových zákonodárných a výkonných orgánů České socialistické republiky – České národní rady a vlády České socialistické republiky – je provést analýzu dosavadní soustavy národních výbor jejich vztahů navzájem i k ústředním orgánům a celé územně-správní organizace a připravit na vědeckém základě (s využitím již zpracovaných studií, námětů a návrhů, za účasti pracovníků teorie i praxe, vědeckých institucí, vysokých škol, národních výborů všech stupňů a dalších orgánů a organizací, zabývajících se touto problematikou) návrh na řešení působnosti a struktury národních výborů, jako demokratických zastupitelských, samosprávných a výkonných orgánů státní správy v místech, městech a na příslušných územích a tomu odpovídající územně-správní organizace. Současně byly stanoveny zásady, z nichž je třeba při zpracování návrhu působnosti a struktury národních výborů a územně-správní organizace vycházet. Jde zejména

1. o posílení a rozvoj samosprávných funkcí zejména měst a obcí a vytvoření relativně stabilní a dlouhodobě určené ekonomické základny národních výborů,
2. o přiblížení výkonu státní správy občanům, aby zejména městské a místní národní výbory, na které se občané převážně obracejí se svými potřebami, byly vybaveny takovou pravomocí, která jim umožní tyto potřeby občanů v maximálním rozsahu ve vlastní kompetenci – bez odkazování na národní výbor vyššího stupně – bezprostředně uspokojovat a zabezpečovat,
3. moderní, účelnou a přitom hospodárnou strukturu národních výborů a územně-správní organizace,
4. využití pozitivních myšlenek návrhu Jihomoravského KNV na řešení vnitřní územně-správní organizace České socialistické republiky,
5. individuální posouzení a projednání došlých požadavků na obnovení dřívějších a vytvoření nových okresů s žadateli a jejich využití při zpracování příslušných návrhů řešení,¹

6. rganizování prací na vypracování nového modelu soustavy národních výborů a s územně-správní organizace tak, aby se vycházelo z vyjasnění obsahových otázek pravomoci, samosprávy a správní působnosti nejnižších článků národních výborů, tj. místních a městských národních výborů a teprve na tomto základě bylo řešeno jak územně-správní uspořádání, tak celá struktura národních výborů,²
 7. vyjasnění vzájemných vztahů národních výborů, jako zastupitelských a samosprávných orgánů i orgánů státní správy, k ústředním orgánům české socialistické republiky – k České národní radě a k vládě České socialistické republiky a jejím orgánům.
- Dále byl přijat závěr, že do doby než bude připraven komplexní návrh řešení, je třeba ponechat beze změny jak dosavadní soustavu národních výborů, tak územně-správní organizaci České socialistické republiky.³

*

Vycházejíc z těchto závěrů a z konzultací postupu řešení otázek postavení, úlohy a působnosti národních výborů a územně-správní organizace v nových podmínkách s odborníky, dospěla správní komise České národní rady k názoru, že zpracování této složité a komplexní řešení vyžadující problematiku nelze svěřit sebe kvalifikovanějšímu aktivu odborníků teorie a praxe pouze na dobrovolném základě. Z toho důvodu a také proto, že jde o politicky velmi závažné a v široké veřejnosti živé otázky, které je žádoucí komplexně řešit v nejkratší možné době, bylo doporučeno, aby vypracováním příslušných návrhů byl pověřen příslušný orgán, kterému to ze zákona přísluší. Tímto orgánem, je podle ústavního zákona o čs. federaci vláda České socialistické republiky jako nejvyšší výkonný orgán České socialistické republiky. Je proto úkolem vlády, aby navrhla optimální způsob zabezpečování výkonu státní správy na celém území republiky a tomu odpovídající soustavu národních výborů i nejhodnější územně-správní organizaci. Přitom se předpokládá, že vládou zpracované návrhy budou průběžně předkládány k projednání, posouzení a schválení České národní radě a jejím orgánům, zejména budoucímu výboru České národní rady pro národní výbory.

Proto správní komise České národní rady doporučuje předsednictvu České národní rady, aby požádalo vládu České socialistické republiky po jejím jmenování o zabezpečení tohoto úkolu, tj. vypracování nového modelu moderní, účelné a hospodárné soustavy národních výborů a územně-správní organizace, které budou odpovídat podmínkám České socialistické republiky s tím, že vláda zaujme k těmto otázkám stanovisko již ve svém prohlášení.

Spolu s tím navrhuje správní komise předsednictvu České národní rady, aby doporučilo vládě České socialistické republiky vycházet při řešení otázek optimálního uspořádání národních výborů a územně-správní organizace České socialistické republiky z těchto zásad:⁴

1. cílem nového uspořádání národních výborů a územně-správní organizace musí být přiblížení národních výborů jako zastupitelských a samosprávných orgánů a orgánů státní správy občanům. Proto je nutno nejprve vyřešit obsahové otázky pravomoci a činnosti nejnižších článků národních výborů, tj. městských a místních, a teprve na tomto základě zpracovat otázky obsahu činnosti, pravomoci, působnosti a organizace vyšších stupňů národních výborů;
2. nedílnou součástí řešení problematiky národních výborů jsou otázky místní a územní samosprávy. Proto je jim nutno věnovat zvláštní pozornost, zejména se zřetelem k pro-

blematice vlastní ekonomické základny samosprávy, která musí zabezpečit relativně dlouhodobou stabilitu rozpočtového hospodaření národních výborů. Tento požadavek, s nímž souvisí také otázky tzv. městského a obecního hospodářství, nutno respektovat při zpracování návrhu daňové reformy;

3. územně-správní organizace musí navazovat na řešení obsahových otázek pravomoci a činnosti jednotlivých stupňů národních výborů. Proto je nezbytné, aby vycházela z komplexního zpracování celé problematiky;
 4. při řešení otázek je třeba využít studií a materiálů, které již zpracovaly odborné instituce, zabývající se touto problematikou, jakož i dalších námětů a návrhů, k nimž se dopracovaly národní výbory a různé pracovní skupiny, zejména pracovní skupiny civilně-správního úseku ministerstva vnitra;
 5. návrhy řešení je žádoucí připravovat a předkládat v alternativách, aby jejich vzájemným porovnáváním bylo možno dosáhnout optimálního výsledku;
 6. k zabezpečení úspěšných výsledků je třeba zapojit jak vědecká pracoviště a vysoké školy, zabývající se problematikou národních výborů, samosprávy a územně-správní organizace, tak funkcionáře a pracovníky národních výborů.
- [...]^b

Prameň: *APS PČR, f. ČNR – přípravní komise 1968, inv. č. 48, kart. 10, 5. schůze správní komise ČNR 19. 12. 1968. – Xerokópia, s. 6. Tiež: APS PČR, f. Česká národní rada I. volební období 196–1971, inv. č. 14, kart. 12, 1. schůze předs. ČNR 6. 1. 1969, k bodu ako príloha II.*

- a Uvedené hore Správní komise České národní rady, pod tým v strede Návrh zásad postupu řešení územně-správní organizace a systému národních výborů v podmínkách federativního uspořádání státu, podčiarknuté.
- b Uvedený dátum materiálu 9. 12. 1968.

- 1 Predseda ČNR Č. Císař žiadal v liste zo 7. 10. 1968 podpredsedu vlády G. Husáka o posunutí termínu posúdenia požiadaviek na znovuzriadenie doterajších a vytvorenie nových okresov v súvislosti s riešením otázok územno-správnej organizácie v podmienkach federatívneho usporiadania štátu až po 30. októberi, keď bude mať ČNR komplexný materiál a môže s ním potom pracovať. Císař pripomenul, že ešte stále nie je ujasnená celá problematika územno-správnej organizácie v podmienkach federatívneho usporiadania štátu na základe odborných podkladov. Pritom dosť predstaviteľov okresov viaže územno-správnú organizáciu len na federalizáciu štátu a nepochopili riešenie organizácie štátu aj ako osobitný celok. Preto Predsedníctvo ČNR odporučuje vláde, aby až po spoločnom rokovaní s KNV sa vyslovili k problematike. In: *APS PČR, f. ČNR – prípravní komise 1968, inv. č. 45, kart. 8.*
- 2 Už v júni 1968 vypracovala Odborná vládna komisia model územno-správnej organizácie štátu a zároveň sa táto problematika stala predmetom rokovaní okolo tzv. trojdielnemu usporiadaniu ČSSR (stanoviská Moravy a Sliezska). In: *ŽATKULIAK, Jozef (ed.): Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968. Federalizácia československého štátu 1968–1970. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970. Díl 5/1sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1996, s. 123-129, 151-158, 301-302.*
- 3 Na rokovaní Správnej komisie ČNR 26. 11. 1968 sa upozornilo na to, že treba vyriešiť pri rešpektovaní českých národných záujmov komplikované vzťahy ústredných orgánov k NV a ukazuje sa ako vážny problém celá reforma verejnej správy (samosprávy miest a obcí). Člen komisie Milan Ptáček to dal do súvislosti s ustanovením českej vlády, čo sprevádzajú určité provizóriá. In: *APS PČR, f. ČNR – přípravní komise 1968, inv. č. 47, kart. 10, 4. schůze správní komise ČNR 26. 11. 1968, Zápis..., s. 2-3. Aj rokovanie správne komisie 19. 12. 1969 ukázalo nepripravenosť materiálu o zriadení, či skôr kompetenciách ministerstiev ČSR. Ptáček odporučal, aby s k tomu vyjadřilo vládna prehlásenie českej vlády a viazal problematiku na budúce voľby tak, aby sa tieto uskutočnili v novej organizácii NV. Analýza o NV sa mala ukončiť do 15. 2. 1969. In: *APS PČR, f. ČNR – přípravní**

komise 1968, inv. č. 48, kart. 10, 5. schůze správní komise ČNR 19. 12. 1968, Zápis z 5. schůze správní komise ČNR. In: NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/7, sv. 6, ar. j. 49 (tiež Sb. Komise vlády ČSFR, sign. VIII/49).

- 4 Komisia SNR pre národné výbory s Jánom Filkom síce privítala návrh zásad územno-správnej organizácie ČSSR a metód riadenia NV v podmienkach nového štátoprávneho usporiadania, no protestovala proti úzkemu vymedzeniu vzťahov federálnych, resp. národných orgánov k NV, teda ponechať podľa ústavného zákona č. 143/1968 Zb., v kompetencii národných vlád riadenie a kontrolu NV v nie dostatočnej šírke, vrátane vnútorného poriadku a bezpečnosti štátu, či civilno-správneho úseku (K problematike NV na Slovensku pozri dok. č. 43 z 27. 6. 1969, ako aj niektoré časti materiálu vlády ČSR zo 7. 7. 1969 v dok. č. 45.). Toto by malo byť včlenené do výlučnej právomoci republík, a nie federálneho orgánu (ministerstva vnútra). Tento názor zastával aj predseda SNR O. Klokoč. In: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – bežná spisovna, roky 1968–1970 (nespracované), kart. 147, č. sp.NV-1560/1968-nám.

1968, 21. december, Praha. – **Dôvodová správa Predsedníctva vlády ČSSR k vládnemu návrhu zákona o pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov.**¹

D ů v o d o v á z p r á v a

Předložený návrh zákona navazuje na ústavní zákon o zřízení federálních ministerstev a federálních výborů. Rozvádí jeho čl. 3, který stanoví, že federální ministerstva a federální výbory jako ústřední orgány státní správy ČSSR plní úkoly ve věcech patřících do působnosti ČSSR. Účelem navrhovaného zákona je podrobněji vymezit působnost federálních ministerstev a federálních výborů, a to v těchto směrech:

- na horizontální úrovni, mezi federálními ministerstvy a výbory navzájem i pokud jde o stanovení jejich povinností vůči federální vládě,
- po vertikální linii, ve vztazích k příslušným orgánům republik,
- obecně, z hlediska vydávání prováděcích obecně závazných právních předpisů.

Návrh zákona nezakládá novou působnost státních orgánů, ani ji věcně nemění, ale pouze z působnosti, kterou právní řád svěřil dosavadním ústředním orgánům státní správy, uvádí tu působnost, kterou napříště budou vykonávat federální orgány; zejména ve smyslu čl. 144 odst. 2 ústavního zákona o československé federaci stanoví, která zmocnění, oprávnění a jiné pravomoci náležejí jednotlivým federálním ministerstvům a federálním výborům. Přitom platí, že zmocnění, oprávnění a jiné pravomoci zde taxativně neuvedené budou vykonávat příslušná ministerstva a jiné orgány státní správy republik.

[...]a

Zákon je pojat tak, aby dával odpověď na otázku, které federální orgány jsou příslušné k plnění úkolů státní správy, patřících do působnosti ČSSR podle čl. 7 až 28 ústavního zákona o československé federaci. Jestliže jde o pravomoc federální vlády, uvádí se, které federální ministerstvo nebo který federální výbor se pověřuje přípravou opatření federální vlády v těchto věcech. Tímto vymezením působnosti jednotlivých federálních orgánů se zároveň stanoví i jejich odpovědnost za soustavné a cílevědomé zabezpečování úkolů federace.

K jednotlivým částem návrhu zákona se uvádí:

K části první (§ 1-10): V obecných ustanoveních jsou shrnuta ustanovení, která se vztahují na všechna federální ministerstva a federální výbory. Stanoví se v nich základní úkoly federálních ministerstev a federálních výborů, zásady jejich činnosti, zejména z hlediska jejich vzájemných vztahů i vztahů k příslušným ministerstvům a jiným orgánům státní správy republik a podřízenost federálních ministerstev a federálních výborů vládě ČSSR.

K části druhé (§ 11-43): Úpravou působnosti se odlišují jednak federální ministerstva z oblasti výlučné působnosti federace, jednak federální ministerstva a federální výbory z oblasti společné působnosti.

Federální ministerstvo zahraničních věcí a federální ministerstvo národní obrany vykonává veškerou působnost, kterou dosavadní právní řád svěřuje ministerstvu zahraničních věcí a ministerstvu národní obrany.

Federální ministerstvo zahraničních věcí dále vykonává některé správní agendy, a to podle vládního nařízení č. 31/1951 Sb., o styku státních úřadů a jiných orgánů s úřady a orgány cizích států, podle vládního nařízení č. 32/1951 Sb., o zřízení Správy služeb diplomatickému sboru, a podle § 24 tiskového zákona č. 81/1966 Sb.

U federálního ministerstva národní obrany jde o působnost podle branného zákona č. 92/1949 Sb. ve znění zákona č. 19/1958 Sb., podle zákona č. 169/1949 Sb., o vojenských

újezdech, podle zákona č. 88/1952 Sb., o materiálním zabezpečení příslušníků ozbrojených sil, ve znění zákona č. 76/1959 Sb. atd.

V působnosti federálního ministerstva vnitra (§ 13-16) je především konkretizován úkol federace „koordinovat činnost orgánů obou republik při řízení ozbrojených bezpečnostních sborů“, a to jak z hlediska normotvorné činnosti, tak i z hlediska součinnosti mezi ozbrojenými bezpečnostními sbory obou republik při zabezpečování ochrany veřejného pořádku a bezpečnosti (§ 13). Dále se stanoví postavení federálního ministerstva (ministra) vnitra vůči federálním složkám ozbrojených bezpečnostních sborů (§ 14). V § 15 se uvádějí některé agendy státní správy, které mají buď federální povahu (např. věci státních hranic a státních symbolů ČSSR) nebo podle své povahy nemohou být obstarávány republik (např. vykonávat působnost podle společeného zákona vůči organizacím, které sdružují dobrovolné společenské organizace z obou republik). Řízení civilní obrany, která tvoří součást obrany ČSSR (zákon č. 40/1961 Sb., o obraně Československé socialistické republiky), ponechává se podle dosavadní úpravy v resortu vnitra; to vyjadřuje § 16.

Ustanovení o působnosti federálního ministerstva plánování (§ 17-18) přihlížejí k zásadám platným pro plánování rozvoje hospodářství ČSSR a doplňují je o některé aspekty vyplývající z federativního státoprávního uspořádání. Blíže se však návrh problematikou plánování nezabývá; vychází z toho, že soustavu národohospodářských plánů, jejich strukturu, jakož i zásady tvorby plánů federace upraví zvláštní zákon Federálního shromáždění, jak předepisuje čl. 10 odst. 4 ústavního zákona o československé federaci.

Na federální ministerstvo plánování se dále přenáší dosavadní působnost ministerstva hornictví na úseku uranových rud (§ 19).

Federální ministerstvo financí (§ 20-22) plní řadu úkolů na úseku rozpočtového hospodaření federace. Stejně jako u plánování se ani zde podrobněji tyto úkoly nerozvádějí; to bude úkolem zvláštního zákona Federálního shromáždění, který má stanovit způsob zabezpečení příjmů státního rozpočtu federace, vztahy mezi státním rozpočtem federace a státními rozpočty obou republik, jakož i zásady rozpočtového hospodaření (čl. 11, odst. 5 ústavního zákona o československé federaci). Úkoly federálního ministerstva financí na dalších úsecích jsou normativní povahy (vyhlášovat vydání jednotlivých druhů peněz, vydávat prováděcí předpisy o devizovém hospodářství), dále spočívají v přípravě návrhů rámcových zásad dotační politiky pro vládu ČSSR a ve výkonné činnosti (pokud jde o správu národního majetku u federálních orgánů).

Federální ministerstvo zahraničního obchodu (§ 23-24) se pověřuje zabezpečováním zásad zahraniční obchodní politiky stanovených federální vládou. Z tohoto hlediska mu zejména přísluší vydávat organizacím oprávnění k zahraniční obchodní činnosti a plnit úkoly ústředního orgánu státní správy vůči federálním podnikům zahraničního obchodu. Vykonává dále působnost ve věcech celnictví; v tomto směru se též výslovně uvádí Ústřední celní správa, která podle dosavadních předpisů tvoří součást ministerstva zahraničního obchodu. Působnost federálního ministerstva zahraničního obchodu ve věcech devizového hospodářství (normotvorná a zároveň výkonná působnost) – na rozdíl od těžké působnosti federálního ministerstva financí (normotvorná působnost) i republikových ministerstev financí (výkonná působnost), která je všeobecná – se vztahuje jen na subjekty zahraničně obchodní činnosti.

Okruh osobnosti federálního ministerstva práce a sociálních věcí (§ 25-27) se vymezuje pracovními vztahy, mzdovou politikou a sociální politikou v širokém slova smyslu. Jeho pravomoc je dána především uvedenými normativními úpravami, kterými se pově-

řuje. Na úseku mzdové politiky mají ustanovení § 26 povahu speciálního zmocnění pro vydávání mzdových předpisů. Je tomu tak proto, že nemáme základní předpis, který by upravoval otázky regulace mzdového vývoje a zároveň skýtal náležitou oporu pro vydávání prováděcích mzdových předpisů; i zákoník práce v tomto směru odkazuje na zvláštní mzdové předpisy; v posledních letech byla za ně považována kompetenční ustanovení, která tvořila součást zákonů o zřízení ústředních mzdových orgánů a na jejich základě vydávané mzdové předpisy.

Federální výbor pro ceny (§ 28-29) se bude zabývat přípravou zásad státní cenové politiky, ročních programů vývoje cen a zásad regulace cen a tak zajišťovat jednotnou soustavu cen ve federaci. Zároveň k provedení čl. 15 písm. b) ústavního zákona o československé federaci se stanoví seznam cen surovin, výrobků a služeb, které určují federální orgány (Federální výbor pro ceny, popř. vláda ČSSR, pokud si určení některých cen vyhradí).

Vzhledem k tomu, že – obdobně jako je tomu u mzdové politiky – ani řízení a provádění cenové politiky se neopírá o náležitou právní úpravu, která by vybavovala příslušné cenové orgány i potřebnými zmocněními k vydávání prováděcích předpisů ve smyslu čl. 80, popř. čl. 139 ústavního zákona o československé federaci, bude vypracován návrh zákona Federálního shromáždění o regulaci cenové vývoje.

Působnost Federálního výboru pro technický rozvoj a výstavbu (§ 30) vyplývá z nového pojetí řízení a provádění státní technické politiky. Federální výbor pro technický rozvoj a výstavbu se zaměří na stěžejní úkoly, kterými se stanou vybrané meziodvětvové programy technického rozvoje. K jejich zabezpečení bude také disponovat potřebnými prostředky přidělenými ze státního rozpočtu federace. Úkoly vyplývající z těchto programů budou zadávány podle pravidel konkurzního řízení vědeckým a výzkumným ústavům, vysokým školám, pracovištím akademií věd atd. Jinak si ovšem resorty i VHJ, vysoké školy, akademie věd budou zajišťovat své vědecko-výzkumné úkoly a patřičným způsobem je také financovat (především ze státních rozpočtů příslušných republik).

Pro zvláště složitou a náročnou problematiku při zabezpečování rozvoje jaderné techniky se Československá komise pro atomovou energii, která dosud měla povahu poradního a koordinačního orgánu, přeměňuje ve federální orgán státní správy, podřízený Federálnímu výboru pro technický rozvoj a výstavbu (§ 31). V souvislosti s tím se také vybavuje potřebnou pravomocí tak, aby mohla plně odpovídat za uskutečňování čs. jaderného programu a za plnění některých dalších úkolů souvisejících s používáním jaderné energie.

Působnost federálních výborů pro průmysl, pro zemědělství a výživu, pro dopravu a pro pošty a telekomunikace (§ 32-41) se soustřeďuje na úkoly, které jednak podmiňují rozvoj jednotlivých odvětví z hlediska potřeb a možností celé federace, jednak zajišťují jednotné fungování v případech daných povahou provozní činnosti a propojeností technických mechanismů v měřítku federálním. V první skupině úkolů jde o přípravu zásad státní politiky pro jednotlivá hospodářská odvětví, koncepcí rozvoje, odvětvových programů výzkumu a investic hrazených ze státního rozpočtu federace apod., ve druhé skupině úkolů pak o stanovení dispečerských a provozních řádů, technických podmínek apod.

Zvláštním odborným orgánem na úseku nerostného bohatství je Komise pro klasifikaci zásob ložisek nerostných surovin, která dosud byla přičleněna k předsednictvu vlády; navrhuje se podřídit komisi Federálnímu výboru pro průmysl (§ 34).

Federální výbor pro tisk a informace (§ 42-43) se pověřuje, aby organizoval poskytování informací o ČSSR a o činnosti federálních orgánů. Za tím účelem mu budou také podřízeny organizace zabývající se agenturním zpravodajstvím a zahraničním rozhlasovým vysíláním.

Vyvstane-li potřeba nebo bude-li to účelné, může výbor podle platných předpisů sjednávat smlouvy s organizacemi a zařízeními republik, v jakém rozsahu se budou podílet na šíření informací za federaci; předpokládá se, že k sjednání takovéto smlouvy si výbor předem vyžádá souhlas příslušného orgánu republiky. V ustanovení § 43 se rozvádějí formy a cíle koordinační funkce výboru ve vztahu k příslušným orgánům republik.

K části třetí (§ 44-50): V přechodných a závěrečných ustanoveních se ukládá vládě ČSSR, aby schválila statuty federálních ministerstev a federálních výborů a aby zároveň stanovila, které ústavy a zařízení budou těmto federálním orgánům podřízeny. Dále i pro výstavbu aparátů federálních ministerstev a federálních výborů bude platit zásada, aby stavy jejich pracovníků byly přiměřeně složeny z občanů České socialistické republiky a Slovenské socialistické republiky.

Vzhledem k tomu, že ve struktuře federálních orgánů se nepočítá s ministerstvem spravedlnosti, pověřuje se vláda ČSSR, aby napříště vydávala podrobnější předpisy o podnikovém rejstříku. Úkolem vlády ČSSR bude také stanovit rámcové normy odpisů ze základních prostředků; vydávat předpisy o těchto odpisech pak bude v působnosti republik. V těchto případech jde o změnu příslušných ustanovení hospodářského zákoníku č. 109/1964 Sb. Do zrušovacího ustanovení se zařazují dosud nezrušená ustanovení ústavního dekretu č. 1/1945 Sb., o nové organizaci vlády a ministerstev v době přechodné, a následující organizační předpisy o dosavadních ústředních orgánech státní správy.

Pramen: SNA, f. Úrad vlády SSR – zasadania vlády SSR 1969–1975, kr. 10, zasadanie 25. 4. 1969, č. sp. 40/69-ZO. – Xerokópia, 8 s.

a Odstavec o zameraní feder. orgánov na normatívnu činnosť.

1 Diskusiu v NZ k návrhu zákona pozri na www.psp.cz, Digitální knihovna, NS RČS 1964 -1968, 29. schůze, 19. prosince 1968, část 21-23/43. Pozri tiež dokumenty k problematike z 5. 12. (vystúpenie O. Černíka), 19., 22. 12. 1968, zo 17. 1., podrobne 24. 3., tiež 4. 4. 1969. Návrh zákona o pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov z 21. 12. 1968 prešiel pripomienkovým konaním v odborných komisiách zložených zo zástupcov ČNR, SNR a ústredných orgánov. In: SNA, f. Úrad vlády SSR – zasadania vlády SSR 1969 – 1975, kr. 10, zasadanie 25. 4. 1969, č. p. 28985/68-12. Text je však z 12. 12. 1968 a bol prepracovaný, čo zreteľne vyplýva z dokumentu z 24. 3. 1969.

1968, 22. december. – **Vystúpenie prvého tajomníka ÚV KSS Gustáva Husáka k vnútro politickej situácii a k realizácii ústavného zákona o federalizácii štátu v pléne ÚV KSS.**

[...]ª

S ohľadom na mnohé domáce i zahraničné zložky odboja bola táto myšlienka v tom čase formulovaná ako rovnoprávny vzťah rovných národných partnerov v štáte, v budúcom oslobodenom štáte. V Slovenskom národnom povstaní, ktoré bolo politicky i vojensky najvýznamnejšou a najvýraznejšou akciou moderného slovenského národa, myšlienka národnej rovnoprávnosti i federatívneho usporiadania Československa dostávala konkrétnejší, jasnejší výraz.

Na prvej konferencii Komunistickej strany Slovenska, konanej na slobodnom území v Košiciach koncom februára 1945, naša strana otvorene vystúpila s požiadavkou federatívneho usporiadania nášho štátu a presadzovala ju i v ďalších rokovaníach. Z mnohých príčin bola táto myšlienka vytlačená postupne celkom z nášho verejného života i z programových cieľov našej strany. Tejto, veci sa včera vo svojom vystúpení dotkol súdruh Dubček.

Až po januári, po nástupe progresívnych síl na čelo našej strany a postupne i štátu otvoril sa priestor, aby bolo možné myšlienku federatívneho usporiadania nášho štátu, túto programovú zásadu našej strany z čias Slovenského národného povstania opätovne nastoliť a začať prakticky riešiť. Po zložitých diskusiách v priebehu tohto roku sa to konečne podarilo.

Ak si teda dnes spomíname 25. výročie Vianočnej deklarácie o Slovenskej národnej rade, a ak budúci rok - rok začiatku pôsobenia Slovenskej socialistickej republiky, jej parlamentu i vlády, bude súčasne rokom 25. výročia Slovenského národného povstania, je v tom i hlboký dejinný zmysel i dejinná poučka.¹ Poučka taká, že oprávnené nároky moderného národa nemožno umelými prekážkami natrvalo zahatať.

Myšlienka federatívneho usporiadania nášho, štátu, myšlienka Slovenskej socialistickej republiky, jej zákonodarného parlamentu a vlastnej vlády, ktorá ešte pred rokom sa zdala mnohým úplne nereálnou, o ktorej premnohí pochybovali ešte aj v priebehu tohto roku, je dnes zákonným stavom tohto štátu a v najbližších dňoch sa stane reálnym politickým faktom na mape Československého štátu i na mape Európy. Je to dejinná prelomová udalosť v živote slovenského národa, prelomová udalosť i vo vzájomných vzťahoch s naším bratským českým národom. Táto veľká udalosť dnes akosi zapadá v politických otrasoch tohto roku i v rozbúrenosti nášho politického života. Dnešný nepokoj však prejde, a nové postavenie slovenského národa v Československej socialistickej republike zostane ako výsledok, ako trvalý výsledok snaženia mnohých slovenských generácií, ako trvalá základňa práce a rozvoja našich i budúcich pokolení. Federatívnym usporiadaním nášho štátu, novým postavením Slovenska v ňom, vzniká možnosť nielen národnej sebarealizácie v politickom slova zmysle, ale i nová možnosť rozvoja slovenského hospodárstva, slovenskej vedy a kultúry, i nová etapa slovenskej politiky, ktorá má zabezpečovať priestor pre všestranný rozvoj nášho obyvateľstva.

Je to mimoriadna možnosť a súčasne mimoriadna zodpovednosť všetkých rozhodujúcich orgánov tak strany, ako aj orgánov Slovenskej socialistickej republiky, ktoré sa v tieto dni majú zriadiť a o ktorých aj naše zasadnutie ústredného výboru rokuje a bude rokovať. Preto s veľkou náročnosťou a prísnyimi meradlami musíme pristupovať k tvorbe vrcholných orgánov Slovenskej socialistickej republiky, ich programu a najmä tiež ku konkrétnej práci. Prav-

daže, žiadne špičkové orgány by nezvládli svoje úlohy a nemohli realizovať sebalepší program, keby nenašli porozumenie a plnú podporu v širokých vrstvách robotníkov, roľníkov, inteligencie i našej mládeže. Vyriešiť problémy, odstrániť nedostatky a vybudovať naozaj šťastný a spokojný domov pre našich ľudí, to môže byť len spoločným dielom, sústredeného a organizovaného úsilia celého nášho národa a všetkého obyvateľstva na Slovensku.

Pred vyše 120 rokmi napísal vynikajúci predstaviteľ nášho národa Ľudovít Štúr – citujem: „Hovorí sa, každý je zakladateľom svojho šťastia. A hovorí sa to popravde. Kto niečo chce, kto sa usiluje, kto pracuje, ten býva šťastný. Tomu praje šťastie. Kto nič vykonať nezmyšľá, kto sa na nič neusiluje, kto k práci ruky svoje nepriloží, toho ono šťastie nenavštevuje, na toho zabúda. Sám človek si je zakladateľom svojho šťastia a za roveň jednotlivému človeku i celé národy; Národ, v ktorom nieto vôle k dačomu lepšiemu, v ktorom nieto sily k vykonaniu prác väčších, ktorý sa nenamáha, neusiluje, neobetuje, ten nie je šťastný, od toho odvracia sa šťastie. Opustený, odhodnený sám od seba a od iných žije a hlvie takýto národ. Nikto sa oňho nepostará. Nikto ho nepováži. Dobrý ho môže poľutovať, ale milovať ho a vážiť nie je možné.“

Tieto slová po 120 rokoch, kedy, pravdaže, náš národ prešiel obrovskými zmenami a vývinom, majú svoju platnosť v podstate i dnes. Ide preto o to, aby sme spojili politickú uvedomelosť a národnú hrdosť s činorodou konkrétnou dennou prácou, a tak na nových základoch stavali náš národný i štátny domov. Je to dejinná úloha i dejinná príležitosť. Máme dostatok priestoru pre riešenie týchto problémov. Máme podmienky a máme tiež vyspelých ľudí na všetkých miestach. Budeme v nových podmienkach budovať našu socialistickú spoločnosť, jej politický, hospodársky i kultúrny obsah, vychádzajúc z marxisticko-leninského učenia, z našich národných tradícií, nadväzujúc na všetky dobré skúsenosti nášho minulého vývinu a vyhýbajúc sa chybám a omylom, ktoré poznačili v minulosti náš politický a verejný život.

Vo vnútri našej spoločnosti budeme upevňovať a rozvíjať demokratické prvky v ich socialistickom chápaní, zabezpečovať práva človeka a občana a všestranne prispievať k tomu, aby Slovenská socialistická republika bola šťastným domovom slovenského národa i národností, ktoré na tomto území žijú. Aby bola súčasne pevnou časťou Československej socialistickej republiky a prispievala k výstavbe celého Československa, ako vyspelého, moderného európskeho socialistického štátu. Povedali sme už, že federatívne usporiadanie nášho štátu v nijakom prípade nemá oslabovať jednotu a pevnosť nášho spoločného Československého štátu, a že Komunistická strana Slovenska, ako súčasť Komunistickej strany Československa, bude sa o túto celoštátnu jednotu zo všetkých síl usilovať. Slováci dnes vystupujú v československej politike ako rovnocenní partneri a berú nielen účasť na tvorbe tejto politiky, ale aj spoluzodpovednosť za osudy tohto štátu, za riešenie jeho vnútorných i zahraničných problémov. V nijakom prípade nechceme Slovensko viesť do národnej izolácie od českého národa, ale naopak, všestranne utužovať a prehľbovať zväzky a kontakty s českým národom, či už s jeho národnými orgánmi, alebo v rámci federálnych orgánov. Marxistickú myšlienku internacionálneho bratstva pracujúcich chceme a musíme uplatniť predovšetkým vo vzťahu medzi českým a slovenským národom a vo vzťahu k národnostiam, ktoré žijú na území nášho štátu. Takto chápeme aj slovenskú účasť vo federálnych orgánoch, ktoré budú vytvorené podľa zákona o československej federácii a podľa doplňujúcich zákonov, ktoré parlament v tieto dni prijal.

Ústredný výbor Komunistickej strany Československa na svojom poslednom zasadnutí schválil kádrové návrhy na menovanie komunistov do novej federálnej vlády, ktorá má začať

svoju činnosť po 1. januári.² Predkladám nášmu Ústrednému výboru Komunistickej strany Slovenska na posúdenie slovenskú reprezentáciu vo federálnej vláde tak, ako bola navrhnutá predsedníctvom Ústredného výboru Komunistickej strany Slovenska. Možno povie: bolo to už schválené, čo sa máme k tomu vyjadrovať? No podľa akéhosi nomenklatúrneho poriadku patrí schvaľovanie týchto návrhov federatívnej vláde, Ústrednému výboru Komunistickej strany Československa. Pravda, keby bola bývala príležitosť, boli by sme veľmi radi posúdili vec s Ústredným výborom Komunistickej strany Slovenska. Nič vám však nebráni ani dnes, dodatočne, po schválení na ÚV KSČS, vyjadriť svoje názory, prípadne aj niektoré zmeny, ktoré by ste z nejakých dôvodov považovali za potrebné.

Pri tejto príležitosti chcem spomenúť jednu vec, že pri rokovaní o zložení federálnej vlády urobili sme istú koncesiu v skladbe ministrov.³ Pôvodne sa nepočítalo s tým, že budú vo vláde zastúpené tie menšie české strany – lidová a národne socialistická. Potom v dôsledku rôznych tlakov akosi k tomu prišla a iného východiska českí súdruhovia nevideli, ako pre tieto dve strany dať ministerské funkcie bez rezortov. Veľmi neradi – ja hovorím za predsedníctvo ÚV KSS – sme na toto pristúpili, lebo to vybočuje z rámca zákona o ústrednej vláde, sú to dve funkcie vo vláde pre ministrov českej národnosti navyše, ale boli sme ubezpečení, že ide o výnimočnú záležitosť, bezprecedentnú záležitosť, a že sa nebude opakovať. Hovorím o tom otvorene na ústrednom výbore, aby ste, keď bude známe zloženie federálnej vlády, o veciach vedeli a vedeli ich vysvetliť, prípadne ak s tým nesúhlasíte, nás tu za to pokritizovali. Ono sa dakedy v politike vyskytnú také situácie, že najprv človek bojuje o nejakú veľmi vznešenú zásadu, dostane ju do toho zákona, povedzme o tej federácii, a potom je postavený pod takýto tlak, že musí dočasne urobiť aj proti tej zásade istý ústupok; teda vymyslieť si celkom vopred ten život v politike sa tiež nedá. Sme presvedčení, že slovenskí predstavitelia vo federálnej vláde so ctou splnia úlohy, ktoré naša strana a náš ľud od nich očakávajú.

Po Novom roku má byť v zmysle zákona o československej federácii pretvorené doterajšie Národné zhromaždenie na Snemovňu ľudu a vytvorená Snemovňa národov voľbou poslancov z Českej a Slovenskej národnej rady. Dnes predložíme nášmu ústrednému výboru návrh na 75 poslancov do Snemovne ľudu zo Slovenska k posúdeniu a rozhodnutiu. Z oboch snemovní má voľbou vzniknúť predsedníctvo Federálneho zhromaždenia. Pri tejto príležitosti chcem navrhnúť menom predsedníctva Ústredného výboru Komunistickej strany Slovenska na posúdenie závažnú otázku.

Ide o to, aby pri uvádzaní zákona o československej federácii do života mal slovenský národ svojho predstaviteľa priamo i v najvyšších štátnych funkciách. Dnešný stav je však taký, že prezidentom nášho štátu je všetkými nami uznávaný a podporovaný súdruh Svoboda – českej národnosti. Predsedom vlády je a tiež do federálnej vlády je potvrdený súdruh Černík, ktorého iste plne politicky podporujeme, ale keď berieme do úvahy národnú skladbu, je zasa českej národnosti. Predsedom doterajšieho parlamentu je súdruh Smrkovský – českej národnosti. V straníckych i nestraničských kruhoch na Slovensku narastal v priebehu tohto roku v tomto smere silný tlak. Všetky tieto rozhodujúce štátne funkcie sú v rukách súdruhov českej národnosti. Mnohí na to upozorňovali. Podpisoval sa zákon o federácii, podpísali ho traja činitelia českej národnosti, my sme tam robili akúsi národnú kulisu. Možno dakto povie, že to nie je rozhodujúce. No ja si myslím, a myslíme si to všetci, že národ i v týchto funkciách chce vidieť i svojich predstaviteľov. Vec sa trochu komplikovala a komplikuje, ako vidíte z novín. Náš ústredný výbor bude musieť túto otázku posúdiť. Okolo 10. decembra, pri rokovaní o federálnych orgánoch v Prahe na výkonnom výbore, z poverenia

predsedníctva ÚV KSS nadhodili sme i túto otázku, že strana na Slovensku, resp. jej orgán bude uplatňovať nárok, aby predseda Federálneho zhromaždenia bol predstaviteľom Slovenska. Všetci súdruhovia považovali túto požiadavku za správnu a za spravodlivú. Avšak kým všetci ostatní súdruhovia podporovali i to, že sa má realizovať teraz pri voľbe nového Federatívneho zhromaždenia,⁴ teda pri tvorbe novej funkcie predsedu Federálneho zhromaždenia, súdruh Smrkovský postavil otázku osobne, prestížne, že ide o jeho politické poníženie, že v tom prípade – neviem – zloží stranícke funkcie a čo na to povie ľud, čo na to povie národ. Boli z toho prudké diskusie, prudké zápasy. Spomeniem len jeden výrok, ktorý použil prezident v týchto diskusiách na adresu Smrkovského, že na jednej strane stojí celý jeden národ a na druhej strane osoba. A národ má ustúpiť, aby prestíž jednej osoby neutrela. Bez výnimky všetci ubezpečovali súdruha Smrkovského, že nikto ho nemieni z jeho straníckych funkcií odvolávať, že má vo všetkých najvyšších straníckych funkciách, v ktorých doteraz je zostať. I v hocijakej štátnej funkcii. Avšak že je spravodlivé, aby toto jedno miesto zastával predstaviteľ slovenského národa. Vec zostala otvorená, žiadny stranícky orgán o týchto otázkach nerozhodol, odložili sme to z i posledného zasadnutia ÚV KSČS na január, a vidíte, čo sa robí vo verejnosti. Obrovské kampane v tlači, rozhlase, televízii. Včera Rudé právo, stranícky orgán oznamuje, že nepartajní poslanci v pražskom parlamente, českí poslanci⁵ budú navrhovať Smrkovského za predsedu Federálneho zhromaždenia atď., dostávajú sa do pohybu zárody, slovom – je tu obrovská organizovaná kampaň, ktorá stavia Smrkovského ako jedinú modlu, ako jediného predstaviteľa po januárovej politike, ktorý ak nebude predsedom Federálneho zhromaždenia, pravdepodobne nastane teda úplný krach v tomto štáte.⁶ Nechcem bagatelizovať tieto veci a hovorím o nich aspoň stručne, aby Ústredný výbor tieto otázky poznal a rozhodol. Opakujem, predsedníctvo nášho ústredného výboru ešte aj včera večer sa touto otázkou zaoberalo a predkladá so všetkou vážnosťou tento návrh. Sme zodpovední za uplatňovanie politického postavenia slovenského národa, preto predsedníctvo predkladá tento návrh, chce ho prebojovávať, aby na čele Federálneho zhromaždenia bol predstaviteľ slovenského národa. Kampaň, ktorá sa rozpútava, je robená bez vedomia vedúcich orgánov strany a proti tendenciám, ktoré sú v týchto orgánoch. A tak sa k nej treba aj postaviť.

Súčasne s riešením vzťahu medzi Čechmi a Slovákmi začala naša strana riešiť postavenie národnostných menšín na území nášho štátu. V tomto smere bol vydaný ústavný zákon, ktorý určuje hlavné zásady našej národnostnej politiky. Chceme tieto demokratické zásady konkretizovať na Slovensku do vzťahu k našim maďarským a ukrajinským spoluobčanom. Mali sme zámer, aby sa zákonom Slovenskej národnej rady tieto otázky konkrétnejšie riešili ešte pred Novým rokom. Z rôznych príčin sa nepodarilo túto nie práve jednoduchú problematiku pripraviť tak, aby sme mali k dnešnému dnu vypracovanú zákonnú normu. Táto problematika bude i naďalej starosťou Ústredného výboru našej strany a predovšetkým našej slovenskej vlády a Slovenskej národnej rady. Domnievame sa, že by slovenská vláda mala zriadiť osobitnú komisiu, ktorá by otázku zákonnej úpravy postavenia národných menšín v rámci Slovenskej socialistickej republiky vyriešila v pomerne krátkom čase. Predpokladáme, že keď budú tieto otázky za účasti maďarských a ukrajinských spoluobčanov dodiskutované, že by sme tieto návrhy predložili na prerokovanie zasadnutiu Ústredného výboru našej strany. Nateraz v návrhoch na obsadenie slovenských národných orgánov rešpektujeme i zastúpenie našich národných menšín.

Federatívne usporiadanie nášho štátu, nové postavenie slovenského národa a Slovenska v našej republike, vytvorenie Slovenskej socialistickej republiky a jej národných orgánov

nov je, výsledkom dlhého zápasu Komunistickej strany. Je to realizácia leninských myšlienok riešenia národnostnej otázky, vzájomného vzťahu viacerých národov v jednom štáte a je súčasne dovŕšením emancipačných snáh nášho národa. Socialistická spoločnosť dáva predpoklady naozaj bratských vzájomných vzťahov medzi národmi, i keď vieme zo skúseností, že tento predpoklad sa nemusí vždy realizovať. Budeme sa usilovať o praktickú realizáciu tejto myšlienky, dodržiavať zásady zákona o československej federácii, chrániť rovnoprávne postavenie slovenského národa v našom štáte podľa tohto zákona, ale súčasne budeme dávať pozor, aby sme sa vyvarovali rizík, ktoré by mohli oslabovať jednotu a pevnosť celého nášho štátu.

[...]b

O to dôslednejšie však sa musí Ústredný výbor, jeho volené orgány starať o to, aby generálne smernice našej strany boli v národných orgánoch, v ich práci dodržiavané a uskutočňované. I tu, v pomere straníckych a vládnych orgánov bude treba hľadať novú cestu v ich vzájomných vzťahoch, odlišujúc politické vedenie a konkrétny výkon štátnej moci, nenarúšajúc ústavnú zodpovednosť jednotlivých orgánov a činiteľov. Budeme v praxi citlivo sledovať tieto otázky a hľadať najlepšie riešenie. Na prácu komunistov v národných orgánoch, osobitne v slovenskej vláde budeme veľmi nároční. Budeme trvať na tom, aby tak v politickom, ako i odbornom zmysle slova boli komunisti v týchto orgánoch príkladom ostatným občanom, ako aj všetkým zložkám nášho štátneho mechanizmu. Urýchlená príprava a rozpracovanie úloh na všetkých úsekoch nášho národného života, i kvalita tejto práce si vyžaduje prizvať k spolupráci všetkých, ktorí svojimi vedomosťami a skúsenosťami môžu prispieť tak k plneniu úloh, ako i k vybudovaniu pomerne malého, kvalitného výkonného aparátu, dobre fungujúceho a presne plniaceho úlohy. Osobitne treba prizvať, keď ideme vytvárať teraz tie nové orgány, vedcov, technikov, inteligenciu z najrôznejších úsekov, ľudí so skúsenosťami v praxi, aby nám pomohli vytvárať štruktúru, náplň, úlohy, organizovať prácu týchto národných orgánov.

Chcem sa tu dotknúť dvoch praktických otázok, ktoré vznikajú pri tvorbe slovenských národných orgánov. Pri návrhoch na členenie slovenskej i českej vlády vychádzalo sa prakticky viac-menej z doterajšieho členenia štátnej správy a existujúcich rezortov československej vlády. Z mnohých strán z odborných kruhov boli vznesené návrhy na inú štruktúru vlády. Návrhy však nemohli byť dopracované a potom, prevládla tu nejako tendencia, aby bola rovnaká štruktúra českej i slovenskej vlády. Neraz sme sa aj pohádali o ten počet rezortov. Navrhoval sa rovnaký počet ministerstiev českej i slovenskej vlády – v počte 18, čo je už doteraz predmetom kritiky našej verejnosti. Potom po diskusii predsedníctvo ÚV KSS sa rozhodlo predsa len znížiť ten počet ministerstiev z 18 na 15, a to tým, že problémy štátnej starostlivosti o mládež a šport, pre ktoré je v Českej socialistickej republike vytvorené osobitné ministerstvo, má vopred posúdiť komisia novej vlády a rozhodnúť, akým spôsobom začleniť štátnu starostlivosť o mládež a šport do vládnej štruktúry. Zatiaľ toto ministerstvo nezriaďovali. Ďalej navrhujeme, aby otázky dopravy a spojov boli riešené a rezort vedený z jedného ministerstva, i keď vieme, že najmä pracovníci spojov naliehavo sa dožadovali osobitného ministerstva. I včera bola na zasadnutí Ústredného výboru delegácia v tomto zmysle. Podobne navrhujeme, aby cenový úrad nebol začlenený do sústavy ministerstiev, aby na jeho čele nebol minister, ale aby to bol jeden z úradov mimo vládnu sústavu. Tým by počet ministerstiev na Slovensku klesol na 15, na rozdiel od 18 v Českej socialistickej republike. Domnievame sa, a to zhodne s mnohými českými súdruhmi, že tento stav nie je konečný, že v priebehu budúceho roka treba hľadať ďalšie cesty znižovania rezortov, členenia podľa

súvislostí, tak, aby počet ministerstiev na Slovensku bol v budúcnosti nižší. Pravdaže, tieto otázky treba odborne posúdiť, pripraviť a predložiť na rozhodnutie. I tieto otázky, o ktorých hovorím, nech ÚV posúdi, či sme uvažovali správne a rozhodne. Mnoho obáv v našej verejnosti vzniká z toho, aby nenarástol príliš veľký aparát. Všetky politické i vládne miesta v našom štáte prijali zásadu, že pri tejto prestavbe v celoštátnom meradle nesmie sa prekročiť doterajší stav štátneho aparátu v celočeskoslovenskom priemere. Na Slovensku bol v priebehu uplynulých rokov v dôsledku zrušenia Zboru povereníkov a niektorých rezortov aparát neúmerne zmenšený, prakticky klesol skoro na jednu tretinu oproti stavu v rokoch 50-tých. Preto s istým vzrastom aparátu na Slovensku treba počítať. Navrhujeme ÚV strany, aby uložil komunistom v budúcej vláde prísne dbať na zásadu malého a kvalitného aparátu a strážiť v rezortoch a na všetkých úsekoch, aby aparát nenarastal zbytočne.

V tejto súvislosti predkladáme ÚV na posúdenie a rozhodnutie otázku ďalšej existencie KNV. Tieto orgány boli zväčša budované v období direktívneho riadenia. V 1948 roku, keď otázka zavedenia KNV bola diskutovaná, na Slovensku sme sa postavili proti tejto myšlienke, a to z dvoch príčin: že tých niekoľko KNV, ktoré sú ako medzičlánok medzi centrálnymi a okresnými orgánmi, bolo do istej miery prekážkou, brzdou, ale bol tu druhý dôvod, že tieto KNV podľa zákona boli podriadené priamo vláde. Čiže medzi národné orgány, poverenia, Zbor povereníkov, ktoré tu boli, a dolu nižšie orgány, bol zasunutý medzičlánok, podriadený priamo vláde, na ktorý sa potom začalo hrať pri centralizačných tendenciách. Bol to zámerný krok, prehrali sme ho, nevedeli sme sa po 1948 roku v týchto veciach presadiť v Prahe, prehrali sme to a ten stav doznieva dodnes.

Dnes, keď sa tu zriaďujú centrálné orgány slovenské, nevidíme nijaký zmysel, aby sa tu cez tri KNV prenášalo riadenie dolu na okresy. I v okresoch je jednoznačne takáto tendencia, nakoniec i v celom štáte narastá myšlienka o dvoj inštančnom pokračovaní a o zrušení KNV.

Súdruhovia v Čechách kvôli problémom Morava, Sliezsko atď. prakticky nechcú túto otázku riešiť v najbližších dňoch. U nás však je to otázka neliehavá z dôvodov, o ktorých hovorím a ešte z dôvodov iných. V týchto troch KNV pracuje približne 1000 ľudí. Teraz na jednej strane máme naplňovať aparát na slovenských ministerstvách, ľudí naberať, a tu zostane 1000 ľudí, o ktorých vieme, že skôr-neskôr, za pol roka alebo za rok tie orgány prestanú existovať a zas budeme mať starosť s umiestňovaním ľudí. Nehovoriac o tom, že už dnes ako počúvame, odtiaľ súdruhovia utekajú. Domnievame sa, že spojiť tieto veci, teda zrušiť KNV postupne a umiestniť pracovníkov tak v okresoch ako aj na slovenských ministerstvách, pokiaľ budú mať tí pracovníci záujem o prípadnú kvalifikáciu, je rozumná vec a že tiež o tých 1000 ľudí by nám ten aparát nenarástol. Dávame vám to, súdruhovia, na posúdenie, s tým, že vieme o zložitosti problematiky, vieme, že ju nemožno v celej šírke hneď rozseknúť, ale tak, aby sme uložili komunistom v slovenskej vláde túto otázku hneď po Novom roku dať odborne preskúmať, pripraviť zákonné opatrenia o rozdelení kompetencie, pričom čo najviac právomoci poskytnúť ONV, čo je nevyhnutné, to ministerstvám, prípadne niekde snáď budú musieť byť malé nad okresné články. Preskúmať teda tú vec, riešiť zákonom SNR, a tak približne do polovice budúceho roku mať tú vec postupne práve i fakticky vyriešenú.⁷

[...]c

Tu je do 36 alebo 38 žiadostí o nové okresy, a to si teda musíme dobre rozmyslieť, či takto máme ísť na veci. Možno v pár prípadoch by sa dali veci riešiť, ale vyhovieť všetkým týmto žiadostiam znamená nielen narobiť obrovský aparát, ale i veľké náklady, lebo jeden okres

stojí 20–40 miliónov korún ročne pri tých aparátoch. Teda musíme rozumne túto vec riešiť. Domnievam sa, že tie otázky okresov by sme mali odsunúť dakedy na budúci rok a potom sa k nim na politickom fóre vyjadriť. Pravdaže, všeobecne sme všetci za múdre riešenie a konkrétne sme všetci za riešenie toho okresu, v ktorom žijeme, lebo to nás bolí, to ľudia od žiadajú, takže obecne múdro a ne-obecne teda, no...? Takže my sme takí nejakí rozmykaní v celej tej veci, ale nakoniec, sme kolektívny orgán a domnievam sa, že tento rozhodne múdro a spravodlivo. – Tak to sú niektoré konkrétne problémy, ktoré dávame tiež na posúdenie ÚV s tým, že budú tu rozdané kádrové materiály na zloženie slovenskej vlády, na predsedníctvo SNR alebo aspoň na predsedu a podpredsedu, ktoré sa musia teraz pred novým rokom obnoviť a voliť, na doplnenie SNR o 9 poslancov – na stav 150, na zvolenie 75 členov z radov národnej rady do Snemovne národov. Takže k týmto kádrovým otázkam, keď budú materiály rozdané, sa ešte pár slovami vrátíme.

Záverom, súdruhovia, problémy, ktoré som spomínal, t.j. riešenie našich základných otázok v politickej oblasti, hospodárskej oblasti i v prestavbe nášho štátu na federatívnom princípe⁸ spolu súvisia, ako už bolo povedané, podmieňujú sa a stoja v centre našej pozornosti. Riešením a vyriešením týchto úloh dostane sa celý náš štát do normálnej situácie, môže prekonať krízové stavy, pocity nepokoja a obáv medzi našim obyvateľstvom a získať základ pre plánovaný materiálny, kultúrny rozkvet našich národov a nášho štátu. Preto sa týmito otázkami majú zaoberať všetci členovia našej strany. Majú byť tieto otázky v centre pozornosti na výročných členských schôdzach našej strany, v centre pozornosti na všetkých pracoviskách. Treba upozorniť i na riziká, i keď ony nemajú, svoje centrum na Slovensku. Vplývajú však na náš život, vnášajú sa tieto myšlienky, tieto akcie medzi našich ľudí. Potrebujeme k tejto spolupráci získať väčšinu nášho ľudu, väčšinu roľníkov, robotníkov, inteligencie a osobitne našu mládež a všetkých statočných ľudí. A to si žiada poctivú politickú prácu. Toľko v tomto referáte.⁹

[...]d

Prameň: SNA, f. ÚV KSS/02, Plénum ÚV KSS 1945–1984, ar. j. 96, kr. 1883, Stenografický záznam zo zasadania pléna ÚV KSS 21. – 22. 12. 1968, II. časť. (22. 12.), výňatok z referátu G. Husáka, s. 182-194. – *Cyklostyl*, 12 s.

- a Prvý deň rokovania v pléne ÚV KSS 21. 12. 1968, vrátane ekonomických otázok (vystúpenia V. Pavlendu, J. Ferianca). Druhý deň rokovania, na s. 172-182 časť referátu G. Husáka ku politickej vnútro politickej situácii na konci r. 1968, o riešení základných politických otázok, o potrebe štátnej a národnej konsolidácie a pokojnej práci, o význame rezolúcie novembrového pléna ÚV KSČS o ktorú sa opierať Husákov referát, o nebezpečenstve pravicovo-oportunistických síl v strane, o ich vplyve na spoločnosť, o úlohách KSS, o medzinárodnom kontexte udalostí v ČSSR. G. Husák sa v tretej oblasti svojho referátu venoval otázkam federatívneho usporiadania štátu s návratom zápasu slovenského národa o svoju emancipáciu v roku 1848.
- b Odstavec o poslaní komunistov pri práci v národných orgánoch.
- c 8 riadkov o riešení situácie pracovníkov KNV.
- d Pokračovala diskusia, s. 195-248. G. Husák znovu vystúpil a okrem iného uviedol, že si „budeme nárokovat na funkciu predsedu FZ“, s. 266, návrh na predsedu vlády SSR Š. Sádovského, s. 269. Pokračovanie schôdze (prerokovanie zloženia slovenskej vlády), s. 270-300.

1 In: BEŇKO, Ján – HRONSKÝ, Marián – MARSINA, Richard – PEKNÍK, Miroslav (eds.): *Dokumenty slovenskej národnej identity a štátnosti II*. Bratislava, Národné literárne centrum – Dom slovenskej literatúry 1998, *Vianočná dohoda predstaviteľov slovenského protifašistického odboja z decembra 1943*, s. 319-321, *Deklarácia Slovenskej národnej rady a jej nariadenie č. 1. o prevzatí moci na Slovensku z 1. septembra 1944*, s. 353-355. Podobne RÁKOŠ, Elo – RUDOHRADSKÝ, Štefan: *Slovenské národné orgány 1943–1968*. Bratislava, Slovenská archívna správa 1973, s. 539-540, *Manifest*

Slovenskej národnej rady zo 2. 3. 1945 o úprave štátoprávných vzťahov Slovákov a Čechov, s. 544-546.

- 2 O zložení budúcej federálnej vlády sa rozhodovalo v dňoch 11. a 12. 12. 1968. In: *NA ČR, A ÚV KSČ*, f. 02/6, Výkonný výbor Preds. ÚV KSČ 1968 – 1969, sv. 1, ar. j. 2. Predsedom federálnej vlády mal byť O. Černík, podpredsedom pre oblasť legislatívy P. Colotka (dok. č. 10 z 3. 12. 1968), pre ekonomickú oblasť V. Valeš, pre medzinárodnú spoluprácu F. Hamouz a pre terciálnu sféru S. Faltan. Navrhli sa predsedovia národných vlád S. Rázl (prípadne J. Korčák) a Š. Sádovský. G. Husák žiadala posúdiť zastúpenie Slovákov v MZV, MNO či ZO (pozri dokumenty č. 8 a 9 z 2. 12. 1968).
- 3 Predsedníctvo ÚV KSČ rozhodlo o zložení federálnej vlády 12. 12. 1968. In: *NA ČR, A ÚV KSČ*, f. 02/1, sv. 87, ar. j. 139. O. Černík uviedol na zasadnutí, že treba pri zložení federálnej vlády prijať kompromisy. Rozhodlo sa o prešetroaní „prípady“ O. Šika, čím boli poverení V. Biľak, L. Adamec a P. Colotka. J. Hanus nemal byť vo federálnej vláde, ale v slovenskej. V. Biľak zdôrazňoval, že na čele MZV mal byť Slováč (stal sa ním J. Marko). G. Husák znovu (ústne) navrhoval do čela slovenskej vlády Š. Sádovského. Ohľadom českej vlády sa ozvali hlasy, či to má byť „úradnícka“ vláda (pozri dok. č. 21 z 9. 1. 1969), no o jej zložení rozhodlo predsedníctvo tiež 12. 12. 1968 (navrhovaní predsa S. Rázl, podpredsedovia A. Červinka a L. Adamec).
- 4 K ustanoveniu FZ, jeho predsedu a predsedov snemovní pozri dokument č. 25 z 29. 1. 1969.
- 5 Pozri dokument 19 zo 6. 1. 1969 a k nemu poznámky.
- 6 Bližšie o vtedajšej politickej situácii rokovania politických orgánov VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁ-TIL, Jaromír (eds.): *Komunistická strana Československa : Normalizace (listopad 1968 – zář 1969)*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970. Díl 9/4 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR - Doplněk 2003, s. 88-90, 97-124. Tiež k zasadaniu ÚV KSČ 12. – 13. 12. 1968 pozri *Rok šedesátý osmý v usneseních a dokumentech ÚV KSČ*. Praha, Svoboda 1969, s. 405-455.
- 7 Pozri dokument č. 43 o NV na Slovensku z 27. 6. 1969.
- 8 ÚV KSS prijal uznesenie o usporiadaní orgánov SSR v rámci československej federácie, ktorom ocenilo ústavný zákon č. 143/1968 Zb., vychádzajúc z presvedčenia, že len politicky a ekonomicky silná ČSSR „môže byť zárukou splnenia socialistického cieľa obidvoch našich rovnoprávných národov a národností“. Schválilo štruktúru výkonných orgánov SSR (pozri dokument z 11. 11. 1968), pričom sa poukázalo na potrebu modernizácie štátnej správy, na primerané zastúpenie oboch národov vo federálnych orgánoch až po vrcholné štátne funkcie (predsedu FZ ČSSR). Ďalej sa schválilo zrušenie KNV a prechod na dvojstupňovú územno-administratívnu správu Slovenska, ďalej zriadenie komisie pre prípravu zákonnej úpravy postavenia národnostných menšín a uložilo komunistom vo vláde SSR vypracovať programové vyhlásenie (pozri dokument z 24. 1. 1969). Uznesenie ÚV KSS pozri ŠTEFANSKÝ, Michal a kol.: *Slovensko v rokoch 1967–1970. Výber dokumentov*. Bratislava, Komisia vlády SR pre analýzu historických udalostí z rokov 1967–1970, 1992, s. 561-565.
- 9 Celé vystúpenie porovnaj s programom slovenskej vlády z 24. 1. 1969. O postavení federalizácie štátu po okupácii pozri ŠŤOVEC, Milan: *Semióza ako politikum alebo „Pomlčková vojna“*. Bratislava, Kalligram 1999, s. 109-113.

18

1968, 28. december, Bratislava. – **Zákon SNR č. 207/1968 Zb. o zriadení ministerstiev a iných ústredných orgánov štátnej správy Slovenskej socialistickej republiky.**¹

Prvá časť

§ 1

Ministerstvá Slovenskej socialistickej republiky

- (1) Zriaďujú sa tieto ministerstvá Slovenskej socialistickej republiky:
 - Ministerstvo plánovania Slovenskej socialistickej republiky
 - Ministerstvo financií Slovenskej socialistickej republiky
 - Ministerstvo priemyslu Slovenskej socialistickej republiky
 - Ministerstvo poľnohospodárstva a výživy Slovenskej socialistickej republiky
 - Ministerstvo dopravy, pôšt a telekomunikácií Slovenskej socialistickej republiky
 - Ministerstvo výstavby a techniky Slovenskej socialistickej republiky
 - Ministerstvo práce a sociálnych vecí Slovenskej socialistickej republiky
 - Ministerstvo vnútra Slovenskej socialistickej republiky
 - Ministerstvo obchodu Slovenskej socialistickej republiky
 - Ministerstvo stavebníctva Slovenskej socialistickej republiky
 - Ministerstvo lesného a vodného hospodárstva Slovenskej socialistickej republiky
 - Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej socialistickej republiky
 - Ministerstvo školstva Slovenskej socialistickej republiky
 - Ministerstvo kultúry Slovenskej socialistickej republiky
 - Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej socialistickej republiky.
- (2) Ministerstvo Slovenskej socialistickej republiky vedie a za jeho činnosť zodpovedá minister.

Druhá časť

Iné ústredné orgány štátnej správy Slovenskej socialistickej republiky

§ 2

Slovenský štatistický úrad

- (1) Zriaďuje sa Slovenský štatistický úrad.
- (2) Na čele Slovenského štatistického úradu je predseda, ktorého vymenúva a odvoláva vláda Slovenskej socialistickej republiky. Predseda Slovenského štatistického úradu za výkon svojej funkcie zodpovedá vláde Slovenskej socialistickej republiky. Predseda Slovenského štatistického úradu za výkon svojej funkcie zodpovedá vláde Slovenskej socialistickej republiky.

§ 3

- (1) Pre riešenie zásadných otázok súvisiacich s činnosťou Slovenského štatistického úradu sa zriaďuje Štatistická rada. Jej predsedom je predseda Slovenského štatistického úradu; členov Štatistickej rady vymenúva a odvoláva na návrh predsedu Slovenského štatistického úradu vláda Slovenskej socialistickej republiky.
- (2) Štatút Štatistickej rady schvaľuje vláda Slovenskej socialistickej republiky.

§ 4

Slovenský cenový úrad

- (1) Zriaďuje sa Slovenský cenový úrad.

- (2) Na čele Slovenského cenového úradu je predseda, ktorého vymenúva a odvoláva vláda Slovenskej socialistickej republiky. Predseda Slovenského štatistického úradu za výkon svojej funkcie zodpovedá vláde Slovenskej socialistickej republiky.

§ 5

Slovenská správa geodézie a kartografie

- (1) Zriaďuje sa Slovenská správa geodézie a kartografie.
- (2) Na čele Slovenskej správy geodézie a kartografie je riaditeľ, ktorého na návrh ministra vnútra Slovenskej socialistickej republiky vymenúva a odvoláva vláda Slovenskej socialistickej republiky. Riaditeľ Slovenskej správy geodézie a kartografie za výkon svojej funkcie zodpovedá ministrovi vnútra Slovenskej socialistickej republiky.

§ 6

Slovenský geologický úrad

- (1) Zriaďuje sa Slovenský geologický úrad.
- (2) Na čele Slovenského geologického úradu je riaditeľ, ktorého na návrh ministra výstavby a techniky Slovenskej socialistickej republiky vymenúva a odvoláva vláda Slovenskej socialistickej republiky. Riaditeľ Slovenského geologického úradu za výkon svojej funkcie zodpovedá ministrovi výstavby a techniky Slovenskej socialistickej republiky.

§ 7

Slovenský banský úrad

- (1) Zriaďuje sa Slovenský banský úrad.
- (2) Na čele Slovenského banského úradu je predseda, ktorého vymenúva a odvoláva vláda Slovenskej socialistickej republiky. Predseda Slovenského banského úradu za výkon svojej funkcie zodpovedá vláde Slovenskej socialistickej republiky.

§ 8

Slovenský úrad pre tlač a informácie

- (1) Zriaďuje sa Slovenský úrad pre tlač a informácie.
- (2) Na čele Slovenského úradu pre tlač a informácie je riaditeľ, ktorého na návrh ministra kultúry Slovenskej socialistickej republiky vymenúva a odvoláva vláda Slovenskej socialistickej republiky. Riaditeľ Slovenského úradu pre tlač a informácie za výkon svojej funkcie zodpovedá ministrovi kultúry Slovenskej socialistickej republiky.

§ 9

Slovenský úrad bezpečnosti práce

- (1) Zriaďuje sa Slovenský úrad bezpečnosti práce.
- (2) Na čele Slovenského úradu bezpečnosti práce je riaditeľ, ktorého na návrh ministra práce a sociálnych vecí Slovenskej socialistickej republiky vymenúva a odvoláva vláda Slovenskej socialistickej republiky. Riaditeľ Slovenského úradu bezpečnosti práce za výkon svojej funkcie zodpovedá ministrovi práce a sociálnych vecí Slovenskej socialistickej republiky.

§ 10

Slovenská komisia pre vedecké hodnosti

- (1) Zriaďuje sa Slovenská komisia pre vedecké hodnosti.
- (2) Na čele Slovenskej komisie pre vedecké hodnosti je predseda, ktorého vymenúva a odvoláva vláda Slovenskej socialistickej republiky. Predseda za výkon svojej funkcie zodpovedá vláde Slovenskej socialistickej republiky.

Tretia časť
Prechodné a záverečné ustanovenia

§ 11

Ministerstvá a iné ústredné orgány štátnej správy Slovenskej socialistickej republiky vykonávajú až do novej zákonnej úpravy svoju pôsobnosť podľa doterajších zákonov v rozsahu vyplývajúcom z ústavného zákona o československej federácii.

§ 12

Do zriadenia kontrolných orgánov Slovenskej socialistickej republiky podľa ústavného zákona o československej federácii plní úlohy tohto orgánu doterajšia Komisia ľudovej kontroly Slovenskej národnej rady na čele s predsedom. Pokiaľ z ústavného zákona o československej federácii nevyplýva iné, platia pre jej postavenie a činnosť doterajšie predpisy.

§ 13

- (1) Doterajšie Oblastné riaditeľstvo Československej televízie, Oblastné riaditeľstvo Československého rozhlasu, Oblastné riaditeľstvo Československého filmu a Československá tlačová kancelária na Slovensku pôsobia ako orgány Slovenskej socialistickej republiky až do ďalšej zákonnej úpravy podľa doterajších právnych predpisov.
- (2) Oblastných riaditeľov Československej televízie, Československého rozhlasu, Československého filmu a riaditeľa Československej tlačovej kancelárie na Slovensku na návrh ministra kultúry Slovenskej socialistickej republiky vymenúva a odvoláva vláda Slovenskej socialistickej republiky; za výkon svojej funkcie zodpovedajú ministrovi kultúry Slovenskej socialistickej republiky.

[...]a

§ 15

Tento zákon nadobúda účinnosť 1. januárom 1969.

Prameň: *Zbierka zákonov Československej socialistickej republiky. Ročník 1968. Čiastka 51, s. 546 – 548. – Tlač, 3 s.*

a Paragraf 14 o zrušení částí některých zákonov.

- 1 Na zákon priamo nadväzuje materiál o predbežnej štruktúre slovenskej vlády 13. 2. 1969. Pozri dokumenty z 11. 11. 1968, v porovnaní so zákonom ČNR o zriadení ministerstiev ČSR z 8. 1. 1969 a ďalej dokumenty, ktoré sa dotýkajú návrhu zákona o pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov. Pozri programy vlád z 23. a 24. 1. 1969 a tiež dokumenty z júla 1969, 19. a 27. 11. 1969.

1969, 6. január, Praha. – **Vystúpenie predsedu ČNR Čestmíra Císařa k voľbe predsedu FZ ČSSR a Stanovisko Predsedníctva ČNR k voľbám vedúcich funkcionárov Federálneho zhromaždenia.**

[...]ª

A nyní bychom přikročili k dalšímu bodu, kterým je stanovisko ČNR k situaci, která vznikla kolem otázky, kterou nebudeme řešit, ale ke které se musíme vyslovit, a to je kampaň kolem funkcionářů, kteří mají být zvoleni do Federálního národního shromáždění.

Chtěl bych vás nejprve informovat. Máme dva návrhy: Jeden, který byl vypracován z iniciativy ČNR, který je rozmnožen a stylizován ještě před tím, než vyšlo stanovisko předsednictva ÚV KSČ. Já jsem na tom nic neupravoval a myslím, že je třeba nyní některé věci upravit. Dále je zde stanovisko, které vypracovala čtyřčlenná skupina, kterou jste si zvolili a které je v podstatě obsahově shodné.

Dnes dopoledne zasedalo byro pro práci strany v českých krajích, které projednávalo výsledky v krajských a okresních výborů strany.¹ Absolutní většina stanovisek těchto orgánů je naprosto shodná. Myslím, že neprozradím žádná tajemství, pokud jde o zasedání českého byra, protože komuniké bude dnes publikováno.

Vítá se, že stanovisko vyšlo, že bylo nezbytně potřebné, pociťovala se nutnost, aby vedení komunistické strany se k tomu vyjádřilo ale vyslovuje se i kritika, že toto stanovisko přichází když už kampaň je v dosti pokročilém stádiu, že se neoznačovaly krizové prvky a včasnější stanovisko v průběhu prosince mohlo situaci uklidnit daleko dříve. Nemuselo dojít do stádia, že jsou dnes vášně rozjitřeny.² Dále se zdůrazňuje, že je čas, abychom věc dali do racionálních politických poloh jednání, kam patří, aby se v jednání pokračovalo. Stanoviska byra pro české země je takové, že se na základě úvah a informací, které byly sděleny s jednání předsednictva strany, které bylo v pátek a v sobotu do časných ranních hodin, o němž hovořil s. Smrkovský včera v televizi, které bylo na předsednictvu jednoznačně přijato a které směřuje k tomu, aby jedna s čelních federálních funkcí byla svěřena představiteli Slovenska.

Poté, kdy se probrala funkce presidenta republiky a předsedy vlády (oba dali své funkce k dispozici pro případné jednání o slovenského představitele), přišla na pořad funkce předsedy FS. To, co říkán proběhlo již v prosinci, ale jednáních nebyla veřejnost bohužel informována. Konstatovalo se, že u presidenta republiky nepřichází změna v úvahu a pokud jde o předsedu vlády, rovněž všichni ve vedení strany se jednomyslně vyjádřili, že s. Černík má zůstat.³ Zbyla tedy funkce předsedy FS. České byro po velké diskusi přijalo stanovisko, že by měla česká část KSČ podporovat, aby skutečně do této funkce byl kandidován význačný představitel slovenské politiky, který by byl samozřejmě přijatelný i v českých zemích a který by mohl reprezentovat ČSSR vůbec. V tom případě soudí české byro, že by obě funkce předsedů sněmoven měly být svěřeny českým politikům a že kandidatura do čela obou těchto sněmoven by byla věcí výběru dvou českých politiků, kteří by v čela obou sněmoven měli být postaveni.⁴

Velmi angažovaně v těchto věcech vystupoval zejména prezident republiky, který řekl, že by nemohl zastávat nadále svou funkci, kdyby ústavní zákon o československé federaci měl být jen jakousi deklarací a kdyby se nerealizovalo to, co po padesát let bylo nepsaným zákonem – že vždy jedno z nejvyšších státních funkcí zaujímal slovenský představitel.

Vedení KSČ, předsednictvo i byro pro české země zaujaly jednomyslné a jednoznačné stanovisko v těchto věcech, které Vám tu sděluji. Nyní je na nás, jaké stanovisko máme zaujmout zde. Můj názor je takový, že přece jen celá záležitost zaslouží rozboru analýzy i vyvození závěrů, aby se některé věci, která tuto situaci zavinily, neopakovaly. Vedení strany nezaujalo včas v tak vážné věci (je jasné, že KSČ v tom hraje hlavní roli) své stanovisko a nerozebrala problém dříve, než se rozvinuly všechny kampaně kolem něj. Dále došlo k chybám dosti vážným, zejména ze zahraničí, kdy se opomíjela funkce s. Smrkovského, což v české veřejnosti mohlo vyvolat dojem, že není uznáván jako představitel, kterého jsme si vybrali do vysoké stranické a státní funkce. Proto také předsednictvo ÚV KSČ i české byro se jednoznačně vyslovily proto, aby s. Smrkovský své stranické funkce zastával jako dosud a aby také zastával některou z čelních státních funkcí jako dosud.⁵ V žádném případě nesmí jít o to, že by byl z aktivní politiky vyřazován.

Podle mého názoru se stala ze slovenské strany chyba, nebylo ta tak jednomyslné, protože slovenští soudruzi v předsednictvu ÚV KSČ vyslovili celou řadu příkladů, jak ani s nimi nebylo vždy dobře jednáno a věci dobře dohodnuty, ale to je už věc ex post. Fakt je, že já hájím stanoviska, že SNR měla respektovat naše gentlemanské dohody a než 28. prosince se usnesla na kandidatuře slovenské reprezentace, měla být ČNR upozorněna a slovenští soudruzi se měli s námi o této věci předběžně konzultovat a jednat. Myslím, že to nebylo dobré. Musíme se tu cítit tak trochu zaskočení. Už jsem mluvil se s. Sádovským, Husákem a jinými a řekl jsem jim velmi otevřeně, že takto si nepředstavujeme, že by se napříště mělo jednat, protože tady je příliš mnoho ve hře a klid, který potřebujeme k řešení politických, ekonomických, kulturních a dalších problémů v obou republikách, v celém státě je příliš cenný, než aby se s ním zacházelo jako dosud.

Přece se domnívám, že aniž bychom chtěli jít k stupňovat vnitropolitické napětí a ovzduší, jsou některé principy, spolupráce, od kterých ustoupit nemůžeme a k nimž bychom se podle mého názoru měli vyjádřit v našem stanovisku: především že žádáme, aby byle postupováno dohodou, obou národních reprezentací, demokratickým jednáním, které nepochybně při určitém racionálním přístupu plném dobré vůle může docílit úspěšných závěrů.

Chápu situaci na Slovensku, věci jsou tam mnohem živější a citlivější, pokud jde o některé otázky realizace ústavního zákona. Nerad používám výrazu velkorysost Čechů vůči Slováckům, protože z čeho by pak vyplývalo právo na sebeurčení a rovnost. Nechci teď říkat, že máme být velkomyslní vůči menším, ale je pravda, že při jednáních by podle mého přesvědčení z české strany měla být projevena určitá dobrá vůle. Stálo by to tedy za analýzu. Je ovšem otázka, na kolik by taková veřejná analýza, která by rozdávala známky a kritiku na všechny strany přispěla k celkové situaci. Ani tak není situace jednoduchá. Kampaň běžela od 4. prosince, jak bylo konstatováno ve sdělovacích prostředcích a nabyla rozhodujícího tempa po 20. až 21. prosinci, po usnesení ÚV KSS a dosáhla ve vánočních dnech a novoroční dnech velkého vrcholu.

Je zde tedy otázka, jak se k věci postavit. Nevím, nakolik jste už dopoledne o věcech diskutovali a ujednotili si některé názory. S. Vácha mne informoval, že jste se dohodli na skupině, která by připravila podklady. Máme nyní podklady dva, což jistě nevádí. Můžeme si tu a věci pohovořit, pak dojít k závěru a skupina by se znovu ujala práce a požádali bychom ji, aby dopracovala stanovisko.

Druhá možnost je vůbec to obejít a nepřijímat žádné stanovisko. To se mi nezdá být dobré. Komuniké bude znít, že předsednictvo ČNR zasedalo, a kdyby naše komuniké nic

k věci neřeklo, nepovažoval bych to za správné, nehledě k tomu, že dnes bude rozšířeno i stanovisko byra v českých zemích, které vychází z usnesení krajských a okresních konferenci KSČ. Vypadalo by to tak, že od ožehavého problému utíkáme a nejsme sto se k němu postavit čelem.

[...]b

Stanovisko předsednictva ČNR k volbám vedoucích funkcionářů Federálního shromáždění

Předsednictvo České národní rady považuje za nutné vyjádřit se veřejně ke kampani, která se rozvinula v souvislosti s přípravami voleb čelných funkcionářů Federálního shromáždění.

Předsednictvo ČNR lituje, že taková kampaň byla rozpoutána, neboť to není ku prospěchu našich národů ani ku prospěchu realizace ústavního zákona o československé federaci.⁶ Ti, kdo se na kampani podílejí, nesou velkou odpovědnost za vytváření napjatého vnitropolitického ovzduší a za vnášení zbytečných prvků nedůvěry mezi Čechy a Slováky.

Předsednictvo ČNR je a zůstane věrno duchu ústavního zákona o čs. federaci, který vychází z principu plné rovnoprávnosti obou našich národů. Uznává právo české i slovenské politické reprezentace kandidovat do nejvyšších federálních funkcí svá představitele a cestou politické dohody je do takových funkcí volit. Mělo by se však postupovat skutečně demokraticky, tj. jednáním a dohodou. Vytváření předem hotových skutečností a vyhlašování jednostranných požadavků neslouží cílům, kterých chceme dosáhnout. Nejvhodnějším místem pro příslušná jednání je Národní fronta, kde jsou zastoupeny všechny rozhodující politické a společenské organizace Československé socialistické republiky.

Předsednictvo ČNR nechce dále komplikovat situaci kolem příprav voleb do funkcí ve Federálním shromáždění a zdržuje se tudíž meritorního stanoviska v kádrových otázkách. Očekává, že ústřední výbor Národní fronty se bezodkladně bude těmito otázkami zabývat a vyřeší je v duchu demokracie, rovnoprávnosti a spravedlivosti.⁷

Pramen: APS PČR, f. Česká národní rada I. volební období 1969–1971, inv. č. 14, kart. 12. – Xerokópia, záznam z diskuse 6 s. (stenografický záznam s. 35/2, 36/1-4), Stanovisko, 2 s.

a Zahájení a pokračování schůzky podle programu (bez Č. Císaře, který bol na zasedání byra ÚV KSČ), návrhy na menovanie členov vlády ČSR, príprava schůzky předsednictva a pléna ČNR 8. 1. 1969, příprava sľubu členov českej vlády u prezidenta ČSSR, návrh správnej komisie o zásadách postupu riešenia územno-správnej organizácie a rôzne.

b Pokračovanie diskusie podľa poznámky 2.

1 Stanovisko Byra ÚV KSČ pre riadenie straníckej práce v českých krajinách z dopoludňajších hodín 6. 1. 1969, vychádzalo z „prehloubení bratských vztahů českého a slovenského národa“, pričom: „Předpokládá, že do této funkce bude povolán představitel slovenského národa požívající vážnost, důvěru a autoritu u obou našich národů.“ Zároveň: „Byro ÚV KSČ chápe zájem našich občanů, aby představitelé politického a veřejného života, kteří si svým postojem a činností před lednem i po lednu 1968 získali důvěru pokrokových sil naší země, pokračovali ve své politické a veřejné činnosti. Proto v souladu s prohlášením předsednictva ÚV KSČ, že s. J. Smrkovský bude nadále zastávat funkce ve vrcholných stranických a státních orgánech doporučuje, aby byl navržen do funkce předsedy sněmovny lidu a zastával současně funkci místopředsedy Federálního shromáždění ČSSR.“ In: ÚSD AV ČR, f. Sb. KV ČSFR, sign. D VIII/12, (f. A ÚV KSČ/02/7, ar. j. 6. 1. 1969.)

2 V diskusii Č. Císař ešte uviedol, že ide o princíp, a nie o osoby. A. Rusek na to pripomenul, že J. Smrkovský je osoba, predstavujúca politickú líniu, ktorá je v najširších vrstvách národa prijateľná. Naproti tomu sa stavia národnostný (správne národný, keďže išlo o vzťahy dvoch štátoprávných národov – pozn. J. Ž.) princíp rozdelenia najvyšších štátnych funkcií a bolo by podľa neho na ško-

du, že sa o týchto otázkach nehovorilo už v decembri (presnejšie sa hovorilo o budúcom predsedovi federálnej vlády, ktorým po schválení v Predsedníctve ÚV KSČ mal byť O. Černík. Prezidentom ČSSR ostal L. Svoboda - pozn. J. Ž.). A. Rusek pokračoval, že sa mohlo predísť dnešnej napätej situácii a dokonca, že ČNR bola postavená pred hotový fakt. Pred tým mal G. Husák prejav (pozri jeho časť referátu v pléne ÚV KSS v dokumente z 22. 12. 1968), ktorý zverejnila až televízia a k nemu sa pripojila SNR. Rusek dokonca odhadoval, že 90 % obyvateľov českého národa je opačnej mienky a stavia sa za J. Smrkovského. Č. Císař podotkol, že nejde o ultimátum, ale o predloženie uznesení ÚV KSS a SNR. A. Rusek a M. Válek mali výhrady proti prejavu G. Husáka, I. Kríž označil vystúpenie Husáka v televízii „za vážnu politickú chybu“. (Ani jeden však nespomenul, či sa oboznámili s referátom G. Husáka – pozn. J. Ž. Pozri aj časť úvodu.) Podľa neho, ak si slovenskí súdruhovia presadia svoje, bude to „ich Pyrrhovo víťazstvo“. Z. Jičínský hovoril, že československé vzťahy nie sú dobré už dlhšiu dobu a prejavili sa už pri prerokúvaní federalizačného zákona, keď česká verejnosť bola postavená bokom. Chcel, aby sa vzťahy ujasnili. Navyše nepovažoval za správne, že sa v stanovisku Preds. ÚV KSČ hovorilo o krivde voči G. Husákovi: „To není pravda. S. Husák učinil všechno pro to, aby si českou veřejnost neobyčejně popudil. Z tohoto hlediska by si bylo možno klást otázku, či hra se tu hraje a v zájmu koho“. K tomu nemožno mlčať a o konaní G. Husáka si myslel, že narušuje „istoty“. Odvolával sa na ústavný zákon o československej federácii, v ktorom nebola zmienka aby jednu z najvyšších funkcií reprezentoval predstaviteľ českého národa. Len tak, že ak je predstaviteľ jedného národa predsedom FZ, druhým má byť reprezentant druhého národa a naopak. Odvolával sa na politické rozhodnutie. Bolo na škodu, že o tom SNR nerokovala s ČNR. Jičínský veľmi lutoval, že: „postoj s. Husáka je toho druhu, že neobyčejně poškozujie česko-slovenský vztah, když necháme stranou další skutečnosti“. Poslanec J. Šulc pripomenul, že na porade SNR a ČNR (na začiatku októbra 1968) sa reprezentácie spriatelili, no vznikla nová situácia, mnohé sa zanedbalo a situácia je vážna na oboch stranách. G. Husák ostal fakticky jediným hovorcom slovenského národa. Celkove k diskusii pozri stenografický záznam, s. 37/1-39/2. In: APS PČR, f. Česká národní rada I. volební období 1969–1971, inv. č. 14, kart. 12.

Porovnaj vystúpenie G. Husáka v pléne ÚV KSS 22. 12. 1968. Je namieste uviesť, že aj v najnovšej literatúre sa objavujú zužujúce tvrdenia, že reprezentácii Slovenska, v ťažkom období po okupácii ČSSR a v čase zápasu o záchranu jej suverenity, išlo len o federalizáciu štátu. Napríklad: DOSKOČIL, Zdeněk. *Duben 1969: Anatomie jednoho mocenského zvratu*. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2006, s. 32-33. Tiež KOPEČEK, Lubomír: *Demokracie, diktatury a politické stranictví na Slovensku*. Praha, Centrum pro studium demokracie a kultury 2006, s. 135. Vystúpenia mnohých slovenských predstaviteľov svedčia skôr o opaku, ako aj o masovom odpore proti okupácii slovenskej verejnosti (pozri dobovú tlač).

Český prozaik a publicista Dušan Hamšík v článku *Jaro a podzim 1968* reagoval na občianske vzopnutie českej a slovenskej spoločnosti, ktoré podrazila okupácia a zdôraznil, že: „zásah vojsk pěti zemí Varšavské smlouvy, který příznačným způsobem pointoval československé jaro 1968 dříve, než mohly jeho květy dozrát v plody“. Zásah sa stal pre mnohých výkričníkom. Znovu sa prehodnocoval zmysel česko-slovenskej jari a kládli sa otázky: Stál ten pokus vlastne za to? Nebol len romantickým gestom? Otázkou sa stala aj potreba vzdoru a hodnotenia samotného socializmu: „Ať hledíme na československé jaro 1968 odkudkoli, at' jsme zásadními odpůrci socialismu a vidíme v tom po všech těch zkušenostech blouznivou naivitu, či at' jsme bdělými strážci nedotknutelnosti a nezměnitelnosti jeho první skutečného typu a vidíme v tom svatokrádežné překračování mezí, jímž se cítí ohrožování vládnoucí a mocní socialistického světa, jedno společné je viditelné z obou těchto krajních polů a je také shodně, třebaže v různé interpretaci a s opačným znamením hodnocení: že československé jaro 1968 mělo výrazný a jasný charakter renesance socialismu. Nic víc a nic méně – v tom je celá jeho avantgardnost i omezení, lesk i bída, kouzlo i prokletí“. Bol pokusom obohatiť socialistický spoločenský projekt, využiť demokratické možnosti, slobodne, hoci s dávkou naivnosti, netaktičnosti či nepolitičnosti, pri zmenách postojov niektorých politických reprezentantov a smeroval k prekonaniu dovtedajšieho spoločenského modelu. No už pod vplyvom vpádu vojsk a „prekročenia“ globálnych záujmov socializmu. In: *Listy*, týdeník Svazu čs. spisovatelů, roč. II., č. 4, 30. 1. 1969, s. 1 a 3.

Moskva však sledovala plnenie svojich veľmocenských cieľov a zneužila „rozdiely“ medzi charakterom reformného procesu v českých krajinách a na Slovensku. Podporou slovenských požiadaviek na uskutočnenie federácie chcela izolovať Prahu od Bratislavy a cielene tak zastaviť reformný proces v ČSSR vcelku. Porovnaj stanovisko Kremľa už v zázname rokovania delegácie KSČ s vedením KSSZ v Moskve 3.–4. 10. 1968. In: VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír (eds.): *Mezinárodní*

souvislosti československé krize 1967 - 1970. Zář 1968 - květen 1970. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967 - 1970, Díl 4/3 sv. Praha - Brno, ÚSD AV ČR - Doplněk 1997, s. 116-135. Tiež pozri dokument k J. Smrkovskému z 29. 1. 1969, resp. CIGÁNEK, František - FELCMAN, Ondřej (eds.): *Národní shromáždění. Srpen 1968 - leden 1969*, Ediční řada, Díl 3/3 sv. Praha - Brno, ÚSD AV ČR - Doplněk 2009, s. 378-414. Tiež pozri o kyjevským rokovaniam 7.-8. 12. 1968, kde L. Brežnev nesúhlasil, aby v budúcich federálnych orgánoch bol J. Smrkovský a zostril kritiku, oproti rokovaniam na začiatku októbra, neplnenia tzv. moskovského protokolu z augusta 1968. In: VONDROVÁ, Jitka - NAVRÁTIL, Jaromír (eds.): *Mezinárodní souvislosti československé krize 1967-1970. Zář 1968 - květen 1970*, s. 209-229. Zápas o Smrkovského nadobúdala čoraz väčšie rozmery. Bližšie BÁRTA, Miloš - FELCMAN, Ondřej - BELDA, Josef - MENCL, Vojtěch: *Československo roku 1968. 2. díl: počátky normalizace*. Praha, Parta a Ústav mezinárodních vztahů 1993, s. 35-36, 41-42.

3 Pozri dokumenty č. 11, 12 a 17 z 5., 22. 12. 1968.

4 Predsedom SN FZ sa však stal Slovák D. Hanes. Pozri dokument č. 25 z 29. 1. 1969.

5 Predsedom SL FZ sa stal J. Smrkovský. Pozri dokument č. 25 z 29. 1. 1969.

6 Bližšie programové vyhlásenia národných vlád z 23. a 24. 1. 1969 v dok. č. 23 a 24.

7 Predseda Byra ÚV KSČ pre riadenie straníckej práce v českých krajinách L. Štrougal, keď písal A. Dubčekovi v liste z 20. 12. 1968 o vytvorení vážnej vnútro politickej situácii, zdôraznil, že sa ňou nezaoberal Výkonný výbor ÚV KSČ, čo považuje za vážnu politickú chybu. A. Dubček mu odpovedal, že sa pripravuje plénum ÚV KSS a že sa stretli bez neho u L. Svobodu, za prítomnosti J. Smrkovského, O. Černíka a G. Husáka. Dubček chcel zvolať výkonný výbor po *Novom roku* a zrušil predpokladanú cestu do Bratislavy na plénum ÚV KSS v ten deň (20. 12.). In: *ÚSD AV ČR*, f. Pozůstalosti. Oldřich Jaroš, inv. 207, kart. 8, List L. Štrougala A. Dubčekovi. L. Štrougal sa zreteľne pripojil na stranu novembrovej rezolúcie ÚV KSČ a k sovietskym krokom na pacifikáciu vnútro politickej situácie v ČSSR. Bližšie BÁRTA, Miloš - FELCMAN, Ondřej - BELDA, Josef - MENCL, Vojtěch, s. 36-37. Pozri dokument č. 25 z 29. 1. 1969. O zmenách v postavení NZ ČSSR podrobne FELCMAN, Ondřej: Podíl Národního shromáždění na rozrušování sovětského modelu socializmu v Československu. In: LONDÁK, Miroslav - SIKORA, Stanislav a kol.: *Rok 1968 a jeho místo v našich dějinách*. Bratislava, Historický ústav SAV vo vyd. Veda 2009, s. 140-161

20

1969, 8. január, Praha. - **Zákon České národní rady č. 2/1969 Zb. o zriadení ministerstiev a iných ústredných orgánov štátnej správy Českej socialistickej republiky, ktorý prispel k utvoreniu českej štátnosti.**¹

Prvá část

Zriadenie ústredných orgánov štátnej správy²

§ 1

Zriaďujú sa tieto ministerstvá Českej socialistickej republiky:

1. Ministerstvo plánovania
2. Ministerstvo financií
3. Ministerstvo práce a sociálnych vecí
4. Ministerstvo výstavby a techniky
5. Ministerstvo školstva
6. Ministerstvo kultúry
7. Ministerstvo pre mládež a telesnú výchovu
8. Ministerstvo zdravotníctva
9. Ministerstvo spravodlivosti
10. Ministerstvo vnútra
11. Ministerstvo priemyslu
12. Ministerstvo stavebníctva
13. Ministerstvo poľnohospodárstva a výživy
14. Ministerstvo lesného a vodného hospodárstva
15. Ministerstvo dopravy
16. Ministerstvo pôšt a telekomunikácií
17. Ministerstvo obchodu

§ 2

- (1) Zriaďujú sa tieto ďalšie ústredné orgány štátnej správy Českej socialistickej republiky:
 1. Český statistický úrad
 2. Český cenový úrad
 3. Český úrad geodetický a kartografický
 4. Český geologický úrad
 5. Český bankový úrad
 6. Česká komisia pre vedecké hodnosti.
- (2) Ďalej sa zriaďuje Český úrad pre tlač a informácie.
- (3) Predseda Českého štatistického úradu vymenúva a odvoláva Predsedníctvo Českej národnej rady. Predsedov ostatných úradov a orgánov uvedených v odsekoch 1 a 2 vymenúva a odvoláva vláda Českej socialistickej republiky.

Druhá část

Okruh pôsobnosti ministerstiev

§ 3

- (1) Ministerstvo plánovania je ústredným orgánom štátnej správy pre súhrnné plánovanie rozvoja hospodárstva republiky.
- (2) Ministerstvo plánovania spracúva a predkladá vláde Českej socialistickej republiky návrhy národohospodárskych plánov republiky, organizuje podľa smerníc vlády Čes-

kej socialistickej republiky postup plánovacích prác a určuje so súhlasom vlády Českej socialistickej republiky podklady, ktoré sú mu povinné ostatné orgány, prípadne organizácie predkladať, a spôsob ich predkladania.

§ 4

Ministerstvo financií je ústredným orgánom štátnej správy pre štátny rozpočet republiky, dane a poplatky, finančné hospodárenie, správu národného majetku a pre peňažné ústavy.

§ 5

- (1) Ministerstvo práce a sociálnych vecí je ústredným orgánom štátnej správy pre pracovnoprávne vzťahy a zamestnanosť, mzdy, prípadne odmeny za práce vykonávané mimo pracovného pomeru, finančné a hmotné zabezpečenie učňov, dôchodkové zabezpečenie, prípadne poistenie, sociálnoprávnu ochranu detí a mládeže, starostlivosť o rozvoj populácie a o rodinu a pre ďalšie otázky sociálnej politiky.
- (2) Ministerstvu práce a sociálnych vecí je podriadený Úrad dôchodkového zabezpečenia v Prahe (doteraz Správa dôchodkov v Prahe). Rozhoduje o dávkach dôchodkového zabezpečenia s výnimkou dávok, o ktorých rozhodujú nižšie orgány štátnej správy. Úrad dôchodkového zabezpečenia je spôsobilý vystupovať vo svojom mene.

§ 6

Ministerstvo výstavby a techniky je ústredným orgánom štátnej správy pre územné plánovanie, stavebné konanie, investičnú výstavbu a pre technický rozvoj.

§ 7

- (1) Ministerstvo školstva je ústredným orgánom štátnej správy pre zariadenia predškolskej a mimoškolskej výchovy a pre základné, učňovské a odborné školy, pre gymnáziá a vysoké školy, ako aj pre iné školské organizácie celonárodného významu.
- (2) Pri Ministerstve školstva je zriadený Český výbor pre vysoké školy ako stály poradný orgán ministra.

§ 8

- (1) Ministerstvo kultúry je ústredným orgánom štátnej správy pre kultúrno-výchovnú činnosť, umenie, kultúrne pamiatky a ochranu prírody, vydávanie neperiodickej tlače, vykonávanie autorského zákona a pre výrobu a obchod v oblasti kultúry.
- (2) Na Ministerstve kultúry sa zriaďuje Sekretariát pre veci cirkevné, ktorý pôsobí ako ústredný orgán štátnej správy vo veciach cirkví a náboženských spoločností.

§ 9

Ministerstvo pre mládež a telesnú výchovu je ústredným orgánom štátnej správy pre štátnu starostlivosť o deti a mládež a o telesnú výchovu, šport a turistiku.

§ 10

- (1) Ministerstvo zdravotníctva je ústredným orgánom štátnej správy pre liečebno-preventívnu a hygienickú starostlivosť, zdravotnícke školy, prírodné liečebné kúpele a prírodné liečivé zdroje, farmaceutický priemysel a pre uplatňovanie zákona o regresných náhradách.
- (2) Ako orgán hygienickej služby je na Ministerstve zdravotníctva ustanovený hlavný hygienik Českej socialistickej republiky. Súčasťou Ministerstva zdravotníctva je aj Český inšpektorát kúpeľov a žriediel.
- (3) Pri Ministerstve zdravotníctva je určený Český protialkoholický zbor.

§ 11

- (1) Ministerstvo spravodlivosti je ústredným orgánom štátnej správy pre súdnictvo a štátne notárstva.
- (2) Ministerstvo spravodlivosti je taktiež ústredným orgánom štátnej správy pre väzenstvo; je mu podriadený Zbor nápravnej výchovy.

§ 12

- (1) Ministerstvo vnútra je ústredným orgánom štátnej správy na ochranu verejného poriadku a bezpečnosti, zaistovanie bezpečnosti a plynulosti cestnej premávky, ochranu štátneho a hospodárskeho tajomstva, vnútorné veci (územné členenie republiky, štátne symboly, veci matričné, štátneho občianstva, občianskych preukazov a cestovných dokladov, evidencie obyvateľstva a pobyty cudzincov, spolčovacieho a zhromažďovacieho práva), archívnictvo, požiarnu ochranu, civilnú obranu a pre vnútornú správu národných výborov.
- (2) Ministerstvu vnútra je podriadený ozbrojený bezpečnostný zbor republiky.
- (3) Ministerstvo vnútra je ďalej ústredným orgánom štátnej správy pre miestne hospodárstvo, ako aj pre hospodárenie s bytmi a nebytovými priestormi.

§ 13

- (1) Ministerstvo priemyslu je ústredným orgánom štátnej správy pre priemysel, baníctvo a energetiku; jeho pôsobnosť sa však nevzťahuje na potravinársky priemysel, farmaceutický priemysel, miestny priemysel a na výrobu v oblasti kultúry.
- (2) Ministerstvo priemyslu riadi štátnu službu pre drahé kovy.
- (3) Ministerstvu priemyslu je podriadená Česká energetická inšpekcia.

§ 14

Ministerstvo stavebníctva je ústredným orgánom štátnej správy pre výrobu stavebných hmôt a stavebnú výrobu.

§ 15

Ministerstvo poľnohospodárstva a výživy je ústredným orgánom štátnej správy pre poľnohospodárstvo, potravinársky priemysel, poľovníctvo a pre rybárstvo.

§ 16

- (1) Ministerstvo lesného a vodného hospodárstva je ústredným orgánom štátnej správy pre lesné hospodárstvo, vodné hospodárstvo a pre technické a ekonomické otázky ochrany čistoty ovzdušia.
- (2) Ministerstvu lesného a vodného hospodárstva je podriadený Český hydrometeorologický ústav a Česká technická inšpekcia ochrany ovzdušia.

§ 17

- (1) Ministerstvo dopravy je ústredným orgánom štátnej správy pre železničnú, cestnú a vnútrozemskú vodnú dopravu, civilné letectvo a pre pozemné komunikácie.
- (2) Ministerstvu dopravy je podriadená Česká letecká inšpekcia.

§ 18

Ministerstvo pôšt a telekomunikácií je ústredným orgánom štátnej správy vo veciach upravených poštovým zákonom a zákonom o telekomunikáciách a pre správu pôšt a telekomunikačných zariadení.

§ 19

- (1) Ministerstvo obchodu je ústredným orgánom štátnej správy pre vnútorný obchod, zahraničný obchod a pre cestovný ruch.

- (2) Pri Ministerstve obchodu pôsobí Český výbor pre cestovný ruch, ktorý je koordinačným orgánom zloženým zo zástupcov orgánov a organizácií podieľajúcich sa na cestovnom ruchu. Jeho zloženie i štatút ustanoví vláda Českej socialistickej republiky.
- (3) Ministerstvu obchodu je podriadená Česká obchodná inšpekcia.

Tretia časť

Zásady činnosti ústredných orgánov štátnej správy

§ 20

Ministerstvá a ostatné ústredné orgány štátnej správy uvedené v § 1 a 2 (ďalej len „ministerstvá“) plnia v okruhu svojej pôsobnosti úlohy ustanovené v zákonoch a v iných všeobecne záväzných právnych predpisoch.

§ 21

Ministerstvá sa vo všetkej svojej činnosti spravujú ústavnými a ostatnými zákonmi a uzneseniami vlády.

§ 22

Ministerstvá skúmajú spoločenskú problematiku v okruhu svojej pôsobnosti, analyzujú dosahované výsledky a robia opatrenia na riešenie aktuálnych otázok. Spracúvajú koncepcie rozvoja zverených odvetví a riešenia zásadných otázok, ktoré predkladajú vláde Českej socialistickej republiky.

§ 23

Ministerstvá predkladajú za zverené odvetvia podklady potrebné na prípravu návrhov plánov rozvoja hospodárstva republiky, na zostavenie návrhov štátnych rozpočtov republiky a na prípravu iných opatrení širšieho dosahu. Zaujímajú stanovisko k návrhom, ktoré predkladajú vláde Českej socialistickej republiky iné ministerstvá, pokiaľ sa týkajú okruhu ich pôsobnosti.

§ 24

Ministerstvá sa starajú o náležitú právnu úpravu vecí patriacich do pôsobnosti Českej socialistickej republiky; pripravujú návrhy zákonov Českej národnej rady a iných všeobecne záväzných právnych predpisov; dbajú o zachovávanie zákonnosti v okruhu svojej pôsobnosti a robia podľa zákonov potrebné opatrenia na nápravu.

§ 25

Ministerstvá spolupracujú s príslušnými federálnymi orgánmi štátnej správy pri rozvíjaní medzinárodných zmlúv. Ministerstvá v oblasti výlučnej pôsobnosti republiky zabezpečujú vykonávanie záväzkov vyplývajúcich z medzinárodných zmlúv a z členstva Československej socialistickej republiky v medzinárodných organizáciách.

§ 26

Ministerstvá sú v pravidelnom styku s príslušnými orgánmi Slovenskej socialistickej republiky, najmä si s nimi vymieňajú skúsenosti, informácie a podklady.

§ 27

- (1) Ministerstvá pri plnení svojich úloh úzko spolupracujú. Využívajú podnety a súčinnosť národných výborov, ako aj vedeckých a výskumných inštitúcií.
- (2) Ministerstvá si navzájom vymieňajú potrebné informácie a podklady. Nižšie orgány štátnej správy im podávajú správy a oznamujú údaje, ktoré si príslušné ministerstvá vyžadujú v rozsahu nevyhnutne potrebnom na plnenie svojich úloh.

§ 28

Zásady činnosti a organizáciu jednotlivých ministerstiev podrobnejšie upraví štatút, ktorý schvaľuje vláda Českej socialistickej republiky.

Štvrtá časť Záverečné ustanovenia

§ 29

(1) Právne pomery organizácií zaoberajúcich sa v Českej socialistickej republike rozhlasovým a televíznym vysielaním a agentúrnym spravodajstvom a ich vzťahy k ústredným orgánom Českej socialistickej republiky upraví zákon Českej národnej rady.

(2) Zákon Českej národnej rady upraví aj právne pomery akadémie vied v Českej socialistickej republike a jej vzťahy k ústredným orgánom Českej socialistickej republiky.

§ 30

V Českej socialistickej republike neplatia tieto predpisy:

1. zákon č. 104/1963 Zb. o zriadení a právomoci Vládneho výboru pre cestovný ruch;
2. ustanovenie 4 vládneho nariadenia č. 10/1958 Zb., pokiaľ ustanovuje podriadenie Ústrednej správy geodézie a kartografie ministrom vnútra;
3. ustanovenie § 1 ods. 2 zákona č. 115/1965 Zb., pokiaľ ustanovuje podriadenie Ústredného geologického úradu Ministerstvu baníctva.

§ 31

Tento zákon nadobúda účinnosť dňom vyhlásenia.³

Prameň: *Sbírka zákonů Československá socialistická republika Česká socialistická republika. Ročník 1969. Částka 1, s. 16 – 19. – Tlač, 3 s.*

1 Podrobne porovnaj s programom českej vlády z 23. 1. 1969 a jej materiálom zo 7. 7. 1969. Návrh zákona z 9. 12. 1968 prešiel rozsiahlym pripomienkovým konaním. Pozri APS PČR, f. Česká národní rada I. volební období 1969 – 1971, inv. č. 14, kart. 12, 1. schůze Předsednictva ČNR 6. 1. 1969.

Podpredseda ČNR Z. Jičínský pred podaním návrhu zákona na schôdzi predsedníctva pripomenul súvislosti jeho prípravy a zdôraznil, že: „Zákon je právním podkladem pro vytvoření české vlády. Bez tohoto zákona nemůže předsednictvo jmenovat českou vládu, s důsledky, které vyplývají pro realizaci federace na české straně... Hlavní smysl zákona – vedle vytvoření právního základu pro konstituování české vlády – je v přemostění rozporu mezi stavem, který existuje po právní stránce dosud, stavem unitárního státu, a stavem, který se vytváří realizací federace, vytvořením ČSR, kdy vzniká řada nových státních orgánů, resp. jinak řečeno, kdy řada dosud existujících celostátních orgánů ve smyslu zákona č. 143/68 o federativním uspořádání ČSSR, přestává být federálními orgány, ale k tomu, aby se staly orgány ČSR, potřebují zákonný podklad, jinak bychom totiž tyto orgány rušili.“ In: http://psp.cz/eknih/1969_cnr/stenprot/001schuz/s001005.htm Vystúpenie Z. Jičínského vytvorilo široký rámec pre rozsiahlu diskusiu k návrhu zákona. Poslanec V. Kašpar zdôraznil formovanie českej štátnosti: „Přijme-li Česká národní rada předložený zákon, dá mu tak právní základ pro konstituci první vlády České socialistické republiky. Myslím, že to je významný okamžik v životě českého národa. S lítostí musím konstatovat, že vznik ČSR, tento neobyčejně významný historický akt, nebyl v naší republice tak důstojně a významně politicky přivítán, jako tomu bylo při vzniku Slovenské socialistické republiky. Domnívám se, že obnova plně české státnosti v jednotné Československé republice je pozitivním činem, který zejména ve vážné politické situaci dnes by mohl sehrát roli uklidňujícího faktoru, činitele, který podpoří morální sebevědomí a optimismus lidu v českých zemích...“ In http://psp.cz/eknih/1969_cnr/stenprot/001schuz/s001007.htm

2 Návrh na inštitucionálne usporiadanie českých ústredných orgánov štátnej správy podrobne rozoberalo Byro ÚV KSČ pre riadenie straníckej práce v českých krajinách na základe výkladov Č. Císařa a S. Rázla 2. 12. 1968. Súhlasilo z jeho štruktúrou, pričom sa dbalo na relatívnu samo-

statnost české vlády s přihlídnutím na prepojenie štátnej a hospodárskej sféry. Všetky orgány mali rovnaké postavenie a súčasne prihliadalo na postavenie jednotlivých rezortov. In: *NA ČR, A ÚV KSČ*, f. 02/7, sign. 1, sv. 1, 1. schůze byra ÚV KSČ.

3 Po proceduálních otázkách poslanci schválili návrh zákona. Pozri program české vlády z 23. 1. 1969.

Pozri podrobne dokumenty č. 21 a 23 z 9. a 23. 1. 1969 a porovnaj so zákonom SNR o zriadení ministerstiev SSR z 28. 12. 1968 (podobne dokumenty č. 7 a 24 z 11. 11. 1968 a 24. 1. 1969).

1969, 9. január, Praha. – **Sľub české vlády a prejav jeho predsedu Stanislava Rázla o formovaní české štátnosti¹ pred prezidentom ČSSR Ludvíkom Svobodom na Pražskom hrade.**

Vážený soudruhu prezidente,

je pro nás velkou ctí, že můžeme před vás předstoupit jako první vláda České socialistické republiky. Jsme si plně vědomi odpovědnosti, kterou přejímáme, i složitosti situace, v níž nastupujeme do svých funkcí. Dovolte mi však, abych vás jménem svým i jménem všech členů vlád, ujistil, že přijímáme tuto odpovědnost odhodláni dát své nejlepší síly svému národu a socialismu.

Třista let neexistoval samostatný český stát. Jestliže nyní obnovujeme originální státní suverenitu českého národa, pak ne proto, že bychom podléhali národnímu separatizmu.² Ten byl českému národu cizí vždycky a nebude mít místo v českém programu ani v budoucnu. Učiníme vše pro to, aby České socialistická republika se rozvíjela jako spolehlivá součást československé federace, aby se upevňovaly vztahy Čechů a Slováků na základe bratrské spolupráce a vzájemné úcty.

Vycházíme z toho, že federativní uspořádání státu je vyvrcholením dlouhodobého vývoje, který našel své první vyjádření v Košickém vládním programu, v polednovém období loňského roku zaujal významné místo v Akčním programu Komunistické strany Československa a v letošním roce nabývá své konkrétní zákonné podoby. Význam federativního uspořádání spatřujeme v tom, že odstraňuje starý centralistický systém, jehož neblahé důsledky postihly oba naše národy, že vnáší rovnoprávnost do vztahů mezi Čechy a Slováky a umožňuje plné uplatnění všech tvůrčích sil obou národů.

Na druhá straně nechceme zastírat, že toto nové uspořádání nese sebou – zejména pro českou vládu – i řadu problémů. Stojíme před úkolem formulovat program další socialistické výstavby českého státu.³ Přitom bychom chtěli navázat na nejlepší stránky české státní a národní tradice zejména proto, abychom oživením jejich nejlepších rysů znovu dokázali upevnit české národní sebevědomí a umožnili tak čerpat z historicky bohaté studnice zkušeností a moudrosti našeho národa. Jsme si vědomi toho, že je i mnoho věcí politických a hospodářských, které volají po řešení. Otázky politické budou značně citlivá zejména proto, že musíme dobudovat českou politickou reprezentaci a její orgány.

V hospodářství stojíme před nutností přestavby dosavadní výrobní základny tak, aby umožňovala účelné rozložení společenské práce, aby mohly být uspokojovány nejzákladnější potřeby společnosti, se jména pokud jde o bydlení, služby, široký sortiment spotřebního zboží, prostě všechno, co charakterizuje životní úroveň člověka, žijícího v technicky vyspělé společnosti. A nepůjde zde jen o uspokojení těchto naléhavých potřeb, ale i o zabezpečení dalšího jejich růstu.

Jsme přesvědčeni, že naše ekonomika má značné rezervy. Spoléháme na to, že pochopení a účast všech dělníků, zemědělců a inteligence a hospodárné využívání bohatství naší země umožní podstatně urychlit tempo rozvoje a tím i růst životní úrovně celé naší společnosti. Ekonomická reforma, kterou chceme důsledně uplatňovat, nám k tomu otevírá cestu.

Chceme důsledně a zodpovědně prosazovat specifické zájmy českého národa, avšak nezapomínáme, že ekonomika českých zemí je právě tak, jako ekonomika slovenská, součástí širší, společné ekonomiky československé. Nezapomínáme, že ekonomická integrace je nezbytnou podmínkou konkurenční schopnosti na světových trzích, zejména v těch odvětv-

vích, které vyžadují vysokou koncentraci prostředků a rozumu, má-li být jejich rozvoj efektivní. Soudíme, že integrace, je-li ekonomicky podložená, nesmí být omezena hranicemi národních států a proto jsme připraveni podporovat ji v rámci celé federace.

Stojí tedy před námi velké úkoly, ale věříme, že ve spolupráci a Českou národní radou, budoucí Českou národní frontou a federální vládou podaří se je realizovat. Přitom se chceme pevně opírat o naši komunistickou stranu a prohlubovat všechny svazky, které jsou základem naší federace.

Vážený soudruhu presidente,

děkuji vám – jménem svým i jménem všech členů vlády – za přijetí a slibují,⁴ že ve své činnosti budeme dbát jak specifických zájmů českého národa, tak společenských zájmů československé federace i internacionálních zájmů socialismu.

[...]a

Prameň: APS PČR, f. Česká národní rada I. volební období 1969–1971, inv. č. 15, kart. 12, 2. schůze Před. ČNR 8. 1. 1969. – Xerokópia, 3 s. Tiež: NA ČR, f. 02/7, Byro pro řízení stranické práce v českých zemích 1968–1971, sv. 1, a. j. 2, zasadanie 6. 12. 1968, Návrh na zloženie vlády ČSR (ÚSD AV ČR, f. KV ČSFR, sign. D VIII/6).

a Nasledoval text sľubu členov českej vlády a protokol.

1 Byro ÚV KSČ pre riadenie straníckej práce v českých krajinách schválilo návrh, predložený Č. Císařom a S. Rázlom, na inštitucionálne usporiadanie českých ústredných orgánov štátnej správy 2. 12. 1968. Predsedníctvo ČNR návrh schválilo 27. 11. 1968. Zdôraznilo v ňom, že vláda ČSR je politickým orgánom, ktorý zodpovedá za komplexné riadenie a uskutočňovanie politiky štátu vo všetkých oblastiach spoločenského a hospodárskeho života. In: NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/7, sv. 1, ar. j. 1. Stanislav Rázl poslal 3. januára 1969 list Predsedníctvu ČNR, v ktorom oznámil, že: „na základe povereň, jehož se mi dostalo usnesením předsednictva České národní rady z 20. prosince 1968, předkládám v dohodě s předsednictvem Národní fronty tento návrh složení vlády České socialistické republiky“: s. Ing. Stanislav Rázl, předseda vlády, s. prof. Ing. Antonín Červinka, CSc., místopředseda vlády, s. RSDr. Ladislav Adamec, CSc., místopředseda vlády, s. Drahomír Dvořák, ministr plánování, s. Ing. Leopold Lér, CSc., ministr financí, s. František Toman, ministr práce a sociálních věcí, s. doc. Ing. Karel Löbl, CSc., ministr výstavby a techniky, s. Ing. František Čihák, ministr průmyslu, s. František Toman, ministr stavebnictví, s. Josef Černý, ministr zemědělství s výživy, s. Ing. Ladislav Hružík, ministr lesního s vodního hospodářství, s. prof. dr. Josef Starý, ministr dopravy, s. Růžena Urbánková, ministryně pošt a telekomunikací, s. Miloš Kohoutek, ministr obchodu, s. prof. Ing. Dr. Vilibald Bezdiček, DrSc., ministr školství, s. Miroslav Galuška, ministr kultury, s. doc. dr. Emanuel Bosák, ministr pro mládež a tělovýchovu s. RNDr., PhMr. Vladislav Vlček, ministr zdravotnictví, s. Josef Grösser, ministr vnitra, s. JUDr. Václav Hrabal, ministr spravedlnosti, s. JUDr. František Jaška, ministr.“

Návrh na zloženie vlády ČSR prerokovalo Byro ÚV KSČ pre riadenie straníckej práce v českých krajinách 9. 12. 1968 s tým, že návrh bude predložený Preds. ÚV KSČ. In: NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/7, sv. 1, ar. j. 2. Preds. ÚV KSČ návrh na zloženie vlády ČSR schválilo 12. 12. 1968. In: NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/1, sv. 87, ar. j. 139. (K osudu viacerých členov vlády pozri dokumenty zo 14. 10. a 12. 11. 1969.)

Predseda ČNR Č. Císař pri otvorení schôdze ČNR 8. 1. 1969 zdôraznil, že: „Česká národní rada se dnes schází poprvé po 1. lednu 1969, kdy nabyl účinnosti ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o čs. federaci, a kdy se tedy bude vlastně konstituovat jako nejvyšší orgán státní moci, jako nejvyšší zastupitelský sbor a jediný zákonodárny sbor České socialistické republiky. Proto i celý pořad dnešní schůze je slavnostní a bude věnován tomu, aby Česká národní rada mohla od nynějška plnit svou ústavní funkci a aby mohla být jmenována vládou České socialistické republiky, což hodlá předsednictvo České národní rady podle práv, které mu přísluší, učinit ještě dnes.“ Potom, čo poslanci ČNR zložili slávnostný sľub, schválili zloženie českej vlády. In: <http://psp.cz/eknih/1969/cnr/stenprot/001schuz/s001001.htm> Pozri tiež dokument č. 19 zo 6. 1. (vystúpenie Č. Císařa v Preds. ČNR), ďalej z 8. 1. 1969 o zriadení

výkonných orgánov ČSR a dokument č. 18 o zriadení ministerstiev SSR z 28. 12. 1968. Podrobne dokument č. 23 o programe českej vlády z 23. 1. 1969.

- 2 Č. Císař však pred mesiacom, 3. 12. 1968, v Predsedníctve ČNR zohľadnil, že: „My jsme si byli vědomi toho, že české národní orgány jsou v tomto mezidobí ve značné nevýhodě. Není česká národní vláda, není formulována česká ekonomická otázka, česká finanční politika, český ekonomický zájem, to všechno se bude teprve postupně vytvářet“. In: APS PČR, f. ČNR – přípravní komise 1968, inv. č. 20, kart. 9, 10. schůze předs. ČNR 3. 12. 1968, Zápis..., s. 2-3. Pozri aj ŽATKULIAK, Jozef: Jeseň 1968 v prípravách na federalizáciu štátu. In: LONDÁK, Miroslav – SIKORA, Stanislav a kol.: Rok 1968 a jeho miesto v našich dejinách. Bratislava, Historický ústav SAV vo vyd. Veda 2009, s. 221-222. Porovnaj vystúpenie prvého tajomníka ÚV KSS G. Husáka v pléne ÚV KSS 22. 12. 1968 v dok. č. 17.
- 3 Pozri dokumenty č. 20 a 22 zo 6. 1. a 8. 1. 1969. S. Rázl vystúpil so zdôraznením budovania českej štátnosti v programovom vyhlásení vlády ČSR. Pozri podrobne dokument č. 23 z 23. 1. 1969.
- 4 Členovia českej vlády zložili predpísaný sľub tak, ako boli predvolávaní k predsedovi ČNR Čestmírovi Císařovi. Potom sa odobrali k prezidentovi republiky L. Svobodovi za prítomnosti predsedu federálnej vlády O. Černíka a Predsedníctva ČNR. Treba pripomenúť, že v ten deň zložila sľub aj slovenská vláda a pred oba vládami vystúpil prezident L. Svoboda. Podrobne Rudé právo, 10. 1. 1969.

1969, 17. január, Bratislava. – **Správa Ministerstva spravodlivosti SSR k osnove zákona o vymedzení pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov, uznesenie a stanovisko vlády SSR k návrhu zákona.**¹

[...]a

Vláda Slovenskej socialistickej republiky uznesením z 10. januára 1969² uložila všetkým svojim členom, aby do 15. januára 1969 oznámili ministromi spravodlivosti Slovenskej socialistickej republiky pripomienky k návrhu zákona o vymedzení pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov. Súčasne uložila ministromi spravodlivosti, aby pripravil návrh stanoviska vlády Slovenskej socialistickej republiky k predloženej norme.

Návrh zákona posúdila osobitná pracovná skupina, zložená z vedeckých pracovníkov a zástupcov niektorých ministerstiev. Pracovná skupina došla k názoru, že vydanie zákona o pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov je potrebné i účelné.³ Týmto zákonom sa vytvorí bariéra proti možným deformáciám v aplikácii princípov ústavného zákona o československej federácii. Nebezpečenstvo týchto deformácií vyplýva totiž zo skutočnosti, že československá federácia článkom 144 ústavného zákona recipuje doterajší právny poriadok, ktorý bol uspôsobený pre fungovanie orgánov unitárneho štátu. Pri vymedzení kompetencií ústredných orgánov federácie a ústredných orgánov republík bude však treba interpretovať staré právne predpisy v duchu ústavného zákona o československej federácii. Nebezpečenstvo možných deformácií je o to väčšie, že tak v orgánoch federácie, ako aj v orgánoch republík môže ešte po dlhý čas dožívať zaužívaná prax bývalého unitárneho štátu a vytvárať precedensy nepriaznivo ovplyvňujúce budúcu činnosť federálnych i republikových orgánov. Pracovná skupina, posudzujúc návrh zákona z uvedených hľadísk, došla k názoru, že zákon o pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov musí byť natoľko konkrétny, aby nevyžadoval ďalšie spresňovanie ani vysvetľovanie.

[...]b

Stanovisko vlády Slovenskej socialistickej republiky k návrhu zákona o pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov.⁴

Vláda Slovenskej socialistickej republiky považuje za účelné, aby kompetencia federálnych ministerstiev a federálnych výborov bola vymedzená. Predpis o tomto vymedzení musí byť natoľko určitý, aby vylúčil možné kompetenčné konflikty medzi orgánmi federácie a orgánmi republík a súčasne aby zabezpečil, že nedôjde k deformáciám zásad zakotvených v ústavnom zákone o československej federácii.

Ústavný zákon o československej federácii v článkoch 7 až 28 vymedzuje kompetenciu federálnych ministerstiev a federálnych výborov takým spôsobom, že osobitnú zákonnú úpravu predpokladá iba v niektorých oblastiach (napr. vo veciach vnútorného poriadku a bezpečnosti, vo veciach tlače a iných informačných prostriedkov a pod.). Vo všetkých ostatných oblastiach vyplýva vymedzenie kompetencie federálnych orgánov z ustanovení ústavného zákona a z nich treba vychádzať. Aplikácia zásad ústavného zákona na existujúci právny poriadok prevzatý od unitárneho štátu naráža na ťažkosti, ktoré sa odstraňujú až vybudovaním nového federálneho právneho poriadku. Treba preto uľahčiť a v niektorých prípadoch vôbec umožniť aplikáciu starého právneho poriadku na podmienky federácie, a v tom vláda vidí význam a účel pripravovaného zákona.

V terajšom počiatočnom období orgány federácie ani republík nemajú takmer nijaké skúsenosti s výkonom štátnych činností v podmienkach nového štátprávneho usporiadania. Nemožno vylúčiť nebezpečenstvo, že ich aparát, prevzatý od bývalých unitárnych ústredných orgánov, bude zo zotrvačnosti pokračovať v doterajšej svojej činnosti bez ohľadu na medze určené zákonom o československej federácii. Dožívajúce formy výkonu štátnych činností, ktoré boli prirodzené v unitárnom štáte, môžu ešte dlho pôsobiť na prax orgánov federácie i republík. Tento stav by mohlo viesť k deformáciám ústavných princípov, na ktorých je československá federácia založená. To môže nepriaznivo ovplyvniť súčasnú prax, a tým vytvoriť precedensy pre budúcnosť. Aby sa takýto vývoj od začiatku zamedzil, je vydanie navrhovaného zákona naliehavé. Vláda Slovenskej socialistickej republiky po zvážení predloženého návrhu zákona o pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov dochádza k záveru, že vypracovaný návrh v terajšej podobe tieto úlohy celkom nespĺňuje.

[...]c

Vláda Slovenskej socialistickej republiky preto navrhuje pokračovať v práci na uvedenom návrhu, a to predovšetkým skonkretizovaním jeho jednotlivých ustanovení a ich konfrontáciou s ustanoveniami a duchom ústavného zákona o československej federácii. Iba tak dôjde k vypracovaniu návrhu zákona, ktorý bude môcť byť predložený federálnemu zhromaždeniu. Za tým účelom – keďže ide o návrh presahujúci oblasť jednotlivých rezortov a o návrh mimoriadnej dôležitosti – vláda Slovenskej socialistickej republiky o d p o r ú ě a pokračovanie v práci na návrhu zákona o kompetencii federálnych ministerstiev a federálnych výborov, rozšíri komisiu expertov federálnej vlády o zástupcu rezortov z oblastí spoločnej kompetencie a uložíť jej, aby návrh zákona prepracovala na žiaduci stupeň konkrétnosti.

Prameň: SNA, f. Úrad vlády SSR – *prehľad uznesení vlády a predsedníctva SSR 1969–1976, Správa k osnove zákona o vymedzení pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov, Uznesenie vlády SSR č. 8 a príloha k uzneseniu, č. sp. 128/1969. – Xerokópia, 11 s. Tiež SNA, f. Úrad vlády SSR – *zasadania vlády 1969 - 1975, kr. 1. zasadanie 17. 1. 1969, č. sp. S - 2/1969 - L.**

- a Vpravo hore Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej socialistickej republiky, vpravo rukou Vláda dňa 17. 1. 69, nečitateľný podpis, pod nám Číslo: S-2/1969-L. V strede košieľky Správa k osnove zákona o vymedzení pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov. Pod tým Predkladá sa na základe uznesenia vlády Slovenskej socialistickej republiky z 10. januára 1969. Vedľa Obsah: Správa k osnove zákona prílohy: 1. Návrh stanoviska vlády 2. Návrh uznesenia vlády. Vľavo dole Predkladá: JUDr. Felix Vašečka minister spravodlivosti Slovenskej socialistickej republiky. V strede dolu Bratislava 16. januára 1969.
- b 2 odstavec o zhodnotení pripomienok rezortov.
- c Odstavec o prílišnej všeobecnosti návrhu zákona.

- 1 Genézu návrhu zákona o pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov pozri dokumenty z 19. 12., 21. 12. 1968, 24. 3., 4. 4., 6. 6. 1969, 6., 9. 1., 20. 11. a 20. 12. 1970.
- 2 Podrobne dokument č. 29 z 13. 2. 1969.
- 3 Podrobne dokument č. 35 z 24. 3. 1969.
- 4 Uznesenie vlády SSR č. 8 zo 17. 1. 1969 schválilo Stanovisko..., a uložilo predsedovi vlády oboznámiť s ním vládu ČSSR, ďalej poslať stanovisko na vedomie Preds. SNR a všetkým členom vlády a vedúcim ústredných orgánov štátnej správy SSR. Ministri plánovania, financií, vnútra, obchodu a ministerka práce a sociálnych vecí mali prerokovať s príslušnými ministrami ČSSR otázky pôsobnosti feder. ministerstiev a feder. výborov. Pozri tiež dokument zo 4. 4. 1969 v poznámke o ďalšom stanovisku vlády SSR k problematike, ako aj z júla 1969 a z 27. 11. 1969 v porovnaní

1969, 23. január, Praha. – Časť programového vyhlásenia vlády¹ Českej socialistickej republiky predneseného jej predsedom Stanislavom Rázlom na pôde Českej národnej rady.²

[...]a

Vážená Česká národní rado, vážený soudruhu předsedo, v souladu se svými zákonnými povinnostmi předstupuje před vás a vaším prostřednictvím před celou českou veřejnost první vláda České socialistické republiky se svým programovým prohlášením a žádá vás o jeho posouzení. Není třeba zdůrazňovat, že tato vláda začíná svou činnost v obzvláště složité situaci. K celostátním obtížím přistupují ještě další specifické potíže při utváření české politiky.

Od roku 1918 byla česká státnost zastíněna a přikrývána státností československou.³ Vytvoření Československé republiky bylo velkým dějinným pokrokem, zároveň však znamenalo, že problémy české politiky ve své nejvlastnější národní podobě nebyly po dlouhé desítky let řešeny v potřebné míře.⁴ Sotva lze říci, že by české země měly z dřívějších centralisticko-administrativních režimů nějaké výhody;⁵ česká veřejnost nemá důvodů, aby trpěla pocitem viny za nedostatky a zvraty minulého vývoje.

Pokrokové české národní tradice, zejména tradice novodobé, byly po dlouhá léta opomíjeny. Řada akutních národních potřeb, jako například problémy Moravy a Slezska, pohraničních oblastí či problémy hlavního města Prahy zůstávala neřešena nebo byla řešena polovičatě a nedůsledně. Jakkoli došlo zejména v národnostní politice Československa k závažným chybám, vyžádalo si budování a později obnova republiky velkého vypětí, které nesl ze značné části na svých bedrech především český národ. Mnohé oblasti společenského života českých zemí byly a jsou tím vším poznamenány. Česká společnost trpí řadou vážných neduhů, jakými je například stále se zhoršující věková skladba obyvatelstva, což se nepříznivě odráží i v mentalitě společnosti.⁶ Dlouhá léta deformací poznamenala politickou tvář české společnosti i morálně. Ve společenském vědomí se projevil tendence zklamání, pasivity a narušování lidských vztahů vůbec. Prudký vzestup společenské aktivity po lednu však prokázal schopnosti a zdravé síly české společnosti. Je to ale údobí příliš krátké, než aby se negativní jevy minulosti daly již překonat.⁷

Podobně je tomu v oblasti ekonomické, kde jsou nedostatky zvláště tíživé.⁸ Rozsáhlá výrobní kapacita českých zemí nemá vždy příznivou skladbu a nemalá její část zastarala. V bilanci pracovních sil existuje napětí, které je závažnou brzdou zdravého ekonomického rozvoje. Potřeby intenzivního rozvoje českého hospodářství se po léta respektovaly zcela nedostatečně. V celé struktuře rozvoje českých zemí se objevují znepokojivé příznaky zaostávání.

Vytvoření České socialistické republiky v rámci federace je i pro český národ významnou dějinnou příležitostí;⁹ Češi budou moci řešit svébytné národní problémy, aniž by se česká politika – vzhledem k existenci federálních svazků – musela uzavírat do úzkého nacionálního rámce.¹⁰

Jádrem programu výstavby české státnosti je ovšem česká národní politika,¹¹ která bude plně respektovat potřeby jak jednotlivých složek a regionálních částí českého národa, tak i potřeby jednotlivých národních skupin, žijících v českých zemích, včetně Slováků, zde usídlených. Výstavba české socialistické státnosti se musí díť v souvislosti s významnými českými politickými tradicemi, včetně tradic českého revolučního hnutí a ve spojitosti s celým

programem socialistické výstavby, který vzniká jako organický výsledek historických poučení z doby Mnichova, války a poválečných revolučních let.

Ztělesněním těchto tradic je program, který se postupně utvářel v průběhu historického roku 1968 a byl vyjádřen v akčním programu KSČ a v listopadové a prosincové rezoluci ÚV KSČ.¹² To tvoří základnu a východisko současné české politiky. Jedním z pilířů této politiky je i nové státoprávní uspořádání, jehož principy plně přijímáme. První vláda České socialistické republiky se samozřejmě považuje především za mluvčí a správkyň českých zemí. To tvoří i východisko jejího aktivního podílu při utváření vztahů jak ke Slovenské socialistické republice, tak i k federální moci.¹³

Ve vztahu ke Slovenské socialistické republice vychází vláda České socialistické republiky ze společných socialistických cílů, z tradičního bratrství obou příbuzných národů a jejich naprosté rovnoprávnosti.¹⁴ Svůj partnerský vztah stavíme na základě vědomí internacionálních povinností početně většího národa, který měl v některých směrech příznivější podmínky pro svůj hospodářský a společenský rozvoj. Očekáváme, že i ze strany orgánů Slovenské socialistické republiky budou potřeby českých zemí plně chápány, neboť zájmy českého lidu jsou vládě České socialistické republiky stejně drahé jako zájmy Slovenska vládě slovenské.¹⁵ Vláda České socialistické republiky považuje proto za samozřejmé, že jakákoliv rozhodnutí týkající se zájmů druhé republiky, budou s její vládou v duchu bratrské vzájemnosti dohodnuta.

Ve vztahu k federální vládě vycházíme ze státoprávního charakteru českého národního povědomí a z nejlepších stránek českých národních tradic, kterým jsou cizí prvky nacionálního separatismu a egoismu. Vláda bude usilovat o to, aby její vztah k federální moci nebyl pouze pasivní, ale aktivní a tvůrčí a bude hledat cesty k dosažení souladu českých národních zájmů se zájmy federálního celku a také naopak.¹⁶ V tomto pozitivním duchu utváří vláda ČSR i svůj postoj k celé vnitřní i zahraničně politické orientaci federální moci, zejména ke vztahům vůči ostatním socialistickým zemím. V oblasti ekonomické vycházíme z toho, že v zájmu intenzivního rozvoje hospodářství českých zemí jsou zdůvodněny ekonomické integrace, které nemohou být v dnešních podmínkách omezovány hranicemi národních republik. Federální politiku chápeme jako oboustranně a celostátně prospěšnou syntézu sebeuplatnění obou národních republik a všech národnostních skupin ČSSR.¹⁷ Svou politiku formuluje vláda ČSR s vědomím, že je vládou Národní fronty v čele s komunistickou stranou.¹⁸ [...]^b

Vzhledem k současným podmínkám a v duchu českých politických tradic chce vláda provádnout střízlivou, věcnou a racionální politiku. Dává přednost praktickým činům před silnými slovy a dalekosáhlými programovými deklamacemi. Za jádro svého snažení považuje oblast ekonomickou: hospodářské úspěchy jsou základem a předpokladem úspěchů v ostatních oblastech vládní politiky. V celé státní a hospodářské správě bude vláda usilovat o soulad dvou základních principů - vytvořit jak široký prostor pro uplatnění všelidové iniciativy, tak i pro uplatnění moderních poznatků vědy, a budovat tak demokratickou a racionálně uspořádanou socialistickou správu, jejíž pružnost a výkonnost uspokojí potřeby a požadavky obyvatelstva.

Především je zapotřebí provést objektivní inventarizaci a bilanci celého potenciálu ČSR, a to nejen v hospodářství. Považujeme proto svůj program za otevřený a jsme připraveni v součinnosti se zastupitelskými orgány, českou Národní frontou, jakož i s vedoucí společenskou silou – komunistickou stranou tento program pozitivně rozvíjet tak, aby důrazně

přispěl ke konsolidaci státu a harmonickému rozvoji jak jednotlivých národních částí, tak i federálního celku.

Vláda si je vědoma, že budování české státnosti nabývá vpravdě pozitivního dějinného smyslu teprve svým obsahem, jimž je program socialistické demokracie. Plně si uvědomujeme, že demokraticky vládnout znamená vládnout nepohodlně. Jde však zároveň o jediný vládní systém, který má naději na to, aby získal trvalou důvěru české veřejnosti, neboť odpovídá jejím tradicím, historickým zkušenostem a základním poznatkům vědeckého socialismu. Vláda nechce opakovat chyby minulosti, které vedly předchozí politický systém k úpadku sebekontroly a k deformaci politické moci, ke ztrátě společné řeči a ke zkreslení hodnot ve společnosti.

Příčiny minulých deformací nelze hledat jen v chybných rozhodnutích a osobách, ale především v mechanismu tvorby základních politických rozhodnutí v zemi, ve způsobu vládnutí. Proto také pro rozvíjení reformy po lednu 1968 a tím více i nyní má klíčový význam soustava umožňující kontrolu politické moci. Vycházíme z toho, že záruky demokracie nelze spatřovat pouze v zavedení určitých demokratických pravidel jen do některých sfér společenského života. Demokratický systém moci v socialistické společnosti spatřuje vláda především v uplatňování otevřené politiky, schopné vstřebat všechny pozitivní podněty, které vznikají při konfrontaci rozdílných názorových a zájmových stanovisek společnosti: demokratická správa potřebuje ovšem i vyspělého partnera - uvědomělou veřejnost s vysokým smyslem pro společenskou odpovědnost.¹⁹

Vláda je rozhodnuta pokračovat v úsilí o všestranné upevnění ústavnosti a zákonnosti. Bude vyvíjet iniciativu v přípravě zákonných opatření, která by vytvořila ucelený stabilní a trvalý systém procesních a vůbec právních záruk občanských práv v naší socialistické společnosti. Vláda si uvědomuje, že zákonem vymezená a přísně chráněná nedotknutelnost občana, včetně jeho práva odvolat se k soudu při porušení jeho práv, je nezbytným protějškem pro plnění všech občanských povinností, které musí státní správa důsledně vyžadovat.

Neoddělitelnou součástí tohoto úsilí o vysokou právní kulturu státní správy je i jasnost, jednoznačnost a srozumitelnost všech právních předpisů a účinnost všech kontrolních mechanismů státu, především nezávislého a kvalifikovaného soudnictví a prokuratury.²⁰ Zabezpečení právní jistoty, stability a dodržování zákonnosti považuje vláda za prvořadou povinnost všech státních orgánů. Zvláštní nároky budou v tomto směru kladeny na orgány bezpečnostní, bez kterých je řádné fungování společnosti nemožné. Vláda bude tyto orgány orientovat především na ochranu občanů a společnosti a bude dbát, aby byly vybaveny kvalifikovanými kádry. Stejně tak musíme vyžadovat dodržování zákonů ze strany občanů.

Ačkoliv řízení obrany země patří do sféry federálních orgánů, její praktické zabezpečení probíhá ve značné míře na území ČSR. Vláda ČSR se bude proto také podílet na činnosti vyplývající z působnosti Rady obrany státu a na vytváření předpokladů pro účinný obranný systém.²¹

Vláda si uvědomuje, že neméně závažným předpokladem výkonné socialistické demokracie, fungující bez otřesů a poruch a schopné uspokojit potřeby občanů, je vytvoření spolehlivého systému tvorby politických rozhodnutí. V těch musí být sladěny zájmy občanů a jejich skupin se zájmy společenského celku. Vytvoření potřebného prostoru pro konfrontaci rozdílných názorových a zájmových stanovisek společnosti považuje vláda za nezbytnou podmínku své činnosti. Aktivita české politiky je přímo úměrná míře iniciativy všech složek a občanské veřejnosti českých zemí. Tyto nutné společenské konfrontace nelze ovšem

přenechat živelnosti a nahodilosti, což nutně jejich záměry i výsledky zkresluje, ale převést je do soustavy institucí a organizací, ve kterých se občané mohou demokraticky a účelně podílet na tvorbě a realizaci politiky i na kontrole a odpovědnosti za ni.

Prvním předpokladem je ovšem trvalý a nezkrácený tok informací. Zde se vláda bude snažit o těsnou spolupráci s rozhlasem,²² televizí a tiskem; zároveň však bude trvat na důsledné odpovědnosti státních sdělovacích prostředků za jejich práci, což je spolu s osobní odpovědností pracovníků v této oblasti důležitou podmínkou svobody projevu. V závislosti na vývoji politické situace a jako součást její normalizace bude vláda řešit i neudržitelný stav v nekontrolovatelném vydávání a rozšiřování všech nelegálních tiskovin.

Druhým předpokladem je jasné vymezení kompetence, a také i odpovědnosti, mezi státní správou a ostatními složkami politického systému.²³ Dosavadní nejasné uspořádání vztahu obou těchto sfér nevytváří předpoklady pro dobré a kvalifikované fungování státní správy.

Za základní považuje vláda své vztahy – a vztahy celé správy a národních výborů – k tvořící se české Národní frontě a především k vedoucí síle celé naší společnosti – komunistické straně. Komunistická strana v našich podmínkách tvůrčím způsobem rozvíjí a uplatňuje teorii marxismu-leninismu a vytváří tak názorové zázemí, z něhož vychází i vláda. Vláda dále považuje za nezbytný těsný styk s odbory, zemědělskými organizacemi, s podnikatelskými zájmovými svazy, s tvůrčími svazy, s organizacemi inteligence a s ostatními zájmovými sdruženími.

[...]c

V české politice je nutné plněji než dosud uplatnit postavení mladé generace. Vláda vysoce oceňuje politickou angažovanost a iniciativu mladé generace. Bude ji plně podporovat a usilovat o širší a bezprostřední kontakty s organizacemi mládeže a o jejich tvůrčí účast při správě a řízení veřejných záležitostí a státu. Od mládeže přitom očekává, že si osvojí demokratické formy uplatňování svých zájmů a postojů, především v rámci svých organizací, a že nepřipustí, aby se její angažovanost stala živelnou, jednostranně emotivní a ultimativní a v důsledku toho i málo účinnou silou v procesu demokratizace naší společnosti. Nově zřízené ministerstvo pro mládež a tělesnou výchovu bude mít společně s dalšími příslušnými státními orgány a zájmovými organizacemi dětí a mládeže významné poslání v přípravě politických i odborných rozhodnutí vlády ve prospěch mladé generace, ale také při získávání a zapojení mládeže do plnění programu české politiky. V jejich popředí bude spolu s řešením krátkodobých aktuálních úkolů též zpracování dlouhodobé koncepce péče o rozvoj mladé generace a vytváření podmínek pro její všestranné uplatnění v naší socialistické společnosti.

Za základní cíl a smysl celé své politiky považuje vláda občana a uspokojení jeho reálných potřeb. To závisí v nemalé míře od národních výborů, podle jejichž práce především formuje občan svůj vztah ke státu. Činnost národních výborů, které jsou základem celé státní správy, vysoce oceňujeme. Uvědomujeme si, že zde se konec konců rozhoduje o uskutečnění valné části našich záměrů a rozhodnutí. V oblasti působení národních výborů existuje již dlouhou dobu řada závažných problémů,²⁴ kterým dnešní státoprávní uspořádání dodalo nové naléhavosti. Vláda chce budovat státní správu na principu harmonického sladění nejširší demokratické účasti obyvatelstva s moderními požadavky kvalifikovaného řízení, což vyžaduje uskutečnění řady závažných změn. Pokud jde o náplň práce národních výborů, má vláda v úmyslu formulovat a rozvinout především jejich samosprávnou funkci, přičemž zvlášť a odděleně bude třeba řešit otázku kvalifikovaného a odborně zdatného aparátu.

V této souvislosti vyvstává i potřeba nového územního členění české státní správy, ve kterém musí nalézt patřičný odraz i významná specifika Moravy a Slezska.²⁵ Vláda je přesvědčena, že modernizace, racionalizace a demokratizace správy vyžaduje neuniformní a neschematická řešení, která umožňují respektovat složitost problémů jednotlivých oblastí i různých sektorů správy. Vláda rozhodně odmítá provést všechny tyto změny ukvapenou a povrchní reorganizací. Návrhy na řešení všech těchto problémů, které nemusí být nezbytně stejné u obou národních republik, chce vypracovat na základě důkladného rozboru dosavadního stavu, v úzké součinnosti s národními výbory všech stupňů a za široké účasti odborníků i celé veřejnosti. Jsme přesvědčeni, že tyto otázky mohou být vyřešeny během letošního roku.

Rovněž bude však nutno přezkoumat ústavní a právní provizoria, která byla nevyhnutelným produktem mimořádných poměrů. Vláda bude v součinnosti s Českou národní radou vytvářet předpoklady pro uspořádání voleb a usilovat o přípravu nového volebního zákona,²⁶ který by vyhovoval potřebám ČSR a umožnil řádné demokratické vytvoření všech zastupitelských orgánů lidu, kterým je státní správa na všech stupních plně odpovědná. Vláda je přesvědčena, že nezbytným předpokladem pro volby a úspěšnou práci nově zvolených orgánů je rovněž předchozí vyřešení územní organizace, které si proto klade i v této souvislosti mezi své prvořadě úkoly.

Vláda ČSR je si plně vědoma obtíží při budování nového českého státu. V současném období půjde zejména o to, aby se tato výstavba nezvrhla ve vytváření nových a nových úřadů. I svou vlastní strukturu a strukturu celé správy chce po získání dostatečných zkušeností znovu uvážit a prověřit, do jaké míry vyhovuje jejím představám o vskutku kvalitní, moderní a účinné správě. Tuto směrnicí bude v celé své práci důsledně sledovat.

V hospodářské problematice spatřuje vláda těžiště své činnosti. Uvědomuje si, že významným předpokladem rozvoje socialistické demokracie je prosperující národní ekonomika. Váha ekonomické politiky v činnosti české vlády je dána již tím základním faktem, že se v České socialistické republice tvoří téměř 3/4 národního důchodu ČSSR. Tato značná ekonomická síla naší republiky dává pevnou základnu pro řešení jejích problémů.

Avšak tato skutečnost má i svou druhou, negativní stránku. Obrazně řečeno – znamená to také, že naší republice připadají tři čtvrtiny všech potíží hospodářství, s nimiž je veřejnost i tento zastupitelský sbor dobře seznámen. Vláda považuje za svoji povinnost říci, že ve skutečnosti je celá věc složitější, neboť napětí a nerovnováha, které se projevují na všech úsecích ekonomiky ČSSR jsou v české ekonomice ještě výraznější. Je to dáno převážně vyšší intenzifikací našeho průmyslu i zemědělství, nedostatky ve struktuře pracovních sil a relativní vyčerpaností jejich zdrojů, vyšší závislostí na mezinárodní dělbě práce a zastaralejšími základními prostředky.²⁷

Věrní zásadě provádět střídavou a věcnou politiku chceme zcela otevřeně říci, že by bylo krajně neodpovědné, kdyby již po několika dnech svého působení dala vláda v tomto prohlášení zcela vyčerpávající program hospodářských opatření. Nehodlá svou činnost zahájit vydáním nekryté směnky, o jejíchž jednotlivých položkách nemůže mít přesné představy. K tomu dosud chybí základní praktické předpoklady; kromě nezbytného času a odborného aparátu, který se teprve tvoří, není vybudován ani český systém statistických informací. Bez toho nelze provést bilanci hospodářského potenciálu českých zemí, spolehlivou inventuru našich zdrojů, rezerv a potřeb, ani stanovit pořadí naléhavosti řešení problémů hospodářské konsolidace a rozvoje české společnosti. Přesto, anebo právě proto, cítí vláda povinnost vyložit základní principy a východiska své koncepce hospodářské politiky, jejímž cílem je obnova prosperity českého hospodářství.²⁸ Vláda nechce šířit iluzi dosažení toho-

to cíle v krátké době. Je však zároveň odůvodněně přesvědčena, že to není záležitost vzdálené budoucnosti.

Je starou a známou pravdou, že počátky do značné míry určují celý běh věcí. Nejen cílem, ale i východiskem vzestupného hospodářského pohybu je občan, jeho potřeby, jeho prospěch a jeho aktivita. Za klíč k ekonomickému programu ČSR proto vláda nepovažuje samoučelný růst výroby, jak tomu bývalo v minulosti, ale uspokojení reálných potřeb občana a rodiny. To je počátek, od kterého je v celém hospodářství třeba začít, je to základní a výchozí ohnisko hospodářské aktivity. Vláda je přesvědčena, že toto hospodářsky reálné východisko naplňuje ideály socialismu, které jsou tvůrčí ideou komunistické strany a celé naší společnosti.

V této chvíli vláda nemůže odpovědně slibovat rychlé vyřešení všech sociálních otázek v českých zemích.²⁹ Považuje za věc své odpovědnosti upozornit i na to, že přerod k prosperujícímu hospodářství může některé dosavadní sociální problémy ještě vyhrotit anebo přinést nové, jestliže nechceme řešit namnoze jen havarijní situace. Jsme si vědomi, že zanedbání základních sociálních problémů zpětně vyvolá hospodářské potíže. Proto se budeme zabývat problémy, které souvisejí s prohlubujícími se rozdíly mezi životní úrovní důchodců (zejména těch s nejnižšími důchody – invalidů, vdov a sirotků a ekonomicky činné části obyvatelstva). Tato závažná národohospodářská deformace vyvolává pocity sociální nejistoty a ztráty životních perspektiv.

Mezi kritické problémy patří i nízká úroveň některých důchodů. Řešení vyžaduje i celý soubor otázek rodin s dětmi. Aniž tím chce vyčerpat svůj sociální program, který může být plněn podle toho, jak se bude vyvíjet celková hospodářská situace, považuje vláda za svou závaznou povinnost postarat se v nejbližší době alespoň o to, aby se postavení sociálně nejpotřebnějších vrstev dále nezhoršovalo.

[...]d

Právo každého občana na práci a na mzdu za kvalitně provedenou práci je zajištěno. Tato elementární sociální jistota patří k základním kamenům celého socialistického zřízení. Ve mzdové politice bude vláda dodržovat dohodu s ÚRO o vývoji životní úrovně v r. 1969. Předpokládáme, že tato dohoda bude plněna a nehodláme uplatňovat mechanické administrativní zásahy. Vývoj mzdy bude především regulován ovlivňováním důchodové situace podniků a zvyšováním tlaků na racionální hospodaření podniků. Posoudí též možnost obdobné dohody s Českým svazem družstevních rolníků.

Učinit ze mzdové politiky ohnisko hospodářské aktivity nebude ovšem za současné hospodářské situace snadné. Vláda přistoupí k přípravě mzdové přestavby. Celou řadu oprávněných a dokonce i hospodářsky prospěšných mzdových úprav lze uskutečnit teprve tehdy, budou-li pro to získány potřebné zdroje. V souladu s přijatou koncepcí mzdového vývoje, která spočívá především v denivelizaci, hodlá vláda podporovat růst mezd v nevýrobní sféře.

Preference je akutní zejména u tvůrčích vědeckých a odborných pracovníků. Celá tato úprava nemůže být jen dílem vlády; vláda žádá celou veřejnost, vedoucí pracovníky i funkcionáře, aby si odstranění současné všeobecné nivelizace mezd a platů vzali za své. Platit stejně za práci různé kvality musí znechutit právě ty, kteří pracují dobře.

V naší zemi, chudé na přírodní zdroje, představuje kvalifikace a výkonnost jednu z hlavních a nedocenených částí národního bohatství, jejíž účelné využití je snad největší rezervou hospodářského rozvoje, která je v této době k dispozici. To ostatně není žádný objev, ale návrat k nejlepším našim tradicím spojení oněch pověstných zlatých českých rukou a nápaditých hlav.

Stejně jako ve všech vyspělých zemích, i v naší republice je třeba počítat se značnými pohyby pracovních sil, vyvolanými změnami struktury národního hospodářství, což klade mimořádné nároky na soustavné doplňování kvalifikace, popřípadě změny odbornosti.

Stejně tak je tomu s oním dosud plně nevyužitým potenciálem hospodářského rozvoje, jímž je vysoká úroveň vědy, vzdělanosti, kultury a umění. Všechny země, které vstupují do éry vědecké a technické revoluce, nacházejí právě v duševním bohatství nejdůležitější a rozhodující faktor společenského růstu. Nejen tedy tradiční požadavky na vzdělanost, ale především tyto hospodářské potřeby vyžadují zcela nový pohled a pojetí státní politiky v této oblasti, kterou je možno považovat za třetí ohnisko hospodářské aktivity. [...]^e

Uvědomujeme si, že v této oblasti je třeba docílit rozhodného obratu co nejdříve: do věku nevhodnějšího pro mateřství vstupují populačně nejsilnější ročníky žen. Z toho vyplývá, že o několik let později budou mít tatáž opatření mnohem menší účinky než dnes.

S tím vším těsně souvisí i další, stále ještě zanedbávaná oblast zdravotnictví. Bylo by nesprávné říci, že se zde v minulosti udělalo málo: naše zdravotní péče má ve svém celku vysokou úroveň a snese srovnání s vyspělými zeměmi. (Tato úroveň by byla uspokojivá, kdyby se na zdravotnictví pohlíželo postaru.) Vláda však chce chápat zdravotnictví tak, jak si zaslouží, totiž jako sféru podstatně ovlivňující celou hospodářskou aktivitu země a její jádro – člověka-výrobce. To znamená, řešit problémy organizace a řízení ústavů národního zdraví, financování, odměn za práci a zaostávání technického vybavení.

Všechny tyto problémy, stejně jako znepokojující devastace životního a přírodního prostředí se negativně nepromítají jen do celého veřejného života a lidských vztahů, ale jsou to zároveň i závažné ekonomické faktory, jejichž přezírání způsobuje nedozírné škody národohospodářské. Budeme proto dbát, aby podniky i ostatní organizace přísně dodržovaly předpisy a za neplnění nesly zodpovědnost.

Vláda nepřipustí, aby tyto oblasti stály na okraji státní politiky a bude bojovat proti přezíravému předsudku o jakési druhořadé nevýrobní sféře. Zde však dnes naopak vláda vidí nejvýznamnější pevné body pro obnovu ekonomické prosperity země, body, z nichž se může odvíjet potřebná přestavba struktury našeho hospodářství, jehož rozhodujícím motivem už nadále nesmí být samoučelná výroba pro výrobu. Takový rámcový přístup k dalšímu prohlubování ekonomické reformy tedy předpokládá postupnou, ale zásadní změnu celého systému motivací pro konkrétní hospodářskou činnost jednotlivých podniků i územně samostatných jednotek.³⁰

Tuto změnu ohnisek hospodářské aktivity nechápe vláda jen jako jednotlivá opatření, násilně vkládaná do dosavadního hospodářského mechanismu, ale chápe ji jako výchozí bod ekonomické reformy, která odpovídá potřebám české společnosti. V současné době existují největší šance pro uskutečnění této reformy především ve sféře podnikové. Považujeme za jeden ze svých prvořadých úkolů dát podnikům relativní autonomii ve vztahu ke státní správě tak, aby podniky měly prostor pro vlastní podnikatelskou aktivitu a aby společnost prostřednictvím státu mohla uplatňovat své, zejména dlouhodobé, zájmy. Tato změna je nutná i proto, aby nevyhnutelné společenské a hospodářské tlaky mohly být usměrněny především tam, kde je lze opravdu řešit.

V rámci své kompetence budeme usilovat, aby připravované zákony o podniku a podnikání umožnily jak pružné vytváření vhodných organizačních typů podniků, tak i potřebné změny v jejich vnitřním uspořádání. Kromě diferencovaně a racionálně pojatých rad pracujících, které veřejnost chápe jako ztělesnění myšlenky hospodářské demokracie, bude vláda

dbát i na stabilitu postavení ředitelů, jako hlavních nositelů inovací a dlouhodobých podnikatelských zájmů. Tyto záměry nejsou ovšem uskutečnitelné bez postupné objektivizace hodnotových relací v cenách výrobních činitelů, aby záměny živé práce technikou byly výhodné nejen pro podniky, ale i společnost. To umožní i nový, věcně ekonomický přístup k hodnocení efektivnosti podnikových integrací z hlediska rozvoje příslušného oboru a jeho konkurenční schopnosti na světových trzích.

Vláda nepodléhá iluzi, že uskutečnění těchto změn je už součástí vědeckotechnické revoluce. K uskutečnění této převratné změny, to jest ke vtažení špičkové vědy a techniky do výrobního procesu, musí být propracována koncepce technické politiky a je třeba též prostředků, které si naše hospodářství musí teprve nalézt a vytvořit. To předpokládá kromě jiných cest, které budeme usilovně hledat, aby byla provedena především důsledná racionalizace celého výrobního potenciálu země. Z toho, co jsme za 20 let vybudovali, postavili a vyrobili, musíme vytěžit skutečný užitek. Máme rozvinutý průmysl, avšak prosazení orientace na rozvoj finálních odvětví, zemědělství a na bytovou výstavbu, bude ještě vyžadovat velké úsilí všech dělníků, techniků a všech vedoucích pracovníků. Tuto orientaci nelze provést „shora“. Na to vláda nemá ani zdroje pracovních sil, ani devizy na nákup potřebných špičkových zařízení, ani zdroje pro věcně kryté finanční dotace. Co však zde může vláda udělat a k čemu se také zavazuje, je odstranění zábran zdravé podnikatelské a pracovní iniciativy, pomocí níž by se tyto zdroje našly uvnitř průmyslových odvětví. Podpoří také snahy o efektivnější zapojení do mezinárodní dělby práce, o zvýšení úlohy zahraničních podnikových a bankovních úvěrů v procesu rekonstrukce, modernizace a strukturálních změn.

Vážným problémem je i celá obsáhlá oblast zemědělství, kde v posledních letech došlo k obratu k lepšímu. Aby zabezpečila stabilizaci tohoto pozitivního vývoje v zemědělství, přistoupí vláda ke zpracování komplexního programu, který se bude zabývat i rozvojem vesnice.

Organickou součástí hospodářské politiky je racionální zapojení ČSR do mezinárodní dělby práce především na trzích RVHP a vyspělých kapitalistických států. Musíme vyvolat vysokou exportní angažovanost, jejímž cílem je zvyšování konvertibility zboží a vytvářet tak podmínky i pro konvertibilitu měny. Vláda bude podporovat podniky, které se budou umět uplatnit na náročných trzích a používat přímých dlouhodobých úvěrů ze zahraničí.

Jedině všemi těmito změnami, které tvoří nedílnou součást ekonomické reformy, lze provést onu strukturální přestavbu našeho hospodářství, bez níž nelze udržet jeho současnou úroveň, nemluvě o tak potřebné obnově jeho prosperity. Základním předpokladem je všestranná preference jak finálních oborů, především výroby spotřebního a potravinářského zboží, tak i těch, které ji zajišťují. Ostatně finalita vždy byla tradiční předností českého průmyslu.

Stanovením těchto přednostních směrů rozvoje jsou dány celé hospodářské sféře potřebné předpoklady nejen k překonání současných ekonomických potíží, ale i k nalezení trvalých motivací perspektivního rozvoje.³¹

Další prohlubování ekonomické reformy však neznamená jen rozšiřování šancí pro každou hospodářskou činnost. Podniky, které svou činností přispějí ke stabilizaci vnitřního trhu, nebo k růstu efektivnosti zahraniční směny, budou ekonomicky zvýhodněny a podporovány. Pomocí ekonomických nástrojů a institucí bude vláda naopak vyvíjet tlak na málo výkonné a hospodárné výrobce, kteří nepřispívají k celkové hospodářské prosperitě.

Půjde především o iniciativu při přestavbě daní a odvodů placených podniky. Smyslem tohoto opatření je stabilizace vztahů mezi podnikem a státním rozpočtem a obnovení všech

ekonomických funkcí daní, zvláště pak posílení dlouhodobých kalkulací podniků. Chceme budovat systém, ve kterém větší část finančních výdajů bude závislá na kalkulaci efektivnosti a samofinancování podniků a ve kterém se budou nesmlouvavě a postupně odbourávat ty výdaje státního rozpočtu, které deformují hodnotové vztahy, ochraňují nízkou úroveň techniky a podnikání, a tím vlastně zvyšují napětí na trhu spotřebního zboží či investic a znehodnocují naši korunu. To je také jedna z cest, jak naopak učinit ze státního rozpočtu účinný nástroj podpory efektivních výroby a jak v něm postupně zajišťovat nutné finanční zdroje na řešení velmi naléhavých potřeb české ekonomiky.

Od počátku bude vláda usilovat o to, aby ČSR měla uzavřený a reálně vyrovnaný rozpočet. V duchu federálního ústavního zákona bude vláda ČSR spolupracovat s federálními orgány a vládou SSR na rozpracování účinného systému vyrovnaní ekonomických podmínek obou republik.³² Tento systém by podle jejího názoru měl vést k vytvoření trvalé základny tohoto složitějšího procesu rozvojem efektivní a rentabilní výroby. Budeme dbát, aby tyto procesy se uskutečňovaly podle předem stanovených pravidel a aby vztahy z toho vyplývající byly jasné a přehledné, aby prostředky byly určeny na opatření podporující prosperitu celé ekonomiky ČSSR a aby tedy kritériem byly kvalitativní ukazatele.

Kromě státního rozpočtu bude vláda také řešit otázky spojené s postupným rozvojem peněžního trhu. Vláda přispěje k ustavení specializovaných českých peněžních ústavů, provádějících měnovou politiku a peněžní obchody a ovlivňujících základní, zejména dlouhodobé proudy finančních prostředků. Velmi pečlivě se bude sledovat, aby v souladu s celkovou koncepcí hospodářské politiky, a jako její nedílná součást, byla také prováděna odpovídající politika cenová, mzdová, investiční, technická a zahraničně obchodní. Hlavní podmínku účinnosti takto pojaté politiky tlaků a šancí spatřuje vláda v nutnosti vypracovat konkrétní program konsolidačních opatření, jehož součástí budou i opatření protiinflaci.

Bez kultury není socialistické etiky; kulturní úroveň má být charakterizováno politické myšlení, postoje a rozhodování občanů. Úroveň naší kultury vzbuzuje úctu. Dokazuje to úspěchy ve světě, rok od roku výraznější. Je ctí první české vlády, že smí reprezentovat národ s takovou tradicí a tak kulturně vyspělý. V dějinách českého národa kultura měla a má významnou úlohu. V různých historických etapách spoluutvářela národní sebevědomí, někdy dokonce byla jediným výrazem národní existence. V českých zemích se nepřetržitě vyvíjela za všech podmínek. Když roku 1918 vznikl samostatný stát, nebyl český národ na úrovni národa vývojového, ale byl národem vysoké úrovně kultury a patřil mezi přední evropské národy.

Kultura se může rozvíjet jen v ovzduší tvůrčí svobody. Státní správa nemůže přímo inspirovat tvorbu, ale musí pečovat o společenské a kulturní podmínky, aby trvale příznivě ovlivňovaly rozvoj kultury a tak aby se podstatně zúčastnila tvorby životního prostředí a životního stylu. Vláda takové podmínky vytvářet bude. Jde jí o to, aby kultura pronikla do života celého národa, aby kulturní životní styl příznivě ovlivnil technickou a ekonomickou úroveň státu. Ostatně růst výrobních sil je podmíněn mimo jiné i úrovní vědy a vzdělanosti.

Do popředí dnes vystupuje politická stránka věci: vytvoření české státnosti a české národní politiky v úzké spolupráci s kulturními, vědeckými a pedagogickými pracovníky. Vláda vychází z přesvědčení, že je nutná vzájemná důvěra především na základě co možno nejširší informovanosti o politické problematice a potřebách našeho státu. Vláda zejména přivítá, jestliže tvůrci s ní budou ještě výrazněji vytvářet a realizovat její politiku.

Abyste tvorba byla svébytná, aby se umění šířilo a aby kulturní hodnoty byly uchovány, vytvoří vláda podmínky pro samosprávné tendence v této oblasti a všude, kde to bude účel-

né, zajistí příslušnou míru demokratické samosprávy. Při této příležitosti vládní orgány vymezí rozsah své působnosti a vlivu. Aby byla maximálně zajištěna objektivnost rozhodování a jeho perspektivnost, budou se na všech úsecích opírat o názory vědeckých ústavů a odborných expertů. Podle svých možností zasadí se vláda v oblasti umění o to, aby materiálně technická základna byla zkvalitněna a aby brzdicí vlivy na rozvoj kulturní činnosti byly postupně zcela potlačeny. Vládní orgány budou usilovat, aby byl odstraněn havarijný stav objektů a zařízení, sloužících kultuře a aby byly postaveny objekty nové, pro kulturu národa nezbytné. Proto je třeba vytvořit systém ekonomiky kultury, která pomůže stabilizovat a realizovat perspektivnější a velkorysejší českou socialistickou kulturní politiku.

Vláda si je vědoma důležitosti péče o člověka a především o mladou generaci, bude proto prohlubovat a sjednocovat oblast duchovní i tělesné kultury a tak pomáhat péči o všestranný a harmonický rozvoj osobnosti. Považuje tělesnou výchovu, sport a turistiku a především jejich masově rekreační formy za významný prostředek utváření profilu našich občanů a zdokonalování zdraví a fyzické zdatnosti a bude jejich rozvoji napomáhat.

V oblasti církevní politiky zajistí vláda každému občanu ústavou zaručené právo vyznání, založené na zásadách náboženské snášenlivosti a občanské rovnoprávnosti různých církví i osob bez vyznání. Bude usilovat, aby si stát a církve vzájemně rozuměly a důvěřovaly. V souladu s platným právním řádem bude vláda pokračovat v odstraňování pozůstatků represivních zásahů z minulosti a bude cestou jednání optimálně řešit dosud otevřené otázky. Vláda očekává plné pochopení a podporu i ze strany církví.

Vláda je si vědoma, že k rozhodujícím faktorům, působícím na intenzivní rozvoj ekonomiky, státu i celé společnosti, patří věda. Bude proto dále pokračovat v budování vědecké, výzkumné a vývojové základny země a dbát o to, aby byly vytvářeny všestranné předpoklady pro její svobodný rozvoj a pro využívání vědeckých poznatků ve společenské praxi a bude v tomto směru také podporovat vynálezce. Nezbytným předpokladem rozvoje výzkumu je pružnější systém financování pracovišť výzkumné a vývojové základny. Bude zapotřebí pohořleji zabezpečovat prostředky pro vědeckou práci dovozem laboratorního zařízení, literatury apod. ze zahraničí a zajišťovat prostředky, zejména investiční tak, aby jejich rozsah odpovídal významu výzkumu v moderním národním hospodářství.

Vláda vytvoří vědecky podloženou koncepci rozvoje školského systému, aby účinně ovlivnila práci škol všech stupňů a typů a vyrovnala dosavadní rozdíly ve vývoji školství v jednotlivých oblastech ČSR. Nedovolí neuvážené zásahy do školského systému a odstraní nivelizaci vzdělání. Při vypracování koncepce rozvoje školství a vzdělanosti vycházíme z poznání, že dnes začínáme vychovávat děti, které budou žít v období, kdy i v naší společnosti se začne široce uplatňovat věda jako materiální síla. Proto zdůrazňujeme významnou úlohu a neobyčejnou odpovědnost učitelů všech stupňů za zvýšení úrovně vlastních vědomostí, zlepšení metod výuky a za zvýšení náročnosti ve vzdělávacím a výchovném procesu.

Uvědomujeme si, že vzdělávání občana nekončí jeho odchodem ze školy. Budeme proto pokračovat v úsilí o rozšíření a prohloubení mimoškolního všeobecného i odborného, včetně opomíjeného odborného sociálního školství. Mimoškolní vzdělávací systém musí být budován na moderních základech. Na školách je zapotřebí vytvořit podmínky pro svobodnou tvůrčí atmosféru a diskusi, spojenou se společenskou odpovědností pedagogů za socialistickou výchovu mládeže. Jen tak je možno vychovat harmonicky rozvinutou osobnost.

V demokratizaci života a řízení vysokých škol je třeba dovést do konce proces započatý v posledních letech. Rozsáhlou soustavu škol a fakult s celou šíří studijních oborů je možno řídit jen při plném uplatnění jejich autonomie. Zároveň bude vláda usilovat o větší opera-

ktivní volnost v hospodaření škol. Působnost centra bude spočívat především ve vypracování prognóz a perspektivních plánů, v určení zásadního legislativního rámce, ve vymezení tématiky fakulta škol a ve vytvoření soustavy pobídek a stimulů, které povedou školy ke kvalitní činnosti. Vláda bude prohlubovat vzájemné vztahy české a slovenské kultury a kultur národnostních menšin, neboť jedním z hlavních rysů kultury je její integrační a internacionální charakter.³³ Vláda učiní vše pro šíření českého umění a vědy a pro výměnu poznatků i zkušeností uměleckých, vědeckých a školských institucí jak se zeměmi socialistického tábora, tak i se zeměmi odlišného společenského zřízení.

S ohledem na krátkost svého působení a složitost výchozího ocenění stavu české ekonomiky nemůže tedy zatím vláda předstoupit před ČNR s podrobnou bilancí ekonomického potenciálu českých zemí a s detailním programem jak postupně měnit jeho strukturu a zvyšovat jeho výkonnost.³⁴ V roce 1969 je hlavním rámcem české hospodářské a sociální politiky již schválená hospodářská směrnice. Jsme však přesvědčeni, že existuje další prostor pro aktivní českou politiku, daný mobilizací skrytých rezerv na všech úsecích a tvorbou dalších, nových zdrojů. Beznaděj a strasti nejsou tvůrci hodnot. Počítáme s tím, že právě zrod nového českého státu bude signálem k vyšší tvorbě důchodů i materiálních hodnot. [...]^b

Prameň: APS PČR, f. Česká národní rada. I. volební období 1969–1971, inv. č. 2, kart. 2, Stenografický zápis z 2. schůze České národní rady 23. – 24. 1. 1969. Tiež: <http://www.psp.cz/eknih/1969cnr/stenoprot/002schuz/s002002.htm>, [s002003.htm](http://www.psp.cz/eknih/1969cnr/stenoprot/002schuz/s002003.htm) (Digitální knihovna, ČNR 1969–1971, 2. schůze, část 2-3/20 – 23. 1. 1969). Tiež: Programové vyhlášení vlády – Československé socialistické republiky – Slovenské socialistické republiky a Československé socialistické republiky. Bratislava, Epoque 1969, s. 71-93.

- a Otvorenie schôdze predsedom ČNR Č. Císařom, prijatie programu schôdze a voľba 75 poslancov ČNR za Poslancov SN FZ ČSSR. Všetci boli zvolení nadpolovičnou väčšinou hlasov.
- b Pokračovanie vystúpenia S. Rázla o konkrétnych opatreniach v najbližšom období v hospodárskej oblasti, kde treba upokojiť situáciu na vnútornom trhu, ďalej hovoril o štátnom rozpočte na rok 1970, o konkrétnych krokoch ekonomickej reformy vzhľadom na špecifické potreby hosp. českých krajín, o cenovej politike, o príprave zákona o drobnom podnikaní, o riešení problémov v cestovaní, v zdravotníctve, v životnom prostredí, o novej územnej reorganizácii. V závere, na základe konštatovania o veľmi náročnom programe, vyzval všetkých občanov k jeho podpore. In: Stenografický zápis, časť 4/20, s. 3-4.
- c Odstavec o príprave rozhodnutí vlády.
- d 2 odstavce o riešení bytovej otázky a o občianskej vybavenosti.
- e Odstavec o oblasti služieb.

- 1 Bližšie dokumenty k českým národným orgánom z 8. a 9. 1. 1969 a obsahovo porovnaj s dokumentmi českej vlády zo 7. 7. a 14. 10. 1969, ako aj s dokumentom k programu slovenskej vlády z 24. 1. 1969, vrátane odkazov na literatúru. K programu pozri *Rudé právo* z 24. 1. 1969. O situácii v ČNR na prelome rokov 1968 a 1969, k programovému vyhláseniu, k uloženou ČNR a jej činnosti podrobne JIČÍNSKÝ, Zdeněk: *Vznik České národní rady v době Pražského jara 1968 a její působení do podzimu 1969*. Praha, Svoboda 1990, s. 71-80, 83-96. K personálnemu obsadeniu federálnej vlády a národných vlád ŽATKULIAK, Jozef: Realizácia ústavného zákona o československej federácii od októbra 1968. In: *Historický časopis*, 1992, roč. 40, č. 3, s. 359-362.
- 2 Predsedníctvo ČNR stanovilo program schôdze ČNR 15. 1. 1969 podľa čl. 104 ústavného zákona č. 143/1968 Zb. Prerokovalo návrh kandidátskej listiny 75 delegátov (poslancov) ČNR do SN FZ ČSSR a tézy vládneho programu, ako aj návrhy zákonov o štátnom občianstve ČSR a o kontrolnom orgáne ČSR. Vychádzalo sa z programu schôdze 8. 1. 1969 (dok. č. 20), kedy zloženie kandidátov za poslancov SN bolo nasledujúce: 49 za KSČ, po 9 za ČSS a ČSL a 8 bez stránickej prís-

- lušnosti. In: APS PČR, f. Česká národní rada. I. volební období 1969 – 1971, inv. č. 16, kart. 12, tiež NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/7, Byro ÚV KSČ pro řízení stranické práce v českých zemích, sv. 2, ar. j. 7 a 8, zasedania 13. a 15. 1. 1969. Na ďalšej schôdzi predsedníctva 22. 1. sa popri ďalšej príprave schôdze ČNR dokonca navrhovalo, aby sa v rámci prípravy volebných zákonov, konali voľby do NV v októbri 1969 a následne voľby do zákondarných zborov. Tamže, inv. č. 17, kart. 12, stenografický zápis, s. 11/1-2, 17/1. Dôležitým momentom schôdze bol návrh na prerokovanie vnútropolitckej situácie v súvislosti s úmrtím Jan Palacha.
- 3 Pozri napr. VESELÝ, Zdeněk: *Dějiny českého státu v dokumentech*. Praha, Victoria Publishing 1998.
- 4 Bližšie KREJČÍ, Jaroslav – MACHONIN, Pavel: *Czechoslovakia, 1918-1992: A Laboratory for Social Change*. London, Macmillan 1996, PREČAN, Vilém: *V kradeném čase. Výběr ze studií, článků a úvah z let 197–1993*. Usp. Milan Drápala. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1994, KOVTUN, George J.: *Czech and Slovak history : An American bibliography. (České a slovenské dejiny. Americká bibliografía)*. Washington, Library of Congress 1996, PACNER, Karel: *Osudové okamžiky Československa*. Praha, Temis 1997, PITHART, Petr: *Osmašedesátý*. Praha, Rozmluvy 1990.
- 5 Napr. KOCIAN, Jiří a kol.: *Slovníková příručka k československým dějinám 1948–1989*. Praha, ÚSD AV ČR 2006, 890 s., část k federálním a národným orgánom, tiež: www.usd.cas.cz.
- 6 Pozri VACULÍK, Jaroslav – ZWETLER, Otto: *Politické myšlení Čechů a Slováků v letech 1948-1989 ve vybraných dokumentech*. Brno, Masarykova univerzita 1994.
- 7 Bližšie TŮMA, Oldřich – VILÍMEK, Tomáš (eds.): *Pět studií k dějinám české společnosti po roce 1945*. Praha, ÚSD AV ČR, v. v. i., 2008, TIGRID, Pavel: *Politická emigrace v atomovém věku*. Praha, Prostor 1990, SKILLING, H. Gordon: *Československo – můj druhý domov. Paměti Kanadana*. Praha, Prostor 2001.
- 8 In: PRŮCHA, Václav (ed.): *Hospodářský a sociální vývoj Československa (1945-1992)*. Praha, VŠE 1996, TUREK, Otakar: *Podíl ekonomiky na pádu komunizmu v Československu*. Praha, Sešity ÚSD AV ČR, Sv. 23, 1995. Pozri část dokumentu slovenskej vlády z 24. 1. 1969.
- 9 Pozri dokumenty č. 20 a 21 z 8. a 9. 1. 1969.
- 10 Pozri vystúpenie L. Štrougala z 12. 3. 1969 v dok. č. 32.
- 11 Bližšie hodnotenie čs. federácie českou vládou 7. 7. 1969 v dok. č. 45.
- 12 K záverom zasedania ÚV KSČ v novembri 1968 a k decembrovému zasedaniu ÚV KSČ bližšie VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír (eds.): *Komunistická strana Československa. Normalizace (listopad 1968 – zří 1969)*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967- 1970. Díl 9/4 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR - Doplněk 2003, s. 29-90.
- 13 Bližšie dokumenty č. 11 a 12 z 5. 12. 1968.
- 14 Podrobne napr. RYCHLÍK, Jan: *Česi a Slováci ve 20. století. Česko - slovenské vztahy 194–1992*. Bratislava, Ústav T.G. Masaryka vo vyd. AEP 1998, ŠŮTOVEC, Milan: *Semióza ako politikum alebo „Pomlčková vojna“*. Bratislava, Kalligram 1999.
- 15 Podrobne program slovenskej vlády z 24. 1. 1969 v dok. č. 24.
- 16 Pozri dokumenty z 19. 12. 1968, 29. 1., 24. 3., 31. 4. 1969.
- 17 K poslaniu česko-slovenskej federácie pozri „otvárači“ dokument č. 1 zo 17. 9. 1968. Porovnaj programové vyhlásenie federálnej vlády FELCMAN, Ondřej – VONDROVÁ, Jitka (eds.): *Vláda a prezident. Období normalizace (září 1968 – říjen 1969)*. Ediční řada..., Díl 8/2 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2010, s. 280-295. Tiež NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – běžná spisovna, roky 1968–1970 (nespracované), sign. 364, kart. 156, Informačná správa o súčasnom stave výstavby federálnych a národných ústredných orgánov štátnej správy. Programové vyhlásenie federálnej vlády O. Černíka venovalo značnú pozornosť fungovaniu štátu v podmienkach federácie a uviedlo sa v ňom, že: „*Druhým hlavním a aktuálním zaměřením práce v oblasti zákonodárství je příprava dalších zákonů předvídaných (podč. J. Ž.) ústavním zákonem o československé federaci*“. In: NA, A ÚV KSČ, f. 02/1, Preds. ÚV KSČ, zasedanie 27. 1. 1969, sv. 89, ar. j. 146, s. 6. Porovnaj programové vyhlásenia národných vlád z 23. a 24. 1. 1969.
- 18 Bližšie PAŽOUT, Jaroslav: *Mocným navzdory. Studentské hnutí v šedesátých letech 20. století*. Praha, Prostor 2008.
- 19 Pozri dokument č. 45 zo 7. 7. 1969.
- 20 K problematike dokument zo 17. 12. 1968, k legislatíve z 13. a 28. 8. 1969. Tiež pozri MARŠÁLEK, Pavel: *Proměny české právní vědy 1945 – 1989*. In: MALÝ, Karel – SOUKUP, Ladislav: *Vývoj práva v Československu v letech 1945 – 1989*. Praha, Univerzita Karlova v nakl. Karolinum 2004, s. 29-58, GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa. Sv. III. 1960 – 1989*. Praha, Univerzita Karlova v nakl. Karolinum 2007, s. 209-240.
- 21 Bližšie dokument č. 53 zo 14. 10. 1969.
- 22 Pozri list A. Sarvaša z 30. 1. 1969 v dok. č. 26.
- 23 Porovnaj část programu slovenskej vlády z 24. 1. 1969.
- 24 Pozri dokument správnej komisie ČNR z 19. 12. 1968.
- 25 ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968. Federalizácia československého štátu 1968–1970*. Ediční řada ..., Díl 5/1sv. Praha : ÚSD AV ČR; Brno : Doplněk, 1996, s.123-129.
- 26 K zložitej situácii na jeseň 1968 ŽATKULIAK, Jozef: *Slovo o postojoch podpredsedu ČNR Zdeňka Jičínského k federalizácii štátu roku 1968*. MIKULE, Vladimír – SUCHÁNEK, Radovan (eds.): *Pocta Zdeňku Jičínskému k 80. narozeninám*. Praha, Aspi – Wolters Kluwer 2009, s. 326-333.
- 27 Pozri dokumenty českej vlády č. 45 a 53 zo 7. 7. a 14. 10. 1969.
- 28 Porovnaj dokument č. 53 zo 14. 10. 1969.
- 29 Podrobne k sociálnym otázkam KALINOVÁ, Lenka: *Společenské proměny v čase socialistického experimentu. K sociálním dějinám v letech 1945–1969*. Praha, Academia 2007.
- 30 Pozri dokument č. 44 a 49.
- 31 Porovnaj dokument č. 53 zo 14. 10. 1969.
- 32 Porovnaj s dokumentom č. 55 z 19. 11. 1969.
- 33 Pozri dokument č. 2 z 19. 7. 1968.
- 34 Pozri dokumenty českej vlády č. 45 a 53 zo 7. 7. a 14. 10. 1969.

1969, 24. január, Bratislava. – **Časť programového vyhlásenia vlády¹ Slovenskej socialistickej republiky predneseného jej predsedom Štefanom Sádovským na pôde Slovenskej národnej rady.²**

[...]a

Vážená Slovenská národná rada, súdruhovia poslanci!

Vláda Slovenskej socialistickej republiky predstupuje pred vás, poslancov a členov Slovenskej národnej rady, so svojim programovým vyhlásením a uchádza sa o vašu dôveru. Prostredníctvom vás sa uchádza o dôveru celého národa, národností žijúcich na území Slovenskej socialistickej republiky, všetkých občanov Slovenskej socialistickej republiky.

Prvá vláda Slovenskej socialistickej republiky si plne uvedomuje svoju zodpovednosť pred ľuďmi a pred dejinami. Veď po 120-ročnom boji slovenského národa o svoju štátnosť vstupujeme medzi národy Európy a sveta, ako ich svojbytný a plnoprávny partner.

Konštituovanie československej federácie³ a v jej rámci Slovenskej socialistickej republiky je fakt základného dejinného významu v zložitej a neraz trpkjej histórii nášho národa.⁴ Vlastný štátny útvar slovenského národa je vyvrcholením jeho zápasov za hospodársky, kultúrny, všeludský pokrok a je súčasne zákonným výsledkom našej národnodemokratickej a socialistickej revolúcie.

Slovenská štátnosť je súčasne prirodzeným plodom dávneho úsilia o vzájomné pochopenie a dohodu medzi českým a slovenským národom,⁵ pretože nás spája veľký humanitný odkaz buditeľov a revolučných bojovníkov, spoločná cesta za uskutočnenie najkrajších ľudských ideálov, ideálov socializmu. Slovenská a rovnako česká štátnosť sú dva piliere československej štátnosti.⁶ Táto historická udalosť určuje smer rodiacej a rozvíjajúcej sa slovenskej politiky, ktorú chceme uskutočňovať. Nielenže môžeme napínať ako rovný s rovným spoločenský život vo všetkých oblastiach – v politike, v hospodárstve, vo vede, v kultúre a na sociálnom poli – ale sme odhodlaní súčasne zadostučiniť novému charakteru, ktorý dnes nadobúda československá socialistická štátnosť. Ak nás ešte aj v nedávnej minulosti v bezprostrednom politickom úsilí o nové štátoprávne usporiadanie ohraničoval nedostatok možností pre vlastnú, iniciatívnu a rovnoprávnú činnosť, odteraz určujú našu politiku tieto momenty:

Po prvé, rozvíjať slovenskú politiku v súlade s našimi potrebami, podmienkami a možnosťami, ktoré chápeme ako veľkú historickú príležitosť založenú na vzkriesenej a v novej polohe sa nachádzajúcej národnej iniciatívy, ale aj na zodpovednosti;

po druhé, upevňovať a rozvíjať československú štátnosť, zúčastňovať sa na formovaní a uskutočňovaní československej politiky s cieľom vnútorne upevniť spoločný štát Čechov a Slovákov a jeho zahraničnopolitickú orientáciu, spočívajúcu predovšetkým na spojeneckých a bratských zväzkoch so Sovietskym zväzom a socialistickými krajinami.⁷

Tieto dva momenty budú natrvalo určovať našu politiku.

Všetky naše spoločenské sily na poli hospodárstva, kultúry, vedy a techniky, pre ktoré sa teraz na Slovensku otvorili väčšie možnosti, musia pôsobiť na prosperitu a zveľaďovanie Slovenska a súčasne celej našej československej vlasti. Pôjde o to, aby naša politika i snaženie obidvoch bratských republík zodpovedali vo všetkých smeroch a ohľadoch nielen osobitným tradíciám a špecifickým podmienkam, ale aby sa umocňovali, zveľaďovali a obohacovali svojou vzájomnosťou na poli hospodárskom, sociálnom a kultúrnom.⁸

Zostane historickou skutočnosťou, že Slovenská socialistická republika vzniká v socialistických podmienkach, pod vedením komunistickej strany, ktorá nadväzuje na všetko pokrokové v našich dejinách a završuje zápas progresívnych síl slovenského národa o jeho úplnú svojbytnosť.

Už v revolučnom hnutí v polovici minulého storočia načrtla slovenská politická reprezentácia vedená Ľudovítom Štúrom progresívny a demokratický národný a štátny program. Vychádzajúc z prirodzeného práva nášho národa požadovala, aby sa odstránila nadvláda jedného národa nad druhými a aby „žiadnen národ ani v najmenšom od svojho vlastného ustupovať prinútený nebol... Lebo národ slovenský, ako z jednej strany nechce utláčať iné národy, tak z druhej nedovolí seba do starého jarma zapriať...“.⁹ Politika vládncích kruhov, zložité a protirečivé národnostné vzťahy, nejednotnosť a ohraničenosť vtedajšieho revolučného hnutia v Uhorsku znemožnili však uskutočniť tento program.

Vznik prvej Československej republiky oživil slovenskú spoločnosť a za výdatnej podpory českého národa ju podnietil k novej aktivite. Buržoázny charakter Československej republiky, ktorá na jednej strane umožnila národné oživenie aj sociálny pokrok, stal sa však postupne v dôsledku hlbokých triednych rozporov, ale aj uplatňovania fiktívnej idey tzv. jednotného československého národa, jednou z príčin dlhej národnostnej krízy, ktorú využili reakčné, fašistické sily na rozbitie prvej republiky. Za okupácie Československa v období ozbrojeného zápasu proti fašizmu stáva sa oslobodzovací boj našich národov o demokratické riešenie národnostnej otázky v Československu – najmä vzťahov Čechov a Slovákov – prvoradou úlohou komunistickej strany a všetkých progresívnych síl nášho ľudu.

V Slovenskom národnom povstaní sa Komunistická strana Slovenska i Slovenská národná rada v mene slovenského národa a v súlade s jeho záujmami prihlásili k obnoveniu Československej republiky ako spoločného štátu Čechov a Slovákov.¹⁰ Komunistická strana Slovenska ako najpriateľnejšiu možnosť štátoprávneho vyjadrenia zásady rovný s rovným už vtedy vytýčila federatívne usporiadanie vzťahu Čechov a Slovákov. Táto požiadavka sa však nerealizovala. Je priam symbolické, že sa tak stáva v roku 25. výročia Slovenského národného povstania. Po štvrtstoročí sa teda naplní idea, ktorú si vpísali na svoju zástavu bojovníci za našu slobodu, národnú samostatnosť a československú štátnosť. Základom na riešenie národnostnej otázky sa po oslobodení stal Košický vládny program, ktorý zohral významnú úlohu v boji o socialistický charakter republiky, ale v riešení národnostnej otázky predstavoval kompromis.

Vzťah Čechov a Slovákov sa dôsledne nevyriešil ani po víťazstve pracujúceho ľudu, vo februári 1948. Ústava z 9. mája 1948 neuzákonila federáciu a neutvorila predpoklady na spravodlivé riešenie štátoprávneho usporiadania. Roky socialistickej výstavby boli obdobím veľkého ekonomického, kultúrneho i vzdelanostného rozvoja Slovenska. Utvorili kvalitatívne nový základ, o ktorý sa môžeme dnes opierať. Postupné narastanie byrokratických prvkov v riadení spoločnosti, upevňovanie bezduchého centralizmu však viedlo v ďalších rokoch nevyhnutne aj k opätovnému narúšaniu vzťahu Čechov a Slovákov. Politické procesy a kampane proti tzv. slovenskému buržoáznemu nacionalizmu mali diskreditovať nielen zásady národnej rovnoprávnosti, formulované počas Slovenského národného povstania, ale aj ich reprezentantov.¹¹ Nedostatočne sa využívali možnosti Slovenska a podceňoval sa prínos slovenského ľudu pri výstavbe republiky.

To všetko spolu s Ústavou ČSSR z roku 1960,¹² ktorá zakotvila faktickú likvidáciu zvyškov slovenských vládnych a výkonných orgánov a Slovenskú národnú radu premenila na formálny príviesok celoštátnych orgánov, prispelo k hlbkej spoločensko-politickej kríze, ktorá vyvrcholila na prelome roku 1967 a 1968.¹³ Pri odstraňovaní jej príčin, po januári minulého roku, sa objektívne museli nastoliť a dôsledne riešiť aj otázky štátoprávnej úpravy vzťahu Čechov a Slovákov. V Akčnom programe KSČS sa zakotvila zásada československej federácie, ktorú vyjadril Ústavný zákon o československej federácii. Nepodliehame ilúzii, že s prijatím federácie a vstupom zákona o federácii do platnosti sa automaticky vyriešili všetky problémy spolunažívania českého a slovenského národa a národností.¹⁴ Je to dlho očakávaný predpoklad sebarealizácie národných celkov, je to východiskový bod kvalitatívne nového dejinného významu, čo samo osebe je nesmierne pozitívne.

Vláda Slovenskej socialistickej republiky chce i na pôde najvyššieho zákonodarného orgánu slovenského národa zdôrazniť, že v celej svojej činnosti sa bude usilovať o upevnenie jednoty Československej socialistickej republiky, o upevnenie bratských vzťahov medzi českým a slovenským národom. Z našej strany nebudeme ľutovať síl pri vyhľadávaní a realizácii takých opatrení a krokov, ktoré upevnia vzájomné vzťahy medzi našimi národmi a ktoré súčasne budú upevňovať jednotu našej spoločnej socialistickej vlasti. Pre slovenský národ sa začína nová etapa, obdobie vrcholnej zodpovednosti, za súčasnosť i budúcnosť Slovenska, krajiny rozvinutého moderného priemyslu a poľnohospodárstva,¹⁵ krajiny so schopnou inteligenciou, krajiny, v ktorej sa každý občan bude cítiť ako vládca a hospodár nielen na svojom pracovisku, ale v celej spoločnosti.

Vláda si uvedomuje túto svoju zodpovednosť. Je odhodlaná vynaložiť všetky sily, aby vytvorila optimálne predpoklady demokratického, dynamického a socialistickeho vývinu Slovenska, predpoklady vybudovania moderného socialistickeho štátu. Vláda Slovenskej socialistickej republiky bude vo svojom úsilí o všestranný rozvoj Slovenska vychádzať zo socialistickeho obsahu súčasného spoločenského života slovenského národa, ktorý sa výrazne prejavil aj v po januárovom období. Bude sa opierať o všetky pozitívne črty súčasnej politickej situácie v našej spoločnosti. Všeobecný záujem spoločenských tried, vrstiev a jednotlivcov – bez ohľadu na ich politickú príslušnosť – o riešenie celospoločenských problémov chce vláda podporovať, rozvíjať a využiť vo svojom úsilí o uskutočnenie svojho programu. Základné východisko pre svoju činnosť nachádzame predovšetkým v akčnom programe a rezolúcii ÚV KSČS z mája 1968, v rezolúciách z novembrových plén ÚV KSČS a ÚV KSS, lebo sú v nich formulované nielen základné ciele KSČS na najbližšie obdobie, ale aj všeobecný, v súčasnosti jedine možný spôsob rozvoja socialistickej demokracie v našej vnútorne diferencovanej spoločnosti, cesty výstavby inštitucionálneho systému, ktorý umožňuje tvorbu politiky pred tvárou verejnosti a za účasti verejnosti.¹⁶

Chceme robiť otvorenú socialistickejšiu politiku, ktorej by občania dôverovali. Vychádzame z toho, že štátnu moc vykonáva pracujúci ľud prostredníctvom svojich zastupiteľských zborov a na Slovensku najmä prostredníctvom Slovenskej národnej rady a národných výborov.¹⁷

Pri uskutočňovaní svojej politiky musí vláda poznať starosti a problémy občanov, aby vedela, čo im sťažuje život a čo im v každodennom živote pomáha a aby bohatstvo názorov a podnetov občanov nielen registrovala, ale aby sa o dôveru najširších vrstiev ľudu uchádzala konkrétnymi opatreniami. V záujme rozvoja socialistickej demokracie musíme svojou štátnou politikou vyjadrovať najvlastnejšie záujmy robotníkov, roľníkov, inteligencie, mládeže, ako aj všetkých vrstiev a skupín súčasnej slovenskej socialistickej spoločnosti. Našou úlohou

bude všemožne a sústavne prispievať, aby sa utvárali reálne záruky proti dôsledkom, ku ktorým v minulosti viedlo byrokratické rozhodovanie v politike i pri výkone štátnej moci a správy, aby sa vylúčili všetky možnosti a cesty návratu k formálnej politickej demokracii.

Vláda Slovenskej socialistickej republiky vidí významnú podporu, svojej vlastnej činnosti v pozitívnom rozvoji činnosti Národného frontu. Uvedomuje si, že sa na platforme Národného frontu pod vedením komunistickej strany zjednocuje úsilie všetkých politických strán, všetkých spoločenských organizácií, všetkých pracujúcich Slovenska pri spoločnom diele socialistickej výstavby a za rozvoj socialistickej demokracie. Všetky tieto sily majú mať, každá samostatne a zo svojej vlastnej iniciatívy, významný podiel na tvorbe politiky v štáte. Z ich demokratickej účasti na výkone štátnej moci na Slovensku bude vláda Slovenskej socialistickej republiky každodenne čerpať podnety na zodpovedný výkon svojej funkcie.

Pomocou tejto spolupráce chce statočne spájať vedecké poznanie spoločenského vývoja so záujmami a potrebami robotníkov, roľníkov, inteligencie, mladej generácie i všetkých národností, žijúcich na území Slovenskej socialistickej republiky.

Celá história ľudstva je dokladom toho, že najživším a často jediným posolstvom, ktoré zanecháva generácia generácii, národ národu a doba dobe, sú kultúrne hodnoty. Tieto hodnoty sú nezmeniteľné a nenahraditeľné, hovoria rečou zrozumiteľnou pre všetkých a sú svedectvom epochy, v ktorej vznikli. Cieľom socialistickej spoločnosti je utvoriť všestranne rozvitú ľudskú osobnosť. Iba človek vnútorne slobodný, človek, ktorý má všetky podmienky, aby mohol vedome realizovať svoje ciele a túžby a mení svoju myšlienku na čin, je zárukou naplnenia humanitného obsahu socializmu.¹⁸

Dnes, v období vedecko-technickej revolúcie, v období, keď sa štrukturálna zložitost spoločnosti stále prehĺbuje, je schopnosť aktívneho pôsobenia jednotlivca i spoločenských skupín priamo úmerná ich kultúrnej vyspelosti. Bez vysokej kultúrnej úrovne národa nie je predstaviteľná ani hospodárska prosperita štátu. Toto bohatstvo nemožno vyjadriť v číslach ani v grafoch. Ale napriek tomu priamo ovplyvňuje rozvoj materiálnej základne.

Keď dnes zdôrazňujeme tieto súvislosti, chceme ich pretvoriť v činorodý program, s ktorým sa obraciame na všetky triedy, vrstvy a sociálne skupiny národa, národnosti a celej spoločnosti. Kultúra a vzdelanosť, založená na výtvarných a technických vymoženostiach modernej vedy, techniky a civilizácie sa pred našimi očami stávajú stále významnejším činiteľom pre vývin priemyslu, poľnohospodárstva, dopravy, obchodu a služieb všetkého druhu. Rastúci kultúrny a vzdelanostný potenciál národa sa musí uplatniť ako veľká rozvojová sila i v kultúre výroby a výroby, v kultúre bývania a životného prostredia, a ešte v širšom zmysle v kultúre vzťahov medzi ľuďmi, v pracovných vzťahoch a napokon vo fungovaní všetkých článkov nášho štátneho a politického systému. Takto chápaná vysoká kultúrnosť je zárukou, že sa technické vymoženosti budú využívať v prospech ľudí, ich základných existenčných záujmov.

Vláda si uvedomuje, že výsledky vedeckej tvorby, ich realizácie a popularizácie sú zdrojom rozvoja a všeobecného kultúrneho napredovania a v dôsledku toho aj jedným z rozhodujúcich faktorov spoločenského pokroku. Ak sa má zabezpečiť dôsledné uplatnenie vedeckých poznatkov v záujme rozvoja spoločnosti, musí sa vytvoriť súlad medzi rozvojom vedy a politickou praxou. Bolo by na škodu veci, keby sa pritom vychádzalo z predstavy, že si podporu zaslúžia len tie oblasti vedy, ktoré prinášajú bezprostredný hospodársky efekt. Politika musí vo svojom vzťahu k vede vychádzať zo skutočnosti, že základným poslaním je objavovanie nových poznatkov obohacujúcich všetky oblasti ľudskej činnosti v národnom i celosvetovom rozsahu.¹⁹

Vzhľadom na univerzálnu povahu a využiteľnosť vedeckých poznatkov má spolupráca našich vedcov a vedeckých ustanovizní s predstaviteľmi a organizáciami svetovej vedy mimoriadny význam. Túto spoluprácu treba všestranne rozvíjať a naďalej podporovať.

Vláda Slovenskej socialistickej republiky chce celú svoju hospodársku, sociálnu a kultúrnu politiku postaviť do služieb tých veľkých ľudských cieľov, ktoré sú vlastnou náplňou socializmu. Mnoho rokov sme sa učili chápať hospodárstvo ako samoučel. Takéto samoučelné chápanie ekonomického pohybu, pri ktorom došlo k zámene cieľov a prostriedkov spoločenského pokroku, je dôsledkom zjednodušených predstáv, ktoré našli svoje inštitucionálne stelesnenie v systéme direktívno-administratívneho riadenia národného hospodárstva. Tak sa stalo, že napriek vysokej dynamike hospodárskeho vývinu Slovenska v posledných desaťročiach neboli sme v stave vyriešiť mnoho základných spoločenských problémov.

Tým, že sa jednostranne preferovalo sústreďovanie prostriedkov na samotný hospodársky rozvoj, dosahovali sme síce za dlhý čas vysoké tempo, ale súčasne bol tento náš vývin stále zložitejší, s klesajúcou efektívnosťou, čo sa výrazne pociťuje vo všetkých stránkach životnej úrovne. Vážne sociálne problémy sa dnes vyostřili do takých rozmerov, že sa stali hamovkou samotného hospodárskeho napredovania. Primerane k dosiahnutému stupňu hospodárskeho rozvoja nedostatočne uspokojujeme také základné životné a kultúrne potreby, ako je bývanie a životné prostredie, v neuspokojivom stave sú naše mestá a dediny, sociálna, zdravotnícka a kultúrna starostlivosť sa uskutočňuje s obmedzenými zdrojmi, a na dosť zaostalej technicko-civilizačnej úrovni, priam ťaživo sa dnes pociťuje v každodennom živote našich občanov zaostávanie služieb, nevybavenie obchodnej siete, doprava a ďalších oblastí terciárnej sféry.

Tvorbu moderného životného a priemyselného prostredia na Slovensku sťažuje ešte aj nízky stupeň urbanizácie, malá koncentrácia priemyslu a obyvateľstva.

Záverečná fáza industrializačného procesu,²⁰ do ktorého dnes Slovensko vstupuje, musí preto súčasne znamenať nástup do riešenia veľkých sociálnych problémov, ktoré nám zostali ako následok minulého vývinu najmä z posledného desaťročia. To sa dá uskutočniť len zásadnou zmenou koncepcie hospodárskej politiky, opierajúcej sa o nové faktory rastu a o hlbokú prestavbu systému fungovania celého národného hospodárstva. Sme presvedčení, že v tomto úsilí nás podpora všetci naši občania, lebo pochopia, že táto politika sleduje uspokojovanie ich najvlastnejších záujmov na modernej úrovni, utvorí podmienky všestrannej sebarealizácie osôb i kolektívov, a tak vyústí do nástupu širokej národnej iniciatívy.

Rozvoj Slovenska bol spojený s rýchlym rastom zamestnanosti v priemysle i v ostatných odvetviach národného hospodárstva. V štruktúre zamestnanosti sme sa priblížili k priemyselným krajinám. Dali sme ľuďom prácu, a tým sme prekonalí staré boľavé miesto slovenskej spoločnosti. Doterajšia hospodárska politika a systém riadenia však vyvolali nový akútny problém. Dostali sme sa do situácie, keď sa zamestnanosť často chápe ako sociálny problém a dostáva sa do konfliktu s úsilím o zvyšovanie efektívnosti národného hospodárstva. V tvorbe pracovných dôchodkov vo všetkých odvetviach materiálnej výroby sa strácajú hospodárske kritériá. Skutočný výkon a dosiahnuté výsledky práce ustúpili do pozadia a v popredí stoja sociálne aspekty – zabezpečenie primeraných dôchodkov zamestnaným ľuďom. Takýto ráz zamestnanosti, ktorý priamo súvisí s nenáročným ekonomickým prostredím, je hlavným zdrojom neuspokojivej pracovnej disciplíny, nízkej pracovnej morálky, zlej organizácie práce, prejavov nezodpovednosti a nehospodárneho zaobchádzania s výrobnými prostriedkami. Takto sa vytvorili takmer neriešiteľné problémy v raste, v hodnotení

i meraní produktivity práce, v hospodárskej efektívnosti podnikov, v nahrádzaní živej práce technikou.

Sprievodným javom tohto stavu sú aj nivelizačné tendencie v odmeňovaní, ktoré zahŕňajú možnosti pre uplatnenie sa talentovaných, tvorivých, statočných a príčinlivých ľudí. Trvá i značná nepohyblivosť pracovnej sily medzi podnikmi, odvetviami a oblasťami. Následok toho je, že efektívne podniky trpia nedostatkom pracovných síl, a pritom nevieme využiť voľné zdroje, alebo sú viazané v neefektívnych výrobách. Dôsledné rozvinutie ekonomickej reformy, ktorá utvorí náročné ekonomické prostredie, je jednou zo základných ciest na prekonanie tohto stavu.²¹

Vážne problémy vznikajú aj v možnosti uplatnenia sa mladej generácie,²² ktorá nastupuje v silných populačných ročníkoch do nášho hospodárstva. Len s oneskorením a nedostatočne sa zaisťuje jej príprava na vstup do hospodárskeho života. Musíme otvoriť priestor pre vysokú kvalifikáciu mládeže, aby si osvojila výsledky súčasnej vedy a techniky a stala sa tak jednou z hybných síl moderného, dynamického rozvoja našej ekonomiky.

Záslužnú prácu vykonávajú ženy v mnohých odvetviach – obchode, službách, v poľnohospodárstve, v spotrebnom priemysle, v školstve, zdravotníctve i v kultúre. Zamestnané ženy majú však vážne spoločenské úlohy aj vo svojej prirodzenej funkcii – v materstve, pri výchove detí a v starostlivosti o rodinu. Dilemu medzi týmito dvoma funkciami žien treba riešiť budovaním zariadení pre deti a mládež a rozširovaním i zdokonaľovaním služieb každého druhu. Súčasne treba zlepšiť starostlivosť o rast kvalifikácie žien a presadzovať ich zaradovanie podľa schopností na primerané miesta vrátane vedúcich funkcií.

Medzi najnaliehavejšie a najvážnejšie úlohy patrí riešenie bytového problému a vybavenosti našich miest a dedín. Možnosti nášho hospodárstva stačia na Slovensku na výstavbu 34 000 bytov ročne. Je to síce ročne o 4000 bytov viac ako v predchádzajúcich rokoch, no na akútne potreby je to stále málo. K tomu stále naliehavejšie pristupuje problém obnovy a modernizácie jestvujúceho bytového fondu a jeho vybavenosti. Bytový problém ako celonárodná úloha vyžaduje, aby sme na tento cieľ usmernili hospodárske sily a využili všetky možnosti, ktorými disponuje štát, podniky, organizácie, národné výbory a občania.

Bude úlohou vlády, aby sa rastúca sila sústredila na bytový problém a aby štát utváral pre to rozsiahle podmienky v rozvíjaní výroby a činnosti, ktoré priamo i nepriamo zabezpečujú riešenie bytovej otázky. V najbližších mesiacoch chceme pripraviť komplex opatrení a postaviť bytový problém ako jeden z najvážnejších v pláne na roky 1970 až 1975 aj v dlhodobom výhľade. Bývanie musíme dostať do súladu s prácou, oddychom, dopravou, službami a kultúrou, treba prehodnotiť umiestňovanie bytovej výstavby a účinnejšie podporovať proces urbanizácie v súlade so sústreďovaním priemyslu. Vláda vypracuje komplex ekonomických opatrení na zvýšenie zainteresovanosti všetkých účastníkov bytovej výstavby a poskytne účinnú pomoc stavebníkom rodinných domov.

Uplýnulé roky nám zanechali veľa nedostatkov v sociálnom zabezpečení, ktorých náprava si vyžiada niekoľko rokov. Zhoršenie sociálnej situácie, najmä nižších dôchodkových skupín, spôsobuje aj zvýšenie cien v minulom roku a predpokladané úpravy cien v tomto roku, ktorým nemôžeme zabrániť, lebo sú dôsledkom zhoršenia celkovej efektívnosti československého hospodárstva, stavom, ktorý sa nám premieta z chýb a nedostatkov hospodárskej politiky v minulosti. Prvé kroky na zmiernenie ťažkostí sociálneho zabezpečenia sa podnikli v minulom roku. Zvýšili sa najnižšie dôchodky, predĺžila sa platená dovolenka, poskytla sa účinnejšia pomoc rodinám s deťmi. Uzákonnili sme viacero opatrení: zvýšenie všetkých vyplácaných dôchodkov, osobitný prídavok na rast životných nákladov dôchodcov,

uplatnenie princípu zvýšenia nízkych dôchodkov. Zvýšila sa maximálna hranica starobných dôchodkov občanov, ktorí ostávajú v pracovnej činnosti. Osobitne treba poukázať na uskutočnené zvýšenie dôchodkov účastníkom národného odboja. Vláda si vysoko váži ich hrdinský postoj, že neľutovali nasadiť svoje životy, v národnooslobodzovacom hnutí za slobodu ľudu a jeho pokolení. Oceňuje ich vytrvalosť a odhodlanie pri budovaní socialistickej vlasti. Ich veľká zanietenosť a obeť zostanú navždy zapísané v dejinách nášho národa a budú vzbudzovať obdiv budúcich generácií. Vláda sa bude usilovať o ich úplné docenenie. Vláda rozvinie úsilie, aby sa všetky zákonné opatrenia v oblasti sociálneho zabezpečenia dôsledne uvádzali do života a aby sociálne zabezpečenie bolo ustavične predmetom starostlivého skúmania a zlepšovania s využitím všetkých možností, ktoré nám poskytne konsolidácia hospodárstva. Bude treba preskúmať nespravodlivosti, ktoré vyplývajú z prestavby sociálneho zákonodarstva z roku 1964 a na ktoré naši občania právom poukazujú. Súčasne musíme skvalitniť všetky sociálne služby a zvýšiť úroveň starostlivosti o ľudí v sociálnych ústavoch a detských domovoch. Ustavične budeme utvárať podmienky na zabezpečenie priaznivého populačného vývinu a na zlepšenie sociálnej starostlivosti o rodinu.

Vzhľadom na nižšiu ekonomickú úroveň Slovenska vystupujú u nás do popredia sociálne problémy naliehavejšie ako v celoštátnom rozsahu, Uvedomujeme si, že významným kľúčom na zlepšenie postavenia starých ľudí je efektívne zapojenie mladej generácie do procesu tvorby nových hodnôt.

[...]b

Terajšia situácia slovenskej ekonomiky je výsledkom rýchleho, protirečivého a zložitého vývoja posledných desaťročí. Slovensko prešlo hospodárskym rozvojom, ktorý je nezvyčajný vo svete, a to svojím tempom, ako i krátkym obdobím niekoľkých desaťročí, v ktorých sa uskutočňuje jeho industrializácia. Súhrne to vyjadruje 3,5-násobný rast národného dôchodku na obyvateľa. V krátkom historickom období sa od základu zmenila štruktúra slovenského hospodárstva a jeho váha v celoštátnej ekonomike podstatne vzrástla. Slovensko sa stalo priemyselnou krajinou s mnohými základnými odvetviami, ktoré patria slovenskej i celoštátnej ekonomike k najmodernejším.

Významnou skutočnosťou je, že na Slovensku vyrástla nová generácia vzdelanej, kvalifikovanej odbornej a technickej inteligencie. Máme vysokokvalifikované pracovné sily, ktoré sú v mnohých odboroch schopné plniť úlohy modernej ekonomiky. Významnou bázou ďalšieho rozvoja je kultúrna a vzdelanostná úroveň nášho obyvateľstva. V širokej sieti vysokých a odborných škôl, ústavov Slovenskej akadémie vied, rezortných výskumných ústavov, projektových, konštrukčných a vývojových pracovísk máme dnes na Slovensku intelektuálne zázemie, ktoré pred dvadsiatimi rokmi nejestvovalo.

V poľnohospodárstve sme v povojnovom období dosiahli také zvýšenie výroby ako máloktoré štáty vo svete, čo umožnilo výrazne zlepšiť výživu obyvateľstva. Osobitné uznanie a vďaka si zasluhujú naši roľníci za výsledky dosiahnuté v posledných rokoch, ktorými sa odvetvie poľnohospodárstva a výživy stalo významným stabilizačným faktorom nášho národného hospodárstva. Prejavili sa tu markantné výsledky kolektívizovaného poľnohospodárstva, zúrodňovania pôdy, investovania, dôchodkovej politiky a možnosti, ktoré vyvolala rozvíjajúca sa ekonomická sústava a postupné zrovnoprávňovanie roľníkov v ich spoločenskom postavení. So zreteľom na význam poľnohospodárstva v ekonomike Slovenska a na váhu roľníctva bude vláda rozvíjať svoju politiku tak, aby sa vzostup poľnohospodárstva nielen udržal, ale aby sme účinnejšie podporovali intenzifikáciu a zhospodárňovanie výroby, ako i postavenie roľníkov v našej spoločnosti.

Najdôležitejšie oblasti Slovenska sa dostali do hospodárskej aktivity; posilnili sa jestvujúce a vznikli nové priemyselné centrá. Protirečenia a slabiny v doterajšom hospodárskom vývine Slovenska vyplynuli najmä z neujasnenia celkovej koncepcie rozvoja, zo starého modelu fungovania ekonomiky a unitárneho politického usporiadania štátu, ktoré sa mechanicky prenášalo aj do hospodárskeho života.

Uplatnená koncepcia hospodárskeho rozvoja jednostranne zdôraznila základné odvetvia priemyslu, ktoré okrem vyostrenia spomenutých sociálnych otázok vyvolali špecifické ekonomické problémy. Základné odvetvia charakterizované veľkou náročnosťou na suroviny, palivá a energiu spôsobili neúmernú závislosť nášho hospodárstva od dovozu týchto zdrojov, a tým sa zároveň obmedzili možnosti dovozu techniky, licencií, zahraničných poznatkov, ako aj tovarov na uspokojovanie rastúcich životných potrieb obyvateľstva. Investičná náročnosť týchto odvetví zhoršovala trvajúci nedostatok vlastných zdrojov akumulácie a v dôsledku toho sa len v malej miere budovali spracovateľské a finalizujúce odvetvia, ktoré navyše technicky i ekonomicky zaostávajú.²³ To spôsobilo aj nedostatočné zapojenie Slovenska do svetovej ekonomiky a nedostatočné využívanie socialistickej medzinárodnej deľby práce. Preto naše hospodárstvo podnes tak málo pociťuje vplyv progresívnych impulzov a tlaku svetovej ekonomiky.

Veľký sociálny tlak na miestnu zamestnanosť v jednotlivých okresoch viedol k značnému priestorovému rozptylu priemyslu, zatiaľ čo napodobňovanie rozvojových ciest veľkých krajín na báze dovážaných surovín viedlo k nedostatočnému využitiu vlastných prírodných zdrojov. V konečnom dôsledku i to prispieva k nízkemu stupňu zhodnotenia národnej práce.

Nositeľom nesprávnej koncepcie hospodárskeho rozvoja bol administratívno-direktívny systém riadenia, ktorý svojím dlhým pretrváváním vyostril tieto protirečenia do hlbokej štruktúrálnej nerovnováhy.

Po nádejnom štarte industrializačného procesu, ktorý sa začal od konca vojny do začiatku päťdesiatych rokov a ktorý bol spojený s veľkou národnou iniciatívou všetkých sociálnych skupín, upevňovanie tohto systému riadenia postupne vyradilo najvýznamnejšie pohybové sily ekonomiky. Obmedzili sa i možnosti intenzívneho budovania vedeckovýskumného zázemia výroby – najmä v rokoch 1956 až 1966 – a pokiaľ vzniklo, nebol tento systém schopný funkčne ho integrovať s materiálnou výrobou. Uzavreli sa možnosti podnikateľskej iniciatívy, vznikli zábrany pri presadzovaní hmotných záujmov širokých vrstiev nášho pracujúceho ľudu.

Základná nerovnováha slovenskej i československej ekonomiky je v tom, že hospodársky rozvoj absorbuje čím ďalej, tým väčšie prostriedky, ale tok utvorených hodnôt určený na uspokojovanie potrieb ľudí, na rast životnej úrovne, sa relatívne ustavične znižuje. Následkom takejto nerovnováhy je rastúci tlak na uspokojovanie základných životných potrieb, ako je bývanie, ďalej dlhodobé spotrebné predmety, motorizmus a iné. Prejavuje sa na vnútornom trhu i v medzinárodnej platobnej bilancii. Dôsledky tohto nerovnovážneho stavu dnes ťaživo doliehajú na životnú úroveň občanov, vyvolávajú rast cien a tlak na mzdy a dôchodky. Tento inflačný tlak sa výrazne prejavuje i na Slovensku. Zložitosť našej situácie vyplýva ešte aj z toho, že v celkovom priemere je slovenský priemysel i poľnohospodárstvo menej rentabilné ako v Českej socialistickej republike.

Dôsledkom hlbokej nerovnováhy sú i vážne deformácie cenovej sústavy, ktorá vyžaduje rozsiahle zmeny v rozdeľovaní rozličnými formami dotácií, subvencií a intervencií. Táto ochranná politika štátu konzervuje aj zložitú administratívnu sústavu riadenia, spôso-

buje neprehľadnosť v hodnotení hospodárskych výsledkov, vratkosť a neurčitnosť ekonomickej kalkulácie, bez ktorej nemožno racionálne riadiť nijakú výrobu.

Mechanické chápanie jednoty československého hospodárstva v podmienkach politického centralizmu a unitárneho štátu je ďalším zdrojom súčasných protirečení a ťažkostí slovenskej ekonomiky. Vo vzťahu k Slovensku sa iba zvýraznili záporné črty administratívno-direktívneho systému riadenia v tom zmysle, že celoštátna hospodárska politika už svojím prístupom osobitne nemohla brať úplne do úvahy sociálno-ekonomické problémy a osobitne faktory rastu slovenského hospodárstva. Mnohé základné odvetvia sa budovali ako súčasť materiálno-výrobnej základne spracovateľských odvetví českého priemyslu, zatiaľ čo slovenský spracovateľský priemysel sa dostával do nevýhodnej situácie vo výrobných programoch, v nedostatočnej kompletizácii závodov, v zaostávaní výskumnej a vývojovej základne a v obchodno-podnikateľských funkciách voči zahraničiu.

Tieto tri príčiny – neujasnená koncepcia rozvoja, administratívno-direktívna sústava riadenia a nesprávne chápanie jednoty československej ekonomiky – utvorili takú zložitú hospodársku situáciu, ktorá sa nedá riešiť starými metódami a núti vládu Slovenskej socialistickej republiky hľadať zásadne nové prístupy v hospodárskej politike.

Federatívne usporiadanie²⁴ dáva vláde Slovenskej socialistickej republiky po prvý raz v dejinách možnosť komplexne riešiť sociálne a hospodárske problémy Slovenska, ktoré sa až dnes stávajú subjektom a nielen objektom hospodárskej politiky. Vedúcou myšlienkou našej novej hospodárskej politiky je utvorenie prosperujúceho hospodárstva, upriameného na veľké sociálne a kultúrne ciele socializmu. Prosperujúce hospodárstvo Slovenska musí mať výrazné črty modernej ekonomiky, organicky zapojenej do československého hospodárstva i medzinárodnej deľby práce.

Sme presvedčení, že naša hospodárska politika bude v súlade s politikou vlády Českej socialistickej republiky a spolu s ňou vyústi do spoločného programu federálnej hospodárskej politiky.²⁵ Toto naše presvedčenie opierame o spoločné humanitné ciele socialistickej spoločnosti, ktoré zjednocujú úsilie našich národov napriek rozdielom v hospodárskej štruktúre a stupňu hospodárskeho rozvoja. Takto si predstavujeme kvalitatívne novú a naozaj pokrokovú integráciu oboch národných republík, cieľavedomé využívanie nesporných výhod väčšieho ekonomického priestoru, ktorý poskytuje československá ekonomika v jej vnútorných vzťahoch i v kontexte vzťahov so štátmi socialistickej sústavy a celej svetovej ekonomiky.

Základné východisko nielen na riešenie nahromadených problémov v ekonomike, ale predovšetkým na zabezpečenie trvalej dynamiky slovenského hospodárstva vidíme v hlbokom premyslení ekonomickej reformy a v jej dôslednom a cieľavedomom rozvíjaní. To je dnes jediná cesta, ktorá uvoľní tvorivé sily všetkých vrstiev pracujúceho ľudu, zaktivizuje ho, vzbudí záujem o výsledky hospodárskej činnosti, utvorí náročné ekonomické prostredie tak vnútri našej ekonomiky, ako aj vo vzájomných vzťahoch s českou i svetovou ekonomikou. Len dôsledné rozvíjanie ekonomickej reformy dáva zmysel a kvalitatívne novú náplň federatívne usporiadaniu republiky a je vôbec základnou podmienkou fungovania federácie v hospodárskom živote. Akýkoľvek návrat k centralistickým direktívno-administratívnym tendenciám by urobil federatívne usporiadanie iba formálnym. Okrem všetkých uvedených dôvodov aj to nás vedie k dôslednosti pri rozvíjaní ekonomickej reformy.

Ekonomická reforma súčasne vedie k rozvíjaniu a prehĺbovaniu demokratizmu v hospodárskom živote. Takto chceme vytvoriť základné podmienky pre sebarealizáciu ľudí v ekonomike, aby sa ich všetky denné i perspektívne potreby stali predmetom vlastného záujmu.

Aj to predpokladá odstránenie zvyškov starého modelu, pôsobiacich ako umelé zábrany tak v myslení ľudí, ako aj v inštitúciách, ktoré sme si v minulosti utvorili.

Pri uskutočňovaní ekonomickej reformy vyriešime postavenie podnikov a štátu v podmienkach plánovitého regulovaného socialistického trhu. Fungujúci socialistický trh umožňuje uspokojiť rozmanité potreby ľudí podľa vlastnej voľby, predstavuje zároveň ekonomicke silu, ktorá pôsobí na rozvoj výroby v potrebnej štruktúre, otvára priestor pre podnikanie, núti podniky zavádzať výsledky vedy a výskumu a neúprosne tlačí na prekonanie neefektívnosti vo výrobe. Úroveň poznania a objektívne možnosti socialistického štátu sú dnes také, že dovoľujú usmerňovať a regulovať trh v záujme vytýčených spoločenských cieľov.²⁶

[...]c

V záujme stability podmienok v podnikateľskej sfére bude vláda vyvíjať úsilie, aby sa základné princípy ekonomickej reformy zakotvili v zákonoch o podniku, o podnikaní, o pláne, o pravidlách rozpočtového hospodárenia, ktoré súčasne upravujú vzťahy medzi národnými rozpočtami a federálnym rozpočtom. Odvodové povinnosti podnikov musia nadobudnúť povahu daní určených zákonom a v zákonných opatreniach sa zakotvia aj základné princípy mzdovej a dôchodkovej politiky. Uplatnením zákonnosti v ekonomickej reforme nadobudnú vzájomné vzťahy hospodáriacich organizácií, ich vzťahy k štátu a k pracujúcim zreteľnejší výraz, umožnia energetickejšie presadzovať ekonomické záujmy a súčasne zisťovať zodpovednosť za každý hospodársky čin.

Treba otvorene povedať, že ďalší postup ekonomickej reformy bude mať aj vážne následky pre niektoré podniky a vynúti si celospoločenské nepopulárne opatrenia. Keď dôchodky podnikov budú závisieť od skutočných výsledkov ich práce, vznikne tlak na to, že za každú korunu bude treba žiadať statočnú spoločensky užitočnú prácu. Zvýši sa i tlak na odstraňovanie neefektívnych výrobných, ktoré sa udržiavajú len podporami z celospoločenských prostriedkov. Naproti tomu rýchlejší rozvoj efektívnych výrobných prinesie so sebou aj presuny zdrojov a pracovných síl medzi odvetviami a oblasťami.

Bude nevyhnutné čeliť neúmerným mzdovým požiadavkám, ktoré sa prejavujú takmer vo všetkých odvetviach hospodárstva. Na druhej strane budeme starostlivo zvažovať oprávnenosť mzdových požiadaviek všade tam, kde vzniklo neoprávnené horšie postavenie určitých skupín pracujúcich.

[...]d

Napriek deformáciám umožňuje dosiahnutá ekonomická úroveň prejsť na kvalitatívne nové smery v hospodárskom rozvoji Slovenska. Vstupujeme do obdobia, v ktorom sa zavŕši industriálna fáza rastu našej ekonomiky. Jej ťažisko bude v rozvoji spracovateľských a finalizujúcich odborov na báze už vybudovaných odvetví základného priemyslu a súčasného stavu poľnohospodárstva. Celú štrukturálnu prestavbu našej ekonomiky musíme usmerniť tak, aby čím skôr zastavila prehľbovanie nerovnováhy a obnovením dynamickej rovnováhy umožnila riešenie sociálnych a kultúrnych problémov našej spoločnosti. Najmä vzhľadom na súčasný stav v príprave päťročného plánu vláda dnes ešte nemôže vytýčiť podrobný konkrétny program týchto štrukturálnych zmien, môže však načrtnúť ich hlavné princípy.

Štrukturálna prestavba sa bude orientovať na to:

1. Aby sa v ekonomickom pohybe využil intelektuálny potenciál národa,
2. aby sa rozvinuli moderné vysokorentabilné a dynamické odvetvia, ktoré dávajú nadpriemerné akumulatívne zdroje a umožnia uplatnenie sa kvalifikovanej mladej generácie,

3. aby sa naša ekonomika efektívnejšie zapojila do medzinárodnej deľby práce. Podľa týchto kritérií bude vláda formulovať zacielenie strednodobého a dlhodobého plánu. Konkrétne smery týchto zmien sa už naznačili v Akčnom programe ÚV KSS, ktoré dnes orgány vlády rozpracúvajú pre plán na roky 1970 až 1975 a dlhodobý výhľad.

Treba pozitívne hodnotiť, že v rozhodujúcich oblastiach Slovenska sa utvorili potenciálne centrá ďalšieho priemyselného rozvoja. Je to predovšetkým Bratislava ako národná metropola a hlavné mesto Slovenskej socialistickej republiky, ďalej viaceré kultúrne a priemyselné centrá a pásma. Vláda chce tieto nádejné strediská posilniť a podporovať sústreďovaním priemyselného i kultúrneho rozvoja a utvoriť z nich ohniská celého spoločenského rozvoja Slovenska. K takémuto sústreďovaniu nás núti predovšetkým trvajúci nedostatok akumuláčnych zdrojov. Sústreďením priemyselnej, bytovej, školskej, zdravotníckej a kultúrnej výstavby možno s menšími prostriedkami dosiahnuť väčšie efekty. Rozvojové centrá vtlačia Slovensku moderný ráz a svojimi priamymi i nepriamymi účinkami umožnia novým spôsobom riešiť modernizáciu poľnohospodárstva aj zaostávanie mikrooblastí a oblastí obývaných národnosťami.

Vláda bude dbať o kvalitu dopravy a zlepšenie úrovne cestovania. Sústredí zdroje na dobudovanie najdôležitejších železničných uzlov, najmä Bratislavy, Čiernej n. T., Košíc, Žiliny a Zvolena. Zabezpečí technickú rekonštrukciu a modernizáciu železníc, urýchli program výstavby autostrád a utvorí podmienky pre rozvoj motorizmu.

Treba čím skôr dobudovať materiálno-technickú základňu pôšt a telekomunikácií. Výstavbou zariadení a zlepšovaním počtelnosti rozhlasového vysielania, dobudovaním siete prvého televízneho programu a prípravou výstavby druhého televízneho programu a farebnej televízie sa podstatne zlepši stav našich telekomunikácií.

Vláda venuje pozornosť všestrannému rozvoju vodného hospodárstva, a to tak v jeho ochranných protipovodňových funkciách, ako aj vo všetkých formách jeho komplexného využitia. Zvláštna pozornosť sa zameria najmä na rozvoj zásobovania obyvateľstva, priemyslu a poľnohospodárstva vodou a na čistotu našich vodných tokov ako integrálnej súčasť životného prostredia. Rovnako naše lesy, jeden zo základných a rozhodujúcich faktorov utvárania našej prírody, ktorý súčasne predstavuje významnú domácu surovinovú základňu, plne zapojíme do rozvoja národného hospodárstva.

Osobitný význam majú jedinečné a doteraz málo využívané podmienky pre rozvoj cestovného ruchu na Slovensku. Rozsiahle prírodné krásy a tradičné centrá cestovného ruchu, známe vo svete aj z minulosti, vyžadujú uskutočniť takú výstavbu a modernizáciu, aby sme z cestovného ruchu urobili moderné a aj z devízového hľadiska výnosné odvetvie. Kúpele treba vrátiť ich liečebnej, kultúrno-spoločenskej a ekonomickej funkcii.

Federatívne usporiadanie štátu, ktoré utvorilo subjekt slovenskej politiky ako rovnoprávného partnera pri formovaní i uskutočňovaní celoštátnej politiky spojenej s rozvíjaním ekonomickej reformy a s programom štrukturálnych zmien, posúva problém ekonomickeho vyrovnávania Slovenska do novej roviny. Otvára sa reálna možnosť, aby sa dnešný stav, v ktorom Slovensko dosahuje približne 75 percent úrovne v kvalifikovaných ukazovateľoch hospodárskeho rozvoja v porovnaní s úrovňou Českej socialistickej republiky, prekonal asi do roku 1980, ako je to výtýčené v Akčnom programe KSČS a KSS. Z dlhodobého hľadiska program ekonomickeho vyrovnávania zodpovedá nielen záujmom Slovenska, ale aj upevňovaniu a posilňovaniu jednoty Československej socialistickej republiky, rozmnožovaniu jej ekonomickeho potenciálu.

Jedným z najzákladnejších predpokladov na budovanie vyspelej socialistickej spoločnosti s vysokou kultúrou a zdravou ekonomikou je kvalitná školská výchova. Výchovu a vzdelávanie vo všetkých druhoch škôl a výchovných zariadeniach chápeme v našom socialistickom štáte ako proces zvyšovania kvalifikácie, vzdelanosti a ideového formovania mladej generácie v duchu vedeckého svetového názoru, umožňujúceho mladému človeku stať sa samostatne mysliacim, odborne, morálne a politicky zrelým a platným členom socialistického spoločenstva. V tomto duchu bude vláda Slovenskej socialistickej republiky riadiť výchovu a vzdelávanie a utvárať podmienky na to, aby bola školská výchova u nás na úrovni progresívnych pedagogických, vedeckých a politických poznatkov. Vláda upriami svoju pozornosť predovšetkým na materiálne zabezpečenie školstva, urýchlenú výstavbu škôl a výchovných zariadení, na zavedenie racionálnejšieho dvojstupňového, komplexného a odvetvového systému riadenia školstva a na starostlivosť o učiteľa. Pedagóg (ako kľúčová osobnosť v procese výchovy a vzdelávania) bude v centre pozornosti školskej politiky. Vláda je rozhodnutá utvoriť predpoklady na to, aby sa pedagógovia na všetkých stupňoch škôl mohli plne venovať svojej zodpovednej a významnej práci, aby sa zvyšovala váha ich spoločenského postavenia a zlepšili ich sociálne a pracovné podmienky.

[...]^e

Vychádzajúc z funkcie vedy v socialistickej spoločnosti, bude vláda všestranne podporovať rozvoj Slovenskej akadémie vied, vysokých škôl a výskumnej základne v jednotlivých rezortoch. Bude dbať o to, aby sa intenzívne a rýchle uplatňovali výsledky výskumnej práce v spoločenskej praxi. Zdôrazňuje najmä, že je povinnosťou vedy prichádzať s iniciatívnymi podnetmi na uskutočňovanie veľkých projektov, nových výrob, zvyšovanie úrovne kultúry a výroby. Vláda však očakáva od spoločenskej praxe, že bude vyhľadávať spoluprácu s vedou a výskumom a využívať ich výsledky a odporúčania, aby sa vyhla neodbornému zasahovaniu do kultúry, ekonomiky a výroby. Aby veda mohla plniť tieto náročné funkcie, musí byť primerane vybavená tvorivými vedeckými a technickými pracovníkmi, modernou technikou a vedecko-technickými informáciami. Na to bude vláda uvoľňovať investičné, finančné a devízové prostriedky. Vláda zjednoduší a spružní spôsob financovania celej výskumnej základne. Oblasť bádateľského výskumu, najmä základňa Slovenskej akadémie vied, bude sa autonómne financovať priamo z rozpočtu vlády Slovenskej socialistickej republiky.

*

Slovenská kultúra dostáva pre svoj rozvoj novú základňu v Slovenskej socialistickej republike. Tento fakt sám osebe obohacuje našu kultúru o nové, predtým neznáme polohy. Veď celá sociálna a kultúrna história národa je dokladom permanentného boja o zachovanie národnej existencie. Dnes, v období rozvinutej socialistickej spoločnosti, je slovenský spoločenský a kultúrny organizmus už dostačujúco vnútorne diferencovaný a jeho zázemie je zárukou toho, že je schopný nielen prijímať a pretvárať všetky pozitívne podnety, nech by už prichádzali od hocikade, ale takéto podnety aj poskytovať. Žijeme v dobe, keď význam kultúry – kultúry v širšom aj v užšom zmysle slova – nezvyčajne vzrastá. Je v záujme socialistickej spoločnosti, aby v nej kultúra pôsobila ako integračný činiteľ, a to nielen vo vzťahu k bratskej českej kultúre, čo pokladáme za prvoradé a v záujme ďalšieho vývoja a posilnenia ideí československej štátnosti v duchu osvedčenej a plodnej výmeny hodnôt medzi obidvo ma národnými kultúrami za osobitne dôležité, ale aj vo vzťahu k inonárodným kultúram,

najmä ku kultúram národov už tradične a historicky nám blízkym. Netreba osobitne zdôrazňovať, že pojem „kultúra Slovenska“ obsahuje aj kultúrno-tvorivý prínos občanov iných národností, žijúcich na Slovensku.

Na to, aby kultúra mohla plniť svoje základné poslanie, aby mohla úspešne spolupôbiť pri formovaní spoločenského vedomia a prostredníctvom neho spätne pôbiť na materiálnu základňu, aby naozaj prehlbovala osobnosť človeka, treba cieľavedome, a systematicky utvárať priaznivé podmienky. To je jednou z hlavných úloh vládnej politiky v oblasti kultúry.

Praktická realizácia tejto politiky predpokladá riešenie dvoch základných problémov:

1. riešenie problému dlhodobej koncepcie kultúrnej politiky,
2. riešenie problému ekonomiky kultúry.

Vláda uskutoční opatrenia potrebné na to, aby sa v relatívne najkratšom čase dospelo ku kvalitatívnemu zlomu v oblasti výskumu kultúry, aby sa na marxistických základoch rozvíjala teória kultúry ako vedný odbor poskytujúci objektívne východiská pre rozvoj jednotlivých zložiek kultúry a umožňujúci efektívne rozdeľovanie nemalých finančných prostriedkov, vyprodukovaných buď výrobnými odvetvami kultúry, buď určených pre ňu zo štátnych zdrojov.

Integrálnou súčasťou kultúrnej politiky vlády bude teda utváranie optimálnych materiálnych podmienok rozvoja slovenskej kultúry a kvalifikovaná ochrana kultúry pred trhovým mechanizmom a komercializovaním kultúry. Organizačnou súčasťou kultúrnej politiky vo sfére utvárania optimálnych materiálnych podmienok rozvoja slovenskej kultúry je programová koncepcia postupného vyrovnania Slovenska a regionálnych rozdielov na celoštátnu úroveň. Prvoradou povinnosťou každého národného spoločenstva je udržiavanie kultúrneho dedičstva. Kultúrne hodnoty vôbec, a teda aj kultúrne hodnoty minulosti sú nenahradiateľné a nezameniteľné. Celkový stav udržiavania kultúrneho dedičstva je neuspokojivý. Už v najbližšej budúcnosti vláda urobí opatrenia, aby sa dôslednejšie uplatnil centrálny vplyv vlády, resp. príslušného ministerstva v záujme záchrany kultúrneho dedičstva, v záujme jeho kultúrno-spoločenského využitia.

V oblasti umenia bude vláda uplatňovať zásadu, že estetické názory, voľby umeleckých prostriedkov, rozličnosť štýlov, všetko to, čo súvisí s tvorbou umeleckého diela, je vecou samotných tvorcov. Vysoká zangažovanosť tvorcov v duchu ideálov socializmu spolu s vynikajúcou kvalitou umeleckých diel sú najlepšou zárukou spoločenskej účinnosti.

Práve preto vláda zdôrazňuje zodpovednosť umeleckej kritiky a publicistiky. V rozvinutej socialistickej spoločnosti je umelecká kritika najadekvátnejším korektívom a oponentom umeleckej tvorby. Vláda si ponecháva právo uplatňovať základné záujmy spoločnosti vo sfére distribúcie a prijímania kultúrnych a umeleckých hodnôt, pričom bude súčasne utvárať podmienky na všestrannú podporu pôvodnej tvorby.

Vláda pokladá za nevyhnutné a dôležité preskúmať systém a metódy osvetovej práce. Nijaké iné prostriedky ani prostriedky masového pôsobenia nemôžu nahradiť každodennú osvetovú prácu, vychádzajúc z detailného poznania konkrétnej situácie a konkrétnych záujmov občanov. Vláda urobí opatrenia, aby všetky zložky štátnej správy, ako aj národné výbory, školy, vedecké a kultúrne inštitúcie, venovali zvýšenú starostlivosť knižniciam a vedeckým informačným strediskám a aby zabezpečili optimálne podmienky pre rozvoj ich činnosti, pričom sa bude venovať osobitná pozornosť racionalizácii a modernizácii najmä vedeckých a odborných knižníc a iných informačných centier. Mimoriadne závažnú úlohu plnia dnes, keď sa ustavične zväčšuje možnosť rýchlej výmeny informácií a ideí, hromad-

né informačné prostriedky. Vláda vynaloží všestranné úsilie na to, aby utvorila priaznivé podmienky pre pôsobenie týchto prostriedkov s cieľom rozvíjať a upevňovať princípy socialistickej spoločnosti. Československá televízia, rozhlas, Československá tlačová kancelária a ostatné prostriedky štátnej sféry musia sa s plnou zodpovednosťou a vážnosťou zúčastňovať na realizovaní princípov štátnej politiky.

Vláda súčasne zabezpečí, aby pracovníci hromadných informačných prostriedkov boli sústavne informovaní o jej rozhodnutiach a aby prostredníctvom hromadných informačných prostriedkov boli o činnosti vlády informovaní občania Slovenskej socialistickej republiky. Vláda žiada od pracovníkov hromadných informačných prostriedkov, aby aj naďalej zodpovedne pristupovali k svojej práci a očakáva, že nájde u nich významného pomocníka v svojej práci. Pokiaľ ide o slovenský úrad pre tlač a informácie, vláda predpokladá, že v súlade s postupujúcim procesom konsolidácie sa bude jadro činnosti tohto úradu presúvať najmä do oblasti legislatívno-právnej, informačnej a koordinačnej.

*

Základným predpokladom pre šťastný život občanov, aj pre rozvoj výrobných síl v spoločnosti je zdravie ľudu. Vláda pokladá za prirodzené, ak sa príslušný podiel národného dôchodku využije práve v tejto oblasti na zlepšovanie životného prostredia predovšetkým v priemyselných oblastiach, na rozvoj zdravotníctva ako nástroja kvalifikovanej ochrany zdravia. Súčasná sieť zdravotníckych zariadení nezodpovedá potrebám; treba ju dobudovať a vybaviť modernou technikou. Na modernizáciu zdravotníctva a na zjednodušenie jeho celého systému, riadenia a organizácie vláda utvorí všetky podmienky.

[...]^f

Stupeň spoločenskej aktivity mládeže i jej vzťah k spoločnosti a vývojové tendencie tohto vzťahu sú jedným z najzávažnejších problémov súčasného sveta. Od jeho riešenia závisí v podstatnej miere aj budúca tvár socializmu v Slovenskej socialistickej republike. K riešeniu problémov mládeže bude vláda pristupovať s pocitom záväznosti a zodpovednosti za hmotnú a morálnu podobu svojej politiky. Vláda oceňuje prínos mládeže do celonárodného spoločenského pohybu a víta jej aktivitu zameranú na pozitívne riešenie súčasných spoločenských problémov. Bude systematicky utvárať podmienky na to, aby mohli mladí ľudia plne uspokojovať svoje rôznorodé záujmy a potreby. Osobitne preskúma spôsob inštitucionálneho zabezpečenia riešenia problémov mládeže, v najbližšom čase prekontroluje vládne uznesenia o mládeži a prijme opatrenia na riešenie naliehavých otázok dotýkajúcich sa základných záujmov mladých ľudí.

Vláda pokladá za nevyhnutné, aby národné výbory, výrobné podniky, ústredné úrady a inštitúcie venovali sústavnú pozornosť problémom mládeže, aby jej iniciatívne poskytovali všestrannú podporu, aby utvárali podmienky pre činnosť mládežníckych organizácií, a prizývali ich riešiť problémy mládeže. Nemienime sa iba prizerať na to, že sa dlho neriešili a nahromadili veľmi zložité problémy, s ktorými mladá generácia zápasí. Vychádzajúc zo súčasnej zložitej situácie chceme však poprosiť, požiadať mladú generáciu, aby pochopila, že jej aktivita naplní svoj zmysel iba vtedy, keď sa dá do služieb prekonávania našich ťažkostí, keď sa dá do služieb hľadania najlepších východísk, keď spolu s nami, so svojimi rodičmi, staršími bratmi bude hľadať optimálne východiská.

[...]^g

Vláda Slovenskej socialistickej republiky sa bude vo svojej činnosti dôsledne usilovať o spravodlivé, marxisticko-leninské riešenie problémov občanov iných národností žijúcich na území Slovenska. V duchu socialistickej demokracie a proletárskeho internacionalizmu bude utvárať týmto národnostiam možnosti pre ich všestranný rozvoj, bude pomáhať pri uspokojovaní ich špecifických záujmov, zabezpečovať ich politickú, hospodársku a kultúrnu rovnoprávnosť v duchu ústavného zákona o postavení národností v ČSSR. Tieto hľadiská sa uplatnili už pri konštituovaní nových slovenských orgánov, pri voľbe Predsedníctva Slovenskej národnej rady, vlády Slovenskej socialistickej republiky a pri tvorbe zákonodarných federálnych orgánov.²⁷ Podobne sa bude riešiť zastúpenie národností vo všetkých volených aj výkonných orgánoch na nižších stupňoch riadenia, aby sa národnosti mohli primerane zúčastňovať na správe spoločnosti. Treba utvoriť predpoklady na to, aby pri rozhodovaní o veciach národností hrali rozhodujúcu úlohu objektívne skutočnosti a potreby, a nie subjektívne odhady a emócie. Vláda hodlá v krátkom čase predložiť Slovenskej národnej rade zákonné úpravy vyplývajúce z ústavného zákona o postavení národností v ČSSR. Tieto úpravy budú konkretizovať zásady v oblasti práva na vzdelávanie, kultúrny rozvoj, spolčovanie sa a účasti na správe verejných vecí, obsiahnuté v ústavnom zákone.²⁸

Všetky naše kroky budú smerovať k tomu, aby sa medzi národnosťami na Slovensku posilňovali cesty proletárskeho internacionalizmu, československého vlastenectva a zdravého národného povedomia. K tomu nás zaväzujú aj revolučné tradície tu žijúcich národností, ich doterajší kladný postoj k našej spoločnej vlasti. Preto týmto národnostiam právom patrí primeraný priestor pre ich politický, hospodársky a kultúrny život, aby mohli byť spoluvytvorcami štátnej moci a správy Slovenskej socialistickej republiky.

V oblasti cirkevnej politiky proklamuje vláda zásadu náboženskej tolerancie medzi občanmi bez rozdielu vierovyznania, zásadu tolerancie medzi ateistami a veriacimi.²⁹ Vláda bude dodržiavať a chrániť ústavou zaručené právo na slobodu vierovyznania a na slobodu vykonávania kultu, ak tento výkon bude v súlade so spoločenskými normami a so zákonmi. Súčasne vláda očakáva, že vo vzťahoch medzi jednotlivými cirkvami bude prevládať porozumenie a tolerantnosť v záujme všestrannej konsolidácie pomerov. Vláda bude plniť svoju povinnosť, vyplývajúcu zo zákona a bude sa starať o hmotné zabezpečenie cirkví, ich zariadení a inštitúcií, ako aj o hmotné zabezpečenie duchovných jednotlivých cirkví. Od cirkví však vláda očakáva rešpektovanie štátnych záujmov, lojálny vzťah a podporu vládnej politiky v záujme všetkých občanov Slovenskej socialistickej republiky. Vláda osobitne zdôrazňuje dobrú vôľu riešiť otvorené otázky medzi štátom a cirkvami navzájom prijateľným spôsobom a vyslovuje presvedčenie, že pri budovaní Slovenskej socialistickej republiky sa stretne s účinnou podporou všetkých veriacich občanov Slovenska.

[...]h

Osobitne iniciatívne budeme spolupracovať pri tvorbe federálnych zákonov o pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov, ďalej pri príprave ústavného zákona o súdoch a prokuratúre, zákona o sústave národohospodárskych plánov, o rozpočtových vzťahoch, o zásadách rozpočtového hospodárenia, daňového hospodárstva, ako aj zákonov o postavení bánk a menového systému.³⁰ Vieme, s akou naliehavosťou sa očakáva zákon o postavení socialistického podniku, o podmienkach podnikateľskej činnosti, a práve preto sa budeme usilovať o ich urýchlené vydanie a dôsledné uvádzanie do praxe. Obdobne mienime pracovať, spolu s federálnou vládou, na zákonných úpravách drobného osobného podnikania.

Nemenšiu pozornosť bude vláda venovať rozvoju zákonodarstva Slovenskej socialistickej republiky a bude predkladať návrhy na zákony, ktoré majú upravovať riešenie tých problémov Slovenska, ktoré sú v právomoci slovenských národných orgánov.³¹

Pôjde predovšetkým o zákonné úpravy zamerané na dokončenie vnútorného usporiadania Slovenskej socialistickej republiky v zmysle ústavného zákona o československej federácii. Takými sú najmä široká problematika organizácie štátnej správy a s ňou súvisiace nové územné členenie národnej republiky,³² ochrana ústavných princípov a zabezpečovanie jej politického systému. Doterajší právny poriadok, recipovaný ústavným zákonom o československej federácii, bol tvorený so zreteľom na potreby unitárneho štátu, a tým nevyhnutne v mnohých predpisoch nevyhovuje novému štátoprávnomu usporiadaniu, budovanému na princípoch federácie. Preto sa budeme usilovať o postupné nahradenie existujúceho právneho poriadku novým právnym poriadkom, ktorý bude zodpovedať zmenám v štátoprávnom usporiadaní. V rámci týchto úloh vyvineme potrebnú iniciatívu aj pokiaľ ide o oblasti zverené do zákonodarnej právomoci federácie.³³

V záujme rozvoja čo najpevnejších medziľudských vzťahov a vzťahov medzi občanmi a štátnymi orgánmi bude vláda poskytovať všestranné záruky právnej a občianskej istoty všetkých občanov Slovenskej socialistickej republiky. Preto si v plnom rozsahu osvojuje aj všetky snahy vrátiť právu a právnemu poriadku v plnom rozsahu význam, ktorý mu v socialistickom spoločenskom poriadku výsostne patrí.

Pri tvorbe a realizácii svojej politiky aj v celej svojej činnosti bude vláda dôsledne uplatňovať princíp zákonnosti, požadovať dôsledné dodržiavanie právnych predpisov od každého, najmä však od riadiacich a kontrolných orgánov štátnej správy vo všetkých odvetviach ich pôsobnosti. Rešpektovanie občianskych práv na jednej strane a plnenie povinností na strane druhej je jedným zo základných predpokladov rozvoja a stability nášho socialistického spoločenského zriadenia. Pri príprave právnych predpisov bude vláda dbať, aby sa normatívne upravili ich vzťahy, ktoré právnou úpravu skutočne vyžadujú a aby právna úprava vždy zodpovedala potrebám spoločnosti.

Zvýšenie autority práva predpokladá aj postupné preskúmanie celého právneho poriadku, zrušenie alebo zmenu právnych noriem všade tam, kde už nezodpovedajú potrebám rozvoja spoločenských vzťahov. V súdnej oblasti budeme pôsobiť na to, aby nový zákon o súdoch a prokuratúrach nezabezpečoval právnú istotu občana iba tým, že sa vytvorila predpoklady na spravodlivé súdne rozhodovanie len na základe zákona, ale aj tým, že právnou istotu občana bude garantovať právna istota sudcu, závislého výlučne od zákonov socialistického štátu. V súvislosti s tým, treba poskytnúť občanom a organizáciám v právnom poriadku plnú možnosť domáhať sa ochrany svojich práv pred súdmi.³⁴ Zvýšenie autority práva vyžaduje tiež dokončiť nápravu nesprávností, ku ktorým došlo pri aplikácii práva v minulosti a znemožniť ich opakovanie. Preto budeme pokračovať v dôslednom vykonávaní zákona o súdnej rehabilitácii, postavíme na zákonnú bázu mimo súdnu rehabilitáciu a zabezpečíme jej dôslednú realizáciu.

[...]ch

Prameň: *Stenografická správa o schôdzkach Slovenskej národnej rady. 1. schôdzka. 24. a 25. januára 1969. Bratislava 1969. – Tlač, s. 11-37. Tiež: Programové vyhlásenie vlády – Československej socialistickej republiky – Slovenskej socialistickej republiky a Českej socialistickej republiky. Bratislava, Epoque, 1969, s. 33-59, SNA, f. Výbor SNR pre veci vnútorného poriadku, prokuratúry a spravodlivosti 1969–1971, kr. 608, 1. schôdzka výboru 24. 1. 1969.*

- a Otvorenie schôdzky predsedom SNR Ondrejom Klokočom, voľba overovateľov a skrutátorov, schválenie programu schôdzky a sľub poslancov SNR, správa, s. 4 - 10.
- b 2 odstavce o podpore politiky vlády terciálnej sféry, najmä v sociálnej oblasti.
- c 2 odstavce o podpore štátnych orgánov v podnikateľskej sfére.
- d Odstavec o odstraňovaní nivelizácie v odmeňovaní.
- e Odstavec o rozširovaní modernizácie vyučovania.
- f Odstavec o konkrétnych otázkach zdravotníctva.
- g 2 odstavce o rozvoji telesnej výchovy a o zvládnutí majstrovstiev sveta v severských disciplínach vo Vysokých Tatrách.
- h Odstavec o úlohe vysokokvalifikovaného riadenia hospodárstva.
- ch Pokračovanie prejavu predsedu slovenskej vlády Š. Sádovského o význame štátneho aparátu pri spravovaní vecí verejných a chode štátneho mechanizmu, o význame riadenia národných výborov, kde sa pripravuje zrušenie KNV, o budovaní NV ako miestnych orgánov štátnej moci, štátnej správy a samosprávy, o zabezpečovaní vnútorného poriadku a bezpečnosti, o budovaní bezpečnostného aparátu, o význame federatívneho usporiadania pre Slovensko pri tvorbe a realizácii koncepcií v oblasti medzinárodných vzťahov, o podiele Slovenska v zahraničnej politike, o vzťahoch slovenského národa k českému, o riešení otázok životnej úrovne, školstva, zdravotníctva, ekonomiky, výstavby bytov, zamestnanosti a pod. Ďalej o význame akčných programov KSČ a KSS a o vernosti po januárovej politike a o vážnosti vnútropolitického situácie, ako aj k postojom ku G. Husákovi. In: Správa, s. 37-47. Pozri aj dokument č. 17 z 22. 12. 1968.
- 1 Obsah programového vyhlásenia postupne konfrontujú s dokumentmi č. 45, 48 a 55 z júla 1969 a z 19. 11. 1969. Vládu Slovenskej socialistickej republiky menovalo Predsedníctvo SNR 2. 1. 1969. Pozri ŠTEFANSKÝ, Michal a kol.: *Slovensko v rokoch 1967–1970. Výber dokumentov*. Bratislava, Komisia vlády SR pre analýzu historických udalostí z rokov 1967–1970, 1992, s. 432-434. Predsedom vlády sa stal Štefan Sádovský, podpredsedami sa stali Július Hanus a Jozef Zrak, ministrom plánovania Ján Ferienc, ministrom financií Karol Martinka, priemyslu Stanislav Lupták, poľnohospodárstva Ján Janovic, dopravy, pôšt a telekomunikácií Štefan Šebesta, výstavby a techniky Milan Hladký, ministerskou práce a sociálnych vecí Mária Sedláková, ministrom vnútra Egdyp Pepich, obchodu František Barbárek, stavebníctva Ladislav Kompiš, lesného a vodného hospodárstva František Hagara, zdravotníctva Vladimír Zvara, školstva Matej Lúčan, kultúry Miroslav Válek, spravodlivosti Felix Vašečka a ministrom bez kresla Ladislav Dobos (uvedené bez titulov). In: SNA, f. Predsedníctvo SNR 1969–1988, kr. 1, zasadanie 2. 1. 1969. K personálnemu obsadeniu federálnej vlády a vlád republík bližšie ŽATKULIAK, Jozef: Realizácia ústavného zákona o československej federácii od októbra 1968. In: *Historický časopis*, 1992, roč. 40, č. 3, s. 359-362, dokumenty z 22. 12. 1968 a 9. 1. 1969, *Pravda a Rudé právo* 3. 1. 1969.
- Predseda SNR O. Klokoč pri slávnostnom akte nadobudnutia účinnosti ústavného zákona o československej federácii na Bratislavskom hrade vyhlásil, že sa práve: „zrodila Slovenská socialistická republika... v pevnom zväzku s bratským českým národom, s Českou socialistickou republikou začína svoj život ako rovnocenný a pevný stĺp spoločnej československej štátnosti, ako rovnoprávny člen československej federácie – Československej socialistickej republiky“. In: *Pravda*, 2. 1. 1969.
- Ondrej Klokoč pri otvorení schôdzky SNR 24. 1. 1968 pripomenul nielen význam česko-slovenskej federácie, ale tiež: „August 1968 bol ťažký úder, ktorí bolí a dlho bude ešte bolieť. No rád by som zdôrazniť, že nemožno súhlasiť s tvrdeniami akoby nám bol zahatal po januárovú cestu, ako sa nám to znovu a znovu pokúšajú nahovoriť sily, na ktoré Ústredný výbor Komunistickej strany Československa už v máji lanského roku upozornil a potom v novembrovej rezolúcii označil ako pravicovo-oportunistické“, a aj posledné zasadanie ÚV KSČ jasne vytyčilo východiská z ťažkého položenia, v ktorom sa „naša krajina – a dovoľte mi povedať nie iba cudzou vinou – nachádza“, ba tým federácia vstupuje do života v „rozbúrenom ovzduší“, čo práci neprospieva a vlády potrebujú predovšetkým pokoj.“ In: Stenografická správa o schôdzkach Slovenskej národnej rady. 1. schôdzka. 24. a 25. januára 1969, s. 4-5. Porovnaj dokument č. 56 z 27. 11. 1968.
- 2 Predsedníctvo SNR sa zaoberalo prípravou programu vlády 21. 1. 1969 so zdôraznením rešpektovania podmienok a špecifik ekonomiky Slovenska. In: SNA, f. Predsedníctvo SNR 1969–1988, kr. 1, zasadanie 21. 1. 1969, č. sp. 5/1969. Predsedníctvo SNR schválilo návrh na rozdelenie poslancov SNR do výborov Snemovne národov FZ ČSSR. Tamže, č. sp. 835/69. Vláda SSR, podobne ako česká vláda, schválili svoje programové vyhlásenia v priebehu dvoch dní. Bližšie o programoch *Rudé právo*, 25. 1. 1969. Obe vlády predstúpili pred prezidenta ČSSR Ludvíka Svobodu 9. 1. 1969. In: *Rudé právo*, 10. 1. 1969. Pozri dokumenty k českej vláde a k jej programu z 9. a 23. 1. 1969.
- 3 Pozri *Ústava Československej socialistickej republiky*. Bratislava, Pravda, 1975. Porovnaj Ústavný zákon č. 143/1968 Zb. Bližšie ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968. Federalizácia československého štátu 1968–1970*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970. Díl 5/1sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1996, s. 346-375.
- 4 Odbornú literatúru k vývoju Slovenska, napr.: ČAPLOVIČ, Dušan – ČIČAJ, Viliam – KOVÁČ, Dušan – LIPTÁK, Lubomír – LUKAČKA, Ján: *Dejiny Slovenska*. Bratislava, AEP 2000, Slovenská otázka v 20. storočí. Ed. Rudolf Chmel. Bratislava, Kalligram 1997, MIKUŠ, Jozef A.: *Slovakia a Political and Constitutional History (with documents)*. Bratislava, AEP 1995, KOPEČEK, Lubomír: *Demokracie, diktatury a politické stranictví na Slovensku*. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 2006, s. 8-150, TEICH, Míkuláš – KOVÁČ, Dušan – BROWN, Martin D. (eds.): *Slovakia in History*. Cambridge, Cambridge University Press 2011.
- 5 Podrobne RYCHLÍK, Jan: *Češi a Slováci ve 20. století. Česko-slovenské vztahy 1945–1992*. Bratislava, Ústav T.G. Masaryka vo vyd. AEP 1998, Česko-slovenská historická ročenka 1998. Brno, Masarykova univerzita 1998, MĚCHÝŘ, Jan: *Slovensko v Československu. Slovensko-české vztahy 1918–1991. Dokumenty, názory, komentáře*. Praha, Práce 1991, KOVÁČ, Dušan: *Slováci & Češi. Dejiny*. Bratislava, AEP 1997.
- 6 Pozri VESELÝ, Zdeněk: *Dejiny českého státu v dokumentech*. Praha, Victoria Publishing 1994, BEŇKO, Ján – HRONSKÝ, Marián – MARSINA, Richard – PEKŇÍK, Miroslav (eds.): *Dokumenty slovenskej národnej identity a štátnosti II*. Bratislava, Národné literárne centrum – Dom slovenskej literatúry 1998.
- 7 Bližšie DEJMEK, Jindřich: *Československo, jeho susedé a velmoci ve XX. století (1918 až 1992)*. *Vybrané kapitoly z dějin československé zahraniční politiky*. Praha, Centrum pro ekonomiku a politiku 2002, DURMAN, Karel: *Útěk od praporů. Kreml a krize impéria 1964–1991*. Praha, Karolinum 1998, VYKOUKAL, Jiří – LITERA, Bohuslav – TEJCHMAN, Miroslav: *Východ. Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944–1989*. Praha, Libri 2000.
- 8 Porovnaj PRŮCHA, Václav (ed.): *Hospodářský a sociální vývoj Československa (1945-1992)*. Praha, VŠE, 1996, PÄTOPRSTÝ, Ján: *Dejiny poisťovníctva v Česko-Slovensku 1945- 1992*. Zv. 3. Bratislava, Alfa konti pre Slovenskú poisťovňu 1996, KALINOVÁ, Lenka: *Společenské proměny v čase socialistického experimentu. K sociálním dějinám v letech 1945–1969*. Praha, Academia 2007.
- 9 Citované so *Žiadostí slovenského národa z 10. mája 1848*, ktoré sa stali jeho prvým štátoprávnym programom. In: *Dokumenty slovenskej národnej identity a štátnosti*. Bratislava, Národné literárne centrum – Dom slovenskej literatúry 1998, s. 104-105.
- 10 Ignorujú sa však, či zamlčujú postoje povojnovej Demokratickej strany. Porovnaj toto obdobie RÁKOŠ, Elo – RUDOHRADESKÝ, Štefan: *Slovenské národné orgány 1943 – 1968*. Bratislava, Slovenská archívna správa, 1973; ŠPETKO, Jozef: *Slovenská politická emigrácia v 20. storočí. Jej vzťahy k českej emigrácii a k Čechom*. Praha, Danubius 1994; BARNOVSKÝ, Michal: *Na ceste k monopolu moci. Mocenskopolitické zápasy na Slovensku v rokoch 1945–1948*. Bratislava, Archa 1993.
- 11 Pozri KAPLAN, Karel: *Kořeny československé reformy 1968*. Brno, Doplněk 2000, *Krízový režim sovietskeho bloku v rokoch 1948-1989 : Historicko-politologické pohľady*. Zborník z konferencie 12.–13. novembra 1996 na Donovaloch. Eds. Michal Štefanský – Marta Zágoršková. Banská Bystrica, Pedagogická spoločnosť J. A. Komenského, 1997, PEŠEK, Jan: *Centrum moci. Aparát Ústredného výboru Komunistickej strany Slovenska 1948–1989*. Bratislava, AEP 2006, PEŠEK, Jan – LETZ, Róbert: *Štruktúry moci na Slovensku 1948 - 1989*. Prešov, Vyd. Michala Vaška 2004, KAPLAN, Karel: *Sociální souvislosti krizí komunistického režimu v letech 1953-1957 a 1968-1975*. Praha, Sešity ÚSD AV ČR, Sv. 9, Praha, 1993.
- 12 In: *Ústava Československej socialistickej republiky*. Bratislava, Pravda 1975.
- 13 O vývine KAPLAN, Karel: *Kořeny československé reformy 1968*. Brno, Doplněk 2000, LONDÁK, Miroslav – SIKORA, Stanislav – LONDÁKOVÁ, Elena: *Předjari: Politický, ekonomický a kulturní vývoj na Slovensku v letech 1960 – 1967*. Bratislava, Historický ústav SAV vo vyd. Veda 2002, KREJČÍ, Jaroslav – MACHONIN, Pavel: *Czechoslovakia, 1918-1992: A Laboratory for Social Change*. London, Macmillan 1996, PEŠEK, Jan et al.: *Aktéři jedné éry na Slovensku 1948 - 1989*. Personifikácia politického vývoja. Prešov, Vyd. Michala Vaška 2003, SIKORA, Stanislav: *Rok 1968 a politický vývoj na Slovensku*. Bratislava, Pro Historia – Historický ústav SAV 2008.
- 14 ŽATKULIAK, Jozef: 1968 et la question nationale: entre démocratisation et fédéralisation. Sous la direction de François Fejtő et Jacques Rupnik: *Le Printemps tchécoslovaque 1968*. Bruxelles, Éditions

- Complexe 1999, s. 100-112.
- 15 LIPTÁK, Ľubomír: *Slovensko v 20. storočí. 2. vydanie*. (Doslov): Ivan Kamenec. Bratislava, Kalligram 1998, LIPTÁK, Ľubomír: *Storočie dlhšie ako sto rokov. O dejinách a historiografii*. Bratislava, Kalligram 1999.
 - 16 K roku 1968 pozri PAUER, Jan: *Praha 1968. Vpád Varšavskej zmlouvy, pozadí – plánovanie – provedenie*. Praha, Argo 2004, BENČÍK, Antonín - NAVRÁTIL, Jaromír – PAULÍK, Jan (eds.): *Vojenské otázky československé reformy 1967-1970. Vojenská varianta řešení čs. krize (1967-1968)*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967- 1970. Díl 6/1 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1996, ŠTEFANSKÝ, Michal: Rok 1968 v Česko-Slovensku. In: *Politické vedy* 1, 1998, č. 4, s. 27-38, ŠTEFANSKÝ, Michal: Moskovský protokol a rokovania o rozmiestnení sovietskych vojsk. In: LONDÁK, Miroslav – SIKORA, Stanislav a kol.: *Rok 1968 a jeho miesto v našich dejinách*. Bratislava, Historický ústav SAV vo vyd. Veda 2009, s. 265-276, ako aj štúdie o spoločnosti a kultúre, ďalej LONDÁK, Miroslav a kol.: *Rok 1968 eto vaše delo*. Bratislava, Historický ústav SAV a Slovenský inštitút v Prahe vo vyd. Prodama 2008, ako aj dokumenty z novembra a decembra 1968.
 - 17 Podrobne ŽATKULIAK, Jozef: Úsilie o liberalizáciu verejnej správy 1967 – 1968. Politická „pacifikácia“ národných výborov 1969 – 1970. In: LALUHA, Ivan – PETROVIČOVÁ, Eleonóra – PEKŇÍK, Miroslav (eds.): *Alexander Dubček – politik, štátnik, humanista*. Bratislava, Ústav politických vied SAV – Inštitút ASA vo vyd. Veda 2009, s. 162-179.
 - 18 Skonfrontuj s dokumentom č. 52 a 59 z 10. 10. 1969, ktoré svedčia o osude reformného procesu. O A. Dubčekovi napr. LALUHA, Ivan: *Alexander Dubček - politik a jeho doba*. Bratislava, Nová Práca 2000.
 - 19 K tejto problematike napr. KŘEN, Jan: *Dvě století střední Evropy*. Praha, Argo 2005 a KOŽMIŇSKI, Maciej (ed.): *Európska civilizácia. Eseje a prednášky*. Bratislava, Kalligram 2006.
 - 20 Bližšie LONDÁK, Miroslav: Slovenská ekonomika na prahu roka 1968 – dvadsať rokov po februári 1948. In: LONDÁK, Miroslav – SIKORA, Stanislav a kol.: *Rok 1968 a jeho miesto v našich dejinách*, s. 42-61.
 - 21 Bližšie ŠIK, Ota: *Jarní probuzení – a skutečnost*. Praha, Mladá fronta 1990. LONDÁK, Miroslav: *Ekonomické reformy v Československu v 50. a 60. rokoch 20. storočia a slovenská ekonomika*. Bratislava, Historický ústav SAV vo vyd. Prodama 2010. VONDROVÁ, Jitka (ed.): *Ekonomická reforma 1965 – 1969*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970. Díl 10. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2010.
 - 22 In: PAŽOUT, Jaroslav: *Mocným navzdory. Studentské hnutí v šedesátých letech 20. století*. Praha, Prostor 2008.
 - 23 Podrobne pozri dokumenty č. 53 a 55 zo 14. 10. a 19. 11. 1969.
 - 24 K formovaniu čs. federácie pozri najmä dokumenty z 21. a 26. 9., 5., 19. 12. 1968, 29. 1., 12. 3. 1969.
 - 25 Programové vyhlásenia federálnej a českej vlády pozri *Programové vyhlásenie vlády – Československej socialistickej republiky – Slovenskej socialistickej republiky a Českej socialistickej republiky*. Bratislava, Epoque 1969, s. 7-32, 71-93, tiež FELCMAN, Ondřej – VONDROVÁ, Jitka (eds.): *Vláda a prezident. Období normalizace (září 1968 – říjen 1969)*. Ediční řada..., Díl 8/2 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2010, s. 280-295. Tiež FELCMAN, Ondřej: Podíl Národního zhromáždění na rozrušování sovětského modelu socializmu v Československu. In: LONDÁK, Miroslav – SIKORA, Stanislav a kol.: *Rok 1968 a jeho miesto v našich dejinách*, s. 140-161.
 - 26 Porovnaj dokumenty k realizačnej smernici ÚV KSČ z mája 1969 a dokumenty zo 14. 10., 19. a 27. 11. 1969, 28. 1. 1970 a dokumenty z 20. 12. 1970.
 - 27 Pozri dokumenty z 11. 11., 2., 3. 28. 12. 1968, 13. 3. 1969. Treba pripomenúť, že vládne vyhlásenie sa nedostatočne venovalo spolupráci so SNR! Porovnaj ŽATKULIAK, Jozef : SNR a Slovensko v rokoch 1969–1989. In: ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Národná rada v kontexte slovenských dejín. 150. výročie vzniku prvej Slovenskej národnej rady*. Zborník materiálov zo sympózia v Častej-Papierničke, 21.-22. apríla 1998. Bratislava, Národná rada SR – Slovenská historická spoločnosť pri SAV 1999, s. 176-180.
 - 28 Ústavný zákon č. 144/1968 Zb. pozri ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968*, s. 273-276, k maďarskej otázke ŠUTAJ, Štefan: Slovenskí Maďari a rok 1968. In: LONDÁK, Miroslav – SIKORA, Stanislav a kol.: *Rok 1968 a jeho miesto v našich dejinách*, s. 194-209.
 - 29 HALKO, Jozef: Katolícka cirkev v období „Pražskej jari“ roku 1968. In: LONDÁK, Miroslav – SIKORA, Stanislav a kol.: *Rok 1968 a jeho miesto v našich dejinách*, s. 183-193.
 - 30 Dokumenty českej a slovenskej vlády č. 23 a 24 zo 14. 10. a 19. 11. 1969 a dokumenty 72-77 z 20. 12. 1970.
 - 31 Bližšie k legislatíve dokumenty č. 10, 34, 50-51 z 3. 12. 1968, 21. 3., 13. a 28. 8. 1969.
 - 32 K problematike NV dokument č. 43 z 27. 6. 1969.
 - 33 O legislatíve tiež dokumenty č. 11, 25, 37 a 41 z 5. 12. (J. Smrkovský) 1968, 30. 1., 23. 4., 24. 6. 1969.
 - 34 Programové vyhlásenie sa stalo predmetom následného rokovania výborov SNR. Napr. SNA, f. Výbor SNR pre veci vnútorného poriadku, prokuratúry a spravodlivosti 1969 – 1971, kr. 608, 1. schôdzka výboru 24. 1. 1969. Tu sa zdôraznili otázky úloh justície, rehabilitácií a pod. Nasledujúci deň, 25. januára, vystúpili v rozprave k programovému vyhláseniu viacerí poslanci a poslankyne SNR, ktorí zastupovali jednotlivé výbory. V podstate boli rozborom situácie spoločenského, kultúrneho, ekonomického, administratívno-správneho života Slovenska. Viacerí poslanci podporne reagovali aj na vnútropolitickú situáciu v kontexte s vystupovaním prvého tajomníka ÚV KSS G. Husáka. In: Stenografická správa o schôdzkach Slovenskej národnej rady. 1. schôdzka. 24. a 25. januára 1969, s. 59-140. Porovnaj dokumenty z 2., 22. 12. 1968, 6. a 29. 1. 1969.

1969, 29. január, Praha. – **Volba, pod vedením Marie Mikovej, zo zdravotných dôvodov neprítomného Josefa Smrkovského za predsedu Snemovne ľudu a jeho list poslancom snemovne.**

Předsednictvo Národního shromáždění, které zůstává podle článku 143 citovaného ústavního zákona ve své funkci až do volby předsednictva Federálního shromáždění, svolalo pak ustavující schůze Sněmovny lidu a Sněmovny národů a rovněž společnou schůzi obou sněmoven, aby Federální shromáždění Československé socialistické republiky mohlo rozhodnout o volbě svých řídicích orgánů a o své vnitřní struktuře a zahájit svou činnost.

Vážené soudružky a soudruzi poslanci, v této chvíli je přítomno 265 poslanců. Sněmovna lidu je schopna usnášení.

Omlouvám předsedu Národního shromáždění soudruha Josefa Smrkovského, který je hospitalizován na oddělení čelistní a obličejové chirurgie Ústřední vojenské nemocnice pro hnisavý zánět levé kosti čelistní, který je chirurgicky léčen.

[...]ª

Na podkladě své působnosti podle článku 143 ústavního zákona o čs. federaci vám předsednictvo NS předkládá tento návrh pořadu:

1. Volba předsedy Sněmovny lidu.¹
2. Návrh usnesení o počtu členů předsednictva Sněmovny lidu podle článku 54 ústavního zákona o čs. federaci.
3. Volba místopředsedů a členů předsednictva Sněmovny lidu.²
4. Návrh na zřízení výborů Sněmovny lidu podle článku 55 ústavního zákona o čs. federaci.
5. Volba předsedů a ostatních členů výborů Sněmovny lidu.
6. Volba ověřovatelů.
7. Volba 20 členů Sněmovny lidu do předsednictva Federálního shromáždění podle článku 56 cit. ústavního zákona.

Kdo souhlasí s navrženým pořadem, nechť zvedne ruku. (Děje se.) Děkuji. Pořad ustavující schůze Sněmovny lidu je schválen. Přistoupíme k projednání prvního bodu schváleného pořadu, kterým je

1. Volba předsedy Sněmovny lidu

Pro tuto volbu, jakož i pro všechny další volební akty, které má Sněmovna lidu provést podle schváleného pořadu, vám byl předložen návrh volebního řádu. Písemný návrh máte před sebou; byl posouzen a projednán ve schůzích stranických skupin a ve skupině poslanců bez politické příslušnosti.

Kdo souhlasí s návrhem volebního řádu jako závaznou směrnicí pro volební akty ustavující schůze Sněmovny lidu, nechť zvedne ruku! (Děje se.) Děkuji. Je někdo proti? Zdržel se někdo hlasování? Volební řád byl schválen nadpoloviční většinou hlasů přítomných poslanců.

Dále je třeba zvolit 10 člennou volební komisi, jejíž úkoly jak při tajných volbách, tak při volbách aklamací, jsou vymezeny schváleným volebním řádem. Předsednictvo Národního shromáždění vám doporučuje volební komisi v tomto složení: Poslanci Bubník František, Čáp Josef, Červinka Jan, Géryk Rudolf, Holáň Emil, Lapárová Magdaléna, dr. Lukačovič Jozef, MUDr. Petrusová Antónia, Šubrt Jan, Tomášik Ferdinand. Jsou dotazy nebo pozměňovací návrhy ke složení volební komise?

Pozměňovací návrhy nejsou. Navrhuji, aby volební komise byla zvolena aklamací. Má někdo připomínku ke způsobu provedení volby? Nemá. Když souhlasíte, dávám tedy hlasovat aklamací. Kdo je pro? (Hlasuje se.) Děkuji. Kdo je proti? (Nikdo.) Zdržel se někdo hlasování? (Nikdo.) Děkuji. Většina souhlasí. Většinou hlasů přítomných poslanců byli tedy zvoleni jako členové volební komise všichni navržení poslanci. Prosím, aby komise určila ze svého středu předsedu a připravila se na plnění svých úkolů.

Přistoupíme nyní k prvnímu volebnímu aktu dnešní schůze, to jest k volbě předsedy Sněmovny lidu. Jak stanoví volební řád, bude tato volba provedena tajným hlasováním.

Návrh na obsazení funkce předsedy Sněmovny lidu a členů předsednictva byl projednán stranickými skupinami poslanců a skupinou poslanců bez stranické příslušnosti na podkladě doporučení ústředního výboru Komunistické strany Československa a ústředního výboru Národní fronty. Jménem skupiny poslanců odůvodní výsledný návrh člen ÚV NF, poslanec s. [Jaroslav] Karhan. Prosím, aby se ujal slova.

Posl. Karhan: Vážené soudružky a soudruzi, volba předsedy Sněmovny lidu je jedním z hlavních bodů pořadu dnešní ustavující schůze. Přistupujeme k tomuto aktu s vědomím náročnosti úkolů, které pro Federální shromáždění a jeho sněmovny vyplývají z ústavního zákona o čs. federaci při řešení základních otázek života obou našich národů. Musíme proto do čela sněmovny zvolit takové soudruhy a soudružky, kteří mají všechny předpoklady, aby opření o kolektiv ostatních poslanců a v úzké spolupráci s předsednictvem Federálního shromáždění řídili a organizovali práci sněmovny tak, aby se ihned od počátku plně rozvíjela činnost našeho nového parlamentu. Z pověření ústředního výboru Národní fronty Československé socialistické republiky, k jehož návrhu se připojili poslanci jednotlivých klubů, proto doporučuji, aby Sněmovna lidu zvolila za předsedu Josefa Smrkovského.

Současně podávám návrh nejen na předsedu, ale i na ostatní členy předsednictva, a to na prvního místopředsedu Jozefa Valo, za místopředsedkyni Marii Mikovou, za další členy ing. Ericha Slobodu, Františka Kuba a Václava Kučeru.

Jsem přesvědčen, že všichni navrhovaní soudruzi, kteří mají bohaté zkušenosti z řízení práce v Národním shromáždění i z ostatní své politické činnosti, se s úspěchem zhostí svých úkolů i při řízení a organizaci práce Sněmovny lidu ve Federálním shromáždění.

Mpř. NS Miková: Děkuji s. Karhanovi. Přeje si někdo z přítomných poslanců slovo k předneseným návrhům? Nikdo. Hlásí se někdo do rozpravy? Nikdo. Děkuji: Podle volebního řádu je možno předložit další návrhy. Táži se přítomných poslanců, zda chtějí podle zásad stanovených volebním řádem předložit další návrhy. Další návrhy nejsou. Budeme tedy rozhodovat o jediném návrhu, aby do funkce předsedy Sněmovny lidu byl zvolen poslanec Josef Smrkovský. Dříve, než přistoupíme k volbě, sděluji, že pro úpravu hlasovacích lístků je vyhrazena místnost za předsednickou tribunou. Jakmile budou přítomným poslancům vydány pod dohledem členů volební komise hlasovací lístky, prosím, abyste postupovali podle řad ke dveřím v pravém rohu sálu a po úpravě hlasovacího lístku do urny, která je umístěna zde před tribunou, prosím, aby se každý vrátil na své místo. Nyní žádám volební komisi, aby podle volebního řádu zajistila vydání hlasovacích lístků a prosím poslance Sněmovny lidu, aby postupně přistupovali k volbě. Opravuji, že přítomno je už v této chvíli 281 poslanců. (Probíhá volba.)

Předsedající mpř. NS Miková: Soudružky a soudruzi poslanci! Táži se všech přítomných, zda vám byly všem vydány hlasovací lístky. Přeje si ještě někdo volit? (Nikdo se nehlásil.) Podle sdělení předsedkyně volební komise prohlašuji volbu za ukončenou a prosím, aby volební komise sečetla hlasy. Po dobu sčítání hlasů přerušuji schůzi.

(Schůze přerušena v 10.40 hod.) (Schůze opět zahájena v 11,09.)

Předsedající mpř. NS Miková: Vážené soudružky a soudruzí, zahajují přerušenu schůzi. Volební komise skončila sčítání hlasů a podepsala zápis o volbě. Prosím předsedkyni volební komise posl. MUDr. [Antonii] Petrusovou, aby přečetla zápis o výsledku volby.

Předsedkyně voleb. komise posl. MUDr. Petrusová: Zápis o volbě předsedu Snemovne ľudu dňa 29. januára 1969: Komisia poslancov zložená zo s. Františka Bubníka, Josefa Čápa, Jana Červinku, Rudolfa Géryka, Emila Holáňa, Magdalény Lapárovej, dr. Jozefa Lukačoviča, MUDr. Antónie Petrusovej, Jana Šubrtu, Ferdinanda Tomášika, ktorú ustavila Snemovňa ľudu na dnešnej schôdzi k volbe snemovných orgánov, oznamuje, že bolo pre voľbu predsedu Snemovne ľudu poslancom vydaných 273 hlasovacích lístkov. Po skončení hlasovania komisia zistila, že bolo odovzdaných celkom 271 platných hlasov. Z toho bolo odovzdaných pre navrhovaného kandidáta Josefa Smrkovského 186 hlasov. Hlasovania sa zdržali 2 poslanci. Neplatných hlasovacích lístkov bolo 0. Pre navrhovanú kandidátku bolo odovzdaných viacej ako 50 % hlasov z počtu prítomných poslancov Snemovne ľudu. Komisia zisťuje, že s. Smrkovský bol zvolený za predsedu Snemovne ľudu. V Prahe dňa 29. januára 1969. Podpísaných 10 členov volebnej komisie a gen. tajomník NZ.

Předsedající mpř. NS Miková: Děkuji s. Petrusové. Konstatuji, že Sněmovna lidu zvolila do funkce předsedy Sněmovny lidu posl. Josefa Smrkovského. (Potlesk.) Dovolte mi, abych zvolenému předsedovi s. J. Smrkovskému, který pro náhlé onemocnění není mezi námi, upřímně blahopřála a vyslovila přesvědčení, že pod jeho vedením bude Sněmovna lidu navazovat na dosavadní úspěšnou práci NS, které získalo v uplynulém období důvěru našich pracujících v úsilí o realizaci pokrokové polednové politiky v našem státě. (Potlesk.) [...]^b

[Podpredsedkyňa Snemovne ľudu Marie Miková:] Vážené soudružky a soudruzí poslanci, vážená Sněmovno lidu, vážení hosté, dovolte mi, abych jménem nemocného s. Smrkovského tlumočila vám poděkování za důvěru, kterou jste mu projevíli zvolením do funkce předsedy Sněmovny lidu Federálního shromáždění ČSSR.

„Chci vás ujistit,“ říká s. Smrkovský, „že budu i nadále věnovat všechny své síly tomu, aby Sněmovna lidu byla pevným článkem našeho státního ústrojí, aby veškerou svou činností napomáhala progresivnímu rozvoji naší společnosti v duchu akčního programu a závěrů posledních plenárních zasedání ÚV KSČ. Prostě, aby její činnost byla v plném souladu s jejím vznešeným a zavazujícím názvem, aby byla skutečnou Sněmovnou lidu, zástupcem, vyjadřovatelem jeho nejvlastnějších zájmů a cílů. Zahajujeme svou činnost v plné a všestranné návaznosti na dosavadní práci Národního shromáždění, zejména na práci vykonanou v loňském roce. To platí pro celé Federální shromáždění, v dvojnásobné míře však pro tuto sněmovnu.

Navazujeme na tradici nejen dobrou, ale i zavazující, neboť loni učinil náš parlament rozhodující krok ke své vlastní rehabilitaci, k naplnění svého poslání. Učinil důležitý krok k naplnění akčního programu KSČ, že „Národní shromáždění chápe strana jako socialistický parlament se všemi funkcemi, které parlament v demokratické republice musí mít“, že Národní shromáždění skutečně rozhoduje o zákonech i důležitých politických otázkách a nejenom schvaluje předložené návrhy“, že „Strana podporuje posílené kontrolní funkce Národního shromáždění v celém našem veřejném životě a konkrétně ve vztahu k vládě“. Chtěl bych připomenout i slova akčního programu, hovořící o nezbytnosti úzkého sepětí Národního shromáždění s veřejným míněním občanů jako důležitého předpokladu zvýšení úlohy i prestiže tohoto zákonodárského sboru v naší společnosti.

Můžeme s dobrým svědomím říci, že jsme se snažili v uplynulém roce uvádět tyto postuláty akčního programu v život. Národní shromáždění se stalo ve sféře nejvyšší státní moci svébytným a samostatným partnerem.³ To se stalo také hlavním zdrojem dříve nevídané důvěry, kterou mu občané naší země prokazovali ve chvílích všedních i těch nejkritičtějších.

Nejde o to, abychom teď bilancovali. To jsme učinili na závěrečném zasedání Národního shromáždění dne 21. prosince minulého roku. Přesto aspoň stručně konstatujeme, že loňský rok vytvořil pro práci Federálního shromáždění – tedy i pro svou vlastní další práci – spolehlivou základnu a široké východisko. Národní shromáždění v socialistických podmínkách navázalo na dobré tradice československého parlamentarismu.

Parlament významně napomohl vývoji polednového politického systému založeného na takovém pojetí vedoucí úlohy KSČ, které se opírá nejen o moc, ale zejména o důvěru a podporu zdrcující většiny občanů země. Na půdě parlamentu se v minulém roce mnoho učinilo pro rozvinutí spolupráce uvnitř Národní fronty. Parlament se stal důležitým místem, v němž se politika strany přetvářela v politiku všelidovou, celostátní.

Mluvím o těchto otázkách proto, že zatímco naše, abych tak řekl, sesterská instituce. Sněmovna národů – vyjadřuje a zvýrazňuje prvek národní, Sněmovna lidu je a musí být ztělesněním principu obecně demokratického. Musí být tedy představitelem a vyjadřovatelem zájmů celospolečenských, v nichž jsou pochopitelně zahrnuty i diferencované zájmy jednotlivých společenských tříd a vrstev, sociálních i věkových kategorií.

Věřím, že naše spolupráce se Sněmovnou národů bude plodná a k užítku našich národů a národností. Zárukou toho jistě bude i naše úzká spolupráce mezi představiteli Federálního shromáždění a Sněmovny národů. Učiníme vše pro to, aby se tyto vztahy opravdu srdečně navazovaly.

Soudružky a soudruzí poslanci, ústavní zákon o československé federaci, s nímž je spojen zrod našeho nového nejvyššího orgánu státní moci – Federálního shromáždění a tedy i této sněmovny, zakotvuje všechny zásady, které znamenaly renesanci československého parlamentarismu. Formuluje široký okruh pravomoci a odpovědnosti tohoto zákonodárského sboru. Jeho působnost se uskutečňuje v pěti základních směrech, jimiž je

1. účast Federálního shromáždění na tvorbě koncepce státní politiky,
2. zákonodárská činnost Federálního shromáždění,
3. působnost Federálního shromáždění při tvorbě a realizaci státního plánu a státního rozpočtu,
4. kontrolní činnost Federálního shromáždění a
5. rozhodování související s konstituováním státních orgánů federace.

Jde tedy o širokou sféru působnosti zahrnující všechny hlavní otázky života a vývoje naší společnosti. Ústřední výbor Komunistické strany Československa se zabýval otázkami souvisejícími se zahájením činnosti Federálního shromáždění v polovině ledna t.r. Ve vystoupení s. Dubčeka i v přijatém usnesení byly mimo jiné obšírně dotčeny i otázky zásad a metod uplatňování vedoucí úlohy strany v práci Federálního shromáždění. Z těchto zásad vyplývá, že uplatňování vedoucí úlohy strany bude uskutečňováno a při plném respektování ústavnosti a ústavních funkcí orgánů Federálního shromáždění, že bude uskutečňováno tak, aby poskytlo potřebný prostor jak pro politická jednání ve Federálním shromáždění, tak pro vlastní zákonodárskou tvorbu.

Taková jsou tedy, ve stručném nástinu, východiska naší činnosti. Nemusím jistě připomínat, že to je a bude vzhledem k současnému našemu vnitropolitickému pohybu i vnějším podmínkám činnost nanejvýš politická a odpovědná. Federální shromáždění a v něm naše

sněmovna však nejen stojí před složitými úkoly, ale má i velkou přitažlivost a šanci. Jednání dále štafetu nejvyššího zákonodárského sboru ČSSR jako symbolu ústavnosti a československé jednoty a upevnit tak v naší společnosti i ve vědomí lidu tyto důležité hodnoty a jistoty.⁴ Jednak se stát účinným nástrojem demokratické konsolidace naší socialistické společnosti. Místem, které bude svou činností systematicky vnášet do života společnosti prvky a pocity klidu tak nezbytného pro rozvoj tvůrčí práce.

Přitom budeme stejně jako dříve – a věřím, že více než kdy jindy – potřebovat spolupráci našeho tisku, rozhlasu a televize. Bez jejich objektivní a odpovědné činnosti bychom těžší splnili naše náročné úkoly v duchu politiky komunistické strany a vlády, které vyžadují pochopení i součinnost nejširších lidových mas.

Zejména nejbližší program naší zákonodárné činnosti, uskutečňovaný v součinnosti s federální vládou, skýtá v tomto směru velké možnosti. Svými zákonodárnými akty budeme zasahovat do sfér, s jejichž rozvojem na úrovni federace (nikoliv tedy na úrovni, jež přísluší oběma národním radám), je existenčně spjata překonávání deformací a uskutečňování těch principů socialismu, které jsme deklarovali a jež náš lid přijal za své. Mám na mysli především sféru ekonomickou, jejíž hluboká reforma se neobejde bez nové právní úpravy podnikové sféry, počítaje v to i uzákonění rad pracujících. Obdobným způsobem budeme mít v nejbližší době možnost dát nový a potřebný stimul i družstevnímu zemědělskému podnikání.

Stojíme dále před projednáním ústavních zákonů o organizaci soudů a prokuratury, které podepřou a upevní soudcovskou nezávislost a autoritu a vyjádří naše úsilí o upevnění zákonnosti a právní jistoty. V této souvislosti chci připomenout i naši povinnost urychleně připravovat přijetí zákona o mimosoudní rehabilitaci, aby tak bylo dovršeno dílo započaté v minulém roce Národním shromážděním. Dílo, v němž spatřujeme nejen lék na rány způsobené minulými deformacemi, ale i účinnou zábranu proti návratu těch neblahých časů.

Nemám v úmyslu hovořit dnes podrobněji o programu naší zákonodárné práce. Upozornil jsem jen na některé zákony, od nichž si zvláště slibuji, že budou účinným přínosem z naší strany pro složité dílo demokratické konsolidace života naší společnosti. Do jejich výčtu však patří bezpodmínečně ještě jeden zákon: zákon o volbách do zastupitelských orgánů. Nemusím jistě zdůrazňovat, že jeho brzké přijetí naše veřejnost zvláště očekává. Je nám všem jasné, že příprava voleb má nejen svou legislativně technickou, ale i – a to především – svoji politickou stránku. Od obou těchto momentů závisí i stanovení termínů voleb, které budou v naší zemi jedním z rozhodujících kroků k překonání provizorií, normalizaci poměrů a nastolení naprosté a nenarušené ústavnosti. Myslím, že by mělo být věcí cti tohoto zákonodárského sboru, aby z jeho strany – tedy z hlediska legislativně technického – nedošlo k prodlení.

Dovolte mi, soudruhy a soudruzi poslanci, vyjádřit závěrem přesvědčení, že jediným naším zájmem a vůdčí ideou naší každodenní práce bude rozvoj této země, země, v níž se socialistická přítomnost organicky spojuje s demokratickými a humanitními ideály jejich dějin. Rozmnožme tyto tradice i my smělejšími a rozvážnějšími činy, na něž náš lid čeká – a od nichž odvisí i náš kredit.

Předsedající mpř. NS [Josef] Zedník: Děkuji místopředsedkyni SL s. Mikové za přednesení dopisu s. Smrkovského a předávám jí další řízení schůze.

[...]c

Prameň: <http://www.psp.cz/eknih/1969fs/sl/stenoprot/001schuz/s001001.htm>, Digitální knihovna, FS ČSSR 1969–1971, Sněmovna lidu – stenoprotokoly, 1. schůze 29. 1. 1969, část 1/4, s. 1–4. – Xerokópia, 5 s. Část 2/4, s. 2–4. – Xerokópia, 4 s.

- a Uvedenie ospravedlnených poslancov.
- b Pokračovanie schôdze Sněmovně lidu podľa programu. Za podpredsedov SL boli zvolení Jozef Vala a Marie Miková, členmi predsedníctva sa stali František Kubu, Václav Kučera a Erich Sloboda.
- c Pokračovanie schôdze podľa programu, najmä zriadenie výborov SL a voľba 20 členov sněmovně do predsedníctva FZ: „ing. Antonína Bichlera, CSc., vedoucího technického odboru Tříneckých železáren a bývalého predsedu výboru průmyslového pro hlavní výrobní odvětví a dopravu NS, Josefa Borůvku, predsedu JZD Dolany - bývalého ministra zemědělství a výživy, Lubomíra Dohnala, dosavadního místopředsedu NS, Alexandra Dubčeka, prvního tajemníka ÚV KSČ, Josefa Gabrišku, predsedu Východoslovenského KNV v Košicích a bývalého predsedu výboru pro investiční výstavbu a stavebnictví NS, Ludovíta Hanúška, generálního tajemníka ÚV Strany slobody, Leopolda Hofmana, predsedu Krajského svazu výrobních družstev v Českých Budějovicích a bývalého predsedu branného a bezpečnostního výboru NS, akad. Viktora Knappa, ředitele Ústavu státu a práva ČSAV a bývalého predsedu ústavně právního výboru NS, Růženu Kolářovou, dělnici perletářského průmyslu a poslankyni ČNR, MVDr. Jiřího Lacinu, vedoucího Okresního veterinárního zařízení v Chrudimi, poslance ČNR a dosavadního člena predsedníctva NS, Bohuslava Laštovičku, dosavadního člena predsedníctva NS, Eleny Litvajovou, vedoucí oddělení národních výborů SNR, Júlia Lörincze, akademického malíře, dosavadního člena predsedníctva NS, Boženu Machačovou, bývalou ministryni spotřebního průmyslu, Josefa Mjartana, predsedu Strany slovenské obrody, Aloise Poledňáka, ústředního ředitele Čs. filmu a bývalého predsedu kulturního výboru NS, Antonína Pospíšila, predsedu ÚV Čs. strany lidové a bývalého predsedu mandátového a imunitního výboru NS, Josefa Smrkovského, predsedu Sněmovny lidu, Jozefa Vala, místopředsedu Sněmovny lidu, Josefa Zedníka, dosavadního místopředsedu NS.“

- 1 O voľbu predsedu Federálneho zhromaždenia ČSSR sa viedol tuhý zápas (O pomer zastúpenia Čechov a Slovákov v najvyšších funkciách, pozri dokument č. 17 z 22. 12. 1968 – referát G. Husáka v pléne ÚV KSS, ako aj vyjadrenia Č. Císařa a dalších v dokumente zo 6. 1. 1969, jako aj pozn. 4.). Obrazom zápasu bola tiež diskusia na zasadaní Predsedníctva Národného zhromaždenia 9. januára 1969. Tu sa z „českého a slovenského hľadiska“ zhodnocoval problém a oceňovala sa osobnosť J. Smrkovského. Podrobne CIGÁNEK, František – FELCMAN, Ondřej (eds.). *Národní shromáždění. Srpén 1968 – leden 1969*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970, Díl 3/3 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR - Doplněk 2009, s. 398-415.

A. Dubčekovi sa priestor pre manévrovanie ešte viac zúžil rokovaním predstaviteľov Sovietskeho zväzu a Československa v Kyjeve 7. – 8. decembra 1968. Títo sa sústredili na normalizáciu pomerov v Československu. Vychádzali z novembrového zasadania ÚV KSČ. Dohodli sa na eliminácii tlače, ako aj J. Smrkovského, na čom sa podieľali V. Biľak, D. Kolder, L. Svoboda a G. Husák a ďalší. Podrobne VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír (eds.). *Mezinárodní souvislosti československé krize 1967–1970. Zář 1968 – květen 1970*. Ediční řada..., Díl 4/3 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR - Doplněk 1997, s. 209-229. Navyše sám Dubček strácal pozície za pozíciou a podľa predstavitela maďarských komunistov J. Kádára bol „Dubček politicky vyřízen, zůstává pouhým štítem“. Spolu s predsedom KGB J. Andropovom sa zhodli v tom, aby po „nacionalistickom od cudzení“ Juhoslávie, Číny, Albánska a Rumunska, nenasledovalo „sociálnodemokratické“ Československo. Tamže, s. 232-241.

Zasadanie Výkonného výboru P ÚV KSČ 11. 12. 1968, na ktorom ústne informoval A. Dubček o personálnych otázkach, sa považovalo za „prísne dôverné“. (NA ČR, f. 02/6, Výkonný výbor Predsedníctva ÚV KSČ 1968 - 1969, sv. 2, ar. j. 2, zasadanie 3. 12. 1968, č. sp. 5093/31, 5097/31, 5095/31.) Predsedom federálnej vlády mal byť O. Černík, podpredsedami P. Colotka, V. Valeš, F. Hamouz a S. Faltan, predsedami národných vlád S. Rázl a Š. Sádovský. Navrhlo sa zloženie federálnych ministrov a štátnych tajomníkov. Bližšie DOSKOČIL, Zdeněk: *Duben 1969 /Anatomie jednoho mocenského zvratu/*. Praha – Brno, ÚSD AV ČR - Doplněk 2006, s. 26-39. Pozri tiež dokument č. 12, 19 a 20 z 5. 12. 1968 a 6. a 8. 1. 1969.

Byro ÚV KSČ pre riadenie stránickej práce v českých krajinách na svojom zasadaní 10. 1. 1969,

na rozdiel od postojov niektorých členov Predsedníctva ČNR, navrhlo za predsedu FZ Petra Colotku a za podpredsedov FZ J. Smrkovského, D. Hanesa, K. Neuberta, L. Dohnala, J. Zedníka a ešte sa nevedelo, koho navrhne Strana slovenskej obrody. In: NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/7, sv. 2, ar. j. 7, č. sp. 41/32. Predsedníctvo ÚV KSČ už 14. januára navrhovalo (predkladali A. Dubček a J. Špaček), aby sa predsedom FZ ČSSR stal P. Colotka a prvým podpredsedom a zároveň predsedom Snemovne ľudu J. Smrkovský. D. Hanes sa mal stať predsedom Snemovne národov. Predsedníctvo zároveň prerokovalo návrhy na voľby poslancov do SN, ako aj predsedníctva SL (predseda J. Smrkovský, podpredsedovia J. Valo, M. Miková, Z. Závodská) a SN (predseda D. Hanes, J. Kouba, O. Sobotníková), ako aj členov Predsedníctva FZ ČSSR. In: NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/1, Predsedníctvo ÚV KSČ 1966 – 1971, sv. 88, ar. j. 143, zasadanie 14. 1. 1969, č. sp. P 5227.

Potom, čo v do poludňajších sa konala ustanovujúca schôdza Snemovne národov, v odopoludňajších hodinách sa stretli členovia Byra ÚV KSČ pre riadenie straníckej práce v českých krajinách (Lubomír Štrougal, Oldřich Černík, Ladislav Karda, Čestmír Císař, Stanislav Rázl, Oldřich Průša, Václav Hůla, Jan Piller, Oldřich Matějka, Vojtěch Trojánek, Jaroslav Kozel, Jaroslav Karhan, Karel Šimek, Václav Hájek, Kořínek) a Predsedníctva ÚV KSS (Samuel Falťan, Gustáv Husák, Ondrej Klokoč, Štefan Sádovský, Anton Ťažký, Jozef Zrak, Koloman Bođa), ktorí prerokovali spoločný postup „pri príprave a riešení najdôležitejších problémov spojených s realizáciou federálneho usporiadania štátu“ (realizáciou poverení L. Štrougal a G. Husák). In: NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/7, sv. 2, a. j. 8, spoločné zasadanie Byra ÚV KSČ pro řízení stranické práce v českých zemích a Predsedníctva ÚV KSS 29. 1. 1969. Uznesenie neobsahovalo závery schôdzy, i keď odkázalo na spoločné komuniké v tlači. Porovnaj dokumenty zo 22. 12. 1968 (G. Husák) a 6. 1. 1969. Tiež pozri CIGÁNEK, František – FELCMAN, Ondřej (eds.). *Národní shromáždění. Květen 1967 – červenec 1968*. Ediční řada..., Díl 3/1 sv. *československého štátu 1968-1970*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970. Díl 5/1sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2002, s. 393-415.

- 2 D. Hanes nepatril medzi zástancov zvolenia J. Smrkovského za predsedu FZ ČSSR, skôr naopak. Hanes vo svojom vystúpení pri voľbe predsedu SN FZ ČSSR sice hovoril o prínose federácie pre český a slovenský národ, no do popredia dával idey proletárskeho internacionalizmu ako základu činnosti SN „vo všetkých činnostiach“. (In: <http://psp.cz/eknih/1969fs/sn/stenprot/001schuz/s001001.htm>, FS ČSSR 1969 – 1971, SN, 1. schůze 29. 1. 1969, část 1/5, s. 4, část 2/5, s. 1-3. Tiež: NA ČR, f. ÚV ČSR 1969–1970 (nespracované), sign. 450 - 455, kart. 51, brožury.) Ba otvorene neprejavil sústrasť so smrťou J. Palacha. Patril medzi róznych stúpenčov politiky Sovietskeho zväzu v ČSSR. Sovietski predstavitelia L. Brežnev a Alexej Kosygin napísali A. Dubčekovi a O. Černíkovi list 23. 1. 1969, v ktorom ostro vyjadřili „znepokojenie“ nad vnútropolitickou situáciou v ČSSR, upozorňovali na „zneužitie“ sebaupálenia J. Palacha, písali o „nebezpečných“ náladách, ktoré vytvárali médiá, nepáčili sa im požiadavky na uskutočnenie volieb a zjazdu KSČ, stúpajúca aktivita „pravicových síl“ a samozrejme „duřfali“, že ÚV KSČ, vláde a ČSSR a ďalšie orgány prijímú: „neodkladné opatrenia, ktoré budú dostatočné k zastaveniu činnosti všetkých, ktorá sa snažia brániť normalizácii situácie v krajine na marxisticko-leninskom, internacionálnom základe“. In: NA ČR, A ÚV KSČ, f. 07/15, sv. 27, č. sp. 280. K tragickej smrti J. Palacha a januárovému zasadaniu ÚV KSČ, na ktorom G. Husák znovu požadoval funkci FZ pre príslušníka slovenského národa, bližšie BARTA, Miloš – FELCMAN, Ondřej – BELDA, Josef – MENCL, Vojtěch: *Československo roku 1968. 2. díl: počátky normalizace*. Praha, Parta a Ústav mezinárodních vztahů 1993, s. 41-42, 44-46. Podrobne o zasadaní ÚV KSČ 16. – 17. januára 1969 k vnútro politickej situácii VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁ-TIL, Jaromír (eds.): *Komunistická strana Československa : Normalizace (listopad 1968 – září 1969)*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967- 1970. Díl 9/4 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2003, s. 140-203.
- 3 Podrobne CIGÁNEK, František – FELCMAN, Ondřej (eds.): *Národní shromáždění. Srpen 1968 – leden 1969*. Ediční řada..., Díl 3/3 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2009, s. 378-414.
- 4 Ustanovujúca schôdza FZ ČSSR plnila dvojedinú úlohu – schváliť federálnu vládu a predsedu federálneho zhromaždenia, potom, čo obe jeho snemovne zvolili svojich členov predsedníctva. Teda, dva kľúčové štátne orgány česko-slovenskej federácie pre jej konštituovanie. Podpredsedkyňa SN FZ ČSSR M. Miková zahájila schôdzu oboch nemovní FZ a uviedla členov preds. FZ za obe snemovne: „Ze Sněmovny lidu jsou to tito poslanci: Ing. Antonín Bichler, Josef Borůvka, Lubomír Dohnal, Alexander Dubček, Jozef Gabriška, Ludovít Hanůsek, Leopold Hofman, akad. Viktor Knapp, Růžena Kolářová, MVDr. Jiří Lacina, Bohuslav Laštovička, Elena Litvajová, Július Lörincz, Božena Macháčová, Jozef Mjartan, Alois Poledňák, Antonín Pospíšil, Josef Smrkovský, Jozef Valo, Josef Zedník. Z poslanců zvolených v České socialistické republice byli ve Sněmovně národů zvoleni do předsednictva Federálního

shromáždění tito poslanci: prof. MUDr. František Bláha, PHDr. Čestmír Císař, Evžen Erban, Jiří Hrdlička, Jindřich Kouba, JUDr. Mírko Matyáš, Karel Neubert, Karel Poláček, RSDr. Josef Špaček, Ing. Josef Toman, CSc. Dále byli ve Sněmovně národů zvoleni do předsednictva Federálního shromáždění tito členové z poslanců zvolených ve Slovenské socialistické republice: prof. JUDr. Peter Colotka, Ing. Karol Cserge, prof. JUDr. Dalibor Hanes, prof. JUDr. Vojtěch Hatala, JUDr. Gustáv Husák, Michal Chorváth, doc. Vasil Kapišovský, RSDr. Jolana Kašičková, Ondrej Klokoč, prof. Ing. Jozef Rosa, DrSc.

V souvislosti s účinností ústavního zákona o čs. federaci odvolal prezident republiky vládu ČSSR dnem 31. prosince 1968. Jmenování federální vlády oznámil prezident republiky předsednictvu Národního shromáždění dopisem ze dne 1. ledna 1969, z něhož cituji: „Předsednictvu Národního shromáždění. Sděluji, že jsem podle čl. 61 ústavního zákona o československé federaci jmenoval Ing. Oldřicha Černíka předsedou vlády Československé socialistické republiky, prof. dr. Petra Colotku místopředsedou vlády, Dr. Samuela Falťana, CSc. místopředsedou vlády, Františka Hamouze místopředsedou vlády, Ing. Václava Valeše místopředsedou vlády. President republiky ve svém dopise dále uvádí, že jmenoval ministry vlády Československé socialistické republiky a pověřil řízením: - ministerstva zahraničních věcí Ing. Jána Marko, - ministerstva národní obrany generálplukovníka Ing. Martina Džúra, - ministerstva vnitra Jana Pelnáře, - ministerstva plánování RNDr. Františka Vlasáka, - ministerstva financí Ing. Bohumila Suchardu, - ministerstva zahraničního obchodu Ing. Jána Tabačka, - ministerstva práce a sociálních věcí Michala Štancla. President republiky dále sdělil, že jmenoval ministry vlády Československé socialistické republiky a předsedy výborů vlády: Ing. Jiřího Typolta, CSc. ministrem - předsedou výboru pro ceny, Ing. Miloslava Hruškoviče ministrem - předsedou výboru pro technický a investiční rozvoj, Ing. Josefa Krejčho ministrem - předsedou výboru pro průmysl, prof. MVDr. Kolomana Bođu ministrem - předsedou výboru pro zemědělství a výživu, JUDr. Františka Řeháka, CSc. ministrem - předsedou výboru pro dopravu, Ing. Milana Smolku ministrem - předsedou výboru pro pošty a telekomunikace, JUDr. Jaroslava Havelku ministrem - předsedou výboru pro tisk a informace, JUDr. Bohuslava Kučeru ministrem vlády Československé socialistické republiky, Jana Paulyho ministrem vlády Československé socialistické republiky.

Citovaným dopisem prezident republiky dále sdělil, že státními tajemníky vlády Československé socialistické republiky jmenoval: Václava Pleskota v ministerstvu zahraničních věcí, plk. JUDr. Jána Majera v ministerstvu vnitra, Ing. Jána Krause v ministerstvu plánování, Jozefa Gajdošika v ministerstvu financí,

Ing. Ludvíka Ůbla v ministerstvu zahraničního obchodu, RSDr. Vlastu Brabcovou v ministerstvu práce a sociálních věcí.

Dopisem ze dne 16. ledna 1969 sdělil pak prezident republiky předsednictvu Národního shromáždění, že podle článku 61 ústavního zákona o čs. federaci jmenoval generálporučíka ing. Václava Dvořáka státním tajemníkem vlády Československé socialistické republiky v ministerstvu národní obrany. Vážené soudružky poslankyně, vážení soudruzi poslanci, v této chvíli je ve společné schůzi sněmoven Federálního shromáždění přítomno 263 členů Sněmovny lidu, dále 67 poslanců, které do Sněmovny národů zvolila Česká národní rada a 64 poslanců, které do Sněmovny národů zvolila Slovenská národní rada.

Společná schůze sněmoven je schopna usnásení“.

Po tomto akte sa pristúpilo k voľbe predsedu FZ ČSSR: „Zápis o volbě předsedy Federálního shromáždění dne 30. ledna 1969. Komise poslanců Sněmovny lidu ve složení: František Bubník, Josef Čáp, Jan Červinka, Rudolf Géryk, Emil Holáň, Magdalena Lapárová, dr. Jozef Lukačovič, dr. Antónia Petrusová, Jan Šubrt, Ferdinand Tomášik, kterou ustavila Sněmovna lidu k volbě sněmovních orgánů, sděluje, že bylo poslancům k volbě předsedy FS vydáno 270 hlasovacích lístků. Po skončení hlasování komise zjistila, že bylo odevzdáno celkem 265 platných hlasů. Z toho bylo odevzdáno pro kandidáta prof. dr. Petra Colotku 251 hlasů. Hlasování se zdrželo ve Sněmovně lidu 5 poslanců. Neplatných hlasovacích lístků nebylo. Pro navrženého kandidáta bylo odevzdáno více než 50 % hlasů z počtu přítomných poslanců Sněmovny lidu. Komise zjišťuje, že navržený kandidát prof. dr. Colotka byl zvolen předsedou Federálního shromáždění.“ Voľba predsedu FZ v Snemovni národov: „Zápis o volbě předsedy Federálního shromáždění dne 30. ledna 1969. Komise poslanců ve složení ing. Ernest Bielik, Božena Hašplová, Jaroslav Kučera, Elena Pastorková, ing. Emil Piš, ing. Milan Ptáček, kterou ustavila Sněmovna národů k volbě sněmovních orgánů, sděluje, že bylo poslancům k volbě předsedy Federálního shromáždění vydáno 136 hlasovacích lístků. Po skončeném hlasování komise zjistila, že bylo odevzdáno celkem 135 platných hlasů. Pro předsedu prof. dr. Petra Colotku, CSc. bylo odevzdáno ve Sněmovně národů 131 hlasů. Hlasování se zdržel jeden poslanec, neplatných hlasovacích lístků nebylo. Pro navrženého kandidáta bylo odevzdáno více než 50 % hlasů z počtu přítomných poslanců Sněmovny

národů. Komise zjišťuje, že navržený kandidát byl zvolen.“

Novozvolený predseda FZ ČSSR P. Colotka vo svojom prejave zdôraznil, že: „Prvýkrát sa dnes zišiel v tejto novej podobe najvyšší orgán štátnej moci a zákonodarný zbor československej federácie, ktorá sa stala výrazom i symbolom rovnoprávnosti našich národov a ich spolužitia v spoločnej vlasti. Vo vzťahoch našich národov, ktoré sú si rečou, kultúrou, myslením i osudmi tak blízke, popri tom všetkom čo hodnotíme za minulosť ako prínos ich spolunažívania v spoločnom štáte, boli nesporne vinou nedomyšleného štátoprávneho usporiadania citlivé a boľavé miesta. V prekonanom asymetrickom štátoprávnom usporiadaní najmä slovenský národ sa cítil nerovnoprávnym partnerom českého národa. Prejavilo sa to nepriaznivo tiež v národnom povedomí a cítení českého národa. Škodlivé dôsledky unitárneho štátu neboli vecou českého ani slovenského národa. Boli výsledkom deformovanej praxe, ktorú pri riešení národnostných vzťahoch presadzovali v podmienkach režimu osobnej moci jeho čelní predstavitelia. Patrí preto medzi významné zásluhy po januárovej politike, že štátoprávne vzťahy medzi našimi národmi bolo možno riešiť principiálne, formou, ktorá rešpektuje nezadateľné právo každého národa na sebaurčenie.“ P. Colotka ďalej pripomenul význam konsolidácie vnútropolitických pomerov a ocenil úlohu NZ ČSSR na čele s J. Smrkovským v presadzovaní po januárovej politike KSČS. Nové FZ ČSSR malo byť „strážcom ústavnosti a zákonnosti“, spolu s Federálnym ústavným súdom, k čomu by prispela aj príprava novej ústavy a volieb, ako aj ďalších právnych aktov pri realizácii česko-slovenskej federácie, ekonomickej reformy, sociálnych opatrení apod. In: Zpráva o společné schůzi Sněmovny lidu a Sněmovny národů. Federální shromáždění Československé socialistické republiky. I. volební období. 1. schůze, 30. – 31. ledna 1969, s. 9-30. Tiež: www.psp.cz/eknih/1969fs/slsn/stenoprot/001schuz/s001001.htm, Digitální knihovna, FS ČSSR 1969-1971, Společné schůze SL a SN – stenoprotokoly, 1. schůze 30. 1. 1969, část 1-4/26.

1969, 30. január, Bratislava. – **List riaditeľa Čs. rozhlasu na Slovensku Andreja Sarvaša podpredsedovi vlády ČSSR Samuelovi Falfanovi o problematike českého rozhlasu a slovenského rozhlasu.**

[...]ª

Vážený súdruh podpredseda,

v súvislosti s federatívnym usporiadaním štátu vytvárajú sa na takomto princípe i dve národné rozhlasové organizácie: český rozhlas a slovenský rozhlas.¹ Aby sme mohli uviesť do života zásady a princípy, delimitovať národným rozhlasom mnohé činnosti, ktoré doteraz sa vykonávali centrálné v Prahe a aby sme súčasne vytvorili podmienky pre riešenie spoločných otázok, ktoré tu nevyhnutne budú, je súčasne nutné, aby bol urýchlene menovaný riaditeľ Čs. rozhlasu pre české kraje, ako rovnoprávny partner riaditeľa rozhlasu na Slovensku, s ktorým by bolo možné riešiť všetky zásadné otázky. Prosil by som Ťa, súdruh podpredseda, aby si svojím spôsobom i Ty pôsobil na to, aby doterajší stav (stále existuje zmocnenec vlády v Čs. rozhlase v Prahe) bol urýchlene zmenený menovaním riaditeľa rozhlasu pre české kraje.

Vážený súdruh podpredseda! Vedenie Čs. rozhlasu na Slovensku na svojom zasadnutí dňa 3. januára t. r. zaujalo stanovisko ku skutočnosti, že vláda republiky na svojom zasadnutí 28. 12. 1968² urobila prechodné opatrenie v Čs. rozhlasu a vzala na vedomie, že vládny zmocnenec pre rozhlas poveril 1. januára 1969 s. dr. Karla Hrabala, doterajšieho námestníka ústredného riaditeľa pre zahraničné vysielanie, samostatným vedením Československého zahraničného vysielania a dr. Rostislava Běhala dočasným vedením Čs. rozhlasu v českých krajoch.

Týmto jednostranným rozhodnutím došlo k odtrhnutiu zahraničného vysielania od Čs. rozhlasu, čo podľa našich vedomostí nemá nikde na svete analógiu. Podobne vystúpil na tlačovej porade v Prahe dňa 2. januára 1969 námestník ústredného riaditeľa s. dr. Běhal, ktorý oznámil, že vo federálnom štáte majú vzniknúť tri rozhlasové organizácie a to: zahraničné vysielanie, riadené federálnou vládou a dva národné rozhlasy, riadené národnými vládami. Keďže takéto opatrenia sú v na prostom rozpore s princípmi federálneho usporiadania, vedenie Čs. rozhlasu na Slovensku zaujalo k tomu toto stanovisko, ktoré Ti dávam na vedomie: Vedenie Čs. rozhlasu na Slovensku na svojom zasadnutí dňa 3. januára 1969 hodnotilo doterajšie rokovania uskutočnené s vedením rozhlasu v Prahe za uplynulý rok o štátoprávnom usporiadaní rozhlasu v rámci Československej federatívnej republiky. Vedenie rozhlasu na Slovensku pritom vychádza a pridŕžiava sa princíпов, z ktorých vznikla federatívna Československá republika. V oblasti štátoprávneho usporiadania rozhlasu to znamená vznik dvoch samostatných národných rozhlasových organizácií, to jest Českého rozhlasu v Českej socialistickej republike a Slovenského rozhlasu v Slovenskej socialistickej republike. Tieto dve národné rozhlasové organizácie pre vybavovanie záležitostí spoločného záujmu by vytvorili vo forme dobrovoľného združenia, pri zachovaní práva samostatného rozhodovania každej národnej rozhlasovej organizácie, jeden spoločný orgán. Jednou z úloh tohto orgánu by bolo aj zabezpečenie rovnakého podielu v uplatňovaní záujmov oboch národných republík, teda i záujmov v zahraničnom vysielaní Československého rozhlasu. Zahraničné vysielanie od vzniku rozhlasu v Československej republike tvorilo jeho organickú súčasť. I po federatívnom usporiadaní musí zostať zahraničné vysielanie súčasťou rozhlasu a nemôže sa od neho oddeliť ako samostatná rozhlasová organizá-

cia, postavená na roveň národným rozhlasovým organizáciám. Tým menej môže zahraničné vysielanie povedľa národných rozhlasových organizácií vytvárať ako subjekt spoločný federálny orgán. Spoločný federálny orgán po vyjadrení stanoviska oboch národných vlád môžu vytvoriť jedine dve národné rozhlasové organizácie.³ Akékoľvek pokusy vytvoriť federálny orgán na iných princípoch než na dobrovoľnom združení dvoch samostatných rozhlasových národných organizácií sú v na prostom rozpore s princípmi federácie a podkopávajú suverenitu národných rozhlasov, veľmi zásadne okliešťujú ich činnosť a môže sa stať, že ich úplne vylúčia z rozhodovania takých otázok, ako je vplyv národných rozhlasov na zahraničné vysielanie. Dávajúc Ti uvedené na vedomie prosím Ťa, súdruh podpredseda, aby si týmto otázkam venoval mimoriadnu pozornosť, o čom by som Ťa chcel príležitostne v Bratislave ešte podrobnejšie informovať.⁴

[...]b

Prameň: A ÚSD AV ČR, f. Sb. KV ČSFR, sign. CII/79 (APV F. Faltan – sekretariát podpredsedu vlády ČSSR, č. 17/690 - sekr. S. Faltan). – Xerokópia, 3 s.

- a Hore hlavička Československý rozhlas Bratislava pod tým Nositeľ Radu práce. Pod tým vpravo 30. januára 1969. Vedľa nečitateľne napísané Osobne...4. II, Sarvaš...
- b Pod tým uvedené So súdružským pozdravom, pod tým vpravo Andrej Sarvaš riaditeľ Čs. rozhlasu na Slovensku. Dole vľavo Vážený súdruh dr. Samuel Faltan podpredseda federálnej vlády ČSSR Praha.

- 1 Bližšie k problematike dokument č. 2 z 19. 9. 1968 a jeho poznámky, k vytváraniu národných ministerstiev dokumenty č. 7, 18 a 20 z 11. 11., 28. 12. 1968 a 8. 1. 1969.
- 2 Odon Závodský, vládny splnomocnenec pre rozhlas, písal predsedovi vlády O. Černíkovi, že existenciu dvoch národných rozhlasov umožňuje už ústavný zákon o česko-slovenskej federácii a bolo podložené i federálne postavenie Čs. zahraničného vysielania. Došlo k presunom v kompetenciách a v riadiacich činnostiach sa obaja riaditelia rozhlasov v Prahe a Bratislave súbežne informujú. No Závodský uviedol, že jeho pozícia nie je doteraz ujasnená a nebol vytvorený čs. rozhlas v českých krajinách. Navrhol, aby Karel Hrabal bol poverený vedením Čs. zahraničného vysielania a Rostislav Běhal poverený riadením Čs. rozhlasu v českých krajinách do jeho konštituovania. In: ÚSD AV ČR, f. Sb. KV ČSFR, inv. 1616, kart. 43, sign. C I/246.
- 3 O autonómnom postavení národných kultúr pozri dokument č. 2 z 19. 9. 1968, ako aj prvé hodnotenia čs. federácie národnými vládami zo 7. 7. a z júla 1969 v dok. 45 a 48. Treba pripomenúť, že sa na federatívnych princípoch vytvorili odborové zväzy, zväzy žien, mládeže, umelecké zväzy, Junák (už na jar 1968), ako aj matičné hnutie, čo dodávalo tvár formujúcej sa občianskej spoločnosti. Pozri napr. BÁRTA, Miloš – FELCMAN, Ondřej – BELDA, Josef – MENCL, Vojtěch: *Československo roku 1968. 2. díl: počátky normalizace*. Praha, Parta a Ústav mezinárodních vztahů 1993, s. 47.
- 4 A. Sarvaša postihol osud ľudí vyhodnených z funkcií. Hoci v liste z 5. 2. 1970 „uznal“ niektoré svoje chyby, no odmietol nepravdivé obvinenia a ohovárania a pripomenul, že v tejto oblasti poctivo pracoval 25 rokov. In: SNA, f. ÚV KSS/02 – plénum ÚV KSS 1945 – 1984, kr. 1888, ar. j. 102, zasadanie 5. - 6. 2. 1970 (fasc. Rôzne).

1969, 3. február, Bratislava. – **Odpoveď predsedu slovenskej vlády Štefana Sádovského predsedovi federálnej vlády Oldřichovi Černíkovi o jeho žiadosti na získanie pracovníkov slovenskej národnosti na federálnych orgánoch.**

[...]a

Vážený súdruh predseda vlády, v liste z 9. januára t. r. si ma požiadal o pomoc pri získavaní pracovníkov slovenskej národnosti pre prácu vo federálnych orgánoch. Chcem zaujať stanovisko k Tvojim námietkam a vyjadriť náš názor na postup pri riešení tohto zložitého a akútneho problému.¹

Plne podporujem Tvoje stanovisko, že vlastná práca pri získavaní Slovákov pre jednotlivé federálne orgány je úlohou členov federálnej vlády a že je účelné, aby ju riešili v bezprostrednom kontakte so svojimi partnermi vo vláde Slovenskej socialistickej republiky.² Rovnako považujem za účelné vytvoriť pracovnú skupinu, ktorá by v niektorých otázkach plnila koordinačnú funkciu pri nábore (napr. pri riešení problému bytov a iných otázok, súvisiacich so zabezpečením sociálnej istoty a adaptácie získavaných pracovníkov v novom pracovnom a životnom prostredí) a ktorá by mala celkový prehľad o medzirezortnom jednaní, o stave a vývoji v tomto smere. Po skúsenostiach z minulosti a tiež s prihliadnutím k tomu, že zodpovednosť za výsledky by mala spočívať hlavne na členoch federálnej vlády, sa však nazdávam, že by bolo účelnejšie a prospešnejšie vytvoriť takúto koordinačnú pracovnú skupinu nie pri vláde SSR, ale pri federálnej vláde.

Podľa mojich informácií sa predmetnou otázkou v súčasnom období intenzívne zaoberá Sekretariát podpredsedu vlády súdruha Faltana, ktorý nám zaslal na pripomienky návrh „Správy k výstavbe aparátu federálnych inštitúcií a potrebe zvýšenia podielu pracovníkov zo Slovenskej socialistickej republiky“ a návrh uznesenia federálnej vlády k tomuto problému. Som toho názoru, že po podrobnejšom rozpracovaní, vrátane určitého časového harmonogramu riešenia jednotlivých problémov, by federálna vláda mala vychádzať s tejto správou a navrhovaných opatrení.³

Pokiaľ ide o pomoc pri získavaní pracovníkov slovenskej národnosti pre aparát predsedníctva federálnej vlády, chcem vyjadriť náš prísľub, že Ti vyjdeme všemožne v ústrety. Nazdávam sa, že by bolo najvhodnejšie, ak by som Tvoje konkrétne požiadavky mohol tlmočiť vedúcim pracovníkom aparátu vlády Slovenskej socialistickej republiky, resp. jednotlivým členom vlády.

So súdružským pozdravom

[...]b

Prameň: SNA, f. ÚV SSR – Sekretariát predsedu vlády 1969–1975, č. 3/1969-sekr./5. – Xerokópia, 2 s.

- a Hore vpravo napísané Bratislava, 3. februára 1969, pod tým Číslo: 3/1969-sekr./5.
- b Dole vľavo napísané Vážený súdruh Ing. Oldřich Černík predseda vlády Československej socialistickej republiky podčiarknuté Praha.

- 1 Predseda vlády ČSSR O. Černík, v pripojenom liste vychádzal z rokovania federálnej vlády 9. januára 1969, na ktorom sa predostrela táto „politicky významná úloha“. Tá spadá pod členov federálnej vlády, no treba ju koordinovať. Černík sa obrátil na Sádovského v liste z 29. januára s návrhom

- na vytvorenie pracovnej skupiny, ktorí by sa zaoberala koordináciou nábora pracovníkov slovenskej národnosti do federálnych orgánov, pričom zdôraznil veľkú zložitosť úlohy.
- 2 Vláda ČSSR uznesením č. 32 z 20. februára 1969 v podstate rešpektovala slovenský materiál z 2. 12. 1968 (dok. 9) o výstavbe aparátu federálnych orgánov a o potrebe zvýšiť v nich podiel pracovníkov zo Slovenska, vrátane sociálnych podmienok a pod., i keď nebolo zrejmé prerokovanie listu Š. Sádovského. In: FELCMAN, Ondřej – VONDROVÁ, Jitka (eds.): *Vláda a prezident. Období normalizace (září 1968 – říjen 1969)*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967 – 1970, Díl 8/2 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR -Doplněk 2010, s. 305-306. Pozri ďalej dokumenty č. 11 a 17 z 5. a 22. 12. 1968, č. 28 z 13. 2. 1969 o organizačnej štruktúre pracovníkov výkonných orgánov SSR, vystúpenie S. Faltána v pléne ÚV KSS 12. 3. 1969 (dok. 31), dokumenty k federálnym výkonným orgánom, k návrhu zákona o pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov či k hodnoteniam čs. federácie národnými vládami z júla 1969.
 - 3 Pozri príslušné časti v dokumentoch slovenskej vlády z júla 1969 a z 19. 11. 1969.

1969, 13. február, Bratislava. – **Návrh predbežnej organizačnej štruktúry výkonných orgánov Slovenskej socialistickej republiky, ktorý v zmysle uznesenia vlády SSR z 10. januára 1969 predložil predseda vlády Štefan Sádovský.**¹

[...] ^a

Vláda dňa 10. januára 1969² prerokovala postup vytvárania organizačnej štruktúry a výstavby ministerstiev SSR a uložila podpredsedovi vlády Ing. J. Hanusovi, ministrom plánovania, financií a priemyslu bezodkladne prerokovať s jednotlivými ministrami SSR návrh organizačnej štruktúry a počty pracovníkov tak, aby po 17. januári 1969 sa mohlo začať s prácami na súhrnnom materiáli pre všetky ministerstvá, Úrad vlády a ústredné úrady SSR.

Po prerokovaní návrhov jednotlivých rezortov predkladá sa súhrnný materiál, ktorý obsahuje stručnú charakteristiku rezortov a ostatných ústredných orgánov SSR, organizačnú štruktúru a počty pracovníkov tak, ako boli dohodnuté na rokovaníach u podpredsedu vlády s. Hanusa.

Rokovania s jednotlivými ministrami ukázali, že v tejto etape výstavby ministerstiev nie je možné spracovať cieľové riešenia, pretože v súčasnom období nie sú ukončené práce na návrhoch zákonov o pôsobnosti federálnych a ústredných národných orgánov ani dokončené delimitácie medzi starými a novými orgánmi. Obdobne nie sú doriešené vzťahy medzi štátnou správou a podnikovou sférou. Do organizačných návrhov nebolo možné zahrnúť ešte zmeny, ktoré vyplynú zo zrušenia krajských národných výborov.³

Pri budovaní ministerstiev musí sa ďalej vychádzať aj z reálnych kádrových, priestorových a ostatných materiálových podmienok. Pri určovaní počtov pracovníkov pre ministerstvá na tento rok sa brali v úvahu aj možnosti získania kvalifikovaných pracovníkov pre zabezpečenie plnenia úloh jednotlivých rezortov.

V dôsledku všetkých týchto otvorených problémov bude potrebné po ujasnení zásadných otázok v riadení národného hospodárstva súvisiacich s ekonomickou reformou ešte v priebehu III. štvrtroka znovu prerokovať organizačnú štruktúru a počty pracovníkov s cieľom stanoviť zásady budovania, ministerstiev a ostatných ústredných slovenských úradov. Tieto problémy bude treba riešiť v úzkej spolupráci s federálnymi a českými národnými orgánmi.⁴

[...] ^b

Materiál v ďalšej časti obsahuje stručnú charakteristiku rezortov, organizačnú štruktúru a počty pracovníkov.

Vláda Slovenskej socialistickej republiky

V zmysle ústavného zákona o československej federácii⁵ vláda Slovenskej socialistickej republiky organizuje a zabezpečuje plnenie úloh v oblasti hospodárskej, kultúrnej a sociálnej výstavby republiky, ako i v ďalších oblastiach patriacich do jej kompetencie. Za tým účelom vláda SSR zabezpečuje plnenie zákonov Slovenskej národnej rady, Federálneho zhromaždenia (vo vymedzených oblastiach), zjednocuje, riadi a kontroluje činnosť ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy, sleduje a zabezpečuje plnenie svojich nariadení a uznesení. Vláda riadi a kontroluje činnosť národných výborov.

Vláda Slovenskej socialistickej republiky ako kolektívny orgán rozhoduje v zbere najmä:

- a) o návrhoch zákonov

- b) o vládných nariadeniach,
- c) o veciach týkajúcich sa realizácie programového vyhlásenia vlády,
- d) o súhlase s medzinárodnými zmluvami, ktorých vykonávanie patrí do kompetencie SSR,
- e) o návrhoch plánu rozvoja národného hospodárstva SSR, jej rozpočtu a záverečného účtu,
- f) o hospodárskych opatreniach na zabezpečenie realizácie hospodárskej politiky,
- g) o vymenúvaní funkcionárov v prípadoch, kde to určuje zákon Slovenskej národnej rady.

Činnosť vlády Slovenskej socialistickej republiky riadi jej predseda, podpredsedovia vlády budú zodpovedať za ucelené okruhy otázok, ktorými ich poverí vláda.⁶

V činnosti vlády, vzhľadom na kvalitatívne nové úlohy treba dôsledne uplatňovať odbornosť a demokratičnosť vytvárania náročnej politiky. Na základekladných poznatkov spolupráce s externými vedeckými pracovníkmi a odborníkmi z praxe najmä na spracovávaní ústavného zákona o československej federácii a otázok súvisiacich s ekonomickou reformou⁷ ukazuje sa účelným racionálne využívať systém poradcov vlády.

Organizačnou platformou práce poradcov vlády budú príslušné rady, ktoré vláda Slovenskej socialistickej republiky zriadi ako svoje iniciatívne poradné orgány pre odbornoponentské posudzovanie závažných materiálov predkladaných do vlády na rozhodnutie.

Vychádzajúc z rozsahu úloh vlády a z potreby obsiahnuť komplexné riešenie problémov navrhuje sa vytvoriť tieto rady pri vláde Slovenskej socialistickej republiky:

Hospodárska rada, Legislatívna rada a Rada pre národnosť.

Predseda a členov jednotlivých rád vymenúva vláda Slovenskej socialistickej republiky z predstaviteľov štátnej správy, vedecko-výskumných pracovísk a odborníkov z podnikovej sféry.

[...]c

Ministerstvo financií

Do pôsobnosti Ministerstva financií Slovenskej socialistickej republiky patrí najmä:

- vypracúvať, navrhovať a zabezpečovať finančno-rozpočtovú, dôchodkovú (dotačnú, subvenčnú, odpisovú) a daňovú politiku na Slovensku, v rámci zásad celoštátnej finančnej politiky:
- zostavovať úhrnný finančný plán a národné účty, najmä z hľadiska stanovenia vzťahov a nadväzností medzi štátnym rozpočtom, úverovým plánom a finančnými plánmi podnikov, platobnou bilanciou a bilanciou príjmov a výdavkov obyvateľstva,
- vypracúvať rozpočtový výhľad za Slovensko aj s návrhom na vzťah federálneho rozpočtu k rozpočtu Slovenskej socialistickej republiky,
- rozpracúvať finančno-ekonomické otázky na zdokonalenie sústavy riadenia a stanovenia ekonomických nástrojov,
- stanovovať na základe celoštátnych zásad metodiku ročných finančných plánov a rozpočtu Slovenskej socialistickej republiky, ako aj pravidlá na hospodárenie s rozpočtovými prostriedkami; metodicky upravovať financovanie a finančné hospodárenie štátnych hospodárskych, rozpočtových a iných organizácií,
- vypracúvať návrh štátneho rozpočtu Slovenskej socialistickej republiky a v jeho rámci stanovovať finančný vzťah rozpočtu k rozpočtom národných výborov,⁸

- vykonávať správu a kontrolu všetkých druhov dani, odvodov, poplatkov a pokút na Slovensku; v rámci zákonných splnomocnení povoľovať daňové výnimky, zvýhodnenia a zľavy,

- vykonávať normatívnu, metodickú a kontrolnú činnosť v oblasti správy a ochrany národného majetku, ďalej v oblasti cien a nehnuteľností, cien užívania pozemkov a náhrad pri vyvlastňovaní nehnuteľností,

- vykonávať kontrolu použitia rozpočtových prostriedkov a dozor nad účelovými fondmi,

- vykonávať periodické revízie hospodárenia v ústredných orgánoch štátnej správy a na národných výboroch na Slovensku.

Vnútroštruktúra rezortu vychádza z uvedeného obsahu pôsobnosti a vzájomných vzťahov a rešpektuje účelnú delbu práce a je v súlade s organizačnou štruktúrou federálneho Ministerstva financií a Ministerstva financií Českej socialistickej republiky.

[...]d

Ministerstvo priemyslu

Je ústredným orgánom štátnej správy pre oblasť priemyslu. Zahrňuje úsek banského, energetického, plynárenského a hutníckeho priemyslu, oblasti chemickej a strojárnej výroby, odbor drevársky a nábytkársky, kožiarsky a obuvnícky, úsek textilnej a odevnej výroby, polygrafický a sklársky priemysel.

Ministerstvo priemyslu formuluje priemyselnú politiku Slovenska v záujme celospoločenských potrieb, spracúva a uplatňuje technicko-ekonomické koncepcie rozvoja priemyselných odvetví. Stará sa o medzinárodnú kooperáciu a špecializáciu priemyselných výrobných podnikov a pripravuje podklady pre uzatváranie medzinárodných obchodných zmlúv a dohôd ako aj zabezpečuje ich realizáciu. Zodpovedá vláde za štruktúrnu prestavbu priemyslu zameranú na rozvoj spracovateľských a finalizujúcich odvetví a odborov. Zodpovedá za exploataciu prírodných zdrojov a spracovanie priemyselných surovín, za zásobovanie energiou, za výrobu výrobných nástrojov a spotrebných predmetov včítane výskumu, vývoja, projekcie a organizácie priemyslu. Zodpovedá za činnosť podnikovej sféry, voči ktorej uplatňuje ekonomické nástroje a pravidlá. Podieľa sa na tvorbe daňovej a obchodnej politiky, koordinuje výchovu kádrov, riadi rozpočtové organizácie a spracováva informácie hospodárskeho charakteru.

Z tohto postavenia a rámcovej pôsobnosti ministerstva vyplýva jeho organizačná štruktúra, usporiadanie a nadväznosti na riadiace a rozhodovacie procesy a činnosti.⁹

[...]e

Prameň: SNA, f. ÚV SSR – *Prehľad uznesení vlády a predsedníctva SSR 1969–1976*, kr. 1, *zasadanie vlády 18. 1. 1969*, uznesenie vlády č. 2 z 10. 1. 1969, č. sp. 101/69, kr. 2, *zasadanie vlády 14. 2. 1969*, uznesenie č. 25, č. sp. 227/1969, *Návrh predbežnej organizačnej štruktúry výkonných orgánov Slovenskej socialistickej republiky*. – *Xerokópia*, 19 s.

a Na titulnej strane Návrh predbežnej organizačnej štruktúry výkonných orgánov Slovenskej socialistickej republiky (textová časť) Bratislava 13. februára 1969.

b Odsek o vypracovaní mzdových taríf Ministerstvo m financií SSR.

c Na 3 stranách o štruktúre Úradu vlády, poradcov vlády, radách vlády a ich aparátoch, o Ministerstve plánovania SSR, Ministerstve práce a sociálnych vecí Slovenskej socialistickej republiky.

d Na 4 stranách o Ministerstve poľnohospodárstva a výživy Slovenskej socialistickej republiky, Ministerstve dopravy, pôšt a telekomunikácií Slovenskej socialistickej republiky a Ministerstve výstavby

- a techniky Slovenskej socialistickej republiky.
- e O kompetenciách ďalších rezortov.
- 1 Návrh predbežnej štruktúry vychádzal zo zákon SNR č. 207 Zb. o zriadení ministerstiev a iných ústredných orgánov štátnej správy Slovenskej socialistickej republiky z 28. 12. 1968 (dokumenty č. 7 a 18). Vypracoval ho podpredseda vlády J. Hanus. Porovnaj s programom slovenskej vlády z 24. 1. 1969.
 - 2 Uznesenie vlády SSR č. 2, podľa ktorého sa mal vypracovať súborný materiál do 17. 1. 1969. Vláda SSR schválila postup tak, aby jednotliví ministri vypracovali návrhy na pôsobnosť, organizačnú štruktúru a počty pracovníkov svojich ministerstiev. Bližšie dokument zo 17. 1. 1969.
 - 3 Pozri dokument č. 43 z 27. 6. 1969 o zákone SNR č. 72 k národným výborom.
 - 4 Porovnaj s dokumentmi č. 9, 10 a 27 z 2. 12. 1968 a 3. 2. 1969.
 - 5 Bližšie ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968. Federalizácia československého štátu 1968-1970*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970. Díl 5/1sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1996, s. 369-371. Tiež dokument č. 1 zo 17. 9. 1968 v porovnaní s dokumentom č. 38 z 35. 3. 1969.
 - 6 Slovenská vláda sa zaoberala návrhom predbežnej štruktúry 14. 2. a schválila ju uznesením č. 25 ako dočasnú. Zobrala na vedomie deľbu práce medzi predsedom a podpredsedami vlády s tým, že predseda vlády sa skôr zameriava na politickú koncepciu práce vlády, na riadenie vlády, styk so SNR, na sféry bezpečnosti a obrany. Podpredseda vlády J. Zrak sa zameria na legislatívu, styk s Preds. ÚV NF SSR, na problematiku NV, medzinárodné vzťahy a kontakty s vedeckými inštitúciami. Podpredseda vlády J. Hanus bude mať v kompetencii hospodársku politiku, rozvíjanie ekonomickej reformy, styk s odborními a otázky mládeže a rodiny. Ďalej sa uznesením zriadila Rada obrany štátu a poradné orgány (rady). In: *SNA, f. ÚV SSR – prehľad uznesení vlády a predsedníctva SSR 1969–1976*, zasadanie vlády 14. 2. 1969, uznesenie č. 25, č. sp. 227/1969.
 - 7 Podrobne LONDÁK, Miroslav: *Rok 1968 a ekonomická realita Slovenska*. Bratislava, Historický ústav SAV vo vyd. Prodama 2007.
 - 8 Pozri dokument č. 29 zo 17. 2. 1969, práve k rozpočtom.
 - 9 Pozri dokumenty č. 36, 39, 40, 49, 55, 60, 66-67.

1969, 17. februára, Brno. – **Informácia z rokovania Finančnej rady ministrov financií ČSSR, ČSR, SSR v Brne o postavení štátnych rozpočtov v ČSSR a vzťahoch medzi štátnym rozpočtom federácie a štátnymi rozpočtami republík.**

[...]ª

Pri prerokovávaní tohto materiálu vznikli v diskusii na niektoré problémy rozdielne stanoviská. Ide najmä o tieto závažné otázky:

1. Poňatie štátneho rozpočtu federácie a štátnych rozpočtov republík

Podľa predstavy Ministerstva financií ČSR štátne rozpočty republík majú vyjadrovať reálne finančné vzťahy, zodpovedajúce ekonomickej sile jednotlivých národných ekonomík. Štátny rozpočet federácie by preto nemal odčerpávať z národných rozpočtov prostriedky, ktoré by zase spätne dával do národných rozpočtov. Funkcia štátneho rozpočtu federácie nemala byť v redistribučnej činnosti, ktorá by vo vzťahoch medzi štátnym rozpočtom federácie a štátnymi rozpočtami republík mohla umožniť administratívne nariaďovanie.

Z uvedenej predstavy Ministerstva financií ČSR vyplýva, že rozpočet ČSR podľa doterajších kvantifikácií a údajov mal byť prebytkový. Štátny rozpočet federácie by takto však poskytoval dotácie len rozpočtu SSR.

Ministerstvo financií SSR vyjadrilo stanovisko, že štátny rozpočet federácie vychádzajúci z ústavného zákona o československej federácii (čl. 4 a 11) má plniť úlohy finančnej politiky voči obom štátnym rozpočtom republík, pre ktoré úlohy má mať aj zdroje v potrebnom rozsahu. ²Vychádza sa pritom zo zásady, že hospodárstvo ČSSR je integráciou dvoch národných ekonomík, českej a slovenskej. Plánovite sa rozvíja v podmienkach jednotného socialistického trhu, jednej meny, voľného pohybu pracovných síl a peňažných fondov. Ak sa vychádza z uvedených ústavných zásad a prihliada na platnú organizáciu výroby, integračné a kooperačné vzťahy, cenové opatrenia a pod., dochádza sa k záveru, že jednotlivé štátne rozpočty republík nevyjadrujú skutočnú ekonomickú potenciú národných ekonomík.

Rozpočet federácie plní svoje funkcie výlučne, týkajúce sa federálnych orgánov a federálnych úloh ako aj ďalšie dôležité ekonomické funkcie voči obom republikám. Malo by ísť o tieto úlohy:

- a) poskytovanie dotácií a subvencií na vybrané investičné akcie a akcie novej techniky, ktoré svojou dôležitosťou a rozsahom presahujú možnosti jednotlivých národných ekonomík;
- b) uspokojovanie základných práv a potrieb obyvateľstva, vyplývajúcich z jednotnej politiky štátu, najmä v oblasti spoločenskej spotreby a postupné vyrovnávanie sociálnych rozdielov je jednou zo základných úloh federácie. Preto na tieto úlohy musí mať štátny rozpočet federácie primerané centralizované zdroje. Podľa nášho názoru nepôjde o absolútne vyrovnávanie, ale o proces postupného vyrovnávania a nejde tiež o potreby, ktoré obyvateľstvo si má uhradiť z vlastných dôchodkov;
- c) ekonomické vyrovnávanie z hľadiska efektívneho rozvoja z celoštátnych pohľadov ako aj v záujme účelnej integrácie. Podľa našej predstavy by malo ísť o vyrovnávanie ekonomických podmienok pre podniky a organizácie a o stimuláciu rozvoja hospodárstva na Slovensku, vychádzajúci z jeho spoločensko-ekonomického prínosu pre rozvoj celej ČSSR. V tejto súvislosti ide aj o postavenie, význam a dosah poľnohospodárstva a dopravy v našej ekonomike;

d) opatrenia nutné v záujme vytvárania podmienok dynamického rozvoja ekonomiky, stability a peňažnej rovnováhy v celej ČSSR, jednotných tržných vzťahov a pod.

Z našich predstáv na funkciu a úlohu štátneho rozpočtu federácie vyplýva, že obidva štátne rozpočty republík budú mať nižšie príjmy ako výdavky a preto obidvom rozpočtom republík bude poskytovať dotácie a subvencie štátny rozpočet federácie. Takéto otázky nutne vyžadujú, aby príjmy štátneho rozpočtu federácie boli vyššie než jeho výdavky. Pri takejto konštrukcii štátnych rozpočtov nebudú si tieto navzájom podriadené a pôjde o samostatné rozpočty, ktoré budú schvaľované v zákonodarných orgánoch a budú významným nástrojom vlád na uskutočnenie ich politiky vo všetkých oblastiach činnosti.

Ministerstvo financií ČSSR má v podstate predstavy zhodné s našimi, tak ako sme ich uviedli v tejto časti. Vychádza tiež zo zásady, že štátny rozpočet federácie má vykonávať finančnú politiku i dotáciami a subvenciami v prospech štátnych rozpočtov obidvoch republík.

2. Určenie príjmov štátneho rozpočtu federácie

Ministerstvo financií ČSR zastáva názor, že príjmami federálneho rozpočtu majú byť daň zo mzdy a podiely na dani z obratu. Nesúhlasí so zaradením podnikových daní do príjmov štátneho rozpočtu federácie. Je toho názoru, že podnikové dane nie sú vhodným príjmom, lebo ich výnos môžu nezávisle na federácii ovplyvňovať v rámci svojej kompetencie jednotlivé republiky, najmä selektívnou politikou, povoľovaním výnimiek a pod. K tomuto názoru sa prikláňa aj Ministerstvo financií ČSSR.

Ministerstvo financií SSR vyjadrilo názor, že výška podielu príjmov z národných republík by nemala vyplývať z vopred určených daní, ale z miery určenej národohospodárskou úvahou, podľa ktorej by národné republiky prispievali na úhradu federálnych potrieb. Sme toho názoru, že na úhradu federálnych potrieb by sa malo prispievať podľa ekonomickej účinnosti hospodárstva tej - ktorej republiky (v podstate tvorba zisku alebo hrubého dôchodku). Až na základe takto stanoveného príspevku pre každú republiku treba prikróčiť k určaniu daní, resp. ich podielov na prevod zdrojov z národných republík do štátneho rozpočtu federácie, a to vo výške stanoveného príspevku. Pre informáciu uvádzame, že podľa terajšej metodiky a organizácie finančných vzťahov podiel SSR na dani z obratu činí z celoštátneho objemu 27,9 %, na dani zo mzdy 25,2 %, na odvodoch z hrubého dôchodku 20,8 % a na odvodoch zisku (v zmysle zákona č. 131/68 Zb.) 17,3 %. Pokiaľ ide o podiel SSR na dani z obratu tento sa zvýšil len od 1.1.1969, kedy do rozpočtu Slovenska sa zahrnula daň z benzínu a cukrovarských výrobkov. V roku 1968 bez týchto odvodov činil podiel Slovenska na dani z obratu 20,2 %.

Na záver rokovania k uvedenej problematike sa dohodlo:

- a) dopracovať v spolupráci všetkých troch ministerstiev financií klasifikáciu výdavkov, na ktoré by mal štátny rozpočet federácie poskytovať účelové i globálne dotácie a subvencie štátnym rozpočtom republík;
- b) požiadať plánovacie orgány, aby rozpracovali obsah i etapy ekonomického vyrovnávania v rámci dlhodobých i strednodobých plánov, ktoré by predstavovali jeden z rozhodujúcich presunov zdrojov na vyrovnávanie hospodárskych a sociálnych rozdielov medzi obidvoma republikami;
- c) na základe národohospodárskej úvahy spracovať kritériá pre určenie príspevku národných republík na úhradu federálnych potrieb. Podľa výšky určeného príspevku dohodnúť druhy daní alebo ich podiely, ktoré by boli príjmami štátneho rozpočtu federácie.

Okrem toho v súvislosti s riešením vecnej problematiky a organizácie prác na rozdelení štátneho rozpočtu na rok 1969 na štátny rozpočet federácie a štátne rozpočty obidvoch republík ukazuje sa potreba dopracovania a rozhodnutia v takých problémoch, ktoré budú mať vplyv na príjmy a výdavky štátneho rozpočtu SSR. Ide najmä o tieto otázky:

- a) žiada sa urýchlene rozhodnúť o riadení železničnej dopravy v ČSSR a o reálnej delbe tržieb a nákladov v súlade s výkonmi v tomto odbore;
- b) v oblasti zahraničného obchodu pôjde o určenie kritérií, podľa ktorých by časť odvodov podniky zahraničného obchodu so sídlom v ČSR vykonávali v prospech štátneho rozpočtu SSR;
- c) bude potrebné vypracovať zásady a kritériá pre rozdelenie osobitných účelových prostriedkov zabezpečených ako rezerva v štátnom rozpočte ČSSR na rok 1969.

Uvedené problémy sa rozpracúvajú na základe ďalších podkladov a zdôvodnení tak, aby sa mohli prerokovať na najbližšom zasadnutí Finančnej rady v druhej polovici mesiaca marca t.j. vypracovanie podkladov a zdôvodnení na presuny rozpočtových prostriedkov pre výrobnú i nevýrobnú sféru, Ministerstvo financií prerokuje s Ministerstvom plánovania SSR ako aj s ďalšími príslušnými ministerstvami, aby tieto bolo možné v plnom rozsahu použiť pre dokumentáciu stavu ako aj požiadaviek pri stanovení zásad rozpočtového mechanizmu a tým i zásad rozpočtového hospodárenia, ktoré majú byť schválené zákonom federálneho Národného zhromaždenia.³

Prameň: SNA, f. ÚV SSR – Sekretariát predsedu vlády 1969–1975, kr. 4, č. sp. 38/69-8./3. – Xerokópia, 6 s.

- a) Vľavo hore Ministerstvo financií Slovenskej socialistickej republiky, vpravo Bratislava 25. februára 1969, pod tým Číslo: P-399/1969, pod tým rukou písané s. Ing. Harđaš pre našu potrebu. Nasleduje text poslaní informácie z rokovania Finančnej rady ministrov financií ČSSR, ČSR, SSR v Brne dňa 17.2. 1969 a „prosim o jej predloženie s. predsedovi vlády“. Pod tým Vedúci sekretariátu: nečitateľný podpis. V strede Príloha 1, vľavo dole Vážený súdruh Ing. Andrej Grillus, vedúci sekretariátu predsedu vlády SSR Bratislava, pod tým pečiatka Sekretariátu vlády s 26. II. 1969, číslo 38/69-sekr/3-1. Na prvej strane začína Informácia... so zdôraznením, že hlavným bodom rokovaní bol materiál o postavení rozpočtov federácie a štátnych rozpočtov republík, 10 r.
- 1) Bližšie o českej predstave riadenia „v národnej a politickej oblasti“ dokument č. 4 z 21. 9. 1968. K tomu dokumenty z 26. 9., 1. 10., 19. 12. 1968, 8. 1. a 24. 3. 1969. Pozri aj FELCMAN, Ondřej – VONDROVÁ, Jitka (eds.): *Vláda a prezident. Období normalizace (září 1968 – říjen 1969)*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970, Díl 8/2 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2010, s. 170-179. Tiež všeobecne k problematike, vrátane rozpočtových otázok a vplyvu štruktúry VHJ na riadenie priemyslu na Slovensku ŽATKULIAK, Jozef: „Normalizácia“ česko-slovenskej federácie roku 1970 a jej následky. In: ŠTEFANSKÝ, Michal – ZAGORŠEKOVÁ, Marta (eds.): *Krízový režim sovietskeho bloku v rokoch 1948-1989*. Banská Bystrica, Pedagogická spoločnosť J. A. Komenského 1997, s. 225-239.
- 2) Pozri články ústavného zákona o česko-slovenskej federácii o rozpočtoch a finančných otázkach, najmä čl. 11 ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968. Federalizácia československého štátu 1968-1970*. Ediční řada..., Díl 5/1sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1996, s. 303-305. Tiež poznámky k návrhom zákona zo 17. 9. a 17. 10. 1968.
- 3) Pozri príslušné časti k problematike v dokumentoch slovenskej vlády č. 24, 48 a 55 z 24. 1. 1969, z júla 1969 a z 19. 11. 1969.

1969, 12. marec, Bratislava. – **Výňatok z vystúpenia prvého tajomníka ÚV KSS Gustáva Husáka v pléne ÚV KSS k situácii v česko-slovenskej federácii.**¹

[...] ^a

V týchto búrlivých mesiacoch dovedla naša strana k praktickej realizácii veľkú leninskú myšlienku rovnoprávneho postavenia národov a národností v našom štáte. Bol schválený ústavný zákon o federatívnej prestavbe Československa a k 1. januáru sa začala uvádzať do života. Bola konštituovaná Slovenská socialistická republika, jej zákonodarné i vládne orgány, práve tak ako národné orgány Českej socialistickej republiky a spoločné federálne orgány. Tieto historické zmeny v živote našich národov trochu zapadli v šume rôznych politických kampaní a krízových situácií, vyvolávaných extrémistickými silami, i keď okolo niektorých otázok, napr. okolo obsadenia funkcie predsedu Federálneho zhromaždenia, bolo potrebné zvädzať tvrdý politický zápas. Ale poctivé úsilie našej strany, podporované širokými vrstvami ľudu, dosiahlo i v týchto otázkach plný úspech.

Do vedomia našich ľudí vchádza federatívne riešenie ako dovŕšenie mnohoročného úsilia našej strany, začatého v Slovenskom národnom povstaní. Vytvára sa tak istá kontinuita v politike našej strany od Povstania podnes i keď boli v týchto obdobiach mnohé okľuky, zastávky i návraty. Tretí mesiac pôsobí slovenský zákonodarný orgán a slovenská vláda, budujú sa jednotlivé zložky vládnej moci na Slovensku a ujímajú sa svojej zodpovednej práce. Možno povedať, že začínajú plniť svoje funkcie veľmi zodpovedne, i keď podmienky týchto začiatkov v mnohých oblastiach, materiálne, ľudské a kadejaké iné nie sú ľahké. I tu si veci žiadajú trochu času. Musíme dať možnosť súdruhom rozobrať sa vo veciach, usadiť sa, formovať sa. Inak, pravdaže, náročnosť na prácu slovenských vládnych orgánov bude naša strana i verejnosť stupňovať a vyžadovať vysokú úroveň riadenia tak v politickom, ako i odbornom slova zmysle.

Federatívna prestavba nášho štátu vytvára nové podmienky vnútorného upevnenia jednoty a stability Československej socialistickej republiky. Pravdaže, táto obrovská zmena v celom systéme riadenia nášho štátu nie je bez ťažkostí, bez problémov, bez niektorých napätí. Naopak, treba rátať s tým, že nás čakajú ešte mnohé úskalia najmä v oblasti ekonomickej a sociálnej politiky. Nerobili sme si však ilúzie, že náš život po prijatí zákona o federácii sa stane idylickým a bezkonfliktným. Počítali sme s problémami a ťažkosťami. Okrem riešenia konkrétnych vecných problémov, ktoré nie sú jednoduché, nové vnútorné usporiadanie štátu sa musí vžiť do vedomia ľudí v obidvoch národných republikách, stať sa postupne samozrejým, prirodzeným riešením. A to sa nedá dosiahnuť cez noc, lebo vo vedomí ľudí ešte doznievajú staré myšlienky a koncepcie z 50-ročného vývinu československého štátu.

Problémy, ktoré vznikajú alebo vznikali, budeme riešiť rozhovormi, konzultáciami a dohodami príslušných politických, národných, štátnych orgánov, ako základnou metódou riešenia všetkých našich vnútroštátnych problémov, a to s pevným zámerom udržať a posilniť pevnosť nášho československého štátu. Lebo nepresadzovali sme federatívnu prestavbu preto, aby sme ho oslabili, ale naopak, aby sme odstraňovaním rozporov v citlivej národnostnej otázke vytvorili podmienky pre vyšší stupeň jednoty a integrity československého štátu. V týchto otázkach má osobitnú úlohu naša Komunistická strana Československa, ako jednotná celoštátna organizácia, ako hlavná politická integračná sila. Myšlienka internacionálneho bratstva, ktorá je jedným zo základných princípov komunistického hnutia, sa musí prejavovať nielen navonok, k iným národom a stranám, ale predovšetkým u nás doma, vo

vzťahu českého a slovenského národa a vo vzťahu k národným menšinám na našom území. Túto myšlienku treba stále oživovať v našej práci a odstraňovať z politického života všetko, čo by mohlo narušovať vzťahy medzi Čechmi a Slovákmi a národnými menšinami a posilňovať tie politické, ekonomické a kultúrne prvky, ktoré budú vzťahy medzi našimi národmi zlepšovať a rozvíjať. Komunistická strana Slovenska je pevnou súčasťou Komunistickej strany Československa, je pevnou oporou jej politického kurzu, ako je vyjadrený v novembrovej rezolúcii a ďalších dokumentoch. Domnievame sa, že Komunistická strana Slovenska je i v celoštátnom našom hnutí stabilizačným faktorom a v tomto zmysle tiež pôsobí na utváranie a realizáciu politiky KSC. Chceme byť i naďalej garantom jednoty Komunistickej strany Československa, jednoty československého štátu, garantom socialistického vývinu a socialistickej spoločnosti v našom štáte.²

[...] ^b

Prameň: SNA, f. ÚV KSS/02 – plénum ÚV KSS 1945–1984, ar. j. 97, kr. 1885, Stenografický záznam zo zasadania ÚV KSS dňa 12. 3. 1969 (165 s. – cyklostyl), s. 10 – 12. – Cyklostyl, 3 s.

- a Otvorenie zasadania a prednesenie programu V. Pavlendom, s. 1-2 záznamu, s. 3-10 stenografického záznamu, časť Správy o činnosti preds. ÚV KSS o hlavných otázkach súčasnej politickej situácie o zložitosti obdobia s pripomenutím dejín strany, ďalej o postupujúcej konsolidácii pomerov, o práci komunistov a o ich postupoch, o pôsobení v NF, NV a pod.
- b Na s. 12 až 38 stenografického záznamu o ostrom politickom zápase, o význame novembrovej rezolúcie ÚV KSC, o charaktere po januárovej politike v spojitosti s návratom až k februáru 1948, o princípoch a metódach politickej práce, o charakteristike pravicovo-oportunistických síl, o záveroch, medzi ktorými malo aj dotváranie česko-slovenskej federácie.
- 1 Porovnaj vystúpenie G. Husáka v pléne ÚV KSS 22. 12. 1968, ako aj jeho (skorigovaný) prejav v československej televízii 17. 4. 1969 a časť prejavu v ÚV KSC 29. 5. 1969. In: HUSÁK, Gustáv: *Výbor z prejavů a statí 1969 – 1985*. Sv. I., Praha, Svoboda 1986, s. 13-63. Podobne s programom slovenskej vlády z 24. 1. 1969 a s jej hodnotením čs. federácie z júla 1969.
- 2 Porovnaj dokumenty z 10. 10. 1969, z 28. 1. a 7. a 20. 12. 1970.

1969, 12. marec, Bratislava. – **Výňatok z vystúpenia podpredsedu vlády ČSSR Samuela Falšana v pléne ÚV KSS k problémom v chápaní miesta a významu česko-slovenskej federácie.**

[...]ª

Súhlasím s tým, že Ústredný výbor Komunistickej strany Slovenska v posledných mesiacoch dokázal svojou jednotou a aktivitou eliminovať niektoré rozvášnené kampane, ktoré prenikali z Čiech. Takýto postoj slovenských komunistov si vyslúžil, pravdaže, u časti českej tlače až urážlivé invetívny o akomsi separatizme, zaostávaní, dokonca o brzdení demokratického vývoja. Pri všetkej prospešnosti aj tolerancii k širokej názorovej výmene, kritike, ktorej dávajú priestor aj masovokomunikačné prostriedky, predsa len si myslím, že niektoré organizované kampane neprospevali demokratizačnému vývoju, ale skôr pripomínali kampani z neblahých dôb minulých, aj keď z opačného konca.

Súdružky a súdruhovia,

dňom 1. januára vstúpil v platnosť ústavný zákon o federácii. Táto skutočnosť najmä pre Slovensko má veľký význam. Slovenská verejnosť, ako vieme, to prijala veľmi pozitívne a ďaleko výraznejšie ako v Čechách. Je to aj pochopiteľné, veď išlo o zrovnoprávnenie Slovákov a nie naopak. Tento historický akt má svoj veľký význam aj pre rozvoj demokratických prvkov národného života aj v Čechách, ako aj pre vzájomné vzťahy obidvoch našich bratských národov. V priebehu prvých dvoch mesiacov sa sformovala aj nová štruktúra federálnych orgánov. 1. januárom bola menovaná federálna vláda, v ďalších dňoch národné vlády - Slovenskej socialistickej a Českej socialistickej republiky. V ďalších týždňoch sa konštituoval federálny parlament s dvoma snemovňami a predsedníctvom parlamentu. Čiže dotvára sa štruktúra nových federálnych aj národných ministerstiev, samozrejme, že je tu ešte celý rad problémov k sústavnému a každodennému riešeniu.²

Treba povedať, že federácia formuje aj nové vzťahy, aj nové demokratické princípy vo vládnutí. Odstraňuje akési nebezpečenstvo centralizmu a centralistického byrokratizmu. Samozrejme tu bude treba doriešiť ešte celý rad problémov okolo kompetencií a vzájomných vzťahov medzi jednotlivými ministerstvami federálnymi i vládnymi. Bude treba doriešiť aj prácu napr. jednotlivých výborov vo federálnej vláde.

Často sa ozývajú hlasy, či sa príliš nezbyrokratizuje celý náš federatívny systém. Myslím si, že veľa tu záleží od správneho prístupu komunistov a straníckych orgánov. A sú tu všetky predpoklady k tomu, aby sa naopak byrokracia a štátny aparát nie zvyšoval, ale znižoval. Chcel by som porovnať: koncom roku 1968 bolo celkovo v štátnom aparáte vládnom, počítajúc aj so Slovenskou národnou radou, okolo 18 000 pracovníkov. Dnes sa plánuje, že tento stav sa zníži. Že oproti pôvodnému stavu – vo vláde viac ako 15 000 a Slovenskej národnej rade 2500 pracovníkov – sa predpokladá, že federálna vláda bude mať okolo 5000 pracovníkov, česká vláda okolo 8000, slovenská okolo 4 tisíc, čiže maximum sa predpokladá, že to nebude presahovať 17 000 pracovníkov. Isteže aj to je pomerne rozsiahly a veľký štátny aparát. No nejde len o stav aparátu, ide skutočne aj o hľadanie nových metód riadenia. modernejšieho riadenia. Zvlášť je to veľmi dôležité u samotnej federálnej vlády, federálnych ministerstiev. Staré metódy, ktoré sa aj tam zaužívali a uplatňovali, vyplývajúce z metód direktívneho riadenia a nariaďovania, musia sa podstatne zmeniť. Počínajúc od federálnej vlády, federálnych ministerstiev. Pôjde o uplatňovanie vzájomného dohodovania a nie rozsekávania nejakou direktívnou metódou. Federácia samozrejme dnes kladie

veľké úlohy a zodpovednosť aj pred politickú reprezentáciu slovenskú, na Slovensku, ako aj reprezentáciu v celoštátnych orgánoch. V porovnaní s minulosťou nastali podstatné zmeny napr. v 1945 roku v prvej košickej vláde; z 25 ministerstiev boli 9 Slováci ministri a štátni tajomníci. O 20 rokov neskôr z 25 až 30 ministrov boli obyčajne len 2-3 Slováci, čiže vidíme, aká bola účasť a aké boli tendencie. V súčasnom období samozrejme nastáva zmena. Federácia aj túto otázku rieši na princípe demokratičnosti. Dôležité je samozrejme, ako sa bude uplatňovať slovenská reprezentácia v celoštátnom meradle a ako sa vytvoria vzájomné vzťahy, vzťahy vzájomnej dôvery i vzájomnej otvorenej kritiky medzi národnými i federálnymi orgánmi, medzi Čechmi a Slovákmí. Vážnym problémom je i doplňovanie aparátu vo federálnych ministerstvách.³ Tento stav je neuspokojivý. Žiaľ, doplňovanie ide veľmi pomaly a hrozí nebezpečenstvo, že sa predpokladané miesta ani vo federálnych ministerstvách neobsadia Slovákmí pre nedostatok schopných a kvalifikovaných Slovákov. Bude potrebná zvýšená starostlivosť i pomoc zo straníckych orgánov Slovenska.

V súvislosti s týmito priam historickými zmenami, s vytvorením federácie, chcel by som upozorniť najmä na tieto významné skutočnosti a problémy:

Po prvé: federácia vzniká síce v ťažkých podmienkach, nie je však násilným plodom, ale zdravým, aj keď príliš dlho noseným plodom. Teda demokratickým plodom po januárového demokratizačného pohybu. Je prirodzeným výsledkom rozvíjania socialistickej demokracie v plnej zhode s marxisticko-leninským učením.

Po druhé: zápas o demokratizačný proces a zápas o federalizáciu boli v nerozlučnej spojitosti. Tak to chápali slovenskí komunisti, a čo zo strany slovenských komunistov treba s vďakou kvitovať, že to tak pochopili a úsilie Slovákov plne podporili aj českí komunisti. Na druhej strane tí, čo boli najhlučnejšími hlásateľmi bezhraničnej demokracie, veľmi nápadne mlčali o federalizácii pri jej prebojovaní, alebo púšťali invetívny voči Slovensku a v podstate sa neodlišovali od starých centralistov.

Po tretie: federácia sa ústavne konštituuje v zložitých podmienkach a rozbúrených emóciách,⁴ ale čo nie je bezvýznamné, že Slovensko ju realizuje so straníckym vedením, ktoré vzišlo z mimoriadneho zjazdu a ktoré plne reprezentuje dlhoročný zápas proti starému byrokratizmu, byrokratickému centralizmu, symbolizuje angažovanosť za rozvoj socialistickej demokracie a štátnej jednoty Čechov a Slovákov na súdružských princípoch vzájomnej úcty a rovnoprávnosti.

Prečo o týchto veciach hovorím? Preto, že federácia a federalizácia je nielen akt štátoprávny, ale vysoko politický, akt historického dosahu, ktorý spoločne realizovali českí a slovenskí komunisti. Ten akt máme zhruba za sebou, dnes ide o správnu realizáciu v praxi, o jeho rozpracovanie v politickej, ekonomickej aj vôbec v riadiacej práci. Ide o jeho správne chápanie a uplatňovanie v každodennej robote straníckej, vládnej a celej ekonomickej a spoločenskej oblasti, a to nielen na Slovensku, ale aj v Čechách, alebo nielen v Čechách, ale aj na Slovensku. V realizácii nám vyskočí ešte celý rad problémov na českej i na slovenskej strane. Mnohé problémy nám prinesie život svojou zložitou a danou ekonomicou nerovnomernosťou. Skôr však mám strach z tých problémov, ktoré budú prinášať vzájomné nepochopenie, prípadne vzájomné prehlbovanie nedôvery. Stará výchova a sklony k nedôvere a necitlivosti, zanechala svoje stopy, no nielen staré stopy, ale často je ešte aj rozvíjaná v súčasnosti, najmä v časti tlači aj živenej. Priam je bolestný a zarážajúci nový tón paternalizmu, navyše invetívny voči Slovensku o jeho antidemokratizme, ktorý sa v súčasnosti uplatňuje vraj pod tvrdým novým vedením strany - na čele s Husákom. Znovu sa objavuje kategorizovanie. Slovensko vraj svojím politickým vývojom patrí skôr do juhovýchod-

nej Európy, Balkánu. Iný federalizáciu spájajú s augustovými udalosťami, alebo dokonca s niekdajším obdobím 1938-roku. Len niekoľko citátov z posledného obdobia, uverejnených v českej tlači.

[...] ^b

Napriek týmto hlasom pochybovačov, dezinformátorov, pokiaľ vidím a pokiaľ poznám situáciu v Čechách, chcem vysloviť dôveru, že českí komunisti, obdobne ako slovenskí, považujú federáciu za vedecky a historicky spravodlivú a prospešnú pre oba naše národy. Je to marxistická, kvalitatívne nová platforma a nová etapa štátnej jednoty Čechov a Slovákov a všetkých národností. Federácia je súčasťou víťazstva progresívnych síl, je súčasťou socialistickej demokracie, je výsledkom vedeckého riešenia problému Čechov a Slovákov ako rovnoprávných národov. Ak sa českí a slovenskí komunisti plne vložia do tejto praktickej realizácie, nestratí sa to zdravé, pre oba národy prospešné myšlienkové prúdenie, ktoré nás už viac ako pol storočia, ale i ďaleko hlbšie v minulosti spájalo. Nestratia sa za desaťročia nadobudnuté hodnoty československej štátnosti, naopak, federáciou sa uvoľnil ďalší priestor demokraticky tieto spoločné duchovné hodnoty dotvárať. Samozrejme v nemalej miere je to závislé ako sa budú princípy socialistickej demokracie v strane aj spoločnosti ďalej rozvíjať. A podľa toho ako sa budú rozvíjať, podľa toho úspešnou bude aj naša federácia a československá štátna jednota.

[...] ^c

Význam federácie neznižuje ani tvrdenia, že federácia umožňuje vraj na Slovensku manévrovať konzervatívnym silám. Takíto marxisti v podstate stoja na tej istej platforme ako „demokrati“ neveriaci v možnosť rozvíjania rovnoprávných vzťahov na princípe federalizácie, pretože neveria v demokratické a tvorivé schopnosti Slovákov. Priestor pre tvorivé rozvíjanie marxizmu v našich podmienkach, podmienkach danej reality, v nemalej miere, alebo dokonca v prvom rade závisí od sily a tvorivých schopností českých a slovenských komunistov, od ich spoločného súdružského postupu a jednoty.⁵ Nič nám nebráni v tom, aby sme včas a s predstihom skúmali a spoznávali zauzľujúce sa problémy našej spoločnosti a s rozvahou, na vedeckých princípoch ich riešili bez zbytočného šumu, s triezvym rozumom a trepezlivo, bez hlučných efektov, často hoci aj krok za krokom.

[...] ^d

Prameň: SNA, f. ÚV KSS/02, ar. j. 97, kr. 1885, Stenografický záznam zo zasadnutia ÚV KSS dňa 12. 3. 1969 (165 s. – cyklostyl), s. 45 – 52. – Cyklostyl, 7 s.

- a Strana 39-41 stenografického záznamu diskusie, s. 42-45 vystúpenia S. Falfána o potrebe myslenia a činov v politickej práci, o význame mimoriadneho zjazdu KSS a ďalšom politickom vývoji a o potrebe vypracovania spoločenskej analýzy.
- b O (protislovenskom) charaktere niektorých českých článkov v tlači o federalizácii, s. 49-50 stenografického záznamu.
- c Odstavec o uplatňovaní marxizmu v politickej práci, s. 51 záznamu.
- d Odstavec o výzve na zvýšenie politickej aktivity a za konsolidáciu pomerov. Ďalej nasledujúce diskusné vystúpenia Pavla Števcčka a ďalších.

1 Pozri dokument č. 24 z 24. 1. 1969.

2 Pozri dok. č. 11, 12, 16, 18, 20-21 z 5., 19., 21., 28. 12. 1968, 8. a 9. 1. 1969.

3 Bližšie dokumenty č. 8 a 9 z 2. 12. 1968 o návrhoch na zastúpenie Slovákov vo federálnych orgánoch.

4 Porovnaj dok. č. 25 z 29. 1. 1969.

5 Porovnaj dok. č. 17 z 22. 12. 1968.

1969, 12. marec, Bratislava. – Výňatok z vystúpenia predsedu Byra ÚV KSČ pre riadenie straníckej práce v českých krajinách Lubomíra Štrougala v pléne ÚV KSS k sporom okolo významu česko-slovenskej federácie.¹

[...] ^a

Súdružky a súdruhovia,

zdôraznil som už na začiatku, že podmienkou úspešnosti našej práce je vzájomné porozumenie a jednota komunistov na Slovensku a v českých krajinách. Myslím, že to je nutné tým skôr, že nesieme mimoriadnu zodpovednosť za riešenie problémov, ktoré sú späť a vyplývajú z federatívneho usporiadania republiky. Táto zodpovednosť je podľa môjho názoru späť predovšetkým s tým, že najmä v českých krajinách prebieha realizácia a naplňovanie ducha federácie v trochu odlišných podmienkach. Preto vás chcem požiadať o mimoriadne pochopenie pre postupy straníckej reprezentácie českých komunistov. Federatívne usporiadanie našej krajiny predstavuje pre nás základný politický zvrät v živote českej spoločnosti. My sme ho po určitú dobu podceňovali. A trúfam si povedať, že si ho pravdepodobne ani dnes ešte neuvedomujeme v plnej šírke, vždy a všade. Preto v tejto oblasti môžu existovať excesy a nedokonalosti. Všetci hľadáme cesty, metódy i formy ako vyjadriť a formulovať naše úlohy v súlade s našimi národnými podmienkami. Je len pochopiteľné, že v tomto procese hľadania môže dôjsť k omylom a chybám. Myslím si však, že by nebolo nič tragickejšie, ako keby sme sa báli vzájomnej kritiky, keby sme sa jej vyhýbali len preto, aby tí druhí neboli hneď podozrievaní zo zlého vzťahu. Napriek objektívne vznikajúcim rozdielnostiam budeme iste vedení snahou postupovať jednotne, najmä v dôležitých otázkach. V otázkach, v ktorých význam presahuje rámec našich jednotlivých republík. V každom jednotlivom prípade potom považujeme citlivý a taktný prístup za požiadavku najnaliehavejšiu. V tomto smere sa veľmi ostro dištancujeme od tých rôznych protislovenských výpadov, z ktorých niektoré tu boli v diskusii spomenuté. Myslím si, že nemáme právo jatriť česko-slovenskú verejnosť zbytočnými spormi. Ostatne, za čo nás v minulosti najviac nenávideli a za čo nás zvlášť ohovárali naši nepriatelia, bolo naše internacionalistické uvedomenie. Dopustili sme sa v minulosti zrejmych chýb v jeho plochom, zjednodušenom chápaní. Ak sa chceme teraz poučiť na týchto chybách, ktoré sa tak škodlivo prejavili i v našich vnútorných vzťahoch, musíme našu kritiku zamerať tak, aby sme posilnili vedenie solidarity, vzájomnej úcty, a aby sme si ako jednotný celok boli vedomí svojich povinností voči obidvom našim národom. Kritika chýb, ktoré v praxi odstraňujeme, nás v ničom nesmie zaháňať k podliehaniu tlakom nacionalizmu.

Pravda, svojho času sme bojovali s tzv. nacionalizmom, ktorý v skutočnosti žiadnym nacionalizmom nebol, za ktorý bol vydávaný komunistický postoj niektorých súdruhov, verných socialistickej internacionalizmu. Boj s týmto pseudo nacionalizmom a najmä skutočnosť, že sme dlho nevyvodili z tragického prechmatu závery, poškodili stranu. Poškodili okrem iného tým, že to oslabilo jej citlivosť k národnej špecifike našej práce a bagatelizoval sa skutočne boj s nacionalistickými predsudkami, ktoré sú príznačné pre malomeštiactvo. To nakoniec viedlo k tomu, že prevládla tendencia preceniť národnú špecifiku, ² ako sa stalo v súvislosti s pokusom vytvoriť tzv. československý model socializmu, s pokusom, ktorý dodnes niektorí ľudia považujú za určujúci rys po januárovej politike, bez toho, že by boli v stave dištancovať sa od tendencií, ktoré tento pokus sprevádzali. Mám tu predovšetkým na mysli v podstate zvláštnu formu malomeštiackeho provincionalizmu, ktorý sa svetovo tvári,

zastiera svoju obmedzenosť pretenziou ohromiť svet tzv. novou koncepciou tzv. demokratického socializmu. Miesi sa tu nekritický obdiv tzv. európskej ľavice v skutočnosti k pravičiarkej sociálnej demokracii a ilúzie o meštiackej demokracii, s pohrdaním a povýšenectvom vo vzťahu k Sovietskemu zväzu a ku všetkému, čo vyrastá zo socialistickej základne a je výsledkom spoločného úsilia a mnohoročnej socialistickej spolupráce.

V tejto súvislosti mám za to, že bude povinnosťou každého z nás čeliť takýmto kritikám, ktoré nie sú motivované čestnými úmyslami. Považujem v tejto súvislosti za svoju povinnosť znovu vás ubezpečiť, že niektoré nepekne prejavujú v niektorých prípadoch nielenže sú v rozpore s politikou, ale hraničia so zásadami slušnosti a serióznosti, nemajú nič spoločného s politikou Ústredného výboru, jeho orgánov i národných, štátnych a stranických orgánov v českých krajinách. Kampaň okolo predsedu Federálneho národného zhromaždenia³ mala vyvolať nedôveru vo vedenie, nedôveru v to, že vedenie nie je schopné a ochotné pokračovať vo vytýčenom kurze. Dištancovali sme sa od týchto pokusov s tým, že útoky na osobu súdruhu Husáka⁴ sa dotkli každého čestného komunistu a socialisticky zmýšľajúceho občana v českých krajinách. Odsúdenie si zaslúži predovšetkým spôsob argumentácie, ktorá tvrdila, že Slovensko zaostalo v demokratizácii za českými krajinami a vôbec pevný a nekompromisný postoj bol vydávaný za snahu obnoviť tzv. byrokratickú diktatúru na Slovensku, kabinetnú politiku, navrátiť Slovensko k politickému a ekonomickému diletantizmu. Nešlo tu o nič iné, ako o zámer diskreditovať politické vedenie strany na Slovensku, ale nielen o to; išlo ďalej o to - cez Slovensko torpédovať novembrovú rezolúciu, a tak destabilizovať celú stranu. Áno, rýchlejší konsolidačný proces v tejto slovenskej časti strany je trňom v oku tým silám, ktoré sledujú zrejme iné ciele. Preto zaznamenávame v poslednej dobe – a radostne to môžeme konštatovať – stále silnejúcu podporu českých komunistov tomu nádejnému a vecné výsledky prinášajúcemu úsiliu komunistov na Slovensku. Trúfam si povedať, že tu vzniká v poslednom období, na základe vášho postupu, ktorý prináša konkrétne výsledky, stále vrelší súdružský vzťah českých a slovenských komunistov, tak potrebný pre celkovú konsolidáciu. Vôbec si myslím, že nás nič nemôže teraz natoľko znepokojovať, ako snahy vyvolávať nálady proti terajšej politike strany, šíriť rôzne tvrdenia o jej odklone od po januárovej politiky a vyvolávať tlaky na vedenie, ktorými sa má akékoľvek snahy začať už raz vecne, systematicky, konkrétne pracovať na úlohách, ktoré rozhodnú koniec - koncov o osude po januárovej politike, o osude tejto strany a osude tejto spoločnosti v Československu.⁵ Sotva kedy bola strana v takej zložitej a pre ňu nepriaznivej situácii ako je to dnes, aj keď sa na prvý pohľad niektorým zdá, že všetko je v najlepšom poriadku.

Vedenie strany, súdružky a súdruhovia, pripravuje základné východiská pre najbližšie obdobie. Vychádzajú zhruba z tých zásad, ktoré sú obsiahnuté v hlavnom referáte súdruha Husáka. Veľa záleží na jednote vedenia, čo je podmienkou jeho akcieschopnosti. V tomto smere nie je tajomstvom, že veci nie sú v poriadku. Nejednota akcieschopnosť značne oslabuje. Jednota je predpokladom vedenia, a až to potom umožňuje konkrétne jednáť. Slovenskí komunisti v tomto smere vykročili.

Chcem vám, súdružky a súdruhovia, i v mene vedenia strany popriať v tejto práci plný zdar a veľa úspechov. Ďakujem vám za pozornosť.

[...] ^b

Prameň: SNA, f. ÚV KSS/02, ar. j. 97, kr. 1885, Stenografický záznam zo zasadnutia ÚV KSS dňa 12. 3. 1969 (165 s. – cyklostyl), s. 86-89. – Cyklostyl, 4 s.

- a Strany 77 až 86 stenografického záznamu o zložitosti politickej situácie, o profile KSČ, o význame novembrovej rezolúcie ÚV KSČ, o potrebe vypracovania politickej analýzy, o charaktere súčasnej politiky.
- b Pokračovanie diskusie v pléne ÚV KSS.

- 1 Pozri dokumenty č. 11 a 12 z 5. 12. 1968.
- 2 Pozri dokumenty súvisiace s tzv. realizačnou smernicou ÚV KSČ z leta 1969 a dokument z 28. 1. 1970.
- 3 Pozri dokumenty zo 6., 8. a 29. 1. 1969, ako aj program českej vlády z 23. 1. 1969 a jej dokument zo 7. 7. 1969.
- 4 Išlo najmä o Husákovu požiadavku na funkciu predsedu FZ, ktorú mal obsadiť príslušník slovenského národa. Pozri jeho referát z 22. 12. 1968 v dok. 17.
- 5 Porovnaj vystúpenie L. Štrougala 20. 12. 1970.

1969, 12. marec, Bratislava. – **Výňatok z vystúpenia predsedu slovenskej vlády Štefana Sádovského v pléne ÚV KSS k ekonomickým otázkam v česko-slovenskej federácii.**

[...]a

Vážené súdružky a súdruhovia!

Na základe ústavného zákona o československej federácii začala pracovať i vláda Slovenskej socialistickej republiky. Iste je ešte predčasné, aby som dával – skladal – účty o činnosti komunistov vo vláde. Predsa len dovoľte, aby som sa k niektorým otázkam vyjadril. Ide totiž o to, že začíname pracovať v zložitých podmienkach, v podmienkach, kedy je práca vlády i komunistov vo vláde sťažovaná najmä tým, že nemáme mnohé otázky ešte ústavne vyjadrené, musíme sa postupne v spolupráci s českou vládou i federálnou vládou učiť zvykať si na nové ústavné postavenie.

Chcel by som sa vyjadriť k zložitej problematike ekonomických vzťahov medzi ekonomikou Slovenskej socialistickej republiky, ekonomikou Českej socialistickej republiky a v tejto súvislosti k problematike postavenia federálnej vlády.

Ústavný zákon o československej federácii definuje hospodárstvo Československej socialistickej republiky ako integráciu dvoch národných ekonomík, českej a slovenskej. Chcel by som hneď na úvod k hospodárskym problémom zdôrazniť to, že vláda Slovenskej socialistickej republiky vo svojej konkrétnej hospodárskej politike od začiatku svojej činnosti vychádza z uvedenej ústavnej koncepcie. Relatívne samostatné poňatie slovenskej ekonomiky nám umožňuje, ako subjektu hospodárskej politiky, komplexnejšie posudzovať a riešiť hospodárske problémy Slovenska – to na jednej strane. Celý štátny mechanizmus, vrátane všetkých nástrojov ekonomickej politiky plne zohľadňuje to, že sa má tak diať v kontexte integrovanej ekonomiky Československej socialistickej republiky, ktorej organickou súčasťou je i slovenská ekonomika – to na strane druhej.¹

Neslúži veci jednostranné zdôrazňovanie alebo preceňovanie jednej z týchto dvoch stránok vo všetkých súvislostiach podmieneného celku.

Relatívne samostatné postavenie slovenskej ekonomiky je objektívne ovplyvnené pomerne značnými odlišnosťami v tendenciách vývoja a problémov, ktoré platia celoštátne. Vyplýva to najmä z rozdielneho stupňa hospodárskeho rastu, z rozdielneho vývoja faktorov rozvoja, akými sú populačný vývoj, prírodné zdroje, geografická poloha a pod. Z týchto rozdielností vyplýva potom aj naliehavosť riešenia problémov.

Najväčšiu odlišnosť v pôsobení všeobecných tendencií rozvoja našej ekonomiky sa prejavuje v problematike zdrojov pracovných síl. Na rozdiel od celoštátneho vývoja problémom u nás zostáva vytvoriť ďalšie pracovné príležitosti pre rastúce zdroje. Aj do budúcnosti si tento faktor vyžiada odlišné riešenie koncepcie hospodárskeho rozvoja Slovenska. Musíme pritom vychádzať aj z toho, že podstatná časť nerovnomerného vývoja životnej úrovne v českých krajinách a na Slovensku vyplývalo aj z intenzity zapojenia a pracovnej aktivity obyvateľstva menovite žien. Aj keď podľa najnovších pohľadov v Čechách zapojenie žien do pracovného procesu je problém odlišný, na Slovensku sa javí potrebným okrem populačného prírastku pripraviť v najbližších rokoch pracovné príležitosti pre okolo 100 000 žien. Ak chceme, aby právo na prácu nezostalo v polohe deklaratívnej, musia tieto pohľady ovplyvňovať zámery našej hospodárskej politiky. Pozitívne je pritom to, a to by som chcel zdôrazniť, že úvahy o štruktúrálnej prestavbe priemyslu na Slovensku a v celom národnom hospodárstve si vyžadujú rozvoj takých odvetví spracovateľského priemyslu, ktorý je podmienený aj

prírastkami pracovných síl. Problémom zostáva územný nesúlad medzi zdrojmi a potrebami pracovných síl, ako výslednica deformácií vo vývoji národného hospodárstva a v administratívno-direktívnom modeli riadenia. V dôsledku niektorých minulých deformácií sa novovybudovaný priemysel na Slovensku, ako sme i vo vládnom vyhlásení konštatovali, vyvíjalo v značnej miere nie ako komplex vyplývajúci z racionálnych ekonomických väzieb, odvetvových i teritoriálnych a z racionálnej integrácie medzi oblasťami, ale ako určitá odvetvová doplnková mozaika výroby bez vlastnej vývojovej a konštrukčnej základne.

Ako chceme, vážený Ústredný výbor, tieto problémy riešiť? Myslím si, že je v záujme slovenskej, českej i československej ekonomiky, aby sme tieto veci riešili vo vzájomnom porozumení. Vláda Slovenskej socialistickej republiky i vláda Českej socialistickej republiky v tomto smere nadviazali prvé kontakty. Osobitne bude dôležité, aby sme v praktickej činnosti s porozumením, ako brat s bratom sadli a hodnotili, aké najlepšie riešenie bude pre našu ekonomiku, pre českú ekonomiku, a takto riešili záväzne i pre jednu i druhú stranu rozvoj československej ekonomiky.² Myslím si, že i naše snahy v rozvíjaní finálnej výroby, znamenajúce reálny efekt pre národné hospodárstvo, môžu byť ďalším prínosom pre rozvoj československej ekonomiky.

Pri posudzovaní týchto problémov vychádzame neustále zo skutočnosti, že ekonomika na Slovensku sa bude rozvíjať ako integrovaná a v ďalšom aj integrujúca súčasť československej ekonomiky, v súlade s celosvetovými tendenciami optimálnej integrácie, vyplývajúcej zo spoločenskej deľby práce. Máme zato, že aj tu by mohla zohrať slovenská ekonomika pozitívnejšiu úlohu ako tomu bolo doteraz, už aj vychádzajúc z jej geografického polozenia a prirodzených zdrojov. Integrovaným činiteľom sú tu aj spoločné problémy nutnosti modernizácie celých odvetví národného hospodárstva a niektoré sú neuskutočniteľné v nejakej národnej uzavretosti. Myslíme, že to bude integrácia smerujúca k ozdraveniu a k plnšiemu využitiu všetkých zdrojov rastu oboch národných ekonomík, zohľadňujúcich tak špecifické ako i spoločenské podmienky na vyššej národohospodárskej úrovni.³

[...]b

Prameň: SNA, f. ÚV KSS/02, ar. j. 97, kr. 1885, Stenografický záznam zo zasadnutia ÚV KSS 12. marca 1969 (165 s. – cyklostyl), s. 104 – 107. – Cyklostyl, 3 s.

- a Pokračovanie diskusie v pléne ÚV KSS po L. Štrougalovi, s. 90-95 stenografického záznamu, časť vystúpenia Š. Sádovského o politickej práci strany, o charaktere po januárového vývoja, o spojení strany s masami a o potrebe uplatňovania rezolúcií KSČ a KSS, s. 96-104 záznamu.
b Strany 107-110 vystúpenia Š. Sádovského o ekonomických otázkach.

- 1 Pozri dokumenty č. 22, 24 a 29 zo 17. a 24. 1. a 17. 2. 1969.
2 Z hľadiska fungovania čs. ekonomiky bola dôležitá príprava návrhu zákona o pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov (pozri najmä dokumenty z 24. 3. a 4. 4. 1969). Zároveň tu treba zohľadniť vplyv tzv. realizačnej smernice ÚV KSČ z mája 1969. Bližšie dokumenty z leta 1969 v porovnaní s hodnotením čs. federácie slovenskou vládou.
3 Pozri dokumenty č. 55-56, 60, 62 a 75 z 19. a 27. 11. 1969 a z 13. a 28. 1. a 20. 12. 1970.

1969, 21. marec, Bratislava. – **Plán práce Slovenskej národnej rady a jej orgánov na I. polrok 1969 a ich legislatívnych kompetenciách a zámeroch, vrátane prípravy slovenskej ústavy.**

[...]a

Predstaviteľom národnej zvrchovanosti a svojbytnosti slovenského národa a najvyšším orgánom štátnej moci sa v zmysle Ústavného zákona o československej federácii¹ stala Slovenská národná rada. Do pôsobnosti SNR patrí najmä unášať sa na ústavných a iných zákonoch Slovenskej socialistickej republiky a sledovať, ako sa tieto zákony vykonávajú. V ekonomickej oblasti Slovenská národná rada schvaľuje národohospodársky plán a štátny rozpočet a preveruje ich plnenie. Ďalej ako najvyšší orgán štátnej moci schvaľuje programové vyhlásenie vlády a kontroluje jej činnosť. Najaktuálnejšou úlohou Slovenskej národnej rady je uviesť do života zásady federálneho štátoprávneho usporiadania.² Pritom nepôjde len o zákonné úpravy, ktoré vyplývajú pre Slovenskú národnú radu z Ústavného zákona o československej federácii, ale aj o zásadné problémy z oblasti hospodárskej, kultúrnej a sociálnej politiky.

V najbližšej dobe vystupuje do popredia ako ťažisková úloha Slovenskej národnej rady zákonodarná činnosť. Jej cieľom je vytvárať právny poriadok, ktorý bude pomáhať upevňovať na demokratických princípoch usporiadanie socialistickej spoločnosti a stabilizovať spoločenské vzťahy. V tejto súvislosti závažnou úlohou Slovenskej národnej rady je príprava zákona o Ústave Slovenskej socialistickej republiky, ktorý v nadväznosti na zákon o Ústave ČSSR skonkretizuje funkciu a pôsobnosť slovenských národných orgánov.³

V oblasti rozvíjania socialistickej zákonitosti pôjde o iniciatívnu zákonodarnú činnosť, ktorá v nadväznosti na Ústavný zákon o československej federácii prispeje k vytvoreniu potrebných záruk pre zabezpečenie ochrany politických, osobných a majetkových práv občanov.

V ekonomickej oblasti vyplývajú úlohy z prehľbovania ekonomickej sústavy.⁴ Je to hlavne príprava zákonov o pláne a rozpočte Slovenskej socialistickej republiky a ekonomických zákonov v rozsahu federálnych daňových zásad.

Ústavný zákon o federalizácii štátu zveril otázky riadenia národných výborov priamo do pôsobnosti národných orgánov. Mimoriadnu pozornosť si vyžaduje nové postavenie národných výborov a ich funkcia pri zabezpečovaní potrieb a pri ochrane záujmov občanov a rozvíjanie demokratických princípov v ich činnosti. Normatívne sa bude tiež riešiť terajšie administratívno-teritoriálne členenie Slovenskej socialistickej republiky.⁵ Zákonnými úpravami sa bude sledovať, aby sa odstránila duplicita v pôsobnosti národných výborov a dosiahol sa účelný a racionálny výkon štátnej správy. SNR okrem zákona o územnom členení Slovenskej socialistickej republiky schváli zákon o hlavnom meste SSR a o postavení a pôsobnosti národných výborov v ďalších väčších mestách.⁶ Uplatňovanie širokej občianskej aktivity si vyžaduje vytvoriť optimálne formy účasti občanov na rozhodovaní a správe spoločenských záležitostí. Jedným z takých zákonov bude i zákon o voľbách do SNR. Zákonnú úpravu si vyžaduje i oblasť informačnej sústavy. Postupne sa pripravujú zákony o tlači, rozhlasu a televízii.

Závažné úlohy vyplývajú pre SNR z Ústavného zákona o postavení národností v ČSSR,⁷ ktorý predpokladá prijatie zákona o postavení národností v SSR a vykonávajúcich predpisov.

Osobitná starostlivosť sa bude venovať príprave opatrení na rozšírenie záruk občianskych práv, či už v trestno-právnej oblasti, alebo na občiansko-právnom a správnom úseku.

Zásadné zmeny v štátoprávnom usporiadaní a nové postavenie orgánov SNR si vyžaduje zmeniť a normatívne upraviť kontrolnú činnosť SNR. V najbližšom čase prerokuje a schváli SNR zákon o najvyššom kontrolnom orgáne SSR. Okrem vlastnej normotvornej činnosti orgány SNR budú sa vyjadrovať k návrhom zákonov, ktoré sa budú prerokúvať vo federálnom zhromaždení.⁸

Sú to hlavne návrhy zákonov Federálneho zhromaždenia o mimosúdnej rehabilitácii,⁹ zákona o socialistickom podniku, novelizácia občianskeho súdneho poriadku a trestného poriadku.

Okrem zákonodarnej činnosti bude SNR a jej orgány prerokúvať dôležité otázky rozvoja hospodárstva, kultúry, vzdelania, sociálnej a zdravotnej politiky. Pri prerokúvaní vecných problémov uplatní sa hlavne iniciatívna a kontrolná funkcia SNR a jej orgánov. Budú to hlavne úlohy, vyplývajúce z programového vyhlásenia vlády a Akčného programu Slovenskej národnej rady,¹⁰ ako i zo závažných uznesení prijatých SNR a jej orgánmi v predchádzajúcom období.¹¹ Budú to hlavne otázky rozvoja zaostalých oblastí, bytovej výstavby, koncepcie poľnohospodársko-potravinárskej výroby v podmienkach horských a podhorských oblastí, koncepcie školskej a kultúrnej politiky, komplexnej starostlivosti o mládež a ďalšie. Plán práce nevyklučuje prípadné zmeny a úpravy tak v termínoch ako i v obsahu, ktoré môžu vyplynúť zo záverov orgánov Slovenskej národnej rady, z konkretizácie hlavných úloh ako i zo stavu prípravy návrhov najmä v legislatívno-právnej oblasti.¹²

Prameň: SNA, f. *Predsedníctvo SNR 1969–1988, zasadanie 21. 3. 1969, kr., 3, č. sp. 1140/1969, Plán práce SNR a jej orgánov na I. polrok 1969. – Cyklostyl, 9 s.*

a Na košieľke hore Predsedníctvo Slovenskej národnej rady, pod tým číslo 1140/1969, v strede strany podčiarknutý Plán práce Slovenskej národnej rady a jej orgánov na I. polrok 1969. Pod názvom materiálu vľavo Predkladá: predseda Slovenskej národnej rady Ondrej Klokoč, vpravo Návrh uznesenia: Predsedníctvo Slovenskej národnej rady A. schvaľuje Plán práce Slovenskej národnej rady a jej orgánov na I. polrok 1969; B. splnomocňuje predsedov výborov SNR v odôvodnených prípadoch vykonať potrebné zmeny v pracovných plánoch výborov. Za tým Vykonajú: predseda SNR a predsedovia výborov SNR. Dole v strede Bratislava 18. marca 1969.

1 Podrobne ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968. Federalizácia československého štátu 1968-1970*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967 – 1970. Díl 5/1sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1996, s. 346-375. O historii SNR pozri ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Národná rada v kontexte slovenských dejín : 150. výročie vzniku prvej Slovenskej národnej rady*. Zborník materiálov zo sympózia v Častej – Papierničke, 21. - 22. apríla 1998. Bratislava : Národná rada SR – Slovenská historická spoločnosť pri SAV 1999.

2 Pozri s dôrazom na komparáciu dokumenty z 11. 11., 28. 12. 1968 a 17. a 24. 1., 24. 3., 4. 4., 23. 4. 1969.

3 V lete 1968 sa v politických a štátnych orgánoch uvažovalo o príprave celoštátnej (federálnej) ústavy. Viaceré názory sa prikláňali k tomu, aby návrh ústavy vypracoval Ústavnoprávny výbor NZ ČSSR s V. Knappom. Podpredseda vlády ČSSR G. Husák, ktorého odborná komisia, zložená s českých a slovenských štátoprávnych, ústavných či ekonomických expertov, pracovala na príprave ústavného zákona o československej federácii (bližšie ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968*, s. 129-213), predpokladal, že sa federálna ústava pripraví do 2 - 3 rokov. (Bližšie ŽATKULIAK, Jozef: *Jeseň 1968 v pripravách na federalizácii štátu*. In: LONDÁK, Miroslav – SIKORA, Stanislav a kol.: *Rok 1968 a jeho miesto v našich dejinách*. Bratislava, Historický ústav SAV vo vyd. Veda 2009, s. 213-214.). Normalizačné vedenie KSČ na konci roku 1968, už v zmenených politických podmienkach po okupácii ČSSR, po novembrovom zasadaní ÚV KSČ a pod sovietskym

tlakom. Podrobne k danému obdobiu VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír (eds.): *Komunistická strana Československa . Kapitulace (srpen – listopad 1968)*. Ediční řada..., Díl 9/3 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2001; VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír (eds.): *Mezinárodní souvislosti československé krize 1967-1970. Zář 1968 - květen 1970*. Ediční řada..., Díl 4/3 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1997, s. 31-150.). Vedenie KSČ ustupovalo od pôvodných reformných zámerov. Pozri aj LALUHA, Ivan: K charakteristike jednej programovej vízie (Návrh referátu pre XIV. zjazd KSČ – 9. september 1968). In: LONDÁK, Miroslav – SIKORA, Stanislav a kol.: *Rok 1968 a jeho miesto v našich dejinách...*, s. 103-119.

V prvom rade Kremel žiadal zrušenie XIV. mimoriadneho zjazdu KSČ v Prahe – Vysočanoch z 22. augusta, ktorý rátať v rámci politickej reformy v druhej „ústavodarnej“ etape 1969 – 1971 prijať novú Ústavu ČSSR potrebnú k dosiahnutiu stability a legality (podč. J. Ž.) reformného obdobia. K problematike vypracovania ústavy (naplnenia článku 142, ústavného zákona o čs. federácii z októbra 1968 pozri ŽATKULIAK, Jozef: Spory o novú ústavu česko-slovenskej federácie v druhej polovici 80. rokov XX. storočia. In: *Historický časopis*, 56, 1, 2008, s. 161-190. No napriek vyjadreniu nového predsedu FZ ČSSR P. Colotku 30. 1. 1969, spomenutie vypracovania ústav bolo čoraz redšie. SNR v marci 1969 pritom rátala s prípravou slovenskej ústavy, tak ako sa to zakomponovalo do jej návrhov ústavného zákona o čs. federácii v roku 1968. K tomu bolo potrebné dosiahnuť, aby federálna legislatíva urýchlene pripravila ďalšie návrhy zákonov. Pozri dokumenty č. 50-51 a 56 z 13. a 28. 8., 27. 11. 1969 v porovnaní s dokumentmi 72-77 z 20. 12. 1970.

4 Bližšie JIRÁSEK, Zdeněk: Rok 1968 a ekonomická reforma v Československu. In: LONDÁK, Miroslav – SIKORA, Stanislav a kol.: *Rok 1968 a jeho miesto v našich dejinách*, s. 120-126, dokument z 28. 1. 1970.

5 O návrhoch na reformu verejnej správy (nastolenia samosprávy) a o jej revízii ŽATKULIAK, Jozef: Úsilie o liberalizáciu verejnej správy 1967 – 1968. Politická „pacifikácia“ národných výborov 1969 – 1970. In: LALUHA, Ivan – PETROVIČOVÁ, Eleonóra – PEKNÍK, Miroslav (eds.): *Alexander Dubček – politik, štátnik, humanista*. Bratislava, Ústav politických vied SAV – Inštitút ASA vo vyd. Veda 2009, s. 162-179.

V Čechách a na Morave sa oproti Slovensku v podstate nepredpokladala dvojstupňová sústava (obce, mestá a okresy) verejnej správy. Tu sa skôr, vzhľadom na rozdielne historické tradície a územno-správne podmienky, predpokladalo zachovanie krajského zriadenia (pozri dokument č. 43 z 29. 5. 1969).

6 Dokumenty 43, 65 a 79-80 z 27. 6. 1969, k politickým zmenám v NV z 24. 6. 1970, zákony SNR z 28. 12. 1970.

7 Zámery návrhu ústavného zákona o národnostiach v ČSSR a príliš všeobecne formulovaný zákon pozri ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968*, s. 273-275.

8 Treba pripomenúť, že pozícia Národného zhromaždenia sa menila v priebehu roku 1968, najmä v porovnaní z jeho pôsobením v júni a septembri. Podrobne FELCMAN, Ondřej: Podíl Národního shromáždění na rozrušování sovětského modelu socialismu v Československu. In: LONDÁK, Miroslav – SIKORA, Stanislav a kol.: *Rok 1968 a jeho miesto v našich dejinách*, s. 140-161. Samotné konštituovanie FZ ČSSR sa vyznačovalo ostrým politickým zápasom o jeho predsedu, ba tým aj o aké-také zachovanie obrodného hnutia. Bližšie dokumenty č. 19, 20, 25 zo 6., 8. 1., 29. 1. 1969. No koordinácia zákonodarných zborov bola naďalej predmetom opodstatneného záujmu zachovania federálnej legislatívy, napr. dok. č. 37 z 23. 4. 1969.

9 V júni 1968, kedy bol v zmysle vládneho programu prijatý zákon o súdnych rehabilitáciách číslo 82/1968 Zb., sa predpokladala príprava návrhu zákona o mimosúdnych rehabilitáciách, ako je už v predchádzajúcej poznámke uvedené. Ešte len návrh zásad zákona pozri FELCMAN, Ondřej – VONDROVÁ, Jitka (eds.): *Vláda a prezident. Období normalizace (září 1968 – říjen 1969)*. Ediční řada..., Díl 8/2 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2010, s. 216-231.

10 ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968*, s. 158-163.

11 Pozri dokument č. 52 z 10. 10. 1969.

12 Všeobecne sa pocíťovalo vyostrovanie celkovej vnútropolitckej situácie. Bližšie DOSKOČIL, Zdeněk: *Duben 1969/Anatomie jednoho mocenského zvratu/*. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2006, s. 96-210.

Vedenie SNR predsa len hutne dokázalo vyjadriť úlohy aj na nasledujúcich 5 stranách o konkrétnych úlohách SNR a jej predsedníctva, najmä kompetencií SNR v spolupráci s vládou SSR a federálnymi orgánmi. Predpokladalo sa predloženie návrhov zákonov o najvyššom kontrolnom orgáne SSR, o postavení národností v SSR, o rozpočte na rok 1969, o Bratislave, o socialistickom

podniku, o Ústavnom súde SSR (pozri dokumenty č. 42 a 47 z 25. 6. a 29. 7. 1969), ako aj podiel na návrhoch ústavných zákonov o súdoch a prokuratúrach (Pozri FELCMAN, Ondřej – VONDROVÁ, Jitka (eds.): *Vláda a prezident. Období normalizace (září 1968 – říjen 1969)*, s. 143-144, 261-272, či dokument č. 57 zo 17. 12. 1969.) a návrhu zákona o pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov, a pod. Predsedníctvo SNR malo predložiť rôzne informácie o orgánoch vlády SSR, o stave súdnictva, komplexnej bytovej výstavbe, plánoch práce SNR, závery z rokovaní výborov k jednotlivej problematike, podkladov o plnení programového vyhlásenia slovenskej vlády, ďalej predložiť návrhy zákonov, na ktorých sa podieľali federálne orgány, ako aj SNR a ČNR, atď. Plán práce SNR bol schválený bez diskusie.

1969, 24. marec, Praha. – **Návrh zákona o působnosti federálních ministerstev a federálních výborů (tzv. kompetenční zákon), který předložil podpredseda vlády ČSSR Karol Laco pre spoločné zasadanie predsedníctiev vlád ČSSR, ČSR a SSR.**¹

Federální shromáždění Československé socialistické republiky se usneslo na tomto zákoně:

Č á s t p r v n í Obecná ustanovení²

§ 1

Federální ministerstva a federální výbory vykonávají ve věcech stanovených tímto zákonem státní správu federace. Jejich předním úkolem je podílet se na tvorbě státní politiky federace a organizovat na svém úseku její provádění.

§ 2

Federální ministerstva a federální výbory soustavně analyzují stav věcí na svém úseku. Vypracovávají výhledy rozvoje ČSSR v příslušných oblastech působnosti federace a koncepce řešení rozhodujících otázek, které předkládají vládě ČSSR.

§ 3

Federální ministerstva a federální výbory předkládají za svůj úsek podklady a návrhy potřebné pro přípravu návrhů plánů rozvoje hospodářství ČSSR, pro sestavení návrhů státních rozpočtů federace a pro přípravu jiných opatření širšího dosahu. Zaujímají stanovisko k návrhům, které předkládají vládě ČSSR jiné orgány, pokud se týkají jejich úseku.

§ 4

Federální ministerstva a federální výbory pečují na svém úseku o náležitou právní úpravu patřící do působnosti ČSSR. Přípravují návrhy zákonů Federálního shromáždění a nařízení vlády ČSSR. V případech, kdy jsou k tomu zákonem Federálního shromáždění zmocněny, vydávají obecně závazné právní předpisy. Zkoumají, jak se tyto předpisy v praxi uplatňují.

§ 5

Federální ministerstva a federální výbory plní na svém úseku úkoly ČSSR při rozvíjení mezistátních styků a mezinárodní spolupráce v oblasti hospodářské, technické a v jiných oblastech. Přípravují návrhy na sjednání mezinárodních smluv; k tomu účelu si mohou vyžadovat od příslušných ústředních orgánů státní správy republik potřebné podklady. Zabezpečují úkoly, které z mezinárodních smluv, jakož i z členství ČSSR v mezinárodních organizacích vyplývají.

§ 6

Federální ministerstva a federální výbory činí na svém úseku opatření nutná k zabezpečení obranné schopnosti ČSSR a potřeby ozbrojených sil, jakož i k přípravě státních orgánů, hospodářských a jiných organizací i k ochraně obyvatelstva pro případ války. Přípravují potřebné návrhy a předkládají je vládě ČSSR, popř. Radě obrany státu.

§ 7

Při plnění svých úkolů federální ministerstva a federální výbory přihlížejí k potřebám těch úseků, které patří do výlučné působnosti republik, a dbají o jejich náležitě uspokojování.

§ 8

Federální ministerstva a federální výbory navzájem spolupracují. Vyměňují si potřebné informace a podklady. Od jiných orgánů státní správy a organizací si mohou vyžadovat

údaje, zprávy a jiné podklady, jen stanoví-li to tento zákon nebo jiný obecně závazný právní předpis.

§ 9

Federální ministerstva a federální výbory udržují soustavný pracovní styk s příslušnými orgány obou republik. Projednávají s nimi připravovaná opatření, zejména návrhy zákonů Federálního shromáždění a jiných obecně závazných právních předpisů a návrhy významných opatření vlády ČSSR. Využívají jejich rozborů, koncepcí rozvoje jednotlivých odvětví a jiných prací. Opírají se o jejich zkušenosti a zabývají se jejich podněty.

§ 10

Federální ministerstva a federální výbory plní své úkoly v součinnosti s dobrovolnými společenskými organizacemi a zájmovými svazy hospodářských a jiných organizací. Ve své činnosti využívají poznatků vědeckých institucí a pracovišť a zapojují je zejména do prací na řešení problémů koncepční povahy.

§ 11

Federální ministerstva a federální výbory se ve své činnosti řídí ústavními a jinými zákony a obecně závaznými právními předpisy a usneseními vlády ČSSR.

Č á s t d r u h á Zvláštní ustanovení³

Federální ministerstvo zahraničních věcí

§ 12

Federální ministerstvo zahraničních věcí řídí a zabezpečuje vztahy Československé socialistické republiky k ostatním členům mezinárodního společenství států a k mezinárodním organizacím; zajišťuje zastupování práv a zájmů Československé socialistické republiky v mezinárodních stycích.

§ 13

Federální ministerstvo zahraničních věcí

- a) řídí zastupitelské úřady: ČSSR v zahraničí,
- b) vyhláší mezinárodní smlouvy.

Federální ministerstvo národní obrany

§ 14

Federální ministerstvo národní obrany plní úkoly při zabezpečování obrany ČSSR, zejména

- a) činí opatření k zabezpečení výstavby branného systému v ČSSR na svém úseku a k použití Čs. lidové armády pro případ války;
- b) zpracovává operační plán obrany ČSSR;
- c) zabezpečuje vazby komplexního plánu výstavby Čs. lidové armády na plány rozvoje hospodářství ČSCR a spravuje příslušné vojenské prostředky;
- d) rozpracovává základní otázky války a vojenské vědy a zabezpečuje realizaci vojenské politiky ČSSR v Čs. lidové armádě.

§ 15

Federální ministerstvo národní obrany je současně orgánem pro řízení a velení Čs. lidové armádě. Přitom zejména

- a) řídí výstavbu Čs. lidové armády a zabezpečuje její všestrannou připravenost a nepřetržitě velení vojskům;
- b) rozpracovává operační a bojové použití Čs. lidové armády a řídí vojenskou zpravodajskou službu;
- c) zabezpečuje Čs. lidovou armádu všemi druhy výzbroje, bojové techniky a materiálu;
- d) řídí doplňování, přípravu, východu, výběr a rozmístování kádrů Čs. lidové armády a pečuje o životní, pracovní a sociální podmínky příslušníků Čs. lidové armády.

§ 16

Federální ministerstvo národní obrany

- a) organizuje a provádí opatření k mobilizaci Čs. lidové armády, k vedení evidence občanů podléhajících branné povinnosti a k vedení evidence bědných prostředků, které budou branné pohotovosti poskytnuty pro potřebu Čs. lidové armády;
- b) povolává občany ČSSR k plnění branné povinnosti.

Federální ministerstvo vnitra

§ 17

Federální ministerstvo vnitra

- a) vydává předpisy podle zákonů upravujících postavení, oprávnění a ostatní poměry bezpečnostních sborů, zejména předpisy upravující jednotný výkon služby, služební poměry příslušníků těchto sborů a jejich materiální, finanční a sociální podmínky;⁴
- b) vyhláší pro potřebu ozbrojených bezpečnostních sborů obou republik celostátní pátrání, vede nezbytnou jednotnou evidenci a statistiku, provádí expertizní činnost, zajišťuje výzkum kriminalistické techniky a taktiky, řídí rozvoj telekomunikačních zařízení a stanoví pravidla provozu v těchto zařízeních mimo jednotnou telekomunikační síť.⁵

§ 18

(1) Federální ministerstvo vnitra řídí federální složky ozbrojených bezpečnostních sborů, které plní úkoly při ochraně ČSSR a při ochraně federálních orgánů a institucí podle § 1 písm. b) zákona č. 166/1968 Sb., o vymození působnosti Československé socialistické republiky v oblasti vnitřního pořádku a bezpečnosti.

(2) Ministr vnitra ČSSR v dohodě s ministry vnitra ČR a SSR vyčlení z SNB složky a stanoví jim úkoly uvedené v odstavci 1.

(3) Ministr vnitra Československé socialistické republiky je přímý nadřízený všech příslušníků federálních složek ozbrojených bezpečnostních sborů a vykonává nad nimi kázeňskou pravomoc.⁶

§ 19

Federální ministerstvo vnitra

- a) vydává předpisy k zákonu o ochraně státních hranic a plní úkoly spojené s vytyčováním státních hranic;⁷
- b) stanoví podrobnosti o užívání státního znaku a státní vlajky ČSSR podle zákona o státním znaku a státní vlajce;
- c) na základě zásad stanovených vládou Československé socialistické republiky vydává směrnice o ochraně státního a hospodářského tajemství a ve federálních orgánech a institucích pověřuje jejich provádění;⁸

- d) vykonává působnost podle předpisů o spolčování, jde-li o organizace, působící na celém území Československé socialistické republiky; opatření v těchto věcech vyžadují souhlasného stanoviska příslušných orgánů obou republik;⁹
- e) stanoví pravidla silničního provozu podle zákona o provozu na silnicích;¹⁰
- f) vede ústřední evidenci obyvatelstva;¹¹
- g) vydává předpisy podle zákona o pobytu cizinců na území ČSSR.¹²

§ 20

Federální ministerstvo vnitra

- a) v souladu s celkovým pojetím obrany ČSSR zpracovává návrh koncepce výstavby civilní obrany a stanoví zásady pro jednotné provádění příprav a opatření civilní obrany v Československé socialistické republice;
- b) činí opatření k finančnímu a materiálně technickému zabezpečení civilní obrany;
- c) řídí vojsko civilní obrany a zabezpečuje jeho mobilizační a bojovou připravenost.¹³

Federální ministerstvo plánování

§ 21

(1) Federální ministerstvo plánování zpracovává a vládě ČSSR předkládá návrhy plánů rozvoje hospodářství ČSSR (dále jen „federálních plánů“), které jsou komplexními návrhy programu hospodářské politiky státu.

(2) Federální ministerstvo plánování organizuje podle směrnic vlády ČSSR součinnost federálních ústředních orgánů státní správy při přípravě návrhů federálních plánů a stanoví, které podklady jsou tyto orgány povinny mu předkládat, a způsob jejich předkládání.

(3) Společně s ministerstvy plánování obou republik federální ministerstvo plánování zajišťuje jednotnost postupu těchto orgánů, potřebnou pro přípravu návrhů federálních plánů.

(4) Federální ministerstvo plánování soustavně analyzuje vývoj hospodářství ČSSR pro účely přípravy návrhů federálních plánů a hodnotit tento vývoj z hlediska dosahovaných cílů; návrhy potřebných opatření předkládá vládě ČSSR.

§ 22

Federální ministerstvo plánování koordinuje ve spolupráci s příslušnými federálními orgány a s ministerstvy plánování obou republik přípravu návrhů federálních plánů s ostatními socialistickými státy a za účasti příslušných orgánů a organizací připravuje dohody, které s touto koordinací přímo souvisejí.

Federální ministerstvo financí

§ 23

(1) Federální ministerstvo financí

- a) sestavuje a předkládá vládě ČSSR návrh státního rozpočtu federace;
- b) kontroluje platby pro státní rozpočet federace;
- c) kontroluje hospodaření s prostředky státního rozpočtu federace, zejména provádí revize hospodaření federálních orgánů státní správy;
- d) spravuje federální státní pokladnu; sestavuje a předkládá vládě ČSSR státní závěrečný účet federace.

(2) Federální ministerstvo financí organizuje postup prací na sestavení státního rozpočtu federace a státního závěrečného účtu federace a stanoví, které podklady jsou ostatní orgány povinny mu předkládat, a způsob jejich předkládání.

§ 24

(1) Federální ministerstvo financí zpracovává a předkládá vládě ČSSR k zajištění jednotné hospodářské politiky a podmínek pro jednotný trh návrh koncepce finanční politiky ČSSR, jakož i návrh jednotných zásad finančního hospodaření podniků a koordinuje opatření finanční a měnové politiky ČSSR.

(2) Federální ministerstvo financí dále zpracovává a předkládá vládě ČSSR návrh rámcových zásad dotační politiky.

§ 25

Federální ministerstvo financí vyhlašuje vydání jednotlivých druhů peněz a jejich popis, jakož i jejich stažení.¹⁴

§ 26

Federální ministerstvo financí

- a) podle zásad schválených vládou ČSSR stanoví základní finančně ekonomické nástroje v zahraničním obchodě s výjimkou dodatkových nástrojů,
- b) vydává prováděcí předpisy podle zákonů o devizovém hospodářství,¹⁵
- c) vykonává působnost ve věcech správy národního majetku, pokud jde o národní majetek spravovaný federálními orgány a organizacemi.

Federální ministerstvo zahraničního obchodu

§ 27

Federální ministerstvo zahraničního obchodu

- a) navrhuje vládě ČSSR zásady zahraničně obchodní politiky a řídí její provádění, zejména vydává předpisy a činí opatření ke koordinaci hospodářských styků se zahraničím;¹⁶
- b) podílí se na stanovení základních finančně ekonomických nástrojů v zahraničním obchodě (§ 26 písm.a.) a zajišťuje, aby jejich použití bylo v souladu se zahraničně obchodní politikou;
- c) v souladu s cenovou a zahraničně obchodní politikou stanoví pravidla pro provádění cenové politiky v oblasti zahraničních obchodních vztahů.

§ 28

Federální ministerstvo zahraničního obchodu

- a) vydává předpisy o organizaci zahraničně obchodní činnosti a o oprávněních k provádění této činnosti,¹⁷
- b) plní úkoly ústředního orgánu státní správy vůči organizacím zřízeným pro námořní dopravu a pro zahraniční obchod s vojenskou technikou.

§ 29

Federální ministerstvo zahraničního obchodu se podílí na tvorbě devizové a úvěrové politiky v zahraničně obchodní činnosti a zabezpečuje její sladění se zásadami zahraničně obchodní politiky; v oblasti mezinárodních obchodních vztahů vydává předpisy a činí opatření podle zákona o devizovém hospodářství.¹⁸

§ 30

(1) Federální ministerstvo zahraničního obchodu vykonává působnost ve věcech celnictví, celní politiky a celních tarifů.¹⁹

(2) Ústřední celní správa je zvláštní složkou federálního ministerstva zahraničního obchodu. Jako její orgány pro území republik se zřizují Celní ředitelství pro ČSR a Celní ředitelství pro SSR; těmto ředitelstvím se přímo podřizují celnice.

Federální ministerstvo práce a sociálních věcí

§ 31

Federální ministerstvo práce a sociálních věcí zpracovává a předkládá vládě Československé socialistické republiky návrh jednotných zásad pracovněprávních vztahů a celostátní politiky zaměstnanosti, koordinuje pohyb pracovních sil i ve vztahu k zahraničí a řeší otázky s tím spojené.

§ 32

Federální ministerstvo práce a sociálních věcí

- a) podle směrnic vlády ČSSR stanoví jednotné zásady mzdových soustav, zejména základních tarifních stupnic;
- b) předkládá vládě ČSSR návrh jednotných zásad regulace mzdového vývoje;
- c) upravuje odměňování pracovníků federálních orgánů, státní správy a organizací v působnosti těchto orgánů.

§ 33

(1) Federální ministerstvo práce a sociálních věcí zkoumá společenský vývoj z hlediska zabezpečování sociálních práv občanů, ochrany rodiny a mládeže a vytváření příznivých podmínek pro rozvoj populace a předkládá vládě ČSSR návrhy sociálně politických opatření, směřujících k plnění úkolů federace.

(2) Federální ministerstvo práce a sociálních věcí vydává předpisy k zákonům o sociálním zabezpečení, pokud jde o důchodové zabezpečení (pojištění), zabezpečení matky a dítěte, zabezpečení v nemoci a o zaopatřovací příspěvek členů rodin občanů konajících službu v ozbrojených silách.²⁰

Federální výbor pro ceny

§ 34

Federální výbor pro ceny zpracovává a předkládá vládě ČSSR

- a) návrh zásad cenové politiky zahrnující program základních cenových opatření a vývoje cen,
- b) návrh zásad regulace cen zahrnující zejména zásady pro určování základních složek cen a způsoby regulace cen.

§ 35

Federální výbor pro ceny stanoví ceny jednotlivých surovin, výrobků a služeb uvedených v části I a cenovou úroveň skupin surovin, výrobků a služeb uvedených v části II seznamu,²¹ který tvoří součást tohoto zákona.

§ 36

Federální výbor pro ceny stanoví, které podklady jsou mu ostatní federální orgány povinny předkládat. Od cenových orgánů republik nebo jejich prostřednictvím si opatřuje další podklady v dohodnutém rozsahu.

Federální výbor pro technický a investiční rozvoj

§ 37

Federální výbor pro technický a investiční rozvoj

- a) zpracovává a předkládá vládě ČSSR návrh koncepce státní technické politiky ČSSR a zásad jejího zabezpečení;

- b) navrhuje vládě ČSSR vybrané meziodvětvové programy technického rozvoje, financované z federálních prostředků, a způsob jejich financování, sleduje jejich plnění a zajišťuje hospodárné použití vynakládaných prostředků;
- c) navrhuje vládě ČSSR způsob financování. Výzkumu a vývoje a rámcové zásady řízení výzkumu a vývoje;
- d) navrhuje vládě ČSSR koncepci mezinárodní spolupráce v oblasti technického rozvoje, včetně licenční politiky a technické pomoci a plní další úkoly podle § 5 tohoto zákona;
- e) stanoví zásady pro činnost v oblasti vědeckých, technických a ekonomických informací.

§ 38

Federální výbor pro technický a investiční rozvoj

- a) připravuje technickoekonomické a územně technické podklady a posudky pro rozhodování vlády Československé socialistické republiky o investicích celostátního významu, financovaných ze státního rozpočtu federace, jakož i o jiných vybraných otázkách investičního rozvoje důležitých pro celou federaci,
- b) navrhuje vládě ČSSR technickoekonomické, právní a organizační opatření, jimiž se stanoví způsob přípravy a provádění investic; podle rozhodnutí vlády ČSSR činí opatření nezbytné k vytvoření podmínek pro uskutečňování jednotné investiční politiky v zásadních věcech.

Československá komise pro atomovou energii

§ 39

- (1) Federálnímu výboru pro technický a investiční rozvoj je podřízena Československá komise pro atomovou energii, která je federálním orgánem státní správy.
- (2) Komise se skládá ze stejného počtu občanů České socialistické republiky a Slovenské socialistické republiky. Jejího předsedu, místopředsedu a ostatní členy jmenuje a odvolává vláda ČSSR na návrh vlád obou republik.
- (3) Do působnosti komise patří:
 - a) zpracovávat a předkládat vládě Československé socialistické republiky návrh čs. jaderného programu a jeho financování ze státního rozpočtu federace a ve spolupráci s federálními a republikovými orgány zabezpečovat jeho plnění;
 - b) v souladu s čs. jaderným programem posuzovat využívání uranových rud v ČSSR a předkládat vládě ČSSR stanovisko k plánovanému rozsahu jejich těžby; schvalovat použití štěpných materiálů, jejich dovoz a vývoz;
 - c) vydávat ve spolupráci s Federálním výborem pro průmysl předpisy o jaderné bezpečnosti při projektování, výstavbě a provozu jaderných zařízení; dále zajišťovat evidenci o radioaktivních látkách a štěpných materiálech a dozírat na zneškodňování radioaktivních odpadů;
 - d) plnit v oblasti jaderné techniky úkoly mezinárodní spolupráce a styků.

Federální výbor pro průmysl

§ 40

- (1) Federální výbor pro průmysl zpracovává a předkládá vládě ČSSR návrh zásad průmyslové politiky; opírá se přitom zejména o technickoekonomické koncepce republik v odvětvích a oborech s vysokou integrační funkcí v československé ekonomice.
- (2) Federální výbor pro průmysl

- a) zpracovává a sleduje průmyslové výzkumné programy financované ze státního rozpočtu federace,
- b) připravuje a vládě ČSSR předkládá návrhy na investice financované ze státního rozpočtu federace.

§ 41

Federální výbor pro průmysl vydává právní normy, které upravují podmínky výroby, rozvoje a spotřeby elektřiny a podmínky výroby, rozvodu a využití topných plynů.²²

§ 42

Federální výbor pro průmysl eviduje stav a posuzuje potřeby ověřování nerostných zdrojů ČSSR; stanoví způsob výpočtu zásob ložisek nerostných surovin.²³

§ 43

- (1) Federální výbor pro průmysl koordinuje plnění výrobních úkolů pro potřebu obrany země.
- (2) Federální výbor pro průmysl plní dále úkoly ústředního orgánu státní správy pro vyhledávání, těžbu a zpracování uranových rud.

Federální výbor pro zemědělství a výživu

§ 44

- (1) Federální výbor pro zemědělství a výživu zpracovává a předkládá vládě ČSSR návrh zásad zemědělské politiky a politiky výživy lidu; opírá se přitom zejména o technicko-ekonomické koncepce rozvoje zemědělské a potravinářské výroby republik.
- (2) Federální výbor pro zemědělství a výživu
 - a) zpracovává a sleduje odvětvové výzkumné programy financované ze státního rozpočtu federace,
 - b) navrhuje vládě ČSSR vybrané akce, které jsou důležité pro celou federaci a na které mají být poskytnuty dotace a subvence ze státního rozpočtu federace.

§ 45

- (1) Federální výbor pro zemědělství a výživu zpracovává a předkládá vládě ČSSR návrh zásad soustavy ekonomických nástrojů v zemědělství, jakož i návrh zásad intervenční politiky ve výrobě potravinářského zboží.
- (2) Federální výbor pro zemědělství a výživu spravuje federální účelové finanční rezervy pro zemědělskou a potravinářskou výrobu.

§ 46

Federální výbor pro zemědělství a výživu vydává předpisy o veterinární ochraně a o rostlinno-lékařské ochraně (vnější karanténě) při dovozu, průvozu a vývozu.²⁴

Federální výbor pro dopravu

§ 47

- (1) Federální výbor pro dopravu zpracovává a předkládá vládě ČSSR návrh zásad dopravní politiky a koncepcí rozvoje dopravní soustavy.
- (2) Federální výbor pro dopravu
 - a) zpracovává a sleduje odvětvové výzkumné programy financované ze státního rozpočtu federace;
 - b) navrhuje vládě ČSSR vybrané akce, které jsou důležité pro celou federaci a na které mají být poskytnuty dotace a subvence ze státního rozpočtu federace.

§ 48

- (1) Federální výbor pro dopravu stanoví
 - a) jednotná pravidla dopravního provozu;²⁵
 - b) jednotné přepravní řády;²⁶
 - c) technické podmínky pro konstrukci dopravních prostředků a zařízení, popř. připravuje návrhy státních norem pro technickou způsobilost dopravních prostředků a zařízení a dopravních cest.²⁷
- (2) Federální výbor pro dopravu stanoví
 - a) zásady pro výkon státního odborného dozoru a státního, odborného technického dozoru v dopravě,²⁸
 - b) zásady pro ochranu a užívání dopravních cest.²⁹
- (3) Federálnímu výboru pro dopravu je podřízen Československý lodní registr.
- (4) Federální výbor pro dopravu řídí odborní přípravu a zabezpečuje mobilizační a bojovou připravenost železničního vojska.

§ 49

- (1) Federálnímu výboru pro dopravu přísluší:
 - a) vydávat předpisy podle zákona o civilním letectví,³⁰
 - b) plnit mezinárodní a společné funkce leteckého úřadu ČSSR, zahrnující uznávání leteckých dokladů pro letecký personál a techniku v mezinárodních stycích, zajišťování odborného šetření leteckých nehod v mezinárodním provozu, stanovení opatření k jednotnému používání čs. vzdušného prostoru pro civilní letectví a vykonávání dalších činností s tím souvisejících.³¹
- (2) Federálnímu výboru pro dopravu je podřízen Československý letecký úřad, který jako federální orgán státní správy plní mezinárodní a společné funkce v civilním letectví podle odstavce. 1 písm. b), a to v rozsahu stanoveném Federálním výborem pro dopravu.

§ 50

Federální výbor pro dopravu vydává předpisy podle zákona o námořní plavbě a plní funkce námořního úřadu ČSSR, zejména vede námořní rejstřík, uděluje právo plout pod československou vlajkou a vykonává státní dozor v oboru námořní plavby.³²

Federální výbor pro pošty a telekomunikace

§ 51

- (1) Federální výbor pro pošty a telekomunikace zpracovává a předkládá vládě ČSSR návrh koncepce rozvoje soustavy pošt a telekomunikací.
- (2) Federální výbor pro pošty a telekomunikace
 - a) zpracovává a sleduje odvětvové výzkumné programy financované ze státního rozpočtu federace,
 - b) navrhuje vládě ČSSR vybrané akce, které jsou důležité pro celou federaci a na které mají být poskytnuty dotace a subvence ze státního rozpočtu federace.

§ 52

- (1) Federální výbor pro pošty a telekomunikace
 - a) stanoví pravidla poštovního provozu a pravidla pro zařazování technických zařízení do poštovní sítě;
 - b) stanoví pravidla telekomunikačního provozu, pravidla pro zařazování technických zařízení do sítí, pravidla pro hospodaření s telekomunikačními okruhy a s rádiovým

spektrům a stanoví podmínky pro získání oprávnění k obsluze vysílacích rádiových stanic;

- c) stanoví zásady k jednotnému provádění státní inspekce telekomunikací a státního odborného technického dozoru na úseku pošt a telekomunikací.³³

- (2) Federální výbor pro pošty a telekomunikace
 - a) vydává poštovní známky a jiné poštovní ceniny a vykonává státní dozor nad jejich tiskem;
 - b) přiděluje rádiové kmitočty v případech vyžadujících mezinárodní koordinaci, vydává povolení na radiostanice cizích diplomatických úřadů v ČSSR a na palubní radiostanice s mezinárodním provozním oprávněním a vydává mezinárodně platná oprávnění k obsluze vysílacích rádiových stanic.

Federální výbor pro tisk a informace

§ 53

- (1) Federální výbor pro tisk a informace zpracovává a předkládá vládě ČSSR návrh zásad státní politiky na úseku tisku a jiných informačních prostředků, koordinuje její provádění a podílí se v rámci působnosti federace na řešení materiálních podmínek rozvoje hromadných informačních prostředků.
- (2) Federální výbor pro tisk a informace
 - a) organizuje poskytování informací o ČSSR a o činnosti federálních orgánů;
 - b) plní úkoly ústředního orgánu státní správy vůči organizacím a zařízením zřízeným k šíření informací za federaci.

§ 54

Federální výbor pro tisk a informace

- a) dbá o součinnost příslušných orgánů republik a jejich organizací a zařízení při šíření informací;
- b) sleduje uplatnění důležitých zájmů vnitřní a zahraniční politiky federace na úseku tisku a jiných informačních prostředků a projednává je s příslušnými orgány republik.

Č á s t t ř e t í

§ 55

- (1) Podrobnější vymezení úkolů federálních ministerstev a federálních výborů, zásad jejich činnosti a organizace upraví statuty, které schvaluje vláda ČSSR.
- (2) Vláda ČSSR stanoví po projednání s vládou ČSR a vládou SSR, které ústavy a zařízení (rozpočtové a příspěvkové organizace) budou podřízeny jednotlivým federálním ministerstvům a federálním výborům.

§ 56

Federální ministerstva a federální výbor dbají, aby stavy jejich pracovníků se přiměřeně skládaly z občanů obou republik.³⁴

§ 57

Působnost podle § 393 hospodářského zákoníku č. 109/1964 Sb. vydávat podrobnější předpisy o podnikovém rejstříku a o způsobu vedení rejstříků obchodních a společenstevních vykonává vláda ČSSR.

§ 58

Vláda ČSSR stanoví rámcové normy odpisů ze základních prostředků; na jejich základě Vydají předpisy o těchto odpisech příslušné orgány obou republik (§ 57 odst. 4 a § 391 odst. 2 hospodářského zákoníku č. 109/1964 Sb.).

§ 59

Působnost podle § 35 odst. 2 zákona č.30/1968 Sb., o státním zkušebnictví, vydávat předpisy o zkoušení drahých kovů se přenáší na Úřad pro normalizaci a měření.

§ 60

Zrušují se tyto předpisy, popř. dosud jejich nezrušené části:

1. ústavní dekret č. 1/1945 Sb., o nové organizaci vlády a ministerstev v době přechodné,
2. vládní nařízení č. 74/1951 Sb., kterým se zřizují ministerstva,
3. vládní nařízení č.19/1956 Sb., o zrušení některých ministerstev a ústředních orgánů státní správy,
4. zákonné opatření č.3/1963 Sb., o nové organizaci ústředního řízení v odvětví paliv, energetiky, dopravy a spojů,
5. zákon č. 115/1965 Sb., o změnách v organizaci a působnosti některých odvětvových ústředních orgánů,
6. zákonné opatření č. 1/1967 Sb., o změnách v organizaci a působnosti některých ústředních orgánů, s výjimkou § 8 odst. 2 a § 11,
7. zákon č. 29/1967 Sb., o zřízení a působnosti ministerstva zemědělství a výživy,
8. zákonné opatření č. 81/1967 Sb., kterým se rozšiřuje působnost ministerstva hornictví,
9. zákon č. 53/1968 Sb., o změnách v organizaci a působnosti některých ústředních orgánů, s výjimkou §12, 17 a 18.

§ 61

Tento zákon nabývá účinnosti dnem vyhlášení.³⁵

Praha: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – běžná spisovna, roky 1968 – 1970 (nespracované), kart. 190, sign. 366/364/2, č. j. 6681/70-12. Tiež: Návrh zákona o působnosti federálních ministerstev a federálních výborov. Osobný archiv Jozefa Žatkuliaka, materiál podpredsedu vlády ČSSR Karola Laca. – Cyklostyl, 28 s.

1 V „Dôvodovej správe“ k vládnemu návrhu zákona, ktorá bola v podstate totožná (!) s „Dôvodovou správou“ z 21. decembra 1968 (pozri dokument č. 16), no text návrhu zákona z 12. decembra 1968 mal len 50 paragrafov (in SNA, f. ÚV SSR – zasadania vlády SSR 1969–1975, kart. 10, zasadanie 25. 4. 1969, č. sp. 28985/68-12. Návrh zákona o působnosti federálních ministerstev a federálních výborov, predložený vládě 21. decembra 1968, no jeho prerokovanie pre jeho nedostatočnú pripravenosť bol odložený (pozri dokument č. 12 z 5. 12. 1968 – materiál O. Černíka), sa zdôraznila jeho nadväznosť na Ústavný zákon č. 171/1968 Zb. o zriadení federálních ministerstev a federálních výborov z 19. decembra 1968 (pozri dokument č. 13), ktorý dával len východiskovú právnu bázu pre vymedzenie působnosti ministerstev a výborov. Preto účelom návrhu zákona bolo: – na horizontálnej úrovni vymedziť působnosť medzi federálními ministerstvami a federálními výbormi navzájom a voči vládě: - po vertikálnej línii, a to vo vzťahoch k príslušným orgánom republik, – a obecne, z hľadiska vydávania obecne záväzných právnych predpisov. In: Dôvodová správa k Návrhu zákona o působnosti federálních ministerstev a federálních výborov, 11 s. In: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – běžná spisovna, roky 1968–1970 (nespracované), sign. 366/364/2, kart. 190, č. j. 6681/70-12.

Zároveň bolo treba v zákone stanoviť v zmysle článku 144 odst. 2 ústavného zákona

č. 143/1968 Zb. o československej federácii z 27. októbra 1968 (podrobne ŽATKULIAK, Jozef (ed.). *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968. Federalizácia československého štátu 1968-1970*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970. Díl 5/1. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1996, s. 346 – 375. Zložitost prípravy ústavného zákona však pozri od s. 276.), ktoré právomoci, určené už taxatívne prináležia jednotlivým federálnym ministerstvám a federálnym výborom. Vztahovalo sa to predovšetkým na dosť všeobecne, i keď v ústavnej rovine dostatočne, formulované články 7 až 28 druhej hlavy ústavného zákona č. 143. K problematike návrhu zákona o působnosti... tiež dokumenty z 5. 12., 21. 12. 1968, zo 17. 1., 4. 4., podrobne 25. 4. a 27. 11. 1969. K legislatívne dokumenty z 3. 12. 1968, 13. a 28. 8. 1969.

No treba pripomenúť „už len“ zákon č. 133/1970 Zb. o působnosti federálních ministerstev z 20. decembra 1970 (pozri príslušný dokument č. 77, pričom už nezahrňoval federálne výbory, ktoré boli zrušené), a tento vlastne, po zmenách, ktoré priniesla realizačná smernica ÚV KSČ z mája 1969 (pozri príslušné dokumenty č. 41, 46 a 49), posudzoval predmetný návrh zákona z 24. marca 1969 (dok. 35).

- 2 V „Obecných ustanoveniach“, teda prvá časť návrhu zákona (porovnaj články 7 až 12 ústavného zákona č. 143, ŽATKULIAK, Jozef (eds.), s. 348-350), sa charakterizovalo poslanie všetkých federálních ministerstev a výborov. Podrobnejšie sa v paragrafoch 1 až 11 rozvzdali ich práva a povinnosti s prihliadnutím na závery decembrového zasadania Národného zhromaždenia z roku 1968 v oblastiach terciálnej sféry, zdravotníctva, školstva, rozpočtu federácie, zahraničný obchod a pod., pričom sa malo prihliadať na **výlučnú právomoc republik** (podč. J. Ž.). Zároveň v uvedených paragrafoch stanovili zásady vzájomnej spolupráce federálních ministerstev a federálních výborov. K návrhu zákona o ich působnosti vypracovali jednotlivé rezorty rozsiahle materiály, ktoré sa dotýkali nielen už spomenutých sfér, ale aj v oblasti kultúry (pozri dokument č. 2 z 19. 9. 1968), energetiky, nerastných surovín, železničnej dopravy (riadenie železníc, správa vozového parku, rozdelenie údržby – všetky sa zastávali centrálného riadenia, hoci práve to spôsobovalo vážne problémy pri vymedzení zákona, pozri dok. 37 a 40 a pozn. 35), organizácie súdov a prokuratúry, vojenského súdnictva (Pozri dokument č. 57 zo 17. 12. 1969, no najmä návrhy zákona FELCMAN, Ondřej – VONDROVÁ, Jitka (eds.): *Vláda a prezident. Období normalizace (září 1968 – říjen 1969)*. Ediční řada..., Díl 8/2 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2010, s. 267-272, 371-378.), spojov, uzatvárania medzinárodných zmlúv, působnosti federálního výboru pre investičnú výstavbu a dokonca aj federálního výboru pre priemysel. Prirôdzené, materiály sa podkladovo vzťahovali na návrh zákona o působnosti federálních ministerstev a federálních výborov z 21. 12. 1968 a k jeho ďalšiemu rozpracovaniu. Podrobne: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – běžná spisovna, roky 1968 – 1970 (nespracované), sign. 366/364/2, kart. 193. Pozri tiež dokument vlády ČSR č. 45 zo 7. 7. 1969.
- 3 V nadväznosti na predchádzajúce sa vo „zvláštnych ustanoveniach“ odlišovali jednak federálne ministerstvá z oblasti výlučnej působnosti federácie (tu nedochádzalo k delbe dovtedajšej působnosti vo vzťahu k republikám, čl. 7 ústavného zákona č. 143), jednak federálne ministerstvá a federálne výbory z oblasti spoločnej působnosti federácie a republik (čl. 8 a 9 ústavného zákona č. 143, ŽATKULIAK, Jozef, pozn. 1, s. 348). V „Dôvodovej správe“ k návrhu zákona sa ďalej odôvodňovala působnosť jednotlivých federálních ministerstev a výborov, ako aj odvolania na predchádzajúce právne normy z 50. a 60. rokov a viaceré články ústavného zákona o československej federácii z októbra 1968.
- 4 Odvolania na Zákon č. 70/1965 Sb., o Sboru národní bezpečnosti, Zákon č. 88/1952 Sb., o materiálním zabezpečení příslušníků ozbrojených sil, Zákon č. 76/1959 Sb., o některých služebních poměrech vojáků, ve znění zák. opatření předsednictva Národního shromáždění č. 165/1964 Sb., § 162 odst.2 a § 206 odst. 2 zákoníku práce č.65/1965 Sb. Zákon č.32/1957 Sb., o nemocenské péči v ozbrojených silách, ve znění zákona č.87/1968 Sb., o změnách v nemocenském pojištění a v nemocenské péči, § 96 odst.2 a 3, § 99 odst. 2 písm.b), § 106 a § 143 odst.4 zákona č.101/1964 Sb., o sociálním zabezpečení § 80 zák. č.20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu § 12 zák. č.33/1965 Sb., o úhradě nákladů vznikajících státu z úrazů, nemocí z povolání a jiných poškození na zdraví (o regresních náhradách).
- 5 Meniaci § 6 odst.1 písm.c) zákona č.110/1964 Sb., o telekomunikacích.
- 6 Meniaci § 4 odst.. 2 zák.č.70/1965 Sb., o Sboru národní bezpečnosti.
- 7 § 10 zák.č. 69/1951 Sb.o ochraně státních hranic, Zákon č. 245/1921 Sb., o státních hranicích, ve znění pozdějších předpisů .
- 8 § 5 odst.4 zákona č.163/1960 Sb., o státním znaku a státní vlajce.
- 9 Zákon č. 68/1951 Sb., o dobrovolných organizacích a shromážděních, ve znění vl. nař.č.122/1951

- Sb. a vl. nař. č. 34/1951 Sb., c dalších přesunech působnosti a o jiných zjednodušeních veřejné správy. Zákon č. 126/68 Sb.
- 10 § 16 odst.1 písm.a) vl.nař.č.54/1953 Sb., o provozu na silnicích, ve znění zák. opatření předsednictva Národního shromáždění č.13/1956 Sb.
- 11 Zákon č.52/1949 Sb., o hlášení obyvatelstva, ve znění zákona č.76/1957 Sb. a zákona č.68/1965 Sb.
- 12 Zákon č.68/1965 Sb., o pobytu cizinců na území CSSR.
- 13 § 16 odst.2 zák.č.40/1961 Sb., o obraně Československé socialistické republiky, § 3 branného zákona č. 92/1949 Sb., ve znění zákona č.19/1958 Sb.
- 14 § 3 odst. 2 zákona č. 41/1953 Sb., o peněžní reformě.
- 15 § 7a odst. 1 zákona č. 107/1953 Sb., o devizovém hospodářství, ve znení zákona č. 64/1958 Sb.
- 16 § 1, § 3 odst.4 a § 8 odst. 1 zákona č. 119/1948 Sb., o státní organizaci zahraničního obchodu a mezinárodního zasilatelství.
- 17 § 2 zák.č.119/1948 Sb., o státní organizaci zahraničního obchodu a mezinárodního zasilatelství.
- 18 § 7a odst. 2 zákona č. 107/1953 Sb. o devizovém hospodářství, ve znení zákona č. 64/1958 Sb.
- 19 Celní zákon č. 36/1953 Sb.
- 20 Zákon č. 101/1964 Sb., o sociálním zabezpečení, a zákon č. 103/1964 Sb., o sociálním zabezpečení družstevních rolníků, oba zákony ve znění zákona č. 89/1968 Sb.
- 21 Seznam surovin, výrobků a služeb, jejichž ceny určuje Federální výbor pro ceny, 3 s.
- 22 Elektrizační zákon č. 79/1957 Sb. a plynárenský zákon č. 67/1960 Sb.
- 23 Vládní nařízení č. 11/1958 Sb., o organizaci státní geologické služby.
- 24 § 8 zákona č. 66/1961 Sb., o veterinární péči; § 21 zákona č. 61/1964 Sb., o rozvoji rostlinné výroby.
- 25 § 4 odst. 2 zák. č. 51/1964 Sb., o drahách, § 67 zák. č. 47/1956 Sb., o civilním letectví, § 17 zák. č. 26/1964 Sb., o vnitrozemské plavbě.
- 26 § 392 odst. 4 hospodářského zákoníku č. 109/1964 Sb. a § 319 občanského zákoníku č. 40/1964 Sb., § 4 odst. 2 zák. č. 51/1964 Sb. o drahách, § 12 odst. 1 písm. d) zákona č. 57/1950,Sb., o úpravě, podnikání v silniční dopravě, § 55 odst. 1 zák. č. 47/1956 Sb., o civilním letectví, § 19 odst. 3 zák. č. 26/1964 Sb., o vnitrozemské plavbě, § 43 zák. č. \$1/1952 Sb., o námořní plavbě.
- 27 § 26 zák. č. 51/1964 Sb., o drahách, § 9 odst. 2 zák. č.26/1964 Sb., o vnitrozemské plavbě § 67 zák. č. 47/1956 Sb., o civilním letectví § 6 odst. 1 písmi, c) vládního nařízení č.54/1953 Sb., o provozu na silnicích.
- 28 § 20 zák. č.51/1964 Sb., o drahách, § 8 zák. č. 57/1950 Sb., o úpravě podnikání v silniční dopravě, § 2 odst. 1 zák.č.26/1964 Sb., o vnitrozemské plavbě § 1 a 4 odst. 2 zák.č.203/1964 Sb., o úpravě některých úkolů státní správy v civilním letectví.
- 29 § 24 zák. č. 135/1961 Sb., o pozemních komunikacích (silničního zákona).
- 30 § 2 a 67 zákona č.47/1956 Sb., o civilním letectví.
- 31 Bližšie paragrafy zákona č. 47/1956 Sb. o civilním letectví, Úmluva o mezinárodním civilním letectví (č. 147/1947 Sb.), dvoustranné mezistátní dohody o letecké dopravě.
- 32 Zákon č. 61/1952 Sb. o námorní plavbě.
- 33 Poštovní zákon č.222/1946 Sb., Zákon č. 110/1964 Sb., o telekomunikacích.
- 34 Pozri dokumenty č. 8 a 9 z 2. 12. 1968.
- 35 Prijatím zákona nemali vzniknúť nové požiadavky na štátne výdaje. Náklady federácie a republiky mali ostať na úrovni roku 1968 a mali byť predmetom rozdelenia dovedy jednotného štátneho rozpočtu (pozri dokument č. 29 zo 17. 2. 1969). Na spoločnej porade predsedníctiev vlád ČSSR, ČSR a SSR 1. apríla 1969, ktorej sa zúčastnili O. Černík, S. Falťan, F. Hamouz, K. Laco, V. Valeš, Š. Sádovský, J. Hanus, J. Zrak, L. Adamec, A. Červinka, J. Gajdošík, J. Typolt, M. Kohoutek, J. Kraus, sa dohodlo poslane upraveného textu návrhu zákona, najmä pokiaľ išlo železničnú dopravu, pôsobnosti Federálneho výboru pre technický a investičný rozvoj, Federálneho výboru pre ceny a pod. Tiež sa dohodlo na organizačnej štruktúre a počtoch pracovníkov federálnych orgánov. Bližšie FELCMAN, Ondřej – VONDROVÁ, Jitka (eds.): *Vláda a prezident. Období normalizace (září 1968 – říjen 1969)*. Ediční řada..., Díl 8/2 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2010, s. 330.

1969, 4. apríl, Praha. – Správa Predsedníctva vlády ČSSR o prerokovaní návrhu zákona o pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov.

[...]a

Návrh zákona byl původně připraven vládní odbornou komisí složenou ze zástupců ČNR, SNR a vlády ČSSR. V prosinci 1968¹ byl návrh zaslán ke stanovisku všem členům vlády a předsednictvu ČNR a SNR. V lednu 1969 k němu sdělili své připomínky ministři federální vlády, řada ministerstev ČSR a vláda SSR.

Podle rozhodnutí federální vlády znovu v únoru projednali ministři ČSSR s příslušnými ministry ČSR a SSR navrhované vymezení působnosti jednotlivých federálních ministerstev a federálních výborů.² Předložené dohodnuté závěry i rozporné otázky byly posouzeny na poradách u místopředsedy vlády soudruha [Karola] Laca za účasti představitelů příslušného federálního i republikových orgánů. V těchto jednáních byla blíže objasněna zaujatá stanoviska, zvážena z věcných aspektů a konfrontována s ústavním zákonem o čs. federaci, přičemž se ve většině případů podařilo dosáhnout přijatelného řešení. Podle výsledků těchto jednání byl upraven návrh zákona a projednán na poradě ministrů federální vlády dne 14. března, a to především z hlediska koncepce zabezpečení základních úkolů federace i z hlediska možných střetů mezi jednotlivými federálními orgány.

A. Významnější změny návrhu provedené podle výsledků připomínkového řízení³

1. a) Obecná část byla doplněna ustanovením o úkolech federálních ministerstev a federálních výborů na úseku obrany. Tím jsou v obecné části vyjádřeny základní okruhy působnosti federace (hospodářská politika, normotvorná činnost, mezinárodní styky spolupráce, obrana země), kde ve větší či menší míře připadá úloha všem federálním orgánům.
 - b) Usnesením Národního shromáždění ze dne 19. prosince 1968 bylo uloženo vládě ČSSR, aby v připravovaném kompetenčním zákoně vymezila úkoly federálních orgánů na úseku péče o zdraví lidu. Obdobně některá ministerstva ČSR a SSR, zejména z tzv. terciární sféry, poukázala na to, že na úrovni federace není příslušný korespondující orgán a že by mělo být zvlášť zabezpečeno, aby federální orgány patřičně přihlížely k potřebám těchto úseků (při stanovení dotací a subvencí ze státního rozpočtu federace, při provádění zahraniční obchodní politiky atd.). V tomto smyslu byl také návrh doplněn (§ 7).
2. Ustanovení o federálních ministerstvech zahraničních věcí a národní obrany byla podle přání těchto resortů rozvedena.
3. Do ustanovení o federálním ministerstvu vnitra bylo zařazeno zmocnění pro ministra vnitra ČSSR, aby v dohodě s ministry vnitra ČSR a SSR vyčlenil z SNB složky a stanovil jim úkoly při ochraně ČSSR a federálních orgánů.
4. Z ustanovení o federálním ministerstvu plánování bylo vypuštěno, jaké druhy národohospodářských dokumentů (dlouhodobý výhled, střednědobý plán, hospodářskou směrnicí) ministerstvo připravuje a ponechalo se jen znění o návrzích plánů, protože tyto otázky má upravit zákon o plánování. Funkce ústředního řízení na úseku uranových rud se svěřuje Federálnímu výboru pro průmysl.
5. Ustanovení o federálním ministerstvu financí byla rozšířena tak, že se výslovně uvádí příprava návrhů koncepcí finanční politiky i jednotných zásad finančního hospodaření

podniků, a dále, že ministerstvo koordinuje opatření finanční a měnové politiky. Generální ředitel SBČS souhlasí s touto koordinační funkcí ministerstva, ovšem za podmínky, že z toho nevyplývá „vrchnostenská“ postavení ministerstva.

6. Z ustanovení o federálním ministerstvu zahraničního obchodu byla vypuštěna ustanovení o tom, že ministerstvo:
 - vydává organizacím oprávnění k zahraničně obchodní činnosti. Místo toho je navržen dvojitý režim: jednak pro organizace založené federací nebo s převažující federální účastí, jednak pro ostatní organizace. V prvním případě federální ministerstvo tato oprávnění samo uděluje, v druhém případě stanoví pro příslušná ministerstva republik, za kterých podmínek mohou tato oprávnění udělovat,
 - plní úkoly ústředního orgánu vůči federálním podnikům zahraničního obchodu (zůstávají mu podřízeny jen organizace pro námořní dopravu a pro zahraniční obchod s vojenskou technikou; pokud jde o zbývající podniky, bude se postupovat podle zákona o socialistickém podniku).Dále se na podmínky federace přispůsobí struktura celní správy, a to tak, že se zřizuje Celní ředitelství pro ČSR a Celní ředitelství pro SSR. Jde sice o orgány federace, ale toto opatření umožní, aby byl lepší přehled o celní politice podle jednotlivých republik.
7. Ustanovení o federálním ministerstvu práce a sociálních věcí byla rozšířena o zmocnění k vydávání všech předpisů podle důchodových zákonů, a to pokud jde o důchodové zabezpečení (pojištění), o zabezpečení matky a dítěte a o zabezpečení v nemoci. Tím není dotčena dosavadní působnost Ústřední rady čs. ROH, pokud jde o nemocenské pojištění pracovníků v zaměstnaneckém poměru.
8. Ustanovení o Federálním výboru pro ceny byla upravena tak, že výbor bude stanovit nejen ceny jednotlivých surovin, výrobků a služeb, ale i cenovou úroveň skupin surovin, výrobků a služeb. Z tohoto hlediska byl také podstatně přepracován návrh seznamu, v němž jsou tyto položky uvedeny.
9. Ustanovení o Federálním výboru pro technický a investiční rozvoj byla rozšířena o působnost výboru na úseku investic.
10. V ustanoveních o Federálním výboru pro průmysl se uvádí širší zmocnění k právním úpravám na úseku energetiky a plynárenství (původně zaměřeno na vydávání dispečerských řádů a provozních pravidel), a to všeobecně k úpravě podmínek výroby, rozvodu a spotřeby. Dále byla vypuštěna ustanovení o Komisi pro klasifikaci zásob ložisek nerostných surovin s tím, že tato činnost patří republikám.
11. Ustanovení o Federálním výboru pro zemědělství a výživu byla rozšířena o správu federálních účelových rezerv a o zmocnění k vydávání předpisů o veterinární a rostlinolékařské ochraně ve vztahu k zahraničí.
12. Ustanovení o Federálním výboru pro dopravu byla rozšířena o uvedení podřízenosti Čs. lodního registru a železničního vojska. Dále se specifikuje působnost výboru na úseku civilního letectví, a to jednak normotvorná, jednak při výkonu mezinárodních a společných funkcí leteckého úřadu ČSSR. K zabezpečení tohoto výkonu operativním orgánem se navrhuje zřídit Čs. letecký úřad podřízený výboru.
13. V ustanoveních o Federálním výboru pro pošty a telekomunikace se přímo uvádí, že výbor vydává poštovní známky a jiné poštovní ceniny (místo původního textu, že upravuje vydávání poštovních známek a cenin) a dále se vypočítávají předpisy, které výbor je zmocněn vydávat k zákonu o telekomunikacích.

14. Ustanovení o Federálním výboru pro tisk a informace byla rozšířena o úkol výboru podílet se na řešení materiálních podmínek rozvoje hromadných informačních prostředků.
15. V ustanoveních o zásadách státní politiky byl sjednocen postup tak, že příslušný resort zpracovává s a předkládá návrh těchto zásad vládě ČSSR.

B. Přípomínky, kterým nebylo možno vyhovět, které však byly vysvětleny

1. Některé federální orgány se domáhaly toho, aby v zákoně bylo konkrétně uvedeno, návrhy kterých zákonů připravují. Např. federální ministerstvo financí připravuje návrhy zákonů o pravidlech rozpočtového hospodaření, o zásadách daňového zákonodárství, o čs. měně, o peněžních ústavech apod., federální ministerstvo zahraničního obchodu návrh zákona o úpravě vztahů vznikajících při provádění zahraničního obchodu, federální ministerstvo práce a sociálních věcí návrhy zásad jednotné úpravy důchodového a nemocenského zabezpečení atd. Generální prokuratura požadovala, aby byl uveden federální orgán, který bude připravovat návrhy občanského zákoníku, trestního zákoníku apod.
Těmto připomínkám nebylo vyhověno z toho důvodu, že při přípravě návrhů zákonů nejde o samostatnou funkci resortní státní správy, ale o přípravné práce pro federální vládu, která je nositelem zákonodárné iniciativy. Ostatně tuto zákonodárnou iniciativu vůči Federálnímu shromáždění mají i obě národní rady, president ČSSR, jakož i orgány a poslanci Federálního shromáždění.⁴

[...] ^b

2. Obdobně se to týká připomínek některých federálních resortů, aby byly uvedeny různé formy jejich spolupráce s těmi resorty, které jsou příslušné v určitých agendách státní správy (např. při přípravě opatření důchodové politiky, mzdových opatření atd.). Také tyto případy jsou kryty obecnou částí zákona; ve statutech mohou být tyto různé formy součinnosti federálních orgánů podrobněji rozvedeny.
3. Řada připomínek směřovala k tomu, aby na federální orgány (zejména na Federální výbor pro průmysl a Federální výbor pro zemědělství a výživu) byla v širší míře přenesena zmocnění k vydávání prováděcích předpisů. Tomu však brání ústavní zákon o čs. federaci, který ČSSR svěřuje většinou zákonodárství, popřípadě jen stanovit zásady zákonů (např. o družstevnictví). S ohledem na to se federální orgány vybavují zmocněními v těch případech, kdy to vyplývá z mezinárodních souvislostí nebo kdy ústavní zákon výslovně umožňuje nižší – než zákonodárnou – federální úpravu.
4. Ve struktuře federální správy se uplatňuje zásada koncentrace hlavních oblastí hospodářské politiky u příslušných orgánů. Výjimky se provádějí jen tehdy, jestliže specifická určitá odvětví je taková, že si vyžaduje jistou úlohu resortního orgánu. V návrhu k tomu dochází ve dvou případech:
 - Federální výbor pro zemědělství a výživu odpovídá za soustavu ekonomických nástrojů v zemědělství a za intervenční politiku v potravinářském průmyslu,
 - Federální ministerstvo zahraničního obchodu řídí provádění cenové politiky v oblasti zahraničních obchodních vztahů.

Jinak požadavky ostatních federálních orgánů, aby v hlavních oblastech hospodářské politiky byly určitým dílem vybaveny pravomocí (především na úseku cenovém), se neukázaly účelné.

C. Sporné a otevřené otázky⁵

1. Federální výbor pro technický a investiční rozvoj doporučuje, aby byl vybaven pravomocí navrhnout vládě ČSSR způsob financování výzkumu a vývoje a rámcové zásady řízení výzkumu a vývoje § 37 písm. c) a dále technickoekonomická, právní a organizační opatření pro přípravu a provádění investic – § 38 písm. b). Zdůvodňuje to tím, že bez těchto opatření by se dobře nemohlo zabezpečit ustanovení čl. 21 odst. 1 ústavního zákona o čs. federaci, podle něhož „v ČSSR se uskutečňuje jednotná vědecká, technická a investiční politika v základních otázkách“.

Ministerstvo výstavby a techniky ČSR s navrhovaným textem nesouhlasí, protože podle jeho názoru překračuje působnost federace. Odvolává se na čl. 21 odst. 2 ústavního zákona, který taxativně uvádí, že „do působnosti ČSSR patří:

- a) vypracovat koncepci rozvoje vědy a techniky a stanovit způsob financování,
- b) rozvíjet mezinárodní spolupráci včetně licenční politiky,
- c) rozhodovat o investicích celostátního významu, financovaných ze státního rozpočtu federace“.

Z těchto ustanovení nelze vyvodit působnost federace k obecným opatřením na úseku výzkumu a vývoje ani na úseku investic. Pokud by text v návrhu zůstal, bylo by třeba jej vykládat tak, že se vztahuje jen na federální sféru, tj. na federální výzkumné ústavy a federální investice, nikoli však na národní sféru, tj. na výzkumnou a vývojovou základnu podléhající republikám a na investice republikové, podnikové a místní.

2. Návrh zatím zpravuje jenom funkce státní správy v úzkém slova smyslu na úseku železniční dopravy: Federálnímu výboru pro dopravu svěřuje vydávat přepravní řády, pravidla provozu apod., kdežto výkonná činnost (zejména plnění funkcí tzv. drážního orgánu) bude patřit republikám.

Dosud stále je otevřena otázka řízení a organizace železnic. Federální výbor pro dopravu a částečně i ministerstvo dopravy ČSR je pro to, aby železnice i nadále byly řízeny jednotně a aby byly organizovány jako jeden federální podnik (který by tedy byl napojen na státní rozpočet federace). Vidí v tom lepší podmínky pro zabezpečování základních úkolů provozního a investičního charakteru, hospodárnosti řídicího aparátu i plnění úkolů týkajících se obrany. Předpokládá přitom, že ve vnitřní struktuře železničního podniku by došlo k značné decentralizaci tak, aby bylo mimo jiné umožněno republikám podílet se na rozhodování o základních otázkách řízení a rozvoje železnic na jejich území (v otázkách kádrových, investičních apod.).

Ministerstvo dopravy, pošt a telekomunikací SSR požaduje, aby zabezpečování železniční dopravy (jakožto podnikatelsko-hospodářské sféry) bylo plně věcí národních republik, tedy aby byly zřízeny 2 železniční podniky - česká a slovenský, které by navzájem byly v hospodářských vztazích. Vychází z toho, že železniční doprava je důležitou součástí národní ekonomiky a že její vyjmutí z ní by značně oslabilo právo národa komplexně si řídit svou ekonomiku. I při konstrukci dvou železničních podniků počítá s tím, že by některé základní činnosti byly zabezpečovány společně (např. vozový park by se nedělil, zůstal by jednotný a byl by spravován organizací, kterou by si oba podniky zřídily).⁶

3. Federální výbor pro ceny doporučuje, aby také stanovil velkoobchodní cenovou úroveň stavebních prací a montáží (položka č. 34 v části II/A). Zdůvodňuje to tím, že jde o služby, které jsou významné pro jednotný trh, a proto by jejich ceny měly vycházet ze stejné úrovně. Český cenový úřad a ministerstvo stavebnictví ČSR žádají tuto položku ze seznamu vypustit, protože stavební práce a montáže se provádějí převážně v rámci

republik.

4. Byly vzneseny požadavky, aby navrhovaným kompetenčním zákonem byla také vyřešena organizační stránka problematiky průmyslových práv, normalizace, měrové služby a zkušebnictví ve federaci. Podle § 5 zákona č. 170/1968 Sb., o některých opatřeních souvisejících s federativním uspořádáním státu, působí Úřad pro patenty a vynálezy a Úřad pro normalizaci a měření nadále, až do nové zákonné úpravy; přitom oba úřady jsou podřízeny Federálnímu výboru pro technický a investiční rozvoj.

[...]^c

Základní problém tkví ve vymezení působnosti obou úřadů. Ústavní zákon o čs. federaci stanoví, že „normalizace, věci měř a vah, průmyslová práva“ patří do společné působnosti federace a republik (čl. 8) a že federaci patří „úprava ochrany výroby a obchodu, jakož i zájmů spotřebitelů, zejména úprava průmyslových práv, normalizace, státního zkušebnictví a státní inspekce“ (čl. 24). Tedy úkolem nové zákonné úpravy (§ 5 zákona č. 170/1968 Sb.) má být provedení dělby mezi federací a republikami. To však návrh neřeší; podle sdělení předsedů obou úřadů bylo v jednání se zástupci republik dosaženo dohody, že úkoly i nadále mají zabezpečovat oba úřady na úrovni federace. Pominou-li se ústavněprávní aspekty, ani po věcné stránce není otázka tak jednoznačná (výkon státní měrové služby, zkušebnictví apod.).

S ohledem na tyto možné ústavněprávní a věcné komplikace se zdá nejúčelnější řešení, aby organizační stránka na úseku průmyslových práv byla spojena s materiální úpravou. Přípravovaným zákonem o průmyslových právech by tedy mohla být vyjasněna působnost federace a republik a její organizační zabezpečení.

Pokud jde o otázky normalizace, měř a vah, zkušebnictví, bylo by třeba s ohledem na ústavní zákon o čs. federaci tyto otázky podrobněji analyzovat a projednat s vládami obou republik.

Do doby vyřešení těchto otázek by promítnutí národního principu do výstavby obou úřadů mohlo být provedeno i bez přijetí nového zákona o postavení úřadů.⁵

[...]^d

Prameň: SNA, f. Úřad vlády SSR – zasadania vlády SSR 1969 – 1975, kr. 10, zasadanie 25. 4. 1969, č. sp. 40/69 - ZO. Tiež: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – běžná spisovna, roky 1968–1970 (nespracované), sign. 366/364/2, kart. 190, č. j. 6681/70-12. – *Cyklostyl*, 13 s.

- a Vpravo hore napísané 4. dubna 1969, pod tým v strede Zpráva o projednání návrhu zákona o působnosti federálních ministerstev a federálních výborů.
- b 5 riadkov o možnosti zákonodarnej iniciatívy ČNR a SNR.
- c 2 odstavce o otvorených možnostiach riadenia oboch úradov.
- d Príloha o Federálnom patentovom úrade a o Federálnom úrade pre normalizáciu a merania, 3 strany.

- 1 Návrh na usporiadanie federálnych výkonných orgánov z 10. 10. 1968. In: SNA, f. ÚV SSR – Vláda ČSSR 1960 – 1968, zasadanie vlády 24. 10. 1968, kr. 470, č. sp. 23 678/68/18. s. 121-125. Návrhy zákonov pozri aj SNA, f. ÚV SSR – Vláda ČSSR, kr. 472, zasadanie vlády 21. 11. 1968, č. sp. 26 931/68-12. Návrhy zákonov publikované FELCMAN, Ondřej – VONDROVÁ, Jitka (eds.): *Vláda a prezident. Období normalizace (září 1968 – říjen 1969)*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967 – 1970, Díl 8/2 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2010, s. 170-179. Pozri aj dokument č. 16 z 21. 12. 1968.
- 2 Pozri dokument 22 zo 17. 1. 1969, ako aj č. 29 zo 17. 2. 1969.
- 3 Podrobne pozri dokument č. 35 z 24. 3. 1969, a to aj v komparácii s jednotlivými článkami návrhu

- zákona a pripomienkami uvedenými v tomto dokumente. Porovnaj s programami národných vlád z 23. a 24. 1. 1969.
- 4 Pozri dokumenty č. 10-12 z 3. 12., 5. 12. (Návrh zásad štruktúry FZ...), dokument 25 z 29. 1. 1969, plán práce SNR z 21. 3. 1969 v dok. 34. Predsedníctvo vlády ČSSR 4. 4. 1969 k návrhu zákona o pôsobnosti..., zdôraznilo, že návrh sa predkladá podľa dohody predsedníctiev vlád z 1. 4. 1969 ku konečnému stanovisku (podč. J. Ž.). Pozri rokovanie FELCMAN, Ondřej – VONDROVÁ, Jitka (eds.). *Vláda a prezident*, s. 315-316, 329-330. Na rokovanie vlády SSR 25. 4. 1969 bol priložený návrh zákona z 21. 12. 1968 (pozri príslušný dokument 16 a dokument č. 35 z 24. 3. 1969, ako aj pozn. 6), In: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – běžná spisovna, roky 1968 – 1970 (nespracované), sign. 366/364/2, kart. 193.
 - 5 Legislatívna rada vlády ČSSR zaujala k návrhu zákona o pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov, ktorý naplňoval ústavný zákon č. 171/1968 Zb. o zriadení federálnych ministerstiev a federálnych výborov (pozri dokumenty 13, 14 a 10 z 19. 12. 1968 a 3. 12. 1968), podobné stanovisko ako vyznela uvedená správa Predsedníctva vlády ČSSR. Legislatívna rada vlády ČSSR pritom zohľadňovala stanoviská českej vlády z 22. apríla 1969, ktorej pripomienky sa okrem iného vzťahovali „na prekročovanie právomoci“ federálnych orgánov, ktoré sa niekde „posúvali až do oblasti prevádzacích predpisov“. (Porovnaj dokument vlády ČR zo 7. 7. 1969). Dokonca: „*Formulácie niektorých ustanovení vytvára možnosť vertikálnych vzťahov nadriadenosti* (podč. J. Ž.) *federálnych orgánov voči orgánom republík*“, hoci sa v dôvodovej správe k návrhu zákona zdôrazňovala úprava pôsobnosti výlučnej právomoci federálnych orgánov, spoločnej právomoci federálnych a národných orgánov (pomerne nejasné formulácie v článkoch 7 až 28 ústavného zákona č. 143/1968 Zb. z 27. októbra 1968), ako aj výlučnej právomoci národných orgánov. Ďalej sa nevyriešili kompetencie v oblasti investičnej výstavby, technického rozvoja a pod. Vláda ČR navrhovala zriadenie federálneho podniku pre oblasť železničnej dopravy. In: NA ČR, A ÚV KSČ, f. 10/7, Politicko-právna komisia byra ÚV KSČ pre riadenie straníckej práce v Čechách 1969 – 1970, sv. 1, ar. j. 1, zasadanie 7. 5. 1969. Určujúce stanovisko k návrhu zákona zaujalo rokovanie predsedníctiev federálnej a národných vlád 21. mája 1969. In: FELCMAN, Ondřej – VONDROVÁ, Jitka (eds.). *Vláda a prezident. Období normalizace (září 1968 – říjen 1969)*, s. 349–353. Pozri dokumenty z oddelení ÚV KSČ z 9. a 24. 6. 1969 a z 28. 1. a 20. 12. 1970.
 - 6 V *Stanovisku vlády SSR k návrhu zákona o pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov* z 25. 4. 1969 sa vláda SSR opierala o svoje uznesenie zo 17. 1. 1969. Vláda zároveň upozornila, že „*v tomto znení návrh celkom nevylučuje nebezpečenstvo deformácie ústavných princípov*, (podč. J. Ž.) *na ktorých je československá federácia založená, a žiadala väčšiu konkretizáciu ustanovení o pôsobnosti federálnych orgánov*.“ Nevyriešilo sa kreovanie Federálneho patentového úradu a Federálneho úradu pre normalizáciu a meranie. Vláda sa postavila za „*zriadenie dvoch železničných podnikov, riadených orgánmi národných republík*“. Ďalej sa nevyriešil ani problém určovania cien v kompetencii Federálneho výboru pre ceny (porovnaj v dokumentoch národných vlád z júla 1969, všetkých vlád zo 14. 10., 19. a 27. 11. 1969). Vláda v uznesení č. 11 z 25. 4. 1969 schválila návrh zákona podľa názoru Legislatívnej rady vlády SSR. Vláda SSR odporúčala, aby po prijatých opatreniach a zhodnotení vo vládoch bol proces ukončený do konca roku 1969. In: SNA, f. ÚV SSR – zasadania vlády SSR 1969–1975, kr. 10, zasadania 25. 4. 1969, č. sp. 40/69-ZO.

1969, 23. apríl, Bratislava. – **Materiál Predsedníctva Federálneho zhromaždenia ČSSR o Návrhu zásad spolupráce Federálneho zhromaždenia s národnými radami,¹ určený pre Predsedníctvo Slovenskej národnej rady.**

[...]^a

I. Celkové východiská

Vzťahy medzi orgánmi federácie a republík majú vychádzať zo zásady článku 2, ods. 5 ústavného zákona č. 143/1968 Zb. o čs. federácii, podľa ktorej federácia rešpektuje suverenitu národných štátov, a naopak obe republiky rešpektujú suverenitu federácie. Medzi federálnym zhromaždením a národnými radami nie je vzťah nadriadenosti a podriadenosti. Národné rady majú voči Federálnemu zhromaždeniu právo zákonodarnej iniciatívy. Určitý vzťah je tu daný v súvislosti s požiadavkou federálnej ústavnosti: zákony národných rád musia byť v súlade s ústavou a ústavnými zákonmi ČSSR (čl. 142 ústav. zák. č. 143/1968 Zb.).

Z toho vyplýva záver, že súčinnosť medzi orgánmi Federálneho zhromaždenia a národnými radami je vecou politickou, má sa vyvíjať na základe vzájomného partnerstva a iniciatívy. Iniciatíva národných rád sa nemusí obmedzovať len na konkrétne zákonodarné návrhy a na politickú iniciatívu v legislatívnej sfére, ale môže sa uplatňovať i v širšom politickom rámci. Taktiež orgány Federálneho zhromaždenia môžu zo svojej iniciatívy konzultovať s národnými radami akékoľvek otázky spoločného záujmu. Ďalej prichádza do úvahy podľa ústavného zákona o čs. federácii súčinnosť s národnými radami v tých prípadoch, kedy je treba k výkonu medzinárodných zmlúv prijať zákon národnej rady (čl. 107 odst. 1 ústav. zák. č. 143/1968 Zb.). Spoločné socialisticko-politické ciele a úlohy a spoločný záujem Federálneho zhromaždenia a národných rád na ich uskutočnenie je základom, z ktorého má vychádzať súčinnosť a spolupráca medzi Federálnym zhromaždením a národnými radami, založená na vzájomnom rešpektovaní a iniciatíve.

[...]^b

II. Vecná náplň vzájomných vzťahov Federálneho zhromaždenia s národnými radami

Konzultácie k celkovým politickým problémom na základe spoločných záujmov federácie a republík, by sa mali konať v prípadoch, kedy je treba zabezpečiť veľmi závažné politické úlohy federácie v republikách. Spoločné porady by mohli byť účelné tiež v prípadoch, kedy by došlo k rozporným stanoviskám národných rád v politicky závažnej otázke.

Základnom vecnej línie vzájomných vzťahov by mali byť predovšetkým legislatívne úlohy. Národné rady by mali pravidelne dostávať návrhy federálnych zákonov, a to už zásad zákonov tak, aby mohli zaujímať svoje stanoviská, a časove tak, aby stanoviská národných rád mohli predchádzať legislatívnemu rokovaniu orgánov Federálneho zhromaždenia. Orgánom Federálneho zhromaždenia pripadá prerokovávať iniciatívne návrhy zákonov, iné iniciatívne návrhy národných rád, resp. ich orgánov, tlmočené predsedníctvom národnej rady.

Je treba vyjasniť, či národná rada ako navrhovateľ musí dávať tiež zásady osnov zákonov tam, kde vychádza s legislatívnou iniciatívou. To by totiž mohlo viesť k zdĺhavosti. Podľa ústavného zákona o čs. federácii má právo podať priamo paragrafovaný návrh.

[...]^c

Bola by však účelná spolupráca medzi poslancami i orgánmi FZ a národných rád v preverovaní realizácie dôležitých federálnych zákonov, u ktorých ťažisko realizácie týchto zákonov je v republikách.

1. Spolupráca v oblasti legislatívy

- a) Národné rady dostávajú návrhy federálnych zákonov, a to už zásad zákonov. Národné rady čo možno najskôr oznámia FZ, či sa zamýšľajú vyjadriť k návrhu zákona, popr. v akej forme (stanovisko výborov, predsedníctva, pléna). Podľa toho FZ prispôbuje harmonogram svojich rokovaní.
- b) Národné rady môžu predkladať svoje návrhy zákonov FZ samostatne i ako spoločné iniciatívne návrhy;
- c) pokiaľ ide o republikovú legislatívu, môžu sa orgány FZ vyjadrovať, a to najmä z hľadiska súladu republikových a federálnych zákonov v tých oblastiach právneho poriadku, kde FZ určuje zásady alebo zásadnú zákonodarnú úpravu, sledujúce pritom uplatňovanie jednoty čs. právneho poriadku v zásadných veciach;
- d) orgány FZ v súčinnosti s príslušnými partnerskými orgánmi národných rád, v spolupráci s príslušnými federálnymi i republikovými vládami orgánmi a za prispenia teoretických pracovísk sa budú zaoberať komplexnými rozbormi platného právneho poriadku z hľadiska konkrétnej deľby zákonodarnej pôsobnosti FZ a národných rád i z hľadiska spôsobu právnej úpravy v súlade s federatívnym usporiadaním (napr. vyjasnenie poňatia tzv. zásad federálnej a zákonodarnej úpravy či tzv. zásadnej zákonodarnej úpravy federálnymi zákonmi a pod.).

2. Spolupráca v oblasti medzinárodných zmlúv

FZ a národné rady spolupracujú tiež v tých prípadoch, kedy je podľa čl. 107 úst. zákona potrebný súhlas národných rád tam, kde sa vykonávanie medzinárodných zmlúv týka republikového zákonodarstva. Nakoľko často nie je možné presne určiť, ktorá z medzinárodných zmlúv podlieha tomuto režimu, dáva sa na úvahu tento postup:

- a) Predsedníctvo NZ zašle podľa vlastnej úvahy (asi v širšom rozsahu) medzinárodné zmluvy predsedníctvam príslušných národných rád;
- b) predsedníctvo národnej rady ich prideliť na prerokovanie výborom a po prerokovaní vo výboroch predsedníctvo národnej rady rozhodne, či ide o zmluvu podľa čl. 107 a svoje uznesenie oznámi Predsedníctvu NZ;
- c) ak pôjde o zmluvu podľa čl. 107, bude zmluva predložená plénu národnej rady na vyslovenie súhlasu;
- d) uznesenie národnej rady bude zaslané Predsedníctvu FZ, ktoré potom zariadi ďalší postup;

3. Spolupráca v oblasti kontroly

[...]^d

III. Organizácia súčinnosti FZ s národnými radami

1. Organizátormi vzájomných kontaktov FZ a národných rád budú predovšetkým predsedníctva týchto vrcholných zastupiteľských inštitúcií. K politicky najzávažnejším otázkam bude vhodné usporiadať spoločné zasadania. K čiastočným problémom by sa mali rozvíjať pracovné kontakty a konzultácie po línii jednotlivých analogických orgánov, najmä výborov. Z tohto hľadiska je treba zväziť tiež pozývanie delegácií národných rád na schôdzky Snemovne ľudu a príslušných výborov národných rád, na schôdzky výborov Snemovne ľudu. V budúcnosti, keď budú poslanci do Snemovne národov volení priamymi voľbami, je treba zväziť tiež pozývanie zástupcov orgánov národných rád na rokovania výborov Snemovne národov.
2. Základom súčinnosti FZ a národných rád je ich vzájomná informovanosť, ktorú budú v podstate zabezpečovať kancelárie týchto orgánov, a to najmä v týchto smeroch:²

[...]^e

3. Významnou formou súčinnosti budú styky funkcionárov, najmä:
 - a) vzájomné schôdzky funkcionárov, napr. predsedov príslušných výborov,
 - b) podľa dohody účasť delegácií na rokovaní jednotlivých snemovných orgánov,
 - c) v závažných prípadoch spoločné schôdze výborov alebo i predsedníctiev;
 - d) vzájomné kontakty by mali najmä slúžiť k odstraňovaniu kompetenčných konfliktov, k uplatňovaniu racionálnej deľby práce a taktiež k vyžadovaniu vzájomnej pomoci a spolupráce.

Určenie zásad vzájomných vzťahov a kontaktov FZ s národnými radami sleduje praktickú realizáciu fungovania federatívneho usporiadania,³ najmä z hľadiska úzkej koordinácie práce najvyšších zastupiteľských orgánov v oblasti legislatívy a kontroly vrátane vecnej i časovej koordinácie pracovných plánov orgánov týchto zborov.⁴

Prameň: SNA, f. *Predsedníctvo SNR 1969–1988, kr. 3, zasadanie 23. 4. 1969, č. sp. 1139/69 – 12. – Xerokópia, 7 s.*

- a Na košieľke hore podčiarknuté Kancelária Slovenskej národnej rady, pod tým Pre informáciu členom Predsedníctva Slovenskej národnej rady, vedľa Číslo: 1139/1969. Pod tým v strede Návrh zásad spolupráce Federálneho zhromaždenia s národnými radami. Pod tým odôvodnenie, že materiál má slúžiť k dosiahnutiu koordinácie najvyšších zastupiteľských orgánov. Prípravami bol poverený podpredseda FZ ČSSR Lubomír Dohnal. Definitívny návrh sa mal dopracovať na spoločnej schôdzke predsedníctiev FZ a národných rád, zatiaľ sa predkladá členom Preds. SNR na informáciu. Pod tým Bratislava 15. apríla 1969.
- b 2 odstavce o konzultatívnom charaktere účinnosti FZ ČSSR a národných rád.
- c Odstavec o kontrolnej činnosti.
- d Táto sa mala uskutočňovať na základe skoordovaných plánov, spoločných dohôd a prieskumov.
- e Táto sa mala uskutočňovať výmenou snemovnej tlače, pracovných plánov apod.

- 1 Pozri najmä dokument č. 11 o Návrhu zásad štruktúry FZ z 5. 12. 1968, ako aj dokument č. 25.
- 2 Pozri dokument č. 44 z 1. 7. 1969 ku koordinácii vlád. K tomu aj rokovanie predsedníctiev vlád z 1. 4. 1969. In: FELCMAN, Ondřej – VONDROVÁ, Jitka (eds.): *Vláda a prezident. Období normalizace (září 1968 – říjen 1969)*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970, Díl 8/2 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk, 2010, s. 329–330, ktoré sa vzťahovalo aj na prípravu zákona o pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov. K návrhu zákona sa súhrne vyslovila, vrátane otvorených otázok, Legislatívna rada vlády ČSSR 16. 5. 1969. Tamže, s. 349–352. Pozri podrobne dokument 35 z 24. 3. 1969.
- 3 Pozri dokumenty vlád č. 36, 40, 53, 55–56 zo 4. 4., 6. 6., 14. 10., 19. a 27. 11. 1969.
- 4 K otázkam legislatívy najmä dokumenty č. 10, 50–51 z 3. 12. 1968, 13. a 28. 8. 1969.

1969, 31. apríl, Praha. – **Správa Ministerstva zahraničných vecí ČSSR o úprave vzťahov ministerstva k federálnym orgánom štátnej správy a orgánom štátnej správy republík pre podpredsedu vlády ČSSR Samuela Falfána za účelom jej prerokovania vo vláde.**¹

[...] ^a

I.

Oblasť uzavírání mezinárodných smluv²

Podle článku 61, ods. 1, písm. a/ ústavního zákona o československé federaci sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy prezident ČSSR, který může sjednávání smluv, nevyžadujících souhlasu Federálního shromáždění (t. j. mimo smlouvy politické, hospodářské obecné povahy, a smlouvy k jejichž provedení je třeba zákona Federálního shromáždění - článek 36, odst. 3 cit. ústavního zákona), přenést na vládu ČSSR nebo s jejím souhlasem na její jednotlivé členy.

Za mezinárodní smlouvy ve smyslu cit. ustanovení ústavního zákona se považují jen takové smlouvy, které zavazují ČSSR jako subjekt mezinárodního práva vůči jinému státu, případně mezinárodní organizaci. Nepatří sem smlouvy uzavírané podniky nebo společenskými organizacemi. Orgány, na něž prezident ČSSR přenesl sjednávání mezinárodních smluv (t. j. federální vláda a její členové), mají podle článku 25 ústavního zákona o československé federaci povinnost postupovat při sjednávání těchto smluv, upravujících mezinárodní spolupráci v oblastech společné působnosti (článek 8, odst. 1 cit. ústavního zákona) ve spolupráci s orgány obou republik.

Vláda ČSSR spolupracuje s vládami obou republik při sjednávání mezinárodních smluv, ³ jejichž provedení patří do působnosti republik (článek 78 cit. ústavního zákona). O souhlasu s takovými smlouvami rozhoduje vláda republiky ve sboru (článek 137, písm. d/ cit. ústavního zákona). Národní rady dávají souhlas k mezinárodním smlouvám, k jejichž provedení je třeba zákona národní rady (článek 107, odst. 1, písm. b/ cit. ústavního zákona).

Sjednávání mezinárodních smluv patří do výlučné působnosti federace (článek 7, odst. 1, písmeno a/ cit. ústavního zákona). Podle návrhu kompetenčního zákona přísluší příprava návrhů na sjednávání mezinárodních smluv federálním ministerstvům a federálním výborům, které si k tomu účelu mohou vyžadovat od příslušných orgánů státní správy republik potřebné podklady. Přitom jsou povinny přihlížet k potřebám těch úseků, které patří do výlučné působnosti republik a dbát o jejich náležitě uspokojování.

[...] ^b

Přípravu návrhu na sjednání smlouvy provádí zásadně věcně příslušné federální ministerstvo nebo federální výbor ve spolupráci s příslušnými federálními orgány a orgány republik a vždy ve spolupráci s ministerstvem zahraničních věcí.⁴ Ministerstvo zahraničních věcí samo připravuje návrhy všech mezinárodních smluv, sjednávaných prezidentem ČSSR, a těch smluv, sjednávaných vládou ČSSR, upravujících otázky z oblastí, pro něž není zřízení federální orgán. Spolupráce ministerstva zahraničních věcí s federálními a republikovými orgány je v této oblasti rozsáhlá a bude klást zvláštní nároky na rychlý a pružný postup všech zúčastněných orgánů, aby smlouva mohla být sjednána v přiměřené době a nedocházelo ke škodlivým průtahům z hlediska zájmů ČSSR a jejích občanů.

Provádění sjednaných mezinárodních smluv náleží věcně příslušným federálním orgánům republik. Na řádné a co nejúčelnější zajištění provádění dohod v oblastech patřících do výlučné působnosti republik (kultura, školství, lesní a vodní hospodářství, zdravotnictví,

spravedlnost) bude třeba pamatovat při sjednávání smluv a podle povahy věci ve smlouvě stanovit, kdo bude při jejím provádění ve styku s druhou smluvní stranou. Pokud by tento úkol nemohlo plnit ministerstvo zahraničních věcí, bylo by třeba s ohledem na daný případ uvážit i možnost ustanovení zmocněnce vlády ČSSR pro styk s druhou smluvní stranou.

V souvislosti s vydáním nového rozhodnutí prezidenta ČSSR o sjednávání mezinárodních smluv a usnesení vlády č. 45/1969 bude třeba novelizovat též směrnice ministra zahraničních věcí k jejich provedení (č. 210.758/67-PO ze dne 26. srpna 1967).

II.

Oblast mezinárodních organizací

U mezinárodních organizací je nutno rozlišovat, zda je jejich členem ČSSR jako subjekt mezinárodního práva (t. j. organizace vládní), nebo jiný československý subjekt, ať již osoba právnická, nebo osoba fyzická (tzv. organizace nevládní). Ústavní zákon o československé federaci (druhá věta článku 25, druhá věta článku 78) a připravovaný návrh tzv. kompetenčního zákona, pokud upravuje otázky mezinárodních organizací, se týká pouze organizací, jejichž členem je ČSSR jako subjekt mezinárodního práva, tedy organizací vládních.

A. Organizace vládní

Členství států v těchto organizacích vzniká zásadně mezinárodní smlouvou, nebo na základě mezinárodní smlouvy. Jde o organizace universální politické povahy, z nichž nejvýznamnější je OSN, politické a hospodářské organizace socialistických států (Organizace Varšavské smlouvy, RVHP, dále různé mezinárodní odborné organizace, jednak přidružené k OSN (napr. Mezinárodní organizace práce, UNESCO, Mezinárodní organizace pro civilní letectví, Světová zdravotnická organizace, Světová poštovní unie, GATT, MAAE, UNICEF aj.), jednak k OSN nepřidružené (např. Mezinárodní železniční unie, Mezinárodní unie k ochraně průmyslového vlastnictví, Mezinárodní unie k ochraně literárního a uměleckého vlastnictví aj.). V současné době je ČSSR členem asi 40 vládních organizací.

Zastupování ČSSR v mezinárodních vztazích, t. j. též v mezinárodních organizacích, patří podle článku 7, odst. 1, písm. a/ ústavního zákona o československé federaci do výlučné působnosti ČSSR. Článek 25 citovaného ústavního zákona stanoví povinnost orgánů ČSSR spolupracovat s orgány obou národních republik při zastupování ČSSR v mezinárodních organizacích působících v oblasti společné působnosti a článek 78 téhož ústavního zákona ukládá vládě ČSSR spolupracovat s vládami obou republik při zastupování ČSSR v mezinárodních organizacích, působících v oblasti působnosti republik.

Podle připravovaného kompetenčního zákona

- a/ federální ministerstva a federální výbory plní na svém úseku i úkoly vyplývající z členství ČSSR v mezinárodních organizacích;
- b/ při plnění svých úkolů federální ministerstva a federální výbory přihlížejí k potřebám těch úseků, které patří do výlučné působnosti republik a dbají o jejich náležitě uspokojení;
- c/ ministerstvo zahraničních věcí řídí a zabezpečuje též vztahy ČSSR k mezinárodním organizacím.

[...] ^c

B. Nevládní organizace

Jde o mezinárodní sdružení nejrůznějších společenských a zájmových organizací, ústavů, škol, podniků, vědeckých institucí a jiných institucí výrobní i nevýrobní sféry (např. Světové

sdržení Spojených národů - WFUNA, Světová odborová federace, Liga Společností Červeného kříže, Mezinárodní rada vědeckých unií, Rada mezinárodních organizací lékařských věd, Evropská společnost pro kulturu apod.). Kdo může být členem těchto mezinárodních organizací, stanoví jejich statut. Některé připouštějí jen členství jediné celostátní organizace, jiné členství několika organizací téhož státu, některé jen členství kolektivní (členství organizací), jiné též členství fyzických osob. V podmínkách československé federace může se totiž jednat o členství buď organizací s federální působností, nebo organizací českých a slovenských nebo občanů ČSR či SSR. Koncem roku 1968 bylo členy asi 800 nevládních mezinárodních organizací kolem 450 organizací a více než 1000 fyzických osob.

[...] ^d

1. U nevládních organizací je třeba zásadně vycházet z toho, že oprávnění (či nikoliv) české a slovenské, resp. československé organizace, vystupovat navenek je dáno statutem této organizace, jenž vyžaduje schválení ve smyslu příslušných československých právních předpisů. Ingerence a zásadní zájmy ČSSR nacházejí tedy svého základního výrazu v tomto schvalovacím řízení. Možnost členství české a slovenské, resp. československé organizace v příslušné mezinárodní organizaci. Statutem a právními předpisy, týkajícími se dobrovolných organizací (viz zejména zákon č. 68/1951 Sb. o dobrovolných organizacích a shromážděních) se řídí tato celková činnost příslušné čs. organizace.
2. Otázka účasti české a slovenské, resp. československé organizace v mezinárodních organizacích může být regulována finanční politikou (dotace, poskytnutí deviz za čs. prostředky atd.). Rozsah této regulace bude dán též tím, zda a v jaké míře budou moci tyto organizace volně disponovat finančními prostředky (devizami), jež nabudou z vlastní činnosti.
Tyto otázky by měly náležet v co nejširší míře do kompetence národních orgánů, pokud v jiných souvislostech není nebo nebude provedena úprava v rámci federace, již by bylo třeba respektovat.
3. Účast českých a slovenských, resp. československých organizací na činnosti mezinárodních organizací nebo ve styku s organizacemi v jiných zemích, se kterými je styk československých subjektů v podobných případech nežádoucí (napr. Jihoafrická republika) může být regulována jako v jiných obdobných případech pasovými opatřeními na základě příslušných čs. předpisů.

[...] ^e

IV.

Oblast kulturních, školských a vědeckých styků

Oblast kulturních, školských a vědeckých styků je upravena v části II/1 „Zásad jednotné úpravy řízení, koordinace a provádění zahraničních styků a styků s mezinárodními organizacemi v oblasti státní správy a státních hospodářských organizací“, schválených usnesením vlády č. 364 ze dne 7. září 1966. Tato úprava vycházela z toho, že kulturní, školské a vědecké styky se zahraničím se uskutečňují na základě ročních plánů zúčastněných resortů a v jejich vlastní kompetenci, pokud si ministr zahraničních věcí nevyhradí schvalování jednotlivých akcí. Resorty byly povinny ministerstvo zahraničních věcí o všech akcích předem informovat. Úkolem ministerstva zahraničních věcí bylo zejména dbát, aby tyto styky byly řízeny v souladu s čs. zahraniční politikou. Přitom spolupracovalo s ministerstvem kultury a informací, s ministerstvem školství a s Akademií věd, jimž příslušela koordinační činnost v příslušných oblastech.

Otázky kultury a školství patří ve smyslu ustanovení článku 9 ústavního zákona č. 143/1968 Sb. o československé federaci do výlučné působnosti obou republik a federální orgány pro tyto oblasti nejsou zřízeny. Zastupování ČSSR v mezinárodních vztazích vůbec, tedy i v těchto oblastech je však ve smyslu ustanovení čl. 7 odst. 1 písm. a) cit. ústavního zákona ve výlučné působnosti ČSSR. Z těchto skutečností je třeba vycházet i při nové úpravě kulturních, školských a vědeckých styků v oblasti státní správy. Gestorství v oblasti kultury, školství a vědy ve vztahu k zahraničí tudíž přísluší ministerstvu zahraničních věcí, které bude plnit všechny své úkoly v této oblasti v úzké spolupráci s příslušnými orgány republik. Tyto orgány budou pak provádění kulturních, školských a vědeckých styků zajišťovat ve své kompetenci.

V tomto smyslu by ministerstvo zahraničních věcí zejména:

- a) koordinovalo zpracovávání celkové dlouhodobé koncepce kulturních, školských a vědeckých styků se zahraničím a zásad pro tyto styky;
- b) poskytovalo příslušným orgánům republik a dalším institucím potřebné informace o zaměření československé zahraniční politiky vůči jednotlivým oblastem a státům a o možnostech kulturního působení v nich;
- c) podílelo se na přípravě významných celostátních propagačních akcí;
- d) koordinovalo přijímání a vysílání státem dotovaných mezinárodních výstav;
- e) spolupracovalo
- s příslušnými orgány obou republik při vydávání periodických a neperiodických publikací, určených pro účely propagace do zahraničí
- s příslušnými orgány ČSSR, zejména s Federálním výborem pro tisk a informace při vydávání takových publikací, pokud by se týkalo problematiky celé federace;
- f) řídilo v těsné spolupráci s národními ministerstvy čs. kulturní střediska v zahraničí;
- g) spolupracovalo při rozvíjení styků s krajinami v zahraničí;
- h) vedlo na základě podkladů od příslušných orgánů republik celkovou evidenci kulturních, školských a vědeckých styků v oblasti státní správy, provádělo jejich hodnocení a předkládalo vládě ČSSR zprávy s návrhem dalších opatření.

S ohledem na rozsah a obsah problematiky, jakož i na mimořádný význam kulturních, školských a vědeckých styků, pokládá se za žádoucí zřídit při ministerstvu zahraničních věcí pro tyto otázky Stálý poradní sbor, složený ze zástupců všech zúčastněných orgánů a tedy zejména příslušných orgánů obou republik. Federativní uspořádání státu a z toho vyplývající nová organizace provádění kulturních, školských a vědeckých styků se zahraničím si vyžádá změnu příslušných ustanovení „Zásad“ schválených usnesením vlády č. 364/1966.

V.

Oblast propagační a informační

Jedním ze závažných úkolů ministerstva zahraničních věcí je řídit propagační a informační činnost do zahraničí a informování československé veřejnosti o zahraničně politických otázkách. Podle článku 8 odst. 1 ústavního zákona o československé federaci patří věci tisku a jiných informačních prostředků do společné působnosti ČSSR a obou republik.

Článek 28 cit. ústavního zákona stanoví, že rozdělení působnosti mezi ČSSR a oběma republikami ve věcech tisku a jiných informačních prostředků stanoví zákon Federálního shromáždění. Tento zákon dosud vydán nebyl; iniciativa v jeho přípravě by příslušela Výboru pro tisk a informace jako federálnímu ústřednímu orgánu zřízenému pro tuto oblast státní správy ústavním zákonem č. 171/1968 Sb.

[...]^f

S ohľadom na význam této oblasti, šíři její problematiky a její důležitost pro státní zájmy se pokládá za nutné zřídit při ministerstvu zahraničních věcí poradní sbor pro otázky propagační a informační činnosti v oblasti zahraniční politiky, který by byl složen ze zástupců příslušných federálních a republikových orgánů a z vybraných odborníků. Členy poradního sboru by jmenoval ministr zahraničních věcí na návrh příslušných orgánů, institucí a organizací, přičemž by byli Češi a Slovinci zastoupeni paritně.

[...]^g

Prameň: *ÚSD AV ČR, Sb. KV ČSFR, sign. C II/83, (NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – běžná spisovna, S. Faltan – podpredsa vlády ČSSR, č. sp. 091/69), č.sp. MZV č. j. 010487/69-CS. – Xero-kópia, 17 s.*

- a Na košielke vpravo pod sebou Ministerstvo zahraničních věcí, č. 010487/69-GS, vpravo Tajné: Výtisk č.: 23 Počet listů: nečitateľné, Vyhotovení: 85 . Pod tým v strede Pro schůzi vlády ČSSR, podčiarknuté. Pod tým Věc: Zpráva o úpravě vztahů ministerstva zahraničních věcí k federálním orgánům státní správy a orgánům státní správy republik. Pod tým vpravo odôvodnenie podania správy v zmysle záznamu zo zasadania vlády ČSSR z 13. 3. 1969 a v zmysle ústavného zákona o čs. federácii č. 143/1968 Zb. Správa prešla pripomienkovým konaním vo federálnych a národných orgánoch. Vľavo Návrh usnesení na zvláštním liste. Dole vpravo Předkládá: ing. Ján Marko, ministr zahraničních věcí, vpravo Provedou: všichni členové vlády ČSSR a vedoucí federálních ústředních orgánů státní správy. Návrh uznesení znel práve v tomto zmysle a doporučil predsedom vlád ČSR a SSR postupovať podľa zásad uvedených v správe. Nasledovala 1 strana správy o jej východiskových bodoch, spočívajúcich v ústavnom zákone o čs. federácii č. 143/1968 Zb.
- b O uznesení vlády č. 45 zo dňa 13. 3. 1969. Odstavec o vedení medzinárodných zmlúv MZV.
- c Niektoré závery o spolupráci federálnych orgánov s orgánmi republík, 16 riadkov.
- d Odstavec o zrušení niektorých uznesení vlády z roku 1966.
- e Časť III. o vedeckotechnických stykoch, 3 odstavce o čiastočnom sledovaní činnosti organizácií a o kontaktoch, 3 odstavce o spolupráci s feder. výborom pre technický a investičný rozvoj.
- f 3 odstavce o spolupráci s feder. výborom pre tlač a informácie.
- g Časti VI. O konzulárnej agende a VII. O zahraničných stykoch vlád. Za textom Vpravo Za správnost vyhotovení: Dr. nečitateľné, vpravo Ministr zahraničních věcí Ing. J. Marko v. r. Nasledovala 8 stranová príloha o svetových organizáciách a o sférach kontaktov s nimi.

1 Porovnaj vystúpenie S. Faltana v pléne ÚV KSS 12. 3. 1969 v dok. 31 a dokumenty z leta 1969, ktoré determinovala realizačná smernica ÚV KSČ, ako aj dokumenty obsahujúce prvé hodnotenia česko-slovenskej federácie národnými vládami zo 7. júla a júla 1969 a zaoberajúce sa medzinárodnou spoluprácou ministerstiev.

2 SNR vydala 27. 5. 1969 návrh na organizačné zabezpečenie svojich úloh na úseku medzinárodných vzťahov, ktorom rešpektovala výlučné kompetencie federácie uviedla články ústavného zákona č. 143/1968 Zb., podľa ktorých (čl. 25, 78, 107 atď.) dáva možnosť národným orgánom vstupovať do procesu uzatvárania medzinárodných zmlúv. SNR s vedomím vlády SSR kládla dôraz na úzku spoluprácu s MZV a zriadila komisu pre prípravu opatrení v oblasti zahraničných vzťahov ako orgánu preds. SNR s kompetenciami pri príprave podkladov pre zmluvy, zahraničné cesty, vypracovanie posudkov k medzinárodným otázkam apod. Predpokladalo sa zriadenie oddelenia protokolu. Za predsedu komisie sa navrhol podpredsa SNR Rezső Szabó. Komisia SNR pre medzinárodné vzťahy bola zriadená 19. augusta 1969. In: *SNA, f. Predsedníctvo SNR 1969 – 1988, kr. 5, zasadanie 25. 6. 1969, č. sp. 2327/1969. Publikované ŠTEFANSKÝ, Michal a kol.: Slovensko v rokoch 1967–1970. Výber dokumentov. Bratislava, Komisia vlády SR pre analýzu historických udalostí z rokov 1967 - 1970, 1992, s. 497-503.*

3 Pozri vystúpenie podpredsedu vlády ČSSR S. Faltana 12. 3. 1969 v dok. 31 a dok. 45 a 48.

4 Počet pracovníkov zo SSR vo federálnych orgánoch bol však nedostatočný, často v pomere 10 : 1. Napr. na ministerstve zahraničného obchodu bolo z 396 pracovníkov len 28 zo SSR. In: *A ÚSD AV ČR, Sb. KV ČSFR, sign. C II/88.*

1969, 2.–3. jún, Bratislava. – **Výňatky z vystúpení Štefana Sádovského, Petra Colotku a Viktora Pavlendu v pléne ÚV KSS k problematike česko-slovenskej federácie v súvislosti s vývinom Slovenska.**¹

[...]^a

Vážený ústredný výbor!

V uplynulom období nadobudnutím účinnosti ústavného zákona o čs. federácii vznikla v rámci čs. federácie slovenská národná socialistická štátnosť, ako výraz skutočne demokratického usporiadania štátových vzťahov medzi Čechmi a Slovincami na marxisticko-leninskom princípe „rovný s rovným“. Vznik čs. socialistickej federácie a v rámci nej Slovenskej socialistickej republiky bol pozitívnym faktom pri posilňovaní autority socialistickeho štátu, čím sa i v značnej miere obmedzil priestor pre pôsobenie extrémnych síl. Slovenská socialistická republika vzhľadom na svoje špecifické podmienky pôsobila v ČSSR ako konsolidačný faktor. Nepochybne i urýchlené dobudovanie štátnych orgánov čs. federácie i národných republík bude znamenať ďalší rýchly krok k upevňovaniu socialistickeho štátu a jeho funkcie.²

Konštrukcia čs. federácie v zmysle ústavného zákona o čs. federácii je budovaná predovšetkým na národnom základe, ako som hovoril, na princípe „rovný s rovným“, čo znamená, že ju tvoria dva národné štáty – ČSR a SSR. Úlohy čs. federácie je zohľadňovať integračné momenty a zosúladiť špecifické záujmy oboch národných republík v záujme ich prosperity, ako aj v záujme rozvoja celej ČSSR.³

V záujme zlepšenia riadiacej, organizátorskej a rozhodovacej činnosti je potrebné dobudovať i na Slovensku štátnu správu tak, aby využívala všetky moderné možnosti riadenia administratívy i riadenia ekonomiky. Aby mala dostatok vysoko kvalifikovaných, odborne a politicky vzdelaných pracovníkov. Pri budovaní štátnej správy treba mať na zreteli tú skutočnosť, že by sa jej počet pracovníkov vo federácii nemal zvýšiť a mal by zostať na úrovni ako bol v jednotnom unitárnom štáte.

Veríme, že naša nová vláda a ministerstvá a ostatné ústredné orgány preukážu maximum iniciatívy pri zabezpečovaní úloh, ktoré vyplývajú z programového vyhlásenia vlády tejto republiky, a tak dokážu životaschopnosť národnej štátnosti ako aj federácie. Znepokojuje nás, súdružky a súdruhovia, že v súvislosti s odložením všeobecných volieb do zastupiteľských orgánov poklesla aktivita nielen jednotlivých poslancov národných výborov, ale aj orgánov národných výborov.⁴ Je povinnosťou najmä komunistov - poslancov zvýšiť nielen vlastnú činnosť pri plnení náročných úloh, ale aj činnosť jednotlivých orgánov pri výkone ich funkcií do budúcich volieb.

Ako sme na májovom pléne zdôraznili, k všeobecným voľbám do zastupiteľských zborov treba povedať, že na politických zásadách volieb sa už začalo pracovať v orgánoch ÚV KSS a tieto budú prerokované v druhom polroku tohto roku. Zásady socialistickej demokracie pri príprave a priebehu volieb by nám mal zaručiť, aby dôveru voličov získali predovšetkým politicky, odborne i charakterovo vyspelí členovia našej strany i bezpartajní. Odmietame chápanie volieb ako mocenského zápasu kto z koho. Treba vylúčiť možnosť zneužitia volieb zo strany antisocialistických extrémnych síl. A že takéto pokusy budú, o tom, myslím, nemusíme pochybovať.

Súčasná situácia vyžaduje upozorniť na dôležitú zložku politiky našej strany, na otázky upevňovania úlohy socialistickeho štátu a celého systému štátnych mocenských orgánov,

bezpečnostných zborov, justície, prokuratúry, armády i ľudových milícií, pretože v nedávnej minulosti boli i tieto zložky vystavené rozkladným tlakom, ktoré mali za cieľ oslabovať ich postavenie. Napriek tomu slovenské orgány štátnej moci v poslednom čase zohrali významnú úlohu pri konsolidácii pomerov tým, že sa jednoznačne postavili za politiku strany a vlády a nedovolili extrémistom vytvárať krízové situácie.

[...] ^b

[Peter Colotka]

Už aj z tohto dôvodu, aby sme paralyzovali tieto tendencie, musíme slovo strany ako vedúcej sily spoločnosti v plnom rozsahu uplatniť aj v ekonomickej oblasti. Vychádzame pritom z toho, že ekonomická problematika patrí k prvoradým záujmom robotníckej triedy a pracujúceho ľudu. Na nej, či hlavne na nej si overujú pracujúci aj politickú silu, schopnosť a múdrosť našej strany, jej spôsobilosť viesť túto spoločnosť. Straníckym a štátnym orgánom tak pripadla dnes zložitá úloha: urýchlene riešiť tiež problémy v našom národnom hospodárstve, ktoré vystupujú pred nami vo svojej celej zložitosti a naliehavosti. Sme nútení komplexne sa zaoberať nielen perspektívami rozvoja hospodárstva, ale sústrediť tiež našu pozornosť na riešenie hospodárskych problémov našej prítomnosti v tom jej najvlavnejšom zmysle, teda tak, ako nás tie problémy pália, otravujú, hnevajú i demobilizujú často na každom kroku nášho života. Nie je to pre nás ničím príjemným, že s takýmto stavom ekonomiky sa stretávame hneď na začiatku uplatňovania federatívneho usporiadania nášho štátu, teda hneď od prvých chvíľ vzniku slovenskej socialistickej štátnosti.

Prebudovaná štátna správa, ktorá má v prvej etape starosti sama so sebou, so svojím konštituovaním, je postavená pred naliehavé mimoriadne zložité problémy ekonomiky, a to v takej vyhranenej podobe, v akej sme doposiaľ v rozvoji socialistickej spoločnosti tieto veci vari ešte nestretli. Teda s federáciou sme dostali aj veno, ktoré nás hneď od prvých dní jej existencie podrobuje ťažkej skúške v politike i ekonomike a stavia pred nás také problémy, ktoré nesúvisia bezprostredne s aktom federalizácie nášho štátu, i keď pochopiteľne samotné uplatňovanie federatívneho usporiadania vzhľadom na svoju zložitost' tento celý problém ešte podčiarkuje. Pravda, federatívne usporiadanie zatiaľ iba zabiehame, a to v osobitne zložitej politickej situácii. Na úroveň riadiacej činnosti, a teda aj rozhodovania ústredných orgánov štátnej správy negatívne vplyva aj skutočnosť, že zatiaľ nám chýba zákon o pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov i ďalšie normy, umožňujúce realizovať v plnom rozsahu ústavný zákon o čs. federácii. Takýto stav do určitej miery umožňoval odkladať aj riešenie akútnych ekonomických problémov a často aj unikať od zodpovednosti na príslušných stupňoch riadenia, vrátane riadenia ústredného.

V súčasnom období stav prípravy kompetenčnej normy, kompetenčného zákona už pokročil natoľko, že aj tento problém sa čoskoro prekoná a mal by byť zažehnaný. Tým aj naša národná vláda či jednotlivé ministerstvá, obdobne ako federálne ministerstvá a federálna vláda, budú mať aj vo formálnom zmysle všetky predpoklady, aby vo vzájomnej sklbenosti účinnejšie riešili tie ekonomické problémy, ktoré v súčasnosti pred nami vystupujú. Konsolidácia hospodárstva si vyžaduje naozaj ten najširší záber. Dotýka sa všetkých sfér hospodárstva, spotrebiteľov i výrobcov. Z toho hľadiska sa nemožno vyhnúť ani takým nepopulárnym a za iných podmienok nežiaducim opatreniam, akým bolo nedávno schválené upravenie maloobchodných cien, ktoré sme uskutočnili ako jeden z prvkov nášho konsolidačného procesu.

[...] ^c

Záverom by som chcel zdôrazniť, že uskutočňované alebo pripravované zásahy do ekonomiky vyjadrujú úsilie vlády posilniť úlohu socialistického štátu pri jej ovplyvňovaní, usmerňovaní. Sú koncipované tak, aby napomáhali ďalšiemu postupnému rozvíjaniu ekonomickej reformy. Opatreniami sledujeme cieľ, aby sa uvoľnila cesta pre objektívne pôsobenie zákonov socialistickej ekonomiky. Nemáme pritom na mysli bezhlavé podriaďovanie sa trhovo-peňažným vzťahom. Viackrát sme zdôrazňovali, že jedna z hlavných zásad, na ktorých spočíva úspech ekonomickej reformy, je harmonické pôsobenie plánu a trhu, hoci je to súčasne aj jeden z najdôležitejších problémov, ktorý máme úspešne uplatniť v praxi. Prax posledného obdobia sa od tejto zásady do značnej miery odklonila. Význam plánu sa podcenil a účinnosť ekonomických nástrojov sa zveličila. Skúsenosť povojnového vývoja svetovej ekonomiky, a to nielen socialistických krajín, potvrdzuje, že v modernom štáte sa dá hospodársky vývoj cielavedome riadiť alebo v rozhodujúcej miere riadiť len s plánom, ktorý skĺbuje hodnotové a materiálové vzťahy a tvorí podklad pre ekonomické a administratívne opatrenia hospodárskej politiky.

Dnes každý štát usiluje o ovplyvňovanie pohybu hospodárstva, aby preventívnymi zásahmi do ekonomiky zabránil živelnému vývoju. My v socialistických krajinách máme pre tieto plány ďaleko priaznivejšie podmienky pre splnenie jeho funkcie, a preto by bolo neodpušiteľným hriechom, ak by som sa chcel tak vyjadriť, ak by sme práve tento inštrument immanentne vlastný socialistickej ekonomike podcenili, neuplatnili tak, ako sa to vyžaduje.

[...] ^d

Jednou z najväčších slabín hospodárskej reformy, ⁵ jej teoretických obrysov, ak to tak možno nazvať, i doterajších opatrení, je nedocenenie medzi oblastného sociálno-ekonomického vývoja, osobitne vo vzťahu česko-slovenskom. Upozorňovali sme neraz na túto slabinu aj na pôde strany, vrátane plén ÚV KSS, navrhovali sme isté riešenia, žiaľ nenašli sme pochopenie u vtedy najzodpovednejších za hospodársku reformu. Riešenie medzi oblastného vývoja, rozvoj Slovenska v socialistickej ekonomike Československa v podmienkach, keď jedna časť – to znamená Slovensko je menej rozvinutá ako druhá, keď strana stavia ako súčasť svojej politickej línie odstránenie sociálno-ekonomických rozdielov medzi Slovenskom a Českou socialistickou republikou, nemožno ponechať na voľnú hru trhovými silami. Aj tento aspekt problematiky opätovne žiada predovšetkým zásadne riešiť kľúčové otázky riadenia našej socialistickej ekonomiky. Štátne centrum – podnik, pôsobenie strany v oblasti národného hospodárstva, miera ekonomickej samostatnosti podniku, riadenie socialistického podniku, atď. To si žiada také riešenie uvedených otázok, také rozvíjanie hospodárskej reformy, aby sa vytvoril priestor pre zdravý medzi oblastný vývoj, pre medzi oblastné vyrovnávanie ako dôležitej súčasť politiky strany.

K štvrtému problému: vážne úlohy vo federácii. Všetky opatrenia, ktoré pripravujeme a budeme pripravovať v ekonomickej oblasti, musia pamätať na podmienky federatívneho štátoprávneho usporiadania, a nielen to, z pozície nového usporiadania štátu treba rozpracovať mechanizmus fungovania československej integrovanej ekonomiky. Myslím si, že za nami je prvá, vstupná fáza československej federácie, vypracovanie a prijatie ústavného zákona. Dnes sme v druhej, prechodnej fáze, znamenajúcej počiatky fungovania federácie v improvizovaných podmienkach. V improvizovaných práve preto, že chýba mechanizmus fungovania federácie všeobecne a v ekonomickej oblasti menovite. Treba túto prechodnú fázu urýchlene skončiť a prejsť do rozhodujúcej, kde bude federácia plne fungovať, ako premyslený vybudovaný systém. Kým sa tak stane, v záujme tohto prechodu treba vyriešiť

celý rad vážnych ekonomických problémov, najmä tých čo majú súčasne vážny politický dosah.

Mimoriadne zložitým, vážnym, citlivým je z tohto hľadiska problém federálneho a národných rozpočtov. Pri rozpracovaní koncepcie štátneho rozpočtu slovenskej socialistickej republiky a vzťahov medzi štátnym rozpočtom federácie a štátnymi rozpočtami oboch republík v súčasnom období sa vykonáva rozdelenie štátneho rozpočtu ČSSR na rok 1969 na štátny rozpočet federácie a štátne rozpočty oboch republík a rozpracúva sa postavenie štátnych rozpočtov a vzťahy medzi rozpočtami ako v oblasti príjmov tak aj v oblasti výdavkov, dotácií a subvencií. Rozdelenie štátneho rozpočtu sa vykonáva tak, aby nové štátne rozpočty mali postavenie a približovali sa k štruktúre, ktorá vyjadruje v rozpočtovej oblasti naplnenie zákona o československej federácii. Týmto sa overuje aj postavenie federálneho a národných rozpočtov, ich vzájomné vzťahy, ktoré vyplývajú i zo skutočnosti, že máme tri štátne rozpočty a dve národné ekonomiky.

Zatiaľ nie sú definitívne doriešené otázky finančných vzťahov za komplex hospodárstva na Slovensku, otvorené sú otázky zapojenia železničnej dopravy, niektorých závodov, banková sústava, atď.. Ide o vzťahy, ktoré sa nevyjadri v rozpočte na rok 1969. Vychádzajú z toho, že jednotlivé štátne rozpočty republík nevyjadrujú plne skutočne ekonomický potenciál, vzhľadom na platnú organizačnú štruktúru hospodárstva, značné kooperačné vzťahy, metodické postupy, jestvujúce cenové relácie, hodnotové vzťahy, nemožno u jednotlivých rozpočtov republík hovoriť o prebytkoch a schodkoch a do vzťahov medzi rozpočtami bude potrebné zakotviť princíp dlhodobosti. Dlhodobosť vzťahov medzi štátnym rozpočtom federácie a štátnymi rozpočtami republík v oblasti príjmov, ktorými sa budú národné ekonomiky podieľať na federálnom rozpočte a v oblasti dotácií a subvencií, ktoré budú štátny rozpočet federácie prostredníctvom národných rozpočtov poskytovať jednotlivým republikám, považujeme za základnú otázku. Dlhodobosť vzťahov umožní totiž včas rozhodovať o finančnej účasti štátu na pripravovaných zámeroch, na úlohách v oblasti štátneho rozpočtu. Závažnou otázkou i z hľadiska ovplyvňovania rozvoja národných ekonomík je určenie postavenia, funkcie a úloh štátneho rozpočtu federácie. Rozdielne názory sú aj na spôsob určenia zdrojov, podiel, akým budú národné republiky prispievať k federálnemu rozpočtu na krytie jeho výdavkov. Toľko stručne k problematike rozpočtu.

Uvediem ešte jeden problém z tejto sféry - problém úverovania. Úvery budú v slovenskej ekonomike i v ďalších rokoch jedným zo základných zdrojov financovania rozvoja Slovenska. Preto kľúčovým problémom je spôsob vyrovnávania nerovnováhy medzi zdrojmi a potrebami úverového plánu budúcej Slovenskej všeobecnej banky. Tieto otázky nie sú doposiaľ riešené. Vážnosť problému pre slovenskú ekonomiku vidieť napríklad na základe nasledovných niekoľkých údajov:

Podľa predbežnej kvalifikácie zdrojov a potrieb úverového plánu na rok 1969 budú chýbať na krytie plánovaných úverov zdroje, a to vo východisku k 1. januáru 1969 5,6 miliardy korún ak 31. decembru 1969 vyše 8 miliárd korún. Táto nerovnováha má dlhodobý charakter a bude sa premietiť aj do roku 1970 a ešte aj do ďalších rokov. Uviedol som len dva príklady ekonomických problémov, ktoré z hľadiska federácie musíme riešiť. Mohol by som uviesť ďalšie - z oblasti bankovníctva, zahraničného obchodu, atď.

Československá federácia má pôsobiť v smere racionálnejšieho prepojenia síl oboch národov a u nás žijúcich národností, racionálnejšieho využívania zdrojov rastu, nech už existujú v jednej či druhej republike. Jednoznačne, zásadne sme boli proti akýmkoľvek konfedačným snahám pri tvorbe ústavného zákona. Práve tak musíme postupovať aj teraz,

keď sa obsah ústavného zákona postupne dostáva do života. A to v ekonomickej oblasti vôbec a v oblasti rozpočtov osobitne. Tam to znamená predovšetkým nepripustiť zníženie reálneho (menovite cez prostriedky) pôsobenia ani národných, ale ani federálnych orgánov. Federácia musí mať reálnu možnosť zabezpečovať spoločenské optimum, dané racionálnou integráciou síl, ktoré je vyššie ako prostý súhrn národných optík, vzatých izolovane, vyššie ako súhrn akcií, realizovaných len pod zorným uhlom kritérií národných orgánov. V týchto otázkach práve v záujme úspešného rozvoja federácie treba mať jasno a podľa potreby prijať k tomu aj politické rozhodnutia najvyšších straníckych orgánov.

V súvislosti s federáciou sa žiada upozorniť na ďalší problém - to je jednotnosť postupu v obidvoch národných republikách, menovite dnes pri realizácii krátkodobých opatrení. Faktom je, že krátkodobé opatrenia musia vychádzať z potreby udušiť dnešné hospodárske neduhy. Súčasne však nemôžu byť izolované bez vzťahu k základným dlhodobým opatreniam rozvoja našej ekonomiky. A jedným z nich sú štrukturálne zmeny, rozvoj dynamických odborov, a tu nemožno nevidieť reálne podmienky integrovanej československej ekonomiky, teda podmienky jej dvoch súčastí.

[...]^e

Všetky práce na koncepcii rozvoja slovenskej ekonomiky, na hospodárskej reforme, na fungovaní ekonomického mechanizmu federácie majú zásadný význam. Treba ich teda primerane významu zabezpečiť, i keď pracovné ťažisko dneška a najbližších mesiacov bude na komplexe krátkodobých uzdravovacích opatrení, o ktorých hovoril súdruh Colotka. Treba, stručne povedané, začať frontálny útok na všetkých stupňoch, vo všetkých sférach, za zásadný obrat vo vývoji nášho hospodárstva, v zásobovaní trhu. To si žiada, okrem toho, čo už bolo uvádzané, zabezpečiť dve kľúčové úlohy: Pôsobenie strany, ako vedúcej sily v národnom hospodárstve a nastolenie celkovej spoločenskej atmosféry, zodpovednosti a poriadku. K tým chcem pár poznámok. Hovoriac o dvoch úlohách, musím sa osobitne znovu pozrieť na decembrové plénum ÚV KSS, na plnenie uznesení tohto pléna. Ukazuje sa, že decembrové uznesenia v nedostatočnej miere podnikli do štátnej, hospodárskej a spoločenskej sféry, ako aj do činnosti straníckych orgánov a organizácií. Príčiny vidíme v tom, že viaceré stranícke organizácie závery ústredného výboru obecne prerokovali, ale neaplikovali na svoje vlastné konkrétne podmienky a neprijali účinné krátkodobé uzdravovacie opatrenia. Takáto prax nevytvorila predpoklady pre konkrétnu orientáciu komunistov pracujúcich na hospodárskych úsekoch a súčasne aj v tých okresných výboroch alebo základných organizáciách strany, kde prijali konkrétne opatrenia, nedokázali tieto dostatočne uviesť do života, mobilizovať ľudí za ich plnenie a kontrolovať ich realizáciu.

[...]^f

Prameň: SNA, f. ÚV KSS/02, ar. j. 100, kr. 1886, Stenografický záznam zo zasadania ÚV KSS v dňoch 2.-3. júna 1969, s. 41-43, 51-52, 69-70, 77-81. - Xerokópia, 11 s.

a Na s. 1-2 záznamu začatie, schválenie programu zasadania a voľba komisií ÚV KSS. Na s. 2-41 časť referátu Š. Sádovského o realizačnej smernici ÚV KSČ, o záväzných direktívach, o vážnych problémoch v spoločnosti, o pozitívnych a negatívnych javoch vývoja po januári 1968, o situácii v KSS, osobitne po auguste 1968, o potrebe obnovy strany, o význame aprílového zasadania ÚV KSČ, o politicko-organizačnej práci strany, o zjednocovacom procese v strane, o ekonomických problémoch, o charaktere konsolidačných opatrení, o práci strany v spoločenských organizáciách, v NF, v odboroch, o masovokomunikačných prostriedkoch, o situácii v oblasti kultúry, o výchove mládeže.

b Na s. 43-49 pokračovanie referátu Š. Sádovského o cirkevnej politike, o potrebe jednoty socialistic-

- kého spoločenstva, o vzťahoch k ZSSR a k VZ, o potrebe akčnej jednoty strany.
Na s. 50 začiatok referátu P. Colotku o potrebe ekonomickej konsolidácie.
- c Pokračovanie referátu P. Colotku na s. 52-69 o situácii v hospodárskej oblasti, vo výrobe, v poľnohospodárstve, v investičnej politike, o dôsledkoch inflácie, o cenovej politike a celkovo o potrebe hospodárskej konsolidácie.
 - d Odstavec o nevyhnutnosti stabilizácie hospodárstva. Záver referátu P. Colotku na s. 70-71 o práci politických a štátnych orgánov. Časť referátu V. Pavlendu na s. 72-77 o hospodárskej situácii na Slovensku a o jeho ďalšom ekonomickom rozvoji, o potrebe zásadného obratu v práci komunistov, o hospodárskych plánoch, o potrebe skoordínovania postupu vo sfére ekonomickej reformy.
 - e Odstavec o zefektívnení investičnej činnosti.
 - f Na s. 82-86 pokračovanie referátu V. Pavlendu o potrebe vplyvu komunistov v hospodárskych, štátnych a odborových orgánoch, o neplnení hospodárskych plánov, o potrebe obratu vo vývoji hospodárstva, ďalej začiatok diskusie.
- 1 Porovnaj vystúpenia politických a štátnych predstaviteľov v pléne ÚV KSS 12. 3. 1969 v dok. 30-33 a programom slovenskej vlády z 24. 1. 1969, ako aj s hodnotením čs. federácie slovenskou vládou z júla 1969.
 - 2 Pozri dokumenty č. 1, 11-12, 25 a 38 zo 17. 9. a 5. 12. 1968, 29. 1., 31. 4. 1969.
 - 3 Bližšie programové vyhlásenia národných vlád z 23. a 24. 1. 1969 v dok. 23 a 24.
 - 4 Pozri dokument č. 43 z 27. 6. 1969.
 - 5 O ekonomickej reforme porovnaj VONDROVÁ, Jitka (ed.): *Ekonomická reforma 1965 – 1969*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967- 1970. Díl 10. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2010, s. 417-425, 430-449, a LONDÁK, Miroslav: *Ekonomické reformy v Československu v 50. a 60. letech 20. století a slovenská ekonomika*. Bratislava, Historický ústav SAV vo vyd. Prodama 2010, s. 135-217. Tiež dokumenty z 9. 6., 7. 7. a z júla 1969.

1969, 9. jún, Praha. – **Súhrnné stanovisko oddelenia štátnych orgánov ÚV KSČ k návrhu zákona o pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov predloženému k prerokovaniu Predsedníctvom ÚV KSČ.**¹

[...] ^a

Realizační směrnice přijatá na květnovém plénu ÚV KSČ² pro další postup strany v příštím období, vzhledem k současné hospodářské situaci v článku 20 a zejména v článku 22 mimo jiné zdůrazňuje nutnost posílit vliv federálních hospodářských orgánů na rozvoj jednotné čs. ekonomiky, vymezit jejich odpovědnost a účelně rozvíjet dělné vztahy s národními vládami.

So zretelem k tomu, že predložený návrh zákona o pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborů byl zpracován před přijetím realizační směrnice, není tato direktiva v plně šíři do návrhu promítnuta.

Z uvedeného hlediska jednotlivá oddělení ÚV KSČ spolu s odborným aktivem posoudí a tento návrh a předkládají předsednictvu ÚV KSČ tato doporučení:

Osnova zákona převzala z ústavního zákona o čs. federaci věcně nevyjasněný pojem „Odvětví a obory s vysokou integrační funkcí v československé ekonomice“. To může vést ke kompetenčním rozporům, jež by nepříznivě ovlivňovaly řešení změn struktur průmyslové výroby, jejich vlivu na ekonomiku federace i obou republik, s případnými důsledky pro vyrovnávání hospodářských a sociálních rozdílů mezi oběma republikami. Východiskem by bylo stanovit na základě analýz a prognóz rozvoje průmyslu a národního hospodářství určitá odvětví, resp. skupiny oborů či obory, jejichž dlouhodobý rozvoj by byl přímo řízen z federální úrovně. K tomu by bylo možné, aby např. federální výbor pro průmysl byl pověřen vládou ČSSR řešit a zajišťovat na základě posouzení rozvojových návrhů obou republik dlouhodobý rozvoj v oblastech energetiky, petrochemie, agrochemie, motorismu, některé úseky hutní výroby, obory zajišťující bytovou výstavbu apod. Tyto návrhy vycházejí z dnešní zkušenosti, kdy se ukazuje, že řešení uvedených problémů přesahuje rámec národních možností a vyžaduje to účast federálních orgánů a vlády. Takovéto kompetenční pověření by umožňovalo, aby za určitou oblast konsolidačního programu byl federální vládě odpověden jediný orgán.

K obecným ustanovením

§ 5

Kompetence federálních orgánů by měla být posílena v oblasti zahraničních vztahů ve dvou směrech. Jde o možnost vyžadovat si potřebné podklady od organizací nejen pro účel sjednávání mezinárodních smluv, ale i pro celkové rozvíjení mezinárodní hospodářské a vědeckotechnické spolupráce. Dále je to požadavek zajistit přímo v zákoně, aby národní ministerstva jednala v mezinárodních vztazích jen z pověření federálních orgánů a v rozsahu s těmito orgány dohodnutém.

Ministerstvo národní obrany

§ 13

Návrh kompetenčního zákona neřeší vztahy mezi federálními orgány a orgány republik v oblasti obrany a ochrany státu, kde např. z hlediska úkolů federálního výboru pro průmysl je nezbytný jeho styk jak s oběma národními orgány, tak i podnikovou sférou. Tyto otáz-

ky mají být upraveny zvláštním federálním zákonem, který bude vydán podle § 11 ústavního zákona o Radě obrany státu, který však dosud není připraven. Způsobuje to potíže při zabezpečování závažných, neodkladných úkolů vojenské techniky. Dále doporučujeme vyjádřit v tomto kompetenčním zákoně rámcově vazby MNO k Radě obrany státu, jejím orgánům a národním výborům. A to i přes to, že se v důvodové zprávě uvádí, že v tomto směru bude provedena zvláštní právní úprava těchto vztahů.

Federální ministerstvo plánování

§ 20, článek 1

Doporučujeme doplnit „..., kteří pro projednání a schválení vládou jsou programem hospodářské politiky státu.“ Tento doplněk doporučujeme proto, aby byl vyjádřen základní vztah národohospodářského plánu a programu hospodářské politiky státu.

§ 20, článek 4

Formulace „...a hodnotí tento vývoj z hlediska dosahovaných cílů; návrhy...“. Domníváme se, že tato formulace není dost přesná. Bylo by správnější její upřesnění takto „... a hodnotí tento vývoj z hlediska stanovených cílů;...“

Dále doporučujeme tento článek doplnit: „V rámci branného systému řídí a koordinuje hospodářsko-mobilizační přípravu v národním hospodářství.“

Federální ministerstvo plánování plní v branném systému vedle MNO a MV jednu z klíčových funkcí. Jeho význam v tomto směru je daný potřebou racionálního využití ekonomických zdrojů státu pro vedení možné války. Zajištění fungování ekonomiky ve válečných podmínkách musí být zabezpečované státem už v době míru. Tuto činnost řídí a koordinuje ministerstvo plánování už více než 15 roků. K tomu účelu má v organizaci ministerstva vybudovanou složkou - vojensko-hospodářskou správu. Tato činnost ministerstva není v současné době právně zakotvena. Náplň práce ministerstva je třeba vyjádřit v právním pořádku, a to v zákoně o působnosti federálních ministerstev, aby i právní pořádek stanovil odpovědnost federálního ministerstva plánování za tuto činnost.

Federální ministerstvo financí

§ 23, článek 1

Doporučujeme místo poslední věty „opatření na úseku... měnovou politikou ČSSR“ doplnit pokračování první věty „... a koordinuje opatření v měnové politice ČSSR.“

Tuto změnu doporučujeme proto, že v novém zákonu o měnovém bankovním systému se zvyšuje význam relativní nezávislosti emisní banky. Vláda je odpovědná za celou hospodářskou politiku včetně měnového vývoje. Na úseku financí a měny má základní význam koordinace opatření rozpočtových, úvěrových a měnových. Také logika obou základních finančních plánů; státního rozpočtu a úvěrového plánu, předpokládá sladění obou dokumentů. Proto musí existovat orgán, který tuto koordinaci zabezpečí. Tímto orgánem je podle našeho názoru federální ministerstvo financí, které pomocí úhrnného finančního plánu sladuje rozpočet a úvěrový plán, ale současně i plán podnikových financí. Tendence určující vývoj podnikových financí (tj. daňové principy a pravidla financování) navrhuje federální ministerstvo financí. K základním požadavkům patří, že tato opatření a úvěrové podmínky budou navzájem spojeny. Koordináční funkce federálního ministerstva financí vyplývá i z analýz plnění finančního hospodaření, které provádí federální ministerstvo financí a které zahrnuje celou sféru financí a úvěru. Koordinace neznamená však institucionální nadřa-

zení federálního ministerstva nad Státní bankou československou, nýbrž vzájemnou úzkou součinnost.

Federální ministerstvo zahraničního obchodu

§ 27, článek b

Doporučujeme doplnit:

„Federální ministerstvo zahraničního obchodu stanoví podmínky k udělení provozování zahraničního obchodu a tato oprávnění uděluje na návrh příslušných organizací.“

Z původního znění článku vyplývá, že oprávnění k provádění zahraniční obchodní činnosti budou udělovat kromě federálního ministerstva zahraničního obchodu i jiné organizace podle podmínek, které toto federální ministerstvo stanoví. Bude tedy záležet, jaký prostor tyto podmínky vytvoří a jaká bude kontrola, že jsou důsledně dodržovány. Za poslední období se však značně rozšířil počet organizací provádějících zahraniční obchod. Dochází a i nadále může docházet mezi těmito organizacemi ke střetům na zahraničních trzích, neboť tyto organizace nemají ještě dostatečné zkušenosti a z toho plynou různé úniky v neprospěch celospolečenských zájmů (cenové úniky, prodej stejného druhu zboží přes různé organizace apod.). Naopak určitá únosná decentralizace provádění obchodní činnosti může vést k vyšší pružnosti a pohotovosti a ke kvalitnějšímu zpracování obchodních transakcí. Zahraniční obchod ČSSR v současné době je z cca 70 % zaměřen na socialistické země a i nadále se tato orientace nezmění. Z některých náznaků v těchto zemích se poukazuje na nevhodnost rychlé atomizace subjektů provádějících zahraniční obchod a oslabování celostátního řízení.

§ 27, článek c

Doporučujeme přehodnotit, které z dosavadních organizací by měly zůstat v působnosti federálního ministerstva zahraničního obchodu, nebo jakým vhodnějším způsobem by bylo možné tuto záležitost dořešit. V uvedeném článku je vyjmenováno, vůči kterým organizacím federální ministerstvo zahraničního obchodu plní úkoly ústředního orgánu. Podíl těchto organizací na obratu zahraničního obchodu je však velmi nízký a nedá se ani očekávat, že nově zřízené organizace federálními orgány tento podíl na obratu v dohledné době podstatně zvýší. Podíl zahraničního obchodu, který se realizuje zahraničními obchodními organizacemi SSR, je v současné době zanedbatelný. Většina dodavatelů ze Slovenska provádí zahraniční obchod organizacemi majícími sídlo na území ČSR, ale slovenské orgány nebudou mít právo vůči těmto organizacím plnit žádné úkoly) administrativně kontrolní, kádrové apod.). Může se však prokázat, že bude výhodnější, aby tyto organizace i nadále pracovaly ve federativní působnosti, buď z důvodů ekonomických, neb lépe zajišťujících určité zájmy celé federace (obchod s potravinami, surovinami, barevnými a ušlechtilými kovy, investičními celky apod.), nebo z důvodů uvedených v připomínce k článku b, § 27.

§ 29, článek 2

V příloze č. III předloženého návrhu zákona „Zpráva o řešení některých závažných otázek týkajících se působnosti orgánů federace a republik“ u výkonu celnictví v ČSSR je uveden návrh SSR. Vzhledem k tomu, že nově zřizována celní feditelství pro ČSR a SSR mají mít vysoký stupeň samostatnosti a navrhuje se dále ustavit u federálního ministerstva zahraničního obchodu federální celní radu, pracující na principu paritního zastoupení, doporučujeme v návrhu zákona ponechat návrh federální vlády a tak tuto nedořešenou otázku odstranit. Ze zkušeností jiných zemí než socialistických, ale i kapitalistických je obdobná praxe při řízení celnictví, jak je navrhováno v návrhu zákona. I při výkonu cel-

nictví na území obou republik může docházet k různým problémům, které musí být řešeny z jednoho federálního centra.

Federální ministerstvo práce a sociálních věcí

§ 30

Doporučujeme upravit znění takto: „Federální ministerstvo práce a sociálních věcí zpracovává a předkládá vládě Československé socialistické republiky návrhy jednotných zásad pracovně právních vztahů vycházejících ze socialistické zásady práva a povinnosti k práci a federální politiky zaměstnanosti a ve spolupráci s orgány obou republik koordinuje pohyb pracovních sil mezi oběma republikami i ve vztahu k zahraničí“.

§ 31, článek a)

Doporučujeme upravit znění takto:

„a) podle směrnic vlády ČSSR stanoví na základě socialistického způsobu odměňování jednotné zásady mzdových soustav, zejména základních tarifních stupnic“.

§ 32, článek 1

Doporučujeme upravit znění takto:

„Federální ministerstvo práce a sociálních věcí zpracovává a předkládá vládě ČSSR koncepcí a návrhy sociálně politických opatření směřujících k plnění úkolů federace v oblasti zabezpečování sociálních práv občanů, ochrany rodin a mládeže stanoví jednotné zásady státní populační politiky. Ve spolupráci s federálním ministerstvem národohospodářského plánování a s federálním výborem pro ceny působí na rozvoj životní úrovně jednotlivých příjmových skupin obyvatelstva“.

V případě, že bylo nutno rozšířit pravomoc federálního ministerstva práce a sociálních věcí než je uvedeno v článku 22 ústavního zákona ze dne 27. října 1968 o československé federaci, je zapotřebí provést změnu jeho dílce.

Federální výbor pro ceny

§ 35

Doporučujeme doplnit o nový odstavec:

„Federální i národní orgány jsou povinny informovat federální výbor pro ceny o cenových otázkách i v těch případech, kde není přímá kompetence.“

Toto doplnění vyplývá z nutnosti celkové informovanosti o provedených, resp. všech uvažovaných úpravách cen v souladu s potřebou koordinace a zásadou jednotného řízení cenové politiky v ČSSR federálním výborem pro ceny.

„Realizační směrnice květnového pléna ÚV KSČ pro další postup strany v příštím období“ ukládá závaznou regulaci velkoobchodních cen. Realizace tohoto opatření vyžaduje zvýraznění i přímý vliv samotného federálního výboru pro ceny. Vzhledem k tomu, že v současném období rozsah velkoobchodních cen, které ovlivňuje federální výbor pro ceny, je relativně nízký (31% vyrobeného zboží) doporučujeme posouzení tohoto rozsahu velkoobchodních cen a případné zvýšení tak, aby úkol z „Realizační směrnice ÚV KSČ“ mohl být plně zajištěn.

Doporučujeme rozšířit přílohu IV/b – seznam surovin, výrobků a služeb, jejichž ceny určuje federální výbor pro ceny“.

[...]b

Federální výbor pro technický a investiční rozvoj

§ 36, bod a)

Doporučujeme doplnit tak, aby celý odstavec zněl „zpracovává a předkládá vládě ČSSR návrh dlouhodobých vědeckotechnických prognóz a návrh koncepce státní technické politiky ČSSR a zásad jejího zabezpečení.“

§ 36, bod b)

Doporučujeme změnit text bodu takto: „zpracovává a předkládá vládě ČSSR návrh státního plánu výzkumu a vývoje, který obsahuje vybrané meziodvětvové prognózy technického rozvoje, financované z federálních prostředků, zabezpečuje jejich plnění a zajišťuje hospodárné využití vynakládaných prostředků.“

§ 36, bod c)

Doporučujeme doplnit „...a návrhy na posílení vědy a techniky v celé soustavě ekonomického řízení“.

Toto doplnění doporučujeme proto, aby byl podstatně zvýšen vliv a odpovědnost federálního výboru pro technický a investiční rozvoj na tvorbu a prosazování technického rozvoje v rámci jednotné hospodářské politiky státu.

§ 36, bod e)

Doporučujeme použít místo: „...vědeckých, technických a ekonomických informací“ toto znění „... vědeckotechnických a technickoekonomických informací“.

Tuto změnu doporučujeme proto, že z hlediska připravovaného zákona o jednotné soustavě sociálně ekonomických informací řízení ekonomických informací spadá výlučně do kompetence orgánů státní statistiky.

§ 37, bod a)

Doporučujeme doplnit „... a provádění investic; odpovídá vládě v celém komplexu za technicko-ekonomickou úroveň investiční činnosti od přípravy až po realizaci...“

§ 37, bod b)

Doporučujeme doplnit „... rozpočtu federace jakož i jiných základních otázkách investičního rozvoje důležitých pro jednotnou ekonomiku ČSSR“.

Současná vážná situace v investiční výstavbě charakterizovaná pokračováním inflace, nízkou technickou úrovní a neplněním úkolů v bytové výstavbě vyžaduje posílit vliv federální vlády v investiční výstavbě. Proto doporučujeme zpřesnění činnosti federálního výboru pro technický a investiční rozvoj, neboť dosavadní stav i návrhy na uspořádání kompetenčních vztahů znemožňovaly vládě řešit základní problémy v celostátní investiční výstavbě.

Federální výbor pro průmysl

§ 41

Nevystihuje plně kompetenci federálního výboru pro průmysl na úseku surovinové základny, jak je stanoveno pro ČSSR v článku 24 odst. 2, písmeno e) ústavního zákona o československé federaci. Tento výbor by měl mít nejen pravomoc připravovat vládě návrhy zásad ochrany a využití nerostného bohatství, ale i kompetenci zpracovávat vládě ČSSR předkládat návrhy zásad soustavy ekonomických nástrojů v hornictví, včetně návrhů zásad finančního vypořádání vlivů vyplývajících z retního charakteru hornictví mezi ČSR a SSR.

Federální výbor pro dopravu

§ 46

V oblasti dopravy je třeba již nyní jednoznačně stanovit úlohu federálního výboru pro dopravu vůči organizaci řídicí železniční dopravu. Tento požadavek se opírá mimo jiné

o rozhodnutí vlády ze dne 22. 5. 1969 - usnesení č. 109, vod 11, podle kterého se tato možnost připouští, a to za předpokladu, bude-li řízen pro železniční dopravu jeden podnik. Stejně příznivě se k této problematice vyjádřili o poslanci průmyslového výboru Federálního shromáždění.

Federální výbor pro tisk a informace

§ 52 a 53

V zájmu sjednocování ideového působení jeví se potřebné posílení integrujícího vlivu federálních orgánů ve státních sdělovacích prostředcích (čs. televize, rozhlas, ČTK). Poměrně složitý mechanismus přenášení rozhodnutí ústředních stranických orgánů v záležitostech v tisku až k redakcím českých a slovenských deníků prostřednictvím národních vlád a národních úřadů pro tisk a informace zpomaluje řešení některých operativních úkolů. I když kompetenci národních vlád a jejich orgánů je třeba v plném rozsahu zachovat, jeví se potřebné umožnit federálnímu výboru pro tisk a informace zvýšení pravomoci vůči českému a slovenskému úřadu pro tisk a informaci při operativním ovlivňování činnosti národních úřadů pro tisk a informace. Jde především o uplatnění formy metodického řízení těchto úřadů z federálního výboru pro tisk a informace. Podle předloženého návrhu má federální výbor pro tisk a informace jen minimální pravomoci jak ve vztahu k rozhlasu a televizi, tak k ČÚTI a SÚTI. Praktické potřeby stranické politiky na úseku tisku, rozhlasu a televize ukazují, že je třeba pravomoc federálního výboru pro tisk a informace v tomto směru zvýšit.

Přechodná a závěrečná ustanovení

§ 54, odst. 2

Návrh kompetenčního zákona uznává, že vědeckovýzkumná základna má být rozdělena mezi federály a národní orgány. Zatím je stav takový, že ve skutečnosti ústavy podléhají příslušným národním orgánům podle sídla ústavu. Protože je nesporné, že se federální orgány musí opírat ve své činnosti o výzkumné ústavy ekonomického a technickoorganizačního charakteru, je naléhavě zapotřebí o věci ve vládě ČSSR rozhodnout, a to nikoliv v dohodě, nýbrž po projednání s vládami ČSR a SSR, a to s přihlédnutím k prvořadým potřebám federace.

*

V návrhu zákona o působnosti federálních ministerstev a federálních výborů je řešena kompetence podle ústavního zákona u federálních ministerstev a výborů. Návrh však neobsahuje stanovení kompetence některých ústředních řádů s celostátní působností, jako např. Správa federálních hmotných rezerv, Federální státní banka čs. apod., které jsou součástí celostátní hospodářské politiky. Doporučujeme zvážit zda v předloženém návrhu zákona by neměla být stanovena i kompetence těchto úřadů a tím vytvořit komplexní stanovení působnosti pro všechny federální ministerstva, výbory a úřady s celostátní působností. Dále doporučujeme, aby v nejkratší možné době byly prozatímním organizačním zákonem zřízeny Federální úřad pro patenty a vynálezy a Federální úřad pro normalizaci, měření a státní zkušebnictví a zvážit, zda i kompetence těchto dvou úřadů by neměla být zahrnuta do návrhu zákona o působnosti federálních ministerstev a výborů. Podle rozhodnutí vlá-

dy a zákona č. 170/68 Sb. mají do vydání nových zákonů pro oblasti jejich činnosti pracovat ve staré struktuře bez zřetele na provedenou federalizaci ČSSR.

V rámci projednávání podřízenosti ústavu a zařízení má být zřízen Československý letecký úřad, a to k 1.7.1969. Toto připravované rozhodnutí by mělo být ještě posouzeno. Dáváme v úvahu zda obdobně jako se navrhuje řešení v železniční dopravě, neměla být v dalších pracích přezkoumána otázka začlenění Čs. aerolinií do sféry federace a spolu s tím i otázka rozdělení výkonu státní správy v civilním letectví mezi federálními a národními orgány.

V souvislosti s vymezením působnosti federálních ministerstev a federálních výborů doporučujeme nově vymezit, resp. upřesnit okruh působnosti Stálého představitele ČSSR v Radě vzájemné hospodářské pomoci, tak, aby jednoznačně vyplynulo jeho postavení jako představitele Československé socialistické republiky a činitele federální vlády ČSSR. V této souvislosti řešit rovněž účast federálních a národních orgánů v čs. delegacích, které se zúčastní práce v jednotlivých orgánech Rady (zejména ve stálých komisích RVHP). Vzhledem k povaze činnosti a působnosti RVHP jako mezinárodní organizace doporučujeme zvýraznit odpovědnost především příslušných federálních ministerstev, popřípadě výborů, a v souladu s tím řešit a upravit jejich zastoupení.

[...]^c

V oblasti kulturní politiky státu je nezbytné řešit řadu legislativních otázek jednotně. Týká se to např. některých zákonů (autorský, osvětový, památkové ochrany atd.) jednotného postupu v ekonomice kultury, v daňových a hospodářských otázkách atd.

Stejně tak činnost zařízení celostátního charakteru by měla být řešena na úrovni federální – např. budování muzeí celostátního významu, knihoven, galérií, systém uměleckého školství, výstavní politika, církevní politika (nejlépe vůbec vyčlenit do sekretariátu při předsednictvu federální vlády), celostátní soutěže, přehlídky a festivaly, systém mimoškolního vzdělávání.

Celostátně nutno sledovat udílení státních cen, vzájemnou koordinaci činnosti výzkumných ústavů v oblasti ministerstev a především pak způsob výměny hodnot české a slovenské kultury (zejména kulturních pořadů v televizi, rozhlasu, vystupování souborů a umělců) a přijímat konkrétní opatření.

Některé z těchto otázek je nezbytné řešit dohodou obou národních ministerstev, jiné vyžadují řešit a zajišťovat celostátně. Proto se zdá být účelné vytvoření nějakého celostátního orgánu buď ve formě rady (jak navrhuje s. Falčan), nebo ve formě státního výboru pro kulturu (a případně spojit s informacemi), jehož členy by byli zástupci MK, rozhlasu, televize, filmu, případně společenských organizací. obou případech jde o vytvoření spíše konzultančních, poradních a koordinačních orgánů při předsednictvu vlády.

Obdobně v oblasti školství je mnoho, zejména legislativních opatření, která musí být řešena celostátně jednotně. Jde například o základní zákon školský, o vysokém školství, o řízení a správě škol apod. Jednotného postupu vyžaduje i řešení postavení vysokých škol v podílu na zabezpečování vědeckovýzkumných úkolů, udělování pedagogických hodností, vytváření sítě vysokých škol atd. Jen některé z těchto problémů lze řešit dohodou obou národních ministerstev školství, i tehdy však je třeba zabezpečit integrující vliv federální vlády v návaznosti na integrované celostátní zájmy politické, ekonomické, kulturní a celostátní celospolečenské zájmy v širokém slova smyslu. Soustředění tohoto integrujícího koordinačního vlivu by mělo být přímo v předsednictvu federální vlády; tomu by mělo odpovídat i vytvoření potřebné formy koordinujícího orgánu (komise, rady apod.).

Materiál nepřihlíží vůbec k usnesení předsednictva ÚV KSČ z 20. května 1969, týkajícímu se opatření k normalizaci kulturních, vědeckých a školských styků se SSSR. V tomto usnesení bylo uloženo:

[...]d

Z á v ě r

Vzhledem k tomu, že předložený návrh zákona o působnosti federálních ministerstev a federálních výborů plně nevyjadřuje Realizační směrnice květnového pléna ÚV KSČ³ pro další postup strany v příštím období, zejména z hlediska posílení vlivu federálních orgánů na rozvoj jednotné československé ekonomiky, doporučujeme uložit vládě ČSSR ve smyslu výsledků jednání PÚV KSČ návrh dopracovat a předložit Federálnímu shromáždění k projednání.

[...]e

Pramen: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – běžná spisovna, roky 1968 – 1970 (nespracované), sign. 366/364/2, kart. 193. – Xerokópia, 14 s.

a Hore vľavo podčiarknuté Oddelení státních orgánů ÚV KSČ, pod tým Souhrnné stanovisko III., IV., V., VI., VII., IX. a XIII. oddělení ÚV KSČ k návrhu zákona o působnosti federálních ministerstev a federálních výborů předloženému k projednání PÚV KSČ.

b Části o stanovení cien.

c 5 riadkov o vybavení feder. orgánov finančnými prostriedkami.

d 3 odstavce o vytvorení útvaru a o kulturních, vedeckých a školských stykoch so ZSSR.

e Dátum 9. června 1969.

1 Pozri genézu návrhu zákona o pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov, ktorý mohol vhodne doplniť dosť všeobecné články 10 až 28 ústavného zákona o československej federácii č. 143/1968 Zb. z októbra 1968 (pozri najmä dokument č. 1 zo 17. 9. 1968), a tak byť jeden z nosných bodov jeho realizácie. No dokumenty z 21. 12. 1968, 17. 1., 17. 2., 12. 3., 24. 3., 4. 4., 25. 4. 1969, poukázali na veľkú zložitost rozdelenia pôsobnosti (z poznámky „a“ vyplýva, koľko oddelení ÚV KSČ sa návrhom zákona zaoberalo), medzi federálne a národné výkonné orgány, vlastne celého mechanizmu riadenia štátu od jeho riadenia z jedného centra do riadenia štátu vo federatívnej podobe pri rešpektovaní rovnocenného postavenia federálnych a národných orgánov. Podrobne pozri dokumenty 53, 55-56 zo 14. 10., 19. a 27. 11. 1969, ktoré majú vcelkovú súvzťažnosť s uvedeným dokumentom.

2 Navyše proces nejasností vo vymedzení spoločných kompetencií federácie a republík pokračoval. Pozri dokumenty z 9. 6., 7. a 10. 7., 28. 8., 27. 11. 1969, 6., 9., 21., 28. 1. 1970. Vláda ČSR znovu prerokovala zprávu k návrhu zákona o pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov 2. 6. 1969. V správe sa za nedotiahnuté stále považovali problémy riadenia a organizácie železníc, rozsah kompetencie federácie pri stanovení cien, vymedzenie pôsobnosti v oblasti colníctva, vydávanie poštových známok a pod. Vzniesla ďalšie pripomienky k návrhu zákona. In: SNA, f. ÚV SSR – zasadania vlády SSR 1969 – 1975, kr. 18, zasadanie 9. 6. 1969, č. j. 6420/69 (predkladal generálny tajomník vlády ČSR M. Veverka). Ani vláda SSR nemala ľahšiu pozíciu, pozri dokument 54 z júla 1969. Ukazovalo sa, že zložitost prechodu od unitárneho štátu, aj v oblasti legislatívy, na štát zložený (federatívny) je o mnoho komplikovanejší, ako sa pôvodne predpokladalo (pozri dokument č. 1 zo 17. 9. 1968).

3 V uznesení vlády zo 6. 6. 1969, ktoré priamo vyplývalo z realizačnej smernice sa uviedlo, že: „Vláda ČSSR se zároveň spolu s vládami ČSR a SSR zaměří na urychlené dokončení přestavby socialistického státu v souladu s ústavním zákonem o čs. federaci. Jde o spojení principu jasného vymezení dělby pravomoci a jejího naplnění se zásadou jednoty a koordinace s cílem souladné a jednotné práce celého mechanismu federace i obou republik a zabezpečení integrační funkce federálních orgánů“. In: NA ČR, f. Úrad vlády ČSR, sign. 450 – 455, kart. 51, č. sp. 7403/69. Publikovanú smernicu pozri VOND-

1969, 24. jún, Praha. – **Stanovisko oddelenia štátnych orgánov ÚV KSČ k úlohám Federálneho zhromaždenia ČSSR pri zabezpečovaní realizačnej smernice májového pléna ÚV KSČ a úlohy zhromaždenia predložené jeho predsedom Alexandrom Dubčekom Predsedníctvu ÚV KSČ.**¹

Navržené hlavné úkoly ve svém celku postihujú problematiku, ktorou by mělo řešit Federální shromáždění jako nejvyšší orgán státní moci ČSSR. Rozpracování realizační směrnice květnového pléna ÚV KSČ,² zabezpečující co nejúčinnější vliv Federálního shromáždění na rozhodné uskutečňování opatření po státní linii, směřující k vyvedení naší společnosti z krizového stavu, vyžaduje však hlouběji a ve všech souvislostech nově posoudit konkretizaci hlavních problémů a pořadí jejich naléhavosti.

Zejména jde o celou oblast legislativních úkolů,³ dále pak o problematiku souvisící s konsolidací národního hospodářství.

V oblasti legislativních úkolů – pokládáme za nutné zásadně upustit od dosavadní praxe taxativního vyjmenovávání jednotlivých zákonů, které se mechanicky přenášejí z jednoho pololetí do druhého. To vede k tomu, že se stupňuje horečnatý stav při tvorbě zákonů, které jsou pak zpracovány nekvalitně, bez širších souvislostí a ve svých důsledcích neslouží řešení krizové situace. Pokládáme za správné, aby vláda spolu s předsednictvem Federálního shromáždění po předchozím zásadním politickém posouzení v předsednictvu ÚV KSČ stanovila, které problémy jsou natolik propracovány, politicky a odborně ujasněny, že mohou být zákonně upraveny. Přitom by mělo být zásadně přihlíženo k tomu, aby přednostně byla pozornost soustředěna k těm problémům, které z hlediska konsolidace společnosti jsou primární a na které musí pak navazovat postupně řešení dalších legislativních úkolů.

V oblasti konsolidace národního hospodářství – pokládáme za nutné rovněž zcela nově ujasnit postup Federálního shromáždění ve smyslu jednání předsednictva ÚV KSČ ze dne 20. června 1969, kdy postup konsolidace z podnětu s. G. Husáka byl stanoven do tří základních etap, jak to objektivně vyžaduje řešení krizového stavu naší ekonomiky.

Významná úloha přísluší Federálnímu shromáždění při plném obnovení vzájemné důvěry a rozvinutí všestranné spolupráce s ostatními socialistickými zeměmi, zejména Sovětským svazem. S tím souvisí i jeho podíl na výchově v duchu proletářského internacionalismu a sounáležitosti naší republiky ke společensko-socialistickým zemím, zvláště k Sovětskému svazu.

Z hlediska postavení a úlohy Federálního shromáždění doporučujeme v tomto směru šířeji propracovat konkrétní úkoly. Pokládáme za neúplné orientovat činnost jen na moskevskou „Výzvu na obranu míru“ a na závěry budapeštské konference států Varšavské smlouvy. Mimořádná pozornost by měla být věnována propracování rezoluce o úkolech boje proti imperialismu v současném období a akční jednotě komunistických a dělnických stran a všech protiiperialistických sil, v intencích usnesení PÚV KSČ ze dne 20. června 1969.

*

Pokud jde o úkol formulovaný v bodě 9 na str. 7, doporučujeme upřesnění v tom smyslu, že bude zhodnocen vývoj činnosti Národního shromáždění od XIII. sjezdu - jako podkladový materiál pro XIV. sjezd KSČ.

[...]a

Úkoly Federálního shromáždění při zabezpečování realizační směrnice květnového pléna ÚV KSČ.⁴

Předsednictvo Federálního shromáždění projednalo úkoly, které vyplývají pro Federální shromáždění z realizační směrnice květnového pléna ÚV KSČ. Tento dokument přináší řadu nových pohledů a přístupů k otázkám, které je Federální shromáždění povoláno řešit nebo se na jejich řešení podílet. Federální shromáždění je si vědomo velké odpovědnosti a významné úlohy své i obou sněmoven při zabezpečování realizační směrnice a plně se k tomuto dokumentu hlásí.

Podíl Federálního shromáždění na jeho zabezpečování je dán postavením Federálního shromáždění jako nejvyššího orgánu státní moci Československé socialistické republiky. Úspěšné plnění těchto úkolů je závislé i na úzké spolupráci Federálního shromáždění s ústředními orgány Národní fronty, s Českou národní radou a se Slovenskou národní radou. Ve veškeré své činnosti bude Federální shromáždění prosazovat socialistické zásady rozvoje společnosti a proto bude dbát o dodržování socialistické zákonnosti, spočívající jak v plném respektování občanských práv zaručených ústavou, tak i v zachování disciplíny při plnění povinností, které připadají státním orgánům, organizacím i občanům vůči státu i celé společnosti.

Základní myšlenku, která z realizační směrnice květnového pléna ÚV KSČ pro Federální shromáždění vyplývá, spatřuje v požadavku a nutnosti všestranného upevnování úlohy socialistického státu a jeho orgánů a v důsledném uplatňování zásad demokratického centralismu a socialistické demokracie.

Hlavní úkoly Federálního shromáždění budou zaměřeny k tomu, aby byla prohlubována a rozvíjena jeho integrující úloha v soustavě státních orgánů československé federace. V zákonné činnosti bude proto Federální shromáždění sledovat především dokončení federalizačního procesu na základě ústavního zákona o československé federaci. Bude přispívat k jasnému vymezení pravomoci a odpovědnosti federálních a národních orgánů.

Federální shromáždění bude především zabezpečovat potřebné přípravné práce spojené s vypracováním nové ústavy ČSSR, která zakotví federální uspořádání státu, účelnou integraci státních funkcí a socialistický rozvoj obou našich národů a všech národností.

Zákonodárna i kontrolní činnost Federálního shromáždění bude zaměřována na prosazování a podporu opatření, směřujících k rozpracování a realizaci koncepce konsolidačního programu ekonomiky na nejbližší 2 - 3 roky a zabezpečení dalšího růstu národního hospodářství a rozvoje životní úrovně i rozmachu vědy a kultury. Bude se zabývat též řešením otázek souvisejících se zpracováním pro plán rozvoje národního hospodářství na léta 1971–1975.

V oblasti zahraniční politiky pokládá předsednictvo Federálního shromáždění za svůj přední úkol pokračovat v úsilí o plné obnovení vzájemné důvěry a rozvinutí všestranné spolupráce mezi Československou socialistickou republikou a socialistickými zeměmi. K tomu Federální shromáždění přispěje zejména prohloubením a rozšířením spolupráce se zákonodárnými sbory socialistických zemí.

V souladu s tradicemi, tužbami a zájmy našich národů bude Federální shromáždění hledat cesty, jak svou činností a iniciativou přispět k naplnění myšlenek obsažených ve „Výzvě na obranu míru“, kterou přijala mezinárodní porada komunistických a dělnických stran v Moskvě v červnu t.r.⁵ Zvláštní pozornost bude věnovat otázkám evropské bezpečnosti, na jejichž řešení má Československá socialistická republika životní zájem. V této sou-

vislosti plně podporuje závěry Budapeštské porady států Varšavské smlouvy a zejména její „Výzvu k poradě o evropské bezpečnosti“, jejichž uskutečnění by přispělo k uvolnění napětí a upevnění míru v Evropě.

Hlavní úkoly Federálního shromáždění Československé socialistické republiky, schválené předsednictvem Federálního shromáždění v únoru a květnu t.r., jsou v podstatě zaměřeny ke splnění uvedených cílů. Jde však o to, aby tyto úkoly byly v souladu se závěry květnového pléna ÚV KSČ konkretizovány a stanoveno pořadí jejich naléhavosti.

Aplikace realizační směrnice bude vyžadovat cílevědomý přístup všech orgánů Federálního shromáždění i jednotlivých poslanců Federálního shromáždění k projednávaným otázkám i aktivnější působení poslanců při realizaci státní politiky, i rozvinutí své kontrolní funkce.

Jednotlivé úkoly vyplývající z realizační směrnice ÚV KSČ

1. Prohlubovat a rozvíjet integrační funkci Federálního shromáždění v soustavě státních orgánů, zejména
 - přispívat k prohlubování vztahů mezi sněmovnami a jejich orgány, napomáhat při vytváření podmínek pro koordinované řešení důležitých otázek celostátních významů,
 - rozvíjet spolupráci orgánů FS a orgánů národních rad při řešení zásadních otázek, týkajících se federálního státu, stanovit pevné zásady vzájemné spolupráce.
2. Projednat tyto naléhavé legislativní úkoly do konce roku 1969:
 - zákon o působnosti federálních ministerstev a federálních výborů,⁶
 - zákon o kontrolním orgánu Federálního shromáždění,
 - ústavní zákon o soudech a prokuratuře a další zákony z oblasti soudnictví,⁷
 - zákon o soustavě národohospodářských plánů,⁸
 - zákon o vztazích mezi státním rozpočtem ČSSR a rozpočty republik a o zásadách rozpočtového hospodářství,⁹
 - zákon o podnikových daních,
 - zákon o měnovém a bankovním systému,
 - zákon o devizovém hospodářství,
 - zákon o socialistických podnicích,
 - zákon o podnikatelské činnosti,¹⁰
 - zákon o drobném osobním podnikání,
 - soubor zákonů o novém volebním řádu (včetně prodloužení volebního období).¹¹Mimo uvedené zákony bude Federální shromáždění v příštím období projednávat řadu dalších zákonodárných aktů, jako zákon o zásadách zákonů, upravujících právo shromažďovací a spolčovací, zákon tiskový, zákon o postavení bezpečnostních sborů, zákony o změnách v pracovním právu, v důchodovém zabezpečení a o poskytování mateřského příspěvku. Federální shromáždění se bude pravidelně zabývat kontrolou plnění legislativního programu vlády ČSSR.
3. Zabezpečit potřebné přípravné práce spojené s vypracováním nové ústavy ČSSR. Přitom mít na zřeteli, že neoddělitelnou součástí přípravných prací musí být zhodnocování postupně nabývaných zkušeností z naplňování zákona o čs. federaci i zhodnocování praxe a zkušeností ústavních orgánů federace a republik.
4. Zákonodárnou i kontrolní činností Federálního shromáždění a jeho orgánů působit k postupné stabilizaci národního hospodářství a k rozvoji životní úrovně. Na základě objektivního zhodnocení dosažených výsledků v rozvoji výrobních sil

společnosti v minulém období bude se Federální shromáždění podílet na tvorbě koncepce hospodářské politiky federace.

Svou činnost zaměří především

- na posílení významu národohospodářského plánování a na vytváření podmínek pro účelné sladování funkcí plánu s působením trhu a využíváním peněžně zbožních vztahů. Vycházet přitom z principu dalšího upevňování ekonomické spolupráce v rámci RVHP;
 - na řešení komplexu otázek, které souvisí s ujasněním a dalším postupem při realizaci ekonomické reformy a na zabezpečování plánovitého postupného vyrovnávání národních ekonomik;
 - na přípravu směrnic pro vypracování zákona o pátém pětiletém plánu rozvoje národního hospodářství.
5. Důsledně uplatňovat kontrolní funkci vůči federální vládě, ministerstvům a federálním výborům a poskytovat vládě plnou podporu při plnění jejího programového prohlášení a nezbytných opatření k řešení nejzávažnějších ekonomických problémů. Přitom dbát na to, aby opatření neřešila jen bezprostřední situaci, ale přibližovala koncepční řešení problémů.
 6. Při kontrolní činnosti v oblasti socialistické zákonnosti zdůrazňovat obě stránky: nejen ochranu práv a oprávněných zájmů občanů a organizací, ale též nezbytnost dodržování a plnění zákonů, nezbytnost občanské a pracovní kázně i disciplinovanost v práci státních a hospodářských orgánů.
 7. Sledovat uplatňování zásad moderní socialistické správy a racionální organizace správního aparátu v podmínkách federativního uspořádání, zejména z hlediska
 - přesné dělby práce a odpovědnosti mezi federálními a republikovými orgány;
 - kádrového a odborného zkvalitňování aparátu;
 - odstranění přežitých byrokraticko-administrativních způsobů řízení;
 - hospodárnosti a finančních úspor ve sféře centrálních řídicích aparátů prostřednictvím racionalizačních opatření a moderních metod administrativy.
 8. V oblasti zahraničních vztahů považovat za přední úkol plné obnovení vzájemné důvěry a rozvinutí všestranné spolupráce mezi Československou socialistickou republikou a ostatními socialistickými zeměmi. Na tomto základě vypracovat koncepci zahraničních styků Federálního shromáždění, včetně styků s nesocialistickými zeměmi. Federální shromáždění bude ve svých zahraničních stycích, v úzké spolupráci se zákonodárnými sbory ostatních socialistických zemí, usilovat o plné uplatnění zásad zakotvených ve „Výzvě na obranu míru“, kterou přijala mezinárodní porada komunistických a dělnických stran v Moskvě. K tomu bude využito možností, které poskytuje členství v Meziparlamentní unii. Federální shromáždění bude svou iniciativní činností zejména přispívat k postupnému řešení problémů evropské bezpečnosti. V tomto směru bude také plně podporovat realizaci závěrů Budapeštské konference států Varšavské smlouvy, v kterých spatřuje reálné východisko pro trvalý rozvoj mírové spolupráce mezi evropskými zeměmi.
- K zlepšení a prohloubení spolupráce se socialistickými zeměmi:
- ještě letos uskutečnit oficiální návštěvy jednotlivých vedoucích představitelů parlamentů některých socialistických zemí. Na schůzkách představitelů Federálního shromáždění Československé socialistické republiky, Polské lidové republiky, Maďarské lidové republiky a Bulharské lidové republiky projednat otázky společného zájmu;

- v roce 1970 počítat s přijetím oficiální parlamentní delegace Nejvyššího sovětu SSSR v Československé socialistické republice;

- ulehčit vyslání studijní delegace do Maďarské lidové republiky a Socialistické federativní republiky Jugoslávie a oficiální parlamentní delegaci do Jugoslávie;

- zintenzívnit práci Čs. skupiny Meziparlamentní unie, rozšířit v této souvislosti spolupráci s ostatními socialistickými zeměmi, vypracovat dlouhodobou koncepci její činnosti, dořešit vzhledem k rozšíření členské základny o poslance Sněmovny národů složení zájmových skupin a v konkrétním plánu zakotvit spolupráci s ostatními socialistickými zeměmi.

9. Zpracovat náměty a podklady z oblasti Federálního shromáždění, směřující k zlepšení činnosti nejvyššího zastupitelského sboru federace jako podkladový materiál pro přípravu XIV. sjezdu KSČ.

*

Hlavní úkoly Federálního shromáždění Československé socialistické republiky přijaté v únoru a květnu t.r. předsednictvem Federálního shromáždění a jejich konkretizace budou zpracovány do úkolů a pracovních plánů obou sněmoven Federálního shromáždění.

Včasnost a reálnost jejich plnění je závislá na dodržování termínů federální vládou a ostatními ústředními orgány. K zajištění soudružské spolupráce a vzájemné pomoci při plnění úkolů a dodržování daných termínů bude nejspíše formou konzultací a užších porad mezi orgány Federálního shromáždění a orgány národních rad i s orgány federální vlády.

Předsednictvo Federálního shromáždění věří, že příslušné orgány u vědomí vážnosti úkolů budou důsledně a odpovědně zabezpečovat jejich plnění tak, aby závěry květnového pléna ústředního výboru Komunistické strany Československa byly urychleně realizovány a tím postupně vytvářeny předpoklady pro další rozvoj československé státnosti, při stabilizaci a celkový rozvoj Československé socialistické republiky.

Praha: NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/1, Předsednictvo ÚV KSČ 1966–1971, sv. 98, ar. j. 163, zasedání 30. 6. 1969, č. sp. 5880/31. – Xerokópia, 9 s.

a 5 řadkov o Kancelárii FZ.

1. Prejavy A. Dubčeka mali vo vtedajšej dobe dost všeobecný charakter so zdôraznením na naliehavé plnenie úloh podľa realizačnej smernice ÚV KSČ. Len rámcovo sa venoval vypracovaniu viacerých zákonov a nového právneho poriadku. Pozri ŽATKULIAK, Jozef – LALUHA, Ivan (eds.): Alexander Dubček: Od totality k demokracii. Prejavy, články a rozhovory. Výber 1963 – 1992. Bratislava, Historický ústav SAV a Spoločnosť Alexandra Dubčeka vo vyd. Veda 2002, s. 212 – 215. Ani voľba A. Dubčeka za predsedu FZ ČSSR 28. 4. 1969 nebola jednoznačná. Predseda volebnej komisie Snemovne ľudu predložil zápis tohto znenia: „Zápis o voľbe predsedu Federálneho zhromaždenia 28. apríla 1969. Komisia poslancov Snemovne ľudu v zložení: Bubník František, Červinka Jan, Holář Emil, Lapárová Magdaléna, dr. h. c. Lukačovič Jozef, dr. Petrusová Antónia, Šubrt Jan, Tomášek Ferdinand, ktorú ustanovila Snemovňa ľudu na voľbu predsedu Federálneho zhromaždenia, oznamuje, že poslancom bolo vydané 251 hlasovacích lístkov. Hlasovania sa zúčastnilo 245 poslancov. Po skončení hlasovania komisia zistila, že bolo odovzdané spolu 245 platných hlasov. Z toho bolo odovzdané pre kandidáta Alexandra Dubčeka 184 hlasov, proti 61 hlasov. Hlasovania sa zdržalo v Snemovni ľudu 6 poslancov. Neplatné hlasovacie lístky neboli. Pre navrhnutého kandidáta bolo odovzdané viac než 50 % hlasov z počtu prítomných poslancov Snemovne ľudu. Komisia zisťuje, že navrhnutý kandidát

Alexander Dubček bol zvolený za predsedu Federálneho zhromaždenia. V Prahe 28. apríla 1969.“ Snemovňa ľudu zvolila poslancu Alexandra Dubčeka do funkcie predsedu FZ ČSSR nadpolovičnou väčšinou hlasov prítomných poslancov.

Predseda volebnej komisie Snemovne národov predložil zápis tohto znenia: „Zápis o voľbe predsedu Federálneho zhromaždenia 28. apríla 1969. Komisia poslancov Snemovne národov v zložení: Ing. Ernest Bielik, Božena Hašplová, Jaroslav Kučera, Elena Pastorková, Ing. Piš, Ing. Milan Ptáček, ktorú ustanovila Snemovňa národov na voľbu predsedu Federálneho zhromaždenia, oznamuje, že poslancom bolo vydané 130 hlasovacích lístkov. Hlasovania sa zúčastnilo 129 poslancov. Po skončení hlasovania komisia zistila, že bolo odovzdané spolu 129 platných hlasov. Z toho bolo odovzdané pre kandidáta 122 hlasov, proti 7 hlasov, hlasovania sa zdržal 1 poslanec. Neplatné hlasovacie lístky neboli.“ A. Dubček bol zvolený nadpolovičnou väčšinou hlasov za predsedu FZ ČSSR. In: www.psp.cz, FS ČSSR 1969 – 1971, SL a SN, stenoprotokoly, 2. schôdza, časť 2/4, s. 3-4, časť 3/4, s. 1.

2. K zasadaniu ÚV KSČ na konci mája 1969, na ktorom sa pripravovali postupy realistov a konzervatívcov, a teda nešlo len o postoj G. Husáka, podrobne VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír (eds.): Komunistická strana Československa. Normalizace (listopad 1968 – září 1969). Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970. Díl 9/4 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2003, s. 410-485; DOSKOČIL, Zdeněk: Duben 1969/Anatomie jednoho mocenského zvratu/. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2006, s. 272-325. Tiež k vtedajšej vnútropolitckej situácii v marci a apríli 1969 FELCMAN, Ondřej: Počátky ostré etapy normalizace. In: BÁRTA, Miloš – FELCMAN, Ondřej – BELDA, Josef – MENCL, Vojtěch: Československo roku 1968. 2. díl: počátky normalizace. Praha, Parta a Ústav mezinárodních vztahů 1993, s. 51-68.
3. Pozri dokumenty 11 a 25 z 5. 12. 1968 a 29. 1. 1969 (oba vystúpenia J. Smrkovského), ako aj dok. 34, 37, 50-51 z 21. 3., 23. 4., 13. a 28. 8. 1969.
4. Publikovaná smernica VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír (eds.): Komunistická strana Československa : Normalizace (listopad 1968 – září 1969), ... Díl 9/4 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2003, s. 468-477.
- Išlo nielen o spoluprácu FZ s národnými radami (dokument č. 11 z 5. 12. 1968 - J. Smrkovský, dok. 25 (kompetencie FZ podané J. Smrkovským), z 21. 3., 23. 4., z júla 1969, ale aj o samotný vzájomný vzťah a postavenie FZ a národných rád v celej štruktúre štátnych orgánov. Tiež ŽATKULIAK, Jozef : SNR a Slovensko v rokoch 1969 – 1989. In: ŽATKULIAK, Jozef (ed.): Národná rada v kontexte slovenských dejín : 150. výročie vzniku prvej Slovenskej národnej rady. Zborník materiálov zo sympózia v Častej-Papierničke, 21.-22. apríla 1998. Bratislava, Národná rada SR – Slovenská historická spoločnosť pri SAV 1999, s. 176-181. O spolupráci FZ ČSSR a národných rád mali spoločne rokovať ich predsedníctva 2. - 3. 7. 1969 na zámku v Kolodějoch. Avšak stretnutie sa neuskutočnilo (!), hoci predmetom rokovania mali byť tak dôležité články 11, 12, a ďalšie články v oblasti spoločnej kompetencie, ďalej články 37, 38 a 87 ústavného zákona č. 143/1968 Zb., ako aj otázky uplatňovania predpisov vo federálnych zákonoch, teda tam, kde sa stretávali legislatívne iniciatívy zákonodárnych zborov. Tiež sa mala analyzovať situácia pri návrhu volebného zákona a problémov legislatívy. Pozri dokumenty 50 a 51 z 13. a 28. 8. 1969. Navyše sa diskusia mala zaoberať štátnym rozpočtom na rok 1970, kde sa pomer financií medzi ČSR a SSR pobyboval podľa rozdielnych ukazovateľov v návrhoch od 74 až 79 % pre ČSR a od 21 až po 26 % pre SSR (teda, k čomu sa priklonia zákonodárne orgány pri návrhoch). In: APS PČR, f. Česká národní rada. I. volební období 1969 – 1971, inv. č. 27, kart. 15, tiež SNA, f. Preds. SNR 1969 – 1989, kr. 5, zasedanie 25. 6. 1969, č. sp. 2306/69.
5. Bližšie VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír (eds.): Mezinárodní souvislosti československé krize 1967-1970. Září 1968 - květen 1970. Ediční řada ..., Díl 4/3 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR - Doplněk 1997, s. 320-330.
6. Pozri dokumenty č. 16, 22, 35 a 36 z 21. 12. 1968, 17. 1., 24. 3., 4. 4. 1969.
7. NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – běžná spisovna, roky 1968 – 1970 (nespracované), sign. 364/2, kart. 158.
8. Pozri dokumenty 39-40, 56 z 2. - 3., 9. 6. 1969 a najmä dokument z 27. 11. 1969.
9. Pozri dokumenty 29 a 56 z 17. 2. 1969 a z 27. 11. 1969.
10. O dvoch posledne uvedených návrhoch zákonov bližšie VONDROVÁ, Jitka (ed.): Ekonomická reforma 1965 – 1969. Ediční řada..., Díl 10. Praha – Brno, ÚSD AV ČR - Doplněk 2010, s. 385-417.
11. K legislatívnym pravidlám vlád z leta 1969 pozri NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – běžná spisovna, roky 1968 – 1970 (nespracované), sign. 366/1/5, kart. 159. Tiež dok. zo 7. 7., júla 1969, 13. a 28.8. 1969.

1969, 25. jún, Praha. – **Návrh zásad zákona FZ o Ústavnom súde ČSSR,¹ predložený predsedom komisie pre prípravu novej ústavy Ústavno-právneho výboru SN FZ Jiřím Grospičom.**

[...]ª

Legislativní skupina komise pro přípravu nové ústavy ústavně právního výboru Sněmovny národů připravila návrh zásad zákona o ústavním soudu ČSSR, vycházejíc z ústavního zákona č. 143/68 Sb. o čs. federaci a ze závěrů komise pro novou ústavu kolegia ČSAV pro vědy o státu a právu, které komise ústavně právního výboru Sněmovny národů projednala na své ustavující schůzi.

Úvod

Instituce ústavního soudu federace je zakotvena v hlavě šesté ústavního zákona č. 143/1968 Sb. o československé federaci jako speciální soudní orgán, ochrany ústavnosti a zákonnosti, nezávislý na jiných orgánech. Čl. 101 ústavního zákona o čs. federaci předpokládá, že v České socialistické republice a Slovenské socialistické republice budou zřízeny ústavní soudy republik na základě ústavních zákonů národních rad. Z principu socialistické ústavnosti v čs. federaci vyplývá, že zásady působnosti a organizace ústavních soudů republik mají být založeny na stejných zásadách, na nichž je ústavně zakotven federální ústavní soud. Ústavní soud není součástí soustavy obecných soudů. ² Těžiště jeho činnosti spočívá ve kvalifikovaném zkoumání ústavnosti a zákonnosti právních norem a ve výkladu ústavy a zákonů při rozhodování o dalších předmětech jeho působnosti podle hlavy šesté ústav. Zák. č. 143/1968 Sb. o československé federaci. Ústavní soudnictví je jedno-istanční.

Návrh zásad zákona Federálního shromáždění vychází z čl. 100 ústav. zákona č. 143/1968 Sb., který stanoví, že tento zákon má stanovit:

- a) podrobnosti o působnosti Ústavního soudu ČSSR;
- b) podrobné předpisy o jeho organizaci; ³
- c) způsob řízení před Ústavním soudem ČSSR.

Posláním tohoto zákona je proto zpřesnit a konkretizovat ústavní ustanovení o působnosti a organizaci Ústavního soudu ČSSR a dále provést celkovou úpravu procesních předpisů pro řízení a rozhodování Ústavního soudu ČSSR.

I. část

PŮSOBNOST ÚSTAVNÍHO SOUDU

1. Ústavní soud ČSSR rozhoduje podle čl. 87 ústavního zákona č. 143/68 Sb.

Ústavní soud Československé socialistické republiky rozhoduje:

- a) o souladu zákonů Federálního shromáždění a zákonných opatření jeho předsednictva s Ústavou Československé socialistické republiky,
- b) o souladu ústavních zákonů České národní rady a Slovenské národní rady s Ústavou a ústavními zákony Československé socialistické republiky a o souladu zákonů národních rad a zákonných opatření předsednictev národních rad s Ústavou a ústavními zákony Československé socialistické republiky,
- c) o souladu nařízení vlády Československé socialistické republiky a obecně závazných právních předpisů federálních ministerstev, federálních výborů a ostatních federálních

orgánů státní správy i o souladu nařízení vlád republik a obecně závazných právních předpisů ministerstev a ostatních ústředních orgánů státní správy republik s Ústavou a ústavními zákony Československé socialistické republiky a zákony Federálního shromáždění.

Pokud zákon svěřil společenským organizacím právo vydávat obecně závazné předpisy, vztahuje se působnost ústavního soudu rovněž na tyto formy. Působnost ústavního soudu se vztahuje i na akty presidenta republiky obsahující obecně závazné právní předpisy s výjimkou rozhodnutí o amnestii.

Působnost ústavního soudu se vztahuje i na akty Rady obrany státu, vydané na základě § 4 ústavního zákona č. 10/1969 Sb. o Radě obrany státu, kdy Rada obrany státu činí nezbytná a neodkladná opatření k obraně, jež by jinak příslušela předsednictvu Federálního shromáždění a vládě Československé socialistické republiky, pokud tyto akty Rady obrany státu nahrazují v době uvedené v § 4 ústav. zák. č. 10/1969 Sb. Zákonná opatření předsednictva Federálního shromáždění nebo nařízení vlády ČSSR.

Kompetence ústavního soudu ČSSR posuzovat ústavnost zákonů a ústavnost a zákonnost dalších právních předpisů podle čl. 87 úst. zák. č. 243/1968 Sb. Se ve smyslu čl. 144 tohoto ústavního zákona vztahuje i na všechny platné zákony a příslušné další právní předpisy, přijaté před 1. lednem 1969.

2. Ústavní soud řeší kompetenční spory dle čl. 88 ústavního zákona č. 143/1969 Sb.

Ústavní soud Československé socialistické republiky řeší kompetenční spory

- a) mezi orgány Československé socialistické společnosti a orgány jedné nebo dvou republik,
- b) mezi orgány obou republik.
 - a) Kompetenční spory ve smyslu článku 88 písm. A), které by měl řešit ústavní soud, jsou spory mezi ústředními orgány federace a republik, tj. mezi Federálním shromážděním a národními radami; federální vládou a vládou republik; ústředními orgány státní správy federace a republik.
 - b) Kompetenční spory ve smyslu článku 88 písm. B), které by měl řešit ústavní soud, jsou spory mezi ústředními orgány obou republik, tj. národními radami, vládami republik a ostatními ústředními orgány státní správy republik.
 - c) Pokud jde o soudní orgány, tato otázka bude vyřešena úpravou soudů a prokuratur připravovaným ústavním zákonem FS.

3. Ústavnímu soudu přísluší podávání podnětů ke zdokonalení zákonodárství ČSSR, jakož i zákonodárství republik podle čl. 89 ústavního zákona.

Ústavní soud Československé socialistické republiky může dávat podněty ke zdokonalení zákonodárství Československé socialistické republiky, jakož i zákonodárství republik.

Podněty mají směřovat ke zdokonalení realizace ústavy a ústavních zákonů. Podněty mohou být podávány v průběhu řízení ústavního soudu.

[...]ª

4. Ústavní soud rozhoduje o stížnostech podle článku 91 úst. zákona.

Ústavní soud Československé socialistické republiky rozhoduje o stížnostech proti neověření mandátu poslance Federálního shromáždění a proti výroku, že došlo k odvolání poslance, jakož i proti rozhodnutí a odmítnutí registrace kandidáta.

5. Ústavní soud rozhoduje podle článku 92 úst. Zákona.

Ústavní soud Československé socialistické republiky rozhoduje o ochraně ústavou zaručených práv a svobod, jsou-li porušeny rozhodnutím nebo jinými zásahy federálních orgánů, neposkytuje-li zákon jinou soudní ochranu.

Zásahem rozumí se bezprostřední zákrok, který se nezakládá na právním aktu, ale např. se opírá o interní směrnici nebo jde o svémocný zásah, který vybočuje z mezí socialistické ústavnosti a zákonnosti. Rozsah soudní ochrany ústavních práv a svobod obecnými soudy, příp. správními soudy stanoví ústavní zákon o soudech a prokuraturách a navazující naň zákony. Pokud ústavní soud zjistí, že podle zákona rozhodují o věci jiné soudní orgány, konstatuje, že je nepřislušný.

6. Právní názor ústavního soudu vyjádřený v jeho nálezech a rozsudcích je závazný pro všechny ostatní orgány.

II. část

ŘÍZENÍ PŘED ÚSTAVNÍM SOUDEM

Oddíl první

1. Předmětem řízení ústavního soudu jsou ústavnost (zákonost) právního předpisu (čl. 87 a 90); kompetenční spory (čl. 88); stížnosti ve věcech volebních (čl. 91); ochrana ústavou zaručených práv a svobod (čl. 92); podněty občanů a organizací (čl. 93, odst. 3); podněty ke zdokonalení zákonodárství (podle čl. 89); řízení o dobrozdání ústavnosti zákonů; řízení o souhlasu k trestnímu nebo kárnému stíhání člena ústavního soudu nebo k jeho vzetí do vazby (čl. 97 odst. 2).

2. Řízení před ústavním soudem zahrnuje přípravné neveřejné řízení a řízení II. Senátu ve věci samé (zpravidla veřejné). Řízení je zahájeno dnem doručení návrhu nebo podnětu.

[...]c

3. Ústavní soud zahajuje řízení vždy, jde-li o návrh podle čl. 93 odst. 1 ústavního zákona o federaci.

4. Návrh musí být písemný, s přesným označením, čeho se navrhovatel domáhá a o čem má ústavní soud rozhodnout s přesným označením právních předpisů, které jsou předmětem sporu. Musí obsahovat důvody a návrh na provedení potřebných důkazů.

5. Podněty občanů a organizací ve smyslu čl. 93 odst. 3 mohou se týkat veškeré působnosti ústavního soudu. Podněty občanů a organizací musí mít zákonem stanovené náležitosti.

Těmito náležitostmi mají být zejména osobní údaje, podpis advokáta, příp. právního zástupce organizace, označení orgánů a jeho aktů, proti němuž podnět směřuje, vylíčení skutkové podstaty a právní odůvodnění, doklady.

Uvážit, zda podpis advokáta má být u všech podnětů, jako např. ve věcech volebních.

6. V přípravném řízení je návrh zkoumat určeným soudcem ústavního soudu. Soudce může k objasnění skutkové podstaty požadovat potřebné vysvětlení a podklady od navrhovatele a jiných účastníků řízení i od státních orgánů, organizací a občanů a vyžadovat expertízy odborníků. Orgány a organizace jsou povinny požadované podklady poskytnout. V řízení postupuje soudce v součinnosti se všemi, kteří se účastní řízení tak, aby byl co nejučelněji zjištěn skutečný stav věci.

[...]d

8. Přípravné řízení končí odmítnutím podnětu soudcem; odmítnutím návrhu senátem; odmítnutím formálně způsobilého podnětu senátem; přijetím návrhu, resp. Formálně způsobilého podnětu senátem; přijetím návrhu formulovaného soudcem na základě formálně nedostatečného podnětu. Senát může odmítnout návrh buď pro formální nedostatky nebo proto, že věc nepatří do působnosti ústavního soudu. Jednání ve věci je zahájeno dnem, kdy v přípravném řízení rozhodl senát, že bude provedeno řízení ve věci.

9. Účastníci mohou být v každém stadiu řízení zastoupeni právním zástupcem (advokátem). Je nutno stanovit, v kterých věcech, je-li řízení před ústavním soudem zahájeno podle čl. 93 odst. 3 úst. Zák. č. 143/1968 Sb., je nastoupení právním zástupcem (advokátem) povinné.

10. Účastníky řízení jsou osoby a organizace, jejichž podněty ústavní soud přijal k projednání, orgán, pro jehož aktu nebo jednání návrh nebo podnět směřují, orgán, který se dožaduje nebo popírá pravomocí jiného orgánu. Dále je účastníkem ten, koho ústavní soud určí. Článek 93 odst. 1 písm. E) připouští různý výklad, přičemž pod pojmem občan lze zahrnout kohokoliv, voliče nebo poslance, všechny orgány nebo organizace, nebo organizace sdružené v Národní frontě a orgány NF. Proto je nutno toto ústavní ustanovení v návrhu zákona o Ústavním soudu ČSSR blíže specifikovat.

[...]e

16. Senát může vyslovit prozatímní opatření o účinnosti projednávaného aktu (situaci), a to tehdy, trvá-li nebezpečí poškození práv, nebo byl-li by účel řízení zmařen.

17. Jednání senátu ve věci samé končí tajnou poradou a hlasováním o nálezu – rozsudku.

18. Nález, kterým ústavní soud rozhoduje o věcech ústavnosti (zákonnosti) a v kompetenčních věcech, se publikuje ve Sbírce zákonů bez odůvodnění a ve Sbírce rozhodnutí ústavního soudu s odůvodněním. Rozsudkem ústavní soud rozhoduje ve věcech podle čl. 91, 92. Rozsudky jsou publikovány ve Sbírce rozhodnutí ústavního soudu.

Publikace minoritního vota se nedoporučuje z důvodů dodržování zásady neveřejnosti.

Ve sbírce zákonů se publikuje též jednací řád Ústavního soudu ČSSR. Ústavní soud může ve Sbírce rozhodnutí uveřejňovat též svá usnesení o podnětech ke zdokonalení zákonodárství ČSSR a republik i jiná usnesení a zprávy týkající se Ústavního soudu ČSSR a jeho aparátu.

19. Rozhodnutí (nálezy) působí ex nunc.

Výjimky z této zásady stanoví taxativně zákon. Tato výjimka se týká především rozhodování ve věcech ústavních práv a svobod podle čl. 92 ústav. zák. č. 143/1968 Sb.

20. Náklady řízení nese stát.

Oddíl druhý

21. Řízení o ústavnosti, resp. Zákonosti obecně závazných normativních aktů (podle čl. 87 a 90 úst. Zákona).

Návrh na zahájení řízení před ústavním soudem mohou podat subjekty uvedené v článku 93 odst. 1, písm. A) – d). Soud (obecný) může podat návrh pouze vyvstane-li otázka ústavnosti, resp. Zákonosti v souvislosti s řízením v konkrétní věci. Postup obecného soudu (vojenského, správního, hospodářského) v uvedeném případě bude

vyřešen v souvislosti s úpravou organizace a působnosti soudů v ústavním zákoně o soudech a prokuraturách.

22. Odpůrcem v procesu o ústavnost, resp. Zákonost obecně závazného normativního aktu je ten orgán, který zmíněný akt vydal.
23. Federální shromáždění je účastníkem řízení před ústavním soudem v procesu o ústavnost (zákonost) nebo v případě, vystupuje-li jako navrhovatel.
24. Při rozhodování o ústavnosti nebo zákonosti obecně závazného právního předpisu není ústavní soud vázán rozsahem návrhu a může zkoumat ústavnost (zákonost) i oněch ustanovení právního předpisu, jejichž rozpor s ústavním zákonem nebo zákonem FS navrhovatel neuvedl.
25. Nález ústavního soudu zruší neústavní (nezákonný) obecně závazný právní předpis. Zrušení působí zásadně ex nunc.
26. Po zveřejnění nálezu o neústavnosti předpisu není přípustný výkon aktu přijatého na jeho základě.

Oddíl třetí

27. Řízení v kompetenčních sporech podle článku 88 ústav. Zákona.
Návrh na řešení kompetenčních sporů může podat subjekt uvedený v čl. 93 odst. 1 ústavního zákona. Řízení o kompetenčním sporu může být zahájeno též z podnětu občanů anebo organizací podle čl. 93 odst. 3. Navrhovatelé mají v řízení postavení analogické stranám v občanském soudním řízení. Při tomto řízení jde o řešení jak pozitivního kompetenčního konfliktu, kdy si více orgánů osobuje stejnou kompetenci, tak tzv. negativního kompetenčního konfliktu, kdy státní orgány v určité věci odmítají svoji příslušnost. Kompetenční konflikt může se týkat jak individuální věci, tak určitého okruhu věcí spojených se zákonným vymezením kompetence a její interpretace. Ústavní soud provádí řízení podle čl. 88 úst. zákona.
28. Návrh na řešení kompetenčního konfliktu může být podán jen pokud nebylo ústavním soudem pravomocně rozhodnuto ve věci samé (zejména při řízení o ústavnosti, příp. zákonosti právních předpisů).

Oddíl čtvrtý

29. Ústavní soud provádí řízení ve věcech podle čl. 92 ústavního zákona o čs. federaci.
30. Alternativa I: Ústavní soud zruší individuální právní akt, porušil-li ústavou zaručené právo nebo svobodu. Orgán, který akt vydal, je vázán právním názorem ústavního soudu.
Alternativa II: Ústavní soud konstatuje, že právní předpis porušuje ústavou zaručená práva nebo svobody. Orgán, který akt vydal, je vázán právním názorem ústavního soudu a postupuje podle platných předpisů.
Při první variantě zásady uvedené v bodě 30 má ústavní soud charakter soudu I. Instance.
Při druhé variantě zásady č. 30 ústavní soud má slabší postavení, u původního orgánu musí dojít k dalšímu řízení podle platných předpisů. Je-li individuálním aktem prohlášeno právo nebo svoboda více osob a zahájí-li ústavní soud na základě podnětu jedné z nich řízení, může informovat ostatní o možnosti připojit se k řízení. Je-li během řízení individuální akt zrušen nebo změněn, může ústavní soud řízení zastavit.
31. Jde-li o zásady, ústavní soud konstatuje, že ústava nebo zákon byly porušeny. Orgán,

který zásah provádí, je vázán právním názorem ústavního soudu. Orgán musí od zásahu, pokud trvá, upustit. O důsledcích platí totéž jako u porušení práv a svobod zaručených ústavou rozhodnutím federálních orgánů. Náhrada škody se řídí občanským zákoníkem.

Oddíl pátý

32. Řízení ve volebních věcech podle článku 91.
Návrh na zahájení řízení může podat alternativně a) občan – volič, b) občan příslušného volebního obvodu, c) kandidát za poslance nebo poslanec.
Lhůty pro podání stížností: pro neověření kandidáta 14 dní, pro výrok o odvolání poslance 14 dní, pro odmítnutí registrace 7 dní. Nový volební zákon musí přihlédnout ke lhůtám uvedeným v tomto zákoně. Ústavní soud musí být vázán diferencovanými lhůtami, do kdy je povinen od podání návrhu rozhodnout, a to tak, aby nemohl ovlivňovat výkon voleb.

Oddíl šestý

33. Řízení ve věcech politických stran, organizací plnících jejich funkci a ve věcech ostatních společenských organizací s federální působností. Tuto působnost vykonávají příslušné soudy podle zákona č. 126 a 128/1968 Sb. Vhodnější institucí pro rozhodování těchto záležitostí by však byly ústavní soudy federace a republik. V tomto směru by bylo zapotřebí uvedené zákony novelizovat.
34. Řízení o podnětech ke zdokonalení zákonodárství ČSSR a zákonodárství obou republik. Toto řízení nebude vázáno žádnými formalitami.
35. Řízení ve věcech kárných. Rozhoduje plénum nebo kárný senát. Plénum nebo senát rozhoduje na základě stanovených skutkových podstat kárného provinění. Uložená opatření mohou být jenom v rozsahu stanoveném tímto zákonem.
Při závažném nebo opětovném porušení pracovních povinností stanovených v tomto zákoně, lze členu ústavního soudu uložit z těchto kárných opatření: důtku, veřejnou důtku, snížení funkčního platu o 10% po dobu nejvýše tří měsíců. Plénum ústavního soudu může podat FS (PFS) návrh na odvolání člena ústavního soudu, jestliže se nezúčastňuje jednání soudu více než jeden rok.

III. část

POSTAVENÍ SOUDCŮ ÚSTAVNÍHO SOUDU A JEHO ORGANIZACE

1. Členové ústavního soudu jsou při rozhodování nezávislí a rozhodují jedině na základě Ústavy Československé socialistické republiky a zákonů Federálního shromáždění.
2. Členy ústavního soudu volí Federální shromáždění. Pro neslučitelnost funkce člena ústavního soudu s jinou funkcí platí ustanovení čl. 98 ústavního zákona.
3. Soudcové ústavního soudu mohou být odvoláni jen za podmínek stanovených v článku 99 ústavního zákona.
4. Doplňovací volby do ústavního soudu se musí konat, uvolní-li se místo náhradníka, náhradníci jsou voleni na zbytek volebního období ústavního soudu.
Pro doplňovací volby platí ustanovení čl. 94 ústavního zákona.
5. Členové ústavního soudu nesmějí být pro výkon své funkce zkráceni na platech a nárocích vyplývajících z pracovního poměru nebo poměru obdobného.

6. Vyloučit soudce z řízení lze jen z důvodu zvláštního poměru k věci nebo účastníku, z něhož lze pochybovat o jejich nezaujatosti; důvodem k vyloučení je i účast na původním projednávání věci, která je přezkoumávána. Rozhoduje o tom předseda ústavního soudu.
7. Ústavní soud rozhoduje v osmičlenném, pětičlenném a tříčlenném senátu. Senáty rozhodují na základě prosté většiny při plném počtu členů.
8. Ústavní soud jedná v plénu. Plénum rozhoduje za přítomnosti všech členů ústavního soudu. Alternativa nejméně 10 členů.
9. Osmičlenný senát rozhoduje o otázkách ústavnosti podle článku 87 ústavního zákona.
10. Pětičlenný senát rozhoduje o kompetenčních sporech podle čl. 88 ústavního zákona.
11. Tříčlenný senát rozhoduje ve věcech podle čl. 89, 91, 92 ústavního zákona a ve věcech kárných.
12. Plénum ústavního soudu rozhoduje o udílení souhlasu k trestnímu nebo kárnému stíhání člena soudu nebo k jeho vzetí do vazby, o návrhu na odvolání člena ústavního soudu, o zřízení senátů a jejich složení a o sjednocení judikatury ústavního soudu.
13. Plénum přijímá jednací a organizační řád ústavního soudu ČSSR, který se publikuje ve Sbírce zákonů.
14. Ústavní soud je samostatnou rozpočtovou organizací federace.
15. Aparát ústavního soudu je podřízený předsedovi ústavního soudu.
Budou jej tvořit zejména odborní referenti a administrativní pracovníci.
16. Sídlem ústavního soudu je Praha.
[...]^f

Právní zdroj: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – běžná spisovna, roky 1968 – 1970 (nespracované), kart. 158, sign. 364/2, zasedání ústavního právního výboru 10. 7. 1969. – *Cyklostyl*, 14 s.

- a Hore podčiarknutý názov Federálny shromáždění Československé socialistické republiky, v strede Pozvánka na 2. schůzi komise pro přípravu nové ústavy ústavně právního výboru Sněmovny národů, která se koná dne 19. Července 1969 v 9 hod. a oblast adresy na Gorkého nám., č. 31. Pod tím Program: projednání návrhu zásad zákona FS o Ústavním soudu ČSSR. Pod tím vpravo dr. J. Grospič. V. r. předseda komise. Vlevo dole Přílohy: 1) Návrh zásad zákona, 2) Obsah zápisu z 1. schůze komise, dole v strede pečiatka oblast vlády ČSSR. Pred textom Návrh zásad zákona Federálního shromáždění o ústavním soudu ČSSR. Pri texte je množstvo rukopisných poznámok.
- b Doplňujúca alternatíva o možnosti vyjadrenia ústavnosti návrhov FZ a národných rád.
- c 2 alternatívy o rozhodnutiach ústavného súdu.
- d Časť 7 o poriadkovej pokute a o skúmaní podnetov občanov.
- e Časť 11 o verejnom pojednávaní ústavného súdu.
- f V Praze dne 25. června 1969.

- 1 Pozri články 86 až 101 ústavního zákona č. 143/1968 Zb. ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968. Federalizácia československého štátu 1968-1970*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967 – 1970. Díl 5/1sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1996, s. 363-365, ktoré sú potom zakomponované do návrhu zásad. Pozri aj dokument 47 o Ústavnom súde SSR 29. 7. 1969. Konštituovanie ústavného súdu federácie a súdov národných predstavovalo ďalšiu oblasť (konštitúcia FZ a národných rád, kompetenčné zákony atď.), ktorým sa realizoval ústavný zákon č. 143. Porovnaj dokumenty zo 14. 10., 19. a 27. 11. 1969 v častiach o legislatíve, ako aj dokument z 23. 4. 1969.
- 2 Vláda SSR prerokovala 7. 5. 1969 *Návrh ústavního zákona o súdech a prokuratúrach* (pozri dok. 57 zo 17. 12. 1969) z 10. 1. 1969 a stanovisko ústavního právního výboru ČNR k organizácii súdov a prokuratúry z 18. 3. 1969, v ktorom sa zdôraznila federalizácia súdnictva a prokuratúry s tým, aby sa federálny súdny systém vytvoril vo všetkých oboroch : trestného, vojenského, civilného,

správneho a hospodárskeho. Vznikol by Federálny najvyšší súd, vo štruktúra vojenského súdnictva by sa prakticky nezmenila a v ďalších oblastiach by sa preskúmali viaceré varianty organizácie (reformy) súdnictva. Ustanovili by sa generálne prokuratúry federácie a republík. Prehodnotili by sa výšky trestov (trest smrti by postupne zanikol). In: SNA, f. ÚV SSR – Prehľad uznesení vlády a predsedníctva SSR 1969–1976, uznesenie č. 137 zo 7. 5. 1969, č. sp. 894/69. Výbor SNR pre veci vnútorného poriadku, prokuratúry a spravodlivosti však na zasedaní 8. 5. 1969 namietal proti prílišnému rozdeleniu kompetencií a skôr sa prikláňal k čo najmenšiemu zasahovaniu federálnych orgánov. Minister spravodlivosti F. Vašečka priamo hovoril o protichodnosti stanoviska a spomenul, že po dohovore s českým ministrom spravodlivosti (Václavom Hrabalom) došlo k dohode, že súdnictvo by malo byť „završene na národnej úrovni. Systém súdnictva by končil Najvyšším súdom národnej republiky a jeho rozhodnutia by boli konečné“, a súčasne, by súdna sústava v republikách bola „oddelená“ od federálneho súdu. In: SNA, f. Výbor SNR pre veci vnútorného poriadku, prokuratúry a spravodlivosti 1969–1971, kr. 608, zasedanie 8. 5. 1969, Zápisnica, s. 3. V diskusii ústavný právnik Karol Plank zdôraznil, že treba vychádzať z článku 37, ods. 2 ústavného zákona o československej federácii, podľa ktorého výkon súdnictva patrí v plnom rozsahu do kompetencie národných republík. Aj ďalší diskutujúci Milan Čič, ktorý pripravoval stanovisko k návrhu ústavného zákona o zmene niektorých ustanovení Ústavy ČSSR (NV pod zákony národných rád, ohľadom sudcov, bližšie SNA, f. Predsedníctvo SNR 1969 – 1988, kr. 4, Záznam zo 7. schôdzky 20. 5. 1969. Ústavný zákon č. 57/1969 Zb. pozri GRONSKÝ, Ján: *Komentované dokumenty k ústavným dejinám Československa, díl III. 1960 – 1989*. Praha, Univerzita Karlova v nakl. Karolinum 2007, s. 265-266.), ďalej Kamil Brodziansky, Ondrej Súlety a iní, sa prikláňali k organizácii súdov a prokuratúr na národnej úrovni. Výbor SNR vypracoval podrobné stanovisko k návrhu ústavného zákona, ktoré napokon prispelo k tomu, že vláda SSR a Predsedníctvo SNR súhlasili len s vytvorením federálneho najvyššieho súdu, o čo sa najmä sporila česká a slovenská strana. In: SNA, f. Predsedníctvo SNR 1969 – 1988, kr. 4, Záznam zo 7. schôdzky 20. 5. 1969, č. sp. 293/69. Pripravovalo sa tiež zriadenie Najvyššieho kontrolného úradu SSR.

- 3 Spomenutý návrh z 10. 1. 1969 publikovaný FELCMAN, Ondřej – VONDROVÁ, Jitka (eds.): *Vláda a prezident. Období normalizace (září 1968 – říjen 1969)*. Ediční řada..., Díl 8/2 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2010, s. 261-272, návrh zásad ústavného zákona s. 371-378. Pripomínam aj dok. zo 17. 12. 1969.

1969, 27. jún, Bratislava. – **Zákon Slovenskej národnej rady číslo 72/1969 Zb. o niektorých opatreniach v organizácii a pôsobnosti národných výborov v Slovenskej socialistickej republike.**¹

Slovenská národná rada sa uzniesla na tomto zákone:

Čl. 1

V súvislosti s územným členením Slovenskej socialistickej republiky, upraveným zákonom Slovenskej národnej rady č. 71/1969 Zb. o územnom členení Slovenskej socialistickej republiky,² zrušujú sa v Slovenskej socialistickej republike krajské národné výbory.³

Čl. 2

Pôsobnosť krajských národných výborov, pokiaľ z ustanovení tohto zákona nevyplýva iné, prechádza na okresné národné výbory, s výnimkou vecí uvedených v prílohe tohto zákona, ktoré prechádzajú na ministerstvá a ostatné ústredné, prípadne iné orgány štátnej správy Slovenskej socialistickej republiky.

Čl. 3

Zákon č. 69/1967 Zb. o národných výboroch v znení zákonov č. 29/1968 Zb., č. 85/1968 Zb. a č. 175/1968 Zb. sa mení s platnosťou pre územie Slovenskej socialistickej republiky takto:

1. Ustanovenie § 1 ods. 1 prvej vety znie: „(1) Národné výbory sú orgánmi socialistickej štátnej moci a správy v okresoch a obciach.“

2. Ustanovenie § 5 sa označuje ako odsek 1 a dopĺňa týmto odsekom 2:

[...] ^a

4. Ustanovenie § 20 ods. 1 znie:

„(1) Národné výbory spravujú a) predškolské a mimoškolské výchovné zariadenia, školy poskytujúce základné vzdelanie a stredné zdravotnícke školy pri okresných ústavoch národného zdravia, ako aj im slúžiace zariadenia, b) kultúrne a kultúrno-výchovné organizácie a zariadenia, zariadenia zdravotnícke a sociálneho zabezpečenia, s výnimkou tých organizácií a zariadení, ktoré spravujú príslušné ústredné orgány štátnej správy Slovenskej socialistickej republiky.“

[...] ^b

7. Ustanovenie § 27 ods. 3 znie:

„(3) Okresný národný výbor spolupracuje s Ministerstvom plánovania, s príslušnými ministerstvami a ostatnými ústrednými orgánmi štátnej správy Slovenskej socialistickej republiky pri riešení oblastných proporcií, spracúvaní koncepcií rozvoja odvetví a pri ich aplikácii v podmienkach okresu.“

8. Ustanovenie § 27 sa dopĺňa o ďalší odsek tohto znenia:

„(5) Okresný národný výbor môže po dohode s inými okresnými národnými výbormi riadiť a spravovať organizácie, ktoré slúžia na uspokojovanie potrieb viacerých okresov, ak je takéto riadenie alebo správa účelnejšia.“

[...] ^c

11. Ustanovenie § 67 ods. 2 písm. c) znie:

„c) rieši sporné otázky, ktoré sa pri rozpracúvaní a uskutočňovaní celoštátnej politiky vyskytnú medzi okresnými národnými výbormi a ústrednými orgánmi štátnej správy Slovenskej socialistickej republiky a medzi okresnými národnými výbormi navzájom.“

[...] ^d

Čl. 4

Právomoc orgánov krajských národných výborov rozhodovať v správnom konaní o odvolaniach proti rozhodnutiam orgánov okresných národných výborov prechádza na príslušné ústredné orgány štátnej správy Slovenskej socialistickej republiky.

[...] ^e

Čl. 7

Vláda Slovenskej socialistickej republiky

a) urobí opatrenia na zabezpečenie riadneho výkonu štátnej správy orgánmi, na ktoré prechádza pôsobnosť podľa tohto zákona;

b) rozhodne o prevode organizácií doteraz riadených alebo spravovaných krajskými národnými výbormi do pôsobnosti iných orgánov a o opatreniach s týmto prevodom súvisiacich.

Čl. 8

Pôsobnosť národných výborov na území mesta Bratislavy, vyplývajúca z osobitného postavenia Bratislavy ako hlavného mesta Slovenskej socialistickej republiky, 1) zostáva týmto zákonom nedotknutá.

[...] ^f

Čl. 10

Tento zákon nadobúda účinnosť 1. júlom 1969.

[...] ^g

Prameň: *Zbierka zákonov Československá socialistická republika Česká socialistická republika Slovenská socialistická republika. Ročník 1969, čiastka 26, s. 291-293.*

a Odsek 2 o hraničných vodách.

b Bod 10 o podriadení odboru NV odboru NV vyššieho stupňa a § 12 o MsNV a MNV v Košiciach.

c § 26 o štatútoch MsNV.

d Zmeny v ustanovení paragrafov 73 a 76.

e Čl. 5 o pôsobnosti krajských posudkových komisií, regresných a interupčných komisií. Čl. 6 o možnosti zriadenia obvodného úradu viacerých NV.

f Zákon SNR č. 43/1968 Zb. o hlavnom meste Slovenska Bratislave. Čl. 9 o dovybavovaní záležitostí KNV.

g Podpísaní Klokoč v.r., Dr. Colotka v.r.

1 Na zasadaní SNR sa najprv schválil v zmysle čl. 140, odst. 3 ústavného zákona č. 143/1968 Zb. o československej federácii návrh zákona o územnom členení SSR (zákon č. 71, rušil zákon č. 36/1960 Zb., pozri GRONSKÝ, Ján: *Komentované dokumenty k ústavným dejinám Československa. Sv. III. 1960 – 1989.* Praha, Univerzita Karlova v nakl. Karolinum 2007, s. 267-268), podľa ktorého, po zrušení krajov malo Slovensko 37 okresov. Zákon priamo zahrnul prechod na dvojstupňovú sústavu NV na Slovensku. Uvažovalo sa o možnosti zriadenia obvodov Bratislavy. Minister vnútra E. Pepich zdôraznil, že sa územie Slovenska člení na okresy, obce a územie hlavného mesta Slovenska (zákon č. 43/1968 Zb.). Porovnaj dok. 65 z 24. 6. 1970.

2 Československá vláda vo svojich *Návrhoch zásad a pracovného postupu riešenia územno-správnej organizácie v podmienkach federatívneho usporiadania štátu* z 8. augusta zvažovala utvorenie zväzkov miestnej a územnej samosprávy. Predpokladal sa vznik združení – *Zväz českých miest a obcí, Zväz moravských a sliezskych miest a obcí a Zväz slovenských miest a obcí*. Oddeliť tak štátnu správu a obnoviť miestnu samosprávu na základe volieb. (In: *SNA, f. ÚV SSR – vláda ČSSR 1960 - 1968, kr. 467, zasadanie vlády 8. 8. 1968, č. sp. 12 520/68-N.*) S KNV sa už viac-menej nerátalo (pozri vystúpenie G. Husáka 22. 12. 1968 v dok. 17). Naproti tomu v českých krajinách sa stále uvažovalo so zachovaním KNV. Pozri dokument 15.

Právna komisia pri ÚV KSČ 11. októbra 1968, vedená členom Predsedníctva ÚV KSČ Z. Mlynárom,

popri tom, že prerokúvala politické problémy návrhu zásad zákona o mimosúdnych rehabilitáciách a zákona o spolčovacom práve. Návrh zásad zákona o mimosúdnych rehabilitáciách bol vypracovaný už v júli 1968. Pozri: SNA, f. ÚV SSR – vláda ČSSR 1960–1968, kr. 466, zasadanie vlády 18. 7. 1968, č. sp. 16 345/68/12. Návrh zásad z decembra 1968 uložený SNA, f. ÚV SSR – vláda ČSSR 1960–1968, kr. 474, zasadanie vlády 19. 12. 1968, publikovaný FELCMAN, Ondřej – VONDROVÁ, Jitka (eds.): *Vláda a prezident. Období normalizace (září 1968 – říjen 1969)*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970, Díl 8/2 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2010, s. 216-231. Komisia podala návrh na prípravu volebného systému pre prvé voľby do FZ a do ČNR, ktorý predkladal V. Knapp za prítomnosti podpredsedu vlády P. Colotku, K. Laca a Z. Jičínskeho, s tým, aby sa voľby konali 19. januára 1969. In: ŽATKULIAK, Jozef: Slovo o postojoch podpredsedu ČNR Zdeňka Jičínskeho k federalizácii štátu roku 1968. In: MIKULE, Vladimír – SUCHÁNEK, Radovan (eds.): *Pocta Zdeňku Jičínskému k 80. narodeninám*. Praha, Aspi – Wolters Kluwer 2009, s. 330.

1969, 1. júl, Praha. – **Uznesenie Predsednictva Českej národnej rady k Odôvodneniu koordinácie činnosti národných a federálnych orgánov (účasti národných ministrov vo federálnych výboroch)¹ z 27. júna 1969 pre schôdzu predsedníctiev federálna a národných vlád.**

[...] ^a

Předsednictvo České národní rady

k o n s t a t u j e :

1. užší spolupráce mezi republikovými vládami a federální vládou a jejich členy je jistě nutná a lze ji jen doporučit;
2. z ústavního hlediska není sice přímo formulována neslučitelnost mezi funkcí člena republikové vlády a člena federálního výboru; takové členství však odporuje zásadám ústavního zákona č. 143/1968 Sb. o československé federaci, pokud jde o ústavní postavení federální vlády a republikových vlád i o vymezení dělby kompetence mezi orgány federace a orgány republik;
3. z členství republikových ministrů ve federálních výborech by vyplývaly ústavní potíže, zejména ve sféře jejich ústavní odpovědnosti, přičemž základní účel – hlubší spolupráce – by se plnil pouze u malé části členů republikových vlád, a to ještě se všemi nevýhodami a potížemi plynoucími z tohoto členství; zároveň by se porušovala důležitá zásada ústavního zákona o dělbě kompetence mezi federací a jejími orgány na jedné straně a republikami a jejich orgány na druhé straně a oslabovala se jejich specifická odpovědnost za plnění příslušných úkolů;
4. jestliže by vláda ČSR přesto uznala za potřebné navrhnout své členy do federálních výborů, pak by bylo třeba zcela jasně říci a v jednacích řádech federálních výborů stanovit, že ústavní odpovědnost těchto členů federálních výborů vůči svým vládám a národním radám zůstává nedotčena. Je to sice samozřejmost z hlediska ústavního zákona o československé federaci, je však vzhledem k zvláštnosti postavení republikových ministrů ve federálních výborech nutná. Stejně by bylo nutné hledat způsob právního vyjádření tohoto členství republikových ministrů ve federálních výborech, i když legislativně by to byla věc dosti komplikovaná;
5. vláda ČSR by měla uvážit, zda jinými formami spolupráce mezi členy republikových vlád a federální vlády, zejména formou politických jednání, by nebylo daného účelu dosaženo pružněji a efektivněji.

Odůvodnění z dne 27. června 1969 k problematice členství ministrů republikových vlád ve federálních výborech²

1. Vznik a postavení federálních výborů je upraven jednak v čl. 80 a 82 úst. zákona č. 143/1968 Sb., o čs. federaci, jednak v čl. 2 odst. zákona č. 171/1968 Sb., o zřízení federálních ministerstev a federálních výborů, jednak v zákoně č. 172/1968 Sb., o federálních výborech.
2. Federální výbory působí na některých úsecích státní činnosti v oblasti společné působnosti a to (viz čl. 8 odst. 2 úst. zákona o čs. federaci) v taxativně vymezených věcech. Federální výbory se skládají z ministra-předsedy a z dalších členů (paritní složení), které jmenuje a odvolává vláda ČSSR na návrh vládou republik. Z členů federálního výboru jmenuje vláda ČSSR místopředsedu výboru.

3. Člen federálního výboru svým jednáním a hlasováním ve výboru rozhoduje o záležitostech federace. Za tuto činnost je odpověden, i když to není nikde výslovně stanoveno, federální vládě, která jej do funkce jmenovala, popřípadě republikové vládě, která jej navrhla, a ve své činnosti je vázán usneseními federálního výboru a to i když byl jako jednotlivce přehlasován (nemá-li být federální výbor pouhým poradním sborem, což však ústavní zákon o čs. federaci nesledoval).
4. Federální výbory působí v těchto oblastech státní činnosti (viz čl. 2 úst. zák. č. 171/1968 Sb.): výbor pro ceny, výbor pro technický a investiční rozvoj, výbor pro průmysl, výbor pro zemědělství a výživu, výbor pro dopravu, výbor pro pošty a telekomunikace, výbor pro tisk a informace.
5. Ministr republikové vlády je ústavně odpověden především národní radě, jejíž předsednictvo ho do funkce ministra jmenovalo. Odpovídá přitom nejen za svou vlastní činnost jako resortního ministra, ale i jako člen vlády, tedy za činnost celého sboru, jehož je členem. Ministr dále odpovídá za svou činnost vládě, především za splnění úkolů, které mu vláda ukládá svými usneseními.
6. Této odpovědnosti by ministr republikové vlády nemohl být zbaven ani jako člen federálního výboru. To znamená, že by ve federálním výboru musel vystupovat jménem vlády, jejímž je členem, řídit se konkrétními příkazy své vlády (např. jak má v určité věci hlasovat); byl by tedy ve svém postavení ve federálním výboru vázán mnohem více než ostatní členové federálního výboru, jejichž odpovědnost, jak již bylo ukázáno, je při nejmenším nezřetelná. Jeho odlišné, ne-li nerovné postavení vůči ostatním členům federálního výboru vyplývá i z toho, že by asi sotva mohl být jmenován místopředsedou výboru.
7. Ze skutečnosti, že ústavní odpovědnost ministra republikové vlády by v souvislosti s jeho členstvím ve federálním výboru musela zůstat nedotčena, vyplývá, že nedotčeno by bylo i právo národní rady a jejích orgánů jednat o činnosti ministra - tedy i o jeho činnosti ve federálním výboru. Ministr by musel informovat např. výbory národních rad o své činnosti ve federálním výboru, byl by povinen předkládat jim potřebné podklady. Národní rady a jejich orgány by tu však zasahovaly do té části věcí ve společné kompetenci federace a republik, které jsou vyhrazeny federaci, což by ovšem mohlo vést k řadě kompetenčních konfliktů.
8. Jestliže je členství republikových ministrů ve federálních výborech prohloubení spolupráce mezi federálními výbory a orgány republik (a je těžko v tom hledat jiný smysl, nemá-li být porušen smysl ústavního zákona o čs. federaci), pak tu přece jen ještě zůstávají některé skutečnosti:
 - a) ze 17 českých ministerstev a Českého cenového úřadu, který má ve svém čele ministra, má pouze pět (min. výstavby a techniky, min. průmyslu, min. zemědělství a výživy, min. dopravy a min. pošt a telekomunikací) svůj více či méně přesný protějšek ve federálních výborech (šestý pak je Český úřad pro ceny),
 - b) řada republikových ministerstev má svůj protějšek ve federálních ministerstvech, kde je tedy členství republikových ministrů nemožné,
 - c) federální výbor pro tisk a informace na republikové úrovni svůj protějšek v ministerstvu nemá (v čele Českého úřadu pro tisk a informace nestojí člen vlády),
 - d) některá republiková ministerstva nemají na federální úrovni vůbec žádný protějšek (školství, kultura, mládež a tělesná výchova, zdravotnictví, spravedlnost, stavebnictví, obchod).
9. Nabízí se úvaha, zda má členství republikových ministrů ve federálních výborech význam a zda by nebylo vhodnější propracovat možnosti jiných forem spolupráce mezi členy vlád republik a federální vlády. Např. by se mohla konat politická jednání ministrů všech tří vlád o společném postupu (ať by šlo o porady pravidelné nebo k určité předem stanovené věci). Nebo členové republikových vlád by mohli mít (se souhlasem svých vlád i federální vlády a s vědomím národních rad) právo účastnit se jednání federálních výborů. Tak by se mohl v případech, kde by to bylo uznáno za vhodné, účastnit kterýkoliv člen republikové vlády jednání v kterémkoli federálním výboru (např. ministr kultury ve federálním výboru pro průmysl, šlo-li by o koncepci rozvoje polygrafického průmyslu) apod. V žádném případě by nemohly vzniknout problémy spojené s ústavní odpovědností, inkompatibilitou apod.

Prameň: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – běžná spisovna, roky 1968–1970 (nespracované), kart. 156, sign. 364. – Xerokópia, 5 s.

a Před textem napísané Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 1. července 1969 k dopisu předsedy vlády ČSR Ing. Stanislava Rázla ze dne 6. 6. 1969 ve věci členství ministrů republikových vlád ve federálních výborech. Podčiarknuté.

- 1 Pozri dokumenty 14 a 49 o federálnych výboroch z 19. 12. 1968 a zo 7. 8. 1969 v porovnaní s dokumentmi 53, 55-56, 75-77 zo 14. 10., 19. a 27. 11. 1969 a z 20. 12. 1970.
- 2 Pozri dokumenty 37 a 40 a 45 z 23. 4., 9. 6. 1969.

1969, 7. júl, Praha. – **Zhodnotenie, tézy skúseností s uvedením česko-slovenskej federácie do života vládou ČSR, vyplývajúcich z úloh zasadania ÚV KSČ 29. – 30. mája 1969.**¹

[...] ^a

Obecné poznatky z federatívneho usporiadání

Na základě závěrů jednání vlády ČSR dne 25. 6. 1969 provedly resorty zhodnocení působnosti federace v oblasti své činnosti. Shrnutí poznatků:

Nutno konstatovat, že federalizace přinesla s sebou zcela nové způsoby a cesty řešení celostátních a národních problémů, nové cesty informací, nový mechanismus jejich zpracování a rozhodování. Vznik tří center s diferencovanou pravomocí tak,² jak to vyplývá z příslušných právních norem upravujících federalizaci a existenci federálních orgánů, znamenal sám o sobě určitou komplikaci, která se zvýšila tím, že kompetence federálních a národních orgánů byly v dosavadních právních normách vymezeny jen velmi obecně a rámcově, kompetenční zákon dosud vyhlášen nebyl a jeho návrh jde nad rámec výchozích představ o působnosti federálních orgánů.³

Správná a nezbytná snaha po upevnění jednotného celostátního řízení ekonomiky ČSSR⁴ v současné nevyvážené hospodářské situaci je v některých případech různě vykládána a realizována, což vede nejen k rektifikaci některých výchozích názorů na obsah a rozsah originální moci národních vlád, ale, a to zejména, k tendencím posunout konkrétní rozhodování a řízení výrobně-technické základny alespoň v některých oblastech do federální roviny.

Od samého začátku vzniku federalizace a působnosti federálních a národních orgánů vyvstaly některé zásadní otázky vztahů a odpovědnosti:

1. Soustava státních orgánů se zkomplikovala tak, že je velmi ztížena dělná práce na základních materiálech.⁵ Přitom v jednotlivých orgánech se „připomínkují“ materiály všech ostatních orgánů, přičemž na jednotlivé otázky existuje řada nesladěných názorů. Množství usnesení (často vzájemně též nesladěných) nejrůznějších orgánů oslabuje autoritu těchto usnesení a vede k celkovému snížení řídicí úrovně státních orgánů.
2. Výklad zákona o čs. federaci je nejednotný, poněvadž zákon je příliš rámcový a umožňuje různý výklad jednotlivých ustanovení. V důsledku toho ani pravomoc jednotlivých ministerstev není přesně vymezena. Například pod pojem „jednota měny – vyhrazeno federaci“ se dají zahrnout téměř všechny stránky finančního hospodaření. To dokumentuje např. vyřešení kompetenčního problému při přípravě zásad zákona o organizaci peněžnictví.⁶ Na druhé straně výklad zákona tak, že co není výslovně uvedeno jako působnosti federace, patří národním orgánům, vede k tomu, že se národní orgány musí v zájmu maximální jednoty řešení problémů dohodnout na stejných opatřeních, vydat stejné normy atd. Jestliže je skutečně nezbytné provést určitá opatření jednotně na území celého státu, měla by pravomoc příslušet federálním orgánům.
3. „Posilování federalizačních prvků“ vede postupně k přesunu rozhodovací pravomoci z národních orgánů na federální – zejména v případech, kdy pro nejednoznačnost formulací ústavního zákona nelze přesvědčivě dovést působnost národních orgánů – ačkoliv koncepce tohoto zákona svědčí o opaku. Tím vzniká nebezpečí, že se nejen extenzivním výkladem zeslabují a omezují základní články cit. zákona, ale že by taková další centralizační snaha mohla ohrozit přímo politické základy tohoto zákona.

4. Nevyjasněnou je otázka závaznosti usnesení vlády ČSSR pro národní orgány a pro podnikovou sféru, řízenou národními orgány.⁷ Je třeba vycházet z toho, že usnesení vlády nejsou obecně závaznou právní normou a nejsou publikována. Usnesení federální vlády jsou intimována především členům federální vlády, pro jejichž činnost jsou závazná. Protože nejsou oficiálně intimována členům národních vlád, nejenže nejsou pro ně závazná, ale nemusí být jim ani známa. Druhou stránkou této problematiky je, že z rozhodnutí federální vlády mohou vznikat důsledky i ve vztahu ke státnímu rozpočtu.^{8v} zásadě by měly ekonomické důsledky rozhodnutí federální vlády být kryty z federálního rozpočtu. Tato otázka však vyjasněna není. Současně vzniká praktická otázka závaznosti usnesení vlád národních pro federální vládu, tj. do jaké míry může vlastním usnesením federální vláda bez dohody s národními orgány, jmenovitě s národní vládou derogovat usnesení národní vlády. Příliš rámcová formulace právních norem neumožňuje totiž jednoznačný výklad.
5. S podřízeností podnikové sféry národním orgánům souvisí odpovědnost za rozvoj podniků a za zásobování trhu výrobky příslušného odvětví. Má-li nést příslušný národní odvětvový ministr odpovědnost za komplexní rozvoj jím řízené výrobně technické základny a za zásobování trhu, musí k tomu být vybaven pravomocemi, a nelze připustit, aby vedle základních pravidel platných pro celonárodní hospodářství ČSSR, zasahoval do řízení, do vytváření ekonomické situace v podnicích atd. svými usneseními jiný orgán, např. federální. V tomto směru bude vyžadovat konkretizaci a upřesnění výkladu nově navrhované znění kompetenčního zákona a bod 22 realizační směrnice ÚV KSČ z května t.r.,⁹ které počítají (na rozdíl od záměrů ústavního zákona č. 143 z r. 1968) s tím, že federální orgány (aniž se určuje, zda odvětvové nebo průřezové) nejen stanoví zásady regulace trhu, ale budou ji i zajišťovat. Příspěvkem ke zlepšení forem spolupráce mezi federálními výrobky a národními ministerstvy jsou už namnoze schválené dohody mezi ministry o vzájemné spolupráci aparátu FV a národních ministerstev a připravovaný systém pololetních dohod o konkrétní spolupráci na jednotlivých úkolech. K vyjasnění vztahů nepochybně přispějí i připravované statuty, které by měly konkretizovat náplň činnosti jednotlivých orgánů. Problémy však nejsou jenom ve vztazích a formách práce a spolupráce federálního výboru a národních odvětvových orgánů. Zejména v oblasti právních norem, pravidel atd. si současný stav vynucuje určit přesněji, který orgán, resp. které orgány jsou gestorem úkolů přípravy právních norem, vyplývajících z ústavního zákona č. 143/68 Sb. např. v oblasti pracovních právních vztahů a mzdové politiky, kde se prolínají vlivy ministerstva práce a sociálních věcí, ministerstva financí a odvětvových orgánů. Závěrem možno shrnout, že nevyjasněnost v uvedených otázkách a v řadě dalších vyvolává nebezpečí narůstání funkcionálních vztahů a vytváření dvojí podřízenosti u národních odvětvových orgánů, a to jednak ke svým národním vládám, jednak k odvětvování federálnímu výboru. Takový vývoj by nutně vedl k oslabování vládního systému národních republik.

Oblast legislativy¹⁰

1. Všeobecně lze konstatovat, že se v legislativních pracích projevuje značná komplikovanost a nepružnost legislativního procesu, zejména při přípravě a projednávání některých osnov zákonů, jejichž vydání patří do kompetence federálního shromáždění. Panuje zde dosud neujasněnost vzájemných styků a spolupráce mezi federálními orgány

ny a národními orgány. Také informovanost národních orgánů o záměrech federálních orgánů v přípravě předpisů, které mají dopad na legislativu republik, není dosud v dostatečné míře rozvinuta. K tomu přistupují i kompetenční problémy a nejasnosti pramenící z aplikace ústavního zákona č. 143/1968 Sb., o československé federaci. Naléhavým požadavkem pak zůstává, aby v oblasti mezinárodně právních styků, upravených mezinárodními smlouvami o právní pomoci a zákonem o mezinárodním právu soukromém a procesním, vystupoval za ČSSR vůči zahraničním subjektům vždy jediný orgán.

2. Při přípravě některých federálních zákonů vznikají nejasnosti již při určení orgánu, který má být takovým úkolem pověřen. Týká se to legislativních úprav v oblastech,¹¹ v nichž nepůsobí federální orgány, jak tomu je např. podle čl. 37 odst. 2 ústavního zákona (zákon o rodině, občanský zákoník, trestní zákon, zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním apod.). Podle dosavadní praxe připravují takové normy společně příslušná ministerstva ČSR a SSR. S tím ovšem souvisí otázka, jak se mají odstraňovat rozdílné názory těchto orgánů na řešení jednotlivých otázek, kterému orgánu má být návrh předložen, jaká úloha bude při tvorbě těchto předpisů přiznána vládám republik a národním radám a jakou ingerenci a v kterém stadiu přípravy předpisu budou mít ostatní orgány republik a federální orgány.
3. Komplikace vznikají při přípravě právních úprav spadajících do kompetence republik, které se promítají do úpravy vyhrazení federálnímu shromáždění nebo jinému federálnímu orgánu. To platí obdobně i tehdy, kdy novela normy spadající do kompetence federace se má promítnout do normy patřící do působnosti republik. Vzniká zde potřeba úzké koordinace obou legislativních procesů, koordinovaného projednávání osnov i koordinace časového průběhu příprav těchto předpisů se zřetelem na potřebu jejich jednotné účinnosti.
4. Zásadně nelze považovat za vhodné, aby v případech společné (dělené) pravomoci byly vydávány pouze zákony federálního shromáždění namísto federálních zákonů a zákonů republik. Takováto praxe by nutně dříve nebo později vedla ku značným problémům, především při potřebě novelizovat takovéto předpisy. S tím souvisí závažné pochybnosti vznikající pro legislativní praxi z těch ustanovení ústavního zákona, podle nichž v oblasti společné působnosti patří do kompetence federálních orgánů stanovit zásady, kdežto ostatní věci zůstávají ve výlučné působnosti republik. Vyjasnění pojmu „zásad“ a jednotný způsob jeho aplikace mají pro legislativní praxi v této oblasti značný význam. Vzniká otázka, zda zásady vydané formou federálního zákona jsou přímo aplikovatelnou normou, či zda zavazují pouze národní rady při vydávání zákonů republik a zda vůbec mohou být tyto zásady vydány jinou formou než federálním zákonem (např. formou vládního nařízení, vládního usnesení, vyhlášky apod.). Zvláště složitá je z tohoto posouzení, co v těchto předpisech má být považováno za zásady, jejichž úprava by příslušela do působnosti federálních orgánů.
5. Na některých úsecích nebyla federalizace ještě důsledně provedena. Tak např. podle zákona č. 170/1968 Sb. přešla na ministra národní obrany i pravomoc rozhodovat o žádostech o odškodnění za vazbu a trest vojenských osob podle zákona č. 82/1968 Sb., o soudní rehabilitaci, ale realizace těchto rozhodnutí (výplaty v hotovosti, vydání zúročitelných dluhopisů) zůstala i nadále ministerstvu spravedlnosti ČSR, a to i pokud jde o nároky osob, majících bydliště na Slovensku.

6. Některá ustanovení ústavního zákona koncentrují normotvornou činnost na úrovni federálních orgánů, i když k podrobné úpravě vztahů by postačily předpisy republik. To se týká např. vydávání předpisů o výkonu státního odborného dozoru a státního odborného technického dozoru v dopravě a předpisů o ochraně a užívání dopravních cest. Naproti tomu některé problémy jsou ústavním zákonem svěřeny pouze národním předpisům, i když se věcnou problematikou týkají také federálních orgánů, jako je tomu např. při úpravě vyřizování stížností, úpravě archivnictví apod. Obdobně není vyřešeno, podle kterého předpisu budou postupovat federální orgány při vybírání správních poplatků od cizozemců, jestliže úprava správních poplatků je ve výlučné působnosti republik. Nežádoucí komplikace by v tomto směru mohly nastat především v těch případech, kdy předpis platný v ČSR by měl jiné sazby poplatků než předpis platný v SSR. Nejasnosti v kompetenci vznikají i tam, kde zákonodárná úprava přísluší federálním orgánům a výkon národním orgánům. Je tomu tak např. při aplikaci čl. 37 odst. 2 ústavního zákona, u něhož vznikají pochybnosti, zda orgánům republik přísluší právo vydávat prováděcí předpisy k občanskému zákoníku a k ostatním zde uvedeným předpisům. Některé další úpravy by mohly být svěřeny výslovně federálním orgánům, jako např. úprava úkolů a postavení vězeňství, úprava platových a pracovních poměrů pracovníků vězeňství, popřípadě i jednotná úprava platových a jiných statusových věcí soudců a dalších pracovníků justice.
7. Zájem na zachování co nejširší účelné jednoty správního řádu vedl orgány ČSR a SSR k vydání řady shodných předpisů, které byly více méně současně publikovány ve Sbírce zákonů. Ze snahy po odstranění tohoto stavu a zjednodušení právního řádu pramení kritické hlasy, požadující, aby bylo umožněno vydávat takovéto předpisy společně ústředními orgány republik, v některých případech dokonce společně s federálním orgánem.

Výstavba státních orgánů včetně národních výborů¹²

Plnému konstituování národních ministerstev brání zejména ta okolnost, že jejich kompetence není zcela upřesněna vzhledem k tomu, že nejsou ještě vydány některé základní normy (např. kompetenční zákon, zákon o plánování, zákon o socialistickém podniku, zákon o socialistickém podnikání atd.). To se projevuje negativně v metodách a stylu práce ministerstva.

Vliv neujasnění v působnosti federálních a národních orgánů vede k tomu, že federální orgány nejsou dosud oproštěny od operativního řízení a zásahů a v důsledku toho pak dochází k tomu, že nejenom ústřední orgány, ale i vlády se zabývají problémy stejné povahy.

K odstranění těchto nedostatků je třeba urychleně vydat nejen kompetenční zákon, ale i ostatní zákony, které jsou předpokládány v ústavním zákonu 143/68 Sb. Jen tak lze vytvořit předpoklad pro racionalizaci a zvýšení účinnosti řízení ústředních orgánů a k jejich vybudování. Účinnost řízení a výkonu státní správy ministerstvem dopravy je nepříznivě ovlivňována nedořešením postavení národních výborů. Jestliže logickým požadavkem v oblasti uspořádání systému národních výborů jako orgánů státní moci a státní správy je přiblížení státní správy občanům, pak uspořádání podnikové sféry podléhá pouze ekonomickým hlediskům. Proto v souvislosti s řešením otázky poslání a územního uspořádání národních výborů sleduje ministerstvo dopravy tyto cíle:

- posílení úlohy národních výborů v oblasti státní správy na všech stupních,

- vyčlenění hospodářských organizací (ČSAD, Silnice n.p.) z hospodářského řízení národních výborů a jejich řízení prostřednictvím integračního orgánu financovaného z podnikových prostředků, v souvislosti s rozvojem motorizmu jeví se účelným soustředěním péči o jeho rozvoj, a proto se uvažuje o zřízení správ motorizmu, v nichž by byly soustředěny agendy silničních vozidel, řidičů motorových vozidel, předpisy o způsobilosti řidičů a vozidel, technických kontrolách atd. Přitom se předpokládá zřízení České správy motorizmu jako orgánu ministerstva dopravy a správ motorizmu jako orgánů národních výborů. Otázka náplně správ motorizmu je v současné době projednávána též s ministerstvem vnitra.

Negativní vliv na řídicí činnost ministerstva dopravy má též nedořešení organizačního uspořádání železniční dopravy.

Ve výstavbě státních orgánů – orgánů řízení zemědělství – je dosud jen prozatímně řešena otázka postavení a funkce okresních zemědělských sdružení. Závažnost tohoto problému je především v tom, že tyto orgány jako volené – tedy zástupci zemědělských podniků – disponují v rámci delegovaných pravomocí i s prostředky státního rozpočtu, se kterými by podle našeho názoru měly disponovat jen státní orgány.

Ve výstavbě státních orgánů je třeba též vyřešit otázky kontroly výdajů ze státního rozpočtu na úseku zemědělství a výživy, o nichž dosud rozhodují výlučně orgány řízení zemědělství.

V ministerstvu pošt a telekomunikací se mechanické přizpůsobování organizace v oblasti pošt a telekomunikací změnám územního členění státu tak, jak se provádělo v minulosti, projeví vždy škodlivě v činnosti resortu. Proto v souvislosti s novým územním uspořádáním, které se připravuje, ministerstvo nehodlá současně měnit organizační strukturu resortu.

Spojení působnosti odvětví dopravy a pošt a telekomunikací ve SSR v jedno národní ministerstvo podle názoru resortu lení ku prospěchu věci. Již dosavadní krátká zkušenost ukazuje, že těžiště řídicí činnosti ministerstva dopravy, pošt a telekomunikací se koncentruje na problémy dopravy. Prakticky se opakují negativní zkušenosti z let 1960–1962, kdy byl spojen resort dopravy a spojů v ministerstvo dopravy a spojů. Současné uspořádání orgánu pro pošty a telekomunikace na Slovensku ve spojení s odvětvím dopravy, zatlačuje problematiku pošt a telekomunikací do pozadí a přes dobrou vůli a snahu jeho pracovníků na úseku pošt a telekomunikací a pracovníků MPT ČSR nutně se stává vzájemný styk těžkopádný. Pokud jde o působnost a vztahy mezi Federálním výborem pro pošty a telekomunikace a ministerstva pošt a telekomunikací ČSR nevyskytly se rozpory zásadního rázu; vzájemné vztahy se řídí v rámci návrhů statutů obou orgánů, jejichž uplatnění ve všech dílčích otázkách zatím nemohlo být dostatečně ověřeno v praxi.

Mládež a tělesná výchova jsou oblastí výlučné pravomoci národních republik. V praxi ministerstva ztěžuje práci, že zatím není v SSR zřízen ústřední orgán státní správy, který by byl partnerem ministerstvu pro mládež a tělesnou výchovu ČSR. Podle informací se uvažuje snad na podzim o ustavení dvou oddělených slovenských (státních) výborů – pro otázky mládeže a pro otázky tělesné výchovy.

Předpokládá se, že s tímto slovenským výborem pro tělesnou výchovu dojde pak k dohodě o ustavení společné federální rady k řešení a koordinaci některých společných otázek, např. na úseku mezinárodních styků a státní sportovní reprezentace; v zájmu nezbytné unifikace obsahu a metod tělovýchovného procesu na stejných vědeckých principech; v oblasti branné výchovy.

Podle stanoviska Českého cenového úřadu musí být dosavadní funkce federálního výboru pro ceny doplňována v praxi koordinačními poradami náměstků a předsedů úřadů v zájmu přípravy jejich jednání, kromě nezbytné bezprostřední vzájemné koordinace obou národních orgánů. Kromě toho se však také ukazuje nutnost hledat formy účinnějšího sepětí zástupců národních a federálních výborů v tomto orgánu. Bude např. z české strany účelné znovu posoudit členství ministra-předsedy Českého cenového úřadu v zájmu vytvoření odpovídajícího partnerství slovenské části výboru. Z téhož důvodu bude třeba sladit vztah předsedy (místopředsedy) české národnosti k českým národním orgánům obdobně jako je tomu už dnes u slovenských představitelů, jejichž vztah a odpovědnost slovenským politickým a státním orgánům je zatím hlouběji propracována.

Současně je třeba prozkoumat další možnosti prohloubení a zjednodušení vzájemné koordinace příslušných národních a federálních orgánů ve výborech, např. zvážením možností určité formy personální unie členů národní a federální vlády (předseda a místopředseda výboru). Tak např. předsedové obou národních cenových orgánů by mohli být místopředsedy FVC, nebo lze stanovit povinnost dohody předsedy FVC ne se svým místopředsedou, ale s předsedy obou národních cenových orgánů a pod.

[...]^b

Ve výstavbě orgánů národních výborů došlo k nejednotnosti na území obou republik v tom smyslu, že v SSR byly od 1. 7. t. r. zrušeny kraje a krajské národní výbory a určitou správní působnost na území obcí a měst vykonávají obvodní úřady. V ČSR není otázka výstavby národních výborů dosud rozhodnuta. Tato situace souvisí v podstatě se zákonem o federalizaci, nejde však o nejasnosti nebo nedostatky, které by bránily rozvíjet a řídit činnost národních výborů v ČSR v odlišných podmínkách. Jsou však často názory, že výstavba a působnost národních výborů jednotlivých stupňů i územního členění v obou republikách by měla být jednotná.

Oblast kultury

I. Ekonomika

Na základě dohody mezi ministry kultury ČSR a SSR byla zpracována společná verze modelu ekonomiky kultury, která bude na podzim předložena vládě ČSR k projednání. Navržená ekonomika by měla být nástrojem integrace ekonomik obou národních kultur.

II. a) V oblasti kultury není žádný federální orgán. První etapa organizační výstavby ministerstva kultury ČSR je v podstatě ukončena. S další etapou se počítá po vyjasnění vztahů k národním výborům, k Českému rozhlasu a televizi a problému zákona o soc. podniků a socialistickém podnikání.

b) Určité nejasnosti ve vymezení kompetencí orgánů federace a orgánů republik se vyskytují v oblasti kulturních styků se zahraničím, tj. v kompetenčních nejasnostech mezi ministerstvem zahraničních věcí federální vlády a ministerstvem kultury ČSR.

c) Mezi ministerstvy kultury ČSR a SSS došlo v zájmu jednotného postupu, koordinace činnosti, informovanosti atd. k dohodě dne 17. 9. 1968.¹³

d) V souvislosti s řešením vztahů federativních orgánů k národním, byly připomínky ministerstva kultury předneseny na jednání zvláštní komise „vedoucí s. ing. Horálek“ a jsou zapracovány v materiálu, který tato komise předala vládě ČSR v únoru t.r. Vztahy mezi ministerstvy ČSR jsou zapracovány v materiálu předloženém speciální komisi na základě jednání v Roztokách v listopadu m.r. Další etapa probíhá v současné době při zapracovávání návrhů statutů ministerstev.

e) Viz bod a)

Oblast školství¹⁴

II. a) Oblast školství náleží do působnosti orgánů národních republik, s výjimkami uvedenými v článku 37 odst. 2 (zákon o vysokých školách a v odst. 3) soustava základních a středních všeobecně vzdělávacích i odborných škol.

b) Dne 21. 6. 1968 byla mezi ministrem školství a pověřencem SNR pro školství uzavřena dohoda o řízení školství na Slovensku do přijetí ústavního zákona o federativním státoprávním uspořádání.

O vydání zákona č. 143/1968 Sb. byla uvedená dohoda nahrazena dohodou obou ministrů školství ze dne 5. 2. 1969, která již plně vychází z ústavního zákona o čs. federaci. Pro realizaci této spolupráce zřídí oba ministři koordinační orgán Radu pro školství. Radu pro školství tvoří oba ministři školství, jejich náměstkyně, vedoucí sekretariátů ministrů a vedoucí organizačních a právních útvarů. Systém spolupráce zavedený uvedenou dohodou se osvědčuje a ministerstvo školství nemá proto zatím žádných kritických poznatků ani námětů z oblasti své působnosti.

Oblast zdravotnictví (Postup podle uložené metody zpracování)

Ad a) Podle článku 9 ústavního zákona č. 143/1968 Sb. patří oblast zdravotnictví do výlučné působnosti národních republik. Vzhledem k tomu nebyl pro tuto oblast zřízen zvláštní federální orgán. Působnost MZD v ČSR v podstatě odpovídá působnosti bývalého ministerstva zdravotnictví stanovené v zákoně č. 20/1966 Sb., ovšem s omezením jen na území ČSR. Protože již po vydání zákona Slovenské národní rady č. 74/1966 Sb. byly provedeny potřebné změny v úkolech a organizaci MZD ve vztahu ke slovenským orgánům, nebylo nutno po zřízení nového ministerstva zdravotnictví ČSR provést závažnější změny v jeho organizaci a postačily jen menší úpravy v organizační struktuře a ve funkční náplni jednotlivých útvarů.

[...]c

MZD považuje za účelné, aby tento orgán vykonával v oblasti péče o zdraví lidu svou působnost v těchto hlavních směrech:

1. dbát o to, aby návrhy opatření předkládaných vládě ČSSR byly v souladu se zdravotnickou politikou a s koncepcemi péče o zdraví lidu obou republik.
2. Zabezpečovat uplatňování jednotných zdravotnických hledisek při projednávání opatření týkajících se vytváření a ochrany zdravých životních a pracovních podmínek.
3. Obhajovat zájmy zdravotnictví, zejména projednávání těchto otázek:
 - stanovení základních proporcí o užití federálních prostředků k zajištění nejvýznamnějších strukturálních změn ekonomiky a k vyrovnání ekonomické a sociální úrovně mezi oběma republikami v souladu se základními cíli sociálního vývoje,
 - projednávání zásad dotační politiky,
 - řešení otázek sociálního zabezpečení,
 - určování prostředků na rozvoj vědy a techniky a financování vybraných akcí ve výzkumu, se zřetelem na rozvoj lékařské vědy a zdravotnický výzkum.
4. Na úseku zákonodárné činnosti by měl posuzovat návrhy zákonů dotýkajících se péče o zdraví lidu, které podle článku 37, odst. 3 ústavního zákona č. 143/1968 Sb. projednává federální shromáždění a předkládat této vládě i iniciativní návrhy zákonů v těch věcech péče o zdraví lidu, které vyžadují jednotné právní úpravy.

Ad c) K projednávání otázek řízení péče o zdraví lidu, které vyžadují jednotné řešení v obou národních republikách byla vzájemnou dohodou ministra zdravotnictví ČSR a ministra zdravotnictví SSR ze dne 15. V. 1969 zřízena Rada pro zdravotnictví. Členy této Rady jsou ministři zdravotnictví obou republik, jejich náměstci, vedoucí sekretariátů ministrů a ředitelé právních útvarů ministerstev, popř. též další vedoucí pracovníci ministerstev. Závěry jednání mají jen povahu doporučení pro oba ministry zdravotnictví.

Dosavadní jednání Rady pro zdravotnictví se projevují úspěšně.

[...]d

Ad f) Obtíže vyplývají z toho, že pro oblast péče o zdraví lidu není zřízen federální orgán.

Dosud se projevíly při přípravě prováděcích předpisů, které by měly zabezpečit jednotnou úpravu pro celou ČSSR. Bylo tomu tak např. při přípravě vyhlášky o registraci hromadně vyráběných léčivých přípravků, zvláště pokud jde o registraci přípravků vyráběných v zahraničí a vyhlášky o Československém lékopisu. Teprve po složitých jednáních bylo dosaženo řešení které ovšem není zcela uspokojivé, protože nepřispívá ke zjednodušení vztahů.

Oblast tisku a informací

Z podkladů, došlých z Českého úřadu pro tisk a informace a z Českého cenového úřadu, doporučuje se řešení:

1. Stanovit ve smyslu zákonných norem vzájemnou vazbu a dělbu práce mezi federálním výborem pro tisk a informace a oběma národními orgány (federální výbor by se měl věnovat koncepčním otázkám a celostátní koordinaci, národní orgány by měly řešit praktické problémy, rozborovou činnost a hodnocení) včetně vyjasnění vztahů ČÚTI a federálního výboru k Čs. rozhlasu, Čs. televizi.¹⁵ Dořešit kompetenci mezi ministerstvem kultury ČSR a ČÚTI v otázkách filmu a ekonomických vazeb ke Svazu čs. novinářů.
2. Stanovit kompetenci krajských a okresních národních výborů v oblasti tisku a hromadných sdělovacích prostředků (včetně registrace a hodnocení).
3. Projednat a určit vliv státních orgánů na oblast hospodaření papírem pro periodický a neperiodický tisk.
4. Urychleně zpracovat návrh na informační systém v působnosti federální vlády i národních vlád, který by nahradil dosavadní roztržitost a nesoustavnost v této oblasti.

Prameň: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – běžná spisovna, roky 1968–1970 (nespracované), kart. 193, sign. 247, *Zhodnocení zkušeností s uváděním čs. federace v život (teze)*. Tiež: NA ČR, f. Úřad vlády ČSR 1969–1970 (nespracované), kart. 51, sign. 450 – 455. – *Cyklostyl*, 23 s.

a Na košielke vľavo hore hlavičkovým písmom ÚRAD VLÁDY ČESKÉ SOCIALISTICKÉ REPUBLIKY, pod tým v strede pod sebou *Zhodnocení zkušeností s uváděním čs. federace v život (teze)*, podčiarknuté. Obsah: 1. Obecné poznatky, 2. Oblasť legislatívy, 3. Oblasť výstavby státnych orgánov, 4. Oblasť kultúry, 5. Oblasť školstva, 6. Oblasť zdravotníctví, 7. Oblasť tisku a informácií, vľavo dole dátum 7. července 1969. Pred textom sa znovu opakuje v ľavom hornom rohu, tak ako pri jednotlivých oblastiach, tlačeným písmom Úřad vlády České socialistické republiky. Pred materiálom uvedené Teze ke zhodnocení zkušeností s uváděním čs. federace v život, čo sa znovu opakovalo pri jednotlivých oblastiach bez ich číslovania.

b Odstavec o vymedzení počtu aparátu štátnych orgánov.

c Odstavec o doterajšej organizácii MZD.

d Odstavec o novelizácii niektorých predpisov v rezorte MZD.

1 Generálny tajomník vlády ČSR Milan Veverka, ktorý pre schôdzu vlády pripravoval 23. 6. materiál *Zhodnotenie skúseností s uvádzaním česko-slovenskej federácie v život*, uviedol, že zabezpečenie tohto zhodnotenia vyplýva z úloh plenárneho zasadania ÚV KSČ z 29. – 30. 5. 1969. Vyhodnote-

- ním materiálu sa mala najprv zaoberať riadiaca komisia v zložení z podpredsedov vlád (K. Laco, V. Valeš, A. Červinka a J. Hanus). K tomu bol vypracovaný pracovný postup s tým, že sa prihladalo na uznesenie vlády ČSSR č. 122/1969 zo 6. 6. 1969. In: NA ČR, Úřad vlády ČSR 1969 – 1970 (nespracované), kart. 51, sign. 450 – 455, č. j. 7403/69. Materiály zdôraznil, že dôsledná realizácia smernice májového zasadania ÚV KSČ o upevnení úlohy štátu a jeho orgánov musí smerovať k uskutočňovaniu „československé federalizaci tak, aby znamenala realizaci směrnice květnového pléna ÚV KSČ“. Prirôdzené, že nielen česká vláda, ale aj ČNR sa zaoberala úlohami realizačnej smernice ÚV KSČ, pozri dokument z 10. 7. 1969 č. 46. Celý dokument porovnaj s programom českej vlády z 23. 1. 1969 v dok. 23.
- 2 V pracovnom podklade k predbežným záverom k pochopeniu úlohy zhodnotiť skúsenosti s uvedením čs. federácie v život“ sa zdôraznilo upevnenie úlohy socialistického štátu, čo predpokladalo uplatňovanie vedúcej úlohy strany, dôsledné plnenie funkcií a kompetencií štátnych orgánov podľa príslušných zákonov, správne rozhodovania a jednota pôsobenia orgánov socialistického štátu. Ďalej sa v uviedlo, že: „V československé federaci jde o upevnění a plnou funkci státních orgánů federace i o upevnění a plnou funkci státních orgánů obou republik. Jde o tři státní mechanismy, které nemohou fungovat izolovane. Každý z nich má ústavním zákonem určenou sféru své vlastní působnosti, ve které je povinen plnit funkce orgánů socialistického státu“. In: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – bežná spisovna, roky 1968 – 1970 (nespracované), kart. 193, sign. 247. K tomu prispeje realizácia smernice z májového zasadania ÚV KSČ. In: Zasedání ústředního výboru Komunistické strany Československa dne 29. – 30. května 1969. Část I. Stenografický zápis, s. 163-171. K zasadaniu ÚV KSČ a k smernici podrobne VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír (eds.): *Komunistická strana Československa: Normalizace (listopad 1968 – září 1969)*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970. Díl 9/4 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2003, s. 410-477. Podľa podkladu sa pri zhodnotení skúseností s federáciou sa treba zamerať na oblasť zahraničnej politiky, obrany štátu, na legislatívu, výstavbu štátnych orgánov atď. Pozri pozn „a“. V priloženom materiály o obrane štáte sa v prvom rade spomenulo konštituovanie rád obrany federácie a republik. Pozri GRONSKÝ, Ján: *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa. Sv. III. 1960–1989*. Praha, Univerzita Karlova v nakl. Karolinum 2007, s. 236-239. No zároveň, že sa nevyriešil kontrolný, branný systém a predĺžilo sa prerokúvanie otázok obrany a bezpečnosti štátu, komplikovaný bol aj systém v oblasti vnútorného poriadku a bezpečnosti (pozri GRONSKÝ, Ján, s. 221), hoci sa v podstate dokončila organizačná výstavba federálneho ministerstva vnútra a preradenie Verejnej bezpečnosti do kompetencií republik sa ukázalo správne. Bolo potrebné ujasniť si postavenie kontrarozvedky.
- 3 K návrhu vládneho zákona o pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov pozri dokumenty č. 16, 22, 35-36 a 40 z 21. 12. 1968, 17. 1., 24. 3., 4. 4., 9. 6. 1969. V „tézach“ k vypracovaniu skúseností sa pripomenula skutočnosť, že sa v mnohých sférach ukazujú prejavy len „rozbiehania“ česko-slovenskej federácie, mnohé zákony chýbali, vrátane rozpočtových pravidiel, ba do toho zasahovali aj ekonomické problémy. Hrozilo nebezpečenstvo prijímania predčasných záverov.
- O stave fungovania federácie svedčila aj „Informácia pre podpredsedu vlády F. Hamouza“ o zvýšení účinnosti práce federálnych výborov. V informácii sa poukazyval na nedostatok hmotných a finančných prostriedkov pre federálne orgány, a preto nemohli zabezpečovať celospoločenské záujmy a efektívneho rozvoja národného hospodárstva (porovnaj dokument 45 zo 6. 6. 1969). Ukazovala sa nejasnosť miery záväznosti rozhodnutí federálnych orgánov pre národné orgány v ekonomickej oblasti. Prejavoval sa nekoordinovaný postup pri tvorbe plánu a rozpočtu, v rozvoji vedy a techniky... Dezintegračné tendencie sa prejavili tiež v investičnej činnosti, ba vo vonkajších vzťahoch dochádza ku kompetičným konfliktom. Neúčelne sa rozširujú československé delegácie a tak napokon ide o triplicitné zastúpenie. Okrem iného by tu napomohlo vypracovanie štatútov federálnych orgánov a ujasnenie si výkladu ústavného zákona o česko-slovenskej federácii. In: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – bežná spisovna, roky 1968 – 1970 (nespracované), kart. 193, sign. 247, č. j. 9085/69/04. Porovnaj dokumenty z 13. a 28. 8. 1969 a dokument zo 14. 10. 1969. Pozri aj pozn. č. 7.
- 4 Pozri dokumenty z 24. 6., 1. 7., 24. 7. 1969, k česko-slovenskej federácii z 12. 3. a 2. - 3. 6. 1969.
- 5 Otázkami fungovania čs. federácie sa zaoberali dokumenty č. 53, 55 a 56 zo 14. 10., 19. a 27. 11. 1969, k jej hodnoteniu zo slovenského hľadiska tiež dokument vlády SSR z júla 1969.
- 6 Minister financií ČSSR B. Sucharda v liste tajomníkovi ÚV KSČ F. Pencovi z 24. júla 1969 ohľadom menového systému pripomenul, že tento: „zakotvuje ústavní zákon v koncepci měnového bankovního systému složeného ze tří právně samostatných subjektů: federální banky a národních bank republik. Správa banky je složena paritně“, pričom treba „zachovat jednotu čs. měnového systému a měnové politiky jak v zájmu čs. federace a integrace národních oblastí“, ako aj zachovať inštitucionálnu bázu peňažníctva tak, aby sa optimálne premietňovali peňažné prostriedky po území celej ČSSR. In: ÚSD AV ČR, f. Sb. KV ČSFR, sign. CI/68 (tiež NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – bežná spisovna, roky 1968 – 1970 (nespracované), O. Černík – Sekretariát predsedu vlády č. PV-1945/69. Pozri dokument českej vlády č. 61 zo 14. 10. 1969.
- 7 Pozri dokumenty č. 41, 44 a 49 zo 9. 6., 1. 7. a 7. 8. 1969. Postupne sa presadzovalo, že ak bol členom federálnej vlády predseda národnej vlády, pre ktorého boli uznesenia federálnej vlády záväzné, následne ich prenášal do národnej vlády, ktorá však mohla prijať uznesenia, ktoré nie vždy korešpondovali s federálnym uznesením. V tom prípade sa stávalo, že sa pristúpilo k vetovaniu uznesení národnej vlády, čo pri centralizačných tendenciách vyvolávalo ďalšie kompetenčné spory.
- 8 Minister financií B. Sucharda v liste tajomníkovi ÚV KSČ F. Pencovi z 24. júla 1969, v súvislosti s hodnotením čs. federácie, sa vyjadril ohľadom štátneho rozpočtu, že treba „vybavit federaci takovými pravomocmi na úseku financí, aby mohla vtisknout celému hospodářství potřebný rys finanční politiky, přispět k prosazení rovnovážného rozvoje a k vyrovnání platební bilance; jde přitom i o to, harmonizovat a koordinovat všechny tři státní rozpočty a úvěrové plány. Podobná situace je podle našich zkušeností i na úseku měny, cen a mezd. Pokud se již v této etapě uzná nutnost a možnost zásadnějších změn, doporučuji rozpracovat variantu, při které by se posílil vliv federace v oblasti financí, měny, cen a mezd jako základních nástrojů státu při řízení ekonomiky i při vytváření podmínek jednotné měny a jednotného trhu.“ Opatrenia „federální vlády a federálního rozpočtu by byla závazná pro orgány obou republik a byla by rámcem pro jejich rozhodování.“ Celostátne plány by boli zostavované v priereze celej federácie o oboch republik. B. Sucharda sa staval aj za „zjednotenie“ daňového systému v celej ČSSR: „Jednotné řízení ekonomiky ČSSR, jednotného trhu a měny vyžaduje, aby do výlučné pravomoci federace patřila zákonná úprava rozhodujících daní, např. daně z obratu, spotřební daně, zdanění podniků a družstev, zemědělské daně, daně ze mzdy, včetně daně z literární a umělecké činnosti, daně z motorových vozidel, popř. jakékoli silniční daně, dále daně z příjmů obyvatele, a to včetně poplatkových a jiných daňových zákonů, které mají vztah k zahraničí... Národní orgány by tyto jednotné zákony prováděly a zejména by zabezpečovaly správu a kontrolu těchto daní.“ In: ÚSD AV ČR, f. Sb. KV ČSFR, sign. CI/68 (tiež NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – bežná spisovna, roky 1968–1970 (nespracované), O. Černík – Sekretariát predsedu vlády č. PV-1945/69. Tiež dok. 22, 41 a 53 zo 17. 1., 24. 6. a 14. 10. 1969.
- 9 Bod 22 obsahuje v podstate výzvu k prijatiu nevyhnutných krokov k upevneniu riadenia ekonomiky. In: Zasedání ústředního výboru Komunistické strany Československa dne 29. – 30. května 1969, s. 169. Pozri k týmto otázkam dokumenty č. 56 a 62 z 27. 11. 1969, 28. 1. 1970.
- 10 O legislatívu pozri najmä dokumenty č. 50-51 z 13. a 28. 8. 1969, ako aj vystúpenia predsedu NZ ČSSR J. Smrkovského z 5. 12. 1968 a 29. 1. 1969, ďalej dokument z 23. 4. 1969 k problematike FZ ČSSR.
- 11 V nedatovaných *Tézach pre zhodnotenie skúseností s uvedením čs. federácie do života pre oblasť mimoeconomickej činnosti z leta 1969* (In: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – bežná spisovna, roky 1968–1970 (nespracované), kart. 193, sign. 247, ďalší pracovný materiál vlády ČR, cyklostyl, 21 s.) sa medzi hlavné úlohy zaradilo dokončenie prípravy tzv. kompetenčného zákona a legislatívnych pravidiel, ďalej presadenie zásady koordinácie a súčinnosti ako neoddeliteľnú podmienku uplatnenia princípu delby kompetencií a ujasnenie si problematiky federálnych výborov. Tým sa malo prispieť k prekonaniu starého direktívne administratívneho systému riadenia (v oblasti investičnej výstavby sa do roka v tomto smere vykonalo 20 až 30-tisíc administratívnych operácií), ako aj k dosiahnutiu podstatných kvalitatívnych zmien v štruktúre, pôsobnosti a činnosti štátneho aparátu. Nejasnosť pôsobnosti federálnych a národných orgánov, okrem ministerstiev zahraničných vecí, národnej obrany, školstva, kultúry a pod., spôsobovala, že iné rezorty vykazovali vo svojej činnosti značnú provizórnosť. **Treba pripomenúť, že legislatívne pravidlá vlád boli schválené až na jeseň roku 1971! Je však otázne, či by ovplyvnili vydanie súboru zákonov z decembra 1970, alebo práve z nich mohli vyplývať.** (Podč. J. Ž.) Pravidlá pozri CZAFIK, Jozef – VIRSÍK, Anton: *Normotvorba vo federatívnej ČSSR 1969 – 1979*. Bratislava, Obzor 1980, s. 161-232.
- 12 Porovnaj dokument č. 15 Správni komise ČNR z 19. 12. 1968. Na zasadani Byra ÚV KSČ pre riadenie stránickej práce v českých krajinách 21. 4. 1969 sa schválila *Príprava návrhov na usporiadanie postavenia a pôsobnosti národných výborov a územného členenia ČSR* (pozri dokument z 19. 12. 1968

o zásadách postupu riešenia územno-správnej organizácie a pôsobnosti národných výborov), v ktorom sa zdôraznilo posilnenie postavenia MNV a MsNV, experimentálny postup priblíženia výkonu správy k občanom, úprava činnosti KNV v terciálnej sfére, riešenie postavenia a právnej subjektivity obcí a miest s čím súviselo zabezpečenie samosprávnych funkcií obcí a miest. Ďalej sa úpravy vzťahovali na oblastné plánovanie, územné členenie štátu a postavenia Prahy. Úpravy (zákonné) sa mali ukončiť do konca roku 1969. In: NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/7, sv. 6, ar. j. 49 (tiež Sb. KV ČSFR, sign. VIII/49). Vychádzalo sa z uznesenia vlády ČSR z 25. 3. 1969 č. 39 o zásadách ďalšieho zamerania a časového postupu pri spracovaní návrhov postavenia a pôsobnosti národných výborov, ktoré mal predovšetkým uskutočniť podpredseda vlády ČSR L. Adamec.

Situáciu v NV v českých krajinách v lete 1969 vyjadrovala správa Oldřicha Prušu pre Byro ÚV KSČ pre riadenie straníckej práce v českých krajinách, najmä po rezolúciách ÚV KSČ na konci roku 1968, keď: „V súčasnej dobe, kedy jde hlavně o politickou konsolidaci, uklidnění ve státech a normalizaci vztahů k Sovětskému svazu a ostatním zemím socialistického společenství, vystupuje zvláště do popředí organizátorská a výchovná funkce národních výborů vůči občanům a hlavně mládeži v kulturních zařízeních a školách řízených národními výbory, ve všech obcích a městech.“. Avšak: „Účast poslanců na plenárních zasedáních KNV je kolem 70 % (např. Severočeský KNV 69 %, Jihomoravský KNV 80 % apod.) a na plénech ONV od 50 % (některé okresy Západočeského kraje) do 80 % (Jihočeský kraj). Značně diferencovaná je účast poslanců na jednání plén městských národních výborů ve Východočeském kraji 55 - 65 %, v Jihočeském kraji 80 %. U místních národních výborů je ještě větší rozdílnost.“ Závěr zo správy znel: „Politický rozbor současného stavu činnosti národních výborů ukazuje, že práce značné části orgánů, poslanců i aparátu není uspokojivá. To vyžaduje zvýšit úroveň stranického řízení národních výborů ve všech krajích, okresech a místech. Závěry přijaté na plénech ÚV z listopadu 1968 a z dubna 1969 vyžadují zaměřit všechny stranické orgány a organizace na vedení komunistů v národních výborech k plné aktivitě orgánů, poslanců i aparátu při realizaci uvedených usnesení strany. Podstatná část poslanců i pracovníků, kteří ochabli ve své aktivitě nebo kteří jsou nositeli pravicových názorů, jsou členy KSČ.“ In: ÚSD AV ČR, Sb. Komise vlády ČSFR, sign. D VIII/76, kart. 34, č. sp. 255/31, Politická situace v národních výborech v českých zemích (NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/7, sv. 8, ar. j. 23).

- 13 Pozri dokument ČNR č. 15 z 19. 9. 1968. Komisia Byra ÚV KSČ pre riadenie straníckej práce v českých krajinách, keď rokovala 25. 6. 1969 o osnove zákona o Českej akademii vied, v prvom rade zobrala v úvahu skutočnosť, že organizačná báza vedy zodpovedala asymetrickému usporiadaniu štátu (ČSAV a SAV). V osnove sa uviedlo, že nová organizácia musí vychádzať zo skutočnosti, že „v ČSSR existujú dva rovnoprávne národy s vlastnými svojbytnými kultúrami“, čomu by mala zodpovedať existencia dvoch samostatných národných akademii – ČAV a SAV. (Podč. J. Ž.) Jednotnosť vedeckej politiky by mala zabezpečovať ČSAV, ktorá by sa transformovala do sústavy vedeckých pracovísk a vedeckých spoločností. Už 19. 6. 1969 vláda ČSSR k osnove zákona o ČSAV stanovila, že dovtedajšie pracoviská ČSAV na území ČSR sa stávajú pracoviskami ČAV a na území SSR pracoviskami SAV. Byro však vyslovilo obavy, že: „Predložené materiály vedú ku kodifikácii akademie ako nekontrolovateľnej politickej sily“. (Podč. J. Ž.) Ani ČSAV sa nechcela vzdať svojej dominancie, výhrady malo oddelenie školstva, vedy a kultúry ÚV KSČ aj preto, že neboli ujasnené vzťahy s VŠ a rezortami, mal sa vytvoriť najprv vládny orgán pre vedu a mal sa prijať zákon o vede. In: NA ČR, A ÚV KSČ, f. 10/7, Politicko-právni komise Byra ÚV KSČ pro řízení stranické práce v českých zemích 1969–1970, sv. 1, ar. j. 3. Podrobne MÍŠKOVÁ, Alena – BARVÍKOVÁ, Hana – ŠMIDÁK, Miroslav: Československá akademie věd 1969 – 1972. Praha, Sešity ÚSD AV ČR, 30, 1998.
- 14 V *Tézach pre zhodnotenie skúseností...*, s. 12-13, sa uviedlo, že oblasti školstva, kultúry a zdravotníctva sú v podstate dobudované a súčinnosť medzi národnými rezortmi je zabezpečená bilaterálnymi dohodami a koordinačnými orgánmi – radami. Treba doriešiť rozdeľovanie finančných prostriedkov a zahraničné styky (medzinárodné dohody). Pozri dokument č. 38 z 31. 4. 1969, ako aj dokumenty národných vlád č. 45, 48, 53 a 55.
- 15 Byro ÚV KSČ pre riadenie straníckej práce v českých krajinách prerokovalo návrh organizačného a právneho usporiadania Čs. televízie v podmienkach federatívneho usporiadania 21. 4. 1969. Predpokladalo sa právne zakotvenie Českej televízie. No ideologické oddelenie ÚV KSČ, i keď považovalo za správne vytvorenie Českej televízie a Slovenskej televízie ako významných oznamovacích prostriedkov v kompetenciách národných vlád, upozornilo, že sa neobjasnili vzťahy televízie k federálnej vláde a jej vplyv „na televízny program v záujme politiky federalizovaného štátu“. Otázkou teda bolo oboznamovanie českého a slovenského diváka s kultúrou oboch národov, skladba dvoch národných a federálneho programu. K tomu sa nevytvoril koordinačný orgán (rada) a ešte

sa neujasnili riadiace vzťahy voči obom televíziám, vrátane národných ministerstiev. Televízie mali tlmočiť štátnu politiku a štátne zájmy. Politický vplyv na Českú televíziu malo prevziať práve byro. In: NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/7, sv. 6, ar. j. 18, zasadanie 21. 4. 1969, č. sp. 173/31.

1969, 10. júl, Praha. – **Uznesenie a jeho rozpracovanie predsedníctvom a skupinou Českej národnej rady k zabezpečeniu realizačnej smernice ÚV KSČ z mája 1969 v podmienkach ČNR.**¹

[...]ª

Plenárny zasedání ústředního výboru KSČ v květnu letošního roku posoudilo současnou situaci ve straně a společnosti a nejbližší úkoly strany pro období do XIV. sjezdu. Ve stručném shrnutí lze charakterizovat hlavní cíle strany v současném období takto:

- obnovit jednotu strany na principech marxisticko-leninského učení,
- obnovit vedoucí úlohu strany ve společnosti a ve státě,
- bezodkladně řešit vážné ekonomické problémy,
- upevnit funkci socialistického státu,
- v duchu přátelství řešit naše vztahy k bratrským komunistickým stranám Sovětského svazu a socialistických zemí.

Hlavní cíle strany – projednané a schválené celou Národní frontou – jsou nesporně základním kritériem pro zaměření práce České národní rady a všech jejích orgánů pro současné období. Jejich rozpracování a další konkretizace do souboru potřebných opatření nebo směrů práce jsou předpokladem, aby mohly cílevědomé a aktivně přispět k jejich dosažení. Česká národní rada má v tomto smyslu velkou odpovědnost jako vrcholný zastupitelský státní orgán ČSR.

[...]ª

Plenárny zasedání ústředního výboru KSČ v květnu letošního roku posoudilo současnou situaci ve straně a společnosti a nejbližší úkoly strany pro období do XIV. sjezdu.

Ve stručném shrnutí lze charakterizovat hlavní cíle strany v současném období takto:

- obnovit jednotu strany na principech marxisticko-leninského učení,
- obnovit vedoucí úlohu strany ve společnosti a ve státě,
- bezodkladně řešit vážné ekonomické problémy,
- upevnit funkci socialistického státu,
- v duchu přátelství řešit naše vztahy k bratrským komunistickým stranám Sovětského svazu a socialistických zemí.

Hlavní cíle strany jsou nesporně základním kritériem pro zaměření práce České národní rady a všech jejích orgánů pro současné období. Jejich rozpracování a další konkretizace do souboru potřebných opatření nebo směrů práce jsou předpokladem, aby mohly cílevědomé a aktivně přispět k jejich dosažení. Česká národní rada má v tomto smyslu velkou odpovědnost jako vrcholný zastupitelský státní orgán ČSR. Na základě jednání posledních plén ÚV KSČ a vrcholných státních orgánů je vhodné rámcově orientovat činnost České národní rady v podstatě do těchto záměrů:

I. Obnovení vedoucí úlohy strany

Česká národní strana a její orgány rozvíjejí svou činnost v těsné součinnosti s orgány strany, zejména byra ÚV KSČ pro řízení stranické práce v českých zemích. Vedoucí úloha strany se plně obrátila v celém období ustavování ČNR jako vrcholného státního orgánu ČSR, ať již šlo o poslanecké složení nebo o vybudování aparátu Kanceláře. Např. všechny zásadní кадровé návrhy byly běžně konzultovány se stranickými orgány, stejně tak jako hlavní organizační opatření.

V současné době se postupně orientuje tato součinnost na řešení věcných otázek české politiky. Je uskutečňována praxe předkládání zásadních problémů k politickému posouzení byru ÚV KSČ. Tak tomu bylo při zřízení stálé skupiny předsednictva ČNR pro zahraniční vztahy; při řešení způsobu přípravy a projednávání státního rozpočtu ČSR apod. V zájmu uplatnění vedoucí úlohy strany bude třeba dále rozvíjet podmínky pro demokratickou výměnu názorů poslanců-komunistů, v těsné součinnosti s ostatními poslanci ČNR, k tvorbě politické linie i k její realizaci ve všech orgánech České národní rady. To bude vyžadovat:

[...]ª

- c) v zájmu účinnosti politické práce ČNR rozvíjet styk s byrem ÚV KSČ pro řízení stranické práce v českých zemích a s orgány byra. Do byra a jeho orgánů budou předkládána hlavní připravovaná opatření ve státní sféře k principiálnímu politickému posouzení, v běžné spolupráci se stranickými orgány budou podle potřeby politicky projednávána další opatření. V кадровých otázkách pokud příslušní podle кадровé nomenklatury jejich schvalování ÚV KSČ, budou tyto záležitosti projednávány v předstihu s příslušnými orgány ÚV KSČ.

K zabezpečení těchto směrů předsednictvo ČNR ukládá :

1. předsedovi ČNR, aby při rozvíjení činnosti České národní rady a jejích orgánů sledoval a podporoval uplatňování vedoucí úlohy strany a svou účastí ve vedoucích orgánech KSČ přispíval k realizaci účasti ČNR na tvorbě celkové politické linie;
2. předsedům výborů ČNR dbát, aby v činnosti výborů, zejména při provádění jejich plánovaných pracovních úkolů, byly přijímány závěry v duchu usnesení ÚV KSČ z listopadu mr. a května tr., které by aktivně napomáhaly k uskutečňování této politické linie; při tom se opírat o práci Klubů poslanců, zejména Klubu komunistických poslanců;
3. předsedovi ČNR a předsedům výborů úzce spolupracovat s ÚV ČNF a v ní sdruženými politickými a společenskými organizacemi. Při řešení otázek české politiky vycházet z poznatků a zájmů NF a v ní sdružených organizací. Touto součinností realizovat vliv na konsolidaci a všestranný rozvoj společenského života v ČSR;

[...]ª

II. Řešení ekonomických problémů²

Přes některá opatření vlády ČSR se zatím nepodařilo zastavit negativní jevy v hospodářském vývoji. Nadále trvá napjatý a zcela nevyrovnaný vztah nabídky a poptávky v podstatě ve všech hlavních odvětvích, doprovázený inflačními tlaky zejména v investiční výstavbě, vnitřním trhu a službách.

[...]ª

Zintenzivnění práce České národní rady v oblasti ekonomiky bude vyžadovat:

- a) působit k dopracování konsolidačního programu čs. ekonomiky na nejbližší dva až tři roky, k včasné přípravě hospodářské směrnice na r. 1970 a k reálnosti směrnic pro plán rozvoje národního hospodářství na léta 1971 až 1975;
- b) v zásadních ekonomických opatřeních promyšleně a důsledně uplatňovat principy a cíle čs. ekonomické reformy³ na základě soustavného hodnocení dosahovaných výsledků. Půjde zejména o racionální vztah a součinnost centrálního a podnikového řízení a rozvíjení iniciativy a ekonomické svěbytnosti a odpovědnosti podniků. Z tohoto hlediska bude nutné sledovat vytváření obecných podmínek, které by působily na ekonomicky racionální chování podniků ve smyslu efektivnosti hospodářské činnosti. S tím zároveň souvisí posílení úlohy a významu národohospodářského plánu a sladění

jeho funkce s působením trhu a využíváním peněžních a zbožních vztahů (optimální syntéza plánu a trhu);

c) působit a ovlivňovat soubor hospodářských zákonů realizujících systém ekonomického řízení v podmínkách federativního uspořádání ČSSR, a to zejména:

- zákon o podniku, zákon o podmínkách podnikání,
- zákon o národohospodářském plánování,
- zákon o podnikových daních, zákon o organizaci peněžnictví,
- zákon o měnovém a bankovním systému, rozpočtový zákon,
- zákon devizový, zákon o socialistických družstvech, zákon o drobném osobním podnikání, úprava zákoníku práce, úprava hospodářského zákoníku, zákonná úprava podnikatelské účasti státu, zákon o jednotných zásadách finančního hospodaření podniků, zákon o pravidlech státního hospodaření federace a o zásadách rozpočtového hospodaření.

K zabezpečení těchto opatření v práci České národní rady předsednictvo ČNR ukládá:

1. předsedovi výboru pro plán a rozpočet soustředit pozornost výboru na hlavní dokumenty, připravované ve II. pololetí 1969, zejména ke konsolidaci hospodářského vývoje; dbát přísné hospodárnosti výdajových stránek při projednávání státního rozpočtu ČSR, zejména pokud jde o dotační politiku ve vztahu k podnikové sféře; dále sledovat strukturu investic financovaných ze státního rozpočtu i úvěrem jakož i sledovat dodržování schválené úvěrové politiky;
2. předsedům výborů průmyslového, pro zemědělství a výživu a pro obchod, dopravu, pošty a telekomunikace dbát při zpracování svých odvětvových stanovisek o hlavní souhrnná opatření, působit k překonávání neúnosných resortních požadavků a rozvinout aktivní podporu integrujícím tendencím v rozvoji československé ekonomiky;
3. předsedovi ústavního právního výboru zabezpečit plnou účast výboru a ostatních orgánů České národní rady na přípravě k projednávání ekonomických zákonů a působit k tomu, aby byly včas odpovědně dokončeny předpoklady pro plný průchod opatření, sledujících důrazně zvýšení efektivnosti hospodářského rozvoje.

[...]^f

III. Upevnění funkce socialistického státu

Česká národní rada se na svých plenárních schůzích, ve schůzích předsednictva a výborů, velmi zevrubně zabývala úrovní práce státních orgánů v souladu s vládním programem vyhlášeným na rok 1969, po případě pro další období. Jednání se pravidelně zúčastňovali členové vlády a její předseda a postupně se podařilo vytvořit prostředí otevřené a věcné výměny názorů a kritiky. Byly položeny základy řady opatření ke zlepšení úrovně státní správy a jejího aparátu. Složitost situace, pramenící z komplikovaných politických vztahů, avšak i z probíhající představy federalizované státní správy, nedovolila však vždy plně uplatnit ústavní působnost České národní rady při prosazování politiky českého státu v duchu usnesení KSČ a politické linie České Národní fronty.

Upevnění funkce socialistického státu bude vyžadovat:

- a) zesílit ústavní kontrolu ČNR nad oblastí působení státních orgánů v tom směru, aby jejich činnost směřovala k všestranné realizaci listopadového a květnového pléna ÚV KSČ a ústavního zákona o československé federaci. Toto úsilí se musí stát osou práce výborů ČNR v nejbližším období. Dbát, aby české vládní instituce byly budovány jako dobře organizované, politicky a odborně kvalifikované aparáty s jasně vymezenou působností i vzájemnými vztahy uvnitř struktury ČSR, tak i k federálním orgánům. V pracovních

programech výborů byly již položeny základy pro tuto činnost;

b) orientovat činnost Nejvyššího kontrolního úřadu na systematické hodnocení jednotlivých státních, zejména ústředních orgánů, jak plní svou funkci a odpovědnost. Tím přispět k obecnému upevnění kázně ve státním aparátě, k přísnému dodržování zákonnosti a k upevňování právní jistoty občanů;

c) pokračovat v podpoře sjednocovacího procesu politiky v obou republikách, např. společnými schůzkami delegací národních rad nebo jejich předsednictev. Pokračovat v započaté praxi společných zasedání výborů obou národních rad ke sjednocení stanovisek k zásadním otázkám. Posilovat tak úsilí o jednotu státu, založené důsledně na federaci, to je na spojení principu jasného vymezení pravomoci se zásadou jednoty koordinace;

d) projednat návrhy zákonů směřujících k upevnění funkce státu, zejména

- ústava republiky, - organizace státní správy ČSR a územní uspořádání, - zřízení ústavního soudu ČSR, - organizace soudů a prokuratury, - volební systém, - zákon o národnostech.

K zabezpečení těchto úkolů předsednictvo ČNR ukládá :

1. Předsedovi výboru pro národní výbory a národnosti projednávat soubor opatření k uspořádání státní správy a územního členění státu z toho hlediska, že tato opatření musí tvořit základy komplexního projektu státní správy ČSR v jednotlivých odvětvích a navazovat na správu a organizaci Slovenské socialistické republiky a spolu s ní na federalizovanou, avšak jednotnou správu ČSSR.

[...]^g

IV. Upevnění pozice ČSSR v mezinárodních vztazích

I když není problematika zahraničně politických vztahů v kompetenci ČNR a vlády ČSR, spadá jejich praktická realizace zpravidla do rámce činnosti národních orgánů. K zabezpečení tohoto podílu ČNR byla již provedena potřebná organizační a kádrová opatření a ustanovena skupina předsednictva ČNR pro zahraniční vztahy.

Česká národní rada hodlá pokračovat v této činnosti, zejména

a) pokračovat v úsilí ČNR o rozvíjení spojeneckých vztahů se Sovětským svazem a ostatními socialistickými státy. Půjde mimo jiné o podporu tendencí obnovit přátelské spojení v kultuře a umění, ve sportu, cestovním ruchu a zároveň o realizaci podílu zahraniční politiky, který náleží do pravomoci republik. Příslušná zpráva je již předsednictvu ČNR předložena;

b) přispět k vysokému stupni branné připravenosti státu. Bude účelné, aby ČNR se soustavně zabývala úkoly, náležejícími do pravomoci republik a majícími značný význam pro obranu státu: materiální a finanční podmínky, ideově výchovná příprava mládeže, občanská připravenost, zdravotní ochrana, otázky zásobování v ohrožených územích, problémy dopravy, spojů, atd. V tomto směru je rovněž pro předsednictvo ČNR připravován materiál, který by organizačně a kádrově - podobně jako v zahraničních vztazích - zajistil plnění ústavní působnosti ČNR.

K zabezpečení těchto směrů činnosti předsednictvo ČNR z a v a z u j e předsedy a tajemníky všech výborů, aby při práci výborů dbaly na rozvíjení vztahů se socialistickými zeměmi v duchu zásad proletářského internacionalismu.

*

Tato usnesení k zabezpečení realizační směrnice ÚV KSČ z května t. r. v činnosti České národní rady a jejích orgánů obsahuje hlavní směry práce ČNR a jejích orgánů v realizaci květnového pléna ÚV KSČ v duchu jejího akčního programu a pro období do XIV. sjezdu strany. Konkrétním výrazem tohoto úsilí ČNR jsou pracovní plány výborů ČNR na II. pololetí 1969, schválené předsednictvem. To zaručuje, že do uskutečňování tohoto programu, kterým ČNR navazuje na svou dosavadní práci, budou aktivně zapojeny všechny výbory a odborný aparát Kanceláře ČNR. Bez větších průtahů může tak být realizován podíl ústavní a politické odpovědnosti České národní rady při prosazování politické linie KSČ.⁴

Prameň: *APS PČR, f. Česká národní rada I. volební období 196–1971, inv. č. 28, kart. 15, zasedání Předsednictva ČNR 10. 7. 1969. – Xerokópia, 13 s.*

- a Na košielke hore tučným písmom predsedníctvo České národní rady, pod tým vľavo Schůze:, K bodu: 10. července 1969. Pod tým v strede Zabezpečení realizační směrnice ÚV KSČ z května 1969, podčiarknuté. Vľavo Předsednictvo ČNR na své schůzi dne 1. července 1969 ustanovilo ze svých členů pracovní skupinu k přípravě návrhu na zabezpečení realizační směrnice ÚV KSČ z května 1969 v podmínkách činnosti ČNR. Vpravo Příloha I. Návrh usnesení. Pod tým vľavo Pracovní skupina předkládá návrh k projednání v předsednictvu ČNR. Dole vľavo pod sebou Předkládá: prof. JUDr. L. Veltruský, CSc. Doc. ing. A. Rusek, CSc., M. Suchopárek. Nasledoval prehľad uznesení z rokovania Preds. ČNR 10. 7. 1969, 4 s.
- b Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 10. 7. 1969 k zabezpečení realizační směrnice ÚV KSČ z května 1969 v podmínkách ČNR.
- c Odseky a) a b) o činnosti Klubu poslanců ČNR a o jej spolupráci s NF.
- d Zdôraznenie súčinnosti práce so štátnymi orgánmi a organizáciami.
- e Odsek o ďalších problémoch v ekonomike.
- f Odsek o upozornení, aby ekonomické výbory viac dbali na kontrolnú činnosť.
- g 3 body o stabilizácii výkonu štátnej správy, o spolupráci s NKÚ a o súčinnosti kancelárií ČNR a SNR.

- 1 Předsednictvo ČNR sůhlasilo s navrhovaným materiálom, ktorý pripravila redakčná rada v zložení Z. Jičínský, F. Válek, J. Lochner, V. Jedlička a L. Veltruský. Obsahovo treba porovnať s hodnotením čs. federácie komisiou federálnej vlády 27. 11. 1969 v dok. č. 56 a s dokumentmi č. 20 a 21 z 8. a 9. 1. 1969, ako aj s programovým vyhlásením českej vlády z 23. 1. 1969 v dok. 23.
- 2 Pozri dokumenty č. 50 a 51 z 13. a 28. 8. 1969 k legislative a s dok. 53 vlády ČSR zo 14. 10. 1969.
- 3 O ekonomickej reforme porovnaj VONDROVÁ, Jitka (ed.): *Ekonomická reforma 1965–1969*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967- 1970. Díl 10. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2010, s. 417-425, 430-449, a LONDÁK, Miroslav: *Ekonomické reformy v Československu v 50. a 60. letech 20. století a slovenská ekonomika*. Bratislava, Historický ústav SAV vo vyd. Prodama 2010, s. 135-217.
- 4 Pozri dokumenty č. 37, 41 a 47 z 23. 4., 24. 6. a 29. 7. 1969.

47

1969, 29. júl, Bratislava. – **Vládny návrh ústavného zákona SNR o Ústavnom súde Slovenskej socialistickej republiky a dôvodová správa k návrhu, predložená predsedom slovenskej vlády Petrom Colotkom pre Predsedníctvo ÚV KSS.**¹

[...]ª

Čl. 1

1. Ústavný súd Slovenskej socialistickej republiky je súdnym orgánom ochrany ústavnosti v Slovenskej socialistickej republike.²
2. Členovia Ústavného súdu Slovenskej socialistickej republiky sú pri rozhodovaní nezávislí a rozhodujú len na základe zákonov Federálneho zhromaždenia a zákonov Slovenskej národnej rady.

Čl. 2³

Ústavný súd Slovenskej socialistickej republiky rozhoduje

- a) o súlade zákonov Slovenskej národnej rady a zákonných opatrení Predsedníctva Slovenskej národnej rady s ústavnými zákonmi Slovenskej národnej rady.
- b) o súlade nariadení vlády Slovenskej socialistickej republiky a všeobecne záväzných právnych predpisov ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy Slovenskej socialistickej republiky so zákonmi Slovenskej národnej rady,
- c) o súlade všeobecne záväzných nariadení národných výborov so zákonmi Federálneho zhromaždenia a Slovenskej národnej rady i s nariadeniami vlády Slovenskej socialistickej republiky alebo so všeobecne záväznými právnymi predpismi ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy Slovenskej socialistickej republiky.⁴

Čl. 3

Ústavný súd Slovenskej socialistickej republiky môže dávať podnety na zdokonalenie zákonodarstva Slovenskej socialistickej republiky.

Čl. 4

1. Ak Ústavný súd Slovenskej socialistickej republiky zistí, že je nesúlad medzi predpismi v zmysle čl. 2 vysloví, že dotknuté predpisy, ich časti, prípadne niektoré ustanovenia strácajú účinnosť; príslušné orgány sú povinné do 6 mesiacov od uverejnenia nálezu Ústavného súdu Slovenskej socialistickej republiky dať dotknuté predpisy do súladu so zákonmi Slovenskej národnej rady, prípadne so zákonmi Federálneho zhromaždenia. Ak tak neurobia, strácajú dotknuté predpisy, ich časti alebo ustanovenia platnosť po 6 mesiacoch od uverejnenia nálezu.
2. Nález ústavného súdu sa uverejní v úradnej zbierke určenej na vyhlasovanie zákonov Slovenskej národnej rady.

Čl. 5

Ústavný súd Slovenskej socialistickej republiky rozhoduje o sťažnostiach proti neovereniu mandátu poslanca Slovenskej národnej rady a poslanca národného výboru, proti výroku, že došlo k odvolaniu poslanca týchto zastupiteľských orgánov, ako aj proti rozhodnutiu o odmietnutí registrácie kandidáta na poslanca Slovenskej národnej rady alebo národného výboru.

Čl. 6

Ústavný súd Slovenskej socialistickej republiky rozhoduje o ochrane ústavou zaručených práv a slobôd, ak sú porušené rozhodnutím alebo inými zásahmi orgánov Slovenskej socialistickej republiky, ak zákon neposkytuje inú súdnu ochranu.

Čl. 7

1. Ústavný súd Slovenskej socialistickej republiky začína konanie vždy, ak návrh podá
 - a) Slovenská národná rada a jej Predsedníctvo,
 - b) vláda Slovenskej socialistickej republiky alebo jej člen,
 - c) súd,
 - d) generálny prokurátor Slovenskej socialistickej republiky,
 - e) občan v prípadoch uvedených v čl. 5.
2. Ústavný súd Slovenskej socialistickej republiky môže začať konanie aj na základe vlastného rozhodnutia alebo na podnet občana alebo organizácie.

Čl. 8

1. Ústavný súd Slovenskej socialistickej republiky sa skladá z 12 členov, z ktorých je 8 sudcov a 4 náhradníci.
Ústavný súd rozhoduje v senátoch.
2. Za člena Ústavného súdu Slovenskej socialistickej republiky môže byť zvolený občan, ktorý je voliteľný za poslanca Slovenskej národnej rady, dovŕši 35 rokov, má vysokoškolské právnické vzdelanie a je najmenej 10 rokov činný v právnickom povolání.
3. Členov ústavného súdu volí Slovenská národná rada na obdobie 7 rokov. Sudca ústavného súdu môže byť zvolený najviac na dve volebné obdobia za sebou.
4. Predsedu a podpredsedu ústavného súdu volí Slovenská národná rada zo zvolených sudcov ústavného súdu.

Čl. 9

1. Predsedu Ústavného súdu Slovenskej socialistickej republiky povoláva náhradníkov do funkcie sudcu v prípade ochorenia, zaneprázdnenia alebo pri strate funkcie niektorého sudcu ústavného súdu.
2. Pri strate sudcovskej funkcie niektorého sudcu Ústavného súdu Slovenskej socialistickej republiky sa náhradník stane trvale sudcom až do skončenia volebného obdobia Ústavného súdu Slovenskej socialistickej republiky.

Čl. 10

1. Členovia Ústavného súdu Slovenskej socialistickej republiky majú imunitu obdobne ako poslanci Slovenskej národnej rady.
2. Súhlas na trestné alebo kárne stíhanie člena Ústavného súdu Slovenskej socialistickej republiky alebo na jeho vzatie do väzby dáva ústavný súd.

Čl. 11

1. Funkcia člena Ústavného súdu Slovenskej socialistickej republiky je nezlučiteľná s funkciou poslanca Federálneho zhromaždenia a Slovenskej národnej rady, s členstvom vo vláde Československej socialistickej republiky a vo vláde Slovenskej socialistickej republiky alebo s funkciou v správnom alebo hospodárskom aparáte.
2. Zákon Slovenskej národnej rady môže ustanoviť nezlučiteľnosť funkcie člena Ústavného súdu Slovenskej socialistickej republiky s ďalšími funkciami.

Čl. 12

Člen Ústavného súdu Slovenskej socialistickej republiky sa môže svojej funkcie vzdať. Slovenská národná rada ho môže odvolať na základe rozhodnutia v kárnom konaní alebo na základe rozsudku v trestnej veci. Slovenská národná rada môže sudcu odvolať aj v prípade, ak sa nezúčastňuje na konaní súdu viac ako jeden rok, ak to konštatovalo plénum Ústavného súdu Slovenskej socialistickej republiky.

Čl. 13

Podrobnosti o pôsobnosti a organizácii Ústavného súdu Slovenskej socialistickej republiky a spôsob konania pred ním upraví zákon Slovenskej národnej rady.

Čl. 14

Tento ústavný zákon nadobúda účinnosť dňom

D ô v o d o v á s p r á v a

Právny poriadok sa skladá z jednotlivých právnych predpisov. Účelom tejto kontroly je zabezpečiť, aby predpisy nižšieho radu boli v súlade s predpismi radu vyššieho a aby celý právny poriadok zodpovedal základným zásadám ústavy.

Ochrana federálnej ústavnosti je v ústavnom zákone o československej federácii⁵ zverená Federálnemu ústavnému súdu. Tento ústavný zákon, ktorý v článkoch 86 až 98 upravil pôsobnosť, organizáciu ako aj niektoré formy konania na Federálnom ústavnom súde, zabezpečil ústavné súdnictvo iba z hľadiska požiadavky, aby federálne právne predpisy a republikové právne predpisy vydávané ústrednými republikovými úradmi boli v súlade s Federálnou ústavou a zákonmi Federálneho zhromaždenia. V článku 101 ustanovil, že národných republikách budú pôsobiť ústavné súdy republík, ktorých pôsobnosť a zásady organizácie určia ústavné zákony národných rád.⁶

Komplexná ochrana ústavnosti vo federácii aj v republikách vyžaduje také vymedzenie kompetencie ústavných súdov republík, aby bol zabezpečený súlad právneho poriadku aj v tých oblastiach, ktoré nie sú kryté kompetenciou Federálneho ústavného súdu. Preto treba, aby osobitným ústavným zákonom Slovenskej národnej rady bola upravená pôsobnosť a organizácia ústavného súdu Slovenskej socialistickej republiky.

V porovnaní s kompetenciou Ústavného súdu Československej socialistickej republiky je kompetencia republikového ústavného súdu čiastočne odchylná. Do pôsobnosti republikového ústavného súdu patrí rozhodovanie o súlade radovo najvyšších právnych predpisov republikových s ústavnými zákonmi republiky, ďalej o súlade nižších právnych predpisov ústredných republikových orgánov so zákonmi republiky a napokon o súlade všeobecne záväzných nariadení národných výborov s právnymi predpismi vyššími. Toto vymedzenie kompetencie republikového ústavného súdu nadväzuje na vymedzenie kompetencie Federálneho ústavného súdu a vytvára stav, že federálnym a republikovým ústavným súdnictvom bude zabezpečená ochrana ústavnosti právneho poriadku republiky v celom jeho rozsahu.

Návrh ústavného zákona dáva aj republikovému ústavnému súdu oprávnenie dávať podnety na zdokonalenie republikového zákonodarstva. Ústavný súd pri svojej činnosti totiž najkvalifikovanejším spôsobom zisťuje nedostatky jestvujúceho právneho poriadku. Účinky rozhodnutia republikového ústavného súdu sú vymedzené obdobne ako účinky rozhodnutia Federálneho ústavného súdu. Tak ako Federálnemu ústavnému súdu bola zverená právomoc vo veciach volebných, pokiaľ ide o voľby do Federálneho zhromaždenia, zveruje návrh obdobnú právomoc republikovému súdu, pokiaľ ide o voľby do Slovenskej národnej rady. Nadto sa však zveruje republikovému ústavnému súdu aj funkcia vo volebných veciach, pokiaľ ide o voľby, poslancov a kandidátov do národných výborov. Ochrana aktívneho a pasívneho volebného práva do týchto orgánov, ktorej výkon treba zveriť súdu presahuje svojím významom rámec bežného rozhodovania správneho súdu.

Ustanovenia návrhu o začatí konania na ústavnom súde republiky, o zložení tohto súdu, o spôsobilosti byť sudcom tohto tribunálu, o voľbe do funkcie, o funkčnom období, o povo-

lávání náhradníků, imunitě, inkompatibilitě a o vzdání sa funkcie sú obdobné s ustanoveniami ústavného zákona o československej federácii.

Náročná a početná úloha, ktorú očakávajú republikovú legislatívu, povedú k silnej legislatívnej aktivite. Rozmnoženie platných právnych predpisov, najmä predpisov sekundárnych a ešte nižších, vyžaduje, aby právna istota bola zabezpečená aj zriadením republikového ústavného súdu ako najvyššieho strážcu republikovej ústavnosti a ako ochranu tejto ústavnosti pred jej porušovaním.

Prameň: *SNA, f. ÚV KSS/04, Predsedníctvo 1958–1986, ar. j. 43, kr. 1233, zasadanie 29. 7. 1969, č. sp. 589/17. – Xerokópia, 6 a 3 s.*

a Na košieľke tučným písmom Pre schôdzu Predsedníctva Ústredného výboru KSS, počiarknuté. Pod tým vľavo 589/17, v strede Prísne tajné!, vpravo Číslo poradia: 6. Pod tým K bodu: Návrh ústavný zákon Slovenskej národnej rady o Ústavnom súde Slovenskej socialistickej republiky. Vpravo pečiatka archívu ÚV KSS. Pod tým zoznam príloh, Prizvaný s. Vašečka. Vľavo dole pod sebou Predkladá: s. Colotka Počet exemplárov 22, Počet strán: 11 Bratislava 24. 7. 1969.

1 Pozri dokument 42 o návrhu ústavného zákona o Ústavnom súde ČSSR z 25. 6. 1969.

2 K legislative časť dokumentov vlád k hodnoteniu česko-slovenskej federácie č. 53, 55-56 zo 14. 10., 19. a 27. 11. 1969.

3 O legislatívnych problémoch pozri dokumenty č. 50-51 z 13. a 18. 8. 1969.

4 Bližšie dokument o NV na Slovensku z 27. 6. 1969 č. 43.

5 Bližšie dokument č. 1 zo 17. 9. 1968 s dôrazom na poslanie česko-slovenskej federácie.

6 Časť o Ústavnom súde v ústavnom zákone č. 143/1968 Zb. pozri ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968. Federalizácia československého štátu 1968-1970*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970. Díl 5/1sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1996, s. 363-365.

1969, júl, Bratislava. – **Materiál vlády SSR k Oslove téz k Zhodnoteniu skúseností s uvádzaním česko-slovenskej federácie do života (štátová časť).**

I.

Charakteristika prvého polroka československej federácie

a) Realizácia Ústavného zákona o čs. federácii – právne aspekty

Ústavný zákon o československej federácii položil politické a právne základy nového štátového usporiadania spoluzitia českého a slovenského národa v spoločnom štáte, nových foriem a metód uplatňovania štátnej moci podľa princípov socialistickej demokracie vo všetkých oblastiach štátnych činností a k tomu primerane ústavne upravil štruktúru, postavenie a pôsobnosť vrcholných orgánov štátnej moci a správy vo federácii i v národných republikách.

Prechod unitárneho štátu vo federatívny štát nebol a ani nemohol byť doriešený jediným zákonodarným aktom.¹ Preto ústavný zákon o čs. federácii počítá a zakotvuje vo svojich prechodných ustanoveniach určité provizóriá,² ktorých úlohou je zabezpečiť hladký a plynulý prechod na nové štátové usporiadanie. Postupné odstraňovanie existujúcich provizórií vo všetkých oblastiach štátnych činností považujeme za primárny predpoklad a podmienku zavŕšenia procesu federalizácie Československej socialistickej republiky.

b) Realizácia Ústavného zákona o čs. federácii - politicko-organizačné aspekty

Ústavným zákonom o čs. federácii bola vytvorená Československá socialistická republika ako federatívny štát dvoch rovnoprávných národov Čechov a Slovákov a dvoch národných republík. S takýmto štátovým zväzkom dvoch národných štátov pokiaľ ide o jeho činnosť niet nijakých skúseností, ktoré by sa mohli využiť. Preto treba sústavne sledovať ako sa bude uvádzať federácia do života a ako sa budú jej zásady uplatňovať v praxi. Pozitívne skúsenosti spočívajú predovšetkým v tom, že celkove sa podarilo uviesť činnosť federácie po nadobudnutí účinnosti ústavného zákona o čs. federácii bez prekážok a porúch do chodu vytvorením príslušných inštitucionálnych predpokladov.³

Uvádzanie zákona o čs. federácii do života však naráža aj na niektoré ťažkosti a prekážky. Tieto prekážky sú jednak politického charakteru, spočívajúce v tom, že najmä na českej strane narážala a dosiaľ naráža myšlienka federácie na určité nepochopenie a predsudky, a na určitú nechuť vzdať sa výsadného postavenia pri rozhodovaní o politických, hospodárskych a štátnych veciach, a jednak na určité praktické a organizačné prekážky spojené s utváraním novej štátnej organizácie, nových štátnych orgánov s rôznym postavením, právomocou a vzájomnými vzťahmi.⁴

Pokiaľ ide o politickú stránku vecí, vytvorenie Českej socialistickej republiky bolo prijímané v určitej časti českej verejnosti jednak ako niečo zbytočné, čo nie je na politickú, hospodársku a kultúrnu sebarealizáciu českého národa potrebné a jednak tu bolo badať opačnú tendenciu, tendenciu izolovanosti českého národa a českej politiky od slovenskej izolovanosti českého národa a českej politiky od slovenskej politiky a vytvárať svoju vlastnú politiku a najmä ekonomiku Českej socialistickej republiky bez ohľadu na hospodárske záujmy Slovenska i bez ohľadu na záujmy celej federácie, a bez ohľadu na zásadu hospodárskeho vyrovnania Slovenska s českými krajinami, zakotvenú v ústavnom zákone o čs. federácii, ako jej základnú ekonomickú úlohu.⁵

Na najväčšie ťažkosti však naráža realizácia čs. federácie v ekonomickej oblasti. Vyplýva to najmä z tej skutočnosti, že Slovensko nie je hospodársky rovnocenné s českými krajinami, že

Slovensko má značne nižšiu hospodársku a životnú úroveň ako české kraje a že aj to, čo sa za obdobie dvadsiatich rokov výstavby socializmu v ČSSR vybudovalo je ovplyvnené deformáciami minulosti, hospodárska výstavba Slovenska nebola určovaná záujmami a potrebami Slovenska a integrovanej čs. ekonomiky, ale z hľadiska centralistického štátu, v ktorom sa uplatňovali a presadzovali predovšetkým záujmy a potreby západnej časti štátu.⁶

V oblasti budovania federálneho a národných štátov a ich orgánov sa ťažkosti prejavujú najmä v tom, že sa nerešpektujú zásady ústavného zákona o čs. federácii, najmä pokiaľ ide o určenie kompetencie medzi federálnymi a národnými orgánmi a federálne orgány nedostatočne chápu svoju úlohu a v dôsledku toho ani nevyvíjajú adekvátnu činnosť. Bolo by mylné sa nazdávať, že sila federácie spočíva v ďalšom presune pôsobnosti z republikových orgánov na federálne.

V prvých šiestich mesiacoch po vzniku čs. federácie sa pri plnení základných organizačných úloh republikových orgánov ukázala aj odlišná situácia v Českej socialistickej republike a v Slovenskej socialistickej republike. V Prahe bolo nielen sídlo prakticky celého centrálného riadiaceho aparátu unitárneho štátu, ale tu sa sústredila celá riadiaca pôsobnosť v oblasti mocenskej i správnej. Kým teda tu bolo možné aj fakticky delimitovať pôsobnosť, osoby, prostriedky a fond profesionálnych skúseností unitárneho štátu, medzi unitárnym štátom a Slovenskou socialisticou republikou sa delimitovala iba pôsobnosť; aparát a vybavenie sa prevzali od bývalej Slovenskej národnej rady. Tento aparát a jeho možnosti boli adekvátne skutočnosti, že do roku 1960 mal obmedzenú a po roku 1960 prakticky nemal žiadnu pôsobnosť najmä na ekonomickom úseku, ako je riadiaca funkcia štátu v zahraničnom obchode, priemysle, doprave, cenovej, mzdovej, finančnej a menovej politike a na mnohých iných úsekoch. Teda na jednej strane sa v krátkom čase vytvoril dobre vybudovaný aparát federálny i Českej socialistickej republiky, na druhej strane sa museli prekonávať značné ťažkosti každého druhu, pravda, vyvolané deformáciami unitárneho štátu, aby sa v najkratšom čase vybudoval a zorganizoval centrálny aparát Slovenskej socialistickej republiky, ktorý súčasne počas svojho zrodu musel už plniť úlohy, vyplývajúce zo zákona o čs. federácii. Tento aparát má však v skutočnosti za partnera aparát unitárneho štátu, rozdelený na federálny a republikový (český). Táto skutočnosť sa aj citeľne prejavila v praktickej činnosti tohto aparátu, najmä v predkladaných návrhoch federálnych zákonov, a zrejme sa bude prejavovať dotiaľ, kým sa neuskutoční skutočné „sfederalizovanie“ federálnych orgánov pri súčasnom odstránení a nahradení prevzatého právneho poriadku unitárneho štátu novým, federálnym právnym poriadkom, kým sa nebude z ústavného zákona o čs. federácii plniť všetko, ako jednotný komplex poňatia čs. federácie, kým sa nebudú všetky otázky riešiť v duchu čs. federácie a nie v duchu unitárneho štátu.⁷

Ochrana ústavného zákona o čs. federácii a jeho zásad by mala byť doménou aj všetkých federálnych orgánov, ktorá by sa mala prejavovať v iniciatívne plniť prednostne tie úlohy z neho vyplývajúce, ktoré majú zásadnú štruktúrnu povahu z aspektu dobudovania prijatého modelu čs. federácie.

II.

Vybrané typické činnosti štátu

(podľa pracovného podkladu)

1. Zahraničná politika

Obsah i rozsah činnosti národných orgánov v oblasti zahraničnej politiky je determinovaný výlučnou pôsobnosťou Československej socialistickej republiky. Priestor, ktorý ústavný

zákon o čs. federácii ponecháva národným orgánom a je vyjadrený v programovom vyhlásení vlády SSR, spočíva najmä

- v rozhodovaní o súhlase s medzinárodnými zmluvami, ktorých vykonanie patrí do pôsobnosti republiky,
- v personálnej politike v celej oblasti medzinárodných vzťahov,
- v konaní významných politických návštev,
- v priamych kultúrnych stykoch so zahraničím.

Pre zabezpečenie plnenia úloh republikových orgánov v oblasti zahraničnopolitických vzťahov, najmä v zmysle ustanovení článkov 25, 78, 107 a 137 ústavného zákona o čs. federácii treba vytvoriť inštitucionálne a organizačné predpoklady. Inštitucionálne predpoklady predstavujú najmenej takéto opatrenia:

- zriadenie zahraničného výboru SNR,
- vytvorenie Rady vlády SSR pre medzinárodné vzťahy ako poradného a iniciatívneho orgánu vlády,
- zriadenie Ústavu pre medzinárodné vzťahy.

Bude treba pripraviť v súlade s koncepciou jednotnej zahraničnej politiky ČSSR koncepciou politických výmenných návštev slovenských ústavných i iných činiteľov. Súčasne bude treba zabezpečiť, aby Ministerstvo zahraničných vecí urýchlene pripravilo novelizáciu Zásad jednotnej úpravy riadenia, koordinácie a vykonávania zahraničných stykov, schválených uznesením vlády č. 364/66 Zb. a to s ohľadom na nové štátoprávne usporiadanie. Pritom v koncepcii, ako aj v Zásadách bude treba zakotviť osobitnú úlohu pre slovenské stykové miesta so zahraničím.

V súvislosti s prijatím ústavného zákona č. 143/68 Zb. o čs. federácii bolo nutné upraviť postup pri dojednávaní o ústavnom prerokovaní medzinárodných zmlúv postup a účasť národných orgánov pri uzatváraní medzinárodných zmlúv boli dohodnuté v apríli t.r. za účasti zástupcov Ministerstva zahraničných vecí, Úradu predsedníctva federálnej vlády, Úradu vlády Českej socialistickej republiky a Slovenskej socialistickej republiky. Po tomto termíne sa predkladajú predsedom vlád všetky návrhy medzinárodných zmlúv v zmysle ustanovení uznesenia vlády ČSSR č. 45/1969 na zaujatie stanoviska.⁸

V personálnej politike v oblasti medzinárodných vzťahov sa realizujú Zásady a konkrétne opatrenia pre primerané umiestnenie pracovníkov zo Slovenska na MZV, MZO, na čs. zastupiteľských úradoch a v medzinárodných organizáciách, schválené Predsedníctvom ÚV KSS 21. X. 1968. Podľa týchto zásad má sa dosiahnuť paritné zastúpenie vo vedúcich funkciách a pomerné zastúpenie u ostatných pracovníkov v uvedených orgánoch.⁹

Realizáciu týchto úloh sťažuje problém platových a sociálnych podmienok slovenských pracovníkov počas zamestnania v ústredí v Prahe. Bude treba zabezpečiť predovšetkým primerané byty, školskú výchovu deťom v materskom jazyku, riešiť otázku zamestnania členov rodín a iné.

Československá federácia na úseku kultúrnych stykov so zahraničím sa prejavila pozitívne. Schvaľovanie kultúrnych akcií do a zo zahraničia, a to s konečnou platnosťou, priama účasť pri uzatváraní kultúrnych dohôd alebo pracovných plánov ku kultúrnym dohodám, vlastné devízové a korunové prostriedky na túto činnosť, sú hlavnými činiteľmi rovnoprávneho postavenia slovenskej kultúry vo vzťahu k zahraničiu.¹⁰

Štyri národné ministerstvá (slovenské a české Ministerstvo kultúry, slovenské a české Ministerstvo školstva) určujú si gestorstvo pre rokovania s jednotlivými partnerskými krajinami. Po podpise plánu vykoná sa vždy rozdelenie úloh medzi české a slovenské minis-

terstvá. Konkrétne náplň a obsah úloh, vyplývajúcich z plánov, sú v pôsobnosti národných orgánov.

Medzi Ministerstvom kultúry Českej socialistickej republiky a Slovenskej socialistickej republiky existuje paritná permanentná komisia za účelom koordinovaného postupu v akciách v zahraničí. Jej práca sa osvedčuje a nejaví sa potrebným vytvárať osobitný výbor ako orgán federálny. Nové postavenie Slovkoncertu, samostatnej komerčnej agentúry na vývoz a dovoz umeleckých telies, zriadenie Slovartu - spoločnosti pre vývoz a dovoz hmotnej kultúry, sú výsledkom federatívneho usporiadania.

Operatívnosť a pružnosť v zahraničných stykoch je brzdená nedostatkami vo vybavovaní pasovej a vízovej agendy, pretože všetky zastupiteľské úrady s výnimkou niekoľkých konzulátov v Bratislave sú v Prahe. Prirodzenou požiadavkou existencie slovenskej štátnosti v podmienkach čs. federácie je aj postupné rozširovanie zastupiteľských úradov (konzulátov) v Bratislave. Na vytváranie potrebných materiálnych predpokladov (investičná výstavba) by mal prispievať federálny rozpočet, keďže ide o oblasť, ktorá patrí do výlučnej pôsobnosti ČSSR.

2. Obrana štátu

Národná obrana patrí do výlučnej pôsobnosti federácie. Ústavný zákon č. 10/69 Zb. o Rade obrany štátu premietol federatívne usporiadanie štátu na úseku zabezpečovania obrany schopnosti krajiny v mieri i počas vojny zriadením rád obrany dvoch republík.

V súčasnom období vláda Slovenskej socialistickej republiky vytvára potrebné predpoklady na zriadenie sekretariátu Rady obrany SSR.

3. Legislatíva

Realizácia ústavného zákona o čs. federácii predpokladá prebudovanie unitárneho právneho poriadku na federatívny právny poriadok. To znamená vydanie mnohých zákonov, ktoré sú všetky dôležité z hľadiska úplného rozvinutia nového štátového usporiadania, avšak pri niektorých už od začiatku sa rátalo s urýchlenným vydaním, vzhľadom na neodkladnosť zásadného riešenia tých spoločenských vzťahov, bez úpravy ktorých čs. federácia ako taká nemôže byť naplno realizovaná. Z hľadiska prebudovania unitárneho právneho poriadku a dobudovania zvolenej koncepcie čs. federácie zdôrazňujeme tieto ťažiskové úlohy:

a) K problematike štátových vzťahov českého a slovenského národa vo federácii

Ústavný zákon o čs. federácii buduje nové štátové vzťahy medzi členskými štátmi federácie navzájom a medzi národnými republikami a ich federatívnym zväzkom na delbe kompetencií, pričom sám vytvára základné kritériá pre rozdelenie pôsobnosti medzi národnou republikou a federáciou.¹¹

Ústavný zákon o čs. federácii upravuje len hlavné princípy pre delbu kompetencií. Spresnenie tejto delby si potom vyžaduje celý rad ďalších zákonných úprav. V článkoch 10 až 28 ústavný zákon ukladá zákonnou formou doriešiť kompetenčné a iné vzťahy národných republík a federácie v oblasti plánovania, finančného hospodárenia, daňovej sústavy, menovej sústavy i v niektorých spoločenských oblastiach (ako pracovnoprávne vzťahy, otázky tlače, spolčovania) atď. Pripravovaná kompetenčná norma nerieši a ani nemôže vyriešiť celú naznačenú problematiku; na druhej strane však treba vidieť, že pred zákonodarstvom stoja niektoré naliehavé úlohy, ktorých nesplnenie môže vážne narušiť chod štátu. Tak napr. bez vydania zákona Federálnym zhromaždením podľa čl. 11 ods. 5 je problematiku vydanie štátnych rozpočtov na rok 1970. Len vydanie týchto zákonov zabezpečí funkčnosť federácie v každodennom živote a súčasne pomôže pri predchádzaní kompetenčným konfliktom medzi jednotlivými štátnymi orgánmi republík a federácie.¹²

Aplikácia recipovaného právneho poriadku v nových podmienkach vyžaduje preto sústavné zosúladzovanie jednotlivých predpisov s ústavnými princípmi, a to v podstate formou výkladu aplikujúcimi orgánmi. I keď recepcia právneho poriadku unitárneho štátu bola v záujme právnej istoty nevyhnutná, treba vidieť, že tento stav sám osebe pôsobí retardačne na samotnú podstatu federatívneho štátového usporiadania a okrem toho obsahuje potenciálne nebezpečenstvo deformácií nových ústavných vzťahov, najmä tým, že môže konzervovať tendencie po centralistickom riadení z obdobia unitárneho štátu.¹³

V nevyhnutnom prechodnom období do prebudovania právneho poriadku, by mal zohrať osobitnú významnú úlohu Ústavný súd ČSSR, ktorý treba čo najskôr zriadiť ako garanta princípov čs. federácie i ako jediný ústavou povolaný orgán pre riešenie kompetenčných vzťahov medzi republikami navzájom a medzi republikami a federáciou.¹⁴

b) K problematike nových foriem a metód uplatňovania štátnej moci

Ústavný zákon o čs. federácii zdokonaľuje vzájomné vzťahy medzi orgánmi štátnej moci a správy tým, že jednoznačne zakotvuje prioritu zastupiteľských orgánov. Prejavuje sa to nielen v otázkach individuálnej i kolektívnej zodpovednosti vlád a ich členov zastupiteľským orgánom, ale i v tom, že na rozdiel od predchádzajúcej ústavnoprávnej úpravy dôsledne presadzuje princíp zákonnosti najmä tým, že ústredné orgány štátnej správy môžu vydávať všeobecne záväzné predpisy len v medziach zákonov a (jednotlivé ministerstvá a iné ústredné orgány) len ako sú na to zákonom splnomocnené (čl. 79, 80, 138, 139). Okrem týchto ustanovení ústavný zákon výslovne vyhradzuje celý rad ďalších otázok pre zákonodarnú úpravu (sústava národohospodárskych plánov a zásady ich tvorby, štátne rozpočty, zriaďovanie fondov, dane a poplatky, československá mena, rozsah, v ktorom možno určovať ceny surovín, výrobkov a služieb atď.).¹⁵

Recipovaný právny poriadok týmto princípom nezodpovedá. V podstate celá oblasť riadenia hospodárstva je upravená sekundárnymi a terciárnymi predpismi (napr. vládne nariadenie 100/1966 Zb.), ba dokonca aj určovanie sadzieb mnohých daní a poplatkov sa zveruje do pôsobnosti Ministerstva financií. Preto v praxi sa vyskytujú stále tendencie, a to najmä vo fiškálnej oblasti, zakladať práva a povinnosti i naďalej terciárnymi normami, hoci jednotlivé ustanovenia ústavného zákona predpisujú tu formu zákona (zákonného opatrenia).

Ústavný zákon o čs. federácii v oblasti ekonomiky (čl. 4) predpokladá integráciu dvoch národných ekonomík.¹⁶ Formy starého unitaristického riadenia hospodárstva, zakotvené v recipovanom právnom poriadku, nezodpovedajú novým ústavne zakotveným princípom integrácie. Preto považujeme za naliehavú úlohu upraviť a zákonnou formou zakotviť nový, integráciu podporujúci spôsob riadenia nášho hospodárstva a to so zreteľom na zásady ústavného zákona predpísané v článku 4 ústavy. Pôjde tu predovšetkým o otázku postavenia plánu, socialistického podniku (vrátane nad podnikových orgánov – generálnych riaditeľstiev), o úpravu socialistického podnikania, prepracovanie záväzkovej časti Hospodárskeho zákonníka, o zavedenie nového systému podnikových daní, fondového hospodárenia, o menový bankový systém, o organizáciu peňažníctva, devízového hospodárstva atď.

c) K problematike štruktúry, postavenia a pôsobnosti vrcholných orgánov štátnej moci

Orgány zastupiteľskej sústavy (Federálne zhromaždenie, Česká národná rada a Slovenská národná rada) boli dočasne kreované v súlade s príslušnými ustanoveniami ústavného zákona o čs. federácii nepriamou voľbou. Považuje sa to za dočasné riešenie, podmienené prechodom z jednotného štátu na federalizovaný zväzok. Tento stav treba v dohľadnom čase odstrániť už aj so zreteľom na to, že funkčné obdobie volených orgánov bolo už viackrát predĺžené. Vyriešenie tejto situácie predpokladá vydanie nových volebných zákonov Fede-

rálnym zhromaždením a národnými radami, ktoré by mali i po obsahovej stránke zdokonaľiť nateraz platný volebný systém.¹⁷

d) K problematike súdov a prokuratúr

Ústavný zákon o čs. federácii v čl. 145 vyhradil úpravu organizácie súdov a prokuratúry osobitnému ústavnému zákonu Federálneho zhromaždenia. Ponechal teda úsek, ktorý je upravený v ôsmej hlave Ústavy predbežne nezmenený, takže súdnictvo v ČSSR zostalo aj po 1. januári 1969 v nezmenenej organizácii a niekdajší unitárny Najvyšší súd vykonáva naďalej súdnu právomoc pre celé územie ČSSR, a to aj na úsekoch, ktoré patria do výlučnej právomoci národných republík. Naďalej zostáva nezmenená i viazanosť súdov celým právnym poriadkom, t.j. zákonmi i subzákonnými normami, hoci ústavným zákonom o čs. federácii bol postavený princíp zákonnosti ako základná metóda činnosti štátnych orgánov v ostatných oblastiach.

Aby sa odstránil tento stav a súčasne aby suverenita národných republík našla vyjadrenie i na poli súdnictva, treba v najkratšom čase vydať ústavný zákon o súdoch a prokuratúrach¹⁸ a naň nadväzujúce zákony o organizácii súdov, prokuratúr a potrebné novely k súdnym poriadkom. Takisto treba prikróčiť v predstihu k organizácii vrcholných republikových súdnych orgánov. V záujme toho považujeme za potrebné zriadiť čím skôr slovenské oddelenie terajšieho Najvyššieho súdu. Takéto oddelenie do 1. januára 1970 by sa postupne vybavilo personálne i materiálne tak, aby od tohto dátumu mohlo riadne pôsobiť už ako Najvyšší súd Slovenskej socialistickej republiky v plnom rozsahu a na požadovanej úrovni.

e) K problematike delimitácie prostriedkov unitárneho štátu

Realizácia čs. federácie a riadny výkon štátnej správy národnými orgánmi vyžaduje delimitáciu finančných a materiálnych prostriedkov z bývalých centrálnych orgánov unitárneho štátu na ústredné orgány národných republík. Hoci od účinnosti ústavného zákona o čs. federácii uplynul už polrok, delimitácia nebola doteraz dôsledne uskutočnená a to ani na úsekoch, ktoré patria do výlučnej pôsobnosti republík. Federálne orgány by mali dôslednejšie dbať na adekvátnu delimitáciu všade tam, kde rozdelenie pôsobnosti je nesporné. V žiadnom prípade by nemali pripustiť znevýhodnenie ústredných orgánov Slovenskej socialistickej republiky pretrvávaním dôsledkov vyplývajúcich z deformácií predchádzajúcich rokov.

Ako príklad možno uviesť rozhodnutie ministra zahraničného obchodu ČSSR, ktorým previedol do riadenia Ministerstva obchodu Českej socialistickej republiky 96 % organizácií zahraničného obchodu v ČSSR.¹⁹

f) Legislatívny proces

Tvorba právneho poriadku je samo sebe zložitým spoločenským procesom. Jeho zložitosť sa zvýšila federatívnym usporiadaním štátu, teda tým, že sa vytvárajú tri právne poriadky – jeden federálny a dva republikové, pričom federálny je súčasťou republikových. Preto je nielen uložené ústavným zákonom o čs. federácii, ale celkom logické, že republikové orgány sa musia intenzívne zúčastňovať na tvorbe federálnych právnych noriem. Preto je potrebné urýchliť prácu na vydaní federálnych legislatívnych pravidiel. Legislatívne pravidlá SSR sú t. č. v pripomienkovom konaní.

4. Výstavba štátnych orgánov

a) Orgány Slovenskej socialistickej republiky

aa) Ústredné orgány

Nové štátoprávne usporiadanie vyvolalo potrebu podstatných kvalitatívnych zmien v štruktúre, pôsobnosti a v riadiacej činnosti slovenských národných orgánov.

Vláda Slovenskej socialistickej republiky ihneď po svojom vymenovaní začala vytvárať organizačné a kadrové predpoklady pre svoju činnosť. Už v januári t.r. sa zaoberal otázkou vytvorenia predbežnej organizačnej štruktúry svojho administratívneho aparátu i aparátu jednotlivých ministerstiev a ústredných orgánov štátnej správy SSR. Podrobný návrh bol provokovaný na schôdzke vlády SSR dňa 14. februára t.r., na ktorej vláda schválila predbežnú organizačnú štruktúru svojho aparátu i aparátu ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy SSR, počet námestníkov ministrov a vedúcich ostatných ústredných orgánov, počty pracovníkov Úradu vlády, ministerstiev a iných ústredných orgánov štátnej správy SSR.²⁰

Výstavba aparátov národných orgánov je však ešte v pohybe. Z celkového počtu 4 400 pracovníkov schválených v rámci dočasnej organizačnej štruktúry ústredných orgánov štátnej správy SSR bolo k 10.VI.1969 obsadených 3074 miest. Do uvedeného termínu prakticky ani jeden rezort nenaplnil stanovený počet svojich pracovníkov (teda v aparáte ministerstiev a iných ústredných orgánov štátnej správy je ešte 1326 voľných miest). Tento stav je zapríčinený viacerými skutočnosťami, ako sú napr. nedostatok priestorov, nedostatok kádrov a pod. Pokiaľ ide o počet ministerstiev a iných ústredných orgánov štátnej správy, t. č. sa uvažuje o zriadení dvoch ďalších rezortov a to v oblasti štátnej starostlivosti o telesnú výchovu a šport a v oblasti cestovného ruchu. V oboch prípadoch sa uvažuje o zriadení štátneho výboru a to zákonmi Slovenskej národnej rady. Zriadenie týchto dvoch ďalších ústredných orgánov štátnej správy však neznamená zvýšenie celkového počtu pracovníkov oproti predbežne schváleným počtom. V oboch prípadoch sa počíta s minimálnym odborným aparátom, pričom v rezorte cestovného ruchu tento aparát existuje v rámci počtu pracovníkov Ministerstva obchodu SSR.

Okrem výstavby administratívneho aparátu začala vláda SSR zriaďovať aj rôzne pomocné útvary zložené z externých pracovníkov z úseku vedy, výskumu a praxe ako aj z niektorých členov vlády. Ide o poradné a iniciatívne orgány vlády, ktoré majú pomáhať vláde riešiť dôležité hospodárske, právne, sociálne, národnostné a iné spoločenské otázky. Na ten účel vláda už zriadila svoju Hospodársku radu, Legislatívnu radu a Radu pre národnosť, ako aj komisiu vlády pre otázky cigánskych obyvateľov. Pôsobnosť a spôsob práce týchto poradných orgánov je podrobnejšie vymedzená v štatútoch, ktoré schválila vláda.

Uvažuje sa ešte o zriadení ďalších pomocných a poradných orgánov vlády ako napr. Rady pre národné výbory, Rady resp. komisie pre otázky mládeže a rodiny a pod., aparát pomocných orgánov vlády je zároveň aj súčasťou jednotného aparátu Úradu vlády ako odborného aparátu vlády SSR.

[...]a

Poznatky, získané z organizačnej výstavby ministerstiev za pomerne krátke obdobie ukazujú snahu o preklopenie stavu v akom sa nachádzali slovenské národné orgány v predchádzajúcich rokoch a aby sa do činnosti a organizácie nových ministerstiev zaviedli moderné racionalizačné prvky.

ab) Národné výbory

Pri hodnotení skúseností z riadenia národných výborov v podmienkach čs. federácie treba vychádzať z dvoch základných hľadísk:

- po prvé z toho, že ide o pomerne krátke obdobie, v ktorom pôsobia nové federálne orgány a orgány jednotlivých republík,
- po druhé vychádzať z toho, že oblasť národných výborov bola zverená do kompetencie národných orgánov štátnej moci a správy, čo zákonite nevyvoláva kompetenčné spory

a protirečenia pri realizácii federácie v takom rozsahu, ako na iných úsekoch. Treba začať s prípravou Ústavy ČSSR a ústav jednotlivých republík. Ujasnenie a stanovenie ústavných zásad je primárnou otázkou nielen pre činnosť ústredných orgánov štátnej moci a správy, ale aj pre vyššie stupne riadenia. Na úseku národných výborov sťažuje táto skutočnosť komplexnú prípravu nového zákona o národných výboroch a ďalších právnych noriem, týkajúcich sa pôsobnosti a výstavby národných výborov.²¹

[...]b

Nie je zatiaľ vyriešená otázka aktívneho a pasívneho volebného práva občanov do zastupiteľských orgánov s ohľadom na štátne občianstvo republík. S riešením tohto problému je potrebné počítať vo volebných zákonoch. Ústavná zásada, že národné výbory sú riadené vládou zostáva od začiatku nezmenená, avšak priame riadenie a jeho formy sa striedali. Dochádzalo nielen k rozdielnemu výkladu ústavných zásad, ale aj k ich aplikácii.

Tieto časté zmeny spôsobili stav, že niet centrálnemu orgánu, ktorý by komplexne, ale i perspektívne sledoval činnosť a problematiku národných výborov a nastoľoval vláde i najvyššiemu zastupiteľskému zboru otázky koncepčného a obsahového charakteru týkajúce sa národných výborov. Národné výbory, ktorým sú vlastné hlboké ľudové a demokratické prvky činnosti, treba chápať z ich primárnej zložky, t.j., že pod pojmom národných výborov rozumieme ich zastupiteľské zbory, ktoré pre realizáciu svojej pôsobnosti si vytvárajú vlastné orgány, aparát, hospodárske a rozpočtové organizácie. Táto štruktúra sa v podstate od vzniku národných výborov nezmenila. Menili sa však vzťahy a spôsob ich vzájomnej väzby a to ako v horizontálnej, tak i vo vertikálnej polohe. Toto pojmá je určujúcim aj pre stanovenie pôsobnosti národných výborov a ich prepojenie na centrálny orgány. Nutné je teda vychádzať z toho, že národné výbory sú v sústave štátnych orgánov predovšetkým článkom mocenskej povahy a že úkony, ktoré plnia na úseku štátnej správy sú sekundárnou záležitosťou, ktoré v metódach práce nemožno povyšovať nad ich základnú pôsobnosť ako miestnych orgánov štátnej moci a správy. Na základe spomenutých aspektov sa žiada hľadať účinnejší spôsob, ako najracionálnejšie usporiadať vzťahy centrálnych orgánov k národným výborom v súlade s ústavným zákonom č. 143/1968 Zb. o čs. federácii.²²

b) Federálne orgány

Pokiaľ ide o ústredné orgány štátnej správy ČSSR, ich činnosť je do určitej miery zhodnotená aj v jednotlivých častiach týchto téz. Celkovo však možno na adresu federálnych orgánov poznamenať nasledovné:

1. Výstavbu a organizačnú štruktúru federálnych orgánov možno v podstate považovať za ukončenú.
2. Na spresnenie kompetencie orgánov federácie v oblasti spoločnej pôsobnosti federácie a národných štátov v zmysle príslušných článkov ústavného zákona o čs. federácii je treba urýchlene dokončiť práce na návrhu kompetenčného zákona a tento predložiť bezodkladne Federálnemu zhromaždeniu na schválenie.²³
3. Federálne ústredné orgány by mali zohrať v zmysle predpokladov, zakotvených ústavným zákonom o čs. federácii, funkciu koordinujúceho federálneho centra v záujme celkovej stabilizácie činnosti štátneho mechanizmu v ČSSR. Fungovanie federálneho centra v zmysle a v rámci základných princípov federácie, zakotvených v ústavnom zákone o čs. federácii, je bezpodmienečnou nutnosťou rovnomernej a vyrovnanej činnosti všetkých štátnych orgánov tak federálnych, ako i národných.
4. Vychádzajúc z uvedeného sa ukazuje za potrebné osobitne zhodnotiť prácu federálnych výborov a to ako orgánov federácie založených a fungujúcich na ústavnom princípe

parity a taktiež činnosť ich aparátov. Podľa doterajších skúseností federálne výbory neplnia svoju funkciu tak, ako sa to predpokladalo pri ich kreácii a ako to predpokladajú právne predpisy tvoriace komplex právnych noriem o československej federácii.²⁴

5. V súvislosti s činnosťou federálnych orgánov je potrebné právne domyslieť a presnejšie vyprofilovať aj pôsobnosť štátnych tajomníkov. Ide najmä o úpravu ich pôsobnosti voči príslušnému ministerstvu, ich vzťah k aparátu ministerstva a podobne.

5. Kultúra, školstvo, zdravotníctvo

a) Kultúra

Ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o čs. federácii zakotvil výlučnú pôsobnosť národných orgánov na úseku kultúry.

Vzhľadom na výlučnú pôsobnosť národných orgánov za oblasť kultúry, v zavedení zákona o čs. federácii sa neobjavili problémy zásadnejšieho rázu. Ešte v priebehu prípravy ústavného zákona sa dosiahla medzi ústrednými orgánmi oboch národnopolitických oblastí (ministerstvo kultúry a informácií, Povereníctvo SNR pre kultúru a informácie) dohoda, v ktorej sa stanovili zásady vzájomných vzťahov vo federatívnom usporiadaní riadenia kultúr. V praktickej realizácii dohody nejaví sa potreba jej korekcie, takže pre uplatňovanie ústavného zákona o čs. federácii na úseku kultúry sú dané všetky formálne i vecné podmienky.

Na jednotlivých úsekoch rezortnej činnosti sa podľa doterajších skúseností z uplatňovania cit. ústavného zákona javí potrebným doriešenie týchto otázok:

1. Dokončenie výstavby národných orgánov a ich organizácie si vyžaduje normatívne upraviť právne pomery rozhlasu, televízie, filmu a spravodajskej agentúry na Slovensku v zmysle § 13 ods. 1 zák. č. 207/1968 Zb. Konečná úprava organizačného usporiadania týchto národných inštitúcií je však podmienená riešením otázok, ktoré súvisia s vytvorením organizácií, slúžiacich pre šírenie informácií v rámci úloh a pôsobnosti federácie (§ 1 písm. b) zák. č. 167/1968 Zb.); v prvom rade pôjde o samostatné inštitúcie pre zahraničné rozhlasové vysielanie a celoštátnu spravodajskú organizáciu.²⁵

V úprave kompetencie Ministerstva kultúry SSR bude treba ďalej doriešiť osobitné postavenie Sekretariátu pre veci cirkevné analogicky podľa § 8 ods. 2 zák. č. 2/1969 Zb. ako ústredného orgánu štátnej správy vo veciach cirkví a náboženských spoločností. Podľa terajšej internej organizačnej úpravy pôsobí tento útvar v rámci ministerstva ako jedna z jeho zložiek, bez charakteru samostatného orgánu štátnej správy.

Rovnako otvorenou zostáva organizačné usporiadanie doterajšieho Slovenského ústredia knižnej kultúry, ktoré bolo vytvorené uznesením vlády ČSSR z 29. decembra 1962, č. 1189 ako vyčlenená súčasť bývalého Povereníctva školstva a kultúry a poverené výkonom jeho pôsobnosti na úseku nakladateľskej a vydavateľskej činnosti a knižného obchodu na Slovensku podľa zák. č. 94/1949 Zb.

2. Pri uplatňovaní pôsobnosti národných orgánov na úseku kultúry sa vynárajú tieto praktické problémy:

a) Ústavný zákon o čs. federácii neupravuje vo výlučnej ani spoločnej kompetencii inštitút celoštátnych vyznamenaní a cien (na úseku kultúry sú to štátne ceny Klementa Gottwalda a Československá novinárska cena). Pri príprave zákona Slovenskej národnej rady o Slovenskej národnej cene sa vynoril problém jednak vzťahu tejto ceny k celoštátnym cenám Klementa Gottwalda, jednak príslušnosti orgánu na vykonanie zmien v existujúcom systéme celoštátnych vyznamenaní a cien.

b) Na úseku autorského práva je otvorenou otázkou praktického uplatňovania

kompetencie národných a federálnych orgánov. Pretože táto oblasť nie je jednoznačne vyňatá z pôsobnosti národných orgánov (čl. 37 ods. 3 ústavného zákona o čs. federácii), zostáva nevyriešený spôsob prípravy normatívnych úprav v oblasti autorského práva dvoma národnými ministerstvami a jeho predloženia orgánom federálnym pre jednotné domáce i zahraničné uplatnenie.

c) Na úseku kultúrnych stykov so zahraničím zostáva vo výlučnej pôsobnosti národných orgánov uzatváranie tzv. pracovných plánov ku kultúrnym dohodám, uzavretým Ministerstvom zahraničných vecí. Vzhľadom na to, že sa v týchto pracovných plánoch prelínajú úlohy školských a kultúrnych stykov, gestorovanie jedného ministra pre ich uzatváranie za celú ČSSR stanovujú operatívne schôdzky štyroch národných ministrov. Pri praktickom uplatňovaní šírenia kultúrnych hodnôt do zahraničia pociťuje sa ako nedostatok, že Ministerstvo zahraničných vecí zatiaľ nevypracovalo zásady svojej činnosti vo vzťahu ku školstvu, vede a kultúre. Podľa nášho názoru by tu mali byť zakotvené tiež princípy spolupráce v organizačných a kádrových otázkach činnosti československých zastupiteľských úradov a kultúrnych stredísk. Ide konkrétne o vzájomnú súčinnosť dvoch národných ministerstiev s Ministerstvom zahraničných vecí pri vymenúvaní kultúrnych atašé (vymenúvať ich na spoločný návrh ministrov kultúry). Otvorenou organizačnou otázkou je spracovanie československých kultúrnych stredísk v zahraničí. Ide o inštitúcie, ktoré do konca r. 1968 spravovalo Ministerstvo kultúry a informácií v Prahe. Vzhľadom na to, že táto správa nemôže byť v podmienkach federácie podriadená jednému národnému ministerstvu, treba zabezpečiť zachovanie doterajšieho vplyvu rezortov kultúry i v tom prípade, ak táto správa prejde na Ministerstvo zahraničných vecí. Osobitným problémom je tu tiež vymenovanie vedúcich kultúrnych stredísk a ich zástupcov, ktoré by malo byť podmienené akceptovaním spoločného kádrového návrhu oboch ministrov kultúry.

3. Vzájomná informovanosť, súčinnosť a koordinácia národných ministerstiev v oblasti kultúry je zabezpečené paritnými komisiami. Vo vnútroštátnych otázkach riešia konkrétne nastoľované problémy v činnosti normotvornej, na úseku vedecko-výskumnej základne²⁶ a spoločných zásad ekonomiky, kultúry, vo vzťahu k zahraničiu zas formou permanentnej komisie pre koordinovanie jednotného postupu. Ide konkrétne o prípravu a uzatváranie kultúrnych dohôd a ich vykonávacích plánov, o zastupovanie v medzinárodných vládnych a iných kultúrnych organizáciách, na medzinárodných kongresoch a o kultúrnu výmenu na komerčnej báze.

b) Školstvo

Ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o čs. federácii zakotvil výlučnú právomoc národných orgánov aj na úseku školstva, teda v tomto odvetví nebol zriadený žiaden federálny orgán.

Ak sa majú hodnotiť skúsenosti pri federatívnom usporiadaní nášho štátu, treba jednoznačne konštatovať, že v priebehu doterajšieho, i keď veľmi krátkeho obdobia nevyskytli sa nijaké vážne problémy, ktoré by bránili plnému výkonu a plnej kompetencii pri riadení a správe odvetvia školstva. Nové štátoprávne usporiadanie sa stretlo s veľmi pozitívnym ohlasom u učiteľskej i študentskej verejnosti, pretože dáva plné predpoklady pre riešenie osobitných a špecifických problémov národného a národnostného školstva a približuje riadiace centrum k školám a im slúžiacim zariadeniam.

Už v priebehu prípravy ústavného zákona o čs. federácii došlo 1. júla 1968 k dohode medzi ministrom školstva a poverenkom SNR pre školstvo, podľa ktorej sa v podstate postupovalo v otázkach riadenia a správy všetkých druhov a typov škôl podľa zásad pripravovaného zákona o čs. federácii. Dňa 5. februára 1969 bola podpísaná ďalšia dohoda medzi minis-

tróm školstva Českej socialistickej republiky a ministrom školstva Slovenskej socialistickej republiky o spolupráci pri riadení a správe školstva. Podľa záverov tejto dohody - uznávajúc plne národnú svojbytnosť a suverenitu každého národa a jeho právo upravovať otázky výchovy a vzdelávania podľa národných tradícií a potrieb - dohodli sa obaja národní ministri školstva, aby sa v niektorých otázkach školskej politiky postupovalo zhodne v oboch republikách. Bol dohodnutý aj postup pri príprave základných predpisov v oblasti školstva, najmä zákona o vysokých školách a zákona upravujúceho sústavu škôl poskytujúcich základné, stredné a vyššie vzdelanie. Pre prerokúvanie a posudzovanie tých otázok, ktoré vyžadujú jednotné riešenie v oboch republikách sa zriadil koordinačný orgán Rada pre školstvo.

Nepovažuje sa preto za potrebné pre oblasť školstva konštituovať ďalší koordinačný orgán okrem Rady pre školstvo. Pokiaľ by išlo o niektoré otázky, ktorými by sa zaoberala federálna vláda, navrhujeme len koordinačné porady u príslušného podpredsedu vlády s národnými ministrami školstva, pričom podnety by mohli vychádzať ako zo strany podpredsedu federálnej vlády, tak i zo strany národných ministrov.

Osobitným a vážnym problémom sú ekonomické otázky odvetvia školstva. Tieto riešia v súčasnom období národné ministerstvá s vlastnými národnými vládami. Z hľadiska Slovenska treba pripomenúť naliehavú požiadavku pre rozdeľovanie finančných prostriedkov z federálneho do národného rozpočtu Slovenskej socialistickej republiky z dôvodu postupného vyrovnávania celkovej situácie v odvetví školstva, a to najmä pre potreby výstavby škôl a ich materiálneho vybudovania. Pri riešení tohto osobitného problému by sa mali určiť zásadné politicko-organizačné opatrenia, ktoré by objektívne a pravidelne regulovali rozdeľovanie finančných prostriedkov v odvetví školstva z federálneho rozpočtu až do vyrovnania rozdielnej situácie a podmienok v oboch republikách.

[...]c

c) Zdravotníctvo

Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej socialistickej republiky je budované tak, aby ako ústredný orgán štátnej zdravotnej správy mohlo vykonávať pôsobnosť bývalého celoštátneho Ministerstva zdravotníctva na území Slovenskej socialistickej republiky v plnom rozsahu. Rovnako sa to týka Ministerstva zdravotníctva Českej socialistickej republiky, ktoré vzniklo z bývalého celoštátneho Ministerstva zdravotníctva. Delimitácia pôsobnosti a s tým súvisiacich prostriedkov z bývalého celoštátneho Ministerstva zdravotníctva bola vykonaná po vzájomnej dohode ministrov zdravotníctva Českej a Slovenskej socialistickej republiky ešte v priebehu I. štvrtroka 1969. Funkčná náplň oboch ministerstiev zodpovedá doterajšej právnej úprave obsiahnutej v zákone o starostlivosti o zdravie ľudu č. 20/1966 Zb., vo vykonávacích predpisoch k tomuto zákonu a v ďalších všeobecne platných predpisoch.

Ústavný zákon o čs. federácii vymedzuje pôsobnosť republík v oblasti starostlivosti o zdravie ľudu jednoznačne ako výlučnú a preto v tejto oblasti niet nevyjasnených kompetenčných problémov. Žiada sa zdôrazniť, že pre zabezpečovanie úloh súvisiacich so starostlivosťou o zdravie ľudu, ako ukazujú doterajšie polročné skúsenosti, nie je potrebné na úrovni federácie vytvárať žiadne orgány (ani charakteru poradného alebo koordinačného).

[...]d

Riadenie starostlivosti o zdravie vyžaduje, aby niektoré zásadné problémy boli riešené pri plnom rešpektovaní záujmu na jednotnom rozvoji starostlivosti o zdravie na území celého štátu. Pre zabezpečovanie spoločného riešenia problémov bol vzájomnou dohodou ministrov zdravotníctva vytvorený koordinačný orgán – Rada pre zdravotníctvo. Z doterajších

rokování tohto orgánu sa dá usudzovať, že môže plne zabezpečiť svoju funkciu v oblastiach, ktoré vyžadujú jednotné riešenie na území ČSSR.

6. Tlač a informácie

Federálny výbor pre tlač a informácie ako i SÚTI (ČÚTI) vznikli pod tlakom situácie, preto nemohli byť dostatočne organizačne vybudované, nemajú dopracovanú kompetenciu, náplň činnosti, nie sú ujasnené metódy ich práce ani perspektívy. To všetko sťažuje plnšie hodnotenie ich činnosti, doterajšie skúsenosti však aspoň orientačne naznačujú smer, ktorým by sa činnosť uvedených troch orgánov mala uberať i metódy práce, ktoré by mali systematicky uplatňovať v procese rozvoja ďalšej činnosti, upresňovať ich vzťahy k vládám i navzájom medzi sebou.

V zásade možno konštatovať, že pôsobenie FVTI orgánov republík je pozitívne, zamerané na presadzovanie politiky KSČS, jej vedúcej úlohy v oblasti tlače, rozhlasu a televízie, účinne napomáha presadzovať konsolidačné úsilie vlády a ostatných orgánov štátnej moci. FVTI i SÚTI svoju pôsobnosť realizujú prostredníctvom smerníc, ktoré priamo či sprostredkovane vyplývajú z uznesení plén ÚV KSČS a ÚV KSS a z uznesení Predsedníctva ÚV KSČS i Predsedníctva ÚV KSS. Všetky uznesenia straníckych orgánov, federálnej i národných vlád, SÚTI prijíma ako závažné smernice pre praktickú činnosť FVTI a SÚTI.

Ústavným zákonom č. 171/68 Zb. bol k výkonu týchto úloh ČSSR stanovených v zákone č. 167/68 Zb. zriadený Federálny výbor pre tlač a informácie. Návrh kompetenčného zákona zdôrazňuje predovšetkým koordinačnú funkciu FVTI a to najmä preto, že ťažisko štátnej výkonnej činnosti v oblasti tlače a informácií sa sústreďuje do pôsobnosti orgánov republík. Právomoc FVTI determinuje vzťah federálnej a národnej vlády. Pôsobnosť korešponduje s pôsobnosťou federálnej vlády, preto FVTI nemôže byť nadriadeným orgánom vlády SSR, teda ani SÚTI, ktorý je ústredným orgánom štátnej správy na Slovensku pre oblasť TRT a je riadený priamo vládou SSR. Vzťah FVTI a SÚTI určuje koordinačná funkcia FVTI, ktorú treba stále upresňovať a rozvíjať. Činnosť FVTI v prvých troch mesiacoch tohto roku poznačilo oneskorenie personálnej výstavby FVTI ako orgánu, pretože k menovaniu jeho členov došlo až v marci 1969. V dôsledku tohto FVTI nemohol riešiť mnohé vtedy aktuálne otázky. Po vymenovaní členov FVTI sa jeho činnosť zlepšila.

Na základe rozhodnutia vlády ČSSR pripravuje FVTI návrh na spresnenie kompetenčných vzťahov medzi vládami ČSSR a ČSR a SSR ako i medzi FVTI a SÚTI. Potreba spresniť kompetenciu FVTI a jeho vzťah k orgánom republík je naliehavé. Navrhované úpravy však zvyšujú právomoc FVTI nad rámec jeho koordinačnej funkcie, ale bez bližšej špecifikácie tejto právomoci a to najmä vo vzťahu FVTI k SÚTI, preto návrh nezodpovedá cieľu, ktorý sledovalo rozhodnutie vlády. Návrh posilňuje direktívnu právomoc FVTI. To azda vyhovuje momentálnej potrebe, perspektívne však posilňuje unitaristické tendencie v riadení TRT, čím v podstate narúša právomoc národných vlád.

[...]^e

Zjednodušená interpretácia rozhodnutia vlády o posilnení právomoci FVTI oslabuje postavenie orgánov republík ako národných orgánov štátnej správy, pretože vytvára stav dvojakej podriadenosti SÚTI voči vláde SSR i voči FVTI. Dokazuje to rastúci počet pokynov FVTI, daných SÚTI, nedostatočnosť informatívnej činnosti a pod.

Táto prax oslabuje riadenie SÚTI vládou SSR. Zaostáva najmä jeho informačná činnosť, ktorú má vykonávať na základe zákona č. 81/1966 Zb. § 13 a na ktorú upozorňuje aj uznesenie Predsedníctva ÚV KSČS zo dňa 6. mája 1969, kde sa v bode 10 zdôrazňuje, že „Predsedníctvo ÚV KSČS považuje za nutné zabezpečiť pre redakcie dostatok informácií

o činnosti straníckych a štátnych orgánov a v závislosti na tom odporúča, aby vo federálnej vláde bol touto úlohou poverený minister - predseda FVTI a v národných vládach predsedovia ČÚTI – SÚTI“.

[...]^f

Uvedené fakty súčasne dokazujú, že unitaristická tendencia, ktorá sa prejavuje v praxi FVTI, oslabuje pôsobnosť zákona o federalizácii, preto je žiaduce, aby k spresneniu kompetencie FVTI a národných orgánov došlo tam, kde je to potrebné. Ak FVTI má byť v duchu zákona o federácii predovšetkým koordinačným orgánom, potom nepotrebuje široký aparát. FVTI pôvodne uvažoval o aparáte s 15-timi pracovníkmi. Podľa posledného uznesenia federálnej vlády má schválených už 30. Akým smerom bude pokračovať ďalšia výstavba aparátu FVTI, to záleží ja na tom, ako sa spresní jeho kompetencia, charakter jeho činnosti. Bolo by najúčelnejšie rozvíjať informatívno-koordinačnú činnosť a pre tento účel budovať aj aparát FVTI. To bude zodpovedať aj duchu zákona o federalizácii ČSSR.

Činnosť ČSTK, Čs. rozhlasu a Čs. televízie nemožno dôsledne riadiť len z centra, lebo nie vždy možno dostatočne diferencovať úlohy i obsahové zameranie jednotlivých relácií a spravodajstva, posúdiť ich politický dopad. Túto úlohu môžu s dostatočným prehľadom robiť len orgány štátnej správy republík v oblasti tlače, teda SÚTI – ČÚTI, ktoré sú riadené národnými vládami a politicky kontrolované príslušnými straníckymi orgánmi.

Prameň: SNA, f. ÚV SSR – Sekretariát predsedu vlády SSR 1969–1975, kr. 1. – *Cyklostyl*, 27 s.

- a Odstavec o komplikovanosti vnútornej štruktúry ministerstiev.
- b 8 riadkov o prebiehajúcej výstavbe NV.
- c Odstavec o problémoch učňosvého školstva a vydávania predpisov.
- d 2 odstavce o spolupráci ministerstva zdravotníctva s feder. orgánmi.
- e Odstavec o poukázaní komplikovanosti vzťahov FVTI a SÚTI.
- f 5 riadkov v vzťahoch FVTI a SÚTI.

- 1 Celkovo porovnaj dokumenty o hodnotení česko-slovenskej federácie zo 7. 7., 14. 10., 19. a 27. 11. 1969, ako aj z 9. a 21. 1. 1970 a Ústavný zákon č. 125/1970 Zb. z 20. 12. 1970.
- 2 Bližšie ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968. Federalizácia československého štátu 1968-1970*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970. Díl 5/1sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1996, s. 371-373.
- 3 Pozri dokumenty k utvoreniu federálnych a národných orgánov z decembra 1968 a januára 1969.
- 4 Bližšie k danej situácii v českej otázke dokument z 21. 9., poznámky k dokumentu zo 14. 11. 1968, dokument z 19. 12. 1968, 6., 8., 9. a 29. 1. 1969, 12. 3. (L. Štrougal), 29. 5., 1. a 10. 7. 1969. Podrobne JIČÍNSKÝ, Zdeněk: *Vznik České národní rady v době Pražského jara 1968 a její působení do podzimu 1969*. Praha, Svoboda 1990; JIČÍNSKÝ, Zdeněk: *Problémy československé politiky. Stati z let 1968 – 1992*. Praha, NADAS-AFGH, 1993; PITHART, Petr: *Osmadesátý*. Praha, Rozmluvy 1990.
- 5 Porovnaj dokumenty č. 23 a 45 českej vlády z 23. 1. a zo 7. 7. 1969. Základné princípy economickej reformy boli síce stanovené v rokoch 1963 – 1965, ale až teraz sa predpokladá postupná realizácia reformy. Súčasne sa treba „približovať“ zámerom ústavného zákona o česko-slovenskej federácii, kde došlo k rozporom medzi dlhodobou koncipovaným systémom a novo utvorenou právnou úpravou. Teda treba odstrániť medzi po roky budovaným politickým, ekonomickým systémom a novo sa utvárajúcim štátovým usporiadaním ČSSR. V materiály ministerstva národohospodárskeho plánovania pre predsedníctvo vlády ČSSR o politických rozhodnutiach nevyhnutných pre ekonomickú reformu zo 6. 3. 1969 sa však priamo spomenulo, že treba:
„1. Vypracovať základní koncepci plánu do roku 1975 a program obnovy rovnováhy. Za tím účelem vytýčit malý počet výrazných priorit. Za priority považovat zejména: rovnováhu platební bilance a rozvoj zahraničního obchodu, stabilitu vnitřního trhu a komplexní řešení bytového problému.
2. Volit investiční úspornou koncepci rozvoje, zejména pokud se týče stavebních investic do průmyslu.

Podporovat modernizaci podniků, které mohou výhodně získat volné měny; nepřipustit však nadměrné zahajování bez garancí efektivity a krátkých lhůt dokončení.

3. Za hlavní problém zvýšení životní úrovně považovat bytovou výstavbou.

4. Přistoupit ihned k opatřením, která přinesou brzy důkaz, že se poměry zlepšují (včetně podpory drobného podnikání).⁴ K tomu bylo potřebné přijat rad opatření na rok 1970. Napokon v celkovém zhrnutí sa zdůraznilo: „Problém dosahování rovnováhy (pozri dok. 6 k finanční rovnováhe z 1. 10. 1968 - pozn. J. Ž.) je třeba řešit celým komplexem současně provedených vzájemně se doplňujících a podmiňujících opatření politiky daňové, dotační, úvěrové, cenové, mzdové, investiční správným vytyčením věcných priorit rozvoje a z toho vyplývající směrnice k omezení růstu ostatních úseků, odvětví a oborů“. In: A ÚSD AV ČR, f. Sb. KV ČSFR, sign. C I/128 (NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – běžná spisovna, roky 1968 – 1970 (nespracované), O. Černík - Sekretariát předsedy vlády č. j.: 006012/69. Dokument uveřejněný: VONDROVÁ, Jitka (ed.): *Ekonomická reforma 1965 – 1969*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967- 1970. Díl 10. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2010, s. 417-425, tiež pozri s. 430-449. O ekonomickej reforme porovnaj LONDÁK, Miroslav: *Ekonomické reformy v Československu v 50. a 60. rokoch 20. storočia a slovenská ekonomika*. Bratislava, Historický ústav SAV vo vyd. Prodama 2010, s. 135-217. Tiež dokument z 2. – 3. 6. 1969 č. 39.

- 6 Pozri tiež PRŮCHA, Václav (ed.): *Hospodářský a sociální vývoj Československa (1945-1992)*. Praha, VŠE 1996.
- 7 Dokumenty č. 1 a 10 zo 17. 9. a 3. 12. 1968 a program slovenskej vlády z 24. 1. 1969 v dok. 24.
- 8 Bližšie dokument MZV č. 38 z 31. 4. 1969.
- 9 Pozri dokumenty č. 8 a 9 z 2. 12. 1968.
- 10 Podrobne dokumenty č. 14 a 15 z 19. 9. 1968.
- 11 Porovnaj príslušné časti dok. 35 a 56 z 24. 3. a 27. 11. 1969 so zákonom č. 133/1970 Zb. z 20. 12. 1970.
- 12 Minister financií ČSSR B. Sucharda v liste tajomníkovi ÚV KSČ F. Pencovi z 24. 7. 1969 upozornil, že riešenie hospodárskych otázok pri jednotných finančných a menových sústavách naráža na skutočnosť, že patria do spoločnej kompetencie všetkých troch vlád. Nie tak možné formulovať finančnú politiku v celej ČSSR. Ukázalo sa, že: „v období sestavovania finančných plánů nevychádzejú finanční bilance nikdy vyrovnané a nelze si predstavovat, že vyrovnaný úhrnný finanční plán může vyjít pouhým sečtením všech tří rozpočtů...“, nie sú možnosti zásahov federácie do rozpočtu, finančný plán sa nestal predpokladom finančnej rovnováhy. (Pozri dok. 6 z 1. 10. 1968.) Nedosiahlo sa rozdelenie práce medzi tri vlády, hoci: „Pokládáme za pozitivní úvahy, aby předsedové národních vlád byli i v ústavním pojetí součástí federativní vlády.“ No preda pri vzniku federácie so zvýšením jednotného trhu. B. Sucharda však zvlášť zdôraznil, že: „Nedořešeny (i teoreticky) zůstávají některé zásadní otázky, např. problematika vyrovnávání obou ekonomik“. In: ÚSD AV ČR, f. Sb. KV ČSFR, sign. CI/68 (tiež NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – běžná spisovna, roky 1968 – 1970 (nespracované), O. Černík – Sekretariát předsedy vlády č. PV-1945/69). Pozri dokumenty č. 14, 15 a 62 z 19. 11. 1969 a 28. 1. 1970, ako aj pozn. č. 5.
- 13 O legislatíve dokumenty č. 10, 50-51 z 3. 12. 1968, 13. a 28. 8. 1969.
- 14 Dokument č. 42 z 25. 6. 1969.
- 15 Bližšie dokument č. 40 z 9. 6. 1969.
- 16 Porovnaj dokumenty č. 56, 62-63, 72-77 z 27. 11. 1969, 28. 1. a 20. 12. 1970.
- 17 Pozri dokumenty č. 43 a 52 z 27. 6. a 10. 10. 1969.
- 18 O súdnictve dokument č. 57 z 17. 12. 1969.
- 19 Pozri časti dokumentov č. 55-56 z 19. a 27. 11. 1969 v porovnaní so zákonom č. 133/1970 Zb. z 20. 12. 1970.
- 20 Dokument č. 28 z 13. 2. 1969.
- 21 Dokument č. 43 z 27. 6. 1969 o NV.
- 22 Celkovo ŽATKULIAK, Jozef: Úsilie o liberalizáciu verejnej správy 1967 – 1968. Politická „pacifikácia“ národných výborov 1969 – 1970. In: LALUHA, Ivan – PETROVIČOVÁ, Eleonóra – PEKŇÍK, Miroslav (eds.): *Alexander Dubček – politik, štátnik, humanista*. Bratislava, Ústav politických vied SAV – Inštitút ASA vo vyd. Veda 2009, s. 162-179.
- 23 Dokument č. 35 z 24. 3. 1969.
- 24 Dokumenty č. 72-77 z 20. 12. 1970.
- 25 Dokumenty č. 14, 15, 26 a 45 z 19. 9. 1968, 30. 1. 1969 (A. Sarvaš) a 7. 7. 1969.

1969, 7. august, Praha. – **Návrh predsedníctiev vlád ČSSR, ČSR a SSR vychádzajúci z realizáčnej smernice ÚV KSČ z mája 1969 o opatreniach k zabezpečeniu účinnej koordinačnej činnosti federálnych a národných orgánov.**¹

[...] ^a

Po projednání zprávy předsedy vlády ČSSR dohodla se předsednictva vlád ČSSR, ČSR a SSR na základě realizační směrnice schválené květnovým plénem ÚV KSČ a ve smyslu zákona o čs. federaci na zásadách a opatřeních k zajištění účinné spolupráce a koordinace činnosti federálních a národních orgánů.²

Zdůraznila, že až na další je třeba považovat vládní návrh zákona o kompetenci federálních orgánů za minimální vymezení okruhu pravomocí, které příslušejí ústředním orgánům státní správy federace. Konstatovala, že kompetence federálních orgánů a národních orgánů ve svém souhrnu vytvářejí jeden celek, což platí zejména při výkonu státní moci, a dohodla se, že je třeba zabezpečit uplatnění těchto skutečností v praxi státních orgánů takto:

A. V oblasti společné kompetence federace a republik

I. K upevnění integrační a řídicí činnosti vlády ČSSR

1. Pověřit předsednictvo vlády ČSSR působností federálního koordinačního centra v oblasti státní správy s tím, že v rámci těchto úkolů bude předběžně projednávat všechny zásadní politické a ekonomické otázky spadající do kompetence vlád ČSSR, ČSR a SSR, aby tím byly zajištěny předpoklady pro společný postup a eliminaci důsledků nejednotné úpravy takových otázek;
2. doplnit federální výbory příslušnými ministry národních vlád;³
3. pověřit Hospodářskou radu vlády ČSSR, jejímž členy jsou příslušní místopředsedové a ministři plánování a financí vlád ČSSR, předběžnou koordinací zásadních ekonomických otázek; projednat rozšíření Hospodářské rady o ministři průmyslu ČSR a SSR;
4. Pověřit Legislativní radu vlády ČSSR, ⁴ jejímiž členy se stali místopředsedové a předsedové legislativních rad a ministři spravedlnosti vlád ČSR a SSR, zajišťováním koordinace v oblasti státoprávních a právních vztahů a právních úprav.⁵

II. K upevnění integrační a řídicí činnosti členů vlády ČSSR.⁶

1. K zabezpečení účinné koordinace a jednoty postupu a řešení zásadních otázek⁷ vytvářejí se čtyřčlenné skupiny z členů vlády ČSSR (místopředsedů federálních výborů) a z členů vlád ČSR a SSR (vedoucích ústředních orgánů) - dále jen „členové vlád“ - a to skupiny

- a) ministr zahraničního obchodu ČSSR
státní tajemník v ministerstvu zahraničního obchodu ČSSR
ministr obchodu ČSR
ministr obchodu SSR
- b) ministr práce a sociálních věcí ČSSR
státní tajemník v ministerstvu práce a sociálních věcí ČSSR
ministr práce a sociálních věcí ČSR
ministr práce a sociálních věcí SSR
- c) ministr vnitra ČSSR
státní tajemník v ministerstvu vnitra ČSSR
ministr vnitra ČSR

ministr vnitra SSR

d) ministr-předseda Federálního výboru pro ceny

místopředseda Federálního výboru pro ceny

ministr-předseda Českého cenového úřadu

předseda Slovenského cenového úřadu

e) ministr-předseda Federálního výboru pro technický a investiční rozvoj

místopředseda Federálního výboru pro technický a investiční rozvoj

ministr výstavby a techniky ČSR

ministr výstavby a techniky SSR

f) ministr-předseda Federálního výboru pro průmysl

místopředseda Federálního výboru pro průmysl

ministr průmyslu ČSR

ministr průmyslu SSR

g) ministr-předseda Federálního výboru pro zemědělství a výživu

místopředseda Federálního výboru pro zemědělství a výživu

ministr zemědělství a výživy ČSR

ministr zemědělství a výživy SSR

h) ministr-předseda Federálního výboru pro dopravu

místopředseda Federálního výboru pro dopravu

ministr dopravy ČSR

ministr dopravy, pošt a telekomunikací SSR

i) ministr-předseda Federálního výboru pro pošty a telekomunikace

místopředseda Federálního výboru pro pošty a telekomunikace

ministr pošt a telekomunikací ČSR

ministr dopravy, pošt a telekomunikací SSR

j) ministr-předseda Federálního výboru pro tisk a informace

místopředseda Federálního výboru pro tisk a informace

předseda Českého úřadu pro tisk a informace ředitele Slovenského úřadu pro tisk a informace

V oblastech plánování a financí vykonávají funkci těchto skupin plánovací rada ČSSR a finanční rada ČSSR.

2. Skupiny členů vlád⁸

- sjednají dohody o tom, který okruh otázek z jejich úseku působnosti vyžaduje vzájemného projednávání a zabezpečují přímé a operativní projednávání dohodnutých otázek,

- zabezpečí vzájemnou informovanost o zásadních otázkách příslušné oblasti. Každý z členů vlád je odpovědný za koordinaci všech zásadních opatření v oblasti jeho působnosti s ostatními členy skupiny. V zásadních otázkách se vyžaduje dohoda všech členů vlád.

Každý z členů vlád zabezpečuje a realizuje dohodnuté opatření v rámci své působnosti, přičemž po obsahové stránce postupuje v rámci dohody. Nedotčena zůstává též pravomoc federálních výborů. Ministři republik informují federálního ministra o mimořádně závažných otázkách z oblasti celé působnosti ministerstva republiky, tedy i o závažných otázkách spadajících do výlučné působnosti republiky, jestliže jde o otázky, které mohou mít charakter zásadních otázek vnitřní politiky státu nebo zásadních hospodářských opatření k zajištění

hospodářské politiky státu. Členové vlády ČSSR jsou povinni iniciativně navrhnout ke společnému projednávání všechny zásadní otázky, které pokládají za nutné řešit.

Ke zpracování závažných materiálů a návrhů budou členové vlád zřizovat společné pracovní skupiny (komise, týmy).

3. Vlády ČSSR, ČSR a SSR v jednotlivých případech, kdy bude výjimečně třeba na federální úrovni zabezpečit koordinaci a jednotné provádění opatření operativní povahy, dohodnou vytvoření zvláštních komisí vedených federálním výkonným orgánem a vybaví jej potřebným zmocněním.

4. Obvodní způsob koordinace jako v bodě 2 se volí i na úrovni vlád. Předsednictva vlád zabezpečují projednávání a koordinaci zásadních otázek vnitřní a zahraniční politiky státu a zásadních hospodářských opatření k zajištění hospodářské politiky.

Do 15. srpna 1969 budou vypracovány a projednány koordinované plány práce všech tří vlád. Tyto plány vlád budou direktivou pro zpracování koordinovaných plánů práce resortů, které budou vzájemně dohodnuty do konce srpna 1969.

B. V oblasti výlučné kompetence republik

1. Koordinace činnosti ministerstev, jejichž působnost patří do výlučné působnosti republik, se zabezpečuje vzájemnou dohodou ministrů republik. Dohody by měly obsahovat vytypovaný okruh otázek, jejichž řešení je třeba koordinovat v obou republikách.

V jednotlivých konkrétních případech bude třeba zajistit na základě dohody v příslušné oblasti koordinovaný postup. Ministři republik působící v oblasti výlučné působnosti republik jsou povinni informovat federální vládu o připravovaných opatřeních, která mohou mít charakter zásadních otázek vnitřní politiky, nebo zásadních hospodářských opatření k zajištění hospodářské politiky státu.⁹

2. Vláda ČSSR pověří svého místopředsedu, aby sledoval průběh koordinace v oblasti výlučné pravomoci republik a připravoval v zásadních otázkách stanovisko pro vládu ČSSR.

Pokud by šlo o otázky ekonomické nebo legislativní, budou tuto funkci zajišťovat předšedové Hospodářské a Legislativní rady vlády ČSSR; pokud by šlo o souvislosti s oblastí vnějších vztahů, předseda rady pro mezinárodní hospodářskou a vědeckotechnickou spolupráci.

C. Obecné principy

1. Skutečnost, že výkonné federální orgány budou vykonávat nutnou koordinační činnost, nemá znamenat oslabení jejich hlavní funkce, která spočívá v činnosti rozborové, koncepční, plánovací a normotvorné. Tuto činnost třeba zabezpečovat iniciativně a zaměřit ji na ty úseky, které nezbytně vyžaduje uvedení čs. federace do života (základní vztahy v oblasti plánování, finanční zdroje federace, rozpočtová pravidla apod.). Neprodleně třeba zabezpečit přípravu podkladů, na jejichž základě by mohla vláda ČSSR v dohodě s vládou ČSR a SSR rozhodnout, které organizace budou napříště podřízeny federálním ministerstvům a federálním výborům.¹⁰

2. Jednotliví členové vlád jsou plně odpovědní za koordinaci činnosti na úsecích spadajících do okruhu jejich působnosti; rozhodují ve věcech spadajících do jejich působnosti operativně, přímo a s plnou odpovědností. Nepřesouvají řešení otázek, které patří do jejich působnosti, do jiných státních orgánů.

3. Vlády ČSSR, ČSR a SSR budou důrazně a důsledně prosazovat jednoznačnou odpovědnost svých členů za koordinaci činnosti federálních a národních orgánů a za přímé a operativní řešení všech otázek, spadajících do jejich působnosti.

*

K zabezpečení realizace dohodnutých zásad a opatření učiní předsednictva vlád ČSSR, ČSR a SSR všechna potřebná opatření. Zejména zabezpečí konkretizaci úkolů z nich vyplývajících pro jednotlivé členy vlád a do 10.8.1969 zabezpečí projednání příslušných návrhů v plenárních schůzích vlád. O výsledcích realizace dohodnutých zásad a opatření se budou předsednictva vlád ČSSR, ČSR a SSR průběžně informovat na svých společných schůzích.

Prameň: SNA, f. ÚV SSR – zasedania vlády SSR 1969–1975, kr. 27, zasedanie 15. 8. 1969, č. sp. 3292/69. Tiež: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – běžná spisovna, roky 1968–1970 (nespracované), kart. 193, sign. 247. – Cyklostyl, 7 s.

a Na košielke hore podčiarknuté Vláda Slovenskej socialistickej republiky, pod tým vľavo Číslo: 3292/1969, rukou bod 1. V strede Návrh dohody predsedníctiev vlád ČSSR, ČSR a SSR o opatreniach na zabezpečenie účinnej koordinácie činnosti federálnych a národných orgánov, podčiarknuté. Pod tým vľavo Návrh prerokovaný na spoločnej schôdzke predsedníctiev vlád ČSSR, ČSR a SSR dňa 30. júla 1969. Vedľa pečiatka skartácie. Vľavo dole Predkladá: prof. Dr. Peter Colotka predseda vlády SSR. Dole v strede Bratislava 7. augusta 1969.

1 Návrh publikovaný FELCMAN, Ondřej – VONDROVÁ, Jitka (eds.): *Vláda a prezident. Období normalizace (září 1968 – říjen 1969)*. Edice Prameny k dějinám československé krize v letech 1967 – 1970, Díl 8/2 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2010, s. 397-400. Porovnaj s dok. 49, 53 a 56 zo 7. 7., júla 1969, 14. 10. a 27. 11. 1969 s programovými vyhláseniami národných vlád z 23. a 24. 1. 1969 v dok. 23 a 24.

2 Na zasadaní preds. ÚV KSČ 30. 6. 1969 bol predložený návrh uznesenia (O. Černík), ktorý sa zaoberal upevnením integračnej a riadiacej funkcie federálnej vlády. Vychádzalo sa z tzv. realizačnej smernice ÚV KSČ o vymedzení rozdelenia právomocí, zodpovednosti a pravidiel koordinácie federálnych a národných orgánov (porovnaj dok. 45-46, 49). Predsedníctvo zaviazalo predsedov vlád O. Černíka, P. Colotku a S. Rázla, aby na program vlád ČSSR, ČSR a SSR (pozri dok. 23-24 z 23. a 24. 1. 1969) nepredkladali materiály zásadnej ekonomickej a politickej povahy bez predbežného prerokovania v predsedníctve vlády ČSSR! In: NA ČR, f. 02/1, sv. 98, ar. j. 163, č. sp. 5894/31. Všetko svedčilo o tom, že sa z federálnej vlády stal rozhodujúci (národným vládam nadradený) centrálny výkonný orgán, čo tendovalo k centralizácii riadenia federácie ako celku a zároveň sa tým narúšali v zmysle zámerov normalizačnej línie KSČ pôvodné predstavy o vytvorení troch riadiacich centier (koexistencia suverenity federácie a republík vo výkonnom mechanizme spoločného štátu), podmienené do značnej miery zastavením politickej reformy.

Na rokovaní Preds. ČNR 12. 6. 1969 vyslovil Z. Jičínský obavu z prepojenia členov federálnych a národných vlád vo federálnych výboroch, kde sa stiera ich ústavno-politická zodpovednosť, z čoho mala obava aj slovenská vláda. Nie je predsa možné, aby výbor revokoval uznesenie národnej vlády. L. Veltruský bol toho názoru, že sa federálna vláda stáva „vyššou súdnou stolicou“ a federácia sa síce formálne uznala, ale „de facto se ponechalo centrální pražské řízení“. Navyše prítomný predseda českej vlády S. Rázl upozornil na vážnosť ekonomickej situácie, ba varujúci bol aj odchod pracovníkov z priemyslu. Hoci bazíroval na uskutočnení ekonomickej reformy, stále sa neujasnila tvorba cien, dôsledky obehu tovarov a ich daňových odvodov a pod. Prítomný predseda FZ ČSSR A. Dubček nechcel akýkoľvek návrat k administratívno-direktívnemu systému riadenia a prihovárал sa za premyslenie ekonomickej nástrojov a komplexnosť dlhodobých opatrení, vrátane súčasnosti legislatívnych krokov zákonodarných zborov. Spomenul nevyriešené problémy rozdelenia kompetencií, rozpočtov, bankovníctva atď. In: APS PČR, f. Česká národní rada. I. volební období

1969 – 1971, inv. č. 25, kart. 14, zasedanie 12. 6. 1969.

Pozri tiež dokumenty zo 4. 4., 23. 4., 9. 6., 1. 7., 10. 7., 13. a 28. 8., 14. 10. 1969, tiež spätne v porovnaní poslania česko-slovenskej federácie v dokumente č. 1 z 17. 9. 1968.

3 K federálnym výborom pozri dokument č. 14 z 19. 12. 1968. O tejto problematike rokoval podpredseda vlády ČSSR K. Laco s ministrami-predsedami a podpredsedami federálnych výborov 7. 8. 1969. Zamerali sa najmä na pôsobnosť federálnych výborov a na dovtedajšie skúsenosti s fungovaním česko-slovenskej federácie, pričom sa stali vážnym problémom koordinačné vzťahy medzi federálnymi a národnými orgánmi, ako vzťahy medzi federálnymi výbormi a ministerstvami. In: ÚSD AV ČR, f. Sb. KV ČSFR, sign. C I/67. Pozri dokument č. 56 z 27. 11. 1969 a zákony z 20. 12. 1970 v dokumentoch č. 75-77.

4 Bližšie FELCMAN, Ondřej – VONDROVÁ, Jitka (eds.): *Vláda a prezident. Období normalizace (září 1968 – říjen 1969)*, s. 349-353.

5 Pozri aj dokumenty č. 44, 46 a 51 z 1. 7., 10. 7., 28. 8. 1969.

6 Vplyv tzv. realizačnej smernice ÚV KSČ pozri *Zasedání Ústředního výboru Komunistické strany Československa dne 29. – 30. května 1969*. Část I. stenografický zápis, s. 163-171, dokument č. 41 a 56 zo 24. 6. a 27. 11. 1969, ako aj referát V. Hůlu z 28. 1. 1970 a dokumenty č. 52, 69 a 72-74 z 20. 11. a 20. 12. 1970.

7 Vláda ČSR prijala 27. 8. 1969 uznesenie č. 170 k predmetnej problematike a pripomenula ministrom členom federálnych výborov spoluzodpovednosť za ich fungovanie, súhlasila s koncepciou upevnenia riadiacej činnosti v podmienkach federácie a uložila podpredsedovi vlády A. Červinkovi aby sa dohodol s predsedami vlád ČSSR a SSR na spresneniach, ktoré zabezpečia posilnenie koordinácie činnosti federálnych a národných orgánov tak, aby „plne rešpektovala zodpovednosť a právomoc štátnych orgánov, vyplývajúci z ústavného zákona o československej federácii“. Zároveň odporučila všetkým trom vládam, aby sa za spolupráce s komisiou v zložení K. Laco, V. Valeš, A. Červinka, J. Hanus, sa k tejto otázke vrátila v súvislosti s vyhodnotením skúseností z federalizácie štátu, ktoré vyplývali z májového zasedania ÚV KSČ a uznesenia vlády zo 6. 6. 1969 (Porovnaj dok. 45 zo 7. 7. 1969 a pozri dok. 51 o oblasti legislatívy z 13. 8. 1969.). Vláda ČSR považovala postup za opodstatnený, lebo prispieje k náprave „slabých“ miest v oblasti ekonomiky a k spresneniu kompetencií federálnych a národných orgánov, čo však nemôže „znamenat oslabenie právomocí a zodpovednosti národných ústredných orgánov štátnej správy, vyplývajúci z ústavného zákona o československej federácii“. (Pozri dok. č. 53 a 55 zo 14. 10. a 19. 11. 1969.) Zároveň vláda ČSSR navrhla zväziť v oblasti spoločných kompetencií vytvorenie spoločného koordinačného centra v zásadných politických a ekonomickej otázkach. In: ÚSD AV ČR, f. Sb. KV ČSFR, sign. C V/19, kart. 54.

8 Porovnaj dok. národných vlád z júla 1969 o hodnotení čs. federácie a dok. z 2., 6. 10., 20. 11., 14. 12. 1970.

9 Dokumenty č. 62 a 69 z 28. 1. a 20. 11. 1970.

10 Porovnaj príslušné časti v dokumente č. 56 z 27. 11. 1969.

1969, 13. august, Praha. – *Návrh zásad legislatívnych pravidiel, ktoré poslal minister vlády ČSSR Bohuslav Kučera podpredsedovi vlády Václavovi Valešovi.*¹

[...]a

Nové státoprávní uspořádání vztahů českého a slovenského národa, zakotvené v ústavním zákoně č. 143/1968 Sb., o československé federaci, přináší zásadní změny i v oblasti úpravy společenských vztahů zákonodárnými a jinými normativními akty. Normotvorná činnost se rozdělila mezi orgány federace a orgány národních republik. Tato skutečnost, vyplývající zejména z čl. 7 až 28 a čl. 37 a 38 ústavního zákona,² znamená především nutnost přesné dělby práce mezi orgány federace a orgány národních republik, která zabezpečí, aby právní úprava v oblasti federální nezasahovala do oblasti národní a naopak. Současně to však vyžaduje prohloubení spolupráce všech, kdož se na přípravě právních předpisů podílejí, i jejich vzájemné informovanosti o zamýšlených právních úpravách, tak aby právní předpisy na jednotlivých úsecích byly připravovány koordinovaně, ve vzájemném věcném i časovém souladu. Cílem má být jednotný a navzájem sladěný právní řád, zabezpečující jak zájmy obou národních republik, tak i celé federace.³

Jedním z prostředků zajišťujících vytváření takového právního řádu je především prohloubení přípravy legislativních plánů právních úprav na úrovni federace i na úrovni národních republik, a dosažení co největšího jejich vzájemného souladu.⁴ Federální i národní orgány by proto měly připravovat své legislativní plány v úzké součinnosti a zaměřovat je stále více na perspektivní úkoly týkající se ucelených úseků právního řádu, tak aby tyto navzájem sladěné a perspektivně orientované plány vytvářely podmínky pro koordinovanou legislativní činnost federálních a národních orgánů a současně byly též podnětem pro vědecká pracoviště k zpracování teoretických podkladů pro zamýšlené zákonodárné práce v potřebném předstihu.

Nová úprava kompetence v oblasti legislativy přináší však značné změny i do způsobu přípravy zákonů Federálního shromáždění a ostatních právních předpisů vydávaných federálními orgány. Těmto změnám vyplývajícím v oblasti zákonodárné, zejména též ze zákona č. 56/1969 Sb., o jednacím řádu Federálního shromáždění Československé socialistické republiky,⁵ je nutno přizpůsobit i dosud platná legislativní pravidla, tak aby legislativní práce byly organizovány co nejúčelnějším způsobem. Příprava zákonů Federálního shromáždění a ostatních právních předpisů vydávaných federálními orgány by proto měla vycházet ze vzájemně zkoordinovaných legislativních plánů federálních i národních orgánů a řídit se těmito zásadami:

Jde zejména o tato ustanovení:

§ 36: Jednání o návrzích zákonů se zpravidla skládá z projednávání zásad zákona a z projednávání osnovy zákona.

§ 37: Návrhy zákonů Federálního shromáždění mohou podávat poslanci Federálního shromáždění, skupiny poslanců, výbory obou sněmoven, prezident Československé socialistické republiky, vláda Československé socialistické republiky, Česká národní rada a Slovenská národní rada.

§ 38 odst.1: Navrhovatelé předkládají zásady zákonů spolu s politickým a ekonomickým rozbohem předsedovi Federálního shromáždění a ten je postoupí sněmovnám.

§ 38 odst.4: Od předložení zásad zákona a politického a ekonomického rozboru lze upustit se souhlasem předsednictev obou sněmoven.

§ 40 odst.1: Ve výborech odůvodní zásady zákona, navrhovatel.

§ 41 (1) Osnovy zákonů se předkládají předsedovi Federálního shromáždění a ten je postoupí sněmovnám.

(2) Osnovy zákonů se předkládají s důvodovou zprávou, v níž musí být obsažen též finanční a hospodářský dosah navrhované úpravy a způsob, jak bude uhrazen potřebný náklad. Při projednávání osnovy zákona, mohou výbory požádat, aby jim navrhovatel podal informaci o obsahu prováděcích předpisů, které mají vydat federální orgány, a o době, kdy mají být prováděcí předpisy vydány.

(3) Navrhovatel podá současně zprávu o tom, jak v osnově zákona vyhověl doporučením výborů sněmovny obsaženým v jejich stanoviscích, popř. proč těmto doporučením nevyhověl.

§ 46 odst.1: Ve výborech sněmoven odůvodní osnovu zákona navrhovatel. Pro projednání osnovy zákona ve výboru může výbor určit ze svých členů zpravodaje.

I. Vypracování a jednání zásad zákonů

1. Při přípravě návrhu zásad zákona je třeba především pečlivě svažovat okruh otázek, které má zamýšlený zákon upravit, tak aby úprava nezasahovala do oblasti, jejíž právní regulace přísluší orgánům národních republik.⁶ V souvislosti s tím je nutno si též ujasnit, zda má zákon platit bezprostředně, nebo zda má v souladu s působností federace upravit přímo jen některé otázky a úpravu dalších otázek spadajících do kompetence národních republik přenechat zákonům národních rad nebo obecně závazným předpisům vlád, popř. ústředních orgánů státní správy národních republik, anebo zda má stanovit pouze zásady pro zákony národních rad na upravovaném úseku. Konečně je třeba uvážit i možnost, zda zákon nemá svěřit v souladu s čl. 38 odst.1 ústavního zákona o čs. federaci, celou úpravu zákonodárství republik.⁷ V zásadách je pak třeba vyjádřit, který z těchto způsobů právní úpravy má být zvolen.
2. Návrh zásad připravuje příslušné federální ministerstvo, popř. federální výbor nebo jiný federální ústřední orgán (dále jen „federální ústřední orgán“) v úzké spolupráci s nejvíc dotčenými federálními ústředními orgány a s jemu odpovídajícími ministerstvy (jinými ústředními orgány) obou národních republik. Při přípravě zásad spolupracuje též s vědeckými pracovišti a podle povahy věci zapojí do prací, též pracovníky organizací, jichž se připravovaný zákon dotýká (podniků, národních výborů, společenských organizací apod.). Cílem této spolupráce je zabezpečit co nejkvalitnější zpracování návrhu a dosáhnout optimálního řešení.
3. Návrh zásad vypracovaný na základě této spolupráce rozešle příslušný federální ústřední orgán k zaujetí stanoviska ostatním zúčastněným federálním orgánům i zúčastněným ministerstvům a jiným ústředním orgánům národních republik. Současně jej zašle k informaci Kanceláři Federálního shromáždění. Podle povahy věci projedná návrh zásad též s vědeckými pracovišti a s orgány společenských organizací. Dotýká-li se navrhovaná úprava národních výborů, vyžádá si stanovisko rad vybraných národních výborů, popř. požádá příslušná národní ministerstva (jiné příslušné národní ústřední orgány), aby věc s národními výbory projednala a jejich stanoviska zjistila; Při rozeslání návrhu zásad zákona požádá příslušný federální ústřední orgán ty národní orgány, kterým návrh zasílá, aby své stanovisko sdělily též národnímu ministerstvu (jinému národnímu ústřednímu orgánu), které spravuje obdobný úsek státní správy jako navrhující resort (dále jen „příslušný národní orgán“).

4. Zaujmají-li federální, popř. národní ústřední orgány k navrženým zásadám odchylná stanoviska, projedná navrhující federální ústřední orgán věc s ostatními federálními orgány za účasti zástupců příslušných národních orgánů. Současně požádá příslušné, národní orgány, aby návrh projednaly s ostatními orgány národních republik za účasti zástupce navrhujícího resortu. Účelem tohoto projednání je sjednotit názory všech zúčastněných orgánů na optimálním řešení (včetně event. variant). Dohodnutý návrh zásad zákona předloží příslušný federální ústřední orgán vládě ČSSR. Nelze-li dosáhnout sjednocení názorů, a to ani osobním jednáním ministrů (jiných vedoucích ústředních orgánů), předloží příslušný federální ústřední orgán návrh zásad zákona federální vládě s uvedením rozporů a návrhu řešení.
Při předložení návrhu zásad zákona doporučí navrhující resort federální vládě, zda si má vláda vyžádat k předloženému návrhu stanovisko národních vlád; vyžádání stanoviska doporučí zejména tehdy, jde-li o právní úpravu, u níž výkon náleží národním republikám nebo která se jinak dotýká jejich zájmů. Současně s předložením návrhu zásad zákona vládě ČSSR zašle jej navrhující resort k informaci Kanceláři Federálního shromáždění.
5. Jde-li o přípravu zásad zákona na úseku, na němž není zřízen federální ústřední orgán a na němž výkon přísluší orgánům národních republik (školství, kultura, spravedlnost, zdravotnictví, civilní úsek ministerstva vnitra), platí zásady uvedené pod č.2 až 4 obdobně. V těchto případech předloží návrh zásad zákona federální vládě některý její člen nebo národní vlády, popřípadě jedna z nich.
6. Předložené zásady projedná Legislativní rada vlády ČSSR (dále jen „Legislativní rada“), která k nim sdělí vládě své stanovisko.⁸ K přípravě tohoto stanoviska nebo k posouzení jednotlivých problémů navrhované právní úpravy může si Legislativní rada vyžádat návrhy svých stálých nebo dočasných pracovních skupin, které může zřídit. Zvláštní koordinační orgány se pro posuzování návrhů právních předpisů vydávaných federálními orgány nezřizují.
7. Schválené zásady předloží vláda ČSSR předsedovi FS k dalšímu ústavnímu projednání podle jednacích řádů Federálního shromáždění.^b Ve výběrech sněmoven odůvodní zásady zákona příslušný člen federální vlády, popř. jiný člen vlády nebo vedoucí federálního ústředního orgánu, kterého tím vláda pověří.
8. Ze zákona o jednacím řádu Federálního shromáždění plyne, že od předložení zásad zákona a politického a ekonomického rozboru lze upustit se souhlasem předsednictev obou sněmoven. Předložení zásad zákona a potřebných rozborů je možno považovat za neúčelné zejména tehdy, jde-li o jednoduché zákony, kde právní vyjádření (paragrafované znění) plně vyslovuje navrženou zásadu a kde úlohu politickoekonomického rozboru plní důvodová zpráva; tak je tomu např. při některých změnách v působnosti a organizaci orgánů státní správy, při dílčích novelách zákonů s úzkou problematikou apod. V těchto případech je třeba, aby příslušný federální ústřední orgán předložil vládě ČSSR rozbor problematiky, která má být zamýšleným zákonem upravena, spolu s odůvodněním, proč lze považovat předložení zásad za neúčelné, a s návrhem, aby vláda požádala Federální shromáždění, aby od předložení zásad zákona upustilo. Podle povahy věci tak navrhující resort učiní až po projednání příslušných podkladových materiálů s dotčenými federálními a národními orgány, a to popřípadě již s textem navrhovaného zákona.

II. Vypracování a projednání osnov zákonů

9. O vypracování a projednání osnov zákonů platí obdobně předchozí zásady o vypracování a projednání zásad zákonů s těmito modifikacemi:
 - a) osnovy zákonů se předkládají s důvodovou zprávou, v níž musí být obsažen též finanční a hospodářský dosah navrhované úpravy a způsob, jak bude uhrazen potřebný náklad;
 - b) při projednání osnovy zákona mohou výbory sněmovny požádat, aby jim vláda ČSSR podala informaci o obsahu prováděcích předpisů, které mají vydat federální orgány, a o době, kdy mají být prováděcí předpisy vydány. Proto je třeba připravovat potřebné prováděcí předpisy, spolu s osnovou zákona a informovat o nich při předložení osnovy zákona vládu ČSSR;
 - c) vládu ČSSR je třeba současně informovat o tom, jak v osnově zákona bylo vyhověno doporučením výborů sněmoven obsaženým v jejich stanoviscích, popřípadě proč těmto doporučením vyhověno nebylo. Vláda ČSSR podá o tom zprávu Federálnímu shromáždění (§ 41 odst.3 zák. o jednacím řádu FS).

III. Vypracování a projednání návrhů ostatních právních předpisů

10. K provedení zákona Federálního shromáždění a v jeho mezích může vláda ČSSR vydávat nařízení, jde-li o úpravu otázek, které spadají do působnosti federace (čl.79 ústavního zákona č. 143/1968 Sb.); přitom není třeba, aby zákon obsahoval v tom směru výslovné zmocnění pro vládu.
11. Návrh vládního nařízení připraví příslušný federální ústřední orgán, zpravidla ten, který vypracoval osnovu zákona. O přípravě a projednání tohoto návrhu platí obdobně zásady uvedené pod č. 2 až 6; návrh se však nezasílá Kanceláři FS.⁹
12. Federální ústřední orgány mohou na základě zákonů Federálního shromáždění a v jejich mezích vydávat obecně závazné právní předpisy, jsou-li k tomu zákonem zmocněny (čl. 80 ústavního zákona č. 143/1968 Sb.). O přípravě a projednání návrhů těchto předpisů platí obdobně zásady uvedené pod č.2 až 4; ani tyto návrhy se nezasílají Kanceláři FS.

IV. Publikace

13. Zákony FS, zákonná opatření jeho předsednictva, nařízení vlády ČSSR a vyhlášky federálních ústředních orgánů se vyhlášují ve Sbírce zákonů. Vydání ostatních obecně závazných právních předpisů federálních ústředních orgánů, jejichž znění není účelné ve Sbírce zákonů vyhlásit, zejména pro omezený počet organizací nebo osob, na které se vztahují, je třeba ve Sbírce zákonů oznámit (registrovat).
14. Redakce českého i slovenského znění Sbírky zákonů přísluší Federálnímu statistickému úřadu, jemuž je třeba zasílat žádosti o publikaci právních předpisů. K žádosti se připojí potřebný počet vyhotovení právního předpisu v jazyce, v němž byl předpis vydán. Příklad předpisu do druhého jazyka zabezpečí redakce Sbírky.
15. Ostatní opatření federálních ústředních orgánů (směrnice, instrukce, výnosy apod.), pokud mají obecnou povahu a zavazují výlučně státní orgány včetně rozpočtových organizací a státní hospodářské organizace, se uveřejňují způsobem, který stanoví v konkrétním případě podle povahy věci orgán, který takové opatření vydal. Přitom se předpokládá, že vzhledem k povaze federálních ústředních orgánů a oborům jejich působnosti budou takové případy výjimečné. Proto se také nezřizuje Ústřední federální věstník.

V. Závěrečné ustanovení¹⁰

16. Těmto zásadám se přizpůsobí dosavadní legislativní pravidla i legislativně technické poznámky, které tvoří jejich přílohu. Legislativní pravidla vydá Legislativní rada.¹¹

Pramen: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – běžná spisovna, roky 1968–1970 (nespracované), kart. 159, sign. 366/1/5, č. sp. 14 939/69. – Xerokópia, 8 s.

- a Hore v strede hrubo vytlačené číslo 14939, pod tým podčiarknuté Nástin zásad legislatívnych pravidiel.
- b Uvedené, že z ustanovení § 37 a § 38 odst.1 zák. o jednacím řádu FS vyplývá, že zásady zákona FS, u něhož má legislativní iniciativu federální vláda, musí předložit předsedovi FS vždy jen tato vláda a nikoliv příslušný federální ústřední orgán.

- 1 *Návrh zásad legislativních pravidel* sa stal súčasťou zámerov Legislatívnej rady vlády ČSSR, ktoré chcela upraviť metódy a postup prípravy zákonov Federálneho zhromaždenia a ostatných právnych predpisov vydávaných federálnymi orgánmi. Návrh zásad, podľa dohody ministra vlády ČSSR B. Kučeru a podpredsedu vlády K. Laca, mal byť pripomienkovaný členmi Legislatívnej rady do 23. 8. 1969. Rada bola v júli doplnená o podpredsedu vlády ČSR L. Adamca, podpredsedu vlády SSR J. Zraka, ministra spravodlivosti ČSR V. Hrabala a ministra spravodlivosti SSR F. Vašečku, ďalej o ministrov a štátnych tajomníkov federálnej vlády, o niektorých členov národných vlád (priemyslu, financií, plánovania, školstva, práce a sociálnych vecí), ako aj o predsedu ÚRO Karla Poláčka a vedúceho oddelenia štátnych orgánov ÚV KSČ Vladimíra Vedru. Porovnaj dokument z 28.8. 1969. Predpokladalo sa zjednotenie a uľahčenie legislatívnej praxe pri rešpektovaní ústavného zákona č. 143/1968 Zb. o československej federácii a z neho vyplývajúcich zmien po 1. 1. 1969 (pozri dok. 10 z 3. 12. 1968). In: *ÚSD AV ČR*, f. Sb. KV ČSFR, sign. CII/22 (V III/8-legislatíva, tiež NA ČR, f. ÚPV, f. B. Kučera-sekr. ministra, č. sp. 219/69 sekr.).
Minister vlády ČSSR B. Kučera poslal sprievodný list k *Návrhu zásad legislatívnych pravidiel* podpredsedovi vlády a predsedovi Hospodárskej rady vlády ČSSR V. Valešovi 13. 8. 1969, v ktorom zdôraznil význam ústavného zákona č. 143/1968 Zb. pre prípravu zákonov (bližšie FELCMAN, Ondřej – VONDROVÁ, Jitka (eds.): *Vláda a prezident. Období normalizace (září 1968 – říjen 1969)*).
Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970, Díl 8/2 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR - Doplněk 2010, s. 170-179, 349-353), ďalej pozri aj dokument č. 57 k Ústavnému zákonu č. 155/1969 Zb. zo 17. 12. 1969 v porovnaní z dokumentom č. 42 z 25. 6. 1969 o návrhu Ústavného súdu ČSSR), čo si vyžaduje úpravu dovtedajších legislatívnych pravidiel. In: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – běžná spisovna, roky 1968 – 1970 (nespracované), kart. 159, sign. 366/1/5, č. sp. 219/69 sekr.
- 2 Pozri ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968. Federalizácia československého štátu 1968-1970*. Ediční řada..., Díl 5/1sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR - Doplněk 1996, články sa vzťahovali na rámcové vymedzenie legislatívnych kompetencií FZ a národných rád, s. 354-355. Na legislatívnu koordináciu zákonodarných orgánov sa tiež vzťahuje dokument č. 37 z 23. 4. 1969, z hľadiska pôsobnosti výkonných orgánov federácie dokumenty č. 16 a 35 z 21. 12. 1968 a 24. 3. 1969.
- 3 Pozri „otvárací“ dokument č. 1 k problematike zo 17. 9. 1968.
- 4 Bližšie napríklad legislatívny plán SNR z 21. 3. 1969 v dok. č. 34 a dokument č. 37 z 23. 4. 1969.
- 5 Vláda ČSSR, berúc v úvahu ústavný zákon č. 143/1968, zaujala stanovisko k rokovaciemu poriadku FZ ČSSR 8. 5. 1969 (napokon k schválenému zákonu č. 56/1969 Zb. In: GRONSKÝ, Ján: *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa. Sv. III. 1960 – 1989*. Praha, Univerzita Karlova v nakl. Karolinum 2007, s. 255-264.). Jeho paragrafy 36 až 45 mali prispieť k zdokonaleniu legislatívnej prípravy zákonov, no tak, aby nekomplikovalo zjednocovanie stanovísk obidvoch snemovni FZ. K tomu bolo tiež potrebné, aby sa koordinovali stanoviská výborov FZ (§§ 41 až 43 návrhu rokovacieho poriadku) a súčasne, aby sa nepredlžovala doba prerokovania návrhu zákona. Podobne treba rokovací poriadok FZ zosúladiť s rokovacími poriadkami ČNR (zákon č. 1/1969 Zb.) a SNR (zákon č. 204/1968 Zb.). Osobitne treba pristupovať pri prerokovaní medzinárodných zmlúv a pri vydávaní vykonávacích predpisov. Rokovací poriadok FZ ČSSR, ktorý predložili poslanci FZ L. Dochnal, V. Hatala, V. Knapp, J. Kouba, M. Miková a J. Zedník, bol teda predložený federálnej vláde

a národným radám a podrobne, vrátane spomenutých paragrafov, ho pripomienkovali výbory SN FZ. In: SNA, f. ÚV SSR – sekretariát predsedu vlády SSR, kr. 1, č. sp. 2/29-sekr./10. No determinujúci vplyv tzv. realizačnej smernice ÚV KSČ na úlohy FZ ČSSR pozri v dokumentoch č. 41, 46 a 49 z 24. 6., 10. 7., 7. 8. 1969.

- 6 Pozri dokumenty č. 34, 69, 72-77 z 21. 3. 1969 a z 20. 11. a 20. 12. 1970.
- 7 Modifikáciu spolupráce FZ a národných rád pozri v dokumente č. 63 z 9. 3. 1970.
- 8 Napríklad stanovisko Legislatívnej rady vlády ČSSR k návrhu zákona o pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov zo 16. 5. 1969 pozri FELCMAN, Ondřej – VONDROVÁ, Jitka (eds.): *Vláda a prezident. Období normalizace (září 1968 – říjen 1969)*, s. 349-353.
- 9 Zákon o Kancelárii prezidenta republiky pozri GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa. Sv. III. 1960 – 1989*, s. 227-228.
- 10 Podpredsa vlády V. Valeš odpovedal B. Kučerovi 25. 8. 1969 (pozri pozn. č. 1.). Aj keď nemal veces podnety, pripomenul, že od začiatku prerokovania návrhu zákona až po jeho schválenie pracovne trvá pol roka. To je však neúnosné, vzhľadom na federáciu a ekonomickú reformu, lebo treba zabezpečiť účinnosť zákonov od 1. januára 1970 (!). Vzťahuje sa to na zákon o štátnom rozpočte, na novelu hospodárskeho zákonníka, na zákon o podnikových daniach a pod., nasledujú dôležité zákony o bankovom a menovom systéme, o organizácii peňažníctva a devízový zákon. Preto upozornil na prijatie mimoriadnych opatrení na dodržiavanie navrhovaných pravidiel. In: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR, kart. 159, sign. 366/1/5, č. sp. 14939/69-102. Pozri aj dokument zo 14. 10. 1969.
- 11 Legislatívna rada vlády ČSSR prerokovala *Návrh zásad legislatívnych pravidiel* 8. 9. 1969 a zdala, že ich ďalšiu verziu vypracuje komisia vedená B. Kučerom a potom budú dané znovu ústavno-právnym výborom snemovni a rade k posúdeniu. Vzťahovalo sa to aj na výklad niektorých pojmov ústavného zákona o česko-slovenskej federácii i niektorých nevyhnutných zmien po 1. 1. 1969 (pozri dokument č. 10 z 3. 12. 1968). B. Kučera mal predložiť konečnú verziu Legislatívnej rade (K. Laco, B. Kučera, A. Barčák, M. Štanceľ, J. Majer, I. Rendek, L. Adamec, J. Němec, J. Zrak, F. Vašečka, J. Mural) v znení, ktorá by stanovila pri príprave právnych predpisov čo najužšiu spoluprácu príslušných orgánov federácie a republiky a zabezpečovala presnú deľbu práce medzi nimi, a to aj v prípadoch, keď neexistuje príslušný federálny orgán. In: *ÚSD AV ČR*, f. Sb. KV ČSFR, sign. CII/23-24 (V III/8-legislatíva, tiež NA ČR, f. ÚPV, f. B. Kučera-sekr. ministra). Okrem toho Legislatívna rada vlády SSR a legislatíva Ministerstva spravodlivosti SSR pripravila pracovný návrh vlády SSR 1. 7. 1969, ktoré sa držali úrovne SSR a jej národných orgánov. In: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR, kart. 159, sign. 366/1/5, č. sp. 2933/69. Pozri aj nasledujúci dokument č. 51 a dokumenty č. 53, 55-56 zo 14. 10., 19. a 27. 11. 1969. Pravidlá pozri CZAFIK, Jozef – VIRSÍK, Anton: *Normotvorba vo federatívnej ČSSR 1969 – 1979*. Bratislava, Obzor 1980, s. 161-232.

1969, 28. august, Praha. – List J. Kobra z Úradu vlády ČSR predsedovi komisie pre prípravu ústavy ústavoprávneho výboru Snemovne národov FZ ČSSR Jiřímu Grospičovi o hlavných problémoch v legislatívnej činnosti pri realizácii ústavného zákona o čs. federácii.

[...]ª

Vážený soudruhu,

na základě dopisu předsedy vlády ČSR s. Ing. Stanislava Rázla predsedovi ústavne právního výboru Sněmovny národů univ. prof.Dr. Vojtěchovi Hatalovi ze dne 30. června 1969 Vám sděluji přehled hlavních problémů, které jsou při praktické legislativní činnosti spojeny s aplikací ústavního zákona č. 143/1968 Sb., o čs. federaci. ¹ Podotýkám, že výčet těchto problémů si nečiní nároky na úplnost, a to jednak proto, že jsou v něm zahrnuty pouze problémy, které se již v praxi vyskytly a před jejichž řešením byly státní orgány postaveny, a za druhé i proto, že byly vybrány jen problémy skutečně obecné, tj. týkající se právního řádu jako celku, nebož problematiku resortní uvádějí ve svých vyjádřeních jednotlivá ministerstva.

K jednotlivým problémům:

1. Především není jasné, jaký obsah i rozsah mají pojmy právní řád federace a právní řády republiky. V této souvislosti je zejména sporné, zda hranice dělící uvedené právní řády mají být vedeny podle toho, zda jde o předpis, který vydal orgán federální či republikový, anebo podle věcných kritérií rozdělení kompetence uvedených v ústavním zákoně č. 143/1968 Sb. Obojí způsob diferenciacie má totiž své nevýhody, nebož v prvním případě by předpisy unitárního státu musely být považovány za součást právního řádu federálního (s výjimkou předpisů vydaných Slovenskými národními orgány), kdežto v druhém případě by zákon o čs. federaci měl zpětnou účinnost pokud jde o ta jeho ustanovení, jimiž dělí působnost na federální a republikovou. Nejasné je, jak z hlediska dělení řádů naložit s právními předpisy, u nichž je legislativa federální, ale jejichž výkon patří v plném rozsahu orgánům republik. Pochybnou je i otázka, zda předpisy federální, jejichž výkon orgánům republik nepatří, jsou součástí právních řádů republik, když republikové orgány se při jejich vydávání a na jejich realizaci nepodílejí, ale přesto jsou tyto předpisy na území republiky aplikovány. Tyto a další sporné otázky, jež vznikají z toho, že dochází k členění dříve jednotného právního řádu, nejsou samozřejmě jen otázkami teoretickými, nebož mají vážné důsledky pro praktickou legislativu. Na jejich řešení závisí m.j. kompetence k vydávání prováděcích předpisů k zákonům vydaným před 1.1.1969, kompetence ke změně a rušení těchto zákonů atd.
2. (článek 8-28 ústavního zákona č. 143/1968 Sb.)² Lze vycházet ze zásady, že společná působnost znamená dělbu práce mezi federací a republikami, nikoliv vzájemné dublování činností. Z toho vyplývá, že i na úsecích společné kompetence je působnost na jedné straně federace a druhé straně republik působností vylučnou, a to podle dělících kritérií ústavního zákona č. 143/1968 Sb. Je ovšem pravda, že rozhraničení podle těchto kritérií lze v praxi velmi obtížně provést, čímž dochází k silným tendencím a trendům k nežádoucí duplicitě činnosti orgánů federálních a orgánů republikových, která má jako svůj důsledek i nejasnosti v jejich vzájemných kompetencích a může vést až k pozitivním i negativním kompetenčním konfliktům.³
3. Dochází k tomu, že orgány ČSR a orgány SSR⁴ vydávají na úseku své kompetence souběžně právní úpravy, které jsou obsahově a často i textově shodné: tím dochází

k faktické duplicitě, které by bylo možno čelit vydáním předpisu společného. Vydávání společných předpisů orgány ČSR a orgány SSR by bylo žádoucí v těch případech, kdy úprava v jedné republice má jen nepatrné odchylky od úpravy v republice druhé, přičemž však jde o takové odchylky, které se projevují negativně z hlediska jednotnosti právního řádu i postavení právních subjektů: tento problém je zejména ožehavý v případech, kdy podnik má svůj závod na území druhé republiky.

4. Ústavní zákon č. 143/1968 Sb. užívá v řadě svých ustanovení a v různých souvislostech termínu „zásady“. Není jasné, zda tento termín má ve všech případech stejný obsah (např. v ustanovení čl. 11 odst. 5 a v ustanovení čl. 22). V řadě případů má jít nepochybně o zásady zákonodárství. Není však řešen problém, jakou formou mají být tyto zásady vydávány, zejména zda komu je třeba federálního zákona anebo formy jiné. S tím souvisí i otázka praktické aplikovatelnosti těchto zásad, totiž problém, zda zavazují tolik republikového zákonodárce, anebo zda mohou být bezprostředně používány v právní praxi. Také pojetí toho, co máme rozumět pod pojmem „zásady“, se může značně rozcházet, nebož může jít buď o vytyčení hlavních principů anebo o poměrně podrobnou úpravu, kterou by republikové orgány prakticky jen doplňovaly. Tento problém je zvláště markantní, pokud jde o koncepci pracovně právního zákonodárství: pokud by zásady vydané federací podle čl. 22 byly chápány jako stěžejní principy, znamenalo by to, že by museli být vydány souběžně dva zákoníky práce v jednotlivých republikách, což by vedlo k nežádoucí nejednotě v otázkách, v nichž je zřejmá intence ústavního zákona zajistit jednotu postavení právních subjektů; pokud by naopak zásady byly vydány jako zásady podrobné, muselo by se tak stát zákonem Federálního shromáždění, který by fakticky učinil zbytečnými další pracovní kodexy v jednotlivých republikách.
5. Jedním z neaktuálnějších problémů, pociťovaných v legislativní praxi je nedostatek legislativních pravidel v podmínkách federace, která by upravovala formální postup při přípravě federálních právních předpisů, způsob účasti republikových orgánů na jejich tvorbě, způsob přípravy federálních předpisů v případech, kdy chybí federální orgán specializovaný na problematiku, jíž je předpis věnován (např. federální ministerstvo spravedlnosti) atd.⁵ V současné době se postupuje případ o případu, vznikají četné nejasnosti, dochází k opomenutí některých orgánů anebo naopak k legislativnímu procesu značně zdlouhavému vzhledem k nejasnostem ve věcech formálních záležitostí atd.
6. Jako vážný problém se počítá objevovat vztah republikových ministerstev k orgánům federálním. Tento vztah není v ústavním zákoně č. 143/1968 Sb. výslovně řešen: tento předpis stojí naopak na koncepci, že veškeré právně relevantní vazby republikových ministerstev jsou toliko k vládě republiky a Národní radě. Na úseku společné kompetence federace a republik dochází však k faktickým vztahům mezi federálním orgánem a orgány republikovými, které na těchto úsecích působí: nedostatek právní regulace těchto vztahů může vést jednak ke komplikacím, jednak i k odchýlkám od koncepce ústavního zákona. Podobně není řešen vztah republikových ministerstev k federálnímu zákonodárci v případech, kdy provedení federálního zákona je podle čl. 139 ústavního zákona svěřeno republikovému ministerstvu, ačkoliv v těchto případech je nutná určitá kontrola ze strany zákonodárce.
7. Podle čl. 37 odst. 2 ústavního zákona je výkon některých právních předpisů svěřen v plném rozsahu republikám. I když dikce uvedeného ustanovení je nepřesná, nebož opomíjí působnost některých federálních orgánů (např. Generální prokuratury

a Nejvyššího soudu) vzniká daleko vážnější problém v tom, jak zajistit jednotnost aplikace v uvedených případech. Historické zkušenosti ukazují, že až dosud se aplikace která nebyla jednotně usměrňována, vždy stále více rozcházela, takže fakticky docházelo k vytváření různých právních režimů i v případech, kdy základní předpis byl jednotný. Toto nebezpečí hrozí i pro ČSSR, nebude-li uspokojivě řešen problém sjednocování aplikace jednotlivých právních předpisů.

8. K vážným komplikacím dochází v případech, kdy orgány republik mají v rámci své kompetence vydat normy, které jsou v bezprostředním vztahu k normám, jejichž vydání patří výlučně do pravomoci orgánů federálních. Tak je tomu např. v případě předpisů o hospodaření s byty, které patří do kompetence republikové a které jsou v bezprostřední souvislosti s úpravou užívání bytů, která je obsažena v občanském zákoníku, jejichž vydání je věcí orgánů federálních.
9. V některých úsecích společné kompetence federace a republik, je sporná konkrétní podoba rozdělení pravomocí. Tato problematika je dostatečně známa z materiálů k přípravě tzv. kompetenčního zákona.
10. Jako nedostatek při aplikaci ústavního zákona č. 143/1968 Sb. jest pocítováno, že nebylo dosud uvedeno v život ústavní soudnictví.^{6v} důsledku toho není zde orgán, který by byl oprávněn autoritativně řešit kompetenční spory, vznikající při aplikaci tohoto zákona, takže je nutné odstraňovat neshody cestou kompromisních jednání, jejichž režim je v každém jednotlivém případě specifický.

[...]b

Prameň: NA ČR, f. Úrad vlády ČSR 1969–1970 (nespracované), sign. 365, zn. 6214/69. – Strojopis, 5 s.

a Napísané vpravo hore V Praze dne 28. srpna 1969, pod tým K č. j. 6214/69.

b Vpravo Odbor právní a legislativní, pod tým Dr. Jaroslav Kobr a podpis. Vľavo dole pod sebou Vážený soudruh JUDr. Jiří Grospič, CSc. předseda komise pro přípravu ústavy ústavné právního výboru Sněmovny národů Praha 1.

1 Predpokladalo sa, že mnohé problémy fungovania česko-slovenskej federácie sa budú riešiť v zákone o pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov. Pozri dok. 16, 22, 31-32 z 21. 12. 1968, 17. 1., 12. 3. (S. Faltána a L. Štrougal), dok. 35-36, 51 a 53 z 24. 3., 4. 4., 13. 8., 14. 10. 1969. Tiež stanovisko Legislatívnej rady vlády ČSSR zo 16. 5. 1969. In: FELCMAN, Ondřej – VONDROVÁ, Jitka (eds.): *Vláda a prezident. Období normalizace (září 1968 – říjen 1969)*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970, Díl 8/2 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2010, s. 349-353.

2 Bližšie k článkom ústavného zákona ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968. Federalizácia československého štátu 1968-1970*. Ediční řada..., Díl 5/1sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1996, s. 346-375, konkrétne k článkom 8-28, s. 348-353. Porovnaj dokumenty zo 14. 10., 19. a 27. 11. 1969 s dokumentmi zo 2. a 6. 10., 20. 11. 1970.

3 Podrobnejšie dokumenty č. 11, 12, 14 a 15 z 5. a 19. 12. 1968 k vytvárajúcim sa orgánom česko-slovenskej federácie, k legislative po 1. 1. 1969 dok. 10 z 3. 12. 1968 a dok. 45 a 48 národných vlád z júla 1969.

4 Pozri dokumenty č. 18, 20-21 k utvoreniu ministerstiev SSR a ČSR z 28. 12. 1968, 8. a 9. 1. 1969, dok. 37 k spolupráci FZ a národných rád z 23. 4. 1969, no aj návrhy na utvorenie ústavných súdov, ktoré mali riešiť kompetenčné spory z 25. 6. a 29. 7. 1969.

5 Minister vlády ČSSR B. Kučera napísal list podpredsedovi vlády ČSSR V. Valešovi 13. 8. 1969 (uvedený dokument a tento z 28. 8. bol súčasťou korešpondencie k tejto problematike), v ktorom ho upozornil na potrebu prispôbiť dovedajšie legislatívne pravidlá, upravujúce metódy a postup pri tvorbe právnych predpisov a zároveň na to, že sa treba informovať o príprave legislatívnych plánov

na úrovni federácie a na úrovni národných republík (pozri plán práce SNR z 21. 3. 1969). In: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR 1968 – 1970 (nespracované), sign. 366/1/5, kart. 159, č. sp. 12 809/69. Zároveň poslal Kučera Valešovi *Nástin zásad legislatívnych pravidiel*, ktoré sa vzťahovali na spoluprácu federálnych a národných orgánov v legislatívnej oblasti. K tomu pozri dokumenty z 1. 7., 7. 8. a 13. 8. 1969. Tiež ŽATKULIAK, Jozef: SNR a Slovensko 1969 – 1989. In: ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Národná rada v kontexte slovenských dejín : 150. výročie vzniku prvej Slovenskej národnej rady*. Zborník materiálov zo sympózia v Častej - Papierničke, 21. - 22. apríla 1998. Bratislava, Národná rada SR – Slovenská historická spoločnosť pri SAV 1999, s. 176-181.

- 6 Pozri dokumenty k návrhom zákonov ústavných súdov dok. 42 a 47 z 25. 6. a 29. 7. 1969. Podobne len v podobe návrhu ostal ústavný zákon o súdoch a prokuratúrach. In: FELCMAN, Ondřej – VONDROVÁ, Jitka (eds.): *Vláda a prezident. Období normalizace (září 1968 – říjen 1969)*, s. 261-272, 371-378, čo sa síce riešilo v ústavnom zákone č. 155/1969 Zb. Pozri dokument č. 57 zo 17. 12. 1969.

1969, 10. október, Praha. – **Návrh ústavného zákona (schválený pod čísлом 117) o prodlížení volebného obdobia národných výborov, národných rád a Federálneho zhromaždenia, Najvyššieho súdu, krajských, okresných a vojenských súdov a dôvodová správa k návrhu, ktorý predložil predseda vlády ČSSR Oldřich Černík.**¹

Federální shromáždění Československé socialistické republiky se usneslo na tomto ústavním zákoně:

§ 1

(1) Volební období národních výborů, národních rad a Federálního shromáždění se prodlužuje a končí dnem všeobecných voleb do těchto zastupitelských sborů, nejpozději dnem 31. prosince 1971.

(2) Uprázdnil-li se z jakéhokoliv důvodu funkce poslance zastupitelského sboru, není třeba před provedením všeobecných voleb do tohoto sboru konat doplňovací volby.

§ 2

Vyžaduje-li to řádný chod zastupitelského sboru, může tento sbor na návrh příslušného orgánu Národní fronty doplnit volbou počet svých členů. Jde-li však o doplnění počtu poslanců Sněmovny národů Federálního shromáždění, provádí volbu příslušná národní rada (čl. 147 písm. b) ústavního zákona č. 143/1968 Sb., o československé federaci); jde-li o doplnění počtu poslanců Sněmovny lidu Federálního shromáždění, provádí volbu tato sněmovna.

§ 3

(1) Zastupitelský sbor může oprostít svého poslance funkce, jestliže to navrhne příslušný orgán Národní fronty pro to, že poslanec

- a) bez vážného důvodu po delší čas neplní svou funkci nebo
- b) svou činností narušuje politiku Národní fronty anebo
- c) byl pravoplatně odsouzen pro trestný čin.

Jde-li však o poslance Sněmovny národů Federálního shromáždění, rozhoduje o zproštění příslušná národní rada; jde-li o poslance Sněmovny lidu federálního shromáždění, rozhoduje tato sněmovna.

(2) Jde-li o zproštění funkce poslance místního národního výboru, je orgánem, který podává návrh podle odstavce 1, příslušný okresní orgán Národní fronty.

§ 4

Zánikem funkce poslanec národní rady, který je poslancem Sněmovny národů Federálního shromáždění, zaniká i jeho funkce poslance této sněmovny.

§ 5

Nedotčeny zůstávají předpisy o doplňovacích volbách a o odvolávání poslanců voliči.

§ 6

Volební období Nejvyššího soudu, krajských, okresních a vojenských soudů končí dnem, který stanoví ústavní zákon o soudech a prokuraturách (čl. 145 úst. zák. č. 143/1968 Sb.).

§ 7

Ústavní zákon č. 112/1967 Sb., o skončení volebního období Národního shromáždění, Slovenské národní rady, Nejvyššího soudu, krajských, okresních a vojenských soudů a ústavní zákon č. 83/1968 Sb., o skončení volebního období národních výborů, Národních shromáždění a Slovenské národní rady, se zrušují.

§ 8

(1) Tento ústavní zákon nabývá účinnosti dnem vyhlášení.

(2) Ustanovení § 1 až 4 pozbudou účinnosti dnem, kdy budou provedeny všeobecné volby do zastupitelských sborů, nejpozději dnem 31. prosince 1971.

D ů v o d o v á s p r á v a ²

Obecná část

Současná vnitropolitická situace a naléhavá potřeba řešit nahromaděné problémy v určitém pořadí nedávají možnost odpovědně zabezpečit průběh voleb do všech zastupitelských sborů i soudů v termínu, stanoveném ústavními zákony č. 83/1968 Sb. a č. 112/1967 Sb., tj. do konce tohoto roku. Řešení složité situace, v níž se naše společnost nachází, tak, jak se vyvinula v průběhu posledních let, vyžaduje ještě určitý čas.

Předpokládá se, že se k přípravě voleb přistoupí po XIV. sjezdu strany, který má být svolán v roce 1970 a po národních sjezdech, které budou na XIV. sjezd KSČ navazovat. Toto posunutí termínu všeobecných voleb a prodloužení funkčního období zastupitelských sborů a soudů vyžaduje řešit v ústavním zákoně i další s tím souvisící problémy. Ústavní zákon proto upravuje pro tuto přechodnou dobu zvláštní způsob doplňovací volby poslanců, popř. podmínky, za nichž může být poslanec zproštěn své funkce, a to odlišně od dosavadní právní úpravy. Opatření uvedená v tomto ústavním zákoně nebudou klást nároky na státní rozpočet.

Zvláštní část

K § 1

Návrh – obdobně jako dosavadní prodloužení provedená zákony č. 112/1967 Sb. a č. 83/1968 Sb. – doporučuje stanovit nejzazší mez konání příštích voleb určitým datem, a to dnem 31. prosince 1971. Zároveň se přijímá zásada dosavadních ústavních zákonů prodlužujících volební období, že v tomto období není třeba provádět doplňovací volby podle příslušných volebních zákonů, pokud stanoví povinnost vypsát volby do určitého termínu po uprázdnění funkce poslance.

[...]^a

K § 4

Zásada, že zánikem funkce poslance národní rady, který je poslancem Sněmovny národů Federálního shromáždění, zaniká i jeho funkce poslance této sněmovny, vychází z ustanovení čl. 147 ústavního zákona o československé federaci, podle něhož - dokud nebude celé federální shromáždění zvoleno přímou volbou – „volí poslance Sněmovny národů Česká národní rada a Slovenská národní rada, a to ze svých členů, kteří nejsou poslanci Národního shromáždění“ (nyní Sněmovny lidu).

[...]^b

K § 8

Ustanovení o doplňování zastupitelských sborů a zprošťování jejich členů funkce jsou výslovně v návrhu ústavního zákona časově omezena na přechodnou dobu, vymezenou dnem, kdy budou provedeny všeobecné volby do zastupitelských sborů. Tím se vyjadřuje mimořádný charakter těchto opatření.³

Prameň: SNA, f. *Predsedníctvo SNR 1969–1988, kr. 12, zasadanie 13. 10. 1969. – Cyklostyl, 7 s. Ústavný zákon pozri: Sbíрка zákonů Československá socialistická republika Česká socialistická republika Slovenská socialistická republika. Ročník 1969. Částka 38, s. 413 – 414. – Tlač, 2 s.*

- a Vysvetlenia k § 2 o možnosti doplnenia zastupiteľských zborov, obdobne podľa § 3 o odvolávaní poslancov.
 - b Vysvetlenia k § 5 a 6 o odvolávaní poslancov, ktorí sú zároveň vo FZ a v národných radách, § 7 o určení volebného obdobia sudcov.
- 1 Pozri Stanovisko Ústavno-právneho výboru SNR z 12. októbra 1969 (predniesol jeho predseda dr. Kamil Brodzanský), k vládnemu návrhu Ústavného zákona o predĺžení volebného obdobia národných výborov, národných rád a Federálneho zhromaždenia, Najvyššieho súdu, krajských, okresných a vojenských súdov, ktoré nasledovalo po uznesení Predsedníctva SNR č. 79/1969, ktorým návrh zákona schválilo. V stanovisku sa uvedlo, že výbor: „*Vychádzajúc zo súčasnej zložitej politickej situácie v štáte a z posúdenia predpokladov i podmienok jej úplnej konsolidácie, navrhuje sa najmä:*
a/ opätovné predĺženie volebného obdobia všetkých zastupiteľských zborov s rámcovým ohraničením termínu pre vykonanie všeobecných volieb až do konca roku 1971, ako aj predĺženie volebného obdobia všetkých súdov;
b/ zakotvenie zásady dopĺňovania zastupiteľských zborov, pokiaľ sa z akéhokoľvek dôvodu funkcia poslanca uprázdni a riadny chod zastupiteľského zboru to vyžaduje, kooptáciou na návrh príslušného orgánu Národného frontu, s pripustením alternatívnej možnosti vykonania dopĺňovacích volieb;
c/ rozšírenie spôsobu i dôvodov, no základe ktorých môže dôjsť k zániku funkcie poslanca a prenesenie rozhodovania o konkrétnych otázkach ďalšej existencie určitého volebného mandátu v podstate na príslušný orgán Národného frontu a na samotný zastupiteľský zbor.“ Výbor navrhol upresnenia § 2 a § 5. In: SNA, f. Preds. SNR 1969 – 1988, zasadanie 13. 10. 1969, kr. 12, Uznesenie Preds. SNR č. 79, č. sp. 3551/1969.
 - 2 Ústavný zákon č. 117/1969 Zb. sa stal právnou platformou pre politické čistky v štátnych orgánoch a spôsobil ďalšie oddialenie volieb. Nariadenie pozri GRONSKÝ, Ján: *Komentované dokumenty k ústavným dejinám Československa. Sv. III. 1960 – 1989*. Praha, Univerzita Karlova v nakl. Karolinum 2007, s. 269-271. Editor uvádza, že za schválenie zákonného opatrenia hlasovali poslanci oboch snemovní jednomyseľne, vrátane A. Dubčeka. Editor označil hlasovanie 15. 10. 1969 za „kvintesence zbabělého oportunizmu“ v dejinách čs. ústavných dejín. Zákon podporoval normalizačnú líniu KSČ a čistky tiež zákonné opatrenie Predsedníctva FZ ČSSR č. 99/1969 z 22. 8. 1969. O udalostiach v auguste 1969 podrobne TŮMA, Oldřich: *Srpen '69. Edice dokumentů*. Praha, Maxdorf 1996. O normalizačnej línii KSČ v oblasti štátu podrobne RYCHLÍK, Jan: *Rozpad Československa: Česko-slovenské vzťahy 1989 – 1992*. Bratislava, AEP 2002, s. 15-65. K čistkám v štátnych orgánoch pozri ŽATKULIAK, Jozef: Deformácie ústavného zákona o československej federácii po októbri 1968. In: *Historický časopis*, 1992, roč. 40, č. 4, s. 473-486, MAŇÁK, Jiří: *Čistky v Komunistické straně Československa 1969-1970*. Praha, Sešity ÚSD AV ČR, Sv. 28., 1997, ŽATKULIAK, Jozef: Úsilie o liberalizáciu verejnej správy 1967–1968. Politická „pacifikácia“ národných výborov 1969–1970. In: LALUHA, Ivan – PETROVIČOVÁ, Eleonóra – PEKNÍK, Miroslav (eds.): *Alexander Dubček – politik, štátnik, humanista*. Bratislava, Ústav politických vied SAV – Inštitút ASA vo vyd. Veda 2009, s. 175-179. Český historik a politológ Milan Otáhal v rámci charakteristiky komunistického režimu v období tzv. normalizácie uviedol okolnosti prijatia sociálnej dohody, ktorou si režim chcel verejnosi akosi „odkloniť“ od možnosti vecného zasahovania do politiky a sústrediť ju tak na formálny súhlas s ňou. In: KOČIAN, Jiří a kol. (ed.) *Slovníková příručka k československým dějinám 1948–1989*. Praha, ÚSD AV ČR 2006. Na internete: www.usd.cas.cz/cs/stranky/publikace/elektronicke-publikace/Prirucka_48-89.pdf, s. 38-39. Kľúčový bodom k tomu však bola okupácia ČSSR a sovietska prítomnosť. Český filozof a politik Ivan Sviták vo svojej prednáške vo Viedni 21. 7. 1969 *Cesta na měsíc*, v rámci rozboru „československej demokratickej revolúcie“, táto sa dostáva pri praktických opatreniach, ktoré zasahujú „*samu strukturu daného systému*“ do rozhodujúcej krízy. A napomohla naša nasledujúca „zkušenosť“ hovorí o tom, že: „*vojenská intervence zastaví revoluční proces a znemožní strukturálních reforem, ale latentní krizi režimu prohloubí*“. Okupácia rozdrvila ilúzie o budovaní socializmu s ľudskou tvárou a štruktúrálné reformy v Európe narazili „*tankové kolony mocenské elity SSSR*“. In: SVITÁK, Ivan: *Kulatý čtverec. Dialektika demokratizace: úvahy a statě, články z let 1968 – 1969*. Praha, Naše vojsko 1990, s. 230-235, 238-240.
 - 3 Politickou platformou pre politické čistky sa stalo septembrové zasadanie ÚV KSČ. Podrobne VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír (eds.): *Komunistická strana Československa. Normalizace (listopad 1968 – zří 1969)*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967- 1970. Díl 9/4 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2003, s. 497-602. Závěry zasadania podporili celoštátna porada zástupcov národných výborov 11. - 12. 11. v Prahe a celoslovenské stretnutie

zástupcov vlády a NV v Bratislave 19. - 20. 11. 1969. In: *Národní výbory*, 1969, č. 24, 25, 26., 1970. Tiež pozri dokumenty z 12. 11. 1969, 15. 4., 24. 6. 1970, v porovnaní s dokumentmi o hodnotení čs. federácie zo 14. 10., 19. a 27. 11. 1969.

1969, 14. október, Praha. – **Materiál vlády ČSR Zhodnocení zkušeností z aplikace ústavního zákona o čs. federaci a návrh stanoviska vlády ČSR k úpravě kompetence federálních a národních orgánů (návrh).**¹

[...]ª

1. Pojetí československé federace

Rozhodnutí o vytvoření československé federace vycházelo z politické koncepce, že základem ČSSR je dobrovolný svazek dvou rovnoprávných národních států, které mají svou vlastní suverenitu. Obě národní republiky mají proto svou originální působnost, jejíž část svěřují buďto zcela nebo z části do působnosti federace. Přitom platí, že veškerá působnost, která není taxativně svěřena do výlučné působnosti ČSSR nebo do společné působnosti ČSSR a obou republik, patří do výlučné působnosti ČSR a SSR. Do výlučné působnosti federace svěřil ústavní zákon věci zahraniční politiky, národní obrany, federálních státních hmotných rezerv a federálního zákonodárství a správy. Do společné působnosti federace a obou republik patří zejména věci plánování, financí, věci cenové, vnitřního pořádku a bezpečnosti státu a věci týkající se v zákoně vyjmenovaných odvětví národního hospodářství. Z těchto společně vyjmenovaných působností vykonávají orgány federace jen tu, kterou ústavní zákon taxativně uvádí.²

Model federativního uspořádání dále vycházel z pojetí ekonomické reformy, zejména z oslabené úlohy státního plánu a odpovědnosti centra za přímé řízení ekonomiky a z předpokladu rychlého rozvoje socialistických tržních vztahů, který by v relativně krátkém čase objektivně působil na většinu ekonomických kategorií, např. na ceny, mzdy apod. a který by si vynucoval objektivně nutné integrační procesy.³

Na základě uvedených předpokladů byla rovněž koncipována působnost národních a federálních orgánů. Nepředpokládal se široký okruh problémů, o kterých by mělo rozhodovat federální centrum. Hlavní váha rozhodování měla být v orgánech národních republik. Národní státy měly do federální sféry převést jen ty kompetence, které přesahovaly jejich možnosti nebo jejichž jednotný výkon z hlediska řádného fungování federace byl zcela nezbytný. O operativním rozhodování a řízení na úrovni federace se prakticky neuvažovalo.

V tomto duchu byly kromě zákona o čs. federaci připravovány i další předpokládané zákony, např. zákon o plánování, o státním rozpočtu, o měnovém a bankovním systému atd., a především zákon o působnosti federálních ministerstev a federálních výborů, tzv. kompetenční zákon,⁴ který by měl doplnit ústavní zákon o čs. federaci a vymezit působnost nejen mezi federálními ministerstvy a výbory navzájem, ale nepřímo i po vertikální linii, tj. vůči příslušným orgánům republik. Současně měl stanovit působnost federálních orgánů při vydávání obecně závazných právních předpisů. Návrh tohoto zákona předložila federální vláda Federálnímu shromáždění, nebyl však dosud projednán, takže kompetenční vztahy mezi federálními orgány a orgány republik zůstávají nadále otevřené a jsou vážným zdrojem nedostatků v práci těchto orgánů.

2. Zkušenosti z aplikace ústavního zákona o čs. federaci

Výše uvedené pojetí čs. federace zejména v oblasti řízení národního hospodářství mělo za následek oslabení centrálního řízení. Byl např. rozrušen vertikální systém řízení, zejména byla oslabena pravomoc odvětvových ministerstev, které nebyly pojaty jako stupeň říze-

ní a plánování, přitom však měly vést odpovědnost za rozvoj příslušných odvětví, generálních ředitelství atd. Do značné míry mechanická aplikace politických principů federalizace do ekonomické oblasti přinášela místo zdůraznění jednoty celostátní ekonomiky takové tendence, které by ve svých důsledcích mohly vést k vytváření dvou nezávislých národních ekonomik.

K oslabení centrálního řízení došlo ovšem i z dalších důvodů. Např. už z toho prostého faktu, že uskutečněním federalizace vznikla vlastně tři řídicí centra (vlády, ministerstva atd.) s diferencovanou působností, což samo osobě zkomplikovalo soustavu státních orgánů. Navíc, k tomu v dosavadním období přistupovalo hledání nových cest a způsobů řešení celostátních i národních problémů, nových cest informací a nového mechanismu zacházení s nimi, a to při neexistenci původně předpokládaných prováděcích zákonů k ústavnímu zákonu o čs. federaci, který je nutně rámcový a jeho výklad není vždy jednotný.⁵

V kompromisních řešeních, k nimž nutně dochází, je třeba spatřovat jednu ze základních příčin dnešní faktické triplicity působnosti různých orgánů. Na národní úrovni byly rozvinuty, někdy až zbytečně, činnosti paralelní s těmi, které z hlediska jednotnosti ekonomiky celé ČSSR musí být nutně vykonávány na úrovni federace. Jde např. o některé činnosti v oblasti cenové, mzdové, sociální a technické politiky. Na druhé straně v některých oblastech, kde souběžná činnost na federální a národní úrovni je nesporná (např. oblast plánování), se dosud nepodařilo v plném rozsahu nalézt metody zajišťující plynulost a návaznost prací a racionální uspořádání pracovních vztahů mezi příslušnými orgány.

Určité nedostatky nutno přičíst i krátkému časovému trvání čs. federace s nezbytnými průvodními jevy určité dezorientace, budování nových orgánů, osvojování nových pracovních postupů, navazování kontaktů osobních i institucionálních, ovlivněných také poměrně častými personálními změnami, nehledě na celkovou minulou politickou situaci u nás. To vše ovlivňovalo nepříznivě konsolidaci československého národního hospodářství.

I když by uvedené skutečnosti neměly svádět ke zjednodušené generalizaci a k připisování potíží v ekonomice na vrub federalizaci, ale ani obráceně k připisování nedostatků federalizace na vrub naší ekonomické situaci, nelze přehlédnout fakt, že současný pohled na zkušenosti z federalizace a hodnocení jejího uvádění do života je v prvé řadě ovlivněn vážnou situací v celém našem národním hospodářství, zdoluhavostí a institucionálními komplikacemi při jejím řešení.⁶

Obecně lze říci, že v důsledku současných obtíží se těžiště řízení a rozhodování přesouvá z dlouhodobého na operativní, pro které je dosavadní úprava kompetencí a institucí někdy těžkopádná. Přesun se projevuje např. v tom, že v plánování spočívá hlavní váha v ročních plánech; bylo nutno dočasně přejít na konkrétní rozdělování mnohých výrobků (např. uhlí), určování odbytových cest, podchycování hmotných potřeb a zdrojů. V ekonomických nástrojích nemají již tu závažnost dlouhodobě působící stabilizované nástroje (např. daně), v cenové politice bylo nutno přejít na značně centralizované operativní rozhodování a na kontrolu cen, stejně jako ve mzdové politice.

I když tento stav není pochopitelně ideální a je spíše výsledkem nutnosti než koncepčního řešení, má to nutně své důsledky i pro oblast kompetenčního a institucionálního uspořádání národních a federálních orgánů. Je totiž nezbytné řešit složitou otázku operativního řízení a rozhodování, které bylo zatím předpokládáno nanejvýše na úrovni národních vlád a jejich orgánů. U federálních orgánů se předpokládala řešení koncepční, popř. forma zákonů a jiných zásadních obecných úprav, pro jejichž přípravu zvolená procedura i když zdoluhavější, mohla vcelku vyhovovat. Během příprav těchto norem a koncepcí mohla být

totiž ujasněna vzájemná stanoviska, mohly být odstraněny rozpory a mohlo být přihlédnuto ke všem opodstatněným připomínkám.⁷

Posunem řízení a rozhodování do oblasti operativy vznikají v současné době zákonité tendence přesunu rozhodovací pravomoci z národních orgánů na orgány federální – a i v oblasti řízení výrobní základny – a zároveň snahy faktického nebo i legislativního zakotvení vztahů nadřízené a vrcholové kompetence federálních orgánů vůči orgánům národním.

V konkrétním rozhodování se do federální pravomoci víceméně fakticky přesunuly již otázky cenové a obdobný tlak lze pozorovat i v oblasti mzdové. Např. federální ministerstvo práce a sociálních věcí připravuje některé mzdové předpisy jako federální s platností i pro podniky řízené národními ministerstvy. Jde přitom o konkrétní mzdový předpis (např. příprava novelizace vyhlášky č. 131/67 Sb., o prohloubení hmotné zainteresovanosti a odpovědnosti vedoucích pracovníků; řešení náhrad cestovních výdajů pro stavebnictví apod.). Do působnosti federace patří však z této oblasti jen celostátní koncepce mzdové politiky a zásady ekonomických nástrojů regulace mzdového vývoje. Jsou však i příklady opačného druhu, které svědčí o značné neujasněnosti těchto otázek, např. zákon o dodatkovém odvodu z přírůstků mezd (č. 78/1969 Sb.) byl vydán jako zákon národní, ačkoliv jde o celostátní ekonomický nástroj regulace mezd. Navíc v tomto případě vznikají i praktické pochybnosti, zda tento zákon zavazuje podniky (organizace) řízené federálními orgány.

Uvedené centralizační tendence by se postupně mohly dotknout vlastních základů federativního uspořádání státu, i když je nesporné, že některé z nich mají své racionální jádro. Česká vláda vyjádřila v tomto směru své stanovisko např. k řízení železniční dopravy.

Svízelná hospodářská situace nutí i všechny zúčastněné partnery hledat východisko i při existenci platné zákonné úpravy. Základní a zatím nejúčinnější cestou je úsilí o prohloubení vzájemné spolupráce a koordinace všech zúčastněných orgánů. Sám život nutí zainteresované orgány, aby zavíraly dohody o vzájemné spolupráci, o společném postupu, konsultovaly své návrhy již v období přípravných prací. Typickým důkazem je dohoda o spolupráci všech tří vlád, pravidelné schůzky federálních a příslušných národních ministrů a vzájemně uplatňované členství v koordinačních, pracovních i institucionálních orgánech (např. ve federálních výborech jsou zástupci federálních i národních orgánů, členy Hospodářské rady ČSSR jsou i místopředsedové národních vlád apod. Nejnovějším důkazem je i skutečnost, že místopředsedy federální vlády byli jmenováni předsedové, obou národních vlád, i když možnosti tohoto personálního uspořádání nejsou zatím zřejmě dořešeny, neboť úloha předsednictev vlád není zatím podložena ústavním zákonem a její funkce v současné době může být jen pracovní, poradní a koordinační, nikoliv rozhodovací.⁸

[...] ^b

Přitom, je však současně zřejmé, že se k odstranění některých nedostatků nevyužívá ani možnosti dosavadního ústavního zákona a kompetencí, které federálním orgánům přiznává. Např. podle čl. 24 mohou federální orgány upravovat i způsob řízení hospodářských organizací a hospodářské vztahy mezi nimi. Takové úpravy však dosud vydány nebyly, i když patrně jejich obsah by dnes byl jiný než v době schvalování ústavního zákona. Toto nevyužívání kompetencí federace je ovlivněno jistě také zpožděním přípravy mnohých zásadních norem (např. o plánování atd.) a rovněž tím, že nebyl schválen kompetenční zákon, který by vytvořil předpoklad pro přesné vymezení funkce ústředních federálních orgánů a že neexistují rovněž legislativní pravidla, která by řešila možnosti odstranění komplikací a průtahů při projednávání zásadních opatření, zejména legislativních návrhů.⁹

Závěrem je možno konstatovat, že uvedená problému a nedostatky svědčí o tom, že přijatá koncepce úlohy federálních orgánů a orgánů republik v rozhodování ekonomických otázek a řízení národního hospodářství je zejména z hlediska současných podmínek složitá a těžkopádná. Objektivně proto vystupuje požadavek upevnování jednotného řízení společnosti orgány socialistického státu a zejména požadavek jednotného plánovitého řízení ekonomiky a posílení vlivu federálních hospodářských orgánů na rozvoj čs. ekonomiky, relativně silného federálního rozpočtu, uspořádání bankovní soustavy v souladu se zájmy dalšího rozvoje integrované čs. ekonomiky, jednotné soustavy sociálně-ekonomických informací, posílení vlivu federálních orgánů na zahraniční obchod, na regulaci trhu potravin a konečně požadavek národní i celostátní integrace podniků. Tento požadavek nalezl svůj odraz v realizační směrnici květnového pléna ÚV KSČ, které tvoří základní politické východisko pro dořešení dosud otevřených otázek federativního uspořádání našeho státu. Realizační směrnice květnového pléna ÚV KSČ proto rovněž tvoří základnu z níž vláda ČSR přistupuje k hodnocení poznatků a zkušeností z dosavadního období uvádění čs. federace v život a k formulování vlastního stanoviska k návrhům na konkrétní řešení existujících problémů.

3. Návrh vlády ČSR na řešení problémů federalizace v současném období¹⁰

Dosavadní zkušenosti s řízením národního hospodářství v podmínkách federalizace ukazují některé vážné slabiny federalizované státní správy. V zájmu upevnění jednotného řízení společnosti a posílení úlohy socialistického státu dochází vláda ČSR k závěru, že je nutné účelně posílit vliv federální vlády v řízení národního hospodářství. Správná a nezbytná snaha po upevnění jednotného celostátního řízení ČSSR zejména v oblasti ekonomiky je v některých případech různě vykládána a realizována a dochází k jednostranným tendencím posunout konkrétní rozhodování a řízení výrobně-technické základny alespoň v některých oblastech do federální roviny.

V tomto smyslu je pro národní vlády neúnosná především snaha o podřízení národních ministerstev pravomoci federálních orgánů v oblasti společné kompetence národních i federálních orgánů. Unitaristické tendence těchto záměrů skrývají v sobě vážné nebezpečí značně komplikovaných funkcionálních vztahů, neboť ve svých důsledcích vedou k systému dvojípodřízenosti národních odvětvových orgánů, a to jednak ke svým národním vládám, jednak k příslušnému odvětvovému federálnímu výboru.¹¹

Dále se u federálních orgánů projevuje snaha zatlačit národní orgány do sféry výlučné operativy. Vychází se přitom z nesprávné interpretace ústavního zákona v tom, že koncepce a zásady jsou v záležitostech společné kompetence věcí federace, kdežto provádění a výkon vždy věcí republik. Zde nejde jen o to, že se v těchto tendencích nadřizuje forma obsahu, ale jde o přístup k základním principům čs. federace a národní státnosti vůbec. Vymezit národním vládám působnost především ve sféře operativy znamená nejen postupně odsoudit národní orgány do role analogické bý. Sboru povereníků, ale dokonce je postupně dostat do postavení formálních reprezentantů výkonné moci české a slovenské národní státnosti.

Při plném respektování efektivní nutnosti posílení vlivu federálních orgánů, zdůrazňuje proto vláda ČSR požadavek jeho funkční účelnosti a rozsahu, neboť u vědomí své ústavní odpovědnosti za řízení národní ekonomiky nemůže abstrahovat od současných realit a nezbytnosti dostatečného prostoru pro realizaci vlastní hospodářské politiky.

Vycházejíc z těchto základních postulatů považuje vláda ČSR zároveň za rozhodující jakou formou bude vliv federálních orgánů posílen. Nabízejí se v podstatě 2 alternativy:¹²

1. přímou formou

- a) institucionálním řešením podřízenosti národních ministerstev pravomoci federálních orgánů, nebo,
- b) posunem výkonné moci národních orgánů do sféry výlučné operativy, nebo:

2. nepřímou formou

- a) posílením integrační úlohy federální vlády v plánovací sféře při respektování úlohy v státního plánu jako základního nástroje řízení národního hospodářství ČSSR,
- b) podřízeností národních orgánů základním zásadám a normám ekonomických pravidel a nástrojů vyhledávaných federálními orgány a závazným pro celé území federace.

ad la) **Přímá forma posilování vlivu centrálního řízení** na rozvoj čsl. ekonomiky cestou podřízování některých odvětví národního hospodářství pravomoci federálních orgánů má zřejmě své racionální jádro tam, kde jde o celostátní integrované odvětví (doprava, spoje, energetika) a kde racionální řízení jde nad reálné možnosti národních vlád. Tato odvětví by bylo vhodné vyčlenit z národní kompetence a přeřadit do výlučné správy federace – pochopitelně s následnou kvantifikací věcných i finančních vazeb na hospodářské plány národních republik.

V podstatě je několik možností např.:

- 1) plně podřídit vybrané jednotky federálním orgánům a vyčlenit je také z národních rozpočtů, a to jak na straně příjmů, tak na straně výdajů,
- 2) vytvořit určité dvojí začlenění a dvojí podřízení těchto jednotek. Přitom by bylo možno např. podřídit tyto jednotky federálním orgánům ve věci hmotného rozvoje aniž by přitom byly vyloučeny např. jejich daně z rozpočtů příslušných národních republik,
- 3) ponechat přísl. jednotky v kompetenci těch národních republik, kde má sídlo jejich vedení s tím, že ve státním plánu budou pro ně v potřebném rozsahu odděleně dohodnuty úkoly popř., že se stanoví zásada povinné koordinace základních řídicích aktů týkajících se těchto jednotek s federálním ministerstvem, které podle potřeby přízve i orgány druhé národní republiky, takže by se plán a úkoly ukládaly vždy až po projednání s federálním odvětvovým orgánem.

Tuto otázku však nelze řešit obecně ale jen na základě konkrétního rozboru charakteru jednotlivých oborů. V této souvislosti jde především o úseky odvětví národního hospodářství kde proces technické a technologické integrace dosáhl vysokého stupně.

Sem patří bezesporu

- železniční, letecká a námořní doprava,
- spoje,
- energetika.¹³

Je dále možné posoudit podřízenost federálním orgánům i v řízení dalších odvětví, především kapitálově velmi náročných s vysokou mírou podnikatelského rizika např. těžba uhlí, plynárenství (které i z technologického hlediska je účelné řídit centrálně), apod.

Konečně je prakticky možné v souladu s výše uvedenými alternativami zvážit možnost větší ingerence federálních orgánů v případě některých podniků s vysokým stupněm zespoledenštění výroby přičemž by ostatní podniky těchto odvětví byly plně řízeny národními orgány. Šlo by o podniky kapitálově náročné, se širokým okruhem spotřebitelů (zásobující celý stát), např. toho typu jako jsou hutní podniky, podniky těžkotonážní chemie, n. p. Slovnaft Bratislava, těžkého strojírenství (např. ZVIL Plzeň), většina podniků zahraničního obchodu a pod.

Značně odlišná je však situace u ostatních odvětví. Zde unitaristické tendence v sobě skrývají vážné nebezpečí značně komplikovaných funkcionálních vztahů, neboť, jak bylo

uvedeno, ve svých důsledcích vedou k systemu dvojí podřízenosti národních odvětvových orgánů: jednak jejich národním vládám, jednak příslušnému federálnímu ministerstvu (výboru). Činnost těchto národních orgánů musí být pochopitelně centrálně ovlivňována a koordinována prostřednictvím zásad, norem a nástrojů vydávaných federálními orgány. Pokud by však podřízenost národních odvětvových orgánů orgánům federálním přesáhla rámec zásad a racionální celostátní koordinace – vzniká vážný problém následné vazby na podnikovou sféru a následné možnosti realizace národní hospodářské politiky vůbec.

(V systému dvojí podřízenosti národních ministerstev a v podmínkách integrované a jednotné celostátní hospodářské politiky vyplývá z logiky věcí, že federální orgány budou na sebe strhávat integrační funkci nejen v oblasti ústavním výkonem jim vymezené, ale i v oblasti operativního řízení, a konkrétního rozhodování v oblasti rozvoje výrobně technické základny vůbec. Takto pojatá integrační funkce federálních orgánů by ovšem zákonitě vedla k oslabování vládního systému národních republik. Vlády národních republik by tak mohly být zatlačeny do jisté nežádoucí role bezmocných registrátorů dynamiky společenského rozvoje, do role orgánů, které sice budou připomínkovat národohospodářské plány rozvoje, ale které nebudou mít pro jejich aktivní tvorbu a především pro jejich realizaci ani dostatek autority, ani náležitý prostor a reálné možnosti).

ad lb) **Posun výkonné moci národních orgánů do sféry výlučné operativy**, při formálním, ponechání dosavadního institucionálního systému decentralizované státní moci federace, je alternativou s vážným politickohospodářským dopadem. Vymezit národním vládám působnost především ve sféře operativy znamená postupně tlačit národní vlády do úlohy formálního a zbytečného mezičlánku státní výkonné moci, neboť operativa řízení by totiž mohla být efektivněji prováděna přímo z federálních ministerstev a výborů. Za těchto podmínek by ovšem národní vlády těžko mohly převzít ústavní odpovědnost za správu národních republik, neboť ta je podmíněna existencí základních předpokladů, v nichž možnost tvorby a realizace vlastních záměrů a rozvojových plánů hraje roli prvořadou.

Z uvedeného důvodu zastává vláda ČSR názor, že jednotná a integrovaná ekonomika federace vyžaduje stanovení a závazné určení základních zásad a nástrojů řízení pro řízení celé federace a přisuzuje tudíž federálním orgánům roli gestora při jejich stanovení. S využitím těchto zásad a nástrojů budou muset národní orgány operativně řídit a usměrňovat rozvoj svých národních ekonomik. Na druhé straně však toto řízení musí rovněž vycházet z vlastních konkrétních záměrů a plánu rozvoje národních republik, byť předem zkonfrontovaných a usměrněných k optimálnímu rozvoji celé federace. To znamená, že národní orgány, dříve nežli na sebe převezmou úlohu realizátora musí mít právo rovnoprávně se podílet na přípravě koncepcí společenského a ekonomického rozvoje Československa, hájit zájmy republik, které zastupují při přípravě těchto koncepcí a stanovení obecně platných zásad a směrnic, a pak teprve mohou plně nést odpovědnost za zajišťování jejich realizace.

Z toho co bylo uvedeno je zřejmé, že vláda ČSR chce pozitivně přistupovat ke všem formám účelného posilování federace a účinnosti centrálního řízení. Zdůrazňuje však, že nemůže, souhlasit s prostým pragmatickým přístupem k přímým formám posilování vlivu federálních orgánů na rozvoj čs. ekonomiky neboť je za podmínek nutně vedoucích k oslabování vládního systému národních republik problematický a ve své podstatě z hlediska české a slovenské státnosti neúnosný.

ad 2) Z uvedeného důvodu vidí vláda ČSR největší možnosti účinného posílení federace v používání nepřímých forem uplatňování federálního vlivu tzn.

- a) prostřednictvím integrační funkce federální vlády v systému plánování rozvoje národního hospodářství,
- b) v koordinaci rozhodovacího procesu a řízení,
- c) prostřednictvím integrační funkce v tvorbě zásad, norem a nástrojů řízení závazných pro celou oblast hospodářské politiky federace.

Integrační funkce federální vlády v systému plánovitého řízení.¹⁴

Praktická aplikace této nepřímé formy byla až dosud silně omezena, neboť v podmínkách obecného podcenění úlohy a významu státního plánu se vliv státu přes plán mohl uplatnit jen ve velmi omezené míře. V nových podmínkách zesílené úlohy státního plánu jako základního koncepčního a koordinujícího nástroje řízení národního hospodářství vzniká náležitě rozsáhlý prostor pro účinně zesílení vlivu federální vlády, aniž by přitom muselo nezbytně docházet k nežádoucímu oslabování vlivu a autority vlád národních.

Za tím účelem bude ovšem nutné najít vhodnou formu sestavování hospodářských plánů federace a v nich fixace specifiky české a slovenské hospodářské politiky. Plán zde musí předurčovat především optimální celospolečenský vývoj vycházející z racionálního rozvoje celého hospodářství. K tomu, aby předurčoval skutečnou optimální vývoj v celostátním rozsahu je ovšem třeba, aby plně zajistil zároveň optimální rozvoj výrobních sil v obou národních ekonomikách. Za tím účelem bude třeba řešit nejen základní otázky postavení plánu a jeho funkce, rozsah závazných úkolů, priorit a vazby s ekonomickými podmínkami, ale i vlastní styl a formy plánovací praxe s ohledem na nezbytnou koordinaci v horizontální a vertikální rovině, časovou návaznost, možné korekce a pod.¹⁵

Plánovací práce v nových podmínkách bude muset zřejmě probíhat ve všech fázích zpracování v obou polohách; ve federální i národní. To znamená, že na základě politicko-ekonomických záměrů strany v rozvoji společnosti by měla všechna tři plánovací centra rozpracovat základní koncepci rozvoje hospodářství na federální a národní úrovni (předem v hrubých rysech vybilancovanou s odvětvovými a průřezovými orgány svých vlád). Nástin hrubé koncepce by mohl být podroben vzájemné konfrontaci a oponentuře všech tří zúčastněných partnerů. Tato oponentura, probíhající nejen po globální, ale i odvětvové linii, by pod integrační (tzn. vedoucí) funkci federálního ministerstva plánování měla určit v účelných variantách základní cíle proporce a zaměření plánu a rozsah nezbytných vazeb a prostředků a pod.¹⁵

Na základě rozhodnutí (přijaté vládou ČSSR po dohodě s vládami republik), by měla přistoupit všechna plánovací centra k podrobnému rozpracování střednědobých plánů rozvoje. Toto studium plánovací práce by mělo mít již závaznou konvergenci k celospolečenskému zájmu. Po jeho ukončení by se plány opět vrátily k vzájemné konfrontaci a schválení politickými orgány a byly po nezbytných úpravách (v zájmu obecné i dílčí racionality celostátního i národního rozvoje) vyhlášeny v závazné formě pro všechny zúčastněné strany.

Prováděcí plány vycházející z perspektivních plánů rozvoje a dodržující stanovené limity, vazby, proporce i návaznosti by se již měly stát výlučnou záležitostí jednotlivých státních orgánů v rámci ústavním zákonem určené působnosti a předem vymezené pravomoci. Funkce, pravomoc a odpovědnost národních vlád by přitom měly vycházet ze zásad zpracovaných v návrhu usnesení vlády ČSR o zvýšení úlohy a odpovědnosti ústředních orgánů státní správy ČSR v řízení národního hospodářství a o posílení úlohy státního plánu.

Realizaci těchto zásad by mohla být řešena i základní otázka akcentace koncepční práce a operativy v jednotlivých orgánech vládní moci. Tvorba koncepcí musí být základní součas-

ť hospodářské politiky nejen federálních, ale ve stejné míře i národních orgánů státní moci! Z ní se musí odvíjet operativa ve všech oblastech vymezené pravomoci v národní i federální sféře. Operativa národních orgánů by měla vycházet z národohospodářských plánů a směrem k podnikové sféře zajistit realizaci záležitostí a úkolů centra. Takto pojatá operativa národních orgánů má své vnitřní oprávnění a logiku, nekomplikuje vztahy a zprostředkovaně řeší i otázku uplatňování federálního vlivu v podnikové sféře.

Uznání integrační role federálních orgánů při sestavování a kontrole plnění národohospodářských plánů, podřízenost národních orgánů základním normám a zásadám ekonomických pravidel a nástrojů závazných pro řízení celého národního hospodářství vymezuje náležitý prostor pro uplatnění rozhodujícího vlivu federálních orgánů na všech úsecích, kde je celostátní rozhodování účelné a žádoucí.

Koordinace rozhodovacího procesu¹⁶

Nepřímá forma posilování vlivu federálních orgánů prostřednictvím zesílené integrační (vedoucí) funkce v plánovacím procesu poskytuje značně široký prostor pro uplatnění účelné centrální moci socialistického státu v řízení národního hospodářství.

Na druhé straně je ovšem třeba si uvědomit, že samotná plánovací sféra nepokrývá plně složitost a komplikovanost našeho společenského vývoje. I při fortifikaci státního plánu jako základního a závazného nástroje řízení dojde k potřebě operativních zásahů a plánem nepředvídaných rozhodnutí některého z orgánů státní moci, které mohou rušivě působit v celkové koncepci plánem předurčené hospodářské politiky. Je rovněž samozřejmé, že při řešení složitých otázek řízení společnosti dochází k rozdílnosti názorů, k rozporným požadavkům a k odlišnému přístupu k řešení řady otázek. K tomu, aby tyto rozpornosti nenarušovaly plynulou dynamiku rozvoje celostátní i národní ekonomiky, je ovšem třeba nezbytné předpoklady pro objektivní regulaci ekonomických rozhodnutí. Tuto nezbytnou regulaci může v podmínkách našeho pojetí federalizovaného státu zajistit pouze důkladná a na nejvyšší míru racionální koordinace záměrů, rozhodnutí a opatření všech orgánů federalizované státní moci.

Při obecně uznání důležitosti a nezbytnosti vzájemné koordinace nabývá ovšem z praktického hlediska zcela mimořádného významu otázka vlastních forem, rozsahu a především předmětu této koordinace. Jde o okruh značně složitých a dosud zcela nezpracovaných otázek. Dosavadní zkušenosti však přesvědčují, že skutečně racionální forma koordinace by se měla v našich podmínkách soustředit především na oblast koordinace koncepcí a záměrů a méně již na oblast konkrétních opatření ze zkoordinované činnosti záměrů a koncepcí vyplývajících. (To by již – na základě zkoordinovaných záměrů – měla spadat pod zodpovědnost jednotlivých orgánů státní moci).

Takto pojaté zaměření koordinace a součinnosti federalizované státní moci vyžaduje ovšem i v této oblasti obecné integrační funkce federálních orgánů. Respektování vedoucí úlohy federálních orgánů v oblasti koncepcí a celostátně platných záměrů vyžaduje ovšem na druhé straně ponechat národním orgánům maximální kompetenci v realizační oblasti těchto záměrů a koncepcí. Jednou z forem, kterou je možno úplně využít k prohloubení vzájemné koordinace práce všech tří vlád, je současná skutečnost, že předsedové národních vlád jsou současně místopředsedy federální vlády. Toto řešení je vhodné a může být i účinné, jestliže budou zpracovány jeho organizační i ústavně-právní důsledky.

Zatím nutno vycházet z toho, že ústavní zákon přiznává vládní pravomoc jen vládám jako sboru, nikoliv jejich jednotlivým členům a že nezná ani institucionální pojem „před-

sednictvo vlády“. Z toho vyplývá, že ani „předsednictvo vlády“ ani místopředsedové vlády a ani předseda vlády nemohou jménem vlády ukládat úkoly jiným orgánům.

Z této situace jsou možná dvě východiska: buďto v souladu s ústavním zákonem koncipovat práci předsedy a místopředsedů vlády (t.j. předsednictva vlády) jako interního pracovního a koordinačního orgánu vlády, jehož hlavním úkolem je připravovat hladký průběh plenárních zasedání vlády, koordinovat v přípravných etapách postup práce zúčastněných orgánů časově i věcně, usilovat o odstranění existujících rozdílných stanovisek apod.; nebo přikročit k úpravě ústavního zákona o čs. federaci a právně zakotvit instituci předsednictva vlády, které by bylo vybaveno i určitou rozhodovací pravomocí. I v tomto případě však vláda ČR má názor, že by pravomoc předsednictva vlády (ať už federální, či národních vlád) neměla být širší než vlády jako sboru. To znamená, že předsednictva vlád by v tomto případě měla rozhodovat o některých běžných, popř. i naléhavých otázkách, ale zásadní věci by měla projednávat a rozhodovat vláda v plénu.

Při obou alternativách nutno vycházet z toho, že místopředseda federální vlády, který je současně předsedou národní vlády, má možnost právě z tohoto titulu účinně koordinovat práci národních vlád a ministrů, nemůže však být z tohoto titulu zavázána vláda ČR jako nejvyšší výkonný orgán státní moci v ČR.

[...]c

Státní řízení v oblasti hospodářské politiky

Racionální řešení účelných forem posilování federalizované státní moci je organicky spjaté s konkrétní formou státního řízení v celé oblasti hospodářské politiky především pak v oblasti cen, zahraničně obchodní politiky, daňové, úvěrové a vůbec finanční soustavy, mzdové a sociální politiky a pod. Ve všech těchto oblastech bude nutné řešit nejen základní otázky kompetenční povahy, ale i otázky účinného stylu práce, věcné a časové návaznosti, racionální součinnosti a koordinace. Nejde zde jen o problematiku operativního řízení; jde především o tvorbu správných dlouhodobých koncepcí a záměrů a z nich odvozenou soustavu řízení a nástrojů k praktické realizaci. K základní vazbě mezi koncepcí a její praktickou realizací dochází především v oblasti hospodářského plánu. Přitom by se měla postupovat podle těchto zásad:

- a) základní proporce i struktura použití nástrojů hospodářské politiky by měla být stanovena v plánu po dohodě národních a federálních orgánů,
- b) obdobně by po vzájemné dohodě měly federální orgány formulovat základní koncepci použití nástrojů (zásady cenové, úvěrové, dotační, obchodní a jiné politiky) pro dané období.

Přitom by bylo zjednodušení celé věci vidět tyto otázky pouze jako technický nebo teoretický problém. Ve skutečnosti jde o složité, ekonomické zájmy a z nich plynoucí střety. Změny cen dotací, přírůžek a srážek apod. vždycky jednou více jednu a jindy druhou národní republiku. Je tedy nutno počítat s tím, že obě republiky budou zainteresovány na tom, aby souhrn těchto opatření byl pro národní oblast co nejpříznivější, což ovšem může být v rozporu s ekonomickou logikou a může vyvolat vleklé spory, které povedou k tomu, že se ztratí vhodná doba pro ta, která opatření. Má-li se tomuto nebezpečí čelit, je nutno vytvořit vhodnou organizaci rozhodovacího procesu. V následující části uvádíme problematiku některých oblastí hospodářské politiky včetně problematiky v oblasti legislativy.

Cenová oblast¹⁷

V podmínkách integrované ekonomiky čl. federace – a v zájmu jejího účinného řízení – hraje mimořádnou úlohu tvorba a zajišťování jednotné cenové politiky. Tato tvorba je v podmínkách federalizovaného státu záležitostí mimořádně složitou a nanejvýše citlivou především s ohledem na následné vazby politiky na oblast národohospodářského plánování, státních rozpočtů, důchodové politiky a životní úrovně ve všech státních útvarech federalizovaného státu.

Není a nemůže být sporu o tom, že jednotný trh vyžaduje jednotně řízenou a prováděnou cenovou politiku. Sporná však i zde může být forma realizace této jednotně řízené politiky. Ta může být uskutečněna např. způsobem v této oblasti vysloveně směřujícím k přímému posílení federálních orgánů, nebo způsobem, který vliv federálních orgánů posílí nepřímou a národním orgánům zároveň ponechá nezbytný prostor k realizaci oblasti hospodářské politiky.

U první alternativy (přímého posílení vlivu federálních orgánů v oblasti cenové politiky) by v podstatě mohlo jít o následující uspořádání okruhu působnosti federálních a národních orgánů v oblasti cenové politiky. (Návrh FMP)

a) Federální cenový orgán řídí cenovou politiku a provádí cenotvornou činnost u všech surovin, materiálů a výrobků, kromě taxativně vymezených oblastí u nichž by cenová tvorba byla v pravomoci národních orgánů.

b) Národní cenové orgány provádějí ve vlastní působnosti cenotvornou činnost u cen místní výroby, místního trhu a služeb včetně kontrolní činnosti, nebo včetně kontrolní činnosti v rámci zmocnění federálním orgánem.

Uvedená alternativa (resp. její určitá modifikace) směřuje k posílení federální moci v oblasti cenové politiky prostřednictvím delimitace federální a národní státní moci. Otázkou zůstává, zda právě tato forma bude formou dostatečně účinnosti. Její zaměření odsuzuje národní orgány vysloveně do oblasti místní a okrajové. Přitom nebere v úvahu skutečnost, že delimitace pravomoci není zde zřejmě to podstatné! (Při uznání integrační funkce federálních orgánů při tvorbě a kontrole národohospodářských plánů se pochopitelně uznává tato funkce nejen v hmotných, ale i hodnotových vazbách a bilancích, v důsledku čehož je při závaznosti plánů řešena otázka jednotného sladěného řízení celostátní i národní ekonomiky i v cenové oblasti).⁴

To podstatné je, že federální orgány by se měly především soustředit na činnost základní, nejdůležitější a nezaměnitelnou – na tvorbu zásad cenové politiky, na koncepční práce v této oblasti vůbec, na tvorbu jednotné soustavy cen a všech atributů (cenových nástrojů), které z této jednotné soustavy vyplývají. Nebudou-li federální orgány aktivní především v této oblasti – nebudou moci cílevědomě prosazovat své záměry ani do plánovací sféry a v důsledku toho, ani do oblasti účinné, promyšlené a jednotné sféry řízení národního hospodářství vůbec.

Jeví se proto nutným zabezpečit, aby ve smyslu ústavního zákona se těžiště práce Federálního výboru pro ceny přeneslo důsledně do oblasti řešení základních problémů s tím, že otázky realizace programů cenové politiky budou zajišťovány národními orgány.

Zahraniční hospodářská politika¹⁸

V této oblasti jde, ve smyslu realizační směrnice květnového ÚV KSČ, především o posílení vlivu státu a federálních orgánů na provádění zahraničního obchodu a zajistit jednotný postup čs. orgánů a podniků na zahraničních trzích. Problematika se zde koncentruje

především na výkon státní moci vůči podnikové sféře a řízení subjektů provádějících dovoz a vývoz, především podniků zahraničního obchodu.

V zájmu jednotného a účinného řízení se prakticky nabízejí zhruba dvě alternativy:

- I. celá činnost zahraničně obchodních vztahů by přešla do výlučně kompetence federálních orgánů (MZO), které by řídily přímo všechny podniky zahraničního obchodu (určitou přesně vymezenou působnost by bylo možno delegovat na úrovni ministerstva obchodu).
- II. Celá činnost zahraničně obchodních vztahů by byla přesně vydelimitována v okruhu federální a národní působnosti, přičemž by bylo účelné:
 - podniky zahraničního obchodu, které zajišťují (zajišťovaly do zřízení federace) dovoz a vývoz pro celé území státu podřídit federálnímu ministerstvu zahraničního obchodu,
 - podniky zahraničního obchodu, které, zajišťují dovoz a vývoz produkce převážně jedné národní oblasti podřídit příslušným národním orgánům,
 - pokud oprávnění zahraničně obchodní činnosti mají výrobní podniky či VHJ (např. Škoda-export), řídí jejich činnost příslušné odvětvové ministerstvo cestou plánu. Zároveň se ve své činnosti řídí obecně platnými předpisy Federálního ministerstva zahraničního obchodu.

Otevřenou otázkou – v případě obou alternativ – zůstávají ekonomické důsledky mezistátních smluv a dohod o dodávkách výrobků a zboží, které podle ústavního zákona sjednává MZO, na národní rozpočty, podnikovou sféru, dlouhodobé úvěry, cenovou politiku apod. Bude nutné vydat přesná pravidla o přípravě a projednávání těchto dohod především z hlediska ekonomických a finančních důsledků.

Řada otevřených problémů je i na úseku zahraničního cestovního ruchu. Styk se zahraničím je značně zkomplikován v oblasti administrativně správních podmínek (cestovní doklady, viza, celní zásady, devizové předpisy apod.), při mezinárodních jednáních, státní propagaci atd. V souvislosti s těmito skutečnostmi se navrhuje, obdobně jako v SSSR, zřídit u vlády ČSSR Správu pro zahraniční cestovní ruch, která by ve spolupráci s federálními i národními orgány zajišťovala úkoly československého cestovního ruchu.

Finanční a cenová politika¹⁹

Květnové směrnice ÚV KSČ požadují zachovat relativně silný federální rozpočet umožňující provádět strukturální přestavbu ekonomiky a vyrovnávání rozdílů mezi jednotlivými částmi státu a uspořádání bankovní soustavy v souladu se zájmy integrované ekonomiky.

Cestu je třeba hledat především ve vymezení příjmové části federálního a národních rozpočtů; tzn. zajistit dostatek příjmů federace. Řešení je možné v zásadě ve dvou variantách:

- I. Zdroje státního rozpočtu federace tvoří zásadně vlastní příjmy z činnosti federálních orgánů a jim podřízených organizací; tento princip je možné plněji uplatnit dojde-li k podřízení některých výrobních jednotek federálním orgánům. Dále příjmy z taxativně určených daní a z podílů na daních.
- II. Příjmy státního rozpočtu federace tvoří především odvody z národních rozpočtů. V druhém případě budou mít odvody pro jednu či druhou národní republiku vždy charakter redistribuce se všemi negativními důsledky. Byla by proto správnější varianta I., která

také zajišťuje vazbu mezi příjmy federace a činností přímo řízených organizací. Proti dnešnímu stavu však v každém případě je třeba přesně vydelimitovat příjmy z jednotlivých daní (odvodů) mezi federací a národními republikami.

Pokud jde o oblast měnové a devizové politiky soustřeďuje se problematika do postavení a organizace Státní banky čs. dosavadní působnost je vymezena zák. č. 117/1965 Sb. a nebyla zatím změněna ani ve federaci. Organizace je asymetrická, neboť existuje oblastní ústav, který vykonává funkce banky na Slovensku.

Při řešení je třeba vycházet ze zásady, že v ČSSR platí jednotná měna a peníze, které banky uvádějí do oběhu v podobě úvěru a oběživa, musí se řídit stejnými podmínkami v obou částech státu, které stanoví jeden orgán (při respektování zájmů obou republik).

Konkrétní řešení naráží na to, jak sloučit princip jednotné měnové politiky a zesílení emisní funkce Státní banky čs. s pojetím úlohy republik jako suverenních státních celků, z nichž se odvozuje i právo na vlastní emisní banku.

Jednota socialistického trhu založená na jedné měně, vyžaduje jednotnou (tzn. i z jednoho místa řízenou) měnovou politiku a jednotnou regulaci pohybu peněz. V tomto smyslu a z hlediska celostátního zájmu se ukazuje zřejmě neúčelné přiznat tři emisní banky, ale že emisní činnost by měla přejít do výlučné pravomoci federace. To znamená ustavit:

1) Federální banku (SBČS) a

2) Alternativa I.

národní podniky SBČS s komerční, nikoli emisní působností, nebo:

Alternativa II.

Samostatné národní banky s komerční činností (úvěrovou, depositní apod.) a případně přesně vymezenou devizovou činností, rámcově řízené SBČS,

3) Národní pojišťovny, spořitelny a jiné peněžní ústavy.

Národní hospodářské banky, pojišťovny, spořitelny a jiné peněžní ústavy by podléhaly jednak příslušné vládě, jednak rámcově SBČS. Celkově pak, obdobně jako SBČS, by ve své činnosti byly usměrňovány jednotnou koncepcí hospodářské politiky státu vyplývající ze závaznosti národohospodářských plánů.

Oblast mzdové politiky a práce

Dle výkladu ustanovení čl. 22 ústav. zákona, která určilo, že do působnosti ČSSR přísluší stanovit jednotná zásady mzdové politiky a regulace mzdového vývoje, se vycházelo z toho, že federální ministerstvo práce a sociálních věcí bude připravovat celostátní koncepcie mzdové politiky a zásady ekonomických nástrojů regulace mzdového vývoje a že národní ministerstva práce a sociálních věcí budou na tomto podkladě schvalovat mzdové soustavy pro jednotlivá odvětví, vydávat mzdové předpisy k jejich realizaci a kontrolovat mzdový vývoj.

Tato působnost federálního orgánu byla zakotvena v připravovaném návrhu kompetenčního zákona. Je možné ji považovat za správnou, přičemž však je třeba, aby úprava působnosti v oblasti mezd a práce navazovala na ostatní související ekonomické činnosti, zejména na úseku plánu, rozpočtu, cenové politiky apod. Naproti tomu by neodpovídalo ústavnímu zákonu takové řešení, podle něhož by přímé řízení mzdové politiky a práce příslušelo federálním orgánům včetně případného vydávání předpisů o odměňování a náhradách v souvislosti s výkonem práce. Dokud národní orgány přímo řídí podniky a národní výbory, musí mít ve své pravomoci přímé nástroje řízení, jakým je i mzdová soustava. Přitom nelze přehlédnout, že i odborové svazy, jejichž součinnost zejména v těchto otázkách je nezbytná, jsou organizovány jako národní svazy.

Do působnosti národních ministerstev práce a sociálních věcí by proto mělo náležet schvalování mzdových soustav pro jednotlivá odvětví podle celostátních zásad, řídit a koordinovat jejich provádění, organizovat a řídit mzdovou kontrolu a vydávat víceúčelové mzdové předpisy. Odvětvovým národním ministerstvům by mělo náležet zabezpečování mzdové politiky v oboru jejich působnosti, vydávání odvětvových mzdových předpisů se souhlasem národních ministerstev práce a soc. věcí a kontrola a zabezpečování mzdového vývoje v odvětvích spadajících do jejich působnosti. Tato praxe se také již ustaluje ve vztahu mezi národním ministerstvem práce a sociálních věcí a mezi ostatními ministerstvy.

Pokud jde o koncepcie mzdového vývoje a regulaci mezd, mělo by národní ministerstvo spolupracovat na celostátních koncepcích a rozpracovávat je na podmínky národních republik. Obdobný postup by měl platit i v koncepčních otázkách zabezpečování produktivity a racionalizace práce, reprodukce pracovních sil, kvalifikace a zaměstnanosti vůbec.

Oblast legislativy²⁰

Důležitou pomocí pro odstranění nebo alespoň podstatné zmírnění komplikací a průtahů při projednávání návrhů zásadních opatření a zejména návrhů legislativní povahy by bylo urychlené vydání vzájemně zkoordinovaných legislativních pravidel na federální úrovni a na úrovni republik. Přitom by mělo být vycházeno z těchto zásad:

- odstranit stav, kdy se v praxi neví, s kým návrh projednat, jakým způsobem uzavřít projednávání případných sporů na federální a národní úrovni,
- zakotvit povinnost účasti příslušných národních orgánů při přípravě právních předpisů spadajících do zákonodárné pravomoci federace,
- zajistit, aby u návrhů ve věcech, kde zákonodárná úprava přísluší federálním orgánům, avšak výkon orgánům národním (např. okruh otázek uvedených v čl. 37 odst. 2 ústavního zákona o čs. federaci) byla již při zpracování návrhů zajištěna vzájemná spolupráce federálních i národních orgánů, a to nejlépe využitím úzké spolupráce, popř. i společných zasedání Legislativních rad,
- vycházet z možnosti dané ústavním zákonem, že legislativní iniciativu vůči Federálnímu shromáždění má nejen federální vláda, ale i národní rady,
- zásadně sjednotit terminologii užívanou ústavním zákonem, zejména pokud jde o působnost federace při stanovení „zásad“. Jo třeba – popřípadě i v dohodě s předsednictvy Federálního shromáždění a národních rad – jednoznačně stanovit, jakou formou mají být tyto „zásady“ vydávány (zda má jít o zákony či o usnesení vlády apod.) Počítat s tím, že „zásady“ by měly ponechávat dostatečný prostor pro navazující zákonné úpravy národních rad,
- umožnit, aby i při dělbě kompetencí podle ústavního zákona na výlučné a společné, byly úpravy, u nichž je to věcně účelné, jednotné pro celé území státu a vydávány jako společný předpis,
- ujasnit postup při vydávání právních předpisů, pro než jsou zřízeny ústřední orgány jen v národních republikách (např. úsek zdravotnictví, školství a spravedlnosti) vzhledem k tomu, že zákonodárná pravomoc v některých těchto věcech přísluší i Federálnímu shromáždění,
- zabezpečit, aby legislativní rady byly nejen poradním orgánem svých vlád, ale i orgánem ovlivňujícím metodicky legislativní práce vůbec.

Praměň: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – běžná spisovna, roky 1968–1970 (nespracované), kart. 193, sign. 247, č. sp. 12 311/69. – *Cyklostyl*, 33 s. Tiež: A ÚSD AV ČR, f. Sb. KV ČSFR, sign. CI/66 (APV, f. O. Černík – sekr. předsedy vlády, PV-2638/69, vláda ČSR, č.j. 12 311/69), SNA, f. ÚV SSR – sekretariát předsedu vlády SSR 1969 – 1975, kr. 13, č. sp. 12 311/69.

- a Vpravo hore uvedené Úřad vlády ČSR, pod tým odbor řízení a organizace, podčiarknuté, pod čiarou Č. j.: 12 311/69, hore vľavo Důvěrné (pred textom V Praze dne 14. října 1969), pod tým I. Návrh, pod tým v strede Zhodnocení zkušeností z aplikace ústavního zákona o čs. federaci a návrh stanoviska vlády k úpravě kompetence federálních a národních orgánů (pred textom sú vynechané národné orgány?). Pod tým v strede Jen pro vnitřní potřebu úřadu vlády ČSR. Dole v strede Říjen 1969.
- b Odstavec o nepriaznivom vzniku duplicitných rozhodnutí.
- c Odstavec o neformálnosti spolupráce vlád.
- d V poznámke: „V této souvislosti abstrahujeme i od skutečnosti, že v intencích ústavního zákona stanovený a dohodnutý „Seznam surovin, výrobků a služeb“, jejichž ceny určuje Federální výbor pro ceny, je v oblasti velkoobchodních, nákupních i maloobchodních cen tak rozsáhlý, že nejen plně pokrývá oblast vlivu na jednotný trh, ale mocnou polohou svého taxativního výběru ovlivňuje cenovou tvorbu v celé oblasti materiální výroby.“

- 1 Česká vláda předsedu najprv rokovala k predbežnému materiálu 29. 9. 1969 s tým, že konkrétne stanoviská zaujmú jednotliví ministri po konzultáciách s príslušnými ministrami federálnej vlády do 10. 10. 1969. Potom sa zakomponujú do celkovej správy, ktorá bude predložená podpredsedovi federálnej vlády K. Lacovi, ktorý riadil komisiu ministrov vlád. In: NA ČR, f. Úřad vlády ČSR 1969–1970 (nespracované), kart. 51, sign. 366/1, č.j. 11753/69. K. Laco spolu s ďalším podpredsedom vlády ČSSR V. Hůlom predložili vládám 13. 11. 1969 *Podklad pre správu o realizácii ústavného zákona o čs. federácii a o upevnení riadenia v podmienkach federácie*, ktorý sa stal základom materiálu z 27. 11. 1969. In: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – běžná spisovna, roky 1968 – 1970 (nespracované), kart. 193, sign. 366/364/2, tiež SNA, f. ÚV SSR – zasadania vlády SSR 1969–1975, kr. 46, spoločné zasadanie preds. ÚV KSS a vlády SSR 13. 1. 1970, č. sp. 018/70 T. Pozri dokumenty č. 55, 60-62 z 19. 11. 1969 a 13., 21. a 28. 1. 1970.

V tom čase boli podané návrhy cez predsedu byra ÚV KSČ L. Štrougala na „rekonštrukciu“ českej vlády (pozri dokumenty č. 20-21 z 8. a 9. 1. 1969), ako aj ČNR (bližšie dokument z 12. 11. 1969). Namiesto predsedu vlády S. Rázla, ktorý sa posunul na miesto podpredsedu a ministra plánovania, sa navrhoval J. Kempný. Z ministerských postov sa navrhovali, po predbežných konzultáciách či skôr pohovoroch, ktoré sa konali, 10. 9., uvoľniť F. Čihák (vraj zneužíval ekonomickú reformu k politickej licitácii), D. Dvořák ustupoval od zásad plánovitého riadenia hospodárstva), M. Kohoutek (nedostatočne plnil novembrovú rezolúciu ÚV KSČ), F. Jašek (strácal stranické hľadisko a zaujímal protisovietske postoje), F. Toman (nebol komunista a spravil niektoré odborné chyby) a V. Hrabal (za demokratizáciu štátnych orgánov), V. Hůla prechádzal do funkcie vo federálnej vláde. Zrušilo sa ministerstvo pre mládež a telesnú výchovu. In: NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/7, Byro ÚV KSČ pro řízení stranické práce v českých zemích 1968 – 1971, sv. 12, ar. j. 31, zasadanie 23. 9. 1969 (tiež ÚSD AV ČR, f. Sb. KV ČSFR, sign. D VIII/214). Hodnotenie ministrov súviselo s „dôsledným“ plnením záverov májového zasadania ÚV KSČ a čs. federácie, odvolaní a menovaní so zmenami „súhlasili“. Došlo k výrazným zmenám, okrem iných odišli V. Valeš, S. Faltan, F. Vlasák, B. Sucharda, vo federálnej vláde predsedom ostal O. Černík. Podpredsedami vlády sa stali, resp. zotrvali vo funkciách, J. Kempný, P. Colotka, F. Hamouz, V. Hůla, M. Hruškovič a K. Laco. In: NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/1, Předsednictvo ÚV KSČ 1966 – 1971, sv. 104, ar. j. 172, zasadanie 24. 9. 1969, č. sp. 6265/31, tiež ÚSD AV ČR, f. Sb. KV ČSFR, sign. D I/248. Tiež: *Pravda*, 29. 9. 1969. Dňa 29. 9. boli uznesením vlády zrušené uznesenia vlády z augusta 1968. In: FELCMAN, Ondřej – VONDROVÁ, Jitka (eds.): *Vláda a prezident. Období normalizace (září 1968 – říjen 1969)*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970, Díl 8/2 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2010, s. 415-416.

- 2 Bližšie dokumenty zo 17., 21. a 26. 9. 1968, 23. a 24. 1. 1969.
- 3 Pozri dokumenty z 12. 3. (S. Faltan, Š. Sádovský), 2. - 3. 6., 1. 7., 7. 8., 27. 11. 1969.
- 4 K návrhom zákona pozri dokumenty z 21. 12. 1968, 17. 1., 24. 3., 4. 4., 9. 6. 1969.
- 5 Porovnaj príslušné časti v dokumentoch č. 55-56 z 19. a 27. 11. 1969.
- 6 V komentári, ktorý vypracoval Jozef Kutka, jeden z členov redakčnej skupiny materiálu vlády

- SSR, k vyhodnoteniu aplikácie ústavného zákona o čs. federácii z 19. 11. 1969, sa konštatovalo k materiálu vlády ČSR, že v jeho úvodných častiach poukázal na súvislosti federatívneho modelu štátu s ekonomickou reformou a približoval sa k materiálu, predloženému do preds. vlády ČSSR. No oproti podkladovým materiálom vlády SSR „nezastáva vyhranené zamietavé stanovisko proti námetom na pozmenenie, resp. doplnenie jednotlivých ustanovení ústavného zákona o čs. federácii“. Rozhodovanie ekonomických otázok zo strany federálnych orgánov a orgánov republík považuje za zložitú a ťažkopádnu, hoci námety v oblasti legislatívy sa pokladali za prijateľné a komentár ďalej pokračoval, že česká vláda sa prikláňa k „účelnému posilneniu vplyvu federálnej vlády v riadení národného hospodárstva, rozhodujúce je však akou formou“. Zhoduje sa so slovenskou vládou v tom, že by to malo ísť cez plán a zásady hospodárskej politiky. Rovnaké stanovisko obe vlády zaujali aj v tom, aby sa národné vlády podieľali na tvorbe rozvoja a za neprijateľnú považovali dvojité podriadenosť. Podobne pristupovali k oblastiam cenovej a mzdovej politiky. Rozdiely sa nachádzali v pohľadoch na priame podriadenie niektorých podnikov a VHJ federálnym orgánom a príliš sa obmedzuje právna subjektivita národných bánk. In: SNA, f. ÚV SSR – sekretariát predsedu vlády SSR 1969–1975, kr. 13, č. sp. 12 311/69. Pozri dokumenty z 19. 11. 1969, 13. 1., 20. 11. 1970.
- 7 V prvom návrhu osnovy materiálu Legislatívnej rady vlády ČSSR (sekretár Jan Moural), ktorý sa vzťahoval najmä na oblasť riadenia ekonomiky, sa zdôraznila nielen dôležitosť tzv. realizačnej smernice ÚV KSČ (pozri dokument č. 41 zo 24. 6. 1969), ale aj vzťah k ekonomickej reforme s tým, aby sa zdôraznila úloha plánu, silného federálneho rozpočtu a bankovej sústavy, posilnenie vplyvu federálnych orgánov v zahraničnom obchode a úpravy podnikovej sféry. In: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – bežná spisovna, roky 1968 – 1970 (nespracované), kart. 193, sign. 247, č.j. 1191/69-04. Pozri dok. 77 k zákonu č. 133/1970 Zb. z 20. 12. 1970.
- 8 Proti personálnemu spojeniu postov vo federálnych a národných orgánov protestovalo napr. Ministerstvo pôšt a telekomunikácií ČSR, keď minister národnej vlády nemal byť členom federálneho výboru, lebo to odporovalo ústavnému zákonu o česko-slovenskej federácii. Tým sa minister stáva do priamej podriadenosti federálnej vláde a bolo by vhodnejšie, keby sa minister pri závažných otázkach zúčastňoval zasadania výboru a umožniť tak koordinovaný postup. Ba ani národní ministri sa nemusia dohodnúť na jednotnom riešení, a tak rešpektovať vlastné podmienky, čo je problém. Stále sa ukazuje, že sa nepochopilo poslanie federálnych orgánov. In: NA ČR, f. Úřad vlády ČSR 1969–1970 (nespracované), kart. 51, sign. 450-455, č.j. 9373/69.
- 9 O problémoch v legislatíve pozri dokumenty č. 10, 50-51 z 3. 12. 1968, 13. a 28. 8. 1969.
- 10 Porovnaj podobnú časť v dokumente č. 56 a 62 z 27. 11. 1969 a z 28. 1. 1970.
- 11 Ministerstvo priemyslu ČSR bolo v liste generálnemu tajomníkovi vlády ČSR M. Veverkovi za to, aby pri zabezpečovaní účinnej koordinácie federálnych a národných orgánov nedošlo k opatreniam, ktoré by jednoznačne formulovali presun rozhodovacej právomoci na federálnu úroveň a neblokovala sa funkcia národných ministerstiev. Predsedníctvo vlády ČSSR sa v oblasti spoločnej kompetencie federácie a republík formuje ako koordinačné centrum, ktoré vlastne môže zasahovať do kompetencie národných vlád. Musí byť jasné, že minister národnej vlády je jej zodpovedný a tiež príslušnej národnej rade. No tým sa nemajú oslabiť hlavné funkcie federálnych orgánov (konceptná, plánovacia, normotvorná a pod.). In: NA ČR, f. Úřad vlády ČSR 1969 – 1970 (nespracované), kart. 51, sign. 450-455, č.j. 9451/69.
- 12 Porovnaj dosť podobnú časť dokumentu č. 56 z 27. 11. 1969.
- 13 Byro ÚV KSČ pre riadenie straníckej práce v českých krajinách navrhovalo v rámci nápravy komplikovaných vzťahov medzi federálnymi a národnými odvetvovými orgánmi a zníženiu počtu rezortov zrušenie federálnych výborov a národných ministerstiev pre dopravu, pre pošty a telekomunikácie. Vytvorí federálne ministerstvo dopravy (železničná a celoštátnym podnikom, letecká, riečna, cestná a námorná), ďalej federálne ministerstvo pôšt a telekomunikácií a u predsedníctiev vlád vytvorí príslušné odbory, čím by sa zjednodušili kompetenčné vzťahy. In: NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/7, Byro ÚV KSČ pro řízení stranické práce v českých zemích 1968–1971, sv. 12, ar. j. 31, zasedanie 23. 9. 1969. Tiež porovnaj dokumenty č. 56 a 58 z 27. 11. 1969 a zo 6. 1. 1970.
- 14 Pozri dokument č. 56 z 27. 11. 1969.
- 15 Pozri dokument č. 62 z 28. 1. 1970.
- 16 Bližšie dokumenty č. 56 a 62 z 27. 11. 1969 a 28. 1. 1970.
- 17 Ako pozn. 16.
- 18 Pozri dokumenty č. 8, 9, 30-33, 37, 55-56 z 2. 12. 1968, 12. 3., 31. 4., 19. a 27. 11. 1969.
- 19 Pozri analogickú časť v dokumente č. 56 z 27. 11. 1969.
- 20 Bližšie k problematike dokumenty z 13. a 28. 8. 1969, 20. 11. a 20. 12. 1970.

1969, 12. november, Praha. – **Správa o politickej situácii v Českej národnej rade a návrhy na opatrenia.**

[...]ª

Předkládaná zpráva si neklade za cíl provést komplexní rozbor dosavadního politického vývoje a současné situace v ČNR. Má ukázat charakteristické rysy tohoto vývoje, které by postihly alespoň ty hlavní názorové směry a stanoviska, která jsou ve svém souhrnu základem současné nepříznivé situace v ČNR a vyžadují provedení bezprostředních opatření.

Česká národní rada vznikla 10. července 1968 nepřímou volbou Národním shromážděním jako prozatímní orgán ústavní politické reprezentace českého národa.¹ Měla za úkol vyjadřovat jako partner Slovenské národní rady politická stanoviska k uspořádání vztahů českého a slovenského národa a zajišťovat přípravné práce spojené s ustavením českých státních orgánů.

Pod tlakem tehdejší politické atmosféry se stali členy ČNR lidé, z nichž, někteří již tehdy, jiní v dalším vývoji uplatňovali své pravicově oportunistické názory. Tento stav se v průběhu doby nelepšil a představitelé pravicově oportunistických názorů se dostávali do stále hlubšího rozporu s marxisticko-leninskými, třídními, internacionálními principy. Popírali vedoucí úlohu KSC v naší společnosti a řada z nich se dostala až na antisocialistické a protisovětské pozice. Poslanci ČNR byli zvoleni především představitelé nejrozličnějších oblastí vědecké, právní, ekonomické a kulturní fronty a další příslušníci inteligence. Výrazně převažovali tzv. centrální kandidáti. Bylo málo zástupců dělníků a družstevních rolníků. Poslanci se stali v podstatě vět míře než bylo u našich zákonodárných sborů obvyklé, představitelé i pracovníci různých ústředních organizací, ovlivnění v některých případech protikomunistickými a protisocialistickými tendencemi. Tak se ve složení České národní rady i v její další práci projevila výrazně doba, ve které ČNR vznikla.

Nedostatky složení původního 150 členného sboru měla alespoň zčásti odstranit doplňovací volba 50 dalších poslanců, která se konala na prosincové schůzi ČNR. Složení (podle nynějšího zaměstnání – nikoliv původního povolání) 200 členné České národní rady po doplňovací volbě bylo následující: 32 dělníků, 23 rolníků (včetně ředitelů a pracovníků ČSSS a předsedů JZD), 22 příslušníků technické inteligence, 22 ekonomů, právníků, administrativních pracovníků a lékařů, 31 vědeckých, kulturních a pedagogických pracovníků, 45 politických pracovníků, 4 řídicí hospodářští pracovníci, 19 ústředních představitelů státních orgánů a členů vlády, 2 vojáci.

Podle politické příslušnosti: 127 členů KSČ, 25 členů Čs. strany socialistické, 25 členů Čs. strany lidové, 23 členů bez politické příslušnosti.

Dílčí změny, provedené doplňovací volbou, v podstatě nezměnily celkově nepříznivé složení poslanců ČNR, což nezůstalo bez vlivu na činnost České národní rady. Vedoucí úloha strany nemohla být důsledně uskutečňována, a to nejen v samotné činnosti ČNR, ale i prostřednictvím mnoha poslanců v pracovních obvodech. Oficiální stanoviska ČNR, ne vždy správně politicky vyhraněná, vyjadřovala na veřejnost podporu politice strany, ale mnozí poslanci ČNR v praxi se necítili být těmito stanovisky vázání. Svými postoji a názory mnozí poslanci v pracovních obvodech i jinde vytvářeli atmosféru, která byla v rozporu s konsolidačním úsilím strany a napomáhala živelnému a destruktivnímu vývoji. V celé činnosti České národní rady lze jak z hlediska politického, tak i ústavně právního rozlišovat dvě období:

První období od vzniku 10. července 1968 do 1. ledna 1969, kdy Česká národní rada pracovala na základě zmocnění podle ústavního zákona č. 77/1968 Sb., kdy byla v podstatě rozšířeným zvláštním výborem Národního shromáždění s úkolem připravit československou federaci.² Předsednictvo ČNR v této době vědomě soustřeďovalo pozornost orgánů i pléna České národní rady na tyto úkoly. Česká národní rada v tomto období podporovala úsilí strany o uskutečnění federalizace naší republiky a zastávala principy, které se – pokud nebyly v konečném řešení přijaty – postupně stále více prosazují. Je to zejména posílení hospodářských kompetencí federálních orgánů, likvidování svého času velmi živých a široce založených pokusů o trojfederaci, podpora snahy o zachování a prohloubení co největší hospodářské integrace mezi Českou a Slovenskou socialistickou republikou.

Ve všeobecných politických otázkách byla stanoviska České národní rady poplatná stanoviskům vedoucích stranických i státních orgánů. To platí i o srpnových dnech 1968, kdy se některé orgány ČNR přihlásily k prohlášením vedoucích orgánů strany a státu a vyjádřily jim svou solidaritu. Celková politická orientace ČNR a zejména činnost mnoha poslanců v pracovních obvodech, tisku, rozhlase, televizi ve všeobecně politických otázkách, nejenže byla poplatná stanoviskům tehdejšího stranického a státního vedení, ale angažovaně podporovala ty členy vedení, kteří byli nositeli pravicově oportunistických názorů a tendencí ve straně. Teprve na základě závěrů zářijového pléna ÚV KSČ zrušilo předsednictvo ČNR 2. října 1969 všechna politicky nesprávná, netřídní a nemarxistická usnesení z loňského srpna.

Ve druhém období své činnosti, tj. od 1. ledna 1969,³ se Česká národní rada stala plnoprávným zastupitelským sborem České socialistické republiky, což se projevilo v hlubším odrazu všeobecných politických problémů současné doby v její práci. Mnohé negativní jevy byly logickým pokračováním předcházejícího vývoje.

Jejich příčiny je třeba jak hledat v samotném složení poslanců ČNR, tak i v celkové politické situaci, ovlivňované ideovou a politickou rozkolísaností dřívějšího vedení strany. V celkovém politickém klimatu ČNR byla živná půda pro netřídní, nemarxistická stanoviska a názory. Někteří poslanci vyjadřovali v orgánech ČNR otevřeně svou všeobecnou politickou platformu, přičemž i část poslanců bez stranické příslušnosti, zejména z vědeckých a uměleckých kruhů uplatňovala politické názory v rozporu s politikou strany a státu.

Typickým příkladem politicky nesprávných tendencí byla diskuse v některých výbo-
rech, předsednictvu i v plénu České národní rady kolem politických projevů ministra vnitra ČSR.

Předsednictvo ČNR projednávalo např. projev ministra vnitra ČSR s. [Josefa] Grössera na aktivu v Trutnově 11. ledna 1969 na základě stížnosti 3 občanů.⁴ Projednávalo tento projev na dvou svých schůzích 19. února a 20. března 1969 a zásadně jej kritizovalo i když drtivou většinou účastníků aktivu byl kladně přijat. Dospělo k závěru, že platforma vyjádřená ve vystoupení s. Grössera je nepřijatelná a rozchází se s později odhlasovanou důvěrou k vládnímu programu. Záležitost byla přenesena denním tiskem do veřejnosti a vzbudila její značný zájem. Činností ministra vnitra se muselo v takto vytvořené atmosféře ze strany předsednictva ČNR zabývat byro ÚV KSČ ve své 15. schůzi dne 1. dubna 1969 (bod 1). Na rozdíl od postoje předsednictva ČNR (sděleným řadou poslanců), ve svém usnesení mj. konstatovalo, že po přešetření bylo zjištěno, že vystoupení s. Grössera v Trutnově není v zásadním rozporu s rezolucí listopadového a prosincového pléna ÚV KSČ. Zejména pokládá byro za nezdůvodněné argumenty, že tento projev je ucelenou koncepcí zaměřenou proti politice strany. Mimo to šlo o vnitrostranickou záležitost. Byro dále konstatova-

lo, že i obvinění ministerstva vnitra ČSR z porušování socialistické zákonnosti jsou obecná a věcně nepodložená.

Jako další příklad odporující politice strany a jejímu konsolidačnímu úsilí, vycházejícímu ze zásadních marxisticko-leninských pozic, je možno uvést červnové jednání kulturního a školského výboru ČNR o problematice řízení masových sdělovacích prostředků. V tomto případě došlo k rozporům mezi některými členy kulturního výboru a předsedou ČÚTI inž. Josefem Havlínem. Kulturní výbor ČNR se touto problematikou zabýval opět ve dvou schůzích, podruhé v Brně bez účasti s. Havlína a kulturní výbor k věci učinil usnesení. Toto usnesení odporuje ve své podstatě duchu listopadové rezoluce i závěrům dubnového a květnového pléna, která k činnosti sdělovacích prostředků zaujala kritická stanoviska. Kritizovány byly zejména pravicově oportunistické, protisocialistické a antisovětské tendence. Kulturní výbor ČNR se dříve činností sdělovacích prostředků nezabýval a nezapoujel k ní kritické stanovisko.

Celkový duch usnesení kulturního výboru a jeho záměry (cíl publikovat je v plném znění v tisku) ukázaly, že nejde jen o činnost ČÚTI, ale o nesouhlas s politickou linií strany v oblasti sdělovacích prostředků. Věc mohla snadno přerůst v politickou záležitost, která by bez ohledu na subjektivní úmysly kulturního a školského výboru ČNR jako celku napomáhala objektivně vyhocovat politickou atmosféru proti vedení strany a podporovala destruktivní snahy pravicově oportunistických sil.

Záležitostí se opět zabývalo jako informací byro ÚV KSČ. Ve svém usnesení vyslovilo nesouhlas s usnesením kulturního a školského výboru ČNR a uložilo s. Císařovi, aby uvedené usnesení výboru bylo zrušeno a přijato usnesení odpovídající duchu politické linie ÚV KSČ.

Záležitost poslance [Rudolfa] Battka (bez stranické příslušnosti), který v červnu z vlastní iniciativy rozeslal všem poslancům ČNR některé nepublikované materiály z květnového pléna ÚV KSČ a další materiály spolu se svým dopisem, byla jeho osobní politickou akcí. Předsednictvo České národní rady zaujalo odmítavé stanovisko a distancovalo se od této akce. Žádný z poslanců ČNR se k akci poslanci Battka nepřipojil. Battk ve své činnosti však ve spolčení s jinými občany pokračoval, až byl v září t.r. předsednictvem ČNR na žádost Generální prokuratury vydán k trestnímu stíhání. Sám akt vydání však ukazuje na to, že v ČNR není zásadní skutečné stranické klima. V jednání – kdy evidentní případ byl v imunitním výboru projednán poměrem hlasů 3 : 3 a v předsednictvu ČNR poměrem 12 : 4 – to znamená, že vyloženě trestná činnost směřující proti politice strany a státu není politicky zásadově posuzována.

Ve složité politické situaci zabránilo předsednictvo provokativním pokusům některých jednotlivců, především z řad bezpartijních poslanců (např. [Petra] Rybáře, akad. [Otto] Wichterleho, inž. Battka tlačit ČNR na opoziční platformu a dbalo, aby ČNR nevybočovala z rámce svých ústavních funkcí). Zvláštní složitost politických přístupů v činnosti ČNR byla v tom, že se některé nesprávné pravicově oportunistické tendence začaly silněji projevat mezi některými komunistickými poslanci, a to zejména ve vrcholném politickém orgánu ČNR, jejím předsednictvu. V práci tohoto orgánu nabyly tyto tendence nebezpečnějších forem.

V posledních měsících politické rozporu uvnitř ČNR a zejména uvnitř předsednictva narůstaly. Vedly k dalším konfliktům, které bylo stále obtížnější překonávat, a proto muselo dojít k dílčímu řešení. V souvislosti s jmenováním nového ministra školství, porušilo 5 členů předsednictva stranickou kázeň.

V současné době tedy pracuje předsednictvo ČNR – původně 21členné – pouze ve 12 členech. Rezignovali tito jeho členové: prof.dr.Zdeněk Jičínský, DrSc., dr. Ivan Kříž, doc. inž. Antonín Rusek, CSc., Jiřina Turečková a Lumír Čivrný (komunisté, kteří porušili stranickou disciplínu při hlasování o novém ministru školství), Stanislav Šulc, Miluše Fischerová (členové KSČ), Petr Rybář (bezpartijní) na vlastní žádost a prof. inž. Josef Kempný, CSc. (v souvislosti s jmenováním do funkce předsedy vlády ČSR).

Složení ČNR, politická atmosféra, pravicově oportunistické projevy a postoje mnoha poslanců ČNR nevytvářely podmínky pro rozvinutí práce klubu komunistických poslanců důsledně z pozic marxisticko-leninské politiky strany. Navrhovaná opatření vytvoří politické a kádrové předpoklady, aby klub komunistických poslanců mohl zaujímat místo, které mu přísluší v zájmu obnovení uplatňování vedoucí úlohy strany v tomto významném orgánu a sehrát v tom směru žádoucí pozitivní úlohu.

Řádné fungování klubu musí zabezpečit, aby se zvýšila odpovědnost všech komunistů – poslanců za podporu stranických stanovisek, a aby se vyvozovaly závěry tam, kde dojde k porušení stranické kázně. K tomu je třeba dát jednání klubu pevný řád a systematickosti, schválit statut pro jeho činnost, vytvořit jeho kolektivní vedení.

Má-li Česká národní rada v dalším svém období, tj. až do provedení normálních voleb, plnit své úkoly v rozvíjení a upevňování české státnosti a v duchu květnového a zářijového usnesení pléna. ÚV KSČ, je třeba provést některá základní politická a kádrová opatření ve smyslu předložených návrhů.⁵ Po jejich provedení bude moci Česká národní rada výrazněji přispívat svým významným podílem k upevňování československé státnosti.

Jak již zdůvodněno v úvodu zprávy, nejde v předložené informaci o komplexní rozbor. Důkladná analýza politické situace v ČNR a jejich příčin bude jedním z předních úkolů komunistů v rekonstruované ČNR. Zvláště výrazný úkol v tom případě komunistům v novém předsednictvu ČNR a Klubu poslanců KSČ v ČNR.

Současně je nutné uložit novému vedení ČNR, aby spolu s oddělením státních orgánů a společenských organizací byra ÚV KSČ pro řízení stranické práce v českých zemích provedlo hodnocení práce aparátu ČNR a na jeho základě aby byla přijata taková opatření, která by vedla k jeho kádrovému zpevnění. Za tím účelem bude třeba provést politické hodnocení pracovníků aparátu ČNR.⁶

Navrhovaná opatření vytvoří dobré předpoklady, aby Česká národní rada začala důsledně uskutečňovat principiální socialistickou politiku v duchu linie nového marxisticko-leninského vedení Komunistické strany Československa a Národní fronty. Byro ÚV KSČ na *SVĚ* schůzi dne 23. září 1969 projednalo návrh postupu k zabezpečení usnesení byra ÚV KSČ při hodnocení poslanců ČNR a rekonstrukci pléna ČNR a jeho orgánů.⁷

Bylo stanoveno, aby základem kádrového zkvalitňování ČNR se stalo hodnocení poslanců ČNR krajskými výbory strany. Těžiště hodnocení bylo položeno do krajů proto, poněvadž na ÚV i v byru ÚV KSČ je nedostatek objektivních informací o politických postojích a činnosti poslanců ČNR jak na půdě ČNR, tak i v pracovních obvodech.

Při stanovení postupu pro zabezpečení rekonstrukce ČNR a ustavení klubu komunistů se vycházelo ze zásady, že veškeré návrhy musí být důsledně stranicky projednány. Bylo proto uloženo krajským výborům a městskému výboru KSČ v Praze, aby – pokud jde o poslance ČNR-členy KSČ – provedly s nimi pohovory za účelem rezignace případně zproštění. Pokud jde o příslušníky politických stran ČSS a ČSL, byly všechny návrhy předány komunistům v ústředním výboru Národní fronty ČSR s tím, aby bylo provedeno zhodnocení členů těchto stran-poslanců ČNR, a bylo přitom přihlédnuto k hodnocení, které došlo z krajů.

Osobní pohovory s tzv. ústředními kandidáty-poslance ČNR-komunisty provedla skupina funkcionářů schválená byrem ÚV KSČ. S poslanci ČNR ústředními kandidáty bez politické příslušnosti projednali jejich odchod z ČNR komunisté z ÚV NF ČSR.

Pro výběr návrhů na doplnění ČNR novými poslanci byla stanovena zásada zachovat dosavadní zastoupení politických stran. Souběžně se sledovala druhá stanovená zásada – maximálně posílit politické, třídní a sociální složení ČNR, hlavně z řad nejvyspělejších, nejchopnějších a politicky pevných příslušníků dělnické třídy a pracovníků ze zemědělství.

Zásady hodnocení dosavadních a výběru nových poslanců české národní rady byly v krajích i u centrálních poslanců v podstatě dodrženy. K odchodu je navrženo celkem 62 dosavadních poslanců ČNR a je předložen stejný, počet návrhů na nové kandidáty, a to v následujícím složení:

Návrhy	k odchodu	noví kandidáti
dělníků	9	15
rolníků /včetně řed. a prac. ČSSS a předs. JZD/	5	7
příslušníků technicko inteligence	7	3
ekonomů, právníků, admin. pracovníků, lékařů	4	7
vědeckých, kulturních a pedagog. pracovníků	20	10
politických pracovníků	13	13
řídících hospod. pracovníků	1	4
ústředních představitelů stát. orgánů a členů vlády	3	3

Budou-li předložené návrhy schváleny, dojde celkově ve složení České národní rady k následující změně:

	původně	po změně
dělníci	32	38
rolníci (včetně ČSSS a JZD)	23	25
technická inteligence	22	18
ekonomové, právníci, admin., lékaři	22	25
vědečtí, kulturní a pedagog. pracovníci	31	21
politických pracovníci	45	45
řídící hospod. pracovníci	4	7
představ. stát. orgánů a členové vlády	19	19
vojáci	2	2

Je skutečností, že se nepodařilo v této etapě zcela uspokojivě doplnit do České národní rady potřebný počet vhodných představitelů z vědecké fronty. Oslabeno je i zastoupení předsedů krajských národních výborů. Po doplnění ČNR novými kandidáty bude z 19 členů vlády ČSR 9 členů vlády poslanci ČNR, z federální vlády ČSSR budou 4 její členové poslanci ČNR a z byra ÚV KSČ bude jeho 6 členů zastoupeno v České národní radě.

Podstatné však je to, že dochází k zásadnímu politickému zkvalitnění ČNR, k posílení novými poslanci, jejichž politické postoje a názory skýtají plný předpoklad pro uskutečňování zásad politiky KSČ a Národní fronty v činnosti České národní rady jako nejvyššího zastupitelského sboru ČSR.⁸

[...]b

Prameň: NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/7, Byro ÚV KSČ pre riadenie straníckej práce v českých krajinách 1968–1971, sv. 14, ar. j. 35, zasadanie 18. 11. 1969, č. sp. 500/32/31. – *Cyklostyl*, 10 s. Tiež: ÚSD AV ČR, f. Sb. KV ČSFR, sign. D VIII/94.

- a Na košielke hore hrubým písmom a podčiarknuté Byro Ústredného výboru pro řízení stranické práce v českých zemích. Pod tím vľavo číslo 500/32, vpravo číslo pořadu: 3. Pod tím K bodu: Zpráva o politické situaci v ČNR a návrhy na opatření. Pod čiarou vľavo Zpráva je předložena na základě usnesení byra ÚV KSČ ze dne 23. 9. 1969 o postupu k hodnocení poslanců ČNR a rekonstrukci pléna ČNR a jeho orgánů. Pod tím pečiatka archívu ÚV KSČ. Vpravo pod sebou príloha I. Návrh usnesení, příloha III. A. Zpráva o politické situaci v ČNR a návrhy na opatření, B. Návrh jednacího řádu klubu poslanců KSČ v ČNR. Příloha IV. A. Návrh na rezignace a zproštění poslanců ČNR. B. Návrh na nové kandidáty za poslance ČNR. C. Návrh na složení předsednictva ČNR. D. Návrh na předsedy výborů ČNR. E. Návrh na doplnění delegace ČNR ve Sněmovně národů Federálního shromáždění. F. Návrh na vedení klubu poslanců KSČ v ČNR. Vľavo dole pod sebou Předkládá: s. J. Piller, 12. listopadu 1969, Počet listů: 93. Nasledovali 3 strany uznesení z 35. schůzde Byra ÚV KSČ pre riadenie straníckej práce v českých krajinách zo dňa 18. novembra 1969. Pred textom vľavo číslo 500/31. Vpravo v rámciku Příloha III. Pod tím názov správy.
- b Za správou príloha III/B o rokovacom poriadku Klubu poslancov KSČ v ČNR, 6 s. Nasledovala príloha IV. o návrhu na rezignáciu a uvoľnenie poslancov ČNR, 6 s.
- 1 Pozri aj dokument č. 53 zo 14. 10. 1969. Byro ÚV KSČ pre riadenie straníckej práce v českých krajinách už 23. 9. 1969 „prehodnocovalo činnost poslancov ČNR a konstatovalo, že zväčša nezodpovedala zámerom politiky strany“, ba roku 1968 vystupovali často pod vplyvom „extrémnych pravícových síl“ a viacerí poslanci L. Čivrný, A. Rusek, Z. Jičínský, I. Kríž a ďalší nehlasovali za uznesenia byra. In: NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/7, sv. 12, ar. j. 31, zasadanie 23. 9. 1969. K problematike ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968. Federalizácia československého štátu 1968-1970*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970. Díl 5/1sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1996, s. 363-366; podrobne JIČÍNSKÝ, Zdeněk: *Vznik České národní rady v době Pražského jara 1968 a její působení do podzimu 1969*. Praha, Svoboda 1990, s. 17-18, 27-30; BEŇA, Jozef. *Vývoj slovenského právného poriadku*. Banská Bystrica, Univerzita Mateja Bela 2001, s. 358-360. Pozri aj dokumenty zo 10. 10. 1969 a 7. 12. 1970.
- 2 Podrobne, no v pre reformnom duchu JIČÍNSKÝ, Zdeněk: *Vznik České národní rady*, s. 22-78. Z. Jičínský patril medzi odstraňených z ČNR, aj keď volili formu rezignácie. Porovnaj ŽATKULIAK, Jozef: Slovo o postojoch podpredsedu ČNR Zdeňka Jičínského k federalizaci štátu roku 1968. In: MIKULE, Vladimír – SUCHÁNEK, Radovan (eds.): *Pocta Zdeňku Jičínskému k 80. narozeninám*. Praha, Aspi – Wolters Kluwer 2009, s. 323-333. Tiež dok. zo 7. 12. 1970 a vystúpenie federálneho predsedu vlády L. Štroukala 20. 12. 1970.
- 3 Porovnaj JIČÍNSKÝ, Zdeněk: *Vznik České národní rady*, s. 83-136 a dokument zo 14. 10. 1969.
- 4 Podľa Z. Jičínského zaujal Grösser v prejave „pozíciu krajne konzervatívneho krídla strany ‘Čechie’ a v tomto duchu ostro napadol reformistický kurz Dubčekovho vedenia KSČ vrátane federácie. Tamže, s. 118.
- 5 Na zasadaní pléna ČNR 26. 11. 1969, ktoré vo viacerých bodoch kopírovalo uznesenia Byra ÚV KSČ pre riadenie straníckej práce v českých krajinách z 18. 11., návrh odôvodnil predseda Ústredného výboru Národnej fronty ČSR Josef Korčák: „Česká národní rada vznikla v červenci loňského roku, tedy v době, kdy pravíkové a protisocialistické síly již nastupovaly k nezakrytému útoku proti základním hodnotám našeho socialistického zřízení. V důsledku toho pod zesilujícím tlakem tehdejší politické atmosféry se do funkce poslanců České národní rady dostali i někteří lidé, kteří těmto rozkladným tendencím buď podlehli nebo je dokonce i sami organizovali. Dnešní složení České národní rady je poplatné době, kdy tento nejvyšší český zastupitelský orgán vznikl. Tuto nepříznivou politickou situaci v České národní radě zcela nezměnila ani některá již prováděná opatření, jako doplňovací volba 50 nových poslanců, ani rezignace některých poslanců na funkce členů předsednictva České národní rady. Dosavadní složení České národní rady nevyjadřuje také sociální složení naší společnosti a zejména neodpovídá postavení a vedoucí úloze dělnické třídy v socialistickém státě.“ J. Korčák po uvedení prípadu R. Battěka pokračoval: „Předsednictvo ústředního výboru Národní fronty ČSR po bedlivém zvážení celé dosavadní činnosti České národní rady a jejích orgánů dospělo k společnému názoru, že v dosavadním složení není Česká národní rada schopna plnit své odpovědné úkoly v rozvíjení a upev-

ňování české státnosti, v duchu květnového a zářijového pléna ÚV KSČ a v duchu politického programu Národní fronty ČSR. Proto se předsednictvo ústředního výboru Národní fronty ČSR rozhodlo předložit vám, soudruzi poslanci, návrhy na opatření, jejichž cílem je politické zpevnění České národní rady a jejích orgánů.“ J. Korčák pritom vychádzal z ústavného zákona č. 117/1969 Zb. In <http://www.psp.cz/eknih/1969cnr/stenprot/005schuz/s005002.htm>, 26. 11. 1969, část 1/17, s. 3-4.

- 6 Pozri tiež uznesenia byra ÚV KSČ z 18. 11. 1969, č. j. B 500. Tieto v bode III. schválilo návrhy na rezignáciu a uvoľnenie poslancov ČNR z poslancových postov, vrátane tých, ktorí odmietli rezignovať a sú navrhnutí k uvoľneniu. V bode IV. byro odvolalo z funkcie Rudolfa Battěka, Milana Hübla, Eduarda Goldstücker, Ota Šika a Zdeňka Hejzlar. V bode V. navrhlo do funkcie predsedu ČNR Evžena Erban. V bode VI. uložilo Lubomírovi Štrougalovi, za účasti J. Pillera a J. Korčáka, predložiť upravený návrh na rekonštrukciu ČNR Predsedníctvu ÚV KSČ. Na zasadaní pléna ČNR bolo zvolených nových 62 poslancov všetkými platnými hlasmi. Tamže, část 2/17, s. 2-5. Na porovnanie pozri dokument č. 64 z 15. 4. 1970 o hodnotení SNR v rokoch 1968 – 1969. O vnútropolitické situácii na jeseň 1969 bližšie BELDA, Josef : Podzim 1969 – sílil mráz „normalizace. In: BÁRTA, Miloš – FELCMAN, Ondřej – BELDA, Josef – MENCL, Vojtěch: *Československo roku 1968. 2. díl: počátky normalizace*. Praha, Parta a Ústav mezinárodních vztahů 1993, s. 83-92.
- 7 Podpredseda vlády Lubomír Štrougal, už na jeseň 1968 postavený do čela byra v pozícii člena Predsedníctva ÚV KSČ, neprijal podnety aj zo strany viacerých poslancov ČNR na zvolenie českého zjazdu strany. No tento významný politický akt priamo zastavilo novembrové zasadanie ÚV KSČ (pozri VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír (eds.): *Komunistická strana Československa. Kapitulační srpen – listopad 1968*). Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970. Díl 9/3 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2001, s. 585-602) a ustanovujúci český zjazd sa mal konať po posunutom XIV. zjazde KSČ. In: NA ČR, f. 02/4, Sekretariát ÚV KSČ, sv. 29, ar. j. 47, zasadanie 27. 11. 1968. Tzv. zmocňovací ústavný zákon č. 117/1969 Zb. z októbra 1969 o predĺžení volebného obdobia (GRONSKÝ, Ján: *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa. Sv. 3: 1968 – 1989*. Praha, Univerzita Karlova v nakl. Karolinum 2000, s. 133-134, pozri tiež dok. 52 z 10. 10. 1969), ktorým nastupujúci normalizačný režim znemožnil uskutočnenie demokratických volieb a naopak umožnil politické čistky v štátnych orgánoch od reformistov za údajné neplnenie politiky Národného frontu (príloha IV.). Na výzvu predsedu Č. Císařa, ktorý vyslovil ľútosť nad tým, že sa vyskytli jednotlivci, čo „hluboce lituji“, ktorí „opustili svou vlast a dali se do služeb jejich nepřítel“, pre reformní poslanci ČNR R. Battěk, E. Goldstücker, Z. Hejzlar, M. Hübl a další, museli opustiť rokovaciu miestnosť, v ktorej však on „mohol“ ostať po abdikácii, z funkcie predsedu ČNR (uznesením byra ÚV KSČ z 18. 11. 1969). In: <http://www.psp.cz/eknih/1969cnr/stenprot/005schuz/s005002.htm>, 26. 11. 1969, část 2/17, s. 4-6.
- 8 Pri voľbe nového predsedu ČNR E. Erban sa zo 172 poslancov len 4 zdržali hlasovania. Tamže, část 3/17, s. 2. E. Erban vo svojej reči okrem iného zdôraznil, aby sa „český štátny orgán stal pevnou súčasťou nášho socialistického zriadenia“, a predpokladal, že ČNR podporí nové programové vyhlásenie vlády ČSR. Porovnaj s programovým vyhlásením z 23. 1. 1969. Zasadanie ČNR z 26. 11. 1969 skonfrontuj JIČÍNSKÝ, Zdeněk: *Vznik České národní rady*, s. 136-139, s tým, že Predsedníctvo ČNR na podnet predsedu odvolalo svoje dokumenty z augusta 1968 (ohľadom SNR pozri dokument z 15. 4. 1970).

1969, 19. november, Bratislava. – **Materiál vlády SSR Osnova téz zhodnotenia skúseností s uvádzaním čs. federácie do života.**¹

[...]a

A. Realizácia ústavného zákona o čs. federácii v štátoprávnej oblasti

I. Niektoré aspekty politického vyhodnotenia

Československá socialistická republika prešla najmä od augusta 1968 zložitým obdobím politickej diferenciacie, ktorá bola postupne zavŕšená plenárnymi zasadnutiami ÚV KSČS v apríli, máji a v septembri 1969.² Rad politických rozhodnutí z tohto obdobia bol uvedený do súladu so skutočnými záujmami pracujúceho ľudu, robotníckej triedy a medzinárodného postavenia našej vlasti. Do tohto obdobia časovo zapadá aj federatívne prebudovanie Československej socialistickej republiky.

Pri hodnotení uvádzania československej federácie do života je správne,³ ak sa nevyhneme otázke, či federatívne usporiadanie nášho štátu je v súlade s celkovou politickou orientáciou.

Prebudovania Československa na zásadách federatívneho štátoprávneho usporiadania vychádza z marxisticko-leninského riešenia národnostnej otázky pod zorným uhlom historických podmienok a päťdesiatročných skúseností s unitárnym štátoprávnym usporiadaním. Preto možno konštatovať, že základný prístup k federatívne usporiadanému štátoprávnemu usporiadaniu bol a je správny.⁴ Federatívne usporiadanie tvorí rozhodujúcu súčasť línie, ktorá je výrazom boja za víťazstvo marxisticko-leninských zásad a prekonanie deformácií a chýb z minulého vývoja. Táto politická línia je v plnom súlade aj s internacionálnymi záväzkami našich bratských národov s ostatnými národmi svetovej socialistickej sústavy, pričom nové štátoprávne usporiadanie vzťahov českého a slovenského národa našlo plné pochopenie tak na politických ako aj na štátnych miestach ZSSR a ostatných socialistických štátov. Potvrdením tejto skutočnosti je aj vyhlásenie z poslednej návštevy našej straneckej a štátnej delegácie v Sovietskom zväze v októbri toho roku. Federatívne usporiadanie tvorí súčasť upevňovania socialistickej moci pracujúcich, ktoré patrí k hlavným zámerom vlády Československej socialistickej republiky v zmysle vládneho vyhlásenia z októbra 1969.⁵

V tejto súvislosti treba osobitne hodnotiť konsolidačný vplyv federatívneho usporiadania vrátane jeho prípravného obdobia na politickú situáciu na Slovensku, ktoré v krízových časoch tvorilo bázu pre rozvíjanie politického boja proti antisocialistickým, proti sovietskym a oportunistickým silám v celom štáte.

Treba položiť aj druhú základnú otázku, či prijatý model federácie ústavným zákonom č. 143/1968 Zb. je správny alebo ho treba korigovať. Tejto témy sa dotýka viac prípravných materiálov (stanoviská nie sú jednoznačné, často sú poplatné ešte neprekonaným vplyvom predchádzajúceho päťdesiatročného unitárneho usporiadania, pričom by, pravda, nebolo správne nevidieť aj určitú súvislosť s výrazne pozitívnym vnútropolitickým vplyvom federatívneho usporiadania v zložitom období najmä v tom jeho úseku, ktorý začal 21. augusta 1968 a bol zavŕšený 25. septembra 1969.

Objektívny prístup však žiada na prvom mieste konštatovať, že túto otázku z aspektu doterajších skúseností v terajšom čase nie je možno posúdiť. Doterajšie skúsenosti sú v prevažnej miere poznačené dôsledkami politického boja, ktorý zvädzala strana v priebehu uplynulých mesiacov prvého roka československej federácie, kedy sa k parciálnym otázkam neprístupovalo vždy z pozície ako ich možno riešiť vo federatívnych podmienkach, teda

toho politického boja, v ktorom vyhlásenie federácie zohralo veľmi pozitívnu politickú úlohu. Z tohto dôvodu doterajšie skúsenosti s realizáciou ústavného zákona o československej federácii majú podmienenú platnosť najmä pokiaľ ukazujú na negatívne stránky uvádzania federácie do života. Naša spoločnosť sa k pokojnej práci na realizácii federácie dostáva až teraz, po septembrovom zasadnutí ÚV KSČS.⁶ Vychádzajúc z uvedených skutočností však možno nateraz jednoznačne konštatovať, že nieť dôvodu pre zmenu ústavného zákona o československej federácii a že je nutné sústavne sledovať rozvoj federatívneho usporiadania ČSSR vrátane jeho politického a inštitucionálneho zabezpečovania. Treba sa však zaoberať aj s doterajšími podmienenými skúsenosťami získanými v priebehu roku 1969. Základné ideologické a politické princípy československej federácie sú správne.

V oblasti štátoprávneho usporiadania treba predovšetkým konštatovať, že neboli doriešené úlohy, ktoré ústavný zákon výslovne uložil a z neho vyplývajú. Prvoradú otázku rozdelenia kompetencie medzi národnými a federálnymi orgánmi možno reálne posúdiť len pokiaľ ide o výlučnú pôsobnosť či už federácie alebo republík; tu sú doterajšie skúsenosti vcelku pozitívne. Osobitne treba kladne hodnotiť uvedomelú a organizovanú spoluprácu národných ministerstiev na riešení problémov spoločného (celoštátneho) záujmu rezultujúcu v správnom zásadnej voľby úsekov štátnej správy s výlučnou republikovou pôsobnosťou.⁷ Otázka rozdelenia spoločnej pôsobnosti je doteraz otvorená a uplynulé obdobie je charakterizované snahami o rozdielny výklad, event. zmenu ustanovení ústavného zákona o československej federácii s ingerenciou na stanovenie kompetencie federálnych orgánov pod zorným uhlom diferencovanej politickej a najmä ekonomickej argumentácie.⁸ V tejto súvislosti treba konštatovať, že ústavný zákon o československej federácii poskytuje dostatočnú bázu a vhodný rámec na riešenie všetkých doteraz nezjednotených stanovísk súvisiacich s vydaním tzv. kompetenčného zákona v súlade s realizačnou smernicou májového pléna ÚV KSČS z tohto roku.

Súčasne treba konštatovať, že samotná realizačná smernica najmä v štati o neoslabovaní nevyhnutného centrálného riadenia nie je návodom na revíziu ústavného zákona o česko-slovenskej federácii,⁹ ale naliehavým programom plného uplatňovania ustanovení tohto zákona, ku ktorému zatiaľ na úrovni federálnych orgánov došlo iba v obmedzenej miere, pričom zo strany federálnych orgánov resp. ich reprezentácie badať skôr tendencie centralizačné, snahu o maximálne sústredenia operatívnych pák celého štátneho mechanizmu ČSSR.

Otázky ekonomickej reformy osobitne prerokuje plénum ÚV KSČS i ÚV KSS.¹⁰ V súvislosti s hodnotením skúseností s realizáciou československej federácie treba však posúdiť veľmi závažnú otázku uplatňovania nesprávnych tendencií v ekonomickej reforme v našom hospodárstve, ku ktorému došlo pred vyhlásením čs. federácie a ktoré boli odsúdené až v priebehu uskutočňovania federatívneho usporiadania. Nemožno predbiehať závery budúceho pléna ÚV KSČS ale isté je, že základom ďalšieho postupu našej ekonomickej reformy bude štátne socialistické vlastníctvo výrobných prostriedkov, socialistické plánované hospodárstvo a vplyv štátnych orgánov v rozhodujúcich otázkach riadenia a posilnením vplyvu federálnych hospodárskych orgánov na rozvoj jednoty československej ekonomiky. Ústavný zákon o československej federácii neobsahuje ustanovenia, ktoré by boli v rozpore so zásadami ďalšieho postupu v ekonomickej reforme. Aj v tejto súvislosti treba konštatovať, že sme zostali veľa dlžní v realizácii ustanovení ústavného zákona ako to uviedla ekonomická komisia ÚV KSS vo svojom stanovisku zo dňa 1. októbra 1969.

Ak zhodnotíme len zaostávanie v oblasti inštitucionálnych úprav predpokladaných ústavným zákonom o československej federácii, ktoré sa týkajú ekonomických kategórií, nemôžeme sa vyhnúť záveru, že za uplynulé mesiace sa urobilo veľmi málo na riešení našej hospodárskej situácie z pozície federatívneho usporiadania štátu popri registrácii tendencií spojiť súčasné hospodárske ťažkosti s prechodom na federatívne štátoprávne usporiadanie. Vzhľadom na rôzne tendencie prejavujúce sa v doterajšej praxi pri realizácii československej federácie dávame na zváženie doplniť súbor už doteraz vydaných resp. pripravovaných právnych noriem smerujúcich k zabezpečeniu uplatňovania ústavného zákona o československej federácii dvoma závažnými právnymi predpismi „garančného“ charakteru:

- a) ústavný zákon Federálneho zhromaždenia ČSSR na ochranu československej federácie;
- b) zákon Federálneho zhromaždenia ČSSR na zabezpečenie plnenia resp. vykonanie ustanovení čl. 4 ods. 4 úst. zák. č. 143/1968 Zb. o vyrovnávaní hospodárskych a sociálnych rozdielov medzi oboma republikami.¹¹ Ďalej bude treba uvážiť inštitucionálne zabezpečenie sústavného sledovania rozvoja československej federácie.

II. Federálna normotvorba podmieňujúca realizáciu ústavného zákona o československej federácii¹²

Osobitosti nášho politického i hospodárskeho vývoja v predchádzajúcom období spôsobili, že právne dotváranie federácie sa omeškáva. V časovom rozpätí jedného roka sa nestihli rozpracovať a vydať ani základné právne normy, ktoré mali riešiť tie spoločenské vzťahy, bez úpravy ktorých československá federácia ako taká sa nemôže plne realizovať. Je to predovšetkým deľba kompetencie medzi národnými republikami a ich federatívnym zväzkom.

Ústavný zákon o československej federácii upravuje len hlavné princípy pre deľbu kompetencií. Spresnenie tejto deľby si potom vyžaduje celý rad ďalších zákonných úprav. V článkoch 10 až 28 ústavný zákon ukladá zákonnou formou doriešiť kompetenčné a iné vzťahy národných republík a federácie v oblasti plánovania, finančného hospodárenia, daňovej sústavy, menovej sústavy i v niektorých spoločenských oblastiach (ako pracovnoprávne vzťahy, otázky tlače, spolčovania atď.).¹³ Len vydanie týchto zákonov zabezpečí funkčnosť federácie v každodennom živote a súčasne pomôže pri predchádzaní kompetenčným konfliktom medzi jednotlivými štátnymi orgánmi republík a federácie.

Za naliehavú úlohu považujeme zákonnou formou upraviť predovšetkým oblasť ekonomiky a to so zreteľom na zásady ústavného zákona obsiahnuté v čl. 4. Pôjde tu predovšetkým o otázku postavenia plánu, socialistického podniku (vrátane nad podnikových orgánov – generálnych riaditeľstiev), o úpravu socialistického podnikania, prepracovanie záväzkovej časti Hospodárskeho zákonníka, o zavedenie nového systému podnikových daní, fondového hospodárenia, o menový bankový systém o organizáciu peňažníctva, devízového hospodárstva atď. Takisto treba prikročiť bezodkladne k právnej úprave vrcholných republikových a federálnych súdnych orgánov.

Realizácia ústavného zákona o čs. federácii predpokladá celkové prebudovanie unitárneho právneho poriadku na federatívny právny poriadok. To znamená vydanie ďalších zákonov, ktoré sú dôležité z hľadiska úplného rozvinutia nového štátoprávneho usporiadania. I keď recepcia právneho poriadku unitárneho štátu bola v záujme právnej istoty nevyhnutná, treba vidieť, že tento stav sám osebe pôsobí retardačne na samotnú podstatu federatívneho štátoprávneho usporiadania a okrem toho obsahuje potencionálne nebezpečen-

stvo deformácií nových ústavných vzťahov, najmä tým, že môže konzervovať tendencie po centralistickom riadení z obdobia unitárneho štátu. V tejto súvislosti je potrebné dokončiť delimitáciu právomoci vyplývajúcu z recipovaných právnych noriem a to i na úrovni vlády ČFSR a národných vlád.

Tvorba právneho poriadku je sama osebe zložitým spoločenským procesom. Jeho zložitost sa zvýšila federatívnym usporiadaním štátu, teda tým, že sa vytvárajú tri právne poriadky – jeden federálny a dva republikové. Preto je nielen uložené ústavným zákonom o československej federácii, ale celkom logické, že republikové orgány sa musia intenzívne zúčastňovať na tvorbe federálnych právnych noriem. Je však aj úlohou federálnych orgánov vytvárať na to všestranné predpoklady. Normotvornú iniciatívu národných rád v oblasti federálneho zákonodarstva odporúčame postaviť na reálny základ vyslovením zásady, že národným radám sa zveruje normotvorná iniciatíva predovšetkým v tej časti federálneho zákonodarstva, pri ktorej výkon patrí v plnom rozsahu orgánom republík.

III. Federálne orgány a ich personálne dobudovanie

Činnosť ústredných orgánov štátnej správy ČSSR je zhodnotená v podkladových materiáloch tvoriacich prílohu tohto elaborátu. Napriek tomu považujeme za potrebné osobitne poukázať na niektoré problémy.

1. Výstavbu a organizačnú štruktúru federálnych orgánov možno v podstate považovať za ukončenú. Nedoriešená ostáva otázka kádového obsadenia aparátu federálnych orgánov.¹⁴

Mimoriadne citlivým problémom, ktorý významnou mierou ovplyvňoval a aj ovplyvňuje vývoj vzájomných vzťahov Čechov a Slovákov je otázka participácie oboch národov na rozhodovaní o celospoločenských resp. celoštátnych záležitostiach. Bez osobitného dokazovania možno konštatovať, že ľudia, ktorým v rámci spoločenskej deľby práce pripadlo rozhodovať o celospoločenských záležitostiach, môžu vedome alebo nevedome rozhodovať o týchto záležitostiach neobjektívne, v prospech určitej spoločenskej skupiny, tým pochopiteľne na úkor ostatných spoločenských skupín. Vo viacnárrodnom štáte toto konštatovanie platí aj z hľadiska národného. Nie je žiadnym tajomstvom, že nerešpektovanie primeranej participácie pracovníkov zo Slovenska na skladbe aparátu ústredných orgánov v Prahe bolo jednou z hlavných príčin nerovnoprávneho postavenia slovenského národa v tejto republike. Slovenskej socialistickej republike musí záležať na tom, ako budú dobudované federálne orgány a ich aparáty nielen z hľadiska odborného ale aj z hľadiska národnostného. Toto konštatovanie v plnej miere platí aj pre Českú socialistickú republiku, preto považujeme za potrebné vychádzať z princípu rovnosti a rovnoprávnosti bezpodmienečne zabezpečiť príslušný počet pracovníkov zo Slovenska vo federálnom aparáte, najmä vo vedúcich funkciách aparátov federálnych orgánov, teda od námestníkov ministrov až po vedúcich oddelení.

Už doterajšie skúsenosti umožňujú prikláňať sa k jednoznačnému záveru, že primerané zastúpenie pracovníkov zo Slovenska vo federálnych orgánoch by malo významný spoločensko-politický dosah, lebo by sa posilnila dôvera v tom, že federálne orgány ako spoločné orgány oboch národov slúžia na uskutočňovanie ich spoločných záujmov.

Dosiahnutie tohto stavu, ako sa ukazuje, nie je možné zabezpečiť bez potrebných legislatívnych opatrení, v ktorých by sa normatívne upravila otázka počtu pracovníkov vo federálnych orgánoch zo Slovenska, resp. z ČSR, ich komplexné hmotné a spoločn-

ské zabezpečenie počas trvania ich pracovného pomeru vo federálnom centre ako aj po ich prípadnom návrate do orgánov národných republík. Za predpokladaného stavu v kádromom obsadení federálne ústredné orgány by mali zohrať funkciu koordinujúceho federálneho centra v záujme celkovej stabilizácie činnosti štátneho mechanizmu ČSSR. Fungovanie federálneho centra v zmysle a v rámci základných princípov federácie zakotvených v ústavnom zákone o čs. federácii je bezpodmienečnou nutnosťou rovnomernej a vyrovnanej činnosti všetkých štátnych orgánov, tak federálnych ako i národných.

2. Vychádzajúc z uvedeného sa ukazuje za potrebné osobitne zhodnotiť prácu federálnych výborov,¹⁵ a to ako orgánov federácie založených a fungujúcich na ústavnom princípe parity a taktiež činnosť ich aparátov. Ústavný zákon o československej federácii upravuje v základných rysoch činnosť federálnych výborov ako ústredných orgánov štátnej správy ČSSR založených na zásade kolektívneho rozhodovania a ich funkčná činnosť má zabezpečovať aj zohľadňovanie národných záujmov. Pritom príslušné predpisy zakotvujú, že federálne výbory a ich členovia pri rozhodovaní plnia úlohy federácie a za výkon svojej funkcie sú zodpovedné federálnej vláde.

Podľa doterajších skúseností federálne výbory neplnia svoju funkciu tak, ako sa to predpokladalo pri ich kreácii a ako to predpokladajú právne predpisy tvoriace komplex právnych noriem o československej federácii. Ukazuje sa, že federálne výbory nepochopili svoje poslanie, nedoceňujú svoju špecifickú formu orgánov federácie. Dôkazom toho sú snahy od začiatku dokázať nevýhodnosť týchto orgánov, pričom dokonca v rôznych podkladových materiáloch sú návrhy na ich prestavbu na monokratický orgán štátnej správy s aparátom k tomu adekvátnym. Takáto prestavba by narušila ústavným zákonom o československej federácii predpokladanú štruktúru štátneho mechanizmu federácie najmä z hľadiska priamej účasti národných reprezentácií na riadení takých dôležitých úsekov, ako sú napríklad cenová politika, priemysel, poľnohospodárstvo atď.

3. V súvislosti s činnosťou federálnych orgánov je potrebné právne domyslieť a presnejšie vyprofilovať aj pôsobnosť štátnych tajomníkov. Ide najmä o úpravu ich pôsobnosti voči príslušnému ministerstvu, ich vzťah k aparátu ministerstva, ich vzťah k aparátu ministerstva a podobne. Do popredia vystupuje aj otázka vzťahu a zodpovednosti štátnych tajomníkov ako inštitúcie zabezpečujúcej národné záujmy v činnosti federálnych ústredných orgánov štátnej správy monokratického typu – voči politickým a vládny orgánom národných štátov. Bez stanovenia miery zodpovednosti a zásad kontroly ich činnosti zo strany národných orgánov, inštitúcia štátnych tajomníkov bude čím ďalej tým viacej spochybná.

B. Realizácia ústavného zákona o čs. federácii v oblasti hospodárstva

Federatívne usporiadanie československého štátu v oblasti ekonomiky vychádza zo zásady, že český a slovenský národ sú ekonomicky svojbytné a hospodárstvo ČSSR je integráciou dvoch národných ekonomík. Jednotná integrovaná ekonomika umožňuje ekonomickú racionálnosť pri rešpektovaní národných záujmov a vytvára podmienky pre urýchlenie hospodárskeho rozvoja tým, že jednak dáva možnosť využívať diferencovanú hospodársku politiku, zodpovedajúcu osobitným podmienkam a potrebám každej z národných ekonomík, jednak umožňuje využívať výhody hlbokéj a harmonickej integrácie národných ekonomík do vyšších celoštátnej syntézy a do vyšších foriem medzinárodnej spolupráce najmä

so socialistickými štátmi.¹⁷ Už od svojho ustanovenia začali federálna a národné vlády pôsobiť v komplikovaných podmienkach, vyplývajúcich z nerovnováhy našej ekonomiky a z nedopracovania ekonomického systému riadenia. Aj dosiaľ nedoriešené normatívne usporiadanie delby kompetencií medzi federáciou a národnými republikami ako aj celý rad ďalších dosiaľ otvorených zásadných otázok čs. federácie prekážal dôslednej realizácii federatívneho usporiadania štátu.

Doterajší vývoj i súčasný stav svedčia o tom, že v oblasti hospodárskeho života federácia nemá dosiaľ pevné pravidlá, mechanizmus jej fungovania nie je náležite dopracovaný a na viacerých úsekoch hospodárstva sa princípy federálneho usporiadania vôbec neuviedli do života, ako je to rozvedené v časti A/II. Hoci ústavný zákon o čs. federácii dáva dostatočné možnosti pre uplatňovanie rozhodujúceho vplyvu federálnej vlády vo všetkých oblastiach hospodárstva, kde je celoštátne rozhodovanie nevyhnutné, federálna vláda tieto možnosti dosiaľ dostatočne nevyužívala a federálne orgány nerozvinuli v plnej miere najmä svoju koordinačnú funkciu. Naproti tomu v dôsledku dosiaľ nevyjasnenej delby kompetencií medzi federálnymi a národnými orgánmi prejavujú federálne orgány intenzívne úsilie na rozšírenie ich právomoci nad rámec ústavného zákona o čs. federácii, hoci centralizácia väčšieho rozsahu kompetencií v oblasti hospodárskeho rozhodovania na federálnu vládu a jej orgány by bola neúčelná z hľadiska zdravých tendencií ekonomickej reformy, z hľadiska politického i z hľadiska predchádzajúcich skúseností s unitárnym systémom spočívajúcim na celoštátnej centralizácii koncepcie i operatívy.

Na druhej strane však aj národné orgány, najmä orgány ČSR, využívajú nedostatok právnej reglementácie v delbe právomoci medzi federálnymi a národnými vládami a ich orgánmi,¹⁸ resp. aj iné faktory, ako je územné rozdelenia a organizačné usporiadanie výrobnotechnickej základne a jej integračných zoskupení, ďalej výhody silnejšej ekonomiky a pod., k posilneniu postavenia národných orgánov, a to často v rozpore so záujmami celoštátnej ekonomiky.

Osobitne nepriaznivá situácia vzniká najmä v tých prípadoch, keď dochádza ku kolízii nesúhlasných stanovísk federálnych a národných orgánov. Nedostatok právnej úpravy v oblasti reglementácie kompetencií sa tu nahradzuje rokovaním výkonných orgánov vlád a čiastočnými dohodami, ktoré však až do vydania kompetenčnej normy predstavujú len určité provizorium a často iba prehlbujú ťažkosti pri uvádzaní do chodu vo fungovaní mechanizmu federácie.

Treba však zdôrazniť, že tieto nedostatky nevyplývajú z princípov a z celkovej koncepcie federácie v oblasti ekonomiky, ale spočívajú predovšetkým v jej nedostatočnom uplatňovaní a rozvíjaní zo strany federálnych orgánov. V ich postojoch sa často zrači snaha po rozširovaní ich kompetencie, pričom sa pojem integrácie zamieňa za pojem centralizácie.

Ak sa však nemáme vracieť k administratívnym metódam správy a riadenia, treba vytvárať podmienky pre to, aby aj národné vlády mohli v dostatočnej miere uplatňovať svoje ingerencie i v tých odvetviach, ktoré sú integrované v meradle celej ČSSR, pričom federálna vláda môže uplatňovať svoju koordinačnú funkciu. Koncepcia činnosti a vzťahy federálnych a národných orgánov navzájom musia zodpovedať potrebám racionálnej sústavy riadenia.

I v súčasných podmienkach, kedy nie sú ešte náležite rozpracované zásady ďalšieho rozvíjania ekonomickej reformy, môžu federálne i národné vlády uskutočňovať pevné a koordinované riadenie národného hospodárstva a uplatňovať aj mimoriadne opatrenia vynútená terajšou situáciou. Pôsobenie týchto orgánov v období konsolidácie hospodárstva musí

byť vyjadrené prispôbením metód riadenia mimoriadnosti situácie. To však neznamená ani revíziu princípov ústavného zákona o čs. federácii, ani jeho mechanické uplatňovanie. Naopak treba lepšie využiť jeho ustanovenia, ktoré umožňujú širšiu pôsobnosť federálnych orgánov pri dostatočnom zabezpečení vplyvu národných vlád na ekonomiku bez toho, aby bolo nevyhnutné sa vracat k prílišnej centralizácii a k unitárnemu systému.

Súčasná ťažkosť pri uskutočňovaní federácie v oblasti hospodárstva nemožno zjednodušať pripravovať na vrub princípom federácie, ale predovšetkým tej skutočnosti, že mechanizmus fungovania federácie v oblasti ekonomiky nie je dosiaľ dopracovaný a jeho dopracovanie vyžaduje dlhšiu dobu. Doterajšie obdobie predstavuje etapu, v ktorej sa ešte hľadajú spôsoby ako realizovať princípy ústavného zákona o čs. federácii v oblasti hospodárstva. Niektoré základné otázky však vyžadujú neodkladné riešenie, ako napr. otázky plánu, rozpočtu a pod. V iných otázkach bude treba pristúpiť k radu opatrení na prechodnú dobu a v rámci ústavného zákona umožniť zabezpečovanie záujmov integrovanej ekonomiky posilneniu vplyvu federálnej vlády napr. v oblasti zahraničného obchodu, organizačného usporiadania výrobnotechnickej základne, podnikateľskej účasti štátu a pod. Ukazuje sa, že v ďalšom procese realizácie federatívneho usporiadania štátu bude potrebné zamerať sa na doriešenie najmä týchto problémov federácie v oblasti ekonomiky:

I. Oblasť plánu¹⁹

Väčšina negatívne ladených hodnotení doterajšieho pôsobenia čs. federácie v oblasti ekonomiky vychádza z premisy, že podel federatívneho usporiadania v oblasti hospodárstva vzišiel z ekonomickej reformy. Takéto poňatie závislosti vyúsťuje v konečnom dôsledku do požiadavky rekonštrukcie federácie v oblasti ekonomiky, pretože sa prehodnocujú aj princípy ekonomickej reformy. Zamieňanie kauzality, príčin a následkov vyvoláva potom zdanie, že nie konštrukčné a realizačné nedostatky ekonomickej reformy, ale federatívne usporiadanie je príčinou, že národohospodársky plán sa ako hlavný nástroj riadenia socialistickej ekonomiky stal nástrojom bez funkcie. Federácia vystupuje v takomto podaní samozrejme ako potenciálny zdroj ekonomickej retardácie bez toho, že by sa využil priestor, ktorý pre rozvoj našej ekonomiky federácia dáva.

Základné princípy ústavného zákona o čs. federácii vzťahujúce sa na oblasť národohospodárskeho plánu neboli dosiaľ rozpracované. Plán ako kvantifikovaný celospoločenský optimálny predpoklad budúceho vývoja vychádza z racionálneho rozvoja národných ekonomík. Zostavenia takéhoto plánu po vecnej a väzbovej stránke je však problémom samým o sebe nezávisle od federatívneho usporiadania, predovšetkým v procese konkretizácie makroekonomických úvah. Prípravu a realizáciu plánu v súčasnom období sťažuje nevyjasnenosť v problematike jeho postavenia, funkcie, princípoch spracovania, prerokovania a schvaľovania, miere záväznosti atď. Bude potrebné preskúmať tiež vzťahy plánovacích orgánov navzájom, ako i všetkých vládnych orgánov v oblasti plánu. Vychádzajúc z doterajších skúseností jednoznačne sa ukazuje, že niektoré ťažkosť, ktoré vznikajú pri zostavovaní vykonávacieho plánu, vyplývajú z nedostatočnej koordinačnej funkcie federálnych orgánov práve preto, že sa dôsledne nerealizuje ústavný zákon o čs. federácii. Základnú úlohu v tomto smere má zohrať zákon o plánovaní, zásady ktorého nie sú v rozpore a tendenciou posilnenia úlohy štátu v riadení národného hospodárstva.

V tomto období treba v oblasti plánu:

- zintenzívniť práce na zákone o plánovaní, spracovať systém prerokovania, schvaľovania a zabezpečovania vykonávacieho plánu na rok 1970 až do záväzného postupu pre národné i federálne orgány a pre podnikovú aféru;²⁰
- zabezpečiť koordináciu a súčinnosť v práci národných a federálnych orgánov pri rozpracovávaní zásadných smerov rozvoja ekonomiky v r. 1970–1975 vo všetkých rozhodujúcich väzbách a bilanciách (vrátane ekonomickeho a sociálneho vyrovnávania SSR na úroveň ČSR), riešiť koordinovane vecné problémy s podmieňujúcimi ekonomickými nástrojmi;
- v rámci prípravy 5-RP dôsledne rozpracovať mechanizmus federácie v oblasti plánu.

II. Oblasť finančného a bankového systému²¹

V tejto oblasti treba doriešiť celý rad problémov. V otázke vzťahov medzi federálnymi a národnými rozpočtami bola dosiahnutá zhoda o zdrojoch federálneho rozpočtu (podieľ na daniach z obratu, zo zisku a miezd) no sadzby jednotlivých daní musia byť upresnené na základe kvantifikácií. Rozhodujúcou otázkou je problém transferu prostriedkov z federálneho rozpočtu do národných rozpočtov, najmä preto, že v súčasnosti sa pracuje na plánoch základných smerov rozvoja ekonomiky do r. 1975. Pre istotu a stabilitu rozhodovania národných orgánov je preto znalosť účasti federálnych financií na koncepciách a zámeroch v hospodárskej sfére a spoločenskej spotrebe nevyhnutná. Hlavnú úlohu v tomto smere musia zohrať federálne orgány plánovania, financovania a banky v spolupráci s národnými orgánmi.

V dôchodkovej politike podnikovej sféry v súvislosti s dôchodkovou politikou štátu treba v priebehu roku 1970 pripraviť nový daňový systém pre všetky odvetvia národného hospodárstva a účinnosťou od 1. 1. 1971. Táto nová daňová sústava by mala vziť z kritického zhodnotenia jej ročného (r. 1970) pôsobenia v priemysle a stavebníctve.

Realizácia zákonných opatrení v bankovom systéme sa omeškáva najviac. Národné banky neboli doteraz ustanovené a riešenie návrhov na organizačnú prestavbu banky federálna vláda odkladá až na rok 1970. Tento stav v organizácii bankového systému znamená, že

- jedna zo základných podmienok fungovania mechanizmu federácie v ekonomickej oblasti sa nielen neuskutočnila, ale federálna vláda svojim rozhodnutím z 27. júna 1969 priamo tento asymetrickému modelu zodpovedný stav zakonzervovala;
- banková sústava SSR je v nerovnoprávnom postavení, nakoľko sa nere realizovala ani zásada paritného zastúpenia ani zákaz majorizácie.

Dôsledky takéhoto stavu sa konkrétne prejavujú v oblasti financovania investičnej výstavby (rozdiele vývoja v zahajovaní stavieb v ČSR a v SSR) v zložitom riešení úverového plánu a v problémoch regulácie devízového trhu. Pre riešenie týchto problémov bude treba:

1. urýchliť práce na návrhoch zákonov, ktoré majú realizovať základné ustanovenia o organizácii bankového systému v zmysle ich ústavnoprávneho zakotvenia tak, aby vstúpili v platnosť k 1. 1. 1970;
2. až do zákonného riešenia treba Oblasťný ústav ŠBČS v Bratislave vybaviť kompetenciami, ktoré vyjadrujú symetrické usporiadanie inštitúcií ŠBČS a ktoré sa v zákone predpokladajú;
3. v ústredí systému bánk zabezpečiť paritné rozhodovanie o postupe prác a riešení vecných problémov.

III. Oblasť zahraničného obchodu²²

Prijatím ústavného zákona o čs. federácii boli vytvorené iba základné podmienky pre plnšie zapojenie ekonomiky SSR do vonkajších hospodárskych vzťahov. Nedoriešenie inštitucionálneho usporiadania však spôsobuje, že na Slovensku nie je prehľad o tvorbe devízových zdrojov, o devízovej regulácii a s ňou spojených dopadov na zahranično-obchodnú činnosť, s ktorou súvisí celý rad ďalších činností (úvery v zahraničí, návratné a nenávratné úvery na dovoz investícií atď.). Pozícia vlády SSR sa v oblasti zahraničného obchodu dokonca podstatne obmedzila, nakoľko koncentrácia PZO s celoštátnou pôsobnosťou do ČSR umožňuje jej národným orgánom presadiť v zahranično-obchodných stykoch svoje záujmy i na úkor zanedbávania celospoločenských priorít.²³

Pretože je bezpodmienečne nutné prioritne zabezpečovať celospoločenské záujmy a iba v ich zmysle zosilňovať vplyv národných orgánov, pre postupnú štruktúrnu prestavbu slovenskej ekonomiky (v duchu zvyšovania jej podielu na vývoze, vytvárania podmienok pre import vysoko progresívnych licencií, strojov, zariadení a pod.) treba za najaktuálnejšie problémy v tejto oblasti považovať:

- vymedzenie kompetencie federálnych a národných vlád v oblasti ZO;
- vyjasnenie funkcie plánu ZO, jeho metodiku a väzbu, kontrolu a evidenciu jeho plnenia na úrovni federálnej, národnej a odvetvovej;
- inštitucionálne doriešenie výkonu devízového hospodárenia a devízovej regulácie vo vzťahu k oprávneným subjektom ZO na Slovensku;
- v zahranično-obchodnej sieti presadzovanie pomerného zastúpenia Slovenska podľa prijatých zásad;
- doriešiť otázky finančnej dotácie na základné materiálne vybavenie novozriadených organizácií a podnikov z prostriedkov celoštátnych podnikov ZOV so sídlom v ČSR a pod.

IV. Ceny a mzdy

Jednou z najzávažnejších úloh v cenovej a mzdovej oblasti je zabezpečenie dôsledného dodržiavania jednotnosti zásad v cenovej a mzdovej politike a jednotného postupu proti porušovaniu cenových a mzdových predpisov. V oblasti cien tvoria osobitný okruh problémov cenové deformácie, ktorých rozsah je značný a preto súčasné cenové relácie nedávajú pravdivý obraz o pozícii ekonomiky Slovenska ani navonok, ani vo vnútri ekonomiky jednotlivých odvetví. Ako riešenie týchto problémov sa ukazuje:

1. stanovenie presných zásad jednotnej mzdovej a cenovej politiky tak, aby kritériá nedovoľovali v jednej oblasti zvyšovať hladinu cien a miezd, najmä z titulu vyšších finančných zdrojov. Vypracovanie týchto princípov by malo byť v súlade s dotačnou politikou federálnej vlády;
2. v oblasti cenovej zriadiť vyrovnávací cenový fond, ktorým by sa anulovali cenové deformácie v slovenskej ekonomike, vyplývajúce z prestavby cenovej sústavy v roku 1967. Tento fond by mal prechodný charakter a jeho účelom by bolo napraviť nesprávnosti v cenových reláciách, ktoré v súčasnej etape nemožno riešiť prostredníctvom cenových úprav. Výška fondu by sa podľa prepočtu stanovovala každoročne a jeho objem by sa postupne znižoval. V záujme hladkého fungovania mechanizmu federácie v oblasti cenovej politiky, regulácie a kontroly cien bude treba tiež urýchlene vydať štatúty cenových orgánov.

V. Doprava

V oblasti dopravy je naliehavou úlohou zabezpečiť fungovanie mechanizmu federácie najmä v doprave železničnej a vytvoriť všetky predpoklady pre úspešnú činnosť celoštátneho podniku čs. železníc. V záujme usporiadania vzťahov a väzieb podniku ČSD k federálnemu výboru a národným orgánom boli vypracované dva návrhy koncepcie usporiadania železničnej dopravy a to návrh Federálneho výboru pre dopravu a návrh Ministerstva dopravy, pôšt a telekomunikácii SSR. Obidva návrhy vychádzajú z existencie jednotného celoštátneho odborového podniku ČSD, odlišujú sa však v nazeraní na jeho vnútorné organizačné usporiadanie. Podľa federálneho návrhu sa majú do odborového podniku ČSD začleniť všetky pridružené podniky a účelové organizácie železničnej dopravy, zatiaľ čo podľa návrhu ministerstva SSR majú do celoštátnej VHJ pre železničnú dopravu patriť len určité vybrané organizácie, kým ostatné podniky a organizácie železničnej dopravy by mali byť včlenené do priamej pôsobnosti národných orgánov pre dopravu.

V záujme definitívneho usporiadania organizácie celoštátneho odborového podniku ČSD bude potrebné vymedziť jeho vzťahy a väzby k federálnemu výboru a národným ministerstvám a zabezpečiť tiež personálne prepojenie riadenia železničnej dopravy z národnostného hľadiska podľa zásady, že ak je na čele federálneho orgánu dopravy predstaviteľ jednej národnej republiky, na čele podniku železničnej dopravy je predstaviteľ druhej národnej republiky.

VI. Organizačné usporiadanie výrobnotechnickej základne²⁴

Problematika organizácie výrobnotechnickej základne v podmienkach federatívneho usporiadania štátu je veľmi zložitá a tvorí jednu zo základných otázok fungovania federácie.

Realizácia ústavného zákona o čs. federácii ako aj ďalšie rozvíjanie sústavy riadenia a ekonomickej reformy predpokladá účelne a zmeneným ústavnoprávnym i ekonomickým podmienkam zodpovedajúce usporiadanie výrobnotechnickej základne oboch národných republík vrátane nad podnikových integračných zoskupení podnikateľskej sféry.

I keď sa v uskutočňovaní potrebných zmien v organizácii základných hospodárskych jednotiek podnikateľskej sféry a ich integračných zoskupení v zhode s federalizáciou štátu od začiatku roka značne pokročilo, zostáva ešte rad nedoriešených problémov tak v organizácii niektorých podnikov, ktoré majú svoje závody v oboch národnopolitických oblastiach, tak aj na úrovni nad podnikových integračných zoskupení. S najzložitejšími problémami sa stretávajú jednotlivé rezorty na Slovensku najmä v prípadoch, kde zostali zachované celoštátne integračné zoskupenia so sídlom v českej oblasti. V týchto prípadoch nie sú dosiaľ doriešené vzťahy podnikov na Slovensku, združených vo zväzku týchto celoštátnych zoskupení, k národným orgánom štátnej správy, ako aj vzťahy medzi týmito národnými orgánmi a generálnymi riaditeľstvami celoštátnych združení so sídlom v ČSR. Tým sa značne oslabuje resp. i vylučuje riadiaca pôsobnosť slovenských národných orgánov štátnej správy vo vzťahu k podnikom na Slovensku združeným v týchto celoštátnych integračných zoskupeniach a naopak české národné orgány môžu cestou riadiacich orgánov výrobnotechnickej jednotiek a integračných zoskupení, so sídlom v českej oblasti vyvíjať značnú hospodársku ingerenciu aj na podriadené podniky na Slovensku. Obdobná situácia je aj v opačných prípadoch, keď podniky so sídlom v českej oblasti sú združené v rámci VHJ so sídlom na Slovensku.

V záujme rozvinutia pôsobnosti národných orgánov štátnej správy je potrebné urýchlene riešiť usporiadania týchto vzťahov na princípoch ekonomickej racionality. Pri rieše-

ní tejto problematiky treba vychádzať predovšetkým z toho, že všetky odvetvia národného hospodárstva tvoria organickú jednotu a že nemožno pristupovať k riešeniu tak, aby niektoré odvetvia, ako napr. potravinársky priemysel a niektoré odvetvia spotrebného priemyslu boli spravované národnými vládami a ostatné federálnou vládou. Tak isto nemožno pripustiť, aby v hospodárskej činnosti bol obmedzený vplyv národných vlád.

Zdá sa však účelným, že by koncepčné otázky zásadného charakteru, ako je napr. výstavba veľkých závodov, hlavné smery technického rozvoja a základné otázky investičného zamerania mali byť podľa povahy vecí riadené federálnou vládou, pričom samotný výkon týchto funkcií by mal byť ponechaný národným vládam a podnikateľským orgánom v republikách.

Nespornou je aj skutočnosť, že integračné zoskupenia celoštátneho charakteru bude treba aj naďalej ponechať pri zabezpečení takejto vplyvu národných vlád, ktorý by popri rešpektovaní priority celoštátnych záujmov umožnil realizáciu národnej hospodárskej politiky.

Záverom možno konštatovať, že doterajšie skúsenosti a dosiahnuté výsledky v realizácii ústavného zákona a čs. federácii v ekonomickej oblasti svedčia o tom, že sa princípy federácie uvádzajú do života pomaly, nedôsledne a so značnými ťažkosťami, ktoré vyplývajú najmä z toho, že vládne a zákonodarné orgány federácie nevyvinuli dostatočné úsilie pre fungovanie mechanizmu federácie, neboli dosiaľ doriešené otázky delby kompetencií medzi federálnymi a národnými orgánmi a federálne orgány sa neujali v plnom rozsahu svojej rozhodovacej a koordinačnej funkcie, vyplývajúcej z ústavného zákona.

Ústavný zákon o čs. federácii svojim rámcovým charakterom poskytuje dostatok kompetenčných možností federálnym orgánom pre rozhodovanie, riadenie a koordináciu v oblasti hospodárstva a umožňuje posilnenie riadiacej funkcie štátu v tejto oblasti bez toho, aby bolo potrebné revidovať základné princípy federácie. V rámci účelnej delby práce medzi federálnymi a národnými orgánmi a za účinnej koordinácie na úrovni federálnych orgánov môžu aj národné vlády náležite uplatňovať svoj vplyv v oblasti hospodárstva v zhode s národnými záujmami i v tých odvetviach, v ktorých existuje vysoký stupeň integrácie v celoštátnom meradle.

Pre dopracovanie problémov spojených s fungovaním mechanizmu federácie v oblasti ekonomiky je však potrebné zabezpečiť v úzkej spolupráci federálnej a národných vlád rad opatrení uvedených v tejto správe a smerujúcich k vymedzeniu kompetencií federálnych a národných orgánov ako aj i k doriešeniu vážnych celoštátnych problémov, ktoré komplikujú chod hospodárstva vôbec a fungovanie mechanizmu federácie osobitne (plán, rozpočet, postup ekonomickej reformy atď.). Treba rozpracovať účinný systém riadenia ekonomiky so zabezpečením dostatočného vplyvu centra pri maximálnej miere podnikateľskej aktivity hospodárskej sféry a vyjasniť v tejto súvislosti vzájomné vzťahy federálnych a národných orgánov. Urýchlene bude treba tiež doriešiť niektoré naliehavé vecné problémy hospodárskej politiky v roku 1970 a systém nástrojov pre jej zabezpečenie (daňová politika, postavenie podniku, novelizácia hospodárskeho zákonníka atď.).

Prameň: SNA, f. ÚV SSR – zasadania vlády SSR 1969–1975, kr. 46, zasadanie 13. 1. 1970, č. sp. 018/70-T. – Strojopis, 22 s. Tiež: SNA, f. ÚV SSR – sekretariát predsedu vlády SSR 1969–1975, kr. 13.

- a Uvedené: PODKLADY:
 1. Zhodnotenie skúseností s uvádzaním československej federácie do života (štátoprávna časť) júl 1969, materiál Úradu vlády SSR; (Pozri príslušný dokument.)
 2. Zhodnotenie skúseností s uvádzaním československej federácie do života (dodatok k štátoprávnej časti) august 1969, materiál Úradu vlády SSR;
 3. Stanovisko ekonomickej komisie ÚV KSS k realizácii zákona o československej federácii (Pravda);
 4. Programové vyhlásenie vlády ČSSR (Pravda zo 17. októbra 1969);
 5. Realizačná smernica májového pléna ÚV KSČS (1969);
 6. Správa Predsedníctva ÚV KSČS o súčasnej situácii a ďalších úlohách strany (25. septembra 1969);
 7. Spoločné československo-sovietske vyhlásenie (Pravda 29. októbra 1969);
 8. Ústavný zákon o československej federácii;
 9. Priebežné materiály sekretariátu Legislatívnej rady.
- b Vyčiarknuté „tzv. ekonomického“.
- 1 Osnova tiež patrila medzi súbor materiálov, ktoré boli predložené na rokovania najprv štátnych, potom politických orgánov v januári 1970. K nim patrili aj materiál vlády SSR *Skúsenosti z realizácie ústavného zákona o československej federácii (II. pracovný materiál)* z 19. 11. 1969, uložený SNA, f. ÚV SSR – zasadania vlády 1969–1975, kr. 37, zasadanie 7. 11. 1969, č. sp. 4506/69, cyklostyl, 29 s., „Skúsenosti“ predložili podpredsedovia vlády SSR J. Hanus a J. Zrak na rokovanie vlády 21. 11. 1969 ako bod 15. Osnova tiež bola priložená ku *Skúsenostiam a vzhľadom k tomu, že neviem určiť pôvodcu, prikláňam sa k pomocnému datovaniu na 19. november, vzhľadom na zaradenie obsahovo príbuzných materiálov v jednotlivých archívnych jednotkách (signatúrach, podobne v ÚPV). Okrem toho, Podklad pre správu o realizácii ústavného zákona o čs. federácii a o upevnení riadenia v podmienkach federácie* bol vypracovaný v rozsahu 29 strán a pôvodne som ho chcel osobitne publikovať (správa uverejnená v dokumente z 27. 11. 1969), avšak v tom prípade by sa ťažko dali úplnejšie zachytiť postoje vlád a politických orgánov. In: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – bežná spisovna, roky 1968–1970 (nespracované), kart. 193, sign. 366/364/2, č. j. 20676/69-12, tiež SNA, f. ÚV SSR – zasadania vlády SSR 1969–1975, kr. 46, zasadanie 13. 1. 1970, č. sp. 018/70 T.) Vedúci Úradu vlády SSR F. Orlovský podklad poslal pod číslom 4771/69 členom vlády 19. 11. 1969 (Podč. J. Ž.), pričom sa opierať o to, že ide o dodatok k už poslanému pracovnému materiálu vládou ČSSR *Skúsenosti z realizácie ústavného zákona o čs. federácii a zásady ďalšieho postupu*, ktorý bol poslaný 14. 11. 1969. No podobne, ako predložili *Skúsenosti* podpredsedovia vlády SSR J. Hanus a J. Zrak, aj v tomto prípade, pri „sčelovaní“ podkladových materiálov *Osnovy tiež a Skúsenosti (II. pracovného materiálu)*, je rukopis podobný. Svedčí o tom podobné znenie viacerých odsekov *Osnovy tiež*, ba ohľadom spoločnej pôsobnosti federácie a republík, ekonomiky a právneho poriadku (zmieny o čl. 10 až 28, resp. čl. 4, legislatívnych pravidiel) sú totožné. Z hľadiska „údernosti“ textu, ešte „neuhladených“ formulácií a nastoľovania otázok je *Osnova tiež* výrečnejšia, a preto ju zaraďujem medzi dokumenty. Okrem toho je evidentné, čo sa zase nepoukazovalo na jej pôvodcu a že ide o prepracovanie materiálu *Skúsenosti z realizácie ústavného zákona o československej federácii a zásady ďalšieho postupu* (SNA, f. ÚV SSR – všeobecná registratúra 1969–1975, kr. 52, č. sp. 4771/69, tiež SNA, f. ÚV SSR – sekretariát predsedu vlády SSR 1969 – 1975, kr. 13.), ktorý predložila redakčná skupina 14. 11. 1969. Celkovo podobnosť spomenutých slovenských materiálov korešponduje s uznesením vlády SSR č. 333 zo 7. 11. 1969 (SNA, f. ÚV SSR – zasadania vlády 1969–1975, kr. 37, zasadanie 7. 11. 1969, č. sp. 4506/69), uznesenie „k návrhu organizačného zabezpečenia prác na vyhodnotení uplatňovania ústavného zákona o československej federácii“, v ktorom sa uviedli termíny vypracovania podkladových materiálov pre členov vlády do 10. 11., návrhy jednotlivých rezortov na riešenia do 14. 11., pričom podľa bodu 5 sa mala vytvoriť koordinačná pracovná skupina (náместníci ministerstiev, riaditelia viacerých podnikov) pod vedením podpredsedov vlády SSR a uviedlo sa aj zloženie redakčnej skupiny. Súčasne sa mal vypracovať materiál k dopracovaniu mechanizmu federácie v oblasti ekonomiky s tým, že súbor materiálov mali prerokovať pod vedením Š. Sádovského predsedníctva vlády SSR a ÚV KSS 13. 1. 1969 (pozri príslušný dokument č. 60), ktoré sa nieslo v prítomnosti K. Laca v znamení „ústupov“ od pôvodných zámerov čs. federácie, predovšetkým v oblasti ekonomiky. Treba pripomenúť, že *Osnovu tiež* neprerokovalo Predsedníctvo ÚV KSS na zasadaniach 18. a 25. 11., ani 10. 12. 1969!

24. 10. 1969 materiál o zapojení ekonomiky SSR do mezinárodní dělby práce a v tomto směru rátili s výrazným a nevyhnutným podílem zahraničního obchodu Slovenska na celkovém zahraničním obchodu ČSSR, který byl značně poddimenzovaný. Až 96 % podniků zahraničního obchodu je zařazená pod české ministerství. In: SNA, f. ÚV SSR – zasedání vlády SSR 1969–1975, kr. 36, zasedání 24. 10. 1969, č. sp. 0724/69 T.
- 23 Ukazovalo se to podle Ministerstva plánování SSR při rozhodování o rozvojových stavbách celostátního významu (automobilka, petrochemia), které jsou v ČSR, přičemž sa federálne ministerstvo stavia do pozície, že nemá možnosť ovplyvňovať rozmiestnenie stavieb. Slovenské stavebné podniky sú často zaradené pod VHJ so sídlom v ČSR. Viaceré veľké podniky na Slovensku majú riadiace sídlo v ČSR, železničná doprava nebola napojená na slovenský rozpočet, 80 % vedecko-výskumnej základne je umiestnená v ČSR. Rozpočty federácie a republík sú príliš komplikované, nie je možné sledovať tok všetkých druhov daní (napr. podnikové dane išli cez federálne ministerstvá a VHJ, čím sa obchádzali slovenské podniky, a pod.). In: SNA, f. ÚV SSR – všeobecná registratúra 1969–975, kr. 52, č. sp. 3068/69. Pozri aj dok. 56 z 27. 11. 1969. Podrobne ŽATKULI-AK, Jozef: „Normalizácia“ česko-slovenskej federácie roku 1970 a jej následky. In: ŠTEFANSKÝ, Michal – ZAGORŠEKOVÁ, Marta (eds.): *Krízy režimov sovietskeho bloku v rokoch 1948-1989*. Banská Bystrica, Pedagogická spoločnosť J. A. Komenského 1997, s. 226-230.
- 24 Predsedníctvo ÚV KSČ prerokovalo 22. 9. 1970 materiál *Riadenie priemyslu vo federálnych a národných orgánoch ČSSR*, v ktorom navrhlo modifikáciu štátno-ekonomického mechanizmu a priamo sa zaoberalo štruktúrou a postavením VHJ v kontexte s „čiasťnými“ úpravami v česko-slovenskej federácii. Následne minister priemyslu SSR Ján Gregor navrhol zmeniť usporiadanie VHJ na Slovensku. Napr. podniky Slovenské plynárenské závody, naftové závody v Gbeloch by patrili pod fed. min. palív a energetiky, Slovenské rudné bane pod fed. min. hutí a strojárstva, ďalej strojárské (zbrojné) závody v Martine, Dubnici nad Váhom, v Detve buď alternatívne mali vytvoriť z nich jednu VHJ na Slovensku, alebo podriadit pod fed. min. hutí a strojárstva, apod. In: NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/1, Predsedníctvo ÚV KSČ 1966 – 1971, zasedanie 22. 9. 1970, č. sp. 8313/32 a NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – běžná spisovna, roky 1968 – 1970 (nespracované), kart. 193, sign. 366/364/2, č.j. 19 550/70. Pozri aj dok. z 13. a 28. 1. 1970 a následne z 20. 12. 1970.

1969, 27. november, Praha. – *Správa o realizácii ústavného zákona o čs. federácii, vyhodnotenie skúseností z organizácie a riadenia v podmienkach federácie a zásady k upevneniu jednotného riadenia, spracovaná komisiou podpredsedov a ministrov vlád.*¹

[...] ^a

Úvod

Komise ministrů, hodnotící zkušenosti, které byly získány při uvádění ústavního zákona o československé federaci do života, vycházela především z postulátu realizační směrnice květnového pléna ÚV KSČ – upevnit autoritu i akceschopnost a obnovit plně funkce socialistického státu a jeho orgánů za současného rozvinutí a plného uplatnění vedoucí úlohy strany. V československé federaci jde o upevnění a plnou funkci státních orgánů federace i o upevnění a plnou funkci státních orgánů obou republik.

Jde o tři státní mechanismy, které nemohou fungovat izolovaně. Každý z nich má ústavním zákonem určenou sféru vlastní působnosti, ve které je povinen plnit funkce orgánů socialistického státu. Teprve činnosti federace i národních republik ve svém souhrnu vytvářejí jednotný celek vytvářející v praxi jednotu působení socialistického státu.² Otázku upevnění funkce socialistického státu v ČSSR nelze tedy chápat jako požadavek zaměřený výhradně na rozšíření kompetence federace na úkor kompetence orgánů obou národních republik. Dále je nutno maximálně vylézt klady, které přináší racionální dělba funkcí mezi federálními a národními orgány při plném a bezprostředním uplatnění vedoucí úlohy strany vůči komunistům, odpovědným za práci v tom či onom státním orgánu. Racionalizace dělby funkcí vychází z možnosti kvalitnějšího zvládnutí vymezeného okruhu otázek, přitom rozdílné postavení a funkce federálních a republikových orgánů umožňuje a zároveň vyžaduje, aby si ty i ony osvojily jim vlastní a jejich působnosti odpovídající prostředky a dovedněji jich používaly.

Dokud si státní orgány tento základní požadavek federativního uspořádání neosvojí, federace jako celek nebude řádně fungovat a budou trvat tendence vedoucí k vytváření triplicitních aparátů, k útěku od odpovědnosti a rozhodovací proces bude těžkopádný. Spolu s požadavkem dělby kompetencí nutno prosadit požadavek koordinace a součinnosti jako neoddělitelnou podmínku uplatnění principu dělby kompetence.³

Zkušenost, zejména, prvních měsíců roku 1969, ukázala, jako jeden ze základních negativních jevů, že orgány federální i orgány republik přijímají časové i věcně nekoordinovaná rozhodnutí. To vede k narůstání množství usnesení, k snižování jejich autority. Je třeba dosáhnout stavu, kdy o věcech budou rozhodovat orgány k rozhodování kompetentní se znalostí záměrů ostatních orgánů a v časové i věcné návaznosti.

Přitom třeba vycházet z toho, že

- koordinace prováděná federálním orgánem v případech, kdy patří do jeho kompetence, je jeho právem a povinností vyplývající z pravomoci federace,
- koordinace prováděná v ostatních případech je založena na dohodě o součinnosti a koordinaci; koordinující orgán v takovém případě sice nenařizuje, ale uplatňuje se tu společný postup vlád, které jsou oprávněny uložit svým orgánům součinnost a koordinaci.⁴

Na úrovni vlády ČSSR se rozvíjí koordinační funkce předsednictva vlády, jehož členy jsou předsedové vlád ČSR a SSR, jakož i koordinující úloha poradních orgánů vlády. Obdobně mají plnit koordinující úlohu ve své sféře i federální ústřední orgány. Mimořádnou důležitost

pro praktickou součinnost má vzájemná konzultace pracovních plánů mezi orgány federace i orgány republik a propracování způsobu spolupráce a součinnosti příslušných složek aparátů (vytváření pracovních skupin složených nejen z pracovníků z úrovně horizontální, ale i vertikální).

Při hodnocení měla komise ministrů na zřeteli zejména tyto skutečnosti:

- fungování státních orgánů je ovlivněno nezbytnými průvodními jevy období „záběhu“ (konstituování nových orgánů, získávání praktických zkušeností a osvojování si nových pracovních postupů, navazování institucionálních i osobních kontaktů, působení dosavadních pracovních návyků a pracovních metod vytvořivších se v dlouhém období existence unitárního státu);

- nebyly ještě přijaty zákony předpokládané ústavním zákonem, které mají určovat federaci základní nástroje a pravidla její činnosti a jsou nutné k tomu, aby federální i republikové orgány fungovaly podle principů ústavního zákona (soubor zákonů upravujících základní vztahy v oblasti plánování, finančních zdrojů federace a rozpočtových pravidel; nebyl schválen zákon o působnosti federálních ministerstev a federálních výborů; také ústavní zákon o soudech a prokuraturách je zatím ve stadiu příprav;

- obtíže v oblasti politické i ekonomické stavěly ústřední orgány federace i republik před naléhavý úkol řešit situaci mimořádnými opatřeními.

Tyto potíže se projevují především v oblasti ekonomické činnosti státu. Zde zvláště vystupuje do popředí nutnost vymezit funkci a úlohy federálních orgánů a orgánů republik v souladu s řešením základních otázek způsobu řízení ekonomiky v daných časových etapách i s úsilím o věcné řešení současných ekonomických obtíží.⁵ Přitom je zřejmé, že řešení otázek federalizace v oblasti ekonomiky rozhodným způsobem ovlivní další vývoj federativního uspořádání státu. Zároveň skutečnost, že právě v této oblasti zůstává rada otázek neřešena, vyvolává stále diskuse o kompetenci, ačkoliv je nezbytné soustředit se na optimální řešení věcných problémů. Projevují se rozdílná stanoviska a přístup při interpretaci některých ustanovení ústavního zákona o československé federaci a někdy se projevují i tendence změnit principy tohoto ústavního zákona. S vážnou naléhavostí vystupuje do popředí nutnost sjednotit názory na cesty, jak ve federálním zřízení upravit funkci státních orgánů a vytvořit tak předpoklady pro organizované společné úsilí na řešení důležitých věcných problémů. Půjde především o plné uplatnění funkce soustavy národohospodářských plánů, státního rozpočtu, daňového systému, finanční a úvěrové politiky, cen a mezd, technické a investiční politiky. Vyřešení těchto základních problémů je pak východiskem pro posouzení dosud otevřených otázek v oblasti řízení zahraničního obchodu, průmyslu, zemědělství, dopravy a pro závěry v oblasti institucionální.

A

Oblast ekonomické činnosti státu⁶

1. Úloha státního národohospodářského plánu federace a jeho charakter.

Upevnění úlohy národohospodářského plánu obsahuje především požadavek posílení integrující funkce federálních plánů, kterými federace mobilizuje všechny zdroje československé ekonomiky a zaměřuje je k řešení rozhodujících úkolů. K tomu cíli:

1. určuje objem a hlavní směry investiční výstavby a limity nově zahajovaných staveb, stanoví stavby federálního zájmu; přitom zaměřuje zdroje, ekonomiky na nejdůležitější inovace a usměrňuje rozvoj, vědy a techniky;

2. v oblasti vnějších ekonomických vztahů stanoví vývozní a dovozní úkoly, zejména s použitím systému devizové regulace a limitování objemů zadluženosti;
3. stanoví principy a obsah měnové a důchodové (cenové, mzdové, finanční, úvěrové, sociální) politiky;
4. určuje základní cíle a úkoly v oblasti životní úrovně (růst reálných příjmů, osobní a společenské spotřeby obyvatelstva);
5. určuje cesty a tempo vyrovnání rozdílů úrovně ekonomiky v obou národních republikách;
6. k zabezpečení správných proporcí používá jako plánovacího nástroje i hmotných bilančí a závazného stanovení dodávek.

Rozsah rámcových úkolů uvedených v bodě 1 až 6 se bude přizpůsobovat věcným problémům, které budou mít rozhodující význam pro rozvoj a rovnováhu ekonomiky v dané etapě.

Státní národohospodářský plán federace je závazný jak pro orgány federace, tak i pro orgány obou národních republik. Obsahuje úkoly ve výše uvedeném rozsahu, které se člení na úkoly ČSR a SSR; obsahuje dále úkoly pro organizace bezprostředně řízené federálními orgány (obrana země, statní hmotné rezervy, železniční doprava, apod.). Státní národohospodářský plán federace je základním nástrojem hospodářské politiky ČSSR.

Střednědobý plán federace se vyhláší zákonem Federálního shromáždění. Jeho návrh předkládá Federálnímu shromáždění vláda ČSSR. Po jeho schválení Federálním shromážděním předkládají vlády obou republik svým národním radám návrhy zákonů o střednědobých plánech republik. Po schválení zákonů přijímají vlády prováděcí opatření. Roční prováděcí plány vycházejí ze zákona o střednědobém plánu. Vlády je vydávají ve formě vládních nařízení. (Výjimečně může mít jednorozhodný prováděcí plán formu zákona). Zákon Federálního shromáždění bude obsahovat záruky, aby opatření republikových orgánů, která by byla v rozporu se zákonem Federálního shromáždění, popř. v rozporu s prováděcími opatřeními federální vlády, vydanými v rámci tohoto zákona a v rámci kompetence federace, mohla federální vláda sistovat nebo zrušit.

Zásady plánovacího procesu⁷

V celé ČSSR platí jednotný plánovací systém. Federální ministerstvo plánování odpovídá za vypracování národohospodářského plánu ČSSR a řídí celý plánovací proces po stránce metodické a organizační. Národní ministerstva plánování spolupracují při vypracování národohospodářského plánu ČSSR (přičemž organizují plánovací činnost národních orgánů).

Při přípravě návrhu federálního plánu spolupracuje federální ministerstvo plánování s ostatními ústředními orgány federace zejména s orgány odpovědnými za hospodářskou politiku na úseku financí, úvěru, cen, mezd, práce a s orgány odpovědnými za státní technickou politiku.

Základními podklady pro vypracování národohospodářského plánu ČSSR jsou:

- návrhy plánovacích orgánů republik;
- návrhy plánů federálních ústředních orgánů, řídicích přímo organizace v kompetenci federace (např. obrana, bezpečnost železniční doprava atd.);
- podklady ostatních ústředních orgánů federace.

Federální plánovací orgán vypracovává na základě analýz ekonomiky a s použitím dlouhodobého výhledu návrh směrnic pro pětiletý plán, a to v těsné spolupráci s národními plánovacími orgány a s využitím koncepčních návrhů a studií ostatních federálních orgánů, popř. vědeckých pracovišť. Směrnice pro střednědobý plán schvaluje vláda. Podle pokynů svých

vlád připravují národní ministerstva plánování návrhy směrnic pro pětiletý plán republik vycházející ze schválení směrnice federální vlády.

Na základě schválených směrnic příslušných vlád zajišťují vypracování návrhu pětiletého plánu:

- federální vláda za organizace přímo řízené federálními ústředními orgány,
- národní vlády za organizace jim podřízené.

Za dovedení závazných úkolů a limitů plánu na národní ústřední orgány odpovídají národní vlády. Ústřední orgány (federální i národní) musí při rozpisu plánu respektovat územní členění ukazatelů stanovených ve federálním plánu. Při tvorbě národohospodářského plánu je třeba, aby VHJ s celostátní působností spolupracovaly s oběma národními ústředními orgány.

Institucionální zabezpečení plánovacího procesu⁸

Při institucionálním zabezpečení plánovacích procesů je třeba zajistit, aby se případné rozpory řešily včas, aby postup plánovacích prací byl plynulý a racionálně uspořádán a zároveň i vyřešena otázka spolupráce národních plánovacích orgánů na tvorbě federálního plánu.

V úvahu přicházejí tyto alternativy:

- I. Ustavení federální plánovací komise složené z ministra národohospodářského plánování ČSSR jako předsedy, z federálních ministrů řídících ekonomické resorty průřezového charakteru, případně z jmenovitě určených vedoucích ústředních orgánů federace, z národních ministrů plánování a financí, popř. z místopředsedů národních vlád pro ekonomickou oblast.⁹
- II. Ustavení plánovací rady jako orgánu složeného z federálního ministra národohospodářského plánování a obou národních ministrů národohospodářského plánování.

Obě tato řešení vycházejí z principu přímé pracovní koordinace příslušných orgánů federace a republik vytvoření federální plánovací komise spojují navíc jak požadavek zabezpečení spolupráce mezi federálním plánovacím orgánem a národními plánovacími orgány, tak i institucionální účast průřezových ekonomických orgánů v procesu tvorby plánu. Obě alternativy předpokládají, že bude zrušena Hospodářská rada a že otázky, které nebudou moci být vyřešeny na úrovni plánovacích orgánů, budou řešeny v předsednictvu vlády ČSSR. Zároveň to předpokládá, že by se některé otázky, které doposud projednávala Hospodářská rada řešily v pravomoci příslušných federálních ústředních orgánů, u nichž se rovněž počítá s pravidelnou spoluprací všech tří příslušných ministrů.

Postavení ostatních federálních orgánů v procesu plánování¹⁰

Federální plán je závazným rámcem a po schválení přímou direktivou vlády ČSSR pro práci federálních orgánů odpovědných za dílčí úseky hospodářské politiky při tvorbě koncepcí nepřímých nástrojů řízení, které vedle přímých nástrojů a v souladu s nimi zajišťují cíle a hlavní proporce plánu. Přitom to neznamená, že plán zahrnuje všechna opatření hospodářské politiky. Tato opatření, i když jsou podřízena jednotným cílům a koncepci hospodářské politiky, se zpravidla zpracovávají samostatně a ve lhůtách odpovídajících řešené problematice a programům práce vlády nebo orgánů, které jsou za tato opatření odpovědná.

Při konstrukci nepřímých nástrojů řízení s relativně dlouhodobou platností (podnikové daně, oblastní nástroje) vychází tyto orgány ze záměrů dlouhodobého plánu; ostatní nástroje nepřímého řízení a některé ekonomické podmínky musí upravovat pružněji. Jde zejména o ceny, mzdy, sociální politiku, ekonomické nástroje v zahraničním obchode, devi-

zovou regulaci, úvěry, úroky, finanční a dotační politiku apod. Výše uvedené pojetí národohospodářského plánu jako základního dokumentu formulující státní hospodářskou politiku vyžaduje, aby federální orgány, odpovědné za dílčí úseky hospodářské politiky, předkládaly v procesu tvorby plánu federálnímu ministerstvu plánování vlastní koncepci, věcné i systémové, analyzovanými úseky za jim svěřené úseky, jako podklad pro zpracování národohospodářského plánu. Pokud jde o postavení odvětvových federálních orgánů v procesu tvorby národohospodářského plánu, je dvojího druhu, a to:

- odvětvové federální orgány, které řídí hospodářské, příspěvkové nebo rozpočtové organizace, předkládají federálnímu ministerstvu plánování návrhy příslušných částí plánu;
- ostatní odvětvové federální orgány (např. průmysl, zemědělství) předkládají podklady pro národohospodářské plány, popř. další dohodnuté rozborů, údaje apod. K návrhům národohospodářských plánů předkládají federálnímu ministerstvu plánování svá stanoviska, popř. své vlastní návrhy za příslušná odvětví.

Kontrola plnění plánu

Systém kontroly plnění plánu je nezbytnou a pravidelnou součástí činnosti všech stupňů státního řízení hospodářství, počínaje federálním a národními orgány státní správy až po VHJ a národní výbory.¹¹ Plánovací orgány federace i národních republik jsou odpovědní za soubornou kontrolu plnění plánu, za sledování průběhu uskutečňování cílů, koncepcí a proporcí národohospodářského plánu, jakož i závazných úkolů a opatření plánu. Obdobnou odpovědnost mají v oblastech ekonomiky spadající do jejich působnosti ostatní ústřední orgány federace i národních republik. Každý orgán ekonomického řízení je povinen analyzovat odchylky a v rámci své působnosti je řešit.

2. Státní rozpočet a daňová soustava¹²

Úloha státního rozpočtu federace a jeho charakter

Pokud jde o formování rozpočtu federace, jeho příjmy a výdajů, nutno vycházet z toho, že zohlední proporce a úkoly v oblasti investic, životní úroveň, zahraničního obchodu, ekonomického vyrovnání a jiné důležité cíle jsou vyjádřeny ve státním národohospodářském střednědobém plánu federace, který je závazný jak pro orgány federace, tak i pro orgány obou národních republik. Tyto úkoly musí být adekvátně vyjádřeny i ve státním rozpočtu federace a v rozpočtech obou národních republik podle nositelů a subjektů přímé odpovědnosti za realizaci úkolů plánů a rozpočtů. To nemá však vyloučit aktivní vliv rozpočtové soustavy na formování proporcí a cílů plánů a prosazování hlediska finanční rovnováhy a měnové stability.¹³ Tento vliv je třeba naopak zvýšit a v maximální míře prosadit již do úkolů plánu a rozpočtu.

Úlohu státního rozpočtu nutno upravit v souladu

- s celkovým upevněním řízení národního hospodářství,
- s upevněním úlohy plánu, který je základním nástrojem řízení, s posílením funkce federálních orgánů ve směru optimalizace rozvoje celého československého národního hospodářství a prohloubení jeho integrace uvnitř země i ve vnějších vztazích.

Aby státní rozpočet plnil tuto úlohu, je třeba, aby v souladu s požadavky ústavního zákona zajistil stabilizaci zdrojů federálního rozpočtu tím, že zákonem o rozpočtových pravidlech budou stanoveny daně, resp. podíly na daních, které budou tvořit potřebné zdroje. Zde přicházejí v úvahu dvě konstrukce, a to jednak konstrukce navrhovaná federálním

ministerstvem financí a jednak konstrukce navrhovaná komisí ministrů. Konstrukce federálního ministerstva financí klade důraz na to, aby zákon o rozpočtových pravidlech fixoval v dostatečném rozsahu rozpočtové příjmy federace. Přitom dává v úvahu dvě alternativy. Podle první alternativy by byl zdrojem federálního rozpočtu celý výnos daně z obratu. Podle druhé alternativy by byly zdrojem federálního rozpočtu výrazně zvýšené podíly na dani ze mzdy, dani z obratu a dani ze zisku.¹⁴

Tyto návrhy sledují posílení úlohy federace vůči hospodářské sféře při řešení ekonomických problémů a při poskytování dotací (subvencí) do rozpočtů republik. Potřeby rozpočtů republik by byly vyrovnávány z rozpočtu federace. Nevykazovaly by tedy schodek a v republikách by nevznikl státní dluh. Toto řešení by nebylo v rozporu s ústavním zákonem podle něhož tvoří příjmy federace taxativně určené daně, podíly na daních a další příjmy stanovené zákonem Federálního shromáždění.

Komise ministrů klade důraz na takové určení zdrojů státního rozpočtu, které by vycházelo v pětiletých obdobích z úkolů střednědobého plánu a zajišťovalo ve finančním vyjádření zdroje k realizaci úkolů plánu jak pro federaci tak pro obě republiky.¹⁵ Zabezpečení uvedených úkolů co do obsahu i kvantifikace se bude promítat v soustavě národohospodářského plánu federace i obou národních republik. Tomu nejlépe odpovídá takový způsob tvorby rozpočtových příjmů federace, který umožní, aby se podílela na rozhodujících daňových příjmech (daň z obratu, daň ze mzdy, podnikové daně) určitým procentem. To je ostatně i podstatou druhé alternativy návrhu federálního ministra financí. Komise ministrů však soudí, že výše podílu federace na daňových příjmech by měla v střednědobém plánu odpovídat výši výdajů, kterými bude rozpočet federace disponovat pro úkoly federálních orgánů, pro ekonomické vyrovnání obou republik a financování plánovaných akcí, které bude účelné finančně zajišťovat co do rozsahu a významu z federálního rozpočtu.

Vzhledem k tomu, že zejména oba jmenované úkoly musí dojít svého výrazu především ve federálním plánu, kde je bude nutno kvantifikovat, nebylo by také účelné stanovit příjem federace dopředu výnosem jediné daně, např. daně z obratu a tím jej kvantitativně dopředu vymežit. Tomuto úkolu lépe odpovídá soustava podílů na různých daních, odvozená od střednědobého plánu federace. Uvedené pojetí se doporučuje proto, aby po linii rozpočtu nevznikla situace, že by obě republiky nárokovaly na federálním rozpočtu prostředky nezávisle na základních úkolech daných plánem. Nebylo by také žádoucí, aby vznikla situace, že by národní rozpočty byly fakticky zcela odkázány na dotace z federálního rozpočtu i v případech, kdy se nejedná o ekonomické vyrovnání nebo financování akcí federálního významu. Tento způsob také umožňuje lépe rozvinout funkci České a Slovenské národní rady.

Návrh federálního ministra financí, aby zdrojem federálního rozpočtu byl celý výnos daně z obratu (I. alternativa), snaží se postavit problém tak, jako by tak bylo možno překonat problémy dojednávání vztahů mezi republikami a federací a naopak. Ve skutečnosti by však v podstatě došlo ke koncentraci těchto problémů do výdajové části. Stabilita na straně příjmu rozpočtu federace, která by vylučovala obavu z každoročního dojednávání forem i rozsahu příjmů federace, dá se rovnocenně řešit podíly na daních tehdy, když dáme správný obsah, význam i funkci plánu (s vazbou na rozpočet) v celé soustavě řízení národního hospodářství a když bude důsledně uplatněn princip, že střednědobý plán se schvaluje zákonem Federálního shromáždění. Sporný tedy není ani tak objem příjmu federálního rozpočtu jako věcný obsah problémů, jejichž řešení rozpočet federace zabezpečuje. Posílení federálního rozpočtu je dáno i institucionálními změnami na úseku plánu, měny a bankovního systému, zahraničního obchodu a železniční a letecké dopravy. Podstatou návrhu komise

ministru spočívá v tom, že míře kvantitativního rozšíření příjmu a výdajů federálního rozpočtu bude vycházet z jeho vazby na plán federace a bude určena podílem na rozhodujících daňových příjmech. Tato úprava nevyžaduje změnu ústavního zákona o čs. federaci.

Zásady rozpočtového procesu

Federální orgány hospodaří podle státního rozpočtu federace a orgány České a Slovenské socialistické republiky podle státních rozpočtů těchto republik. Státní rozpočet federace a státní rozpočty republik vycházejí ze základních cílů a záměrů střednědobého plánu federace a národních republik. Rozpočty federace a národních republik vznikají v jednotném rozpočtovém procesu usměrněném metodicky, časově i obsahově federálním ministerstvem financí. Zásady rozpočtové skladby rozpočtu federace a rozpočtu obou národních republik jsou jednotné. Pravidla pro sestavení rozpočtu federace se stanoví zákonem Federálního shromáždění. Pravidla pro sestavení rozpočtu národních republik se stanoví zákony národních rad. Vztahy mezi státním rozpočtem federace a státními rozpočty republik se stanoví v příjmech a výdajích dlouhodobě zvláštním zákonem Federálního shromáždění v návaznosti na střednědobý plán. Rozpočty jednotlivých republik jsou vyrovnané. Úvěrové vztahy státního rozpočtu (státní dluh) vznikají na úrovni federace. Státní rozpočet federace a státní rozpočty republik se připravují zásadně souběžně a vyhlášují se formou zákona. Státní rozpočty republik se schvalují až po schválení rozpočtu federace. Analýza působení rozpočtové soustavy se provádí v souhrnu všech tří rozpočtů.

Kontrola plnění státního rozpočtu ČSSR

Federální ministerstvo financí odpovídá vládě ČSSR za provedení soustavné kontroly dodržování státního rozpočtu federace. Za tím účelem provádí prověrky na federálních ministerstvech, federálních fondech, na ostatních federálních ústředních orgánech a v organizacích řízených orgány federace. Ministerstvo financí ČSSR kontroluje platby, které jsou v příjmech státního rozpočtu federace; kontroluje též využívání dotočí a subvencí poskytnutých ze státního rozpočtu federace na konkrétní účelové akce.

Pokud jde o vztahy k orgánům národních republik, doporučuje v oblasti kontroly komise ministrů zakotvit právní principy obsažené v dohodě tří ministrů financí, podle níž kontrolu v organizacích, podřízených republikán provádějí kontrolní orgány republik. Ústřední orgány federace uskutečňují kontrolu a sledování tvorby federálních zdrojů i použití účelových metací a subvencí zásadně na úrovni ústředních orgánů národních republik. Zároveň se zabezpečí právo federálních orgánů uskutečňovat kontrolu v orgánech, podřízených republikám za účasti orgánů národních republik. Tento systém umožňuje účinný systém kontroly bez vytváření duplicitních orgánů. Federální ministerstva a federální výbory odpovídají za finanční hospodaření v oboru své působnosti a za finanční hospodaření organizací, které patří do oboru jejich působnosti.

Součástí celého systému kontroly plnění rozpočtu a základní formou kontroly hospodaření podle rozpočtu je projednávání státních závěrečných účtů, jak v obou národních radách, tak i ve Federálním shromáždění.

Úprava daňového systému¹⁶

Uspořádání daňového systému je navrhováno ve dvou alternativách:

Alternativa I.

Federální ministerstvo financí navrhuje

- a) svěřit do výlučné pravomoci federace rozhodující daně, jako např. podnikové daně, daň z obratu, spotřební daň, družstevní daň, zemědělská daň, daň ze mzdy (včetně daně z literární a umělecké činnosti), daň z motorových vozidel (silniční daň), daň z příjmu obyvatelstva apod. Úprava těchto daní by měla být svěřena v plném rozsahu do federální zákonodárné působnosti, ostatní daně by měly být ponechány ve výlučné pravomoci republik;
- b) federální zákony by u uvedených daní upravily způsob správy, výkonu a kontroly daní.

Komise ministrů konstatuje, že podle výčtu daní v bodě a) by všechny dnes existující daně přešly do „výlučné pravomoci“ federace, což je v rozporu s koncepcí a se zněním ústavního zákona o československé federaci. Přitom ústavní úprava plně umožňuje splnit základní cíl, tj. zabezpečit v zásadě shodný daňový systém v obou republikách. Ústavní zákon totiž svěřuje Federálnímu shromáždění pravomoc vydat zásady daňového zákonodárství republik včetně stanovení základu daně, minimální sazby a rozsahu výjimek a úlev, které mohou být republikovými orgány poskytovány a to u všech rozhodujících daní. U dalších daní, tj. u daně zemědělské a silniční, pak má Federální shromáždění právo stanovit jak daňový základ, tak i hlavní podmínky zdaňování. Bude proto záležet na tom, jak podrobně tyto zákony Federálního shromáždění upraví daňový režim. Vhodnou konstrukcí tohoto zákona Federálního shromáždění se dá plně dosáhnout prakticky jednotného daňového zatížení podniků i obyvatelstva v celé ČSSR.

Ústavní zákon vychází dále ze zásady, že správa, výkon a kontrola všech druhů daní přísluší orgánům republik. Tato úprava je racionální, protože by bylo zcela nevhodné, aby si federace vytvářela vlastní aparát pro vybírání a kontrolu daní, který musí pochopitelně fungovat už na úrovni okresů a měst. Způsob vybírání a kontroly daní a rozhodování o případných úlevách u podniků podřízených bezprostředně federálním ústředním orgánům je možno zajistit v zákonu Federálního shromáždění, který bude upravovat zásady daňového zákonodárství republik.

Proto komise ministrů doporučuje tuto alternativu:¹⁷

Alternativa II.

- a) ponechat beze změny čl. 12 ústavního zákona o československé federaci;
- b) zajistit, aby zákony Federálního shromáždění o zásadách daňového zákonodárství republik upravovaly všechny podstatné otázky daňového systému tak, aby byla zajištěna obsahová jednota daňového zákonodárství v celé ČSSR;
- c) zajistit, aby uvedený zákon stanovil u podniků přímo řízených ústředními orgány federace, že
 1. tyto podniky se řídí daňovými zákony republiky, na jejímž území se nachází jejich sídlo (resp. sídlo subjektu. daňové povinnosti),
 2. obecné daňové výjimky poskytují těmto podnikům orgány příslušné republiky po projednání s orgány druhé republiky s cílem zajistit shodné řešení.

Předpokládá se, že případné dotace a subvence upravující ekonomické podmínky uvedených podniků, v souladu s potřebami a záměry federálních orgánů, které je řídí, budou stanoveny příslušnými federálními orgány a poskytovány z rozpočtu federace.

3. Měna a bankovníctví¹⁸

Komise ministrů vychází z toho, že integrovaná čs. ekonomika vyžaduje jednotnou čs. měnu. Již dosavadní úprava této otázky v ústavním zákone o čs. federaci jednoznačně stanoví, že

měna je v plném rozsahu v kompetenci federace. Protože však souhrnný pojem „emisní činnost“ použitý v čl. 8 písm. c) v oblasti měnové, tak zejména i systém bankovníctví, o jehož složení a fungování byly při tvorbě ústavního zákona jiné představy, než jaké vyžadují současné potřeby naší ekonomiky, bude účelné tento souhrnný pojem opustit a mluvit zvlášť o „měně“ a zvlášť o „bankovníctví“. Vzhledem k tomu se doporučuje v čl. 7 ústavního zákona výslovně uvést otázky měny jako výlučnou působnost federace a v souvislosti s tím v čl. 42 stanovit, že se čs. měna upravuje federálním zákonem, u něhož plní i zákaz majorizace.

Naproti tomu je bankovníctví nepochybně ve společné kompetenci federace a národních republik. Proto komise ministrů doporučuje upravit též čl. 8 písm. c) ústavního zákona tak, že se místo dosavadního pojmu „emisní činnost“ užije pojmu „bankovníctví“, který v sobě zahrnuje i oblast komerčních bank, např. Čs. obchodní banku.

Tyto úpravy vyžadují nově formulovat též čl. 14 ústavního zákona, a to zhruba takto:

- „(1) V oblasti bankovníctví patří do působnosti Československé socialistické republiky
- a) stanovit koncepci devizové a úvěrové politiky a určovat nástroje pro její uskutečňování,
 - b) určovat rozsah devizových rezerv a stanovit způsob jejich správy,
 - c) určovat rámec zahraničních devizových operací.
- (2) Postavení, povinnosti a odpovědnost organizace plnící úlohu měnové banky, jakož i způsob její správy stanoví zákon Federálního shromáždění. Zákonem Federálního shromáždění se stanoví též právní úprava ostatních bank.“

Také tyto zákony bude vhodné uvést v čl. 42 ústavního zákona, zejména z toho důvodu, že národní části mají důležitý zájem především na úpravě způsobu správy měnové banky, v jejímž vedení bude uplatněn princip parity, i správy ostatních bank.

Uvedené úpravy znamenají spolu s konstrukcí přijatou pro oblast plánu a rozpočtu nepochybně významné nástroje pro upevnění řízení i integračních procesů čs. ekonomiky. Pokud jde o připravovaný zákon o Státní bance československé, vychází komise z této představy:

Organizace a působnost Státní banky československé

Státní banka československá má ústředí v Praze a národní centrály v ČSR a SSR.

Státní banku československou řídí předseda Státní banky čs.; zastupuje ho místopředseda. Předsedu Státní banky čs. jmenuje prezident republiky. Je-li předsedou občan České socialistické republiky, je jejím místopředsedou občan Slovenské socialistické republiky a naopak. Za činnost Státní banky čs. odpovídá její předseda vládě ČSSR. Poradním orgánem předsedy Státní banky čs. je bankovní správa. Národní centrálu Státní banky čs. řídí generální ředitel, jmenovaný předsednictvem příslušné národní rady. Za plnění všech úkolů je odpovědný předsedovi Státní banky čs.

Státní banka čs. – ústředí v Praze

- je celostátním koncepčním, metodickým, řídicím a kontrolním orgánem,
- zpracovává úvěrové měnové koncepce, zásady a pravidla měnové, úvěrové, devizové, úrokové a depozitní politiky,
- v procesu tvorby národohospodářského plánu a státního rozpočtu aktivně navrhuje, projednává a prosazuje měnové požadavky a opatření,
- rozpracovává a realizuje opatření, která spadají do oblasti působnosti Státní banky čs. a vyplývají z direktiv ÚV KSČ a federální vlády,

- zabezpečuje cíle a záměry národohospodářského plánu a hospodářské politiky federace, zejména regulační opatření v devizovém hospodářství, v investiční výstavbě, v důchodové politice, v úvěrové restrikci, v zásobách apod.,
- pečuje o zdokonalování bankovních metod a racionalizaci práce,
- posuzuje návrhy úvěrových a pokladních plánů sestavených národními centrály a předkládá návrh měnového plánu a úvěrového plánu v členění na příslušné republiky federální vládě ke schválení (současně jsou schváleny jednotné zásady měnové, úvěrové, úrokové a devizové politiky federální vlády),
- při zásadních odchylkách v realizaci měnového a úvěrového plánu dává návrhy federální vládě k dalšímu postupu.

Státní banka Čs. – národní centrála v Praze a Bratislavě

- je řídicím a výkonným orgánem ústředí Státní banky čs. pro všechny orgány Státní banky čs. na území příslušné republiky a prověřuje a kontroluje jejich činnost,
- vymezení pravomoci národních centrál bude vycházet z koncepce jednotná měnové politiky na území celé federace. Při respektování této zásady bude pravomoc národních centrál stanovena v souladu s ústavním zákonem o čs. federaci,
- národní centrály se účastní svými návrhy jednak na přípravě plánu příslušné republiky, jednak na formulování cílů, zásad a regulačních nástrojů jednotné měnové politiky a celostátního měnového (úvěrového, pokladního a devizového) plánu Státní banky; v rámci těchto úkolů vypracovávají vlastní návrh úvěrového a pokladního plánu za příslušnou republiku a předkládají je ústředí Státní banky čs.,
- v období realizace státního plánu budou národní centrály vázány zásadami jednotné měnové politiky a direktivami měnového plánu Státní banky schválenými federální vládou
- úvěrový plán Státní banky čs. bude rozepisován jednak formou úvěrových kontingentů pro hospodářství řízené z úrovně federace, jednak formou globálního úvěrového kontingentu nadnárodní centrály Státní banky pro hospodářství na území národních republik. Současně bude na národní centrály rozepsán úkol v tvorbě úvěrových zdrojů v příslušné republice. Národní centrály budou ve své pravomoci podle případných dalších direktiv národních vlád používat přidělený národní kontingent pro podniky řízené vládou příslušné republiky,
- národní centrály budou moci povolit čerpání úvěrového kontingentu pro příslušnou republiku do míry plánem předpokládané tvorby zdrojů v národní republice, a to podle předem stanoveného regulačního pravidla. (Vztah mezi tvorbou úvěrových zdrojů a úvěrem.)
- příslušné části devizového plánu budou rozepisovány na národní republiky v členění vyplývajícím z rozsahu zodpovědnosti národních centrál Státní banky čs. a národních ministerstev financí za realizaci jeho jednotlivých částí. Národní centrály v rámci vymezeného objemu devizových zdrojů, v souladu s celostátními jednotnými pravidly a v rozsahu jim svěřené pravomoci při řízení devizového hospodářství budou zabezpečovat pomocí nástrojů devizové politiky, především prostřednictvím jednotlivých forem devizové regulace, (zejména nenávratný a návratný prodej deviz, vazbové obchody, turistický ruch a jiné), splnění úkolů devizového plánu,
- národní centrály a jimi řízené pobočky budou v souladu s jednotnými zásadami měnové politiky zajišťovat emise hotovostních peněz v příslušné republice,

- při zásadních odchylkách v plnění úvěrového plánu informuje ústředí Státní banky čs. a provádí opatření přijatá federální vládou (popř. národní vládou) k odstranění závad,
- poskytuje ústředí Státní banky čs. zprávy a rozbor, statistické údaje pro potřeby řízení Státní banky čs. i pro potřeby federálních orgánů,
- vztahy ke státním spořitelnám a státním pojišťovnám zabezpečují národní centrály.

4. Cenová agenda

Ministr-předseda Federálního výboru pro ceny [Ignác Rendek] doporučuje rozdělit kompetenci cenová regulace mezi federálním orgánem a orgány národními takto:

- federální orgán stanoví cenovou úroveň všech výrobků a konkrétní ceny vybraných klíčových výrobků,
- národní cenové orgány mají v kompetenci konkrétní cenovou tvorbu v rámci úrovně stanovené federálním orgánem,
- federální vláda, popř. federální cenový orgán by měly být vybaveny právem zrušit cenotvorná opatření národních orgánů, kterými ve své kompetenci porušily rozhodnutí federálních orgánů.

Komise ministrů považuje tuto úpravu kompetence za možnou a vhodnou. Pro její realizaci doporučuje 3 cenové orgány s tím, že jde o odborné orgány realizující tvorbu a kontrolu cen v oblastech federace i obou národních republik. Při tomto doporučení vychází komise ministrů ze stanoviska, že cenové úřady mají zabezpečovat správné cenové relace mezi výrobky a službami. Kdyby tato agenda připadla jednotlivým resortům, pak by tvorba těchto relací nemohla být kvalitně zajištěna. Úpravu navrhovanou Federálním výborem lze uskutečnit v rámci dosavadního znění čl. 15 ústavního zákona o čs. federaci, a to zákonnou úpravou, kterou by obsahoval kompetenční zákon. V této zákonné úpravě budou moci být obsaženy formy spolupráce, kontroly i oprávnění federálních orgánů sístovat, popř. zrušit opatření republikových orgánů, která by bylo v rozporu o rozhodnutím federálních orgánů.

Komise též doporučuje, aby seznam výrobků a služeb, jejichž ceny stanoví federální cenový orgán, byl formulován pružněji tak, aby se nezásadní změny v okruhu těchto výrobků a služeb nemusely provádět změnou zákona Federálního shromáždění, předpokládaného v čl. 15 písm. b) ústavního zákona o československé federaci. Se zřetelem k tomu, že dochází k podstatnému posílení funkcí národohospodářského plánu, i pokud jde o regulaci cenového vývoje, doporučuje se zvážit, zda by místo dosavadního Federálního výboru pro ceny neměl být na úrovni federace zřízen federální cenový úřad, v jehož čele by nebyl člen vlády (jehož vedoucí by ovšem mohl být zván k účasti na schůzích federální vlády).

5. Zahraniční obchod¹⁹

Vzhledem k usnesení předsednictva ÚV KSČ ze dne 24. listopadu 1969 o zahraničním obchodě bude ústavní zákon o československé federaci v čl. 16 doplněn a pozměněn tak, že ustanovení

- pod písm. a) bude znít: „stanovit zásady zahraniční politiky a řídit její provádění“,
- pod písm. e) bude znít: „stanovit základní ekonomické nástroje“,
- jako písm. f) bude vsunuto další ustanovení „zřizovat organizace pro zahraniční obchod a udělovat oprávnění k provádění zahraničně-obchodní činnosti“.

O uvedená ustanovení bude doplněn též návrh kompetenčního zákona.

Kompetence ministerstva zahraničního obchodu bude tedy vymezena v zásadách takto:

Ministerstvu zahraničního obchodu přísluší

- ve věci zahraničně obchodní politiky navrhnout vládě zásady jednotné zahraničně-obchodní politiky, řídit její provádění v rámci plánovitého rozvoje národního hospodářství, k tomu účelu vydávat předpisy a činit opatření; zabezpečovat vnitrostátní provádění mezinárodních smluv a dodržování, mezinárodních závazků v oblasti zahraničního obchodu;
- věci ekonomických nástrojů stanovit v dohodě s federálním ministerstvem financí podle zásad schválených vládou základní ekonomické nástroje pro organizace pro zahraniční obchod a pro ostatní organizace oprávněné k provádění zahraničně-obchodní činnosti, včetně nástrojů rozpočtové povahy, a zabezpečovat, aby jejich použití bylo v souladu se zahraničně-obchodní politikou ;
- v oblasti cenové stanovit pravidla pro provádění cenové politiky v oblasti zahraničních obchodních vztahů;
- v oblasti organizování zahraničně-obchodní činnosti vydávat předpisy o její organizaci, zřizovat organizace pro zahraniční obchod a udělovat oprávnění k provádění zahraničně-obchodní činnosti; řídit plánem a ekonomickými nástroji jak organizace pro zahraniční obchod, tak i ostatní organizace oprávněné k provádění zahraničně-obchodní činnosti;
- v oblasti celnictví vykonávat působnost ve věcech celnictví, celní politiky a celních tarifů.

6. Průmysl²⁰

K upevnění centrálního řízení výrobní sféry přispěje výrazné posílení funkce národohospodářského plánu včetně centrálních opatření zejména v rozvoji techniky a v cenové, důchodové a úvěrové politice. Tato opatření považuje komise ministrů za rozhodující pro upevnění centrálního řízení i v oblasti průmyslu. Z tohoto hlediska je nutno chápat federální orgán pro průmysl nikoliv jako přímé řídicí centrum, ale jako orgán zabývající se především koncepční přípravou řešení základních problémů průmyslu. Ministr-předseda federálního výboru pro průmysl zřejmě vidí hlavní náplň federálního orgánu v přímé řídicí činnosti, a proto doporučuje jako I. variantu:

- podřídit federálnímu centru celou výrobní základnu v odvětví hutí, energetiky včetně atomové energetiky, výrobní základnu v odvětví hornictví (včetně geologie a uranu) a plynárenství, protože jde o průmyslová odvětví, která jsou určujícím faktorem pro celé národní hospodářství,
- dát federálnímu orgánu pro průmysl pravomoc vykonávat rozhodující vliv na řízení ostatních průmyslových odvětví prostřednictvím plánu,
- opatření podle uvedených doporučení provést od 1. ledna 1970,
- během příštího roku připravit návrhy pro další postup při prohlubování centrálního řízení průmyslů (zejména v odvětví chemie, strojírenství a spotřebního průmyslu a vědeckovýzkumné základny).

Jako II. variantu doporučuje federálnímu centru podřídit celou výrobní základnu průmyslu. Přitom nevyklučuje kombinaci obou variant. Návrhy ministra-předsedy federálního výboru pro průmysl by si vyžádaly úpravu v kompetenčním zákone a doplnění ústavního zákona o československé federaci.

Komise ministrů naproti tomu soudí, že návrh federálního ministra průmyslu by znamenal nejen změnu čl. 17 ústavního zákona, ale ve svých důsledcích narušení základního

principu federace, založené na tom, že bezprostřední řízení výrobní základny patří národním orgánům. Posílení centrálního řízení národního hospodářství spatřuje komise především ve výrazném posílení funkce plánu a státního rozpočtu, které budou určovat všechny důležité parametry rozvoje československého hospodářství. V navrhovaném systému plánování a státního rozpočtu se v plné míře uplatní řídicí úloha federace a jejích orgánů. Obdobně se projeví i navrhované posílení úlohy federace v oblasti cen, zahraničního obchodu a práce a mezd a měnové, úvěrové a devizové politiky. Odvětvový federální orgán pro průmysl by se v tomto systému měl uplatňovat především v oblastech vymezených článkem 17 ústavního zákona, a to zejména ve směru přípravy koncepčního řešení základních problémů průmyslu.

Komise ministrů vychází přitom z toho, že pojem „zásady průmyslové politiky“ užívaný v čl. 17 ústavního zákona obsazuje v sobě nejen vydávání pravidel, ale že znamená též rozhodování o zásadních koncepčních otázkách, má též za to, že by návrh federálního ministra průmyslu otevíral cestu ke kompetenčním nevyjasněnostem a konfliktům na horizontální úrovni a že příslušná koncentrace státního řízení průmyslu na federální úrovni by ve své logice mohla vést v budoucnosti k nastolení požadavků na vytvoření několika specializovaných průmyslových ministerstev.

Komise si je vědoma toho, že dočasná situace v národním hospodářství a nedopracovanáni systému řízení vyvolávají nutnost vytváření mimořádných forem zajišťování naléhavých potřeb hospodářství. Je toho názoru, že nejde o otázky, které by nebylo možno vyřešit pověřením federálních orgánů konkrétními koordinačními funkcemi na základě rozhodnutí vlád, popř. úpravou návrhu kompetenčního zákona. Nejde o takové otázky, které by vyvolávaly nutnost změny vztahů stanovených ústavním zákonem. Kromě toho tak jako u ostatních federálních orgánů se počítá s úzkou spoluprací federálních a národních ministrů. Pokud jde o integrované VHJ reprezentované generálním ředitelstvím řídicím podniky na území celé federace, budou jejich úkoly určovány plánem a ostatními nástroji řízení. Sporné otázky řízení budou řešit národní ministři průmyslu při uplatnění koordinační funkce federálního ministra průmyslu. Potom může bezprostřední státní řízení příslušet ministerstvu průmyslu té republiky, na níž se nachází sídlo organizace.

Vzhledem k zcela výjimečnému postavení a charakteru palivo-energetické základny nevyklučuje však komise ministrů přímé podřízení podniků v této oblasti federálnímu orgánu pro průmysl jako krajní variantní řešení. Pokládá však za nutné přesně vymezit tuto oblast na obory elektrárenství plynárenství a paliv. Toto řešení by si ovšem vyžádalo doplnění čl. 17 ústavního zákona o československé federaci. Komise ministrů nepovažuje však za ekonomicky účelné hledat řešení v převedení vybraných odvětví průmyslu do přímého řízení federálního orgánu pro průmysl a nedoporučuje měnit čl. 17 ústavního zákona.

7. Zemědělství²¹

Federální výbor pro zemědělství a výživu navrhuje tuto úpravu v kompetencích federálního a národních orgánů na úseku řízení zemědělství a výživy:

- do kompetence federálního orgánu světit zabezpečování všech prací, které souvisí s kompletní přípravou dlouhodobých výhledů, střednědobých a prováděcích plánů a prací na ekonomické soustavě zemědělství a potravinářského průmyslu; federální orgán by měl být plánovacím, bilančním a rozhodovacím orgánem;
- národní orgány mají mít pracovní účast na tvorbě plánu a řešit specifické oblastní problémy zemědělství;

- federální orgán komplexně vybavil pravomocemi pro přímou regulaci trhu potravin, včetně řízení dovozu a vývozu, dále pro činnost související s ochranou spotřebitele a pro přímé působení na některé významné specializované činnosti (šlechtitelství, plemenářství, semenářství, rostlinolékařská péče, veterinární služba, rybnářství, myslivost apod.);

- přezkoumat organizaci podnikové sféry a vybrané podniky (obory) podřídit federálnímu orgánu (např. tabák, mrazírny, masný průmysl, zemědělský nákup a zásobování apod.);

- provést organizační úpravy v podřízení technické základny v oblasti zemědělské vědy a výzkumu, péče o centrální fondy, provádění inspekce jakosti potravin apod.

Komise ministrů k tomu připomíná, že podle čl. 18 ústavního zákona patří do působnosti federace stanovit zásady zemědělské politiky a politiky výživy lidu, koordinovat státní intervenční politiku v zemědělství a výživě a vykonávat zákonodárnou působnost ve věcech veterinární a rostlinolékařská péče, ochrany půdního fondu a jakosti zemědělských a potravinářských výrobků, pokud to vyžaduje jednotný postup v celé ČSSR.

Návrh kompetenčního zákona svěřuje Federálnímu výboru pro zemědělství a výživu zpracovávat a vládě ČSSR předkládat návrh zásad zemědělské politiky a politiky výživy lidu, zpracovávat a sledovat odvětvové výzkumné programy financované ze státního rozpočtu federace a navrhnout vládě ČSSR vybrané akce, které jsou důležité pro celou federaci a na které mají být poskytnuty dotace a subvence ze státního rozpočtu federace. Výbor má dále zpracovávat a vládě ČSSR předkládat jako součást jednotné hospodářské politiky návrh zásad soustavy ekonomických nástrojů v zemědělství a návrh zásad intervenční politiky ve výrobě potravinářského zboží, dále návrh zásad k zabezpečení rovnovážného stavu na trhu zemědělských a potravinářských výrobků a zajišťovat jejich provádění; rovněž má spravovat federální účelové rezervy pro zemědělskou a potravinářskou výrobu. Konečně má vydávat předpisy o veterinární ochraně a o rostlino-lékařské ochraně při dovozu, průvozu a vývozu a vyhlášovat seznam škůdců vnitřní karantény. Ústavním zákonem a návrhem kompetenčního zákona není pokryt požadavek Federálního výboru pro zemědělství a výživu, aby federální orgán byl „plánovacím, bilančním a rozhodovacím orgánem“, požadavek přímého podřízení vybraných podniků (oborů) federálnímu orgánu a požadavek vybavit federální orgán pravomocemi pro přímou regulaci trhu potravin.

Přijetí těchto požadavků by znamenalo, že národní orgány by měly řešit pouze specifické oblastní problémy zemědělství. Takové pojetí a taková úloha národních orgánů je v rozporu s principy federace a ve svém důsledku by prakticky znemožňovalo vlastní řídicí činnost národních orgánů. Tyto požadavky federálního výboru by mohly vést k narušení řídicího systému, neboť ne jedné straně berou pro účinnou řídicí činnost národních orgánů a národních výborů nezbytný prostor, na druhé straně ukládají federálním orgánům větší pravomoc, než tyto orgány mohou na úseku zemědělství a výživy v podmínkách federativního státu objektivně unést. Požadavky Federálního výboru pro zemědělství a výživu je možno zabezpečit státním plánem, který na federální úrovni stanoví zaměření zemědělské výroby, základní výrobní bilance, dodávky rozhodujících výrobních prostředků a úkoly v dovozu a vývozu.

Pokud jde o požadavek federálního výboru na centrální regulaci trhu potravin v ČSSR, je komise ministrů toho názoru, že tento požadavek je v konsolidovaných podmínkách dostatečně zabezpečen v oblasti národohospodářského plánu. Návrh federálního výboru zřejmě vyplývá ze současné mimořádné situace na trhu potravin. Takovéto přechodné situace by

však měly být řešeny především úzkou spoluprací národních orgánů za intenzivní koordinace federálním orgánem. Komise ministrů proto soudí, že za uvedeným účelem není třeba vytvářet nové instituce.

8. Doprava²²

Kompetenci federálního orgánu pro dopravu doporučuje federální ministr dopravy vymezit takto:

- vykonávat pravomoc pro celé odvětví dopravy v rozsahu dosavadní působnosti federace,

- řídit podniky zabývající se námořní dopravou, železniční dopravou (včetně příslušných opravářských kapacit a organizací železničního stavitelství) a civilní leteckou dopravou (ČSA, Slovair) a plnit vůči těmto podnikům funkce odvětvového ústředního orgánu,

- v rámci vymezeném zákonem Federálního shromáždění vykonávat státní správu a státní dozor v železniční dopravě, v civilním letectví, v námořní dopravě v celém rozsahu.

Federální orgán pro dopravu má podle návrhu ministra dopravy řídit i organizace zabývající se správou, provozem a údržbou dopravních letišť a provozními a zabezpečovacími službami v civilním letectví. Realizace těchto doporučení si vyžádá změnu a doplnění čl. 19 ústavního zákona o čs. federaci. Ústřední republikové orgány pro dopravu mají podle návrhu federálního ministra dopravy:

- řídit podniky veřejné silniční dopravy, veřejného automobilového opravárenství, vnitrozemské vodní dopravy a silničního hospodářství a vykonávat státní správu a státní dozor v těchto oborech,

- podílet se na úseku železniční dopravy a civilního letectví na tvorbě státního národohospodářského plánu federace a státního rozpočtu federace, na tvorbě tarifů a cen, na mzdové a sociální politice apod.

Komise ministrů konstatovala, že návrh předložený federálním ministrem dopravy znamená, že železniční doprava, doprava letecká a námořní se fakticky vyčleňují do výlučné kompetence federace a že formulace charakterizující působnost národních orgánů v oblasti železniční dopravy a civilního letectví neznámá rozdělení kompetence. Pokud by řešení navrhované federálním ministrem dopravy bylo považováno za optimální, o čemž není komise ministrů přesvědčená, pak je třeba vyvodit závěry z toho, že doprava je ve společné působnosti federace a národních republik a že i v této oblasti má být stanovena kompetence orgánů národních republik. Komise ministrů se domnívá, že v oblasti železniční dopravy by se měla působnost federace vztahovat na provoz a opravárenství a investorskou činnost. Orgány národních republik by měly vykonávat ostatní činnosti, zejména řízení železničních stavebních organizací, výkon působnosti podle zákonů o územním plánování, stavebním řádu, zákoníku práce apod. a zaručit spolurozhodování v kádrových otázkách.

Komise ministrů považuje za nezbytné, aby v přípravě návrhu plánu v odvětvích dopravy řízených federálním orgánem pro dopravu předkládaly národní odvětvové orgány své konkrétní úvahy, které slouží jako podklady pro vypracování návrhu plánu federálního odvětvového orgánu. Federální orgán pro dopravu zpracovává pak návrh federálního odvětvového plánu v úzké součinnosti s národními odvětvovými orgány pro dopravu a projedná jej s národními odvětvovými orgány před jeho předložením federálnímu plánovacímu orgánu. Analogicky spolupracují federální a národní ústřední orgány při řešení ostatních zásadních otázek určujících rozvoj odvětví dopravy (např. rozpočet, tvorba tarifů a cen a mzdová a sociální politika).

9. Pošty a telekomunikace²³

Federální výbor pro pošty a telekomunikace považuje za účelné řídit technicky složitou soustavu telekomunikačních sítí poštovních spojů jednotně; poukazuje přitom na určitou analogii s železniční dopravou. S ohledem na to doporučuje, jako optimální variantu, svěřit oblast pošt a telekomunikací do výlučné kompetence federace a v tomto směru pozměnit ústavní zákon o československé federaci. Připouští jako druhou variantu ponechání tohoto odvětví v oblasti společné kompetence federace a republik, ovšem při zachování centrálního řízení z federálního ústředí a při vztahu celého odvětví k plánu a rozpočtu federace. Ze stanoviska federálního výboru k oběma variantám nevyplývá, jakou úlohu by měly mít pak obě oblastní nebo národní ústředny.

Komise ministrů došla k závěru, že dosud existující dělba kompetencí mezi federálním orgánem a orgány republikovými není neúčelná a nemá k dispozici podklady ukazující na nedostatky dosavadní úpravy. Komise nedošla k přesvědčení, že v obou variantách navrhované široké kompetence federace umožňují, aby se všechny otázky výstavby i provozu mohly skutečně zabezpečovat účelně z jediného ústředí. Požadavky federálního výboru, pokud jde o to, vybavit federální orgán právem kontroly a oprávněním vydávat poštovní známky, lze plně zabezpečit v kompetenčním zákoně. Vzhledem k tomu není důvodu měnit příslušné ustanovení ústavního zákona.

10. Technika a investice²⁴

Federální výbor pro technický a investiční rozvoj argumentuje, že nemá v současné době nástroje k tomu, aby mohl vytvářet a zabezpečovat federální politiku v této oblasti. Považuje proto za nutné:

- stanovit jednoznačnou odpovědnost federálního orgánu pro technický a investiční rozvoj za zpracování, řízení, financování a sledování plnění vybraných programů technického rozvoje, představujících vybrané soubory výzkumných a vývojových úkolů, opatření ve vědeckotechnické spolupráci a dělbě práce a navazující akce realizace, které federace finančně zabezpečuje nebo podporuje, aby byly zajištěny rozhodující cíle v určitých věcně vymezených oblastech, jejichž rozvoj má rozhodující význam pro zajištění trvalého změnu struktury a zvýšení efektivity národního hospodářství (vyčlenění prostředků do fondu FVTIR);
- zajistit federálnímu orgánu pro technický a investiční rozvoj právo přímého styku s hospodářskými organizacemi a výzkumnými ústavami republik a právo požadovat od orgánů státní správy republik informace o stavu a úrovni příslušných oblastí a činností a o vlivech působících ve sféře jejich působnosti a dále právo ověřovat si, jak jsou opatření federálního orgánu pro technický a investiční rozvoj uplatňována v praxi;
- vybrané výzkumné organizace s úkoly celostátního významu podřídit přímo federálnímu výboru;
- v zájmu účelné koordinace pověřit federální orgán pro technický a investiční rozvoj sledováním rozvoje vědeckovýzkumné základny a ovlivňovat její strukturu, zejména ovlivňováním vzniku nových organizací VVZ (přerozdělování prostředků pro zřízení organizací VVZ, popř. udělování souhlasu ke vzniku nových organizací);
- na úseku investic rozšířit, pravomoc federálního orgánu v oblasti legislativy (stavební řád a předpisy o přípravě a organizaci investic včetně rozpočtování), stanovení jednotných ekonomických pravidel a rozhodujících státních norem pro investiční činnost

a v oblasti vypracování, popř. organizace vypracování federálních koncepcí vybraných oborů investiční výstavby a tvorby životního prostředí.

Návrh federálního výboru předpokládá kromě dosavadních kompetencí vyplývajících z čl. 21 ústavního zákona o čs. federaci přímé řízení vybraných organizací VVZ a dále rozšíření legislativní pravomoci federace na úseku stavebního řádu a předpisů o přípravě a realizaci investic.

Komise ministrů se domnívá, že přímé řízení organizací VVZ není nezbytné, vycházeli-li se z důsledného pojetí a provedení čl. 21 ústavního zákona. Účel sledovaný požadavkem přímého řízení vybraných organizací VVZ lze do značné míry zabezpečit jednak prostřednictvím národohospodářského plánu, jednak možností ovlivňovat vědeckovýzkumnou základnu u vybraných programů financování z federálních prostředků. Ovlivňování struktury VVZ lze uskutečňovat i prostřednictvím koncepcí státní technické politiky ČSSR, které připravuje federální výbor a které realizují národní orgány. Na tyto možnosti pamatuje také návrh kompetenčního zákona. Pokud jde o požadavek přímého styku s hospodářskými organizacemi, výzkumnými ústavami, je tento požadavek plně zabezpečen ustanovením § 36, písm. b) návrhu kompetenčního zákona v přesnější formulaci. Požadované rozšíření legislativní kompetence federace doporučuje komise ministrů řešit tak, že bude v intencích tohoto požadavku doplněn čl. 37 odst. 2 ústavního zákona.

11. Práce a sociální věci

Ministr práce a sociálních věcí [Michal Štancel] vychází z toho, že je v zájmu celé federace, aby principiální otázky práce, mezd, pracovněprávních vztahů a sociálního zabezpečení byly usměrňovány z centra. Doporučuje proto, aby na úseku práce, mzdové politiky, sociální politiky a pracovněprávních vztahů byly federální orgány oprávněny stanovit jednotné zásady i formu právních předpisů bezprostředně platících na celém území federace.

Komise ministrů došla k závěru, že ústavní úpravu není třeba měnit. Návrhům ministra práce a sociálních věcí lze vyhovět v kompetenčním zákoně.

12. Sociálně ekonomické informace

Komise ministrů se domnívá, že není důvodu k změně úpravy provedené ústavním zákonem o čs. federaci. Realizaci čl. 23 zabezpečí zvláštní zákon, který se připravuje. Pro zabezpečení jednoty statistické služby je nevyhnutelná úzká spolupráce federálního a národních statistických orgánů.

B.

Oblast mimoekonomické činnosti státu²⁵

1. Výlučná působnost federace

Národní obrana

1. Byla konstituována Rada obrany státu a zahájila činnost. Generální štáb ČSLA vykonává funkci sekretariátu této rady. Byly jmenovány i Rady obrany republik. Vytvářejí se sekretariáty republikových rad obrany. Nebyly zatím jmenovány Rady obrany národních výborů. To vážně narušuje plnění úkolů v nižších člancích státního řízení, kdy komise obrany již prakticky nefungují a Rady obrany se nemohou ujmout své funkce.
2. Ministerstvo národní obrany provádí přestavbu řídicích orgánů v ČSLA tak, aby byly v plném souladu s federativním uspořádáním.

Zahraniční politika

Zahraniční politika patří do oblasti výlučné působnosti Československé socialistické republiky, přičemž ve značné míře vnitrostátní provádění mezinárodních smluv přísluší do působnosti republikových orgánů.

1. Pokud jde o uzavírání mezinárodních smluv, nedochází k závadám; nutno respektovat časový moment, a to i ze strany republikových orgánů.
Postup při sjednávání a ústavním projednávání mezinárodních smluv byl upraven usnesením vlády č. 45/1969 a rozhodnutím presidenta republiky č. 31/1969 Sb.
2. Na úseku kulturních, školských a vědeckých styků se zahraničím byl na základě usnesení předsednictva ÚV KČS z 20. a 21. dubna a předsednictva vlády z 22. května 1969 vybudován na ministerstvu zahraničních věcí speciální útvar pro řízení, koordinaci a kontrolu těchto styků.
3. Další problém, který bude vláda ČSSR urychleně řešit, je nová úprava jednotného řízení, koordinace, kontroly a provádění zahraničních styků s mezinárodními organizacemi v oblasti státní správy.
4. Doplnění počtu diplomatických zástupců a dalších pracovníků ze SSR neprobíhá tak, jak to předpokládá usnesení vlády č. 32 z 20. února 1969.

2. Společná působnost

Vnitřní pořádek a bezpečnost

Působnost federace ve věcech vnitřního pořádku a bezpečnosti je přesně zákonem vymezena.

Podle zákonné úpravy byla provedena nová organizace, dříve jednotného ministerstva vnitra. Organizační výstavba všech tří ministerstev je v podstatě dokončena. Zbývá vyjasnit některé otázky obsahové náplně práce jednotlivých federálních a republikových složek. Bezpečnostní aparát na federální úrovni plní výkonnou funkci na úseku kontrarozvědné práce do zahraničí a v oblasti kontrarozvědné ochrany federálních institucí. Dále má plnit úlohu centrálního zpracování a analýzy informací. Řízení Veřejné bezpečnosti přešlo výlučně do kompetence republikových ministerstev vnitra, kromě Federálního kriminálního ústavu, který zabezpečuje úkony a služby pro obě republiková ministerstva. Zkušenosti za uplynulé období nasvědčují tomu, že převedením složky VB do kompetence republik nebudou vznikat vážné komplikace. Dají se předpokládat pouze v otázkách, kde je nutná součinnost s federálními ministerstvy – zejména s MNO apod. Podobně ani na úseku civilní obrany není předpoklad vážnějších komplikací, vzhledem k tomu, že kompetence federálního štábu civilní obrany státu a republikových štábů byla vymezena.

V praxi zůstávají dosud nevyjasněny některé otázky kompetencí federálních a republikových orgánů na úseku kontrarozvědky, kde vymezená kompetence nedává Federální zpravodajské službě dostatečné možnosti ke koordinaci a centralizaci práce obou republikových kontrarozvědek tak, jak to vyžadují profesionální zájmy této složky i dosavadní praktické zkušenosti. Problematiku předkládá ministr vnitra předsednictvu ÚV KSČ ve zvláštním materiálu. Řešení některých problémů vyžaduje vzájemnou informovanost součinnost a koordinaci. Ta je zabezpečována na společných poradách ministrů, účastí ministrů vnitra ČSR a SSR v kolegiu ministra vnitra ČSSR, účastí zástupců všech ministerstev vnitra v pracovních týmech při řešení zásadních otázek, vzájemnou konzultační činností, výměnou informačních materiálů apod.

Tisk a informace

V oblasti tisku a jiných informačních prostředků je komise ministrů toho názoru, že na úrovni federace má existovat jen malý útvar, přičemž není třeba, aby jeho vedoucí byl členem vlády. Jestliže by bylo třeba nějakých přesunů kompetence mezi federálním orgánem pro tisk a informace a národními orgány, lze je uskutečnit zákonem vydaným podle čl. 28 ústavního zákona o čs. federaci.

3. Výlučná působnost národních republik²⁶

Školství, kultura, zdravotnictví

Zkušenosti z provádění ústavního zákona o čs. federaci v oblasti výlučné pravomoci národních orgánů (na úsecích školství, kultury a zdravotnictví) potvrzují správnost a odůvodněnost této úpravy. Ústavní zákon dává plně předpoklady i možnosti pro úspěšnou činnost státních orgánů v této oblasti. Nebyly tu zjištěny žádné vážné problémy, které by bránily plnému rozvinutí státních orgánů obou republik při řízení a správě těchto úseků. Tato úprava plně vytváří předpoklady i pro řešení specifických problémů a přibližuje řídicí centrum nižším státním orgánům i školským, kulturním a zdravotnickým institucím.

V této oblasti není ani nutno vytvářet federální orgány státní správy pro řízení, resp. koordinaci těchto státních činností. Případné úpravy v organizaci a náplni činnosti republikových orgánů se však nedotýkají podstatných problémů a přicházejí v úvahu po dořešení některých odborných, organizačních i legislativních otázek. Součinnost, koordinace a jednotný postup republikových orgánů v zásadních otázkách jsou zabezpečovány dohodami, uzavřenými mezi ústředními orgány obou národních politických oblastí. Pro realizaci této spolupráce zřídili národní ministři koordinační orgány – rady pro školství, kulturu a zdravotnictví. Způsob spolupráce se podle vyjádření uvedených ministerstev osvědčuje.

Pokud by šlo o některé otázky, kterými se má zabývat federální vláda, doporučuje se je projednávat na koordinačních poradách příslušného místopředsedy federální vlády s národními ministry, přičemž by podněty mohly přicházet jakod federální vlády, tak i od národních vlád a ministrů, resp. z odborných institucí a společenských organizací. Podnět k vytvoření koordinačního orgánu pro oblast „terciární sféry“ byl vznesen ve Federálním shromáždění ve výboru pro sociální politiku. Orgány žádné z obou republik však se pro toto řešení nevylovily. Naopak zdůrazňují (s výjimkou českého ministerstva zdravotnictví), že pro zabezpečování úkolů v oblasti školství, kultury a zdravotnictví není nutno na úrovni federace vytvářet žádné orgány (ať již poradního nebo koordinačního charakteru). Dokončení výstavby národních orgánů a jejich organizaci si vyžaduje normativně upravit strukturu a právní poměry rozhlasu, televize a ČTK. V obou národních republikách se uvažuje o zřízení Sekretariátu pro věci církevní jako ústředního orgánu státní správy ve věcech církví a náboženských společností a řízení zahraničních vztahů na tomto úseku.

Spravedlnost

Ministři spravedlnosti obou republik uzavřeli dohodu o delimitaci a o zásadách účinné spolupráce obou ministerstev, zejména při koordinaci legislativních záměrů a praxe v oblasti justičních i jiných zákonů i při sjednocování postupu ve výkonu řídicí činnosti jak směrem k justičním orgánům, tak v oblasti vězeňství. Bylo dohodnuto též vytvořit společný koordinační orgán obou ministerstev. Obě ministerstva jsou ve stálém styku tak, jak to vyžaduje potřeba, přičemž styk se realizuje na úrovni jednotlivých odborů i oddělení. Nejintenzivnější spolupráce je na úseku legislativy, na kterém si legislativní odbory obou minister-

stev nejen zkoordinovaly časově i tematicky pracovní plány, ale vytvořily i společné pracovní skupiny.²⁷

*

Zkušenosti z úseků státní činnosti v mimoekonomických oblastech, ať jde o oblast výlučné kompetence federace nebo o oblast výlučné kompetence národních republik, ukazují, že se ústavní uspořádání po počátečních obtížích osvědčuje, že nedochází k závažným potížím, i když je nutno některé dílčí otázky ještě dorešit. Nebyly tu ani uplatněny podněty k revizi ustanovení ústavního zákona o čs. federaci.

C.

K institucionálnímu uspořádání

Komise ministrů se nemohla při zkoumání dosavadních zkušeností z federálního uspořádání omezit pouze na posuzování otázek obsahové náplně a vymezení optimální dělby činnosti federálními a národními orgány, ale pokládala za svou povinnost posoudit i otázky institucionálního uspořádání federálních a národních orgánů ve vztahu na výkon jejich kompetencí a na vytvoření podmínek pro účinnou spolupráci. Již při rozboru problematiky cenové agendy dospěla komise ministrů k doporučení, aby místo dosavadního Federálního výboru pro ceny byl na úrovni federace zřízen Federální cenový úřad, v jehož čele by nebyl člen vlády (vedoucí Federálního cenového úřadu by ovšem mohl být zván k účasti na schůzích federální vlády. Obdobně by cenové úřady fungovaly i v národních republikách. Rovněž v oblasti tisku a ostatních informačních prostředků dospěla komise ministrů k doporučení, aby na úrovni federace byl zřízen jen malý útvar, který by nemusel být veden členem federální vlády.

Komise ministrů se zevrubně zabývala zhodnocením zkušeností z dosavadní funkce federálních výborů a pokládá souhlasné negativní zkušenosti všech představitelů federálních výborů za oprávněné. Proto předkládá návrh na zrušení ostatních federálních výborů a na jejich přeměnu na federální ministerstva, v jejichž čele bude stát odpovědný federální ministr. Tím bude na federální úrovni vytvořen jediný typ monokraticky organizovaných orgánů federální státní správy.

Vycházejíc z tohoto principu nenavrhuje komise ministrů odlišné řešení ani v oblasti techniky a investičního rozvoje. I pro tuto oblast se doporučuje zřídit federální ministerstvo. Kolektivní orgán pro otázky vědy a techniky by pak v tomto ministerstvu mohl být zřízen se statutem poradního orgánu federálního ministra. V úvahách komise byl položen značný důraz na pravidelnou a systematickou spolupráci tří ministrů (federálního a obou národních). Úzká spolupráce těchto tří orgánů je praktickou cestou ke koordinaci a včasnému řešení všech otázek, které je třeba na federální i na národních úrovních rozhodovat.

V souvislosti s těmito návrhy uvažovala komise ministrů o funkčnosti instituce státních tajemníků ve federálních ministerstvech. Pokládá za nesporné, že státní tajemníci mají nadále působit v ministerstvech v oblasti výlučné pravomoci federace, tj. ve federálním ministerstvu zahraničních věcí a národní obrany. Vzhledem k významu a rozsahu federální činnosti v některých ministerstvech průřezového charakteru doporučuje komise zachovat funkci státních tajemníků též ve federálních ministerstvech plánování, financí a zahraničního obchodu.

Vzhledem k tomu, že z navrhovaných závěrů a doporučení komise vyplývá daleko širší rozsah účasti federální vlády a jejího předsednictva v rozhodovacím procesu, než s jakým se dosud počítalo, upozorňuje komise na význam zachování parity ve složení federální vlády.

Z á v ě r y

Závěry komise ministrů,²⁸ k nimž došla po zevrubném posouzení problematiky v jednotlivých oblastech činnosti orgánů socialistického státu v podmínkách daných ústavním zákonem, o československé federaci, ukazují na to, že těžiště posílení socialistického státu a upevnění jeho vlivu spočívá především

- v účinném systému národohospodářského plánu, který je základním nástrojem federace i národních republik pro řízení rozvoje národního hospodářství a umožňuje v potřebném rozsahu uplatnit integrující úlohu čs. federace uvnitř státu i zájmy v oblasti mezinárodní hospodářské spolupráce,
- v prosazení principu ústavního zákona v oblasti státního rozpočtu federace a jeho úlohy v zabezpečení integrační politiky federace,
- v zajištění jednotné finanční, úvěrové, cenové, důchodové, technické a investiční politiky a v posílení působnosti federace v oblasti zahraničního obchodu.

V souladu s těmito poznatky došla komise ministrů k závěru, že návrhy na převedení některých odvětví výrobní základny na přímé řízení federálními orgány odvádějí pozornost od uplatnění výše uvedených základních forem a nástrojů řízení. Znamenaly by cizorodý prvek v systému federace a ve své realizaci by vytvořily komplikované vztahy v řízení národního hospodářství. Komise je proto toho názoru, že přímé řízení federálními odvětvovými orgány by mělo být uplatňováno jen výjimečně tam, kde jsou pro to zvláštní důvody (uranový průmysl, provoz a údržba železnic).

Komise ministrů doporučuje, aby veškerá opatření, která jsou v předchozím rozboru navrhována, byla s urychlením promítnuta v potřebném rozsahu do ústavního zákona o čs. federaci a rozpracována jak v kompetenčním zákonu, tak i v dalších zákonných normách, jejichž vydání je pro úspěšný výkon státních funkcí v rámci federativního uspořádání státu nezbytné. Přesným vymezením kompetencí orgánů federace i obou národních republik, s perspektivou jejich stability na delší časové období, bude vytvořen jeden z důležitých předpokladů plného rozvinutí činnosti těchto orgánů, která byla dosud v některých případech oslabována kompetenční nejasnostmi. Bude ovšem třeba, aby veškeré státní orgány svěřené jim působnosti také iniciativně a v plné míře využívaly, tak aby v budoucnosti nedocházelo k tomu, že by se řešení problémů „nahrazovalo“ unikem do požadavku na kompetenční úpravy, reorganizaci a na zvyšování počtu pracovníků.

Prameň: SNA, f. ÚV SSR – sekretariát předsedu vlády SSR 1969–1975, kr. 13, Správa o realizaci ústavního zákona o čs. federaci, vyhodnocení zkušeností z organizace a řízení v podmínkách federace a zásady k upevnění jednotného řízení. Tiež: Osobný archiv Jozefa Žatuliaka, materiál podpredsedu vlády ČSSR Karola Laca. – *Cyklostyl*, 45 s.

a Na košielke materiálu uvedené: Předsednictvo vlády ČSSR pověřilo komisí složenou z místopředsedy vlády prof.dr. Karola Laca, DrSc., jako předsedy, ministra dr. Bohuslava Kučery, místopředsedů vlády ČSR dr. Ladislava Adamce, CSc., a prof. dr. Antonína Červinky, CSc., a místopředsedy vlády SSR ing. Juliuse Hanuse a ministra národohospodářského plánování prof. ing. Jána Feriance, DrSc., aby zpracovala zprávu o realizaci ústavního zákona o čs. federaci, vyhodnocení

- pozri časti dokumentov z 23. a 24. 1., 14. 10., 19. 11. 1969, 6., 9., 13., 21. a 28. 1. 1970. *Podklad pre správu o realizácii ústavného zákona o čs. federácii...* v časti II./A, v bode 1 o plánovaní národného hospodárstva, ktoré mal v kompetencii V. Hůla, zdôraznil návrh feder. min. plánovania o posilnení federálneho národohospodárskeho plánu, ktorý bol pri zachovaní plánov republík pre ne záväzný a navyše plány republík teda vychádzajú z federálneho plánu. Text oblasti plánu v správe bol totožný s textom v „Skúsenostiach, záveroch. Pozri poznámky 1 a 2.
- 7 Tiež pozri dokument č. 62 z 28. 1. 1970. „Správa“ sa od „Skúseností“ neodlišuje. Túto časť *Podklad pre správu...* neobsahuje, alebo ide o čiastočné preformulovanie. Napr. o oprávnení vlády ČSSR určovať záväzné úlohy a limity, pričom sa spomína možnosť úprav na úseku plánovania fed. zákonom podľa úst. zákona č. 143/1968 Zb., čl. 10. Ak však spomenieme materiál českej vlády zo 14. 10. 1969 (časť 3.), tento je značne podobný s uvedeným dokumentom.
- 8 Ak sa táto časť v „Podklade pre správu“ nespomína, v „Skúsenostiach, záveroch“, áno. Pritom treba brať do úvahy dokumenty č. 40-41, 62 a 69 od júna 1969, z 28. 1., 20. 11. 1970.
- 9 Pozri dokumenty č. 59, 61-62 z 9., 21. a 28. 1. 1970.
- 10 Ide o ďalšiu rozpracovanú časť, zrejme v časovom rozpätí 13. až 27. november 1969, ktorú „podklad pre správu“ neobsahuje, no je totožná so „Skúsenosťami, závermi“. Pozri aj dokumenty zo 14. 10., 19. 11. 1969, 21. a 28. 1. 1970.
- 11 Bližšie dokumenty z 19. 11. 1969, 6., 21. a 28. 1. 1970, ktoré zameraním a obsahom porovnajú s dokumentmi z 23. a 24. 1. 1969 (programy národných vlád).
- 12 K problematike pozri dokumenty č. 29 a 62 zo 17. 2. 1969 a 28. 1. 1970. Z hľadiska textu sa znovu podobá „Skúsenostiam, záverom“, vrátane časti „Zásady rozpočtového procesu“. To sa vzťahuje aj na ďalšie časti citovaného dokumentu. Treba pripomenúť, že ministrom financií bol Rudolf Rohlíček, ktorý zdôvodňoval aj projekt štátneho rozpočtu na rok 1970. In: NA ČR, f. 02/1, sv. 109, ar. j. 181, zasadanie 24. 11. 1969, bod 2.
- 13 Možno je to paradoxné, ale tento dokument treba porovnať s dokumentom č. 6 z 1. 10. 1968!
- 14 Porovnaj s dokumentom slovenskej vlády č. 55 z 19. 11. 1969.
- 15 Ako pozn. 14, vrátane poznámkového aparátu dokumentu.
- 16 Tu je zreteľný príklon o priradení rozhodujúcich daní do kompetencie federálnych orgánov. Všimni si túto časť v dokumentoch zo 14. 10., 19. 11. 1969, 6., 9., 13., 21. a 28. 1970. Tiež v kontexte so zákonmi z 20. 12. 1970.
- 17 Porovnaj najmä s dokumentmi zo 14. 10. a 19. 11. 1969, 6. a 13. 1. 1970.
- 18 Ako v pozn. 17.
- 19 V podstate ide o prevzatú časť „Podkladu pre správu“, zrejme ho minister zahraničného obchodu F. Hamouz nepotreboval meniť. Porovnaj v tejto časti dokument slovenskej vlády č. 55 z 19. 11. 1969.
- 20 Oproti „Podkladu pre správu“ ide o značne prepracovanú časť, pritom predsedom federálneho výboru bol Josef Krejčí. Porovnaj s dokumentmi č. 53, 55, 60-62 z 14. 10. a 19. 11. 1969, 13., 21. a 28. 1. 1970.
- 21 Predsedom federálneho výboru bol K. Boďa. Znovu ide o prepracovanú časť „Podkladu pre správu“.
- 22 Spresňujúca časť „Podkladu pre správu“. Predsedom federálneho výboru bol J. Knižka.
- 23 Znovu spresňujúca časť „Podkladu pre správu“ s ťažiskom na telekomunikačné technológie a zariadenia. Predsedom federálneho výboru bol K. Hoffman.
- 24 Predsedom výboru bol M. Hruškovič. Porovnaj s dokumentmi č. 53 a 55 zo 14. 10. a 19. 11. 1969.
- 25 Porovnaj s dokumentmi č. 45 a 48 hodnotenia česko-slovenskej federácie národnými vládami zo 7. 7. a júla 1969. Text sa zhoduje so „Skúsenosťami, závermi“. Ministrom národnej obrany bol M. Džúr, zahraničných vecí J. Marko a vnútra J. Pelnář. No táto časť sa nedotkla vyjadrení K. Laca v liste G. Husákovi z 21. 1. 1970.
- 26 Porovnaj s dokumentmi zo 23. a 24. 1., 7. 7., júla (slovenská vláda), 14. 10. a 19. 11. 1969.
- 27 K oblasti legislatívy pozri dokumenty z 21. 3., 13. a 28. 8. 1969, ako aj časť dokumentu zo 14. 10. 1969.
- 28 Podrobne porovnaj s dokumentom č. 59 z 9. 1. 1970. „Podklad pre správu“ v časti III., o „niektorých opatreniach a záveroch všeobecného charakteru“ upozorňoval na to, že najmä v prvých mesiacoch roku 1969 prijímali federálne a národné orgány často neskoordinované rozhodnutia bez časovej a vecnej nadväznosti (porovnaj dok. 61 z 21. 1. 1970). Často sa vyskytovalo prekračovanie kompetencií jednotlivými orgánmi. Koordinujúce úlohy mali pritom Hospodárska rada vlády ČSSR a hospodárske rady národných vlád. Meškali návrhy legislatívnych pravidiel (pozri dokument

z 13. 8. 1969). Nedosiahla sa presná deľba práce medzi orgánmi federácie a republík. Nedotiahla sa príprava legislatívnych plánov (pozri dok. z 21. 3. 1969), čo bolo v kompetencii najmä legislatívnych rád všetkých troch vlád a zákonodarných orgánov. Mali sa pripraviť štatúty federálnych orgánov (bližšie ŽATKULIAK, Jozef: „Normalizácia“ česko-slovenskej federácie...), ba znovu sa mali obnoviť práce na tzv. kompetenčnom zákone a ujasniť si postavenie federálnych výborov (pozri dokumenty 19. 12. 1968 v porovnaní s dokumentmi z 20. 12. 1970). Nezávisle od dokumentu treba zdôrazniť, že postavenie FZ a národných rád voči výkonným orgánom štátu ustupovalo do úzadia, resp. ocitli sa v ich závese, čo dost charakterizovalo opätovný nástup byrokraticko-centralistického systému, pričom sa legislatíva v podstate podriadila návrhom zákonov federálnej vlády. (Podč. J. Ž.)

1969, 17. december, Praha. – Ústavný zákon č. 155 Zb, ktorým sa mení a dopĺňa ôsma hlava ústavy o súdoch.¹

Federálne zhromaždenie Československej socialistickej republiky sa uznieslo na tomto ústavnom zákone:²

§ 1

Ôsma hlava ústavy (ústavného zákona č. 100/1960 Zb.) sa mení a dopĺňa takto:³

1. Článok 98 znie:

- „(1) Súdnicstvo v Československej socialistickej republike vykonávajú volené a nezávislé súdy.
- (2) Súdy sú: Najvyšší súd Československej socialistickej republiky, Najvyšší súd Českej socialistickej republiky, Najvyšší súd Slovenskej socialistickej republiky, krajské a okresné súdy a vojenské súdy.
- (3) Ustanovenia týkajúce sa krajských a okresných súdov sa vzťahujú aj na súdy s rovnakou pôsobnosťou, ale inak označené.
- (4) Pôsobnosť súdov pri preskúvaní zákonnosti rozhodnutí správnych orgánov ustanovuje zákon Federálneho zhromaždenia.“

2. Článok 99 znie:

- „(1) Najvyšším súdnym orgánom v Československej socialistickej republike je Najvyšší súd Československej socialistickej republiky, ktorý sleduje rozhodovanie najvyšších súdov republík, dozerá na zákonnosť rozhodovania všetkých súdov a zabezpečuje jeho jednotnosť tým, že
- a) rozhoduje o riadnych opravných prostriedkoch proti rozhodnutiam vojenských súdov v prípadoch ustanovených zákonom,
- b) rozhoduje o sťažnostiach pre porušenie zákona proti rozhodnutiam najvyšších súdov republík a všetkých vojenských súdov,
- c) zaujíma stanoviská na zabezpečenie jednotného výkladu zákonov.
- (2) Najvyšší súd Československej socialistickej republiky ďalej rozhoduje o uznaní rozhodnutí cudzozemských súdov na území Československej socialistickej republiky, v prípadoch ustanovených zákonmi o konaní pred súdmi a pred štátnymi notárstvami určuje príslušnosť súdov a štátnych notárstiev a rozhoduje kompetenčné spory a v prípadoch určených zákonom preskúma zákonnosť rozhodnutí federálnych orgánov štátnej správy. Najvyšší súd Československej socialistickej republiky preskúma zákonnosť právoplatných rozhodnutí ktorými bol uložený trest smrti; výnimky môže ustanoviť zákon Federálneho zhromaždenia iba v stannom konaní alebo v konaní pred súdmi za brannej pohotovosti štátu.
- (3) V Českej socialistickej republike je najvyšším súdnym orgánom Najvyšší súd Českej socialistickej republiky, v Slovenskej socialistickej republike je najvyšším súdnym orgánom Najvyšší súd Slovenskej socialistickej republiky. Najvyšší súd republiky dozerá na zákonnosť rozhodovania všetkých ostatných súdov republiky.“

3. Článok 100 znie:

- „(1) V konaní pred súdom rozhoduje senát alebo jediný sudca. Zákony upravujúce konanie pred súdmi ustanovujú, v ktorých senátoch a v ktorých veciach sa zúčastnia na rozhodovaní sudcovia z ľudu a v ktorých veciach rozhoduje jediný sudca; ako jediný sudca môže rozhodovať iba sudca z povolania.

(2) Sudca z povolania a sudcovia z ľudu sú si pri rozhodovaní rovní.

(3) Súdom prvého stupňa je spravidla okresný súd.“

4. Článok 101 znie:

- „(1) Sudcov Najvyššieho súdu Československej socialistickej republiky a sudcov z povolania vojenských súdov volí Federálne zhromaždenie; sudcov Najvyššieho súdu Československej socialistickej republiky zvolí spravidla z rovnakého počtu občanov Českej socialistickej republiky a Slovenskej socialistickej republiky. Sudcov najvyšších súdov republík a sudcov z povolania krajských a okresných súdov volí národná rada príslušnej republiky.
- (2) Predsedu a podpredsedu Najvyššieho súdu Československej socialistickej republiky volí zo sudcov tohto súdu Federálne zhromaždenie. Ak za predsedu Najvyššieho súdu Československej socialistickej republiky zvolilo občana Českej socialistickej republiky, zvolí za podpredsedu občana Slovenskej socialistickej republiky alebo naopak.
- (3) Sudcovia z ľudu krajských a okresných súdov sú volení národnými výbormi; voľby sudcov z ľudu vojenských súdov upraví zákon.
- (4) Sudcovia z povolania sú volení na dobu desiatich rokov; sudcovia z ľudu sú volení na dobu štyroch rokov.
- (5) Sudcovia môžu byť odvolaní orgánom, ktorý ich zvolil. Podmienky odvolania, ako aj podmienky iného zániku funkcie sudcu pred skončením volebného obdobia ustanovia zákony upravujúce voľby sudcov.“

5. z článku 102 sa vypúšťa odsek 2.

6. Doterajšie znenie článku 104 sa na konci dopĺňa slovami „Československej socialistickej republiky“ a označuje sa ako odsek 1.

Pripája sa k nemu odsek 2, ktorý znie:

- „(2) Prokuratúra sa člení na Generálnu prokuratúru Československej socialistickej republiky, Generálnu prokuratúru Českej socialistickej republiky, Generálnu prokuratúru Slovenskej socialistickej republiky a na nižšie články, ktoré ustanoví zákon Federálneho zhromaždenia. Na čele generálnych prokuratúr republík stoja generálni prokurátori republík.“

7. Článok 105 znie:

- „(1) Generálneho prokurátora Československej socialistickej republiky vymenúva a odvoláva prezident Československej socialistickej republiky. Ak generálnym prokurátorom Československej socialistickej republiky je občan Českej socialistickej republiky, bude za jeho prvého námestníka vymenovaný občan Slovenskej socialistickej republiky alebo naopak.
- (2) Generálneho prokurátora republiky vymenúva a odvoláva predsedníctvo národnej rady príslušnej republiky. Návrh na vymenovanie generálneho prokurátora republiky podáva generálny prokurátor Československej socialistickej republiky, ktorý tiež môže predsedníctvu národnej rady príslušnej republiky navrhnúť, aby generálneho prokurátora republiky odvolalo.
- (3) Generálny prokurátor Československej socialistickej republiky je zodpovedný Federálnemu zhromaždeniu, ktoré môže prezidentovi Československej socialistickej republiky navrhnúť, aby ho z funkcie odvolal.
- (4) Generálny prokurátor republiky je v celom rozsahu svojej pôsobnosti zodpovedný národnej rade príslušnej republiky.“

8. Článok 106 znie:

- „(1) Orgány prokuratúry vykonávajú svoje funkcie nezávisle od miestnych orgánov. Vo všetkej svojej činnosti sa opierajú o iniciatívu pracujúceho ľudu a jeho organizácií.
- (2) Orgány Generálnej prokuratúry Československej socialistickej republiky a vojenských prokuratúr sú podriadené generálnemu prokurátorovi Československej socialistickej republiky. Generálni prokurátori republík sú mu podriadení pri výkone dozoru nad dôsledným vykonávaním a zachovávaním zákonov a iných právnych predpisov vydaných orgánmi Československej socialistickej republiky.
- (3) Orgány prokuratúry v Českej socialistickej republike a v Slovenskej socialistickej republike sú podriadené generálnemu prokurátorovi príslušnej republiky. Generálnemu prokurátorovi Československej socialistickej republiky sú výnimočne podriadené v prípadoch ustanovených v zákone.“

9. Za čl. 106 sa vkladá čl. 106a, ktorý znie:

„Čl. 106a

Správa o stave socialistickej zákonitosti

- „(1) Federálne zhromaždenie prerokúva správy Najvyššieho súdu Československej socialistickej republiky a generálneho prokurátora Československej socialistickej republiky o stave socialistickej zákonitosti.
- (2) Národná rada príslušnej republiky prerokúva správy najvyššieho súdu republiky a generálneho prokurátora republiky o stave socialistickej zákonitosti.

§ 2

Rozhodnutia súdov, prokuratúr a štátnych notárstiev sú platné a vykonateľné v celej Československej socialistickej republike.

§ 3

- (1) Federálne zhromaždenie upravuje zákonom organizáciu a činnosť súdov a právne postavenie sudcov a justičných čakateľov, organizáciu a činnosť prokuratúry a právne postavenie prokurátorov, vyšetrovateľov a právnych čakateľov prokuratúry, organizácii a činnosť štátneho notárstva, konanie pred ním a právne postavenie štátnych notárov.
- (2) Voľbu a odvolávanie sudcov z ľudu krajských a okresných súdov upravujú zákony národných rád; voľbu ostatných sudcov, vrátane vojenských, ich ustanovovanie do funkcií a odvolávanie upraví zákon.
- (3) Zákon Federálneho zhromaždenia môže zveriť úpravu vecí uvedených v odseku 1 zákonodarstvu republík. Pokiaľ Federálne zhromaždenie neupraví veci uvedené v odseku 1 v celom rozsahu, môžu ich národné rady upraviť vlastným zákonodarstvom.

§ 4

- (1) Volebné obdobie Najvyššieho súdu, krajských a okresných súdov a vojenských súdov sa končí dňom, keď budú zvolení sudcovia podľa tohto ústavného zákona, najneskôr 30. júnom 1970.
- (2) Ustanovenie predchádzajúceho odseku sa týka i sudcov zvolených podľa ústavného zákona č. 81/1968 Zb., ktorým sa prechodne upravujú niektoré otázky volieb sudcov, v znení ústavného zákona č. 57/1960 Zb.
- (3) Dokiaľ nebudú ustanovené Najvyšší súd Československej socialistickej republiky, Najvyšší súd Českej socialistickej republiky a Najvyšší súd Slovenskej socialistickej republiky, vykonáva ich pôsobnosť doterajší Najvyšší súd.

§ 5

Zrušuje sa ústavný zákon č. 81/1968 Zb. v znení ústavného zákona č. 57/1969 Zb.

§ 6

Tento ústavný zákon nadobúda účinnosť 1. januárom 1970.

[...]a

Prameň: *Sbírka zákonů Československá socialistická republika Česká socialistická republika Slovenská socialistická republika. Ročník 1969. Částka 48, s. 511-513.*

a Podpísaní pod sebou Svoboda, v. r. Dr. Hanes, v. r. Ing. Černík v. r.

- 1 Treba predovšetkým zdôrazniť, že sa upustilo od zriadenia ústavných súdov (pozri dokumenty z 25. 6. a 29. 7. 1969), ktoré mali značný potenciál napomôcť k hladšiemu fungovaniu česko-slovenskej federácie a k riešeniu kompetenčných sporov medzi federálnymi a národnými výkonnými orgánmi, ako aj v oblasti legislatívnej spolupráce federálneho zhromaždenia a národných rád (príslušné dokumenty č. 11, 12, 25, 34 a 7 z 5. 12. 1968, 29. 1. (J. Smrkovský), 21. 3., 23. 4. 1969, ako aj dokumenty k problémom fungovania česko-slovenskej federácie č. 35, 45, 48-49, 50-51 z 24. 3. a z júla a augusta 1969.
- 2 Vládny návrh zákona, predložil zpravodajca Ondrej Súlety, resp. ústavno-právny výbor Snemovne národov FZ (tlač 12) s týmto odôvodnením, že: „osobitnú pozornosť si zasluhuje ústavný zákon, ktorým sa mení hlava ôsma Ústavy z roku 1960. Mimoriadny význam tohto ústavného zákona spočíva predovšetkým v tom, že sa ním premietajú princípy československej federácie do organizačného usporiadania súdov a prokuratúry v ČSSR i v obidvoch národných republikách. Považujem za nutné obzvlášť zdôrazniť, že sa novým ústavným zákonom nemenia ani základné princípy činnosti súdov a prokuratúry, ani základné poslanie súdov a prokuratúry... Skutočnosť, že Najvyšší súd ČSSR je pojatý ako integrujúci súdny orgán pre celú oblasť súdnictva, je zárukou, že bude plniť svoju hlavnú úlohu, to jest zabezpečovať jednotný výklad a jednotnú aplikáciu zákonov i ostatných právnych predpisov v činnosti všetkých súdov, pôsobiacich v ČSSR.“. In: <http://www.psp.cz/eknih/1969/fs/sn/sneprot/006schuz/s006012.htm>. Návrh zásad zákona o prokuratúre, v ktorom sa však uviedlo, že federálnej prokuratúre prináležalo podávať návrhy aj Ústavnému súdu ČSSR, svedčil skôr o komplikovanosti štruktúry súdnictva. In: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – bežná spisovna, roky 1968 – 1970 (nespracované), kart. 193, sign. 366/364/2.
- 3 Návrhy ústavného zákona k problematike súdnictva, ktorý bol súčasťou viacerých ústavných zákonov, vzťahujúcich sa na česko-slovenskú federáciu, pozri FELCMAN, Ondřej – VONDROVÁ, Jitka (eds.): *Vláda a prezident. Období normalizace (září 1968 – říjen 1969)*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970, Díl 8/2 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2010, s. 261-272, 371-378.

1970, 6. január, Praha. – **Stanovisko z porady vo vláde ČSR k zhodnoteniu fungovania federácie, vypracované generálnym tajomníkom vlády ČSR Milanem Veverkom.**¹

[...]ª

I. Výchozí stanovisko

Federace funguje prakticky rok. To je velmi krátká doba, aby šlo komplexně ověřit fungování tak složitého systému, jakým je systém státu (nehledě na politický systém jako celek) a jeho ekonomiky. To znamená, že by bylo politicky neuvážené chtít dělat generelní závěry a na jejich základě přestavbu zásadních vztahů a institucí a tím znovu „rozhrbat“ v základech ještě neusazený systém. Zvláště nedomyšlené by bylo hledání cesty vpřed návratem k unitarismu.

II. Alternativy řešení²

Určité zkušenosti získány byly. Na jejich základě a s přihlédnutím k výchozí tezi jde o náměty ke zdokonalení fungování federace při zachování jejího současného pojetí. Přistoupit na „unitaristické“ či podobné náměty by znamenalo nutnost principiální revize nejen ústavního zákona o federaci, ale i politické směrnice pro federaci (příslušné usnesení předsednictva ÚV KSČ z roku 1968). To neznamená, že dlouhodobější zkušenosti nepřinesou nutnost i zásadnějších korekcí. Zatím však argumenty k tomu nejsou. Ze žádné analýzy nelze vyvodit, že např. hospodářské potíže mají kořeny ve federativním modelu. Je ovšem přirozené, že „záběh“ bez komplikací možný není. Hledat „krajní“ varianty řešení není tedy racionální, naopak velmi rizikové politicky i systémově, nehledě na malou citlivost vůči oběma národům. Z těchto důvodů je materiál „komise ministrů“ v podstatě rámcem a vhodnou orientací pro další kroky v práci na federaci.³

III. Těžiště úprav

I když dílčí problémy i v neekonomických oblastech (školství, televize, rozhlas a jiné), těžiště problémů je v hospodářské politice.

Úprava zákona o čs. federaci je nutná

- v oblasti emisní činnosti banky (jedna banka)
- v oblasti zahraničních hospodářských vztahů (řízení PZO) a udělování oprávnění k zahraničnímu obchodu ze strany federálního MZO)
- železniční dopravy.⁴ Dosažení i věcné závaznosti federálního státního plánu lze řešit v zákoně o plánu a rozpočtu. Tím budou provedeny nezbytnější kroky k založení obecně chybějících vertikálních vazeb federace – republiky.

IV. Základní cesty řešení⁵

Samotným ani sebedůkladnějším zákonem nelze řízení ekonomiky vyřešit. Zkušenosti jiných federací potvrzují, že s určitými zájmovými konfrontacemi či konflikty je nutné počítat a nemusí být ke škodě. Nesmí však být „metodou práce“.

- A. Řešení není ve vytváření „federálních okruhů přímo řízeného průmyslu apod.“ (u paliv, hutí, energetiky či jiné). Dle poznatků řídicích pracovníků vyvolalo by takové rozdělení průmyslu nesmírné komplikace. Lze i číselně doložit, že mezi odvětvími a obory každé republiky jsou tak „husté“ a „frekventované“ věcné a informační vztahy a vazby, že jejich organizační předělení by bylo narušením proti kterému je narušení dané rozdělení průmyslu mezi republiky nepatrné, snad zanedbatelné. Tento krok by zřejmě vyvolával trvalé posuny působnosti mezi federací a republikami.⁶
- B. Hlavní problém je ve stylu a metodách práce, to znamená v tom, abychom uměli dělat ve federální poloze a prokurturní poloze.

1. Zatím se nedaří, aby federální orgány se orientovaly především na koncepční věci; příliš přežívá snaha setrvat v unitární poloze a „všichni dělat totéž“. Někde je to zřejmě i subjektivní kádrový problém. Orientace dána „tím co nejlépe umím“. Tato koncepční a sjednocující úloha federace v řízení je nezbytná. Není však v řízení VHJ.⁷
2. Nefunguje dobře koordinační, iniciativní funkce federálních orgánů. Funguje až pod tlakem havárie či po publikaci konflikt, narušení zásad apod.
3. Negativně svou těžkopádností působí dvojité až trojitě paritní zastoupení (1. vláda, 2. federální výbory či státní tajemníci, 3. vedoucí funkce v aparátech) a tím příliš mnoho zájmových prvků v řízení.
4. Zlepšujícím krokem by mohlo být navržené nahrazení funkce federálních výborů jinou formou zejména obligatorní uplatňováním spolupráce „trianglu“ ministrů na zásadě, že
 - a) federální ministr nemůže předkládat návrhy rozhodnutí federální vládě nebo je jinde uzavírat bez znalosti stanoviska národního ministra
 - b) opačně národní ministr musí v těchto případech znát stanovisko federálního ministra a informovat o něm svou vládou.⁸
 Zde bude nutné čelit riziku, aby tyto „povinné konzultace“ nebyly uplatněny pro každou věc. Rámcem by měla být základní působnost dle ústavního zákona. Zároveň s tímto krokem lze přeměnit současné výbory na ministerstva a tím zpružit řízení. Lze hledat i jiné cesty, např. výbor složený ze tří příslušných ministrů.
5. Základní prostor pro činnost republik musí být vymezen federálním státním plánem. Při respektování jeho rámce národními plány není pak při realizaci „dvojí“ dohled a péče orgánů státní správy nad všemi situacemi apod. To neznamená, že národní orgány se nepodílejí na tvorbě federálního státního plánu. Obdobně tomu musí být s rozpočtem. Musí být mimo jiné nástrojem, který federální vládě poskytne možnost ovlivnit volbu celostátně nevhodnější varianty i finančně.⁹
6. Podmínkou, kterou nelze zákonem či předpisem garantovat je shodný přístup k základním otázkám se strany obou republik, přístup založený na kritériu prospěšnosti celé federace. To platí zejména pro otázky, které mají vztah k druhé republice:
 1. Základní zárukou v tomto směru musí být integrující úloha KSČ a jejich orgánů.¹⁰
 2. Předpokladem je příprava solidního a důkladného řešení čs. problému, tzn. zejména problému ekonomického vyrovnávání s cílem založit i zde koncepci a tak předejít opakovaným, často nedobrým situacím a opakovaným diskusím o podstatě problému.¹¹
 [...]ª

Prameň: *NA ČR, f. Úřad vlády ČSR 1969–1970 (nespracované), kart. 51, sign. 366/1, č. sp. 14469/69. – Strojopis, 6 s.*

- a Na košeľke hore roku Podpredseda vlády ČSSR prof. Dr. Karol Laco, DrSc., vpravo 3 pečiatky úradov s rôznymi dátumami. Hore vpravo V Praze dňa 28. novembra 1969. V strede text „Vážení súdruh podpredseda, ako pracovný materiál Ti posielam pre Tvoju potrebu zpravu o realizácii ústavného zákona o čs. federácii, ktorú spracovala komisia, poverená predsedníctvom vlády“. Pod tým: So súdružským pozdravom ručný podpis K. Laco. Dole v rohu pod sebou: Vážení súdruh RSDr. Ladislav Adamec, CSc. Podpredseda vlády Českej socialistickej republiky Praha, podčiarknuté.
- b Poznámka, že: „Materiál komise ministrů vyžaduje v některých věcech dílčí korektury (napr. kompetenčním zákonem či zákonem o plánu nelze modifikovat ústavní zákon o čs. federaci, není nutné vyhlašovat státní plán jako vládní nařízení apod. Tato upřesnění však by byla nutná až v případě zásadního přijetí celého materiálu).“

Pod tým: V Praze dne 6. ledna 1970, roku Ing. Milan Veverka, nad tým ručný podpis.

- 1 Materiál českej vlády prešiel posudzovaním Byra ÚV KSČ pre riadenie straníckej práce v českých krajinách 14. 1. 1970 (NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/7, ar. j. 19, sv. 39, zasadanie 14. 1. 1970, k bodu 1., č. j. 608/31). Byro odsúhlasilo komplexný materiál *Zkušenosti, závěry a návrhy z hodnocení fungování federálního státního uspořádání*, ktorý spracovala komisia podpredsedu vlády ČSSR K. Laca vo svojej správe 27. 11. 1969 (dok. 56). *Zkušenosti* sa stali v bode 2 predmetom rokovania Preds. ÚV KSČ 19. 1. 1970. Vláda ČSSR mala pripraviť opatrenia smerujúce k zlepšeniu funkcie čs. federácie. In: NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/1, Predsedníctvo ÚV KSČ 1966 – 1971, sv. 115, 116, ar. j. 188, zasadanie P ÚV KSČ 19. 1. 1970, č. sp. 6790/31. Porovnaj aj dokument č. 53, 60 zo 14. 10. 1969 a 13. 1. 1970.
- 2 Porovnaj dokumenty č. 53 a 55 zo 14. 10. a 19. 11. 1969. Navyše sa len postupne sa formoval nový právny poriadok a ustanovil sa systém súdnictva (pozri dokument č. 10 a 57 z 3. 12. 1968 a 17. 12. 1969). Tiež k návrhom zákona o prokuratúre FELCMAN, Ondřej – VONDROVÁ, Jitka (eds.): *Vláda a prezident. Období normalizace (září 1968 – říjen 1969)*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970, Díl 8/2 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2010, s. 261-272, 371-378.
- 3 Pozri dokument č. 56 z 27. 11. 1969. Na problémy v oblasti legislatívy upozorňujú dokumenty č. 50-51 z 13. a 28. 8. 1969, ako aj dokumenty č. 42 a 47 o návrhoch ústavných súdov z 25. 6., 29. 7. 1969.
- 4 Porovnaj dokumenty č. 55, 56 a 59 z 19. a 27. 11. 1969 a 9. 1. 1970.
- 5 Pozri príslušnú časť návrhov českej vlády zo 14. 10. 1969.
- 6 Pozri k tomu príslušné časti dok. 55 z 19. 11. 1969.
- 7 Ako v pozn. 6, s prihliadnutím na poznámky k materiálu.
- 8 Pozri dokument č. 41 a následné s ním súvisiace dokumenty.
- 9 Porovnaj časti dokumentov č. 41, 51, 56 a 62 z 24. 6., 28. 8., 27. 11. 1969 a 28. 1. 1970.
- 10 Ako pozn. 8.
- 11 Predsedníctvo ČNR súhlasilo s hodnotením česko-slovenskej federácie a zameralo sa niektoré otvorené ekonomické otázky, lebo „do popředí vystupuje nutnost vymezit funkce a úlohy federálních a národních orgánů v souladu s řešením základních otázek způsobu řízení ekonomiky“. In: APS PČR, f. Česká národní rada I. volební období 1969–1971, inv. č. 37, kart. 17, 22. schůze předs. ČNR 28. 1. 1970, Zápis..., s. 5/4. Politické rozhodnutia však postupne smerovali k odsunutiu realizácie ekonomickej reformy. Menil sa politický slovník, ktorý sa niesol v plne normalizačnom duchu na septembrovom zasadaní ÚV KSČ roku 1969 a v následných politických čistkách (pozri v komparácii dokumenty z 10. 10., 12. 11. 1969 a 15. 4. 1970). Napokon, po zastavení politickej reformy, došlo na jeseň 1969 aj k zastaveniu ekonomickej reformy a reforma štátu nadobúdala čoraz viac politicko-štátne centralizačné črty, naznačujúce vytvorenie posttotalitného systému. In: ŽATKULI-AK, Jozef: Spory o novú ústavu česko-slovenskej federácie v druhej polovici 80. rokov XX. storočia. In: *Historický časopis*, roč. 56, č. 1, 2008, s. 163-168.

1970, 9. január, Praha. – **Stanovisko vlády ČSSR k materiálu *Zkušenosti, závěry a návrhy z hodnocení fungování federálního státního uspořádání* pre zasadanie Predsedníctva ÚV KSČ.**

[...] ^a

Vláda ČSSR projednala v podrobnej diskuzii materiál komise složené z členů vlády ČSSR a vlád obou národních republik, v němž jsou shrnuty zkušenosti, závěry a návrhy z hodnocení fungování federálního státního uspořádání.¹ Vláda ČSSR pokládá uskutečnění federativního státoprávního uspořádání Československé socialistické republiky za významný historický akt, kterým Komunistická strana Československa v souladu s marxisticko-leninskými principy řešení národnostní otázky postavila podle zásad proletářského internacionalismu a rovnoprávnosti a slovenského národa soužití obou národů ve společném státě na pevný a trvalý základ. Přijaté státoprávní řešení národnostní otázky sehrálo významnou úlohu v úsilí KSČ o politickou konsolidaci, neboť odstranilo jeden z trvalých zdrojů vnitropolitického napětí a stalo se naopak významným činitelem spojujícím oba národy.

Vláda ČSSR se ztotožnila s celkovým hodnocením i s podstatou koncepcí řešení obsaženými v materiálu předloženém komisí ministrů a doporučuje ji schválit jako východisko pro další práci. I když třeba konstatovat, že hodnocení ukazuje na to, že ne na všech úsecích a ve všech směrech byl ústavní zákon o československé federaci realizován,² že nebyly přijaty všechny zákony předpokládané k plnému uvedení ústavního zákona v život³ a že úspěšné řešení řady problémů bylo negativně ovlivněno v počátečním stádiu výstavby československé federace mimo jiné překonáváním vnitropolitických krizí a pravicově oportunistických tendencí⁴ a názorů na úlohu socialistického státu, ztotožnila se vláda ČSSR se základním hodnocením, že československé federativní uspořádání se v podstatě osvědčilo.

Vláda ČSSR je přesvědčena, že při plném uplatnění vedoucí úlohy základní politické jednotící a integrující síly naší společnosti - Komunistické strany Československa,⁵ vytváří federativní uspořádání podmínky pro další upevnění a posílení úlohy orgánů socialistického státu a pro uplatnění a rozvíjení integrující úlohy federace v celém životě společnosti, především v oblasti státního národního hospodářství. V diskuzii bylo upozorněno na některé nedostatky v praktickém chodu mechanismu federativního uspořádání a v koordinaci činnosti federálních a národních ústředních orgánů i na problematiku závaznosti rozhodnutí federálních orgánů.

V diskuzii byl dále položen důraz na to, že je třeba sjednotit názory a řešit způsob posílení úlohy státního rozpočtu a jako vztah k národohospodářskému plánu, úlohu odvětvových federálních orgánů při tvorbě federálního národohospodářského plánu, některé otázky technického rozvoje a investiční výstavby, problematiku řízení některých oblastí průmyslu, otázky řízení zemědělství, problematiku komplexnosti řízení v oblasti železniční a letecké dopravy ve vztahu k postavení a působnosti národních orgánů dopravy, úlohu federálního orgánu spojů při řízení celostátních sítí i v jejich mezinárodních souvislostech. Někteří diskutující upozornili též na problematiku uplatnění principu dvojí podřízenosti a demokratického centralismu.⁶

Vláda položila důraz na to, aby návrh na doplnění a dílčí změny ústavního zákona o československé federaci byl připravován současně s návrhem zákona o působnosti federálních ministerstev a s návrhy ostatních předpokládaných zákonů. Vycházejíc ze svého souhlas-

ného stanoviska k celkovému hodnocení i k navrhování koncepce řešení vláda ČSSR doporučuje:

1. upravit pojetí státního občanství tak, aby základním institutem, z něhož je odvozeno občanství, České nebo Slovenské republiky, bylo československé státní občanství;⁷ touto úpravou ústavního zákona dát výraz významu československého státu jako společného státu obou národů a ostatních národností;
2. vyjádřit novou formulací článku 4 ústavního zákona o československé federaci princip jednotné integrované ekonomiky ČSSR;⁸
3. dát ústavní podklad pro koordinační i běžnou rozhodovací působnost vlády ČSSR tím, že ústavní zákon se doplní o zmocnění pro vládu zřídit jako svůj orgán předsednictvo vlády a pověřit je úkoly;
4. plánovací orgán zřídit jako plánovací komisi složenou z členů federální vlády i vlády obou národních republik a účast odvětvových federálních orgánů při přípravě návrhu federálního národohospodářského plánu vyjádřit tak, že předkládají místo „podkladu“ návrhy za svá odvětví;⁹
5. Počítat zároveň s propracováním příslušného souboru zákonů s legislativním řešením státního řízení vědy a techniky;
6. konstatovat, že federální orgány mohou mít v potřebném dohodnutém rozsahu podřízeny organizace vědecko-výzkumné základny.¹⁰

Předložený materiál komise ministrů podkládá vláda ČSSR za souhrnnou koncepci řešení, která bude muset být v další etapě dopracována a zpřesněna. Stane se tak při přípravě předpokládaného souboru zákonů, zejména ústavního zákona, kterým se provedou dílčí změny ústavního zákona o československé federaci, ústavního zákona, kterým se změní ústavní zákon č. 171/1968 Sb., o federálních ministerstvech a federálních výborech, zákona o působnosti federálních ministerstev, zákona o národohospodářském plánování, zákona o rozpočtových pravidlech, zákona o Státní bance československé, devizového zákona, popř. zákona o řízení vědy a techniky.¹¹ Bude-li rozhodnuto o přijetí doporučení federálního ministerstva vnitra, bude zároveň s tímto souborem zákonů připraven i návrh na změnu zákona č. 166/1968 Sb., o vymezení působnosti ČSSR ve věcech vnitřního pořádku a bezpečnosti. Všechny tyto zákony je třeba připravit ve věcné i časové návaznosti. Vláda uloží po schválení předložené koncepce příslušným orgánům přípravu návrhů tak, aby mohly být předsednictvem ÚV KSČ a vládou projednány v dubnu 1970.¹²

Praměň: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – běžná spisovna, roky 1968–1970 (nespracované), kart. 190, sign. 366/2, č.j. 493/70-12, Pro jednání stranických a vládních orgánů. Zkušenosti, závěry a návrhy z hodnocení fungování federativního státního uspořádání. – Cyklostyl, 4 s.

a Pro jednání stranických a vládních orgánů *Zkušenosti, závěry a návrhy z hodnocení fungování federativního státního uspořádání. Před textem Charakteristika obsahu jednání vlády ČSSR ke Zkušenostem, závěrům a návrhům z hodnocení fungování federativního státního uspořádání, podčiarknuté.*

1 Podrobně porovnej dokument č. 56 z 27. 11. 1969.

2 Pozri dokumenty č. 45 a 48 národních vlád k hodnoteniu čs. federácie zo 7. 7. a z júla 1969.

3 Pozri dokumenty č. 53 a 55 národních vlád k hodnoteniu čs. federácie zo 14. 10. a 19. 11. 1969.

4 Dok. č. 56 z 27. 11. 1969 túto formuláciu neobsahoval, porovnaj s dokumentmi z 10. 10., 12. 11. 1969.

5 Pozri dokumenty č. 41, 45- 46, ktoré súvisia z realizačnou smernicou ÚV KSČ z mája 1969.

6 Ako pozn. 1.

7 Zákon pozri GRONSKÝ, Ján: *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa. Sv. III. 1960 – 1989.* Praha, Univerzita Karlova v nakl. Karolinum 2007, s. 249-254.

8 Porovnaj s dokumentmi č. 62, 69-70 z 28. 1., 20. 11. a 7. 12. 1970.

9 Bližšie príslušné časti dokumentov č. 56 a 62 z 27. 11. 1969 a 28. 1. 1970.

10 Pozri príslušnú časť dokumentu č. 56 z 27. 11. 1969.

11 V komparácii pozri dokumenty č. 53, 55-56 zo 14. 10., 19. a 27. 11. 1969 s dokumentmi č. 72-77 z 20. 12. 1970.

12 Predsedníctvo ÚV KSČ, keď rokovalo 19. januára 1970 o „Skúsenostiach, záveroch a návrhoch z hodnotenia fungovania federálneho štátneho usporiadania“, sa zameralo na spôsoby a formy úprav v česko-slovenskej federácii. J. Kempný poukázal na teoretickú a praktickú nepripravenosť „3 štátností“, na absenciu viacerých zákonov napr. o rozpočte a pláne (pozri dok. z 28. 1. 1970). Na to reagoval G. Husák, že sa zákony pripravujú do októbra 1970 (pozri dokumenty č. 66-67), súhlasil so zrušením federálnych výborov a O. Černík aj so zrušením štátnych tajomníkov. Tajomník ÚV KSČ A. Indra vychádzal z predpokladu, že to, čo je užitočné pre federáciu, bude aj pre národné orgány. Treba urýchlene riešiť otázky dopravy spojov, ako aj princíp „dvojitých podriadeností“ (Vo vnútri federácie a republik, ako aj medzi nimi. – pozn. J. Ž.). Tiež z vystúpení P. Colotku a L. Štrougala vyplynulo, že sa stále objavujú otázky rozdelenia kompetencií medzi federáciou a republikami, čo konkretizoval prizvaný K. Laco ohľadom prípravy viacerých materiálov a stanovisko viacerých oddelení ÚV KSČ ku „Skúsenostiam“ zo 16. 1. 1970. Oddelenia odporúčali, aj po vyjadrení najmä federálnych výborov, schváliť opatrenia vlády v predmetnom materiáli, no tento považovalo za nedopracovaný. Ďalej odporúčalo predsedníctvu, aby uložilo predsedovi federálnej vlády do konca septembra 1970 predložiť návrh správy pre plénum ÚV KSČ so zameraním na hospodárske otázky. In: NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/1, Predsedníctví ÚV KSČ 1966–1971, sv. 116, ar. j. 188, zasadanie 19. 1. 1970 k bodu 2, č. sp. 6790/31. Tiež RYCHLÍK, Jan: *Česi a Slováci ve 20. století. Česko - slovenské vztahy 1945 – 1992.* Bratislava, Ústav T.G. Masaryka vo vyd. AEP 1998, s. 284-286. Treba pripomenúť, že G. Husák opustil niektoré federalizačné predstavy a postoje, ktoré sa aj podľa českého právníka Viktora Knappa, zástancu českej štátoprávnej koncepcie tzv. silnej federácie a predsedu ústavno-právneho výboru Národného zhromaždenia, priamo vzťahovali na koncepciu česko-slovenskej federácie. Knappovi okrem iného prekážalo, že sa nevytvoril rovnovážny systém vzťahov a kooperácie medzi federálnymi a národnými orgánmi, aj keď z rozdielnymi stupňami kompetencií. In: KNAPP, Viktor. *Proměny času: Vzpomínky nestora české právní vědy.* Praha, Prospektum 1998, s. 125.

1970, 13. január, Bratislava. – (Návrh) Stanovisko Predsedníctva ÚV KSS a vlády SSR k materiálu *Skúsenosti, závery a návrhy z hodnotenia fungovania federálneho štátneho usporiadania, prijaté na spoločnej schôdzke*.¹

[...]a

Predsedníctvo ÚV KSS a vláda SSR konštatujú, že skúsenosti získané v prvom roku uskutočňovania federatívneho štátneho usporiadania Československej socialistickej republiky jednoznačne potvrdili historickú a politickú nevyhnutnosť prijatia takéhoto štátneho usporiadania za základ spolužitia Čechov a Slovákov v spoločnom socialistickom štáte.² Doterajšie skúsenosti z uvádzania československej federácie do života potvrdzujú správnosť základných princípov ústavného zákona o československej federácii a jeho pozitívny prínos pre upevnenie bratských vzťahov českého a slovenského národa. Napriek tomu, že sa československá federácia tvorila a realizovala v zložitom politickom období, neumocňovala krízové javy v našej spoločnosti, ale naopak, napomáhala konsolidačnému procesu. Po jednoročnej skúsenosti vidieť trvalé tendencie narastajúcej spokojnosti občanov Československej socialistickej republiky s novým štátovým usporiadaním. Vytvorenie federácie je pozitívnym prvkom po januárovej politike strany.

Existujúce nedostatky v národnom hospodárstve nemožno pripisovať na vrub nového štátneho usporiadania. Tieto vznikli a pretrvávajú v dôsledku administratívno-byrakratických metód z pred januárového obdobia, ako aj v dôsledku vážnych deformácií v po januárovom vývoji, keď výraznú a postupne rozhodujúcu úlohu zohrávali pravicovo-oportunistické a antisocialistické sily.

Predsedníctvo ÚV KSS a vláda SSR v tomto období uskutočňovania federatívneho usporiadania ČSSR považujú za prvoradé opätovne zdôrazniť hlavný politický cieľ federalizácie štátu: zrovnoprávnením našich národov upevniť jednotu a silu československého štátu.³

Na základe získaných skúseností Predsedníctvo ÚV KSS a vláda SSR považujú za potrebné prijať opatrenia na zvýraznenie československej federatívnej štátnosti v súlade so záujmami oboch národov a u nás žijúcich národností. Česká a slovenská štátnosť sú nevyhnutné zložky československej federatívnej štátnosti a československého socialistického vlastníctva. K základným zásadám našej dvojnárodnej federácie patrí integrácia záujmov národných a federálnych, ktorá sa vytvára v procese syntézy výsledkov poznania správnej delby funkcií socialistického štátu medzi orgánmi republík a orgánmi federácie.

Predsedníctvo ÚV KSS a vláda SSR vcelku súhlasia so závermi komisie ministrov federálnej vlády a národných republík ako sú obsiahnuté v materiáli „Skúsenosti, závery a návrhy z hodnotenia fungovania federálneho štátneho usporiadania“, pričom k jednotlivým jeho častiam uplatňujú nasledovné stanovisko:

I. Úloha štátneho národohospodárskeho plánu federácie a jeho charakter (strana 7 a 13).

Predsedníctvo ÚV KSS a vláda SSR zásadne akceptujú stanovisko komisie o úlohe štátneho národohospodárskeho plánu federácie s tým, že uplatňujú tieto pripomienky:⁴

- túto časť materiálu bude potrebné konfrontovať a domyslieť v závislosti a v nadväznosti na výsledky nastávajúceho pléna ÚV KSČS k ekonomickým otázkam so zreteľom na ďalší postup ekonomickej reformy,
- je potrebné dbať na to, aby v procese tvorby federálneho plánu bola zabezpečená rozhodujúca úloha federálnej vlády, ale súčasne aby boli dopracované vzťahy a väzby v príprave a v realizácii federálneho i národných plánov tak, aby bola zabezpečená

náležitá integrácia národných vlád (považuje sa za správne, aby základnými pokladmi pre vypracovanie národohospodárskeho plánu ČSSR boli návrhy plánovacích orgánov republík a nie národných vlád),

c) pokiaľ sa rozhodne zriadiť federálnu plánovaciu komisiu, stanoviť, že jej členmi jednoznačne majú byť tiež podpredsedovia národných vlád pre ekonomickú oblasť a národní ministri plánovania a financií. Neodporúčajú sa za členov federálnej plánovacej komisie odvetvových ministrov federálnych ani republikových,

d) osobitne sa zdôrazňuje potreba urýchleného vypracovania návrhu zákona Federálneho zhromaždenia o plánovaní.

II. Štátny rozpočet a daňová sústava

Úloha štátneho rozpočtu federácie a jeho charakter (strana 12–19)

Predsedníctvo ÚV KSS a vláda SSR úhlasia s poňatím komisie v tejto otázke. Či zdrojom federálneho rozpočtu má byť celý výnos dane z obratu alebo výrazne zvýšený podiel dane zo mzdy, dane z obratu a dane zo zisku, nepovažujú len za metodickú otázku. Dávajú prednosť požiadavke silného federálneho rozpočtu. Aj táto otázka bude musieť byť posúdená znovu v nadväznosti na závery pripravovaného januárového pléna ÚV KSČS.

Úprava daňového systému (strana 19–20)

Predsedníctvo ÚV KSS a vláda SSR si osvojujú stanovisko komisie k tejto otázke, pričom považujú za správne, aby daňový systém v oboch národných republikách bol maximálne jednotný.

III. Mena a bankovníctvo (strana 20–24)

Predsedníctvo ÚV KSS a vláda SSR súhlasia so stanoviskom komisie s tým, že čiastočné pripomienky riaditeľa Oblastného ústavu ŠBČS bude treba vziať do úvahy pri príprave návrhu zákona o bankách.

IV. Cenová agenda (strana 25)

Predsedníctvo ÚV KSS a vláda SSR súhlasia so stanoviskom komisie s tým, že čiastočné pripomienky predsedu Slovenského cenového úradu bude treba vziať do úvahy pri príprave návrhu „kompetenčného“ zákona.

V. Zahraničný obchod (strana 26)

Predsedníctvo ÚV KSS a vláda SSR zásadne súhlasia s návrhmi komisie s tým, že uplatňujú tieto pripomienky:

berú na vedomie, že podpredseda vlády ČSSR a minister zahraničného obchodu v krátkom čase predloží Predsedníctvu ÚV KSČS a vláde ČSSR návrh koncepcie účinného zapojenia národných vlád do plnenia úloh v zahraničnom obchode.

Predsedníctvo ÚV KSS a vláda SSR súhlasia, aby Ministerstvo zahraničného obchodu udeľovalo oprávnenia na vykonávanie zahranično-obchodnej činnosti, ale po dohode s národnými ministrami obchodu. Pri zásadnom súhlase s posilnením funkcie federácie v zahraničnom obchode, treba urýchlene doriešiť mieru účasti národných orgánov na riešení tohto odvetvia národného hospodárstva.

VI. Priemysel (strana 27–29)

Predsedníctvo ÚV KSS a vláda SSR sa zhodujú so stanoviskom komisie. Predpokladaná premena Federálneho výboru pre priemysel na Ministerstvo priemyslu ČSSR však vyžaduje dopracovať určité konzekvencie z toho vyplývajúce.

V zhode so závermi komisie, Predsedníctvo ÚV KSS a vláda SSR, vidia ťažisko posilnenia funkcie socialistického štátu a upevňovanie jeho vplyvu predovšetkým v účinnom systéme národohospodárskeho plánu, ako základnom nástroji federácie i národných republík pre riadenie rozvoja národného hospodárstva, v presadzovaní princípu ústavného zákona v oblasti štátneho rozpočtu federácie a jeho úlohy v zabezpečení integračnej politiky federácie, v zabezpečení jednotnej finančnej, úverovej, cenovej, dôchodkovej, technickej a investičnej politiky a v posilnení pôsobnosti federácie v oblasti zahraničného obchodu. Preto považuje za nesprávnu snahu o prevedenie niektorých odvetví výrobnéj základne do priameho riadenia federálnych orgánov. Odvádzalo by to ich pozornosť od uplatnenia vyššie uvedených základných foriem a nástrojov riadenia a viedlo by to ku komplikáciám vo vzťahu medzi národnými a federálnymi orgánmi a k uplatneniu administratívnych foriem riadenia.

VII. Poľnohospodárstvo (strana 29–32)

Predsedníctvo ÚV KSS a vláda SSR sa zhodujú so závermi komisie.

VIII. Doprava (strana 32–33)

Predsedníctvo ÚV KSS a vláda SSR súhlasia so stanoviskom komisie s tou pripomienkou, že je potrebné čo najskôr pripraviť návrh pôsobnosti federácie i republikových orgánov a to konkrétnejšie než je to uvedené v posledných dvoch odsekoch na strane 32.

So zreteľom na zmienku o tvorbe taríf a cien na strane 33 v druhom odseku sa upozorňuje na potrebu zohľadniť túto otázku i v časti materiálu o cenovej agende (strana 25).

Pri zásadnom súhlase s posilnením funkcie federálneho orgánu pre dopravu treba urýchlene doriešiť mieru účasti národných orgánov pre dopravu na riadení jednotlivých druhov dopravy.

IX. Pošta a telekomunikácie (strana 33–34)

Predsedníctvo ÚV KSS a vláda SSR vyslovujú súhlas so stanoviskom komisie.

X. Technika a investície (strana 34–36)

Predsedníctvo ÚV KSS a vláda SSR vyslovujú súhlas so stanoviskom komisie.

XI. Práca a sociálne veci (strana 37)

Predsedníctvo ÚV KSS a vláda SSR vyslovujú súhlas so stanoviskom komisie.

XII. Sociálno-ekonomické informácie (strana 37)

Predsedníctvo ÚV KSS a vláda SSR vyslovujú súhlas so stanoviskom komisie.

C. Oblasť mimo ekonomickej činnosti štátu

I. Výlučná pôsobnosť federácie

Národná obrana (strana 37–38)

Predsedníctvo ÚV KSS a vláda SSR nemajú pripomienky k stanovisku komisie.

Zahraničná politika (strana 38)

Predsedníctvo ÚV KSS a vláda SSR súhlasia v zásade so stanoviskom komisie a uplatňujú tieto pripomienky:

1) sú poznatky, že v materiáli Ministerstva zahraničných vecí, ktorý sa týka prípravy a postupu pri uzatváraní medzinárodných kultúrnych dohôd, sa nárokuje kompeten-

cia Ministerstva zahraničných vecí aj na rozhodovanie v otázkach, ktoré do jeho kompetencie neprislúchajú,

2) konštatovanie v bode 4. o nedostatočnom doplňovaní počtu diplomatických zástupcov a ďalších pracovníkov zo Slovenska sa má vzťahovať aj na oblasť zahraničného obchodu.

II. Spoločná pôsobnosť

Vnútrošný poriadok a bezpečnosť (strana 39–40)

Predsedníctvo ÚV KSS a vláda SSR vyslovujú súhlas so stanoviskom komisie a zdôrazňujú správnosť riadenia verejnej bezpečnosti národnými ministrami vnútra, čo sa v doterajšej praxi osvedčilo. V súlade so zmienkou o tom, že minister vnútra ČSSR predkladá Predsedníctvu ÚV KSS vo zvláštnom materiáli problematiku na úseku kontrarozvedky (strana 40, 4. riadok zhora), považuje sa za potrebné, aby tento materiál bol predbežne prerokovaný v Predsedníctve ÚV KSS.

Tlač a informácie (strana 40)

Predsedníctvo ÚV KSS a vláda SSR upozorňujú na potrebu urýchleného komplexného dopracovania systému riadenia tlače štátom. Považujú za potrebné urýchlene vyriešiť vzťahy medzi federáciou a národnými republikami v tejto oblasti a tieto vzťahy vyjadriť inštitucionálne, ale o to predpokladá článok 28 ústavného zákona o československej federácii.

III. Výlučná pôsobnosť národných republík

Školstvo, kultúra, zdravotníctvo (strana 40–42)

Predsedníctvo ÚV KSS a vláda SSR súhlasia so stanoviskom komisie a upozorňujú na potrebu urýchlenej prípravy a schválenia noriem upravujúcich štruktúru a právne pomery rozhlasu, televízie a ČSTK. Nemožno súhlasiť s prejavmi príliš centralistických snáh v riadení týchto inštitúcií.

Spravodlivosť (strana 42)

Predsedníctvo ÚV KSS a vláda SSR súhlasia so stanoviskom komisie.

D. K inštitucionálnemu usporiadaniu (strana 43)

Predsedníctvo ÚV KSS a vláda SSR sa stotožňujú so závermi komisie ako sú uvedené v tejto časti materiálu.

E. Zhrnutie (strana 44)

Predsedníctvo ÚV KSS a vláda SSR sa stotožňujú so závermi komisie, ako sú uvedené v tejto časti materiálu.⁵

[...] ^b

Prameň: SNA, f. ÚV SSR – zasadania vlády SSR 1969–1975, kr. 46, spoločné zasadanie predsedníctiev ÚV KSS a vlády SSR 13. 1. 1970, č. sp. 018/70 T. – Cyklostyl, 8 s.

a Predložený záznam z diskusie, po ňom názov materiálu: Návrh Stanovisko Predsedníctva Ústredného výboru Komunistickej strany Slovenska a vlády Slovenskej socialistickej republiky k materiálu: „Skúsenosti, závery a návrhy z hodnotenia fungovania federálneho štátneho usporiadania“, prijaté na spoločnej schôdzke dňa 13. januára 1970. Podčiarknuté.

b Za stanoviskom uvedené: V Bratislave 13. januára 1970, pod tým vľavo prof. dr. Peter Colotka v. r., predseda vlády SSR, vedľa vpravo Ing. Štefan Sádovský v. r. prvý tajomník ÚV KSS.

1 Materiál *Skúsenosti, závery a návrhy z hodnotenia fungovania federálneho štátneho usporiadania* (cyklostyl 45 s.), bol priložený k návrhu uznesenia, podobne ako *Nástin souhrného materiálu pro*

- jednání politické komise ... (strojopis, 34 s.), ako aj *Osnova téz zhodnotenia skúseností s uvádzaním čs. federácie do života*, ktorú som datoval k 19. 11. 1969. *Podklad pre správu o realizácii ústavného zákona o čs. federácii a o upevnení riadenia v podmienkach federácie* (strojopis, 29 s.), je nielen priložený v krabici č. 46 k uvedenému zasadaniu 13. 1. 1970 (aj SNA, f. ÚV SSR – všeobecná registratúra, kr. 52, č. sp. 493/70-12, tiež NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/7, ar. j. 19, sv. 39), ale aj pre vládu ČSR (pozri dokument zo 14. 10. 1969, kedy vláda ČSR ďalej pokračovala v hodnotení skúseností s čs. federáciou), hoci je datovaný k 13. 11. 1969, prirodzene ako podkladový materiál pre preds. vlády ČSSR. In: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – běžná spisovna, roky 1968 – 1970 (nespracované), kart. 193, sign. 247. Inak tomu bolo v prípade vyhodnotenia čs. federácie na porade vlády ČSR 6. 1. 1970 (pozri dok. 67), keď ďalším príkladom predmetového (obsahového) priradovania materiálov (už s časovým sledom), je uloženie *Informácie o úlohách vyplývajúcich z uznesení posledných zasadnutí orgánov strany k zasadaniu vlády SSR 23. 1. 1970*, v ktorej sa k rokovaniu preds. ÚV KSČS z 19. 1. 1970 uviedlo, že prerokovalo správu *Skúsenosti, závery a návrhy z hodnotenia fungovania federálneho štátneho usporiadania* a uložilo komunistom vo vláde „*urýchlene pripraviť k realizácii doporučené opatrenia smerujúce k zlepšeniu funkcie čs. federácie*“. O vážnosti úlohy svedčí aj prerokovanie programu vlády SSR na I. polrok 1970. In: SNA, f. ÚV SSR – zasadania vlády SSR 1969–1975, kr. 46. Pozri tiež dokumenty č. 59-61 k vyhodnoteniu skúseností s čs. federáciou a k záverom januárového zasadania ÚV KSČ z 9., 21. a 28. 1. 1970.
- 2 P. Colotka na zasadaní pléna ÚV KSS, ktoré sa konalo 5. - 6. 2. 1970, pripomenul rokovanie predsedníctiev ÚV KSS a vlády SSR 13. 1., kde sa konštatoval pozitívny prínos česko-slovenskej federácie. Potvrdila sa správnosť základných princípov ústavného zákona o čs. federácii, i keď sa spočiatku vyskytovali a zrejme sa ešte budú vyskytovať rozdielne názory, najmä v oblasti spoločnej kompetencie. In: SNA, f. ÚV KSS/02 – plénum ÚV KSS 1945–1984, kr. 1888, ar. j. 102, Stenografický záznam zo zasadania Ústredného výboru Komunistickej strany Slovenska v dňoch 5.–6. februára 1970, s. 13-14. Dňa 20. marca 1970 bol vypracovaný pre vládu SSR materiál o riešení mechanizmu federácie v oblasti ekonomiky, resp. systému plánovitého riadenia, o vzťahoch k vláde ČSSR a českej vláde, o rozpočtoch a plánoch, o úlohách VHJ apod. In: SNA, f. ÚV SSR – všeobecná registratúra 1969 – 1975, kr. 52, č. sp. 4506/69.
- Treba pripomenúť, že po uplatnení deformačných zákonov v decembri 1970, práve v priebehu nasledujúcich 20 rokov, sa spoločné kompetencie federácie a republík stali jedným z hlavných problémov fungovania federácie vôbec. O tento zákon sa viedol tuhý zápas aj decembri 1990, keď štátoprávne koncepcie vystúpili znovu do popredia a napokon viedli u vtedajších politických reprezentácií, znovu v kontexte s uplatnením ekonomickej reformy, na ktorej participovali znovu V. Valeš, H. Kočtúch a ďalší, k rozdielnym úvahám o budúcnosti česko-slovenskej federácie. Bližšie ŽATKULIAK, Jozef: *Faktory dezintegrácie česko-slovenského štátu na prelome 80. a 90. rokov*. In: MARUŠIAK, Juraj – SLÁDEK, Kamil – ZELENÁK, Peter: *Integračné a dezintegračné procesy v strednej Európe v 20. storočí*. Bratislava, ÚPV SAV a Centrum pre európsku politiku vo vyd. Veda 2008, s. 261-279.
- 3 Napokon aj predseda slovenskej vlády P. Colotka, najprv zástanca pôvodných predstáv o vytvorení česko-slovenskej federácie, sa už aprílom zasadaní ÚV KSČ roku 1969 ako tzv. politický realista predsa len presúval čoraz viac k centralizácii nielen politickej, ale aj štátnej moci a k len „posilneniu československej štátnosti“. Na zasadaní ÚV KSS 5–6. 2. 1970 uviedol, že sa v rozpore s pôvodnou podporou ekonomickej reformy predsa len vyskytli chyby v jej samotnej koncepcii. Brojil za to, aby národohospodársky plán federácie bol záväzný nielen pre orgány federácie, ale aj pre orgány oboch republík, aby sa tak „posilnila jeho integrujúca funkcia“, čím v podstate kopíroval V. Hůlu v ÚV KSČ na zasadaní ÚV KSČ 28. 1. 1970. In: SNA, f. ÚV KSS/02 – plénum ÚV KSS 1945–1984, kr. 1888, ar. j. 102, Stenografický záznam zo zasadania Ústredného výboru Komunistickej strany Slovenska v dňoch 5–6. februára 1970, s. 14-15, 43 a 46. Colotka analyzoval problémy hospodárstva na Slovensku v rozhovore, v ktorom zdôraznil aj úlohu posilnenia federálnych orgánov. In: *Pravda* 30. 12. 1969. Navyše bolo zreteľné, že sleduje kurz celého vedenia KSČ, ktorého bol členom a zároveň predstaviteľov susedných krajín na hodnotenie situácie v ČSSR.
- V tejto súvislosti treba spomenúť stretnutie G. Husáka a J. Kádára 18. 5. 1969 v Budapešti, kde hovorili najmä o potrebe konsolidácie pomerov v ČSSR, vyplývajúcich zo situácie v roku 1968, o útokoch pravice a o opatreniach proti nej. In: VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír (eds.): *Mezinárodní souvislosti československé krize 1967-1970. Zář 1968 - květen 1970*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970. Díl 4/3 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1997, s. 315-320, ŠTEFANSKÝ, Michal a kol.: *Slovensko v rokoch 1967–1970. Výber dokumentov*. Bratislava, Komisia vlády SR pre analýzu historických udalostí z rokov 1967–1970, 1992, s. 478-489. Pozri tiež ŽATKULIAK, Jozef: *Jeseň 1968 v přípravách na federalizáciu štátu*. In: LONDÁK, Miroslav – SIKORA, Stanislav a kol.: *Rok 1968 a jeho miesto v našich dejinách*. Bratislava, Historický ústav SAV vo vyd. Veda 2009, s. 224. J. Kádár považoval v oblasti kultúry a ideológie za potrebné zvýšiť „hegemoniu úlohy marxizmu-leninizmu“, ako aj väčší „socialistický obsah“ v literatúre a výtvarníctve. Do vývoja v KSČ nechcel zasahovať, i keď treba brať v úvahu skúsenosti z iných strán. Treba vzájomne konzultovať a podľa neho vývoj v ČSSR sa veľmi podobá vývoju v Maďarsku a v Poľsku v roku 1956. Pozri KOTYK, Václav: *Základní momenty a faktory rozpadu sovětského bloku*. In: *Mezinárodní vztahy*, 1999, č. 4, s. 59-72. Napokon vedenie KSČ po apríli a septembri 1969, januári a decembri 1970, ba aj po voľbách na jeseň 1971, nastolilo kurz, ktorý znamenal akýsi zmenený návrat k socializmu sovietskeho typu. Pozri napr. CUHRA, Jaroslav – ELLINGER, Jiří – GJURIČOVÁ, Adéla – SMETANA, Vít: *České země v evropských dějinách: Díl čtvrtý od roku 1918*. Praha – Litomyšl, Ladislav Horáček – Paseka 2006, s. 239-298, KOVÁČ, Dušan: *Dejiny Slovenska*. Praha, Lidové noviny 1998, s. 285-314, MANNOVÁ, Elena (ed.): *Krátke dejiny Slovenska*. Bratislava, AEP 2003, s. 310-319, VYKOUKAL, Jiří – LITERA, Bohuslav – TEJCHMAN, Miroslav: *Východ: Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944–1989*. Praha, Libri 2000, s. 571-593, 717-726.
- 4 P. Colotka zdôrazňoval zosúladienie všetkých troch vládných plánov. Podpredseda vlády SSR J. Hanus podporoval zriadenie plánovacej rady ako hospodárskeho orgánu všetkých troch vlád. Podpredseda vlády ČSSR K. Laco najmä pripomenul, aby ÚV KSČ jasne formuloval, že „*federácia je trvalý a pevný jav v našom štátoprávnom usporiadaní*“, v obave, čo sa vlastne, pre centralizačné snahy, môže s federáciou udiť. In: SNA, f. ÚV SSR – zasadania vlády SSR 1969–1975, kr. 46, Spoločné zasadanie Preds. ÚV KSS a vlády SSR 13. 1. 1970, č. sp. 018/70 T, Záznam z diskusie. Na zasadaní ÚV KSS 5.–6. februára sa G. Husák vyjadril k rozhovorom so Sádovským, že tento sa vzdáva funkcií, lebo „nemá dostatok skúseností, nemá dostatočnú autoritu v širokých stranických masách“, apod. „*Odchádzajúci*“ podpredsedu vlády SSR J. Zrak vo svojom liste zdôraznil, že jeho odvolanie sa koná na základe „*poloprávd a neprávud*“. Znornalizované ÚV KSS však v jeho prípade a tiež odvolania V. Pavlendu nedokázalo postaviť ani jeden hlas proti! Namiesto Š. Sádovského, ktorý nahradil podľa uznesenia preds. SNR z 5. 2. 1970 vo funkcii podpredsedu vlády SSR J. Zraka, nastúpil J. Lenárt, ktorý hneď viedol boj proti „*pravicovo-opportunistickým silám*“. In: SNA, f. ÚV KSS/02 – plénum ÚV KSS 1945 – 1984, kr. 1888, ar. j. 102, č. sp. 156/70-sekr. I. taj., 157/70-sekr. I. taj., a ďalšie listy. Tiež pozri dokument z 28. 1. 1970 a MARUŠIAK, Juraj: *Slovenská spoločnosť a normalizácia*. In: OS, roč. 6, 2002, č. 1–2, s. 5-13. O rozpornosti doby svedčí aj list Viliama Plevzu G. Husákovi, v ktorom ho upozorňoval, že nemá až takú podporu na Slovensku, že sa odstraňujú ľudia, ktorí stáli za ním a že sa tiež paušálne negatívne hodnotí historiografia za posledné roky. In: *ÚSD AV ČR*, f. Sb. KV ČSFR, kart. 20, sign. D III/86, list z 23. 1. 1970.
- 5 Stanovisko publikované ŠTEFANSKÝ, Michal a kol.: *Slovensko v rokoch 1967–1970. Výber dokumentov*. Bratislava, Komisia vlády SR pre analýzu historických udalostí z rokov 1967–1970, 1992, s. 569-576.

1970, 21. január, Praha. – **List podpredsedu vlády ČSSR Karola Laca prvému tajomníkovi ÚV KSČ Gustávovi Husákovi o skúsenostiach s realizáciou ústavného zákona o česko-slovenskej federácii.**¹

[...]a

K hodnoteniu federatívneho štátoprávneho usporiadania pristupujeme z pozícií úsilia strany o upevnenie autority a akcieschopnosti štátnych orgánov a o úplné obnovenie všetkých funkcií socialistického štátu. V československých podmienkach dialektická spätosť triedneho pojatia štátu ako nástroja moci a politiky robotníckej triedy a pracujúceho ľudu s marxisticko-leninským riešením rovnoprávného uplatnenia oboch národov v spoločnom štáte na federatívnych princípoch. Uskutočnenie federatívneho usporiadania – historický významný akt Komunistickej strany Československa, ktorým bol daný pevný a trvalý základ spolupráci oboch národov v spoločnom štáte. Významná úloha tohto činu v úsilí KSČS o politickú konsolidáciu – odstránenie jedného z trvalých zdrojov vnútropolitického napätia. Pevnosť československého štátu spočíva na správnom marxisticko-leninskom riešení pomeru Čechov a Slovákov.

Po zhodnotení ročných skúseností vyplýva záver, že na princípoch nie je treba nič meniť, že naopak treba pristúpiť bez ďalšieho váhania k tomu, aby sa prijali potrebné zákony, ktoré predpokladal ústavný zákon a aby boli prijaté dielčie korektúry, ktoré smerujú k lepšiemu a plnšiemu fungovaniu federatívneho usporiadania. ²Nedostatky, ktoré sa v súvislosti s československým federatívnym usporiadaním vyskytli, netýkajú sa princípoch tohto usporiadania, ktoré – ako usporiadanie v dvojčlennej federácii – má nutne svoje špecifiká a skutočnosti, žiadajúce si plný zreteľ.

Federácia ako celok i jej štátoprávne časti neuplatnili a nerealizovali všetko, čo mohli a mali; išlo o subjektívne i objektívne príčiny: „zábeh“ federácie v ťažkej politickej a ekonomickej situácii, organizačné a kádrové budovanie federálnych a národných orgánov, chýbali a chýbajú legislatívne predpoklady (zákony, vyžadované ústavným zákonom o československej federácii),³ no aj skutočnosť, že veľká časť materiálneho práva je doteraz prakticky unitárna a podobne. V niektorých prípadoch však realizácia ústavného zákona o československej federácii narážala na prekvapujúce nepochopenie podstaty, zmyslu a účelu federatívneho usporiadania vzťahov našich dvoch bratských národov.

Svoje dôsledky, nepriaznivé pre realizáciu ústavného zákona o československej federácii, mala aj nesprávna interpretácia tohto zákona, no aj „vylamovanie otvorených dverí“ tam, kde ústavný zákon o československej federácii nielen dával a dáva možnosť – ale, chápeme kompetenciu nielen ako možnosť i ako povinnosť pozitívne konať – požaduje príslušnú aktivitu.

V niektorých oblastiach sa ešte doteraz federatívne usporiadanie neuplatnilo. To nedáva predpoklady pre hodnotenie v týchto oblastiach vôbec, no sťažuje aj hodnotenie československého federatívneho usporiadania v praxi všeobecne. Veľkým nedostatkom je, že sa nehľadali, nevytvorili a neuplatnili – alebo aspoň nie v dostatočnej miere – pracovné postupy a metódy práce, primerané a zodpovedajúce federatívnemu usporiadaniu. Pritom, pravda, platí, že byrokraticko-centralistický prístup k veci a metódy práce sú v stave podstatným spôsobom ovplyvniť chod federatívneho usporiadania a mechanizmu, urobiť prázdny federálne inštitúcie a politicky zdiskreditovať samú ideu federácie. Politicky je nesprávny a škodlivý stále sa ešte vyskytujúci necitlivý prístup k národnostnej otázke, hľadanie tzv.

čistých optimálnych, najúčelnejších, najjednoduchších a podobne „modelov“, ktoré nerešpektujú skutočnosť, že spoločný štát Čechov a Slovákov tvoria dva národy a že hľadisko národné sa nedá odpísať.

Osobitnú pozornosť vyžaduje, že federácia a jej vznik sa zarážajúcim, viditeľne tendenčným spôsobom dávajú do súvislosti s oportunistom, pravičiarstvom a podobne („značkovanie“), čo pochopiteľne smeruje proti samej existencii federácie, spochybňuje odôvodnenosť federatívneho usporiadania, vytvára ovzdušie ako keby federácia bolo náhodilá a provizórne prechodné, nepotrebné a podobné riešenie.⁴

S tým súvisí i celé „územie“, ktoré bez ohľadu na skutočnosť vidí riešenie v byrokratickom centralizme (byrokratický centralizmus ako „optimálny model“ štátneho i ekonomickeho riadenia), v udržiavaní navyknutých (byrokratických) metód práce, v nahradzovaní vecného riešenia návrhmi na reorganizácie, v alibistickom zvaľovaní „zodpovednosti“ na federáciu, vo vyberaní toho čo sa „hodí“ z iných úprav bez ohľadu na viditeľné rozdiely a bez ohľadu na rešpektovanie skutočností a pod.

Neodôvodnené vynechávanie a nevyužitie národných orgánov v zabezpečení funkcií socialistického štátu. Môžeme účelne a efektívne zabezpečovať s využitím možnosti národných orgánov. Nesprávne boli aj isté konfederáčne spôsoby, ktoré sa začali praktizovať spočiatku federácie medzinárodnými vládami. Vo federatívnom usporiadaní sme aj z našich subjektívnych príčin nevyužili všetky možnosti a výhody, ktoré nám ponúka a ktoré z neho vyplývajú. Chceme a potrebujeme zdokonaľiť, vylepšiť chod federácie, jej mechanizmu, plnenie jej úloh a poslania. Chceme a potrebujeme zladovať ekonomické kritériá so štátoprávnym usporiadaním.

V danej etape posilňovať celoštátne faktory a centrálné riadenie.⁵ Zdôrazňovať československú štátnosť, československé vlastníctvo, československé záujmy.⁶ Upevnenie centrálného riadenia štátu predpokladá, aby orgány federácie aj orgány oboch národných republík si plnili svoje úlohy. Musíme bojovať jednak proti tendenciám smerujúcim k centralistickému administratívno-byrokratickému modelu riadenia, tak aj proti tendenciám autarkie a živelnosti v práci národných orgánov.

Základným zjednocujúcim činiteľom je strana. Ústredné orgány strany riadia prácu komunistov v orgánoch federácie, aj vo vládach republík. Musíme sa usilovať o presné vymedzenie kompetencie federálnych a národných orgánov a potom trvať na ich dôslednom uplatňovaní. ⁷Nech každý s plnou zodpovednosťou voči strane robí to, na čo je podľa zákonov tohto štátu zmocnený a za čo zodpovedá. V systéme práce chceme uplatniť metódu koordinácie s nedelenou zodpovednosťou. Pritom v súlade s princípmi federatívneho usporiadania posilňovať úlohu federácie. V tomto smere bude treba v najbližších mesiacoch pripraviť a predložiť na schválenie rad vzájomne zviazaných opatrení najmä v oblasti riadenia hospodárstva. Tam, kde sú v zákonoch, vrátane ústavného zákona o československej federácii, dielčie medzery, tam, kde niektoré ustanovenia neboli celkom domyslené, navrhujeme potrebné korektúry.⁸

To sa týka predovšetkým ekonomických ustanovení ústavného zákona o československej federácii, v ktorých sa prejavili niektoré nesprávne názory a vplyvy trhového hospodárstva a pod.

Všeobecne možno princípy riešenia charakterizovať takto:⁹

- a) upevnenie socialistického štátu, všetkých jeho orgánov – federálnych a republikových. Ich súladné pôsobenie až vo svojom komplexe vytvára jednotný celok, ktorý v praxi realizuje jednotu pôsobenia socialistického štátu a plnenia všetkých jeho funkcií pri

- dôslednom uplatňovaní vedúcej úlohy strany;
- b) racionálna deľba funkcií medzi federáciou a národnými republikami;
 - c) zabezpečenie kvalitného rozhodovacieho procesu, v ktorom sa rozhodnutia pripravujú načas, na základe znalostí stanovísk federálnych a republikových zložiek štátneho mechanizmu a pri zabezpečení súladného pôsobenia všetkých štátnych orgánov založeného na presnej deľbe kompetencií a zodpovednosti;¹⁰
 - d) posilnenie úlohy federálneho centra, ktoré sa zakladá na jeho úlohe vytvárať záväznú koncepciu, vytvárať podmienky na realizáciu prijatých koncepcií a záruky proti oneskоровaniu pri prijímaní záverov a ich realizácii;¹¹
 - e) vytváranie účelného systému pri predchádzaní a riešení konfliktných situácií pri tvorbe štátnych rozhodnutí a ich realizácii;
 - f) vytvorenie systému hybnosti (za pochopiteľného zohľadnenia požiadavky komplexného posúdenia) vo všetkých štádiách vzniku štátnych aktov;
 - g) zabezpečenie plného uplatnenia tzv. „spätných väzieb“, t.j. ako plynulého toku informácií, tak aj kontroly a možnosti priamych zásahov tam, kde dochádza k porušovaniu zákonnosti a štátnej disciplíny, alebo k neplneniu záväzných rozhodnutí kompetenčných orgánov;
 - h) federatívne usporiadanie predstavuje živý organizmus konkrétneho štátoprávneho usporiadania; rozdelenie kompetencie medzi federáciu a jej štátoprávne časti nie je raz pre vždy dané, možno ho upravovať;¹² pravda, federatívne usporiadanie neznamena bezbrehosť ani na jednu ani na druhú stranu (unitarizmus - konfederácia).

To sú základné východiská, ktoré budú premietnuté v celom komplexe opatrení.

Skúsenosť ukázala, že sú všetky predpoklady pre to, aby sme dali plný výraz myšlienke československej štátnosti. Preto sa medzi iným navrhuje upraviť pojmú štátneho občianstva tak, aby základným inštitútom, z ktorého je odvodené občianstvo Českej alebo Slovenskej republiky, bolo československé štátne občianstvo; touto úpravou ústavného zákona chceme dať výraz významu československého štátu ako spoločného štátu oboch národov a ostatných národností. Celé naše úsilie je zamerané na obnovu dynamického rozvoja národného hospodárstva. Je to spoločná úloha Čechov a Slovákov, v ktorej musia spojiť svoje sily a využiť všetky klady integrácie ekonomiky na celom území federácie. Aby sme vylúčili možnosť nedorozumenia, pokladáme za potrebné vyjadriť princíp jednotnej, integrovanej ekonomiky ČSSR, výslovne v ústavnom zákone o československej federácii a v tomto zmysle upraviť aj formuláciu jeho článku štvrtého.¹³

Základným zmyslom pripravovaných opatrení je posilnenie integrujúcej úlohy federácie a jej orgánov v oblasti štátneho riadenia ekonomiky. Pôjde predovšetkým o posilnenie úlohy národohospodárskych plánov, ktoré stanovujú rozhodujúce úlohy v rozvoji národného hospodárstva, záväznú pre orgány federácie, aj pre orgány republík. V tomto smere sa počíta aj s tým, že zákon Federálneho zhromaždenia bude obsahovať záruky, aby opatrenia republikových orgánov, ktoré by boli v rozpore so zákonom Federálneho zhromaždenia, prípadne s prevádzacími opatreniami federálnej vlády, vydanými v rámci tohto zákona a v rámci kompetencie federácie – mohla federálna vláda sistovať alebo zrušiť. V celej ČSSR bude platiť jednotný plánovací systém Federálny plánovací orgán zodpovedá za vypracovanie národohospodárskych plánov ČSSR a riadi celý plánovací proces po stránke metodickej i organizačnej. V súlade s týmito princípmi bude prepracovaná aj dôsledná kontrola plnenia plánu.¹⁴

Veľká úloha pri posilnení federácie patrí štátnemu rozpočtu. V súlade s požiadavkami ústavného zákona bude potrebné posilniť a stabilizovať zdroje federálneho rozpočtu tak, že na dlhšiu dobu budú zákonom stanovené, resp. pevné podiely na daniach, ktoré budú zdrojom príjmov federálneho rozpočtu. Úloha federácie bude posilnená tiež v oblasti ostatných nástrojov finančnej a úverovej politiky a tiež sa upraví právo kontroly tvorby zdrojov a použitia prostriedkov federálneho rozpočtu. Integrovaná ekonomika vyžaduje jednotnú menu. Preto bude účelné výslovne vyjadriť v ústavnom zákone, že veci meny patria do výlučnej kompetencie federácie a bude potrebné aj novo upraviť do spoločnej pôsobnosti federácie a republík postavenie bankovníctva. Zákonom Federálneho zhromaždenia bude treba zveriť úpravu postavenia, povinností a zodpovedností organizácií, ktoré plnia úlohu menovej banky, ako aj spôsob jej správy. Zákonom Federálneho zhromaždenia sa tiež stanoví právna úprava ostatných bánk. Riadenie zahraničného obchodu bude v budúcnosti patriť v celom rozsahu federálnemu orgánu (federálnemu ministerstvu zahraničného obchodu).¹⁵

Významné posilnenie úlohy federácie sa uplatní aj v oblasti cenovej a mzdovej politiky, jednotnej investickej a technickej politiky. Pochopiteľne, takéto výrazné zvýšenie kompetencie federácie vytvára inú situáciu pre všetky orgány štátnej správy, teda nie iba napríklad pre federálne ministerstvo plánovania. V oblasti priemyslu, poľnohospodárstva a výživy počítame predovšetkým s tým, že tieto oblasti budú zo strany federácie riadené plánom, finančnými a úverovými opatreniami, opatreniami v oblasti cenovej, zahraničnej, obchodnej, investickej a technickej politiky. Úloha odvetvových federálnych orgánov bude spočívať predovšetkým v príprave a realizácii záväzných koncepčných riešení a v kvalifikovanej účasti na príprave plánu. ¹⁶ Dočasná situácia v národnom hospodárstve a nedopracovanie riadenia vyvolávajú potrebu vytvárania mimoriadnych foriem zabezpečovania naliehavých potrieb hospodárstva. Nejde preto o otázky, ktoré by sa nedali vyriešiť poverením federálnych orgánov konkrétnymi koordinačnými funkciami na základe rozhodnutia vlád. Nejde o také otázky, ktoré by vyvolávali potrebu zmeny vzťahov stanovených ústavným zákonom.

Ku korektúram ústavného zákona chceme prikočiť i v oblasti riadenia železničnej, námornej a civilnej leteckej dopravy. Právo jednotne riadiť tieto odvetvia dopravy, ako aj vykonávať štátnu správu bude v budúcnosti patriť federálnemu orgánu dopravy. Pri ďalších prácach bude treba vyriešiť aj nevyhnutný rozsah právomoci federálneho orgánu v oblasti pôšťa a telekomunikácií.¹⁷

Spoločne s obsahovým riešením bolo potrebné zaoberať sa aj tým ako sa osvedčilo inštitucionálne usporiadanie federálnych orgánov. Skúsenosti z doterajšej činnosti federálnych výborov ukazujú, že kolegiálny charakter výboru, ktorému je zverené právo prijímať všetky rozhodnutia, nevytvára podmienky pre plné uplatnenie ústavnej zodpovednosti federálnych ministrov, čo má za následok prietahy pri rozhodovaní. Preto bude účelné premeniť federálne výbory na federálne ministerstvá na čele so zodpovedným federálnym ministrom a vytvoriť tak aj na federálnej úrovni jediný typ monokraticky organizovaných orgánov federálnej štátnej správy.¹⁸

V súvislosti s tým sa navrhuje tiež upustiť od inštitúcie štátnych tajomníkov vo federálnych ministerstvách. Bude to predstavovať podstatné zníženie počtu členov federálnej vlády. Skutočnosť, že federálna vláda a federálne ústredné orgány sú spoločnými orgánmi federácie oboch republík, bude vyjadrená jednak v zložení federálnej vlády, ako aj v obsadzovaní funkcií I. námestníkov federálnych ministrov. Vzhľadom na úlohy federálnej vlády v danom období treba mať za odôvodnené, že by vláda bola ústavne splnomocnená poveriť

svoje predsedníctvo vybavovaním niektorých agend s tým, že by jej prislúchalo tieto opatrenia následne schváliť.

Dnes ide o to, zjednotiť sa za tejto politickej koncepcii riešenia, zjednotiť úsilie komunistov k tomu, aby boli v súlade s realizáciou ostatných záverov tohto plenárneho zasadnutia dopracované a spresnené. Stane sa tak pri príprave predpokladaného súboru zákonov, najmä ústavného zákona, ktorým sa prevedú ďalšie zmeny ústavného zákona o československej federácii, ústavného zákona, ktorým sa zmení ústavný zákon č. 171/1968 Zb. o federálnych ministerstvách a federálnych výboroch, zákona o pôsobnosti federálnych ministerstiev, zákona o národohospodárskom plánovaní, zákona o rozpočtových pravidlách, zákona o Štátnej banke československej, devízového zákona, prípadne zákona o riadení vedy a techniky. Všetky tieto zákony je treba pripraviť vo vecnej i časovej nadväznosti.¹⁹

Od komunistov vo federálnej vláde a v obidvoch národných vládoch bude treba vyžadovať, aby organizovali prípravu návrhov tak, aby mohli byť v apríli 1970 prerokované predsedníctvom ÚV KSČS a vládou ČSSR.²⁰

Prameň: *ÚSD AV ČR, f. Sb. KV ČSFR, sign. D III/85. – Xerokópia, 8 s.*

a Vľavo hore hlavička Podpredseda vlády ČSSR prof. Dr. Karol Laco, DrSc., vpravo rukou písané číslo 1239, pod tým V Prahe dňa 21. januára 1970, v strede „Vážený súdruh tajomník, v prílohe posielam niekoľko téz, ktoré sa týkajú skúseností s realizáciou ústavného zákona o československej federácii a návrhov v tejto oblasti. Urobil som širší materiál, aby si si mohol vybrať a použiť čo potrebuješ“. Pod tým So súdružským pozdravom, rukou K Laco. Vľavo dole Vážený súdruh dr. Gustáv Husák prvý tajomník ÚV KSČS Praha.

- 1 K listu K. Laca možno prierezovo sledovať najmä dokumenty zo 14. 10., 19. a 27. 11. 1969, zo 6., 9., 13. a 28. 1970, ako aj jeho rozhovor pre *Mladú frontu* z 28. 2. 1970, s. 3, ktorý je obsahovo dosť podobný listu. Okrem toho K. Laco pripojil k listu G. Husákovi výňatky z hodnotenia československej federácie komisiou ministrov v dok. č. 56 z 27. 11. 1969. In: *ÚSD AV ČR, f. Sb. KV ČSFR, kart. 20, sign. D III/73.*
- 2 Pozri dokumenty č. 66-70 z 2. a 6. 10., 20. 11. a 7. 12. 1970.
- 3 Bližšie dokumenty č. 50-51 z 13. a 28. 8. 1969.
- 4 Pozri vystúpenie K. Laca vo FZ ČSSR 20. 12. 1970 v dok. 73.
- 5 Porovnaj názory prvého tajomníka ÚV KSČ G. Husáka v dokumente č. 17 z 22. 12. 1968.
- 6 V podobných duchu sa vyslovoval G. Husák na zasadaní pléna ÚV KSČ 28. 1. 1968. In: *Zasedání ústředního výboru Komunistické strany Československa dne 28. – 30. ledna 1970. Část I. Zápis, s. 84, pričom pri zhodnotení česko-slovenskej federácie použil viaceré podobné formulácie ako v liste K. Laco. Vystúpil za zrušenie funkcie štátnych tajomníkov, za premenovanie federálnych výborov na ministerstvá atď. Tamže, s. 11. (Porovnaj aj referát G. Husáka v dokumente č. 30 z 12. 3. 1969.) Rozsiahle časti svojho vystúpenia venoval kádrovým zmenám (O. Černík, Š. Sádovský a ďalší).*
- 7 K návrhu tzv. kompetenčného zákona pozri dokumenty z 21. 12. 1968, 24. 3., 9. 6. 1969.
- 8 Ako pozn. 4.
- 9 Pozri vystúpenie V. Hůlu 28. 1. 1970 v dok. 62.
- 10 Bližšie zákony z 20. 12. 1970 v dok. 75-77.
- 11 Pozri vystúpenie L. Štroukala 20. 12. 1970 v dok. 72.
- 12 Ako pozn. 8.
- 13 Ako pozn. 8. a dokument č. 75 o ústavnom zákone č. 125/1970 Zb. z 20. 12. 1970.
- 14 Ako pozn. 9.
- 15 Porovnaj časti dokumentov č. 55-56 a 59 z 19. a 27. 11. 1969, z 9. 1. 1970.
- 16 Pozri zákony k problematike z 20. 12. 1970 v dok. 75-77.
- 17 Porovnaj časť dokumentu č. 56 a 59 z 27. 11. 1969 a z 9. 1. 1970.
- 18 Bližšie dokumenty č. 75-77 a 80 k zákonom z 20., 22. a 28. 12. 1970.
- 19 Ako pozn. 18.
- 20 Bližšie dokument č. 59 z 9. 1. 1970.

1970, 28. január, Praha. – **Výňatok z referátu podpredsedu vlády ČSSR a predsedu Štátnej plánovacej komisie Václava Hůlu, prednesenom na plenárnom zasadnutí ÚV KSČ.**¹

[...] ^a

Již v dokumentech květnového a zářijového pléna ÚV,² v dokumentech předsednictva ÚV bylo vyjádřeno zásadní politické stanovisko k problémům soustavy řízení. Za tu dobu byla rovněž vykonána v rozhodujících oblastech i značná praktická práce na obnově socialistických principů řízení. Draze zaplacené zkušenosti uplynulých dvou let nás všechny důrazně poučily o tom, jak neblahé důsledky má pro socialistickou ekonomiku, jsou-li porušeny nebo dokonce opuštěny základní principy socialistického hospodářství.³ Tím více je třeba při nápravě chyb minulosti tyto principy respektovat a snažit se o jejich tvůrčí uplatnění v našich podmínkách. Zásadního obratu musíme dosáhnout především v chápání funkce a poslání soustavy řízení.

Soustava řízení v socialismu je nástrojem realizace programových cílů strany v hospodářské oblasti, je nástrojem řešení věcných problémů socialistické ekonomiky. Nejde a nesmí v žádném případě tedy jít o samoučel, o hru s ekonomickými nástroji, o jakýsi pákostroj, který automaticky spasí naši ekonomiku.⁴ Účinnost soustavy řízení je bezprostředně závislá na tom, jak jsou v ní respektovány základní principy socialistického hospodaření, jak dokáže využít a umocnit přednosti socialistické ekonomiky.

[...] ^b

Významným principem řízení umožňujícím optimálně využít předností socialistického vlastnictví je demokratický centralismus. Je to nejracionálnější princip v řízení složitých společenských organismů, umožňuje vytvářet předpoklady pro jednotu zájmů společnosti, kolektivů a jednotlivců, a to jak zájmů současných; tak i perspektivních. Umožňuje cílevědomé, jednotné a plánovité řízení společenského rozvoje v zájmu socialistické společnosti a současné rozvíjení socialistické demokracie, uplatňování jejího vlivu na ekonomický, politický, společenský a kulturní život i na rozvíjení tvořivých sil lidí. Konkrétní způsob uplatňování principu demokratického centralismu závisí na společenském vývoji, podmínkách a cílech, které si společnost klade.

Prvořadý význam v socialistické soustavě řízení má národohospodářský plán,⁵ druhý program strany, jak říkal Lenin. Je téměř paradoxní, že je třeba ještě dnes tuto elementární pravdu připomínat. Všichni ovšem dobře víme, jak daleko jsme se dostali v uplynulých dvou letech pod demagogickými hesly likvidace byrokraticko-administrativních metod plánování. Významným úkolem plánování, zejména v současné době, je odstranit z hospodářského rozhodování subjektivismus a pozvednout řízení na vědeckou úroveň. To je současně i důležitým předpokladem zvýšení autority státního plánu. Vytyčuje-li plán cíle rozvoje socialistické ekonomiky, pak motorem pohánějícím k dosažení těchto cílů je správné využívání hmotné a morální zainteresovanosti jako dalšího důležitého principu socialistické ekonomiky.

[...] ^c

K obnovení plánovitého řízení ekonomiky je nezbytné upevnit organizaci našeho hospodářství shora až dolů. Především je třeba propojit státní a podnikovou sféru v jedinou ucelenou soustavu a výrazně posílit úlohu generálních a oborových ředitelství. V organizační struktuře výrobních hospodářských jednotek, je nutné revidovat i omyly a chyby, které vznikly v roce 1968, v atmosféře politické demagogie o postavení podniku. Bude se třeba v klidu

k těmto otázkám vrátit, zvažovat, jaký má být další vývoj podnikových integrací, diferencovaně, podle specifických podmínek jednotlivých oborů nebo odvětví.

[...]d

Soudružky a soudruzi, realizační směrnice květnového pléna ústředního výboru zdůraznila,⁶ že důležitým předpokladem upevnění socialistického státu je dokončení jeho přestavby na federativních základech, konsolidace nově vytvořených federálních a národních orgánů, přesné vymezení dělby pravomocí, odpovědnosti a pravidel koordinace činnosti federálních a národních orgánů tak,⁷ aby státní mechanismus pracoval jednotně a sladě a bylo posíleno centrální řízení. Po zhodnocení dosavadních zkušeností z organizace a řízení ekonomiky v podmínkách federace spatřuje předsednictvo ústředního výboru v tomto období těžiště posílení federace a upevnění jejího vlivu i při řízení národního hospodářství především: v upevnění úlohy národohospodářského plánu a posílení jeho integrující funkce, aby federace mohla mobilizovat zdroje celé československé ekonomiky a zaměřovat je k řešení rozhodujících úkolů. V posílení federálního rozpočtu a zvýšení jeho úlohy v zabezpečení integrační politiky federace. V zajištění jednotné finanční, úvěrové, cenové, důchodové, technické a investiční politiky. V upevnění působnosti federace v zahraničním obchodě.⁸

Státní plán federace má stanovit základní parametry rozvoje ekonomiky ČSSR a přitom zejména určovat objem a hlavní směry investiční výstavby a limity nově zahajovaných staveb, stanovit stavby federálního zájmu a zaměřovat zdroje ekonomiky na nejdůležitější inovace. V zahraničním obchodě stanovit vývozní a dovozní úkoly, zejména s použitím systému ekonomických nástrojů a devizové regulace. Dále musí stanovit principy a obsah měnové a důchodové politiky, určovat základní cíle a úkoly i v oblasti životní úrovně, jako je růst reálných příjmů, osobní a společenské spotřeby obyvatelstva a určovat cesty a tempo k vyrovnání rozdílů úrovně ekonomiky v obou národních republikách. Kromě toho státní plán federace bude používat k zabezpečení správných proporcí i nejdůležitějších hmotných bilancí a závazného stanovení dodávek. Státní plán federace musí být závazný jak orgány federace, tak i pro orgány obou národních republik. Za dovedení závazných úkolů a limitů m na národní ústřední orgány odpovídají národní vlády.

K upevnění plánovacího systému bude nutné, aby opatření republikových orgánů, která by byla v rozporu se zákonem Federálního shromáždění o plánu, popřípadě v rozporu s prováděcími opatřeními federální vlády, mohla federální vláda sistovat nebo i zrušit, kdyby republikové orgány nezjednali samy nápravu. Tento princip bude třeba zakotvit v právním řádu.

K zajištění plánovacích prací doporučuje předsednictvo ústředního výboru zřídit na úrovni federace Státní plánovací komisi, složenou z některých členů federální vlády i členů vlád obou národních republik, která bude řídit a koordinovat postup plánovacích prací.⁹

K posílení integrační funkce federace pomocí státního rozpočtu bude třeba zajistit v souladu s principy federace stabilitu a zvýšení zdrojů federálního rozpočtu. Zákonem o rozpočtových pravidlech budou na delší období stanoveny daně, respektive podíly na daních, které budou tvořit potřebné zdroje. Do výlučné kompetence federace patří otázky měny, zatímco bankovníctví je ve společné působnosti federace a národních republik.

Do kompetence federace je svěřeno zejména: stanovit koncepci úvěrové politiky a určovat nástroje pro její uskutečňování. Určovat rozsah devizových rezerv a stanovit způsob jejich správy. Určovat koncepci zahraničních devizových operací. Federaci bude též vyhrazena zákonodárná úprava stavení a odpovědnosti Státní banky československé a zákono-

dárná úprava ostatních bank. V tomto směru bude třeba zpřesnit ústavní zákon o československé federaci.

Nutno zvýšit úlohu federálních orgánů při řízením zahraničního obchodu.¹⁰ Za tím účelem má ministerstvo zahraničního obchodu: navrhnout vládě zásady jednotné zahraničně obchodní politiky a řídit i provádění v rámci plánovitěho rozvoje národního hospodářství. Stanovit v dohodě s federálním ministerstvem financí podle zásad schválených vládou základní ekonomické nástroje pro zahraniční chod a pro ostatní organizace oprávněné k zahraničnímu obchodu včetně nástrojů rozpočtové povahy zabezpečovat, aby jejich použití bylo v souladu se zahraničně obchodní politikou. Stanovit pravidla o provádění cenové politiky v zahraničním obchodě. Vydávat předpisy o organizování zahraničně obchodní činnosti, zřizovat organizace pro zahraniční obchod a udělovat oprávnění k provádění zahraničně obchodní činnosti. Řídit plánem a ekonomickými nástroji jak organizace pro zahraniční obchod, tak i ostatní organizace oprávněné k provádění zahraničního obchodu.

Nezbytnou součástí komplexu opatření směřujících k plnému uplatnění federace a jejich orgánů v oblasti státního řízení ekonomiky je správná funkce federálních orgánů zřízených pro jednotlivá odvětví národního hospodářství. Jejich úkolem je především tvorba koncepcí rozvoje jednotlivých odvětví a příprava podkladů pro závazná rozhodnutí federálních orgánů. Přímé řízení podniků z federální úrovně bude na místě uplatnit tam, kde pro to mluví zvláštní důvody, jako je to u uranového průmyslu, u provozu a údržby železnic. Všechny tyto úkoly bude nutno podrobně dopracovat a zajistit i jejich realizaci i po právní stránce.¹¹

[...]e

Strana uplatňuje vedoucí úlohu prostřednictvím svých členů a správným výběrem, výchovou a rozmístováním kádrů. Stranické organizace se musí soustředit především na prosazování politicko-hospodářské linie strany v konkrétních podmínkách podniků, závodů a pracovišť. To předpokládá soustavně sledovat, kontrolovat a hodnotit hospodářské výsledky, dávat podněty k jejich zefektivnění. Stranické organizace podporují hospodářské vedení při zajišťování úkolů plánu, pomáhají odkrývat nedostatky a kontrolují výsledky činnosti vedení, aniž by do ní přímo zasahovaly. V práci stranických orgánů a organizací je třeba prosadit výraznější orientaci na vysvětlování hospodářské politiky strany pracujícím, smyslu jejího úsilí o ekonomickou konsolidaci, o upevnění řízení, obnovu vedoucí úlohy strany v národním hospodářství, boje proti nesprávným, oportunistickým názorům na ekonomiku a jejich nositelům.¹²

Podmínkou plného obnovení vedoucí úlohy strany v ekonomice v současné době je všestranné rozvinutí stranicko-organizační a propagandisticko-výchovné práce v základních organizacích, a to zejména na velkých závodech.¹³ Ve stanovách strany je vyjádřeno právo kontroly základních organizací nad činností hospodářského vedení. Pravidelnost projednávání ekonomicko-výrobních problémů vlastního závodu za účasti hospodářských vedoucích má mimořádný význam. Z hlediska celospolečenských záměrů, dodržování pracovní disciplíny, zjišťování odchylek od zamýšleného vývoje a přijatých opatření má i důležitou kontrolní a poznávací funkci. Umožňuje naplňovat stranicko-organizační a politicko-výchovnou práci konkrétními úkoly a k jejich realizaci zavazovat stranickými usneseními především komunisty v hospodářském vedení a v odborech.¹⁴

[...]f

Prameň: Zasedání ústředního výboru Komunistické strany Československa dne 28.–30. ledna 1970. Část I. Zápis. (Cyklostyl, 220 s., ÚSD AV ČR, f. Sb. KV ČSFR, sign. D IV./35, kart. 29. – Cyklostyl, s. 44 – 46.

- a Otvorenie zasadania a program: 1) Niektoré kádrové opatrenia; 2) Hlavné otázky hospodárskej politiky strany; 3) Zpráva o činnosti preds. ÚV KSČ, otázky upevnenia jednoty a zvýšenia akceschopnosti strany v súvislosti s výmenou členských legitímácií, s. 3-4. Na s. 5-12 vystúpenie G. Husáka, na s. 12-31 personálne otázky a voľba členov predsedníctva a sekretariátu, s. 31-47 referát V. Hůlu o hospodárskych otázkach, o stave ekonomiky v roku 1968, o jej konsolidácii, o plánovitom riadení ekonomiky, o škodlivých tendenciách v ekonomike, o investičnej politike, o úlohách hosp. plánov, o hospodárskych vzťahoch k socialistickým a kapitalistickým štátom, o konsolidácii poľnohospodárstva.
- b Odsek o význame spoločenského vlastníctva výrobných prostriedkov.
- c Odsek o hmotnej a morálnej zainteresovanosti kolektívov a jednotlivcov.
- d 5 riadkov o vnútropodnikovom riadení.
- e 2 odseky o prehĺbení stranického vedenia spoločnosti.
- f Pokračovanie referátu V. Hůlu o práci riaditeľov podnikov a odborov, o práci komunistov, o agitáčnej práci strany, o straníckej práci v závodoch. Na s. 48-113 druhý deň zasadania ÚV KSČ o situácii v jednotlivých odvetviach hospodárstva apod. Na s. 113-220 tretí deň zasadania, najmä k výmene členských legitímácií.

- 1 Podrobne porovnaj s dokumentmi č. 53, 55-56, 58 až 61 zo 14. 10., 19. a 27. 11. 1969, 6., 9., 13., 21. 1. 1970. K zasadaniu ÚV KSČ, plného zápasu medzi krídlom G. Husáka a konzervatívami, a príznačného pre presadenie „výmeny členských legitímácií KSČ“ pozri BÁRTA, Miloš – FELCMAN, Ondřej – BELDA, Josef – MENCL, Vojtěch: *Československo roku 1968. 2. díl: počátky normalizace*. Praha, Parta a Ústav mezinárodních vztahů 1993, s. 92-94. O složitosti vnútropolitického vývoja tiež FELCMAN, Ondřej: *Nástup normalizace po srpnu 1968*. In: FELCMAN, Ondřej – MERVART, Jan: *Rok 1968 v poválečných dějinách Československa. Edice dokumentů*. Hradec Králové, Univerzita Hradec Králové 2006, s. 254-265.
- 2 Podrobne VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír (eds.): *Komunistická strana Československa : Normalizace (listopad 1968 – září 1969)*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967- 1970. Díl 9/4 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2003, s. 410-477, 504-602.
- 3 Porovnaj zámery programových vyhlásení národných vlád z 23. a 24. 1. 1969 v dok. 23 a 24.
- 4 Pozri prvé hodnotenia čs. federácie národnými vládami zo 7. 7. 1969 a júla 1969, ich „korektúry“ či poukázanie na ďalšie problémy vo fungovaní federácie 14. 10. a 19. 11. 1969 v dok. č. 45, 48, 53, 55-56.
- 5 Postavenie plánovania, resp. plánu pozri v dok. č. 56 a 59 z 27. 11. 1969 a z 9. 1. 1970.
- 6 Všimni si dokument č. 41.
- 7 Pozri najmä dokument č. 35 z 24. 3. 1969 o tzv. kompetenčnom zákone a naň nadväzujúce dokumenty. Tiež k záverom májovej smernice ÚV KSČ dokumenty z 24. 6., 1. 7., 10. 7. 1969. Politické smerovanie vyjadril prvý tajomník ÚV KSČ G. Husák na stretnutí s predstaviteľom maďarských komunistov J. Kádárom, keď zdôraznil ohľadom situácie v česko-slovenskej federácii, že: „*Důležitým úkolem je upevnění orgánů státní moci a jejich očištění od pravicových elementů. Byla rekonstruována federální vláda, nově zformovány obě národní vlády. Proces očisty probíhá ve Federálním shromáždění a proběhl ve Slovenské národní radě a České národní radě. Tyto orgány vykonávají dnes politiku strany. Vyskytují-li se zde určité problémy, jsou to dnes především problémy pracovního charakteru. Na základě zákonů začala reorganizace celé sítě národních výborů. S všeobecnými volbami počítáme až po sjezdu strany, ne však dříve než koncem roku 1971. Zbývají nám tedy prakticky 2 roky. Někde jsme se ještě nestačili vypořádat s úkoly, pravicové tendence nejsou zcela překonány, i když pokrok je zde výrazný. Určitá chyba krásy je v tom, že doplňování nemůže probíhat na základě demokratických voleb. Avšak v mimořádné situaci je třeba pracovat mimořádnými způsoby.*

Vyhodnocujeme a přehodnocujeme naše zkušenosti s federálním uspořádáním státu. V principu se osvědčilo a dokázalo životaschopnost. Máme za sebou roční zkušenosti. Vyhodnocujeme nyní všechny pozitivní i negativní zkušenosti s cílem posílit integrity celého státu, úlohu federální vlády, což vše souvisí s obnovou plánovitého zřízení. Budeme i v lednu o tom diskutovat. Základní myšlenky federace byly správné a budeme se jich držet. Chceme odstranit však některé nedostatky v práci.“ Ďalej pokračoval k ekonomickým otázkam: „*V teoretické frontě jsou různé názory na další postup ekonomické reformy. Máme první náčrt dokumentů, který budeme v nejbližších dnech diskutovat. Na přechodný čas počítáme s nejpřísnějším centrálním řízením. Bude to přechodný stav, kdy si chceme řadu věcí prověřit a podle výsledků pokračovat v ekonomické reformě. Zatím stav není dobrý, i když zaznamenáváme některá ekonomická zlepšení.*“ In: ÚSD AV ČR, f. Sb. KV ČSFR, sign. D III/138, Stenografický záznam z rozhovoru medzi J. Kádárom a G. Husákom zo 17. 12. 1969, s. 1, 3, 5-8. Pozri v komparácii dokumenty k stavu česko-slovenskej federácii zo 14. 10., 19. a 27. 11. 1969.

- 8 Porovnaj dokument č. 75 o ústavnom zákone č. 125/1970 Zb. z 20. 12. 1970.
- 9 Tiež dokumenty č. 56, 59 až 61 z 27. 11. 1969 a z 9., 13. a 21. 1. 1970.
- 10 K tejto oblasti pozri v dokumentoch z 7. 7. a júla 1969, 14. 10. a 19. 11. 1969 a z 9. a 13. 1. 1970.
- 11 Ako pozn. 10.
- 12 Ako pozn. „a“ a 1. Prvý tajomník ÚV KSČ G. Gusák sa na zasadaní zaoberal širšie príčinami odchodu O. Černíka, Š. Sádovského, A. Dubčeka a ďalšími personálnymi zmenami. In: *Zasedání ústředního výboru Komunistické strany Československa dne 28. – 30. ledna 1970*, zápis, s. 5-12, 21-29. Tiež k hodnoteniam O. Černíka, Š. Sádovského a ďalších. In: A ÚSD AV ČR, f. Sb. KV ČSFR, sign. D I/347, D I/348, 349 (NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/1, zasadanie predsedníctva ÚV KSČ 26. 1. 1970). V súvislosti s výmenou stranických preukazov ideologický tajomník ÚV KSČ Jan Fojtík predpokladal, že v ČSR najmenej 40 % bývalých členov strany na školách I. a II. cyklu nedostane nový preukaz. Z VŠ odišlo 50 % učiteľov. V obsiahlej správe o ideologickej činnosti strany sa zaoberal „činnosťou pravice“ na vysokých školách a vo vede. In: NA ČR, A ÚV KSČ, f. 10/10, Ideologická komisia ÚV KSČ 1969 – 1971, sv. 1, ar. j. 2, zasadanie 17. 6. 1970.
- 13 Pozri vyjadrenia G. Husáka: *Zasedání ústředního výboru Komunistické strany Československa dne 28.–30. ledna 1970*, zápis, s. 84-85.
- 14 Porovnaj celý dokument s dokumentmi z 27. 11. 1969 a z 20. 12. 1970 (najmä zákon č. 133/1970 Zb.).

1970, 9. marec, Praha. – **Materiál predsedov FZ ČSSR, ČNR a SNR Zásady koordinácie a spolupráce Federálneho zhromaždenia a národných rád.**¹

[...] ^a

A. Všeobecné východiská a prístupy k riešeniam

Základné vzťahy Federálneho zhromaždenia a národných rád sú zakotvené v ústavnom zákone o československej federácii.

Ústavná úprava je charakterizovaná:

- vzájomnou delbou kompetencií medzi Federálnym zhromaždením a národnými radami, vyplývajúcou z delby kompetencií medzi federáciou a republikami, pričom zákonodarná právomoc Federálneho zhromaždenia je široko založená,
- okolnosťou, že vzťahy medzi Federálnym zhromaždením a národnými radami sú založené na koordinovanej súčinnosti a nie na vzťahoch nadriadenosti a podriadenosti.

Vychádzajúc z jednoročnej skúsenosti z činnosti Federálneho zhromaždenia ukazuje sa účelným zabezpečiť koordinovanosť v celkovej činnosti najvyšších zastupiteľských orgánov federácie a republík. Pôjde o to, pri rešpektovaní ústavných zásad zabezpečiť praktickými a konkrétnymi opatreniami súladné pôsobenie všetkých najvyšších zastupiteľských zborov tak vo sfére politickej, ako aj pri tvorbe právneho poriadku a pri uplatňovaní kontrolnej funkcie zastupiteľských zborov. Pri riešení vzťahových otázok treba plne uplatňovať vedúcu úlohu Komunistickej strany Československa, čím bude zároveň garantovaný súlad v práci najvyšších zastupiteľských orgánov a ich súladné politické pôsobenie.

Praktické riešenie vzťahov medzi zastupiteľskými orgánmi musí tiež zabezpečiť maximálne vzájomné využitie poznatkov a stanovísk Federálneho zhromaždenia a národných rád, ich orgánov i jednotlivých poslancov. Pri úprave vzťahov medzi Federálnym zhromaždením a národnými radami treba tiež zabezpečiť, aby sa legislatívny proces a konanie, týkajúce sa súhlasu s medzinárodnými zmluvami, ako aj rokovania v ostatných oblastiach činnosti racionálne usporiadali a aby umožňovali včasné rozhodovanie a Federálnemu zhromaždeniu i národným radám dávali preň potrebný čas.

B. Systém spolupráce Federálneho zhromaždenia a národných rád pri uplatňovaní jednotlivých funkcií

I. Legislatívny proces

Ústavný zákon o čs. federácii a rokovací poriadok Federálneho zhromaždenia zabezpečujú národným radám vplyv na legislatívnu činnosť Federálneho zhromaždenia tým, že národné rady sú oprávnené zaujímať stanoviská k predkladaným legislatívnym návrhom. Národné rady sa zúčastňujú na tvorbe legislatívneho programu Federálneho zhromaždenia. V konaní týkajúcom sa zásad vládnych návrhov zákonov pôjde o to, aby výbory oboch snemovni Federálneho zhromaždenia pri prerokovávaní zásad spolupracovali s partnerskými výbormi národných rád.

V konaní týkajúcom sa paragrafovaných návrhov zákonov treba poskytnúť národným radám plnú možnosť k predkladaným návrhom včas zaujímať a uplatňovať stanoviská a odporúčania.

Tieto zásady treba primerane uplatniť aj v prípadoch, keď Federálne zhromaždenie prerokováva návrhy paragrafovaných znení zákonov na základe iniciatívy jednej z oboch národných rád, poslancov Federálneho zhromaždenia alebo niektorého výboru snemovne Federálneho zhromaždenia. Primerane treba tiež uplatniť tieto zásady pri prijímaní zákonných opatrení Predsedníctva Federálneho zhromaždenia, a to hlavne v takej forme, že príslušné výbory snemovni Federálneho zhromaždenia, prerokovávajúce návrhy zákonných opatrení úzko spolupracujú s príslušnými výbormi oboch národných rád. Pôjde o to, aby predstavitelia národných rád v Predsedníctve Federálneho zhromaždenia mohli o návrhu zákonného opatrenia rokovať i so znalosťou stanovísk orgánov národných rád.

Predsedníctvo Federálneho zhromaždenia a predsedníctva oboch národných rád budú dbať, aby federálna vláda i vlády oboch národných republík urýchlene vydali legislatívne pravidlá, upravujúce postup vládnych orgánov pri legislatívnych prácach, ktoré budú plne rešpektovať spomínané zásady legislatívneho procesu; v pravidlách bude stanovený dostatočne dlhý čas pre prerokovávanie zákonov v zmysle rokovacieho poriadku. Bude účelné, aby Federálne zhromaždenie v spolupráci s národnými radami vydalo svoje vnútorné pravidlá, ktoré by podrobnejšie upravovali vzťahy medzi zastupiteľskými zbormi pri legislatívnych prácach.

Predsedníctva budú tiež vyžadovať od vlád, aby zostavovali podložené programy legislatívnych prác na dlhšie obdobie a predkladali ich predsedníctvam zákonodarných zborov.

II. Rokovania o medzinárodných zmluvách

Ústavný zákon o československej federácii dáva Československej socialistickej republike výlučnú kompetenciu dojednávať medzinárodné zmluvy a preberať akékoľvek právne záväzky v oblasti medzinárodného práva. Federálne zhromaždenie dáva súhlas s medzinárodnými zmluvami v rozsahu, ktorý je uvedený v ústavnom zákone. Ústavný zákon pritom národným radám zabezpečuje významný vplyv, pokiaľ ide o medzinárodné zmluvy, a to tým, že pri zmluvách, na ktorých vykonanie je potrebný zákon národnej rady, sa vyžaduje súhlas národnej rady. V praxi pôjde o to, zabezpečiť národným radám, aby sa mohli príslušnou medzinárodnou zmluvou riadne zaoberať. Bude dôležité vopred vyjasniť, či v jednotlivých prípadoch ide skutočne o zmluvu, ktorej vykonanie vyžaduje zákon národnej rady. Posúdenie tejto otázky by malo byť pripravené už v štádiu rokovania vlády ČSSR.

III. Nadväzovanie medzinárodných stykov v oblasti politickej, hospodárskej, kultúrnej a pod.

Federálne zhromaždenie pri rozvíjaní medzinárodných stykov, napr. pri vysielaní delegácií k parlamentom iných krajín alebo pri prijímaní delegácií - rovnako ako pri vysielaní študijných delegácií a pracovných skupín - dbá, aby sa na týchto stykoch zúčastňovali poslanci Federálneho zhromaždenia zvolení v Českej i Slovenskej socialistickej republike. Bude účelné za členov týchto oficiálnych delegácií Federálneho zhromaždenia vyberať podľa potreby a možnosti poslancov národných rád, ktorí nie sú poslancami Federálneho zhromaždenia, prípadne aj iných politických a verejných činiteľov, ako aj pracovníkov kancelárií všetkých troch zastupiteľských zborov. Obdobne treba rátať s účasťou týchto činiteľov pri stretnutiach so zahraničnými delegáciami pri ich pobyte u nás. V týchto prípadoch sa i členovia delegácie, ktorí nie sú poslancami Federálneho zhromaždenia, riadia smernicami Federálneho zhromaždenia. Predsedníctvo Federálneho zhromaždenia sa postará o to, aby sa so

skúsenosťami a poznatkami delegácií a s výsledkami študijných ciest oboznámili aj poslanci a pracovníci národných rád.

IV. Kontrolná činnosť

Federálne zhromaždenie plne rozvíja svoju kontrolu nad činnosťou exekutívnych orgánov federácie. Kontrolná činnosť Federálneho zhromaždenia sa ďalej vzťahuje na hospodárenie s prostriedkami, ktoré sa podľa štátneho rozpočtu federácie pridelujú do rozpočtov republík vo forme dotácií alebo subvencií. Pri akciách republikových orgánov, subvencovaných úplne alebo sčasti z prostriedkov federácie, má Federálne zhromaždenie právo kontrolovať ich použitie, a to v súčinnosti s národnými radami. Federálne zhromaždenie môže kontrolovať použitie federálnych subvencií na všetkých stupňoch riadenia, pokiaľ nevyužije výsledky kontrolnej činnosti národných rád. Kontrolu federálnych dotácií vykonáva Federálne zhromaždenie iba do úrovne ústredných orgánov štátnej správy republík. Do oblasti kontrolnej úlohy Federálneho zhromaždenia patrí i úloha sledovať, ako sa zákony Federálneho zhromaždenia uplatňujú vo všetkých oblastiach hospodárskeho a spoločenského života.

Pokiaľ ide o zákony, ktoré sa uplatňujú v oblasti spoločnej kompetencie federácie a národných republík, vykonáva Federálne zhromaždenie túto kontrolu v súčinnosti s národnými radami.

Ďalšou formou uplatňovania kontrolnej úlohy zastupiteľských zborov je prerokovávanie otázok a interpelácií, ktoré predkladajú snemovné orgány alebo jednotliví poslanci. Federálnemu zhromaždeniu nesporne patrí právo prerokovávať všetky interpelácie, adresované federálnej vláde alebo federálnym ministrom. Bude účelné, aby podpredsedovia federálnej vlády, ktorí sú predsedami vlády republiky, odpovedali vo Federálnom zhromaždení na interpelácie adresované výslovne výkonným orgánom republík.

Pri uplatňovaní kontrolných funkcií všetkých zastupiteľských zborov treba zabezpečiť, aby sa kontroly vykonávané jednotlivými zbormi navzájom účelne doplňovali a aby pri nich nedochádzalo k duplicitě. Kontrolné akcie sa musia organizovať tak, aby prinášali výrazný prospech a aby boli vykonávané hospodárne. Zastupiteľské zbory sa budú navzájom informovať o poznatkoch získaných pri kontrole. Orgány zastupiteľských zborov budú navzájom konzultovať svoje stanoviská k pripravovaným opatreniam o systéme kontrol.

C. Formy a metódy spolupráce Federálneho zhromaždenia s národnými radami

Koordinácia a spolupráca Federálneho zhromaždenia s národnými radami sa môže uplatňovať najmä v týchto formách:

[...]b

Prameň: SNA, f. *Predsedníctvo SNR 1969–1988*, kr. 13, zasadanie 16. 4. 1970, č. sp. 626/70. Tiež: APS PČR, f. *Česká národní rada 1969–1971*, inv. č. 41, kart. 19, zasadanie *Predsedníctva ČNR 2. 4. 1970*. – Xerokópia, 9 s.

a Vpravo hore vytlačené číslo 626/70, v strede Zásady koordinácie a spolupráce Federálneho zhromaždenia a národných rád, dohodnuté na porade predsedov Federálneho zhromaždenia, Českej národnej rady a Slovenskej národnej rady dňa 9. marca 1970, podčiarknuté.

b 16 riadkov o spolupráci vo forme plánov legislatívnej a kontrolenej činnosti, pri plánoch zahraničných stykov, vypracovaní podkladov a usporadúvaní porád atď. Na konci uvedené V Prahe dňa 9. marca 1970.

1 Spolupráca či koordinácia (legislatívnych) postupov FZ ČSSR a národných rád, podobne ako

napríklad vypracovanie návrhu zákona o pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov vo výkonnej oblasti, patrila medzi vleklé problémy fungovania česko-slovenskej federácie, čo naznačili aj dokumenty z 5. 12. 1968, 29. 1. (vyjadrenia J. Smrkovského), 12. 3., 23. 4., 25. 6., 28. 8., 17. 12. 1969. Súčasne treba brať v úvahu politické rozhodnutia aprílového, májového a septembrového zasadania ÚV KSČ z roku 1969.

1970, 15. apríl, Bratislava. – **Rozbor politickej činnosti Slovenskej národnej rady v rokoch 1968–1969, predložený jej predsedom Ondrejom Klokočom pre Predsedníctvo ÚV KSS.**

[...] ^a

Pokiaľ ide o činnosť Slovenskej národnej rady v rokoch 1968–1969, plénum SNR uložilo 1. decembra 1969 Predsedníctvu SNR vykonať takéto hodnotenie s tým, aby sa jeho výsledky predložili plénu Slovenskej národnej rady.

*

Po plenárnych zasadnutiach ÚV KSČS v decembri 1967 a v januári 1968 orgány Slovenskej národnej rady sa jednoznačne postavili za nimi formulované pozitívne ciele a závery, ktorých zmyslom predovšetkým bolo odstrániť prekážky v záujme lepšieho vývoja v strane a v našej spoločnosti, odstrániť chyby, deformácie a riešiť aktuálne problémy výstavby socialistickej spoločnosti. Slovenská národná rada osobitne privítala, že prijatá rezolúcia ÚV KSČS dala tiež konkrétny podnet pre rozpracovanie zásad vzájomných vzťahov, deľby práce a väzieb medzi ústrednými straníckymi a centrálnymi štátnymi a hospodárskymi orgánmi, ako aj pre rozpracovanie zásadných otázok národnostnej politiky v nových podmienkach.

Vychádzajúc z uvedenej rezolúcie ÚV KSČS a z prác, ktoré Predsedníctvo ÚV KSČS už začalo, Predsedníctvo SNR v rámci riešenia naliehavých politicko-spoločenských problémov iniciatívne prišlo predovšetkým k prepracovávaniu otázok súvisiacich s ďalšou výstavbou slovenských národných orgánov a úpravou ich postavenia a pôsobnosti.

Prípravné práce vyústili do uznesenia Predsedníctva SNR z 11. marca 1968 č. 38. V tomto dokumente Predsedníctvo SNR, vychádzajúc z kritického hodnotenia ústavnej úpravy postavenia celoštátnych a slovenských národných orgánov v rámci asymetrického modelu a jeho uplatňovania v štátoprávnej a politickej praxi, formulovalo návrh hlavných zásad nového riešenia štátoprávnych vzťahov českého a slovenského národa na princípoch socialistickej federácie, ktoré by sa postupne prepracúvali ako súčasť príprav k XIV. zjazdu strany pri súčasnom odstraňovaní najpálčivejších nedostatkov doterajšej ústavnej úpravy štátoprávnych vzťahov.²

[...] ^b

Pokiaľ ide o postoj k obrodnému procesu, tento Slovenská národná rada zásadne poníma ako ďalší rozvoj socialistickej demokracie, vedený a usmerňovaný stranou. Činnosť Slovenskej národnej rady v prvých mesiacoch roku 1968 je takto charakterizovaná správnou politickou orientáciou v prístupe k výsledkom januára. Prejavuje sa predovšetkým v jej jednoznačnom úsilí riešiť problémy štátoprávnych vzťahov na marxisticko-leninských princípoch, v daných podmienkach formou socialistickej federácie. Táto aktivita a politická iniciatíva sa prejavuje nielen v rozvinutí prác na pôde orgánov SNR, ale je súčasne tiež podnetom pre vytvorenie a ďalšiu činnosť celoštátnej politickej a odbornej komisie pre prípravu nového štátoprávneho usporiadania Československej socialistickej republiky. Pritom SNR nijako neoslabuje pozornosť o súbežné zabezpečovanie iných hospodársko-politických úloh.

Riešenie úpravy národnostných vzťahov formou federatívneho štátoprávneho usporiadania akceptované komunistickou stranou sa stretlo so súhlasnou odozvou a podporou naj-

širšej slovenskej verejnosti. Myšlienka federácie na Slovensku priaznivo pôsobila na vývoj, keď spolu s ďalšími politickými a historicko-triednymi činiteľmi obmedzovala vplyv postupne narastajúcich pravicovo-oportunistických a antisocialistických síl, resp. jeho intenzitu.

Pri tomto konštatovaní celkove správnej politickej a pracovnej orientácie Slovenskej národnej rady treba však uviesť, že jej orgány, najmä predsedníctvo dostatočne nepostrehlo niektoré skutočnosti stále viac napätého politického vývoja v štáte a dostatočne im nečelilo prostriedkami v rámci svojej pôsobnosti, napr. v oblasti činnosti masovokomunikačných prostriedkov, kultúrnej politiky, pri výkone štátneho dohľadu na činnosť cirkví a celkove pri prekonávaní nerozhodnosti v práci štátno-mocenských orgánov.

*

Politický vývoj v štáte nachádza svoj odraz aj v postupujúcom diferenciačnom procese v orgánoch SNR. Prejavuje sa to najmä v spojitosti s prípravou akčného programu SNR na niektorých poverenstvách, v postojoch, ktoré zaujímajú niektorí členovia predsedníctva a poslanci a v podliehaní vonkajším tlakom. Akčný program Slovenskej národnej rady³ schvaľuje SNR na svojej 17. schôdzke koncom júna 1968 – v období, kedy už silnejú útoky pravicových a antisocialistických síl na vedúcu úlohu strany v spoločnosti a v štáte a na princípy jeho socialistickeho rozvoja. Voči slovenským národným orgánom sa z určitých kruhov adresujú výčitky na údajné zaostávanie Slovenska v tzv. dokumentačnom procese. Napriek týmto tlakom a invektívam Slovenská národná rada a jej predsedníctvo ako orgány neskĺzli na platformu pravicového oportunizmu. Akčný program až na niektoré časti a akcentovanie politických úloh terminológiou príznačnou pre toto obdobie nevybočil z rámca socialistickej programových cieľov. Pri jeho prerokúvaní Slovenská národná rada opätovne jasne odlišila prístup k rozvíjaniu socialistickej demokracie od neviazanej voľnosti a liberalizmu.

Prevládajúci je zdravý prúd formovaný postojom a stanoviskami politicky pevných poslancov. Prejavilo sa to aj v stanoviskách k platforme obsiahnutej v článku „2000 slov“, s ktorým sa poslanci oboznámili v priebehu júnovej schôdzky pléna SNR. Viacerí súdruhovia ako Déneš, Šimegová, Marejka, Klokoč bezprostredne charakterizovali článok ako mimoriadne závažný, ako hrubý útok na komunistickú stranu a v podstate na socializmus, nakoľko dáva popud k jeho škandalizácii a je tiež výrazom snahy nanútiť Slovensku určitú situáciu.⁴

Takéto hodnotenie článku „2000 slov“ sa však už neprejavilo v postojoch a názoroch všetkých členov Predsedníctva SNR, ktoré bolo plénom splnomocnené, aby zaujalo k obsahu článku stanovisko a oznámilo ho Národnému zhromaždeniu. Hoci prijaté stanovisko bolo zreteľne odsudzujúce, aj keď nie tak dôrazné, postup jeho prerokovania a schvaľovania ukázal, že členovia Predsedníctva SNR sa už názorovo rozdeľujú. Ako kolektívny orgán však predsedníctvo naďalej zodpovedne odolávalo pravicovo-oportunistickým politickým tlakom a bolo proti akémukoľvek rozvratu, čo neskoršie vyjadrilo aj svojím vyhraneným odsúdením výzvy denníku Smena z 28. júla 1968 na generálny štrajk na „podporu“ našej delegácie pri rokovaní v Čiernej nad Tisou.

*

K vážnejšiemu politickému zakolísaniu Slovenskej národnej rady a jej predsedníctva dochádza v kritickom rozmedzí augustových dní v roku 1968. Bezprostredne po novovzniknutej situácii Predsedníctvo SNR spolu s Predsedníctvom ÚV KSS prijímajú a publikujú túto výzvu: „V noci z 20. na 21. augusta prišli do Československa spojenecké vojská Varšavskej zmluvy. Obraciam sa na všetkých občanov Slovenska, aby zachovali pokoj, rozvahu a zabezpečili normálny chod práce.“ Pod vplyvom rýchlo vyostrenej politickej situácie v štáte, ktorá umocňovala tlaky na Slovenskú národnú radu, ale i pod tlakom vychádzajúcim zvnútra jej orgánov a aparátu prijímajú aj Predsedníctvo a plénum SNR viaceré uznesenia a stanoviská v rozpore so záujmami a cieľmi našej socialistickej spoločnosti založenej na princípoch marxizmu-leninizmu a proletárskeho internacionalizmu.

Ide predovšetkým o vyhlásenie pléna SNR z 21. augusta, uznesenie Predsedníctva SNR z 23. augusta 1968, v ktorom Predsedníctvo SNR sa osvedčuje za politiku reprezentovanú A. Dubčekom, list Predsedníctva SNR z 24. augusta 1968 adresovaný Českej národnej rade, závery spoločného zasadania Predsedníctva SNR a predstaviteľov Českej národnej rady z 25. augusta 1968 vyjadrená v komuniké z toho istého dňa, správa zo schôdzky Predsedníctva SNR z 26. augusta, v ktorej sa označuje prítomnosť spojeneckých vojsk ako protiprávna a vyslovuje uznanie pracovníkom rozhlasu a tlače, ako i protestná nóta Generálnemu konzulátu ZSSR v Bratislave vo veci obsadenia budov štátnych a verejných orgánov, uznesenie a prevolanie Slovenskej národnej rady k slovenskému ľudu z 29. augusta 1968.⁵

Zásadná podstata politickej nesprávnosti uvedených dokumentov spočíva v nesprávnom hodnotení aktu internacionálnej pomoci, ktorú československému pracujúcemu ľudu v záujme obrany socializmu proti vnútorným a zahraničným kontrarevolučným silám poskytol ZSSR a ďalšie socialisticke štáty. Vstup spojeneckých vojsk na územie ČSSR sa v dokumentoch označuje ako porušenie suverenity a integrity československého štátu a ako jeho protiprávne obsadenie.

V týchto stanoviskách sa postupne prejavuje gradácia odsudzujúceho politického postoja SNR k vzniknutej situácii. To priamo odráža – ako už bolo naznačené – jednak zvyšujúci sa vonkajší tlak, jednak prehľbujúcu sa vnútornú politickú diferenciáciu v samotnej Slovenskej národnej rade. Na Slovenskú národnú radu sa tak zo strany Českej národnej rady, ako aj síl ovládajúcich masovokomunikačné prostriedky stále viac apeluje, aby v záujme jednoty ľudu a republiky prijímala k vzniknutej situácii jednotné, to znamená v daných podmienkach predovšetkým rozhodnejšie stanovisko. To prirodzene ďalej povzbudzovalo aj niektorých členov Predsedníctva SNR v ich snahe dať politickej činnosti SNR iný smer či tón.

Pri tomto vývoji pôvodne uvážené, resp. menej emocionálne formulovanie politických postojov Slovenskej národnej rady k vstupu vojsk štátov Varšavskej zmluvy na územie ČSSR a k otázkam s tým spojeným bolo podrobené kritike aj zo strany pléna ÚV KSS 25. augusta 1968. Plénum ÚV KSS rozšírené o delegátov mimoriadneho zjazdu KSS zo všetkých krajov Slovenska svojim uznesením, ktoré bolo verejne publikované, okrem iného uložilo „komunistom v Predsedníctve Slovenskej národnej rady, aby okamžite prijali opatrenia na zlepšenie práce tohto orgánu a celej Slovenskej národnej rady“. Do zvlášť citlivého postavenia sa SNR dostávala najmä v dôsledku jej demagogického obviňovania zo separatistických snáh a stavaním niektorých predstaviteľov SNR do svetla národného zradcovstva. Okrem všeobecne vybičovanej atmosféry prispieval k tomu do značnej miery aj politický tlak, ktorý vo vnútri SNR vyvíjal predovšetkým vtedajší celozávodný výbor KSS pri SNR.

Popri organizovaní základných organizácií k prijímaniu rezolúcií s proti sovietskym zameraním uplatňoval si právo kontroly volených orgánov SNR, najmä jej

predsedníctva a nátlakovými akciami sa snažil prinútiť jeho členov - komunistov o zaujatie ostrého stanoviska proti štátom Varšavskej zmluvy, ktorých vojská vstúpili na územie ČSSR. Opatrenia resp. vyhlásenia SNR kriticky hodnotili ako vlašné, nedôrazné a oneskorené. Obviňoval členov Predsedníctva SNR a v podstate celý orgán z politického kompromisníctva zapríčineného aj jeho údajne nedostatočnou „kádrovou obrodou“ v po januárovom období. Takéto „hodnotenie“ pojal CZV KSS aj do svojho neskoršieho súhrnného stanoviska k práci Predsedníctva SNR z 3. septembra 1968, z ktorého sa na ilustráciu uvádza: „Oneskorené vyhlásenia Predsedníctva SNR vzbudili obavy u časti občanov, že slovenskí predstavitelia mali bezprostredný podiel na pozvaní vojsk a zo strany českej verejnosti, či sa na Slovensku neobjavujú sily proti jednote republiky. Tak napríklad Česká národná rada vydala svoje vyhlásenie, v ktorom sa obracia k Slovenskej národnej rade a bratom Slovákom už dňa 21. 8. 1968, keďže SNR odpovedala až 24. 8. 1968. P-SNR i SNR ako taká rozhodne zaostali za politickým vývojom na Slovensku, čo považujeme za dôsledok nejednotnosti a nerozhodnosti týchto orgánov v základných politických otázkach dneška, čoho dôkazom boli vyhlásenia a opatrenia urobené až na nátlak verejnej mienky a výzvy celoštátnych orgánov.“

Zložitosť podmienok spôsobovaná tiež oficiálnymi stanoviskami najvyšších stranických a štátnych orgánov viedla k tomu, že za prijatie niektorých nesprávnych dokumentov Predsedníctva SNR a Slovenskej národnej rady hlasovala - pri vnútornej výhrade s ich nedostatočne triednym a s proti sovietskym zameraním - aj tá nemalá časť poslancov, ktorá po celé obdobie stála na pozíciách marxizmu-leninizmu a predstavovala v politickom vývoji vo vnútri SNR jej pevné politické jadro. Pri spätnom celkovom pohľade na činnosť SNR a jej predsedníctva v hodnotenom období možno však konštatovať, že prevažovalo ich úsilie udržiavať verejný život v maximálne možnom poriadku, v sťažených podmienkach nepripustiť zastavenie výroby, zásobovania a poskytovanie základných služieb obyvateľstvu. Na zabezpečenie týchto cieľov ukladá Predsedníctvo SNR tiež národným výborom všetkých stupňov vojsk do kontaktu s veliteľstvami spojeneckých vojsk, čo popri poriadkovom význame viedlo tiež k obmedzovaniu nacionálnej hystérie. O takúto politicky rozvážnu orientáciu sa tak proti pravicovo-oportunistickým ako aj indiferentným poslancom zasadajú najmä súdruhovia Hagara, Lúčan, Marko, Klokoč, Štencl, Fábry, Višňovcová i ďalší.⁶

*

Pre prácu SNR v poaugustovom období majú osobitný význam závery druhej časti rokovania mimoriadneho zjazdu KSS, v zmysle ktorých vzala SNR výsledky moskovských rokovaní za jedine reálne východisko zo vzniknutej situácie. Táto práca sa výrazne politicky zameriava predovšetkým na vytváranie a posilňovanie predpokladov pre urýchlenú konsolidáciu spoločenského a hospodárskeho života na Slovensku. Podstatou konsolidačného programu schváleného plénom SNR 6. septembra 1968 sú opatrenia na obnovenie plynulosti materiálnej výroby a stavebných prác. dopravy a spojov a zásobovania obyvateľstva základnými článkami spotreby, najmä v oblasti potravinárskych výrobkov. Zvýšená pozornosť sa venuje tiež opatreniam na zabezpečenie úspešného priebehu jesenných poľnohospodárskych prác. Slovenská národná rada aktivizuje pracujúcich Slovákov na odstránenie schodkov vo výrobe, výstavbe, v doprave i na ostatných úsekoch národného hospodárstva.

Predsedníctvo SNR vysiela do krajov a vybraných okresov svojich členov a skupiny pracovníkov na pomoc národným výborom. Kládne dôraz na upevňovanie súčinnosti národných

výborov s bezpečnostnými zložkami a ostatnými štátnymi orgánmi pri zabezpečovaní verejného poriadku, ochrane majetku i bezpečnosti občanov. Tento politicky vyhranený postoj sa prejavuje tiež neskoršie v stanovisku Predsedníctva SNR z 8. novembra 1968 pri hodnotení prípadov narušenia verejného poriadku, ku ktorým došlo v Bratislave i v niektorých ďalších mestách na Slovensku v dňoch 50. výročia vzniku ČSR a 51. výročia Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie.⁷ Výtržnosti Predsedníctvo SNR ostro odsúdilo a príslušné štátne orgány vyzvalo na zakročenie proti všetkým, ktorí porušovaním zákonov a iných právnych noriem narušujú verejný poriadok, vrátane úsilie o konsolidáciu politických pomerov. Aj pri prijímaní tohto stanoviska sa však, najmä v spojitosti s hodnotením neuváženeho spálenia sovietskych zástav na niektorých miestach, ešte v orgáne prejavovali názory jednotlivcov, ktorí sa s činmi politického odporu občanov zmierovali, resp. ich brali aj do určitej ochrany. Na zabezpečenie štátnych záujmov v oblasti pôsobenia tlače a ostatných hromadných oznamovacích prostriedkov zriadilo Predsedníctvo SNR začiatkom septembra 1968 Slovenský úrad pre tlač a informácie; v rovnakom období začína svoju činnosť – v súlade s uznesením vlády ČSSR č. 322/1968 – tiež Slovenská správa Ministerstva vnútra.

Súbežné riešenie najpálčivejších politických a hospodárskych problémov sa začalo priaznivo prejavovať v postupujúcej konsolidácii. To umožňovalo orgánom SNR ďalej intenzívne pracovať na príprave federálnej prestavby štátu, ktorá ako programová úloha nestratila nič na svojej politickej aktuálnosti a nájstojčivosti.

V zmysle ústavného zákona č. 77/1968 Zb. sa Slovenská národná rada rozšírila na septembrovom zasadaní o ďalších 50 členov. Slovenský národný front sa pri predkladaní návrhu orientoval na také doplnenie Slovenskej národnej rady, aby sa na príprave federácie mohla podieľať nielen ako reprezentatívny, ale v plnom rozsahu aj ako kvalifikovaný pracovný orgán primerane usposobený pre rokovanie s Českou národnou radou. Pri jednostrannom zdôraznení odborných potrieb, predpokladaných sprvu iba na čas prípravy ústavného zákona o čs. federácii, a nedostatočnom prihliadnutí na triedne politické kritériá sa dostali do radov poslancov SNR aj ľudia poplatní pravicovo-oportunistickým názorom, resp. ako sa neskoršie ukázalo, aj ich priami nositelia.⁸

Príprava ústavného zákona o československej federácii tvorila podstatnú časť pracovného programu septembrovej a dvoch októbrových schôdzok Slovenskej národnej rady.

Po prijatí ústavného zákona o československej federácii sa ťažisko prác SNR presúva na konkrétne politicko-organizačné a ďalšie opatrenia súvisiace s prechodom na plnenie úloh v podmienkach nového štátoprávneho usporiadania ČSSR.⁹ Na základni vtedajších povereníctiev a útvarov SNR osobitne zriadených na ďalších úsekoch štátnej správy postupne sa budujú nové samostatné ústredné orgány štátnej správy SSR. Inštitucionálne boli zriadené zákonom SNR č. 207/1968 Zb. z 28. decembra 1968. V rovnaký deň prijala SNR niektoré ďalšie zákony súvisiace so vznikom československej federácie, okrem iného tiež nový rokovací poriadok SNR, v ktorom SNR už dôsledne konkretizuje zásady svojej činnosti a organizácie ako zákonodarný orgán a najvyšší zastupiteľský zbor Slovenskej socialistickej republiky.

Koncom roka 1968 sa Slovenská národná rada v zmysle vtedy už platného ústavného zákona o čs. federácii ďalej dopĺňa, a to na predpísaný počet 150 poslancov. Ani pri tomto doplnení sa však v návrhu ÚV SNF náležite nezohľadnilo hľadisko triedno-politického a územného zastúpenia.

*

Činnosť Slovenskej národnej rady a jej orgánov v roku 1969 bola už určovaná jej novým ústavnoprávnym postavením. Praktické uplatnenie jej pôsobnosti však ovplyvňovala pretrvávajúca vnútropolitická a hospodárska situácia v štáte. Jednou z prvých úloh SNR bolo ustanoviť príslušné štátne orgány republiky, predovšetkým vymenovať vládu SSR a výkonom zákonodarnej právomoci aktívne sa podieľať na právnom dotváraní československej federácie i na zabezpečovaní plynulého chodu jej mechanizmu. Ťažiskovou úlohou v celom roku bolo riešenie politickej a ekonomickej konsolidácie v súlade s novembrovou rezolúciou ÚV KSČS, realizačnou smernicou májového pléna ÚV KSČS a s ďalšími zásadnými dokumentmi a smernicami ÚV KSČS a ÚV KSS.¹⁰

Charakteristickou črtou v činnosti SNR pritom bolo hľadanie a upresňovanie nového zamerania a štýlu práce pri postupnom prekonávaní praxe SNR do roku 1968, v ktorej prevládal prístup k úlohám z pozície výkonných orgánov štátnej moci. Na svojej prvej plenárnej schôdzke koncom januára 1969 Slovenská národná rada prerokovala a schválila Programové vyhlásenie vlády Slovenskej socialistickej republiky s rozhodnutím všestranne pomáhať pri jeho realizácii.¹¹ V čase aktivity extrémnych živlov, ktoré sa pokúšali zneužiť vtedajšiu politickú situáciu v ČSSR, Slovenská národná rada sa jednoznačne sústreďovala na činorodý pracovný program, preto tiež spolu s vládou usmerňovala pracujúcich Slovenskej socialistickej republiky na statočné a iniciatívne plnenie úloh ďalšej socialistickej výstavby krajiny vedúce k prekonaniu spoločenských kríz.¹²

V oblasti vlastnej zákonodarnej právomoci prijala Slovenská národná rada v roku 1969 celkovo 10 zákonných úprav.¹³ Ďalej - a to v podstate väčšom rozsahu - cestou svojich orgánov, najmä predsedníctva, zaujímala stanoviská k návrhom federálnych zákonov. Z otázok riešených Slovenskou národnou radou politicky a štátoprávne nesporne najzávažnejšou problematikou boli otázky výstavby národných výborov a územno-správneho členenia republiky s tým úzko spojenej. Práce vyústili prijatím zákona SNR č. 71/1969 Zb. o územnom členení Slovenskej socialistickej republiky a zákona SNR č. 72/1969 Zb. o niektorých opatreniach v organizácii a pôsobnosti národných výborov v Slovenskej socialistickej republike.¹⁴

Problematike národných výborov venovali orgány SNR zvýšenú pozornosť aj v druhom polroku 1969. Najmä overovali, ako sa uplatňujú nové prvky v priamom riadení okresných národných výborov vládou a ústrednými orgánmi štátnej správy a ako pokračujú prípravy na zásadnejšiu racionalizáciu výkonu štátnej správy. Získané poznatky a námety boli dané k dispozícii vláde, resp. Ministerstvu vnútra SSR. V oblasti inštitucionálnej výstavby štátnych orgánov bol zákonom SNR č. 70/1969 Zb. zriadený Najvyšší kontrolný úrad Slovenskej socialistickej republiky. V oblasti ekonomickej významným bolo prijatie zákona SNR o Štátnom fonde na zúrodnenie pôdy.

[...] ^c

V zmysle záverov septembrového pléna ÚV KSČS a októbrového pléna ÚV KSS Predsedníctvo SNR prehodnotilo a zrušilo nesprávne uznesenia a stanoviská prijaté predchádzajúcim predsedníctvom v súvislosti s príchodom spojeneckých vojsk štátov Varšavskej zmluvy na územie ČSSR.¹⁵ Uznesenia obdobného charakteru zrušilo i plénum Slovenskej národnej rady. Koncom roku 1969 vykonali sa na návrh Národného frontu niektoré zmeny v zložení Slovenskej národnej rady a jej orgánov sledujúce ich politické a pracovné upevnenie.¹⁶

*

- 16 Na schôdzke Preds. SNR 27. 11. 1969 sa prerokovala realizácia ústavného zákona č. 117/1969 Zb. o personálnych zmenách v SNR a NV. In: *SNA*, f. Preds. SNR 1969 – 1988, kr. 9, zasadanie 27. 11. 1969, č. sp. 3966/1969. O viacerých personálnych zmenách v SNR a FZ a vláde SSR priamo rozhodovalo Preds. ÚV KSČ 1., 10., 24. 4. 1970. In: *ÚSD AV ČR*, f. Sb. KV ČSFR, sign. D I/328, 329, 330. Tiež: Vylúčenia z funkcií sa dotýkali M. Sedlákovej, S. Faltana, V. Pavlendu, J. Zraka, A. Ťažkého, I. Ďurišovej a ďalších. Podrobne k „terminológii“ vo vyhláseniach, vrátane postojov zo strany Š. Fábryho, M. Lúčana, F. Déneša a ďalších UHER, Ján: Slovenská národná rada roku 1968, ŽATKULIAK, Jozef: SNR a Slovensko v rokoch 1969-1989. In: ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Národná rada v kontexte slovenských dejín : 150. výročie vzniku prvej Slovenskej národnej rady*. Zborník materiálov zo sympózia v Častej-Papierničke, 21.-22. apríla 1998. Bratislava, Národná rada SR – Slovenská historická spoločnosť pri SAV 1999, s. 164-173, s. 181-182. Miesta v SNR zaujali zástancovia normalizačného kurzu KSČ M. Hruškovič, J. Janík, M. Lúčan (predseda klubu komunistov v SNR), V. Šalgovič, D. Futej, F. Mišeje a iní.
- 17 V rozpore s týmto konštatovaním sa na základe rozhodnutí Preds. ÚV KSS začali práce na novom, značne ostrejšom hodnotení činnosti SNR v rokoch 1968 – 1969, čo priamo súviselo s personálnymi zmenami a uzneseniami ÚV KSČ v januári 1970 (pozri dok. 62 z 28. 1. 1970). Nová správa, s pokynmi na zdôraznenie pravicovo-oportunistických tendencií, na kritiku dokumentov po 21. auguste 1968 a výzvy „2000 slov“, či dôslednú realizáciu ústavného zákona č. 117/1969 Zb., no aj prehodnotenia činnosti Preds. SNR v oblasti čs. federácie apod., bola predložená na rokovanie pléna SNR 14. 12. 1970 (porovnaj príslušný dok.). Novú správu, ktorá uviedla ďalších „pravíčiarov“, mali vypracovať novo nastupujúci funkcionári SNR (pozn. 16), s ktorou jej predsedníctvo súhlasilo. In: *SNA*, f. Preds. SNR 1969 – 1988, kr. 24, zasadanie 14. 12. 1970, č. sp. 2281/1970. Podobne, a to treba zdôrazniť, tento osud postihol ČNR (dok. z 12. 11. 1969). Tým národné zákonodarné orgány strácali, podmienené zmenou personálneho zloženia, svoje demokratizačné poslanie *česko-slovenskej jari* a už nemohli vytvoriť akú-takú hrádzu normalizačnému kurzu KSČ.

1970, 24. jún, Bratislava. – **Výňatky z informácie predsedníčky Výboru SNR pre národné výbory Petronely Višňovcovej na rokovanie Predsedníctva SNR o priebehu a výsledkoch okresných konferencií národných výborov a o realizácii ústavného zákona č. 117/1969 Zb. na úseku národných výborov.**

[...]ª

V zmysle uznesenia vlády SSR č. 387 ZO dňa 29. decembra 1969 konali sa v období január – marec 1970 okresné konferencie národných výborov.¹ Išlo o dôležitú štátno-politickú sekciu, hlavne za účelom zhodnotenia činnosti národných výborov v poslednom období, vytýčenie úloh súvisiacich s politickou a ekonomickou konsolidáciou na tomto úseku spoločenskej činnosti.

Na požiadanie predsedu SNR sa konferencií zúčastnili aj poslanci SNR, čo svedčí o určitej forme bezprostredných kontaktov SNR so zastupiteľskými orgánmi národných výborov.

Priebeh a výsledky okresných konferencií národných výborov prerokovala vláda SSR, ako aj Výbor SNR pre národné výbory.² Tento uložil svojej predsedníčke predložiť informáciu o priebehu a výsledkoch okresných konferencií národných výborov, spolu s informáciou o realizácii ústavného zákona číslo 117/1969 Zb. na úseku národných výborov po zohľadnení informácií, ktoré poslali poslanci SNR účastníci okresných konferencií a pripomienok odznených na rokovaní výboru, Predsedníctvu Slovenskej národnej rady. Politickou základňou pre rokovanie konferencií, okrem záverov celoštátnych aktívov národných výborov bola najmä realizačná smernica ÚV KSČS z mája 1969 a závery plenárnych zasadnutí ÚV KSČS a ÚV KSS v septembri a októbri 1969. V duchu týchto politických dokumentov sa okresné konferencie orientovali v podstate na tieto hlavné problémy v práci národných výborov, resp. mali splniť tieto hlavné ciele :

1. Mali sa stať politicko-konsolidačným prvkom a východiskovou bázou ďalšej politicko-organizátorskej práce, najmä z hľadiska posilňovania výkonu štátno-mocenskej funkcie národných výborov v predĺženom volebnom období.
2. Zhodnotením výsledkov plnenia hospodársko-organizátorskej a kultúrno-výchovnej funkcie národných výborov za posledné jedno, dvojročné obdobie, mali ozrejmiť podiel a úspechy národných výborov na socialistickej výstavbe našej vlasti.
3. Prijatím politicko-organizátorských opatrení a stanovením konkrétnych hospodárskych a ostatných spoločenských úloh na rok 1970 mali sa stať mobilizujúcim nástrojom pri plnení náročných úloh národných výborov obidvoch stupňov.

[...]ª

Konferencie konštatovali, že i napriek neobjektívnemu hodnoteniu chýb a nedostatkov, národné výbory v období najťažších skúšok obstáli čestne. Boli oporou úsilia zdravých síl v strane, odolali tlakom pravice, neuvolňovali jej pozície a znemožnili inštitucionálny rozvrat socialistickej štátnej moci a správy. Charakteristickou črtou zostala pre ich činnosť konštruktívna práca. Napriek snahám pravicových publicistov sa ukázalo, že väčšina poslancov národných výborov všetkých stupňov ostala verná dôvere svojich voličov a túto dôveru si po celé obdobie svojej poslanskej činnosti uchovala a upevnila. Drvivá väčšina poslancov prijala s plným pochopením závery aprílového pléna ÚV KSS v roku 1969, ako aj závery ďalších plenárnych zasadnutí ÚV KSČS a ÚV KSS a jednoznačne podporujú terajšiu politiku Ústredného výboru strany.

[...]ª

I n f o r m á c i a

o realizácii ústavného zákona č. 117/1969 Zb. na úseku národných výborov Ústavným zákonom č.117/1969 Zb. došlo k opätovnému predĺženiu volebného obdobia zastupiteľských zborov. Stalo sa tak v dôsledku vnútro politickej situácie, ktorá nedovolila pristúpiť k takému závažnému politickému aktu, ako sú všeobecné voľby. Najskôr treba vyriešiť nahromadené problémy v takom poradí, aby sa všeobecné voľby uskutočnili po dosiahnutí dôležitých politických cieľov, v období úplného dokončenia konsolidačného procesu.³

Od národných výborov sa očakáva, že budú i naďalej spoľahlivým článkom zastupiteľskej sústavy, schopným realizovať politiku Komunistickej strany Československa a Národného frontu. Aby túto úlohu mohli národné výbory plniť, musia sa politicky upevniť a očistiť od tých poslancov a funkcionárov, ktorí sa v zložitej politickej situácii minulých dvoch rokov politicky neosvedčili. Ďalej treba, aby z národných výborov odišli i tí, čo z rôznych dôvodov neplnia svoje poslancecké povinnosti. Namiesto nich treba zvoliť poslancov ochotných a schopných plniť politický program Národného frontu a tým prispieť k riadnemu chodu orgánov štátnej moci a správy.

[...]d

S cieľmi ústavného zákona č.117/1969 Zb. oboznámil predseda vlády SSR predsedov ONV na porade konanej v dňoch 26. a 27. novembra 1969. Spôsob realizácie citovaného Ústavného zákona bol prerokovaný s tajomníkmi ONV a vedúcimi odborov pre vnútorné veci ONV na pracovných poradách uskutočnených Ministerstvom vnútra SSR v novembri a decembri 1969. Súčasne pre oboznámenie širokého aktívu národných výborov a občanov boli uverejnené Ministerstvom vnútra SSR v časopisoch články zásadnej politickej povahy.

Národné výbory pristupovali k realizácii citovaného ústavného zákona s vedomím politickej zodpovednosti. Na stupni okresných národných výborov boli za pomoci okresných výborov strany vypracované plány politicko-organizačného zabezpečenia danej úlohy, alebo boli prijaté opatrenia na zhodnotenie činnosti a postojov poslancov ONV a MNV (MsNV) za posledné volebné obdobia s osobitným zreteľom na obdobie posledných dvoch rokov. Na základe týchto prijatých opatrení pristupovali národné výbory k zhodnoteniu činnosti poslancov a orgánov.

[...]e

Príčiny neuspokojivej činnosti poslancov národných výborov sú rôzne. Medzi najdôležitejšie patria tieto skutočnosti:

- v dôsledku predlžovania volebného obdobia početne pribúda takých prípadov, že sa poslanci vysťahovali z obce, alebo volebného obvodu; preukázateľne pribúdajú zdravotné prekážky, často ako následok zvyšujúceho sa počtu poslancov vyšších vekových skupín,
- nesprávny politický pohyb v rokoch 1968-1969 spôsobil u časti poslancov nezáujem verejne sa politicky angažovať; mnohí poslanci, hlavne tí, čo vykonávali funkcie predsedov, tajomníkov národných výborov a predsedov komisií národných výborov boli vystavení útokom a tým znechutení vo svojej práci,
- časť poslancov nesúhlasí so súčasnou politickou líniou strany. Tento dôvod však otvorene nevyjadrujú a pri pohovoroch uvádzajú iné, najmä rôzne osobné dôvody. (Upozorňuje na túto skutočnosť menovite správa z okresu Nové Zámky). Rozsah nutných opatrení v jednotlivých okresoch je podmienený predovšetkým tomu, ako konali a aké politické postoje zaujímali poslanci i kolektívne orgány národných výborov v rokoch 1968-

1969. Z predložených rozborov politickej situácie v posledných dvoch rokoch vyplýva, že národné výbory javili sa najkonsolidovanejšou organizáciou a článkom štátneho mechanizmu. V období r. 1968, pred vstupom spojeneckých vojsk na územie ČSSR zameriavali svoju činnosť na plnenie hospodárskych úloh vyplývajúcich z vlastných akčných programov.

[...]f

Hodnotenie poslancov sa ukazuje ako pozitívny krok k aktivizácii činnosti poslancov i orgánov národných výborov. Vo väčšine prípadov, po vykonaní pohovorov prisľúbili poslanci zintenzívniť prácu v národných výboroch až do ukončenia predĺženého funkčného obdobia. Výsledky toho sa už ukazujú. Účasť poslancov na zasadnutiach plén národných výborov sa zlepšila a pohybuje sa za posledný mesiac na úrovni 70–80 %. Sú však prípady, ako napríklad v okrese Zvolen, kde ani po doplnení počtu poslancov sa účasť na plenárnych zasadnutiach výraznejšie nezlepšila. Osobitnú pozornosť venovali orgány Národného frontu a národných výborov doplneniu počtu poslancov. Výber kandidátov na poslancov národných výborov sa robil v úzkej spolupráci s orgánmi strany. Vhodne sa pritom použili materiály z príprav volieb do zastupiteľských orgánov v roku 1968.⁴ Pri výbere kandidátov orgány Národného frontu dbali najmä na to, aby novozvolení poslanci tvorili politické jadro národných výborov, a to nielen do konca predĺženého volebného obdobia, ale aj po uskutočnení budúcich volieb.

Hoci ústavný zákon č.117/1969 Zb. umožňoval znížiť dolné hranice počtov poslancov, národné výbory iba v menšej miere využívali možnosť znížiť doterajšie zákonné počty. Ojedinele došlo aj k zvýšeniu doterajších počtov poslancov. Dosiaľ bolo zvolených v zmysle ústavného zákona č.117/1969 Zb. 3 799 poslancov národných výborov, z toho 384 poslancov ONV. Počet poslancov na ONV sa zvýšil z 3 190 na 3 232 a na MNV sa znížil z 60 174 na 55 015. Iba v dvoch prípadoch bola uskutočnená voľba formou doplňovacích volieb podľa zákona č.114/1967 Zb. Až na obec Kovarce v okrese Topoľčany sa voľby vykonávali verejným hlasovaním. V obci Kovarce žiadali poslanci vykonať tajné hlasovanie, ktorého výsledok bol obdobný ako pri verejnom hlasovaní. Veľmi pozitívne sa prejavila možnosť doplnenia poslancov ONV v novovytvorených okresoch Vranov, Svidník, Stará Ľubovňa. Na ONV vo Veľkom Krtíši doplnil sa stav poslancov z 27 na 61.

[...]g

Z doterajšieho uplatňovania ústavného zákona č.117/1969 Zb. vyplývajú hlavne tieto poznatky: dosiahol sa politický cieľ v tom zmysle, že z národných výborov odchádzajú tí poslanci a funkcionári, ktorí prestali z rôznych príčin pracovať, odišli najmä tí, ktorí sa najviac angažovali za nesprávne politické ciele v rokoch 1968 a 1969, alebo boli nositeľmi antisocialistických a pravicovo-oportunistických stanovísk, okrem týchto odchádzajú z národných výborov i tí poslanci, ktorí prestali vyvíjať aktívnu činnosť a ktorí nie sú ochotní sa angažovať za terajšiu politiku Národného frontu.⁵

[...]h

Prameň: SNA, f. Predsedníctvo SNR 1969 – 1988, kr. 15, zasadanie 24. 6. 1970, č. sp. 1083/1970. – *Cyklostyl*, 28 s.

a Vľavo hore uvedený výbor SNR pre národné výbory, pod tým číslo 1083/1970, pod tým Na rokovaní Predsedníctva SNR. V strede Informácia o priebehu a výsledkoch okresných konferencií národných výborov a realizácii ústavného zákona č. 117/1969 Zb. na úseku národných výborov. Vľavo pod tým Predkladá: Ing. P. Višňovcová, predsedníčka výboru SNR pre národné výbory, na základe uznesenia výboru. Vpravo Materiál Obsahuje: I. Návrh na uznesenie; II. Informácia o priebehu

- a výsledkoch okresných konferencií národných výborov; III. Informácia o uplatňovaní ústavného zákona č. 117/1969 Zb. na úseku národných výborov. Dole v strede Bratislava, jún 1970. Na strane 2 Návrh na uznesenie s tým, že uvedené informácie berie Predsedníctvo SNR na vedomie.
- b 3 odstavce o aktivitách NV ohľadom prípravy okresných konferencií NV a o politickom obsahu rokovaní konferencií v duchu zasadaní ÚV KSČ.
- c 1 strana všeobecného uvedenia negatívnych prejavov u niektorých NV, 2 odstavce o klesajúcom počte plenárnych zasadaní NV v niektorých okresoch, odstavce o zriadení dvojstupňovej sústavy NV apod.
- d Pokračovalo 7 strán o plnení plánovaných úloh národných výborov na ekonomickom úseku, v oblasti služieb obyvateľstvu, investičnej výstavby (konštatoval sa nedostatok stavebného materiálu), o zlom stave v zásobovaní pitnou vodou, znečisťovaní tokov a ovzdušia, o plnení verejno-prospešných diel, o potrebe stavebných investícií (škôl, bytov, rekreačných zariadení atď.), v politickej oblasti sa NV stali „pevným a konsolidačným článkom sústavy nášho politického systému“.
- e 1 strana o niektorých prejavoch odvolávania poslancov.
- f 2 strany o konkrétnych prípadoch odchodu poslancov.
- g Odstavce o konkrétnych prípadoch odvolania funkcionárov NV, ako aj o situácii v NV.
- h 2 strany o zlepšujúcej sa situácii v NV. Stručný prehľad o vtedajšom stave počtu poslancov pred a po realizácii ústavného zákona č. 117/1969 Zb. Následný stav pozri v pozn. 5.

- 1 K okresným konferenciám *Pravda*, 10., 16., 26. 3., 1., 3. 4. 1970, stredoslovenský *Smer*, 16., 23. 3. 1970.
- 2 Predsedkyňa výboru P. Višňovcová prevzala informáciu ministra vnútra SSR E. Pepicha, resp. odboru ministerstva pre národné výbory z 12. 5. 1970 a s ňou vystúpila pred Predsedníctvom SNR. In: *SNA*, f. Predsedníctvo SNR 1969–1988, zasadanie 24. 6. 1970, kr. 15, č. sp. CSÚ-47/70-46/NV.
- 3 Na celoštátnej porade národných výborov v Prahe 11. – 12. novembra 1969 vyhlásil tajomník ÚV KSČ A. Indra, že „pravica“ vyzdvihovala samosprávne poslanie národných výborov, že sa oslabila v nich vedúca úloha KSČ a dokonca, že pravica zmarila uskutočnenie volieb v roku 1968. O samosprávnej funkcii národných výborov sa už nehovorilo ani na celoslovenskej porade vlády SSR s predsedami ONV a MsNV. (Podč. J. Ž.) Podľa Indru prispel ústavný zákon číslo 117/1969 Zb. „k ďalšiemu politickému a kádrovému upevneniu zastupiteľských zborov“. In: *NA ČR*, A ÚV KSČ, f. Sekretariát Preds. ÚV KSČ 02/1, sv. 128, ar. j. 204, zasadnutie 5. 6. 1970, č. sp. 7606/31, Správa o realizácii ústavného zákona č. 117/1969 Zb.. (Išlo o tzv. zmocňovací zákon – pozn. J. Ž.)
- V českých krajinách sa konalo 78 a na Slovensku 38 okresných konferencií NV. Z celkového počtu 210 773 poslancov NV v ČSSR (V ČSR 147 409 a v SSR 63 364) bolo do jari 1970 uvoľnených z funkcií alebo rezignovalo 8,7 % poslancov, t.j. 18 410 (ČSR 12 721, t.j. 8,6 % a SSR 5689, t.j. 8,9 %), z toho 21% bolo odvolaných pre „narušenie politiky Národného frontu“ a 79 % rezignovalo na funkciu poslanca.
- 4 V zákone číslo 114/1967 Zb. z 30. novembra 1967 o voľbách do národných výborov sa zakomponoval demokratický prvok - viacmandátové volebné obvody. Ústavný zákon číslo 83 z 26. júna 1968 o skončení volebného obdobia národných výborov, Národného zhromaždenia a Slovenskej národnej rady stanovil, aby sa voľby konali do konca roku 1969, čím sa predlžovalo volebné obdobie o jeden rok. Za rok 1968 odišlo 6492 poslancov, z toho 2022 na Slovensku, z celkového počtu 227 724 v ČSSR. Podrobnejšie ŽATKULIAK, Jozef: Úsilie o liberalizáciu verejnej správy 1967–1968. Politická „pacifikácia“ národných výborov 1969–1970. In: LALUHA, Ivan – PETROVIČOVÁ, Eleonóra – PEKŇÍK, Miroslav (eds.): *Alexander Dubček – politik, štátnik, humanista*. Bratislava, Ústav politických vied SAV – Inštitút ASA vo vyd. Veda 2009, s. 164-167. Treba pripomenúť, že volebný zákon z roku 1971 zrušil viacmandátové volebné obvody.
- 5 Správa o výsledkoch uplatňovania ústavného zákona č. 117/1969 Zb. a o výsledkoch očisty aparátu národných výborov a organizácií nimi riadenými uviedla, že: „Počet poslancov sa v dôsledku realizácie ústavného zákona číslo 117/1969 Zb. a v dôsledku prirodzeného úbytku, (úmrtia) znížil na stupni MNV (MsNV) zo 69 748 na 67 594, avšak na stupni ONV sa počet zvýšil z 3 169 na 3 237, a to predovšetkým zväčšením počtu mandátov v nových okresoch.“ In: *SNA*, f. Výbor SNR pre národné výbory, zasadanie 10. 11. 1970.

Zo stavu NV k 1. októbru 1970 vyplývalo, že z NV na Slovensku napokon odišlo 8 864 (odvolaných 3 150 poslancov a rezignovalo podľa zákona č. 114/1967 Zb. až 5714 poslancov) z celkového počtu 72 719 (podľa stavu z roku k 31. 12. 1969), t.j. asi 15 % z ich celkového počtu. V pozadí odchodov poslancov boli aj výmeny členských legitímácií KSS. Mnohí poslanci sa radšej vzdali

funkcie, aby sa vyhli dôsledkom ústavného zákona č. 117/1969 Zb. (dok. 52 z 10. 10. 1969), a noví poslanci sa hľadali ťažko. O situácii v národných radách, v súvislosti s ich „normalizačným hodnotením“, pozri dok. č. 54 a 64 z 12. 11. 1969 a 15. 4. 1970.

1970, 2. október, Praha. – **Návrh komisie Predsedníctva ÚV KSČ na čiastočné zmeny v štátoprávnom usporiadaní česko-slovenskej federácie a návrh uznesenia.**

[...] ^a

[...] ^b

N á v r h u s n e s e n í

Principiální řešení rovnoprávného státního uplatnění obou našich národů – Čechů a Slováků – ve společném státním svazku, v Československé socialistické republice, historický akt vytvoření a fungování federace, patří k významným kladům politiky Komunistické strany Československa. Byl tak vytvořen nejen základ pro svébytný rozvoj každého z obou národů, ale i předpoklady pro upevňování bratrských svazků obou národů v duchu idejí proletářského internacionalismu.¹ Socialistický stát národnostně složený musí řešit svou podstatnou úlohu – zabezpečovat zájmy všeho pracujícího lidu prostřednictvím státních orgánů pod vedením strany řídící se marxisticko-leninskými zásadami – při plném uplatnění a respektování práv každého národa na svébytný rozvoj.

Principy československé federace odpovídají marxisticko-leninské teorii řešení národnostních² vztahů v našem státě, který je společným státním svazkem našich dvou národů.

Československá federace, jak ukazují zkušenosti s realizací úst. zákona č. 143/68 Sb. o československé federaci, se osvědčila. Její principy není potřebné měnit. Federativní uspořádání se považuje za základní zásadu i pro budoucnost. Úpravy jsou potřebné, možné i myslitelné, v mechanismu fungování československé federace.³ Tyto úpravy by se měly uskutečnit, včetně jejich schválení ve Federálním shromáždění, ještě v tomto roce a spolu s právními úpravami, předpokládanými ústavním zákonem o československé federaci, zatím ještě nerealizovanými, by měly vytvořit stabilní ústavní základ a komplex pro řádný a plný chod federativního ústrojí.

V současné době je aktuálním úkolem federace v celém rozsahu uplatňovat a rozvíjet svou integrující úlohu⁴ a zajišťovat i touto cestou základní zájmy všeho občanstva v oblasti politiky i ekonomiky. Jak se konstatuje v materiálech, schválených v předcházejících usneseních Předsednictva ÚV KSČ a pléna ÚV KSČ, socialistickému státu je potřebné zabezpečit přiměřené nástroje a prostředky řízení v souladu se současnými politickými a ekonomickými potřebami a v uvedeném smyslu vymezit funkci a úlohy federálních orgánů a orgánů republik.

Ve stručném přehledu jde především o:

- a) upevnění socialistického státu, všech jeho orgánů – federálních a republikových –, jejichž souladné působení ve svém komplexu vytváří jednotný celek,⁵ realizující v praxi jednotu působení socialistického státu a plnění všech jeho funkcí, při důsledném uplatňování vedoucí úlohy strany;
- b) racionální dělbu funkcí mezi federací a republikami; racionálnost dělby funkcí vychází z možnosti kvalitního zvládnutí vymezeného okruhu otázek. Přitom se otázka upevnění funkce socialistického státu, pochopitelně, nechápe jednostranně, jako požadavek zaměřený výhradně na rozšíření kompetence federace na úkor kompetence orgánů republik, z druhé strany třeba čelit i tendencím směřujícím k uzavírání se do národních celků, což by vytvářelo překážky v rozvoji internacionalisticky chápaných vztahů oběma národy;⁶

c) zabezpečení takového rozhodovacího procesu a kvalitního rozhodování, v němž se rozhodnutí připraví včas, na základě znalosti stanovisek federálních i republikových složek státního mechanismu a při zajištění souladného působení všech státních orgánů, založeného na dělbě kompetencí a odpovědnosti;

d) posílení úlohy federálního centra, které se zakládá především na jeho úloze koncepční, na vytváření podmínek pro realizaci přijatých koncepcí a na zárukách proti opožďování při přijímání závěrů a jejich realizaci;

e) vytváření účelného systému při předcházení a řešení konfliktních situací při tvorbě státních rozhodnutí a jejich realizaci v zájmu odstranění nebezpečí, že by mohlo docházet k znehybnění anebo neúnosnému zpomalení chodu státního mechanismu;

f) zabezpečení plného uplatnění tzv. zpětných vazeb, t. j. jak plynulého toku informací, tak i kontroly a možnosti přímých zásahů tam, kde dochází k porušování zákonnosti a státní disciplíny nebo k neplnění závazných rozhodnutí kompetenčních orgánů;

g) posílení prostředků, které mají zabezpečit řešení problémů v souladu se vzájemnou výhodností a prospěšností pro oba národy a při uplatnění práv, povinností a zodpovědnosti federálních a národních orgánů;

h) nutnost sjednotit názory, jak ve federativním zřízení upravit funkci státních orgánů a vytvořit optimální předpoklady pro organizované společné úsilí na řešení důležitých věcných problémů;

ch) určení nástrojů federace při řízení československého národního hospodářství, při jejichž tvorbě a používání by se uplatňovala kooperace s republikovými orgány i s odvětvovými ústředními orgány federace;

i) vytvoření a dovedné používání metod a forem práce federálních a národních orgánů, odpovídajících federativnímu uspořádání.

Vzhledem k uvedenému, k dosavadním zkušenostem s fungováním federace a k právním úpravám, předpokládaným ústavním zákonem o československé federaci, které se mají přijmout, komise Předsednictva ÚV KSČ navrhuje tyto dílčí závěry a opatření:⁷

1. a) připravit novelizaci úst. zákona č. 143/68 Sb. o čs. federaci a úst. zákona č. 171/68 Sb. o zřízení federálních ministerstev a výborů;⁸
 - b) vypracovat návrh zákonů: kompetenčního, plánovacího, o rozpočtových pravidlech, o Státní bance československé, devizového, o kontrole;
 - c) návrh novelizace zákona č. 166/68 Sb. o vymezení působnosti ČSSR ve věcech vnitřního pořádku a bezpečnosti, zákona č. 167/68 Sb. o vymezení působnosti ČSSR ve věcech tisku a jiných informačních prostředků;
 - d) návrh zákona o československém státním občanství;
2. v úst. zákona č. 143/68 Sb. o československé federaci⁹
 - a) v čl. 4 zvýraznit jednotu československé ekonomiky;
 - b) upravit příslušné články, týkající se společné kompetence, tak, aby byly ve shodě s kompetenčním zákonem a dalšími uvedenými zákony;¹⁰
 - c) zakotvit právo federální vlády sistovat a vetovat akty národních vlád, pokud by odporovaly aktům federální vlády, vydaným v rámci její působnosti;¹¹
 - d) zakotvit zmocnění federální vlády pověřovat své předsednictvo, aby za ni vykonávalo určenou agendu s tím, že předseda vlády bude vládu o přijatých opatřeních průběžně informovat;
3. v úst. zákona č. 171/68 Sb.:
 - a) zakotvit zřízení Státní plánovací komise,

- b) Cenového úřadu (v čele s ministrem);
 - c) zrušení Federálního výboru pro tisk a informace, zrušení všech výborů a státních tajemníků;
 - d) skutečnit úpravy, které vyplývají z dalšího;
4. Pokud jde o výlučné kompetence republik, zakotvit ve všeobecné části kompetenčního zákona, co z hlediska federace bude federální vláda projednávat a koordinovat;¹²
5. v zahraničním obchodě vycházet z přijaté zásady státního monopolu zahraničního obchodu a ve vztazích k národním orgánům odstranit zbytečné kompromisy;¹³
6. ve věcech vnitřního pořádku a bezpečnosti uplatnit předsednictvem ÚV KSČ schválené zásady a dohodu ministrů vnitra;
7. uplatnit zásadu silného federálního rozpočtu;
8. v oblasti průmyslu: z federálního centra řídit paliva a energetiku, hutě a strojírenství, a za tím účelem zřídit:¹⁴
- a) federální ministerstvo paliv a energetiky,
 - b) federální ministerstvo hutí a strojírenství.
- V oblasti federálně řízeného průmyslu se předpokládá vytvoření oblastních ředitelství;
9. V dopravě a spojích:
- a) železniční, leteckou a námořní dopravu řídit federálně a vytvořit federální ministerstvo dopravy,
 - b) spoje řídit federálně, vytvořit federální ministerstvo spojů,
 - c) národní ministerstva dopravy a spojů zrušit;
 - d) v dopravě a spojích se předpokládá zřízení oblastních ředitelství;
10. v kompetenčním zákoně vymezit tvorbu cen zásadně z federálního centra;
11. v oblasti tisku a informací:
pro vymezený okruh federálních kompetencí (bilance papíru, povolování celostátních časopisů) vytvořit tiskový odbor Předsednictva vlády ČSSR s přiměřeným kádrovým obsazením;
12. zemědělství a výživa:
V kompetenčním zákoně zakotvit federální obhospodařování fondů masa, zrna a krmiv;
13. ve smyslu a v shodě s uvedenými zásadami, postavením federálních a národních orgánů a jejich kompetencí i zodpovědností, dopracovat návrh zákona o Státní bance československé a o kontrolním systému;
14. V oblasti zákonodárství a ve výlučných kompetencích federace se změny nepředpokládají;
15. dokončit vypracování všech potřebných materiálů, projednat je v Legislativní radě a ve vládě ČSSR a předložit předsednictvu ÚV KSČ.¹⁵
- [...]^c

Pramen: NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/1, Předsednictví ÚV KSČ 1966–1971, sv. 139, ar. j. 217, zasedání 2. 10. 1970, č. sp. 8279/32, Návrh dílčích změn ve státoprávním uspořádání čs. federace. Tiež: ÚSD AV ČR, f. Sb. Komise vlády ČSFR, sign. DI/326. – Xerokópia, 8 s.

a Predtlačená hlavička Predsedníctva Ústredného výboru KSČ. Vľavo podtým číslo 8279/32, v strede vytlačené Prísne tajné, vpravo napísané číslo poradia. 1. Podtým K bodu: Návrh dílčích... Pod čiarou vľavo napísané: Komise PUV KSČ k posouzení otázek federativního uspořádání státu ve složení soudruhů Husáka, Hanese, Hůly, Indry, Kempného, Lenárta, Laca, Štrougala, se zabý-

vala některými úpravami, které souvisí s dílčími změnami ve státoprávním uspořádání. Dospěla k závěrům, které jsou jako pracovní direktiva pro práci vládních orgánů obsaženy v návrhu tohoto usnesení. Podtým napísané: Předkladá: s. L. Štrougal 22. září 1970, Počet listů: 8. Pod čiarou vpravo napísané: Návrh usnesení.

- b Vľavo predtlačené číslo 8279/32, vpravo v rámciku Příloha I.
 - c Usnesení... je zaradené oproti pôvodnému za Návrh usnesení, hoci tento tvorí prílohu, pretože Návrh bol schválený bez zmien.
- 1 Pozri dok. č. 69 a 75-77 zo 7. a 20. 12. 1970, v porovnaní č. 59 a 62 z 9. a 28. 1. 1970 a č. 53, 55-56 zo 14. 10., 19. a 27. 11. 1969.
 - 2 O vzťahoch medzi českým a slovenským národom sa nepresne píše ako o národnostných, presnejšie je vzťahy medzi národmi a pod. Pozri dokument č. 1. zo 17. 9. 1968.
 - 3 Práve tu bol jeden z najväčších rozporov medzi úst. zákonom o čs. federácii z októbra 1968 a medzi tým, ako sa realizoval. Od začiatku roku 1970, na rokovaníach ústredných orgánov KSČ sa už jasne ukázalo (naznačila to už realizačná smernica ÚV KSČ z mája 1969, že dôjde k celkovej zmene podoby a fungovania federácie smerom k jej centralizácii. (Podč. J. Ž.) Pozri dokumenty č. 53, 55-56, 59-60 a 62 zo 14. 10., 19. a 27. 11. 1969, z 9., 13. a 28. 1. 1970.
 - 4 Centralizácia federácie sa o. i. odôvodnila práve integrujúcou úlohou federálnej vlády, ďalej potrebou plánovania ekonomiky a predovšetkým, už v smernici ÚV KSČ z mája 1969, potrebou upevnenia socialistického štátu. Pozri dokumenty zo 6., 24. 6., 10. 7., 7. 8. 1969, z 21. 1. 1970, 20. 3. 1970 v porovnaní s dokumentmi z 21. 9., 21. a 22. 12. 1968, 23., 24., 29. 1. 1969.
 - 5 Išlo o otvorené odmietnutie rovnocenného postavenia českých a slovenských národných orgánov s federálnymi, o čo sa snažili v rokoch 1968-69 (v komparácii s dok. z 13. 10. a 12. 11. 1969). Porovnaj dok. č. 45, 48, 53 a 54 národných vlád k hodnoteniu čs. federácie z júla 1969, 14. 10. a 19. 11. 1969.
 - 6 Práve Návrh dílčích (čiastočných) ... znamenal jeden z podnetov na rozšírenie kompetencií federálnych výkonných orgánov na úkor výkonných orgánov republik. Pozri dokumenty z 20. 12. 1970 v porovnaní s programovými vyhláseniami národných vlád z 23. a 24. 1. 1969 a dokumentmi z 21. 9. 1968, pozn. 4 a 5.
 - 7 Tieto zámery a opatrenia priniesli podstatnú revíziu ústavného zákona o čs. federácii a jej celkové zdeformovanie, faktickú stratu českej a slovenskej štátnosti, centralistické riadenie ekonomiky a iných sfér spoločenského života. (Podč. J. Ž.) Bližšie ŽATKULIAK, Jozef: Deformácie ústavného zákona o česko-slovenskej federácii po októbri 1968. In: *Historický časopis*, 40, 1992, č. 4, s. 473-486.
 - 8 Porovnaj dokument z 28. 1. 1970 s dokumentmi z 19. 12. 1968 (feder. ministerstvá a feder. výbory) a z 1. 7. 1969 práve o ich problémoch koordinácie a zloženia.
 - 9 Bližšie dokumenty č. 68-69 a 75-77 zo 6. 10., 20. 11., 20. 12. 1970. Ústavný zákon č. 143/1968 Zb. pozri ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968. Federalizácia československého štátu 1968-1970.* Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967 – 1970. Díl 5/1sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR Doplněk 1996, s. 346-375.
 - 10 O problémech legislatívy dokumenty č. 10, 50 a 51 z 3. 12. 1968, 13. a 28. 8. 1969.
 - 11 Dokument č. 41.
 - 12 Tzv. kompetenčný zákon bližšie v dokumente č. 35 z 24. 3. 1969. Tento pojem sa už okrem niektorých sprievodných materiálov nevyskytuje v dokumentoch z decembra 1970.
 - 13 Ako pozn. 5.
 - 14 Pozri zákon č. 133/1970 Zb. z 20. 12. 1970 v konfrontácii s dokumentmi z 19. a 21. 12. 1968 a z 24. 3. 1969.
 - 15 Bližšie dokumenty č. 68-69 a 75-77 z 6. 10., 20. 11. a 20. 12. 1970. V tejto súvislosti si treba všimnúť dokumenty podpredsedu vlády ČSSR K. Laca z 27. 11. 1969 (jeho rukopis je tam viac ako zreteľný), a z 21. 1. 1970.

1970, 2. október, Praha. – **Vládny návrh ústavného zákona, ktorým sa menil a doplňoval ústavný zákon č. 143/1968 Zb., o česko-slovenskej federácii predložený na rokovanie Federálneho zhromaždenia ČSSR.**¹

Čl. I

Ústavný zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci, se mění a doplňuje takto:

1. ustanovení čl. 4 se mění a zní takto:²

„(1) Hospodářství Československé socialistické republiky je jednotné a rozvíjí se na základě socialistické hospodářské soustavy.“

„(2) Český a slovenský národ (alternativa: uplatňující svou ekonomickou svébytnost) spojují v československé federaci své úsilí v zájmu intenzivního socialistického rozvoje integrovaného hospodářství. Česká socialistická republika a Slovenská socialistická republika v souladu s národohospodářskými plány Československé socialistické republiky hospodaří s vytvořeným společenským produktem s výjimkou té části, jejíž správu svěřily Československé socialistické republice k zabezpečení společných potřeb a zájmů. Hospodářství v Československé socialistické republice se rozvíjí ve vzájemné spolupráci a za pomoci obou národů.

(3) V jednotném plánovaném hospodářství Československé socialistické republiky se uplatňují jednotná úprava socialistického společenského vlastnictví, jedna měna, rovné podmínky při realizaci práva na práci pro občany Československé republiky na celém území federace, jednotná soustava řízení a jednotné zásady hospodářské politiky.³

„(4) Úlohou federálních orgánů je především zajistit optimální zaměření hospodářského rozvoje, plnit v souladu s posláním a působností federace úkoly socialistického státu v národohospodářském plánování, při rozdělování společenského produktu a národního důchodu, při řízení vybraných odvětví národního hospodářství a při rozvíjení hospodářských styků se zahraničím, dále určovat jednotná pravidla pro řízení ekonomiky, pro fungování ekonomického systému a pro rozvíjení účasti pracujících na řízení hospodářství a prosazovat pokrokové formy integrace podniků mezi oběma republikami. Významným úkolem Československé socialistické republiky je vyrovnávání hospodářských a sociálních rozdílů mezi oběma republikami, zejména vytvářením stejných podmínek a možností pro tvorbu a užití národního důchodu“.

2. Alternativa I

Ustanovení článku 5 se mění a zní takto:⁴

Čl. 5

(1) Státní občanství v ČSSR je jednotné. Každý občan ČSSR má na celém území ČSSR rovná práva a rovné povinnosti.

(2) Každý občan ČSSR je zároveň občanem ČSR nebo SSR.

(3) Nabývání a pozbývání státního občanství upravuje zákon Federálního shromáždění.

Alternativa II

Ustanovení článku 5 se mění a zní takto:

Čl. 5

Státní občanství v ČSSR je jednotné. Každý občan ČSSR má na celém území ČSSR rovná práva a rovné povinnosti. Nabývání a pozbývání státního občanství ČSSR upravuje zákon Federálního shromáždění.

Poznámka:

a) Při alternativě II vyjádřit v přechodných ustanoveních, že občané, kteří se stali podle dosavadních předpisů státními občany České nebo Slovenské socialistické republiky, jsou státními občany ČSSR ve smyslu čl. 5.

b) Při obou alternativách bude třeba zrušit zákon č. 165/1968 Sb., o zásadách nabývání a pozbývání státního občanství.

c) Přijetí alternativy II otevírá otázku, jak řešit jmenování, popř. volbu do funkcí, které byly dosavadními předpisy vázány na občanství v jedné z obou republik, tj. jak vyjádřit ústavní zásadu u nacionální alternace.

3. Článek 7 odst. 1 se doplní o nové ustanovení označené písmenem c) v tomto znění:

„c) měna“

a dosavadní ustanovení označená písmeny c) - e) se označí písmeny d) – f).

4. V článku 8 odst. 1 se pod písmenem c) nahradí slova „emisní činnost“ slovem „bankovníctví“ a ustanovení pod písmenem i) se doplní na závěru o slova „a investiční činnost“, ustanovení pod písmenem l) se doplní v závěru o slova „a hospodářská arbitráž“, ustanovení pod písm. m) se doplní v závěru o slova „a státní zkušebnictví“ a dále se odstavec 1 doplní ustanovením písm. p) tohoto znění: „p) (lidová) kontrola“.⁵

5. Ustanovení čl. 10 odst. 3 a 4 se mění a zní takto:

„(3) Střednědobé národohospodářské plány se vyhlašují zákonem. Zákon o federálním plánu přijímá Federální shromáždění; v souladu s ním pak přijímá zákon o plánu republiky národní rada.

„(4) soustavu národohospodářských plánů, jejich strukturu, jakož i zásady tvorby národohospodářských plánů, jejich realizace a kontroly jejich plnění upravuje zákon Federálního shromáždění.“

6. Ustanovení článku 10 se doplňuje o další odstavec 6 tohoto znění:⁶

„(6) Národohospodářské plány jsou závazným základem pro řídící a hospodářskou činnost státních orgánů a hospodářských organizací.“

7. Ustanovení čl. 12 odst 2 se mění a zní takto:

„(2) Zákon Federálního shromáždění upravují podnikové daně, daň z obratu, družstevní daň, zemědělskou daň, daň ze mzdy, daň z umělecké a literární činnosti., daň z motorových vozidel (silniční daň), daň z příjmu obyvatelstva, zdanění peněžních ústavů a pojišťoven a daně, popřípadě poplatky mající vztah k zahraničí.“⁷

8. Ustanovení čl. 12 odst. 3 se vypouští.⁸

9. Ustanovení čl. 12 odst. 4 a 5 se přečíslují na odst. 3 a 4 a odst. 4 se v závěru doplní touto větou:

„Zákon Federálního shromáždění může svěřit správu a kontrolu daní a rozhodování o úlevách orgánům federace, jde-li o daně a poplatky placené organizacemi přímo řízenými orgány federace.“

10. V článku 13 odst. 2 se vypouští slovo „úprava“.

11. Článek 14 se mění a zní takto:

„(1) V oblasti bankovníctví patří do působnosti Československé socialistické republiky

a) stanovit koncepci devizové a úvěrové politiky a určovat nástroje pro její uskutečňování,

b) určovat rozsah devizových rezerv a stanovit způsob jejich správy,

c) určovat rámec zahraničních devizových operací,

d) zřizovat a řídit federální organizace, zabývající se bankovními obchody.

(2) Postavení, povinnosti a odpovědnost organizace plnící úlohu měnové banky, jakož i způsob její správy, stanoví zákon Federálního shromáždění. Zákonem Federálního

shromáždění se stanoví též právní úprava ostatních bank.⁴⁹

12. Alternativa I

V ustanovení čl. 15 se pod písmenem b) vypouštějí slova „které mají základní význam pro jednotný trh“ a dále se vypouští ustanovení písmena c).

Alternativa II

V ustanovení čl. 15 se text písmena c) mění a zní takto:

„určovat poštovní a telekomunikační tarify a v rozsahu stanoveném zákonem Federálního shromáždění tarify a ceny v dopravě“.

13. Článek 16 se mění a doplňuje takto:

„ustanovení písm. a) se doplní o slova „a řídit její provádění“.

v ustanovení písm. e) se vypustí slova „s výjimkou dodatkových nástrojů,

jako písm. f) se vkládá další ustanovení tohoto znění:

„zřizovat organizace pro zahraniční obchod a udělovat oprávnění k provádění zahraničně obchodní činnosti“.

14. V článku 17 se vypustí pod písm.¹⁰

a) slova zejména na základě technickoekonomických koncepcí republik v odvětvích a oborech s vysokou integrační funkcí v československé ekonomice a ustanovení písm. b) se mění a bude znít takto: „b) vytvářet podmínky pro zapojení průmyslu řízeného federací i národními republikami do mezinárodní průmyslové kooperace, specializace a výzkumu.“

15. Článek 17 se doplňuje o další ustanovení tohoto znění:

„d) zřizovat a řídit organizace hornictví, energetiky, hutnictví a strojírenství a organizace zabývající se těžbou a zpracováním uranových rud a vykonávat v těchto odvětvích státní správy.“¹¹

16. V článku 18 se ustanovení pod písm. c) mění a zní takto:

„zákonodárství ve věcech obecné úpravy řízení zemědělství, veterinární a rostlinolékařské péče, ochrany půdního fondu, zemědělského družstevnictví, jakosti zemědělských a potravinářských výrobků a regulace trhu těmito výrobky, vyžadující jednotný postup v celé ČSSR; v rozsahu, který stanoví zákon, může vydávat v uvedených oblastech i prováděcí předpisy“.¹²

17. Článek 19 se doplňuje o další ustanovení tohoto znění:

„d) zřizovat a řídit organizace zabývající se železniční a civilní leteckou dopravou, námořní i dálkovou říční dopravou a budováním a správou dálnic a vykonávat v těchto oborech státní správu v rozsahu stanoveném zákonem federálního shromáždění.“

18. Ustanovení čl. 20 se v písm. c) mění a zní takto:

„c) organizování a řízení jednotné soustavy pošt a telekomunikací“¹³

19. V ustanovení čl. 21 odst. 2 vypustit písm. c) a nahradit je ustanoveními písm. c) – e) tohoto znění:

„c) stanovení zásad investiční politiky a ochrany životního prostředí;

d) zákonodárství ve věcech stavebního řízení, územního plánování a přípravy, realizace a kontroly investiční činnosti;

e) rozhodování o investicích federálního významu, určených národohospodářským plánem federace.“¹⁴

20. V článku 24 odst. 2 se ustanovení písm. a) na počátku doplní slovy „jednotná úprava socialistického společenského vlastnictví jakož i ...“ a ustanovení písm. d) se v závěru doplňuje takto

„Měrové služby a výkon státní správy na těchto úsecích ve věcech, u nichž to stanoví zákon

Federálního shromáždění“.

21. V článku 24 se odstavec 2 doplňuje o ustanovení písmene f) tohoto znění:

„f) úprava organizace a působnosti orgánů hospodářské arbitráže, úprava řízení před nimi a v rozsahu stanoveném zákonem Federálního shromáždění, rozhodování sporů orgány hospodářské arbitráže“.

22. Ustanovení čl. 26 se mění a zní takto:

„Do působnosti Československé socialistické republiky patří právní úprava matrik, občanských průkazů, cestovních dokladů, archivnictví, evidence obyvatelstva a pobytu cizinců, udělování státních cen a propůjčování vyznamenání ČSSR“.

23. Ustanovení čl. 27 odst. 1 se mění a zní takto:

„(1) Do působnosti ČSSR patří upravovat postavení, oprávnění a ostatní poměry ozbrojených bezpečnostních sborů, včetně stanovení jejich příslušnosti k vyšetřování“.¹⁵

24. Hlava druhá se doplňuje o čl. 28 a) tohoto znění:¹⁶

„Čl. 28 a)

Rozdělení působnosti mezi ČSSR a oběma republikami na úseku kontroly, jakož i úpravu systému kontrol ve státě, postavení a oprávnění (alt. federálních) kontrolních orgánů stanoví zákon Federálního shromáždění“.

Poznámka:

V této souvislosti uvážit vhodnost uchování ustanovení čl. 36 odst. 1 písm. ch) a čl. 107 odst. 1 písm. ch) o kontrolních orgánech zákonodárných sborů.

25. V ustanovení čl. 37 odst. 2 se vypouštějí slova „zákon o cestovních dokladech“.¹⁷

26. V článku 42 odst. 2 se ustanovení pod písm. i) mění a zní takto:¹⁸

„i) návrhů zákonů, jimiž se upravuje československá měna a zákonů uvedených v čl. 14 odst. 2“,

s výpočet se doplní o ustanovení tohoto znění:

„p) návrhů zákonů ve věcech uvedených v čl. 28 a).

27. V ustanovení čl. 61 odst. 1 písm. g) se vypustí slova: „a státním tajemníkům určuje, v kterém federálním ministerstvu působí“.

28. V článku 67 se v odstavci 1 vypustí slova „a státních tajemníků“, dále se vypustí odst. 2 a dosavadní odst. 3 se označí jako odst. 2.

29. Ustanovení čl. 76 se označí jako odstavec 1 a doplní se o odstavec 2 v tomto znění:

„(2) Vláda Československé socialistické republiky při zajišťování plnění úkolů federace přihlíží též k potřebám těch oblastí, které patří do působnosti republik a vytváří podmínky pro koordinaci otázek vyplývajících z potřeby jednotného zabezpečování státní politiky federace na celém území Československé socialistické republiky; v součinnosti s vládami ČSR a SSR může k tomu cíli zřizovat potřebné koordinační orgány vlády ČSSR.“¹⁹

30. Článek 77 se doplňuje o odstavec 2 tohoto znění:

„(2) Vláda ČSSR může pro výkon své koordinační a běžné rozhodovací činnosti zřídit jako svůj orgán předsednictvo vlády ČSSR a vymezit mu působnost a stanovit zásady jeho jednání“.²⁰

31. V článcích 80, 83 a 87 se vypustí slova „federální výbory“.

32. Ustanovení čl. 82 se vypouští.

33. Ustanovení čl. 85 se doplní o další větu tohoto znění:

„vláda Československé socialistické republiky, popř. příslušný orgán federace jsou oprávněny pozastavit, popř. zrušit rozhodnutí správního orgánu republiky, které odporuje takovémuto směrnícím.“²¹

34. Za ustanovení čl. 85 se vsune nové ustanovení čl. 85 a) tohoto znění:²²

Čl. 85 a)

„Vláda Československé socialistické republiky je oprávněna pozastavit, popř. zrušit opatření vlády republiky nebo správního orgánu republiky, odporuje-li opatřením vlády ČSSR, popř. orgánu federální správy, která byla vydána v mezích působnosti federace.“

Čl. II.

Tento ústavní zákon nabývá účinnosti dnem vyhlášení.²³

Pramen: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – běžná spisovna, roky 1968–1970 (nespracované), kart. 183, sign. 32 (Různé), č.j. 7125/70-12. – *Cyklostyl*, 9 s.

- 1 Návrhy zákonov: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – běžná spisovna, roky 1968–1970 (nespracované), kart. 190, 191, sign. 366/364/2, rokovanie Legislatívnej rady vlády ČSSR 9. – 11. 11. 1970. Rokovala o návrhoch zákonov, ako aj o stanoviskách vlády ČSR, zahrnuté v jej uznesení č. 262/1970 z 5. 11. 1970 a vlády SSR zo 6. 11. 1970, skoncentrované v jej uznesení č. 356/1970. Stanovisko Legislatívnej rady SSR z 2. 11. 1970 pozri ŠTEFANSKÝ, Michal a kol.: *Slovensko v rokoch 1967–1970. Výber dokumentov*. Bratislava, Komisia vlády SR pre analýzu historických udalostí z rokov 1967–1970, 1992, s. 625–631. Obe vlády podľa rady obsahovali zásadný „súhlas s celkovým zameraním úprav“. In: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – běžná spisovna, roky 1968–1970 (nespracované), kart. 190, 191, sign. 366/364/2, č. j. 12 829/1970, SNA, f. ÚV SSR – zasadania vlády SSR 1969–1975, kr. 87, zasadanie 5.–6. 11. 1970, č. sp. 01417/70-Taj., SNA, f. ÚV SSR – prehľad uznesení vlády a preds. SSR 1969–1976, zasadanie 5.–6. 11. 1970, uznesenie č. 356/1970, č. sp. 4933 až 44.
- 2 Česká vláda navrhovala v druhej vete odseku 2 za ČSSR, ČSR a SSR „hospodári s vytvoreným spoločenským produktom v souladu se státními hospodářskými plány ČSSR a z nich odvozenými státními hospodářskými plány republik“. Slovenská vláda navrhovala „hospodári s vytvoreným spoločenským produktom“. V odst. 4 mala česká vláda pochybnosti v znení o kompetencii orgánov ČSSR a v odst. 5 navrhla znenie poslednej vety: „Orgány ČSR a SSR vyvíjejí působnost na úseku správy národního majetku v odvětvých, která řídí“.
- 3 Bližšie zákon č. 145/1970 Zb. o národohospodárskom plánovaní. Pozri: Zbierka zákonov československej republiky Česká socialistická republika Slovenská socialistická republika. Ročník 1970. Čiastka 44, s. 661–670, resp. dokument z 20. 12. 1970 o „len“ zákone č. 133/1970 Zb. Pozri dokumenty vlád zo 14. 10., 19. a 27. 11. 1969.
- 4 Vláda SSR navrhovala v čl. 5 navrhovanej novelizácie ústavného zákona č. 143/1968 Zb., zdôrazniť jednotné československé štátne občianstvo a „jeho prioritu vo vzťahu k občianstvu republik“ v zákone FZ. Druhú vetu v odst. 1 vypustiť vzhľadom na znenie Ústavy z roku 1960. Česká vláda navrhovala v čl. 5 vypustiť odst. 2.
- 5 Bližšie zákony o štátnej banke československej č. 144/1970 Zb., o rozpočtových pravidlách č. 134/1970 Zb., o Hospodárskom zákonníku č. 138/1970 Zb., o hospodárskej arbitráži č. 139/1970 Zb.. In: Zbierka zákonov Československá socialistická republika Česká socialistická republika Slovenská socialistická republika. Ročník 1970. Čiastky 42 až 44, s. 658–660, 613–619, 629–637, 638–642.
- 6 Česká vláda k čl. 10 navrhovala formulačné úpravy a spolu so slovenskou vypustiť alternatívu v zátvorke. Bližšie zákon č. 145/1970 Zb. o národohospodárskom plánovaní. Pozri: Zbierka zákonov Československá socialistická republika Česká socialistická republika Slovenská socialistická republika. Ročník 1970. Čiastka 44, s. 661–670, dokumenty z januára 1970 a 20. 12. 1970 k novelizácii zákonov.
- 7 Česká vláda navrhovala zahrnúť dane vo vzťahu k zahraničiu v kompetencii FZ a odsek formulačne upresniť.
- 8 Slovenská vláda poľnohospodárske dane a dane z motorových vozidiel navrhovala ponechať v kompetencii republik a navrha formulačnú, že zásadami stanovených zákonmi FZ sa „spravujú národné rady pri prijímaní svojich daňových zákonov“.
- 9 Pozri zákon o devízovom hospodárstve č. 142/1970 Zb. In: Zbierka zákonov Československá socialistická republika Česká socialistická republika Slovenská socialistická republika. Ročník 1970. Čiastka 43, s. 645–649.

- 10 Česká vláda navrhovala písmeno d) upraviť: „řídí státní organizace v odvětví paliv, energetiky, hutnictví a strojírenství a státní organizace zabývající se těžbou rud a magnezitu a těžbou a zpracováním radioaktivních surovin“. Slovenská vláda navrhovala práve v súvislosti so štruktúrou VHJ chcela najprv vypustiť „rúd, magnezitu“! No oproti svojej legislatívnej rady ponechanie formulácie podmienovala vytvorením VHJ na Slovensku. Pozri aj dokument č. 75 z 20. 11. 1970.
- 11 Porovnaj dokumenty národných vlád č. 45 a 48 z júla 1969 a dokument č. 3 z 21. 9. 1968.
- 12 Slovenská vláda navrhovala vypustiť „všeobecnej úpravy riadenia poľnohospodárstva“.
- 13 Česká a slovenská vláda navrhovala v odst. d) vypustiť slová „vnútrozemskej vodnej dopravy a „organizáciu pre správu diaľnic“, česká vláda v odst. e) vypustiť ustanovenie o výkone štátnej správy vo veciach cestnej dopravy, mestskej dopravy a ciest, čo patrí do pôsobnosti národných výborov.
- 14 Česká a slovenská vláda navrhovala článok formulačne upraviť.
- 15 Česká a slovenská vláda navrhovala odst. 1, písmeno B) doplniť „orgány Státní bezpečnosti“, obe odst. 1) písmeno c) vypustiť.
- 16 Česká vláda navrhovala vypustiť odst. 1, česká a slovenská v odst. 2 ukončiť vetu v súčinnosti s príslušnými orgánmi republik“. Slovenská vláda preformulovať odst. 3.
- 17 Česká vláda navrhovala zahrnúť úpravu matric a archivníctva a slovenská vláda ponechať v návrhu slová „zákon o cestovných dokladoch“.
- 18 Česká vláda navrhovala upraviť celý článok. V stanovisku uviedla zväziť, či by zákaz o majorizácii mal byť viazaný na ďalšie návrhy zákonov, ktorými by bola vymedzená pôsobnosť federácie, napr. podľa čl. 28a. To by malo značný dosah na uplatnenie novelizovaného ústavného zákona.
- 19 Slovenská vláda žiadala v odst. 2, poslednú časť vety „v súčinnosti s vládami ČSR a SSR môže k tomuto cieľu zriaďovať potrebné koordinačné orgány vlády ČSSR“. Tvrdila, že tieto nie je potrebné zriaďovať a stačia kontakty a národné orgány si orgány môžu ad hoc zriaďovať podľa potreby. Vytváraním koordinačných orgánov by však vznikali nadbytočné medzičlánky. Podobne česká vláda uvažovala, že tým vznikne možnosť priameho zasahovania do výlučnej pôsobnosti republikových orgánov. Pozri dokumenty národných vlád č. 53 a 55 zo 14. 10. a 19. 11. 1969.
- 20 Česká vláda navrhovala zaradiť text s ďalšou alternatívou: „(2) Vláda ČSSR rozhoduje o návržích zákonů, vládních nařízení a usnesení týkajících se vnitřní politiky a o zásadních opatřeních hospodářské politiky po projednání s vládami republik“, v alternative „hospodářské politiky, zejména o návržích státních hospodářských plánů, státního rozpočtu a závěrečného účtu federace...“.
- 21 Slovenská vláda navrhovala doplnenie článku vypustiť a zároveň s českou chcel zväziť zriadenia predsedníctva vlády ČSSR, čo sa vzťahovalo aj na čl. 137 o možnosti zriadenia predsedníctiev národných vlád. Obe vlády zároveň chceli prehodnotenie formulácie o „zrušení rozhodnutí správného orgánu republiky“, lebo v tom prípade by išlo o narušenie stability právneho poriadku. Pozri dokument č. 72 o vystúpení L. Štrougala 20. 12. 1970.
- 22 Slovenská vláda navrhovala to odmedziť len na predpisy, ktoré boli vydané v pôsobnosti federácie.
- 23 O problematike bližšie dokumenty zo 6. 10., 20. 11., 14., 20., 22. a 28. 12. 1970. Porovnaj tiež dokumenty z januára 1970 v porovnaní priamo s dokumentom z 20. 12. 1970, Ústavným zákonom č. 125/1970 Zb.

1970, 6. október, Praha. – **Harmonogram postupu k realizácii „Zásad čiastočných úprav v štátoprávnom usporiadaní česko-slovenskej federácie“ a vládneho návrhu zákona z 2. októbra 1970, predložený predsedom vlády ČSSR Lubomírom Štrougalom na schôdzu Predsedníctva vlády ČSSR.**¹

Realizace zásad dílčích úprav ve státoprávním uspořádání československé federace podle usnesení předsednictva ÚV KSČ ze dne 2. října 1970 vyžaduje bezodkladné zahájení prací, aby bylo zabezpečeno, že příslušné zákony budou zpracovány a schváleny ještě v letošním roce. Za tím účelem:²

I. Předseda a místopředsedové vlády ČSSR projednají s příslušnými ministry ČSSR, ČSR a SSR věcné problémy ve státoprávním uspořádání a zabezpečení stanoviska pro úpravu všech zákonných osnov tak, aby návrhy mohly být postupně projednány u místopředsedy vlády prof. dr. K. Laca, DrSc., v době od 12. do 25. října 1970, zejména

- a) místopředseda vlády dr. M. Lúčan vyjasní okruh otázek z výlučné kompetence republik, které mají být projednávány a koordinovány vládou ČSSR a pojaty do všeobecné části kompetenčního zákona, a zpřesní rozsah působnosti ČSSR v oblasti tisku a informací pro účely úpravy zákona č. 167/1968 Sb.;³
- b) předseda vlády a místopředsedové vlády inf. V. Hůla, F. Hamouz, dr. M. Lúčan zabezpečí stanoviska především k příslušným ustanovením kompetenčního zákona a jeho vazbám na ostatní osnovy;
- c) místopředsedové vlády ing. V. Hůla a F. Hamouz a ministři ing. J. Zahradník a ing. K. Martinka zabezpečí systémový návrh na řízení průmyslu a rozsah působnosti federace v této oblasti; přiměřenou pozornost vyžaduje také místo středního článku řízení v tomto systému;⁴
- d) místopředseda vlády F. Hamouz a ministři ing. J. Knížka a ing. K. Hoffmann zabezpečí systémový návrh na řízení dopravy a spojů; přiměřenou pozornost vyžaduje také místo středního článku řízení v tomto systému;⁵
- e) předseda Ústřední komise lidové kontroly D. Kolder odpovídající za přípravu návrhu zákona o kontrolním systému a hlavní arbitr ČSSR odpovídající za přípravu návrhu novely zákona o hospodářské arbitráži zkonkretizují návrhy a zabezpečí stanoviska k osnovám uvedených norem;
- f) ministr ing. R. Rohlíček, CSc., propracuje zásady týkající se státního rozpočtu;⁶
- g) místopředseda vlády ing. V. Hůla zpracuje návrh zákona o národohospodářském plánování;⁷
- h) ministr dr. I. Rendek, CSc., zpracuje otázky úlohy federálních orgánů při tvorbě cen;⁸
- i) ministr M. Štancel zpracuje problematiku vymezení působnosti federálních orgánů na úseku mezd;
- j) ministr ing. L. Šupka zpracuje otázky působnosti federálních orgánů v oblasti řízení technického rozvoje a investiční výstavby;⁹
- k) místopředseda vlády F. Hamouz navrhuje případné úpravy v oblasti působnosti federálních orgánů na úseku mezinárodních ekonomických vztahů a vědeckotechnické spolupráce;

II. místopředseda vlády prof. dr. K. Laco, DrSc., zpracuje a rozešle do 27. října 1970 k urychlenému zaujetí stanoviska vládě ČSR a SSR s termínem 7. listopadu 1970 návrhy

- novely ústavního zákona č. 143/1968 Sb., o československé federaci,
- novely ústavního zákona č. 171/1968 Sb., o zřízení federálních ministerstev a výborů,
- zákona o působnosti federálních ministerstev,
- zákona o národohospodářském plánování,
- zákona o rozpočtových pravidlech,
- zákona o Státní bance československé,
- zákona o devizovém hospodářství,
- zákona, kterým se mění zákon č. 166/1968 Sb., o vymezení působnosti ve věcech vnitřního pořádku a bezpečnosti,
- zákona, kterým se mění zákon č. 167/1968 Sb., o vymezení působnosti ČSSR ve věcech tisku a jiných informačních prostředků,
- návrh zákona o kontrolním systému,
- novely zákona o hospodářské arbitráži;

III. místopředseda vlády prof. dr. K. Laco, DrSc., projedná soubor návrhu zákonů v Legislativní radě vlády ČSSR ve dnech 9. až 11. listopadu 1970 a předloží soubor zákonů se stanoviskem Legislativní rady vládě ČSSR k projednání do 14. listopadu 1970;¹⁰

IV. místopředseda vlády prof. dr. P. Colotka, CSc., předloží návrh zákona o československém státním občanství se stanoviskem vlády ČSR k projednání Legislativní radě vlády ČSSR do 7. listopadu 1970.

V. Vláda ČSSR projedná návrhy zákonů nejpozději dne 19. listopadu 1970.

Prameň: *SNA, f. ÚV SSR – zasedania vlády SSR 1965 – 1975, kr. 78, zasedanie 14. 10. 1970, č. sp. 00467/70-PT. – Xerokópia, 3 s.*

- 1 Predsedníctvo ÚV KSČ zriadilo 29. 4. 1970 komisiu pre posúdenie úprav ústavného zákona o česko-slovenskej federácii v zložení: G. Husák, L. Štrougal, J. Kempný, J. Lenárt, V. Hůla, D. Hanes a A. Indra s tým, že táto komisia určí zloženie odbornej komisie pre vypracovanie konkrétnych návrhov. Dňa 17. 10. 1968 rozhodovala politická komisia Preds. ÚV KSČ o návrhu ústavného zákona o čs. federácii v zložení: O. Černík, A. Dubček, J. Smrkovský, O. Klokoč, Č. Císar a G. Husák. (Podč. J. Ž.) In: ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968. Federalizácia československého štátu 1968–1970.* Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970. Díl 5/1sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1996, s. 322-323.) Preds. ÚV KSČ na rokovaní 5. 6. 1970 si zase vypočulo len ústnu (Podč. J. Ž.) informáciu prvého tajomníka ÚV KSČ G. Husáka o stave prác komisie, ktorú zobralo na vedomie. In: *NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/1, sv. 125, ar. j. 201, sv. 128, ar. j. 204.*
- 2 Porovnaj dokumenty č. 66-67, 69, 72-74 z 2. 10., 20. 11., 14. a 20. 12. 1970 a ústavný zákon č. 125/1970 Zb. v dokumente č. 75 z 20. 12. 1970 v porovnaní s dokumentom č. 1. zo 19. 9. 1968 a s ústavným zákonom č. 143/1968 Zb. In: ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968*, s. 346-375. Tiež pozri dokumenty č. 30-33 z 12. 3. 1969.
- 3 Pozri zákon č. 133/1970 Zb. o pôsobnosti feder. ministerstiev v porovnaní s ústavným zákonom č. 171/1968 Zb., v dokumente č. 13 z 19. 12. 1968 a obsahom dokumentu č. 62 z 28. 1. 1970.
- 4 Pozri obsah dokumentov č. 45, 48, 53 a 55 národných vlád z júla 1969, 14. 10. a 19. 11. 1969.
- 5 Ako pozn. 4.
- 6 Pozri dokument č. 29 a 41 zo 17. 2. a 24. 6. 1969.
- 7 Bližšie k problematike dokumenty č. 56 a 62 z 27. 11. 1969 a z 28. 1. 1970.
- 8 Porovnaj dokumenty č. 45 a 48 národných vlád z júla 1969.
- 9 K tejto oblasti tiež dokumenty č. 53 a 55 národných vlád zo 14. 10. a 19. 11. 1969.
- 10 Pozri dokumenty č. 72-77 z 20. 11. a 20. 12. 1970.

1970, 20. november, Praha. – **Správa vlády ČSSR pre Predsednictvo ÚV KSČ o návrhoch zákonov Federálneho zhromaždenia o čiastočných úpravách v štátoprávnom usporiadaní československej federácie.**¹

[...]ª

Vláda Československé socialistické republiky projednala ve své schůzi dne 14. listopadu 1970 tyto návrhy zákonů Federálního shromáždění:

1. návrh ústavního zákona, kterým se mění a doplňuje ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci,
2. návrh ústavního zákona o opatřeních v soustavě federálních ústředních orgánů, v jejichž čele stojí člen vlády Československé socialistické republiky,
3. návrh zákona o působnosti federálních ministerstev,
4. návrh zákona o národohospodářském plánování,
5. návrh zákona o pravidlech státního rozpočtu československé federace a o zásadách hospodaření s rozpočtovými prostředky státních rozpočtů federace a republik (Rozpočtová pravidla),
6. návrh zákona o Státní bance československé,
7. návrh zákona o devizovém hospodářství,
8. návrh zákona o vymezení působnosti Československé socialistické republiky ve věcech vnitřního pořádku a bezpečnosti.

Vláda Československé socialistické republiky při svém jednání vycházela ze stanoviska, že návrhy ústavních zákonů a na ně navazující návrhy výše uvedených zákonů vycházejí z poznání, že československá federace je trvalým marxisticko-leninským řešením štátoprávního uspořádání dobrovolného soužití českého a slovenského národa ve společném socialistickém státě a že předložené návrhy se nedotýkají principů federálního štátoprávního uspořádání. Přinášejí nezbytné změny a doplnění směřující k plnému uplatnění úlohy socialistického státu v řízení rozvoje hospodářství a života společnosti, k prosazení autority státních orgánů federace i obou republik a k zdokonalení chodu mechanismu československé federace.

Vláda Československé socialistické republiky schválila celkové zaměření prováděných úprav. Při věcném upřesnění a formulačním zlepšení předložených návrhů zákonů vycházela ze závěrů přijatých Legislativní radou vlády ČSSR ve dnech 9.–11. listopadu 1970 a ze stanovisek jednotlivých členů vlády ČSSR přednesených ve schůzi vlády.² Při projednávání předložených návrhů zákonů se podařilo převážně odstranit rozdílné názory na řešení některých problémů.³

Definitivní závěr nebyl proveden u čl. 19 písm. d) a e) ústavního zákona, kterým se mění a doplňuje ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci. Toto ustanovení se týká zřizování a řízení organizací říční dopravy a výkonu státní správy v oblasti říční plavby. Vláda Československé socialistické republiky ponechala tomto případě alternativu, i když se přiklonila k stanovisku, že tyto otázky by měly patřit do působnosti Československé socialistické republiky. Pro toto řešení mluví zejména hlediska racionality řízení. Jednotlivé obory dopravy na sebe úzce navazují; řízení z jednoho centra usnadní koordinaci a tím i plynulost přeprav. V této souvislosti nelze přehlížet ani vysoký podíl mezinárodní říční přepravy a její souvislost s námořní přepravou. Zástupci slovenské vlády upozorňovali naproti tomu zejména na skutečnost, že říční doprava nebyla řízena ani v minulosti z cent-

ra. Nezbytnou míru koordinace lze zajistit podle jejich názoru vhodně organizovanou spoluprací. Začlenění této problematiky do působnosti federace samo o sobě koordinaci ještě nezabezpečuje.

V článku 76 odst. 2 ústavního zákona, kterým se mění a doplňuje ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci, se dává možnost zřizovat potřebné koordinací orgány vlády Československé socialistické republiky. Jejich úkolem by bylo zajišťování plnění úkolů federace u zásadních a koncepčních otázek celospolečenského významu z těch oblastí, které patří do působnosti republik. Soudruhům Štrougalovi, Colotkovi, Lacovi a Lúčanovi bylo uloženo, aby pro politický orgán ještě posoudili, zda toto ustanovení má být v návrhu ústavního zákona ponecháno.

Rozhodnutí o navrhovaných alternativách ovlivní též textaci příslušných ustanovení návrhu zákona o působnosti federálních ministerstev.

Pokud jde o ustanovení § 9 odst. 1 návrhu zákona o působnosti federálních ministerstev „(federální ministerstva plní své úkoly v součinnosti s odborovými a dalšími dobrovolnými společenskými organizacemi a družstevními organizacemi)“, upozorňuje vláda československé socialistické republiky na požadavek Ústřední rady Československého revolučního odborového hnutí, aby v tomto ustanovení bylo výslovně stanoveno, že obecná pracovníprávní a mzdová opatření mohou federální ministerstva přijímat jen v dohodě s příslušnými odborovými orgány. Uvedený požadavek je odůvodňován poukazem na dosavadní právní úpravu (zejména § 23 zákoníku práce) a na její dosavadní uplatňování, které až dosud nevedlo v praxi nikdy k potížím.

Vláda Československé socialistické republiky považuje za potřebné posoudit tento požadavek politicky v předsednictvu ÚV KSČ především proto, že podle jejího názoru není vhodné, aby se nutnost dohody s kteroukoliv dobrovolnou společenskou organizací zdůrazňovala v zákoně, který stanoví pro federální ministerstva úkoly, za jejichž plnění jsou ministři stojící v jejím čele ústavně odpovědní. Nebylo by vhodné vázat v takovém zákoně plnění některých těchto úkolů na dohodu s jakýmkoliv orgánem, který ústavní odpovědnost nenese. Mimoto by mohlo požadované doplnění zmíněného ustanovení o nutnosti dohody s příslušnými odborovými orgány posílit, popř. vyvolat obdobné požadavky ze strany jiných dobrovolných společenských organizací.

Jinak však vláda Československé socialistické republiky nehodlá nic měnit na zvláštní úpravě obsažené v zákoníku práce a v tomto smyslu v důvodové zprávě k navrhovanému zákonu o působnosti federálních ministerstev konstatuje, že pojem součinnosti soužití v § 9 odst. 1 návrhu tohoto zákona v sobě zahrnuje i zvláštní formy této součinnosti tak, jak jsou upraveny ve zvláštních předpisech (např. v § 23 zákoníku práce).

Při projednávání návrhu zákona o národohospodářském plánování uložila vláda Československé socialistické republiky s. Lacovi přezkoumat, zda tímto zákonem (§ 34 návrhu) mají být zrušeny § 7 odst. 2 až 4 hospodářského zákoníku a vládní nařízení č. 100/1966 Sb.

Pro úplnost se konečně upozorňuje, že předložené návrhy nic nemění na dosavadní právní úpravě výkonu státní správy v oblasti geologie.

D o p o r u č u j e s e, aby předsednictvo ÚV KSČ vyslovilo souhlas s jednotlivými návrhy zákonů Federálního shromáždění o dílčích úpravách ve štátoprávním uspořádání Československé federace a rozhodlo o alternativě k čl. 19 návrhu ústavního zákona, kterým se mění a doplňuje ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci, popřípadě dal-

ších úpravách.⁴Návrhy zákonů navazujících na ústavní zákony mají nabýt účinnosti k 1. lednu 1971. Doporučuje se proto zabezpečit jejich projednání ve Federálním shromáždění tak, aby mohly nabýt účinnosti k tomuto termínu.

Prameň: NA ČR, A ÚVKŠČ, f. 02/1, Předsednictvo ÚVKŠČ 1966–1971, zasedanie 20. 11. 1970, k bodu 3, sv. 144, 145, ar. j. 223, č. sp. 8631/31-32. – *Cyklostyl*, 8 s. (program, uznesenie a 5 príloh, tvoriacich návrhy zákonov a dôvodové správy, spolu 178 s.). Tiež: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – běžná spisovna, roky 1968–1970 (nespracované), kart. 192, kart. 193, sign. 366/364/2.

a Na košielke hore hrubým písmom Předsednictvo Ústředního výboru KSČ, pod tým Tajně!, vľavo 8631/31, vpravo Číslo pořadu: 3. Pod tým vřavo K bodu: Návrhy zákonů Federálního shromáždění o dílčích úpravách ve státoprávním uspořádání československé federace, podčiarknuté. Vľavo Vláda Československé socialistické republiky projednala 14. listopadu 1970 Návrhy zákonů Federálního shromáždění o dílčích úpravách ve státoprávním uspořádání československé federace uvedené v předkládací zprávě. Soubor návrhů zákonů se předkládá ke schválení. Vpravo Příloha I. Návrh usnesení, Příloha III. Zpráva, Příloha IV. Návrhy zákonů s důvodovými zprávami. Pod tým vpravo pečiatka archívu ÚV KSČ. Vpravo Předkládá: s. L. Štrougal. Dne 17. listopadu 1970 Počet listů: 178.

1 Celkove porovnaj s programovými vyhláseniami národných vlád z 23. a 24. 1. 1969 v dok. č. 23 a 24, ako aj z vyjadreniami štátnych a politických predstaviteľov v dok. 30-33 z 12. 3. 1969 a dokumentov k realizačnej smernici ÚV KSČ. Ďalej o poznatkoch vlád z fungovania mechanizmu československej federácie pozri dokumenty zo 14. 10., 19. a 27. 11. 1969, o ich „zhodnotení“, vrátane tvrdenia o neporušení federalizačných princípov dokument zo 6., 9., 13., 21. a 28. 1. 1970.

2 Zasadania Legislatívnej rady vlády ČSSR v dňoch 9. – 11. novembra 1970 sa zúčastnili jej predseda Karol Laco, členovia Bohuslav Kučera, Ladislav Adamec, Andrej Barčák (v. z. Alois Hloch), Radko Kaska, Karol Martinka, Jan Němec, Ignác Rendek, Štefan Sádovský, Michal Štanceľ, Felix Vašečka a Augustín Hubka. Ďalej z Legislatívnej rady SSR, ktorá zasadala spolu s členmi slovenskej vlády 5. – 6. novembra 1970 (SNA, f. ÚV SSR – Prehľad uznesení vlády a predsedníctva SSR 1969 – 1976, zasedanie 5. – 6. 11. 1970, uznesenie 356, č. sp. 4933 až 4944.) Česká vláda zasadala 5. 11. 1970 a predložila rad pripomienok. In: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – běžná spisovna, roky 1968 – 1970 (nespracované), kart. 191, sign. 366/364/2, č.j. 12829/70.

Na zasadaní Legislatívnej rady vlády ČSSR boli prítomní Václav Brandejs, Kamil Brodziansky, Alexander Škrach, Jozef Czafík, Ján Feješ, Zdeněk Hrazdára, Vladimír Kroupa, Vojtěch Přichystal, Václav Vaněček, Vojtech Telek, Miroslav Zámečník, Stanislav Rázl, Herbert Ďurkovič, Rudolf Rohlíček, Antonín Červinka, Svatopluk Potáč, Ján Marko, Július Hanus, ďalej boli prítomní A.Virsík, Valent a za ÚV KSS Dudášek, atď.. Legislatívna rada vlády ČSSR prerokovala návrhy zákonov a zaujala k nim stanovisko, ktoré K. Laco predložil vláde ČSSR 12. 11. 1970. (Návrhy zákonov NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – běžná spisovna, roky 1968–1970 (nespracované), kart. 193, sign. 366/364/2.) Avšak Laco zdôraznil, že sa dosiaľ počas rokovaní nepodarilo všade odstrániť rozdielne názory na riešenie niektorých problémov v jednotlivých rezortoch, a preto sa vláde ČSSR predkladali alternatívne návrhy od národných orgánov. Bližšie NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/7, Byro ÚV KSČ pro řízení stranické práce v českých zemích 1968–1971, sv. 39, ar. j. 64, zasedanie 19. 11. 1970. Zasadania byra sa zúčastnili J. Kempný, E. Erban, J. Korčák a ďalší. Pozri tiež dokumenty č. 59 a 62 z 9. a 28. 1. 1970 v porovnaní s dokumentom č. 56 z 27. 11. 1969.

Predseda vlády ČSSR L. Štrougal, resp. Legislatívny odbor Predsedníctva vlády ČSSR predkladal návrhy zákonov a správu k nim 14. 11. 1970. O 3 dni oboznámil s materiálmi prvého tajomníka ÚV KSČ G. Husáka a zopakoval mu, že predmetné návrhy zákonov sa nedotýkajú princípov federálneho štátoprávneho usporiadania a prispievajú k marxisticko-leninskému riešeniu štátoprávneho vzťahu českého a slovenského národa. L. Štrougal sa opieral o závery Legislatívnej rady ČSSR z 9. - 11. 11. 1970, ktoré prerokovala vláda ČSSR 14. 11. 1970 a upozornil ešte na niektoré otvorené otázky, napr. v riešenej doprave a v spresnení spolupráce s odbormi. In: NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/1, Předsednictvo ÚV KSČ 1966–1971, zasedanie 20. 11. 1970, k bodu 3, ar. j. 223, sv. 145, č. sp. 21152/70-12.

3 Pozri tiež dokumenty č. 66-67, 69, 72-77 k ústavnému zákonu z 2. 10., 14. a 20. 12. 1970. Porovnaj ústavný zákon č. 143/1968 Zb.: ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968. Federalizácia československého štátu 1968–1970*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970. Díl 5/1sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1996, s. 346-375. L. Štrougal predložil návrhy zákonov pre Predsedníctvo ÚV KSČ 17. 11. 1970. In: NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/1, Předsednictví ÚV KSČ 1966–1971, zasedanie 20. 11. 1970, ar. j. 223, sv. 145, č. sp. 8631/31. Dôvodová správa k návrhu ústavného zákona, ktorým sa menil ústavný zákon č. 143/1968 Zb., pod č. 8631/32. Malá 17 strán s dátumom zo 14. 11. 1970. Pôvodný náčrt tejto správy tiež od podpredsedu vlády ČSSR K. Laca mal rozsah 13 strán. Osobný archív J. Žatkuliaka, materiál K. Laca. Porovnaj súvislosti RYCHLÍK, Jan: *Česi a Slováci ve 20. století. Česko-slovenské vztahy 1945 – 1992*. Bratislava, Ústav T.G. Masaryka vo vyd. AEP 1998, s. 286.

Dôvodová správa k návrhu ústavného zákona, ktorým sa menil ústavný zákon č. 143/1968 Zb., začínala zdôraznením významu česko-slovenskej federácie (pozri dokument č. 56 z 27. 11. 1969) a opierala sa o skúsenosti s jej 2-ročnou realizáciou. Návrh ústavného zákona považovala za „sklbený“ celok s cieľom upevnenia autority všetkých štátnych orgánov, čo sa vzťahovalo aj na ďalšie návrhy zákonov so zameraním na spoločné kompetencie federácie a republik. Posilňuje sa koncepcia a plánovacia funkcia federácie, najmä v oblasti ekonomiky (plánov, čl. 10), ako aj v oblasti zákonodarstva priamo v kompetenci FZ (čl. 12 a 37), štátneho rozpočtu, zahraničného obchodu, cenovej a mzdovej politiky (čl. 15), dopravy, telekomunikácií, vnútorného poriadku a bezpečnosti. Vytváralo sa Predsedníctvo vlády ČSSR a koordinačné orgány (čl. 76 a 77). Zákon č. 128/1970 Zb. o veciach vnútorného poriadku a bezpečnosti pozri GRONSKÝ, Ján: *Komentované dokumenty k ústavným dějinám Československa. Sv. III. 1960–1989*. Praha, Univerzita Karlova v nakl. Karolinum 2007, s. 289-290. Hospodárske otázky zahrnuté v ďalšej dôvodovej správe, vrátane návrhu zákona o devízovom hospodárstve a pozri zákon o pôsobnosti feder. ministerstiev z 20. 12. 1970 v dok. 77.

4 Predsedníctvo ÚV KSČ súhlasilo s návrhmi zákonov v znení ako ich schválila vláda ČSSR 14. 11. 1970 a uložilo L. Štrougalovi (pozri v dokumentech vystúpenia vo FZ ČSSR z 20. 12. 1970 a D. Hanesovi tak, aby boli návrhy zákonov prijaté vo FZ ČSSR a nadobudnú účinnosť k 1. 1. 1971. L. Štrougal mal zhrnúť hlavné otázky úprav a predložiť ich plenárnemu zasadaniu ÚV KSČ (Pozri dokument zo 7. 12. 1970. Plénum ÚV KSS k tomu rokovalo 18. 12. 1970.). Ďalej G. Husák, L. Štrougal, J. Kempný, D. Hanes a J. Lenárt mali pripraviť kádrové zmeny, ktoré vyplynuli z úprav v štátoprávnom usporiadaní. In: NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/1, Předsednictví ÚV KSČ 1966–1971, zasedanie 20. 11. 1970, k bodu 3, ar. j. 223, sv. 145, Uznesení 192. schůze Předsednictva ÚV KSČ ze dne 20. listopadu 1970 k bodu 3. Pozri aj dokumenty č. 71, 75-78 a 80 zo 14., 20., 22. a 28. 12. 1970.

1970, 7. december, Bratislava. – **Informácia vlády ČSSR predložená jej predsedom Lubomírom Štrougalom pre Predsedníctvo ÚV KSČ o čiastočných úpravách v štátoprávnom usporiadaní česko-slovenskej federácie ako podkladový materiál pre decembrové zasadania plén ÚV KSČ a ÚV KSS.**¹

[...]a

Vláda Československej socialistickej republiky predložila Federálnemu zhromaždeniu na prerokovanie a schválenie súbor návrhov zákonov, označených súhrnným názvom „čiastkové úpravy v štátoprávnom usporiadaní československej federácie“.

Uvedený súbor návrhov zákonov sa zakladá na politických smerniciach vedúcich straníckych orgánov. Obsahuje tieto návrhy: návrh ústavného zákona, ktorým sa mení a dopĺňa ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii, návrh ústavného zákona o opatreniach v sústave federálnych ústredných orgánov, na čele ktorých je člen vlády ČSSR a ktorým sa nahradzuje ústavný zákon č. 171/1968 Zb. o zriadení federálnych ministerstiev a federálnych výborov, návrh o pôsobnosti federálnych ministerstiev, návrh zákona o národohospodárskom plánovaní, návrh zákona o rozpočtových pravidlách, návrh zákona o Štátnej banke československej, návrh zákona o devízovom hospodárstve, návrh zákona o vymedzení pôsobnosti ČSSR vo veciach vnútorného poriadku a bezpečnosti a konečne návrh zákona, ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré ustanovenia zákona o štátnej arbitráži.

Predložené návrhy vypracovala vláda Československej socialistickej republiky v úzkej spolupráci s vládami Českej socialistickej a Slovenskej socialistickej republiky, všestranne a podrobne ich prerokovali Legislatívne rady vlád a vlády Českej socialistickej republiky, Slovenskej socialistickej republiky a Československej socialistickej republiky. Súhlasí s nimi Predsedníctvo ÚV KSČ s tým, že návrhy sa majú predložiť Federálnemu zhromaždeniu a prerokovať tak, aby nadobudli účinnosť od 1. januára 1971.

Návrhový súbor zákonov má dve hlavné úlohy:

- a) realizuje niektoré úpravy v štátoprávnom usporiadaní československej federácie,
- b) obsahuje rad významných zákonodarných opatrení, ktorými sa československé federatívne usporiadanie dotvára, ústavne a právne zabezpečuje a po právnej stránke uvádza do života. Všeobecne sú to návrhy zákonov, potrebných na zabezpečenie riadneho a plného chodu československého federatívneho mechanizmu, s ktorými federatívne usporiadanie počítalo a ktoré vyjasňujú, čo a ktorý orgán je príslušný robiť, aké má nástroje pri plnení svojich úloh a funkcií a za čo zodpovedá.

Predkladaný návrh zákonov má významný politický aspekt. Ide jednak o problematiku, ktorá súvisí s ústavným usporiadaním vzájomného vzťahu oboch našich bratských národov v spoločnom socialistickom štáte, zároveň ide o komplex otázok spojených s prácou ústredných orgánov štátu a súvisiacich s potrebou dosiahnuť a zabezpečiť, aby socialistický štát, reprezentovaný federálnymi a národnými orgánmi, plnil všetky funkcie socialistického štátu a plnil ich včas a kvalitne. V danej situácii to predovšetkým znamená, aby socialis-

tický štát bol účinným a spoľahlivým nástrojom konsolidácie a ďalšieho politického a hospodárskeho rozvoja.²

[...]b

Základným východiskom pre spracovanie návrhov zákonov je úsilie našej strany o upevnenie autority a akcieschopnosti všetkých štátnych orgánov a o plné obnovenie všetkých funkcií socialistického štátu, o triedne pojmie štátu ako nástroja moci a uskutočňovanie politiky robotníckej triedy a pracujúceho ľudu v československých podmienkach o dialektickú spätosť socialistického štátu s marxisticko-leninským riešením rovnoprávného uplatnenia oboch národov v spoločnom socialistickom štáte a o záver z tejto spätosti: rešpektovanie marxisticko-leninských princípov štátoprávneho usporiadania spoluzitia našich dvoch bratských národov vo federatívnom celku.³

Hodnotenie získaných skúseností overilo záver, že princípy československej federácie zodpovedajú marxisticko-leninskej teórii a praxi riešenia národnostných vzťahov v našom štáte. Uskutočnenie federatívneho usporiadania je významný politický akt, prijatý pod vedením Komunistickej strany Československa.

Fungovanie československej federácie patrí k významným kladom politiky Komunistickej strany Československa. Vytvorenie československej federácie dalo spoluzitiu oboch našich bratských národov v spoločnom štáte pevný a trvalý základ. Federácia sa ako politické a štátoprávne riešenie osvedčila a jej princípy netreba meniť. K čiastkovým úpravám dochádza v mechanizme fungovania československej federácie.

Tieto závery boli východiskom pre konkrétnu politickú direktívu: pristúpiť bez ďalšieho váhania k príprave potrebných zákonov, predpokladaných ústavným zákonom o československej federácii a zároveň k príprave nutných čiastkových korektúr tohto zákona, smerujúcich k lepšiemu a plnému fungovaniu mechanizmu federatívneho usporiadania v daných ekonomických a politických podmienkach.⁴

V súčasnosti vystupuje do popredia ako aktuálna úloha federácie, aby uplatňovala a rozvíjala svoju integrujúcu úlohu a zabezpečovala tak uspokojovanie základných záujmov všetkého ľudu v oblasti politiky i ekonomiky. Žiada sa upevniť centrálna riadenia socialistického štátu. To predpokladá, aby orgány federácie i orgány oboch republík plnili svoje úlohy. Z toho zase vyplýva požiadavka presne vymedziť kompetenciu národných a federálnych orgánov a potom trvať na jej dôslednom uplatnení, v systéme práce rešpektovať metódu koordinácie s nedelenou zodpovednosťou a pracovné postupy, formy a metódy práce, zodpovedajúce federatívne usporiadaniu.

Základným riadiacim a zjednocujúcim činiteľom je strana. Ústredné orgány strany riadia prácu komunistov tak v orgánoch federálnych, ako aj v orgánoch národných. kľúčovú úlohu má v tomto smere práve pokiaľ možno jasné a presné vymedzenie kompetencie federácie i národných štátnych orgánov a s tým súvisiace dôsledné uplatňovanie zodpovednosti.⁵

Požiadavka na upevnenie centrálného riadenia socialistického štátu a funkciu socialistického štátu v našich podmienkach nemožno chápať jednostranne ani ako výhradný postulát smerujúci k rozširovaniu kompetencie federácie na úkor pôsobnosti orgánov republík, ani ako zdôrazňovanie výlučnosti okruhu národných pôsobností a podobne. Treba v praxi odstraňovať prekážky, ktoré by mohli brzdiť rozvoj internacionalisticky chápaných vzťahov medzi oboma národmi.

Navrhovaný súbor zákonov charakterizuje snaha uplatniť v mechanizme fungovania federatívneho štátoprávneho usporiadania predovšetkým tieto zásady:

- a) upevnenie socialistického štátu, všetkých jeho orgánov - federálnych i národných.

Ich súladné pôsobenie až vo svojom komplexe vytvára jednotný celok realizujúci v praxi jednotu pôsobenia socialistického štátu a plnenia všetkých jeho funkcií pri dôslednom uplatňovaní vedúcej úlohy strany,

b) racionálnu delbu funkcií medzi federáciou a národnými republikami, vymedzenie kompetencie i zodpovednosti,

c) zabezpečenie rozhodovacieho procesu, v ktorom sa rozhodnutia pripravujú včas. na základe znalostí stanovísk federálnych a národných zložiek štátneho mechanizmu a pri zabezpečení súladného pôsobenia všetkých štátnych orgánov, založeného na presnej delbe kompetencií a zodpovednosti,

d) posilnenie úlohy federálneho riadiaceho centra, ktoré sa zakladá na jeho úlohe vytvárať záväzné koncepcie, na vytváraní podmienok pre realizáciu prijatých koncepcií a na zárukách proti oneskoreniam pri prijímaní záverov a zvlášť pri ich realizácii,

e) vytváranie účelného systému pri predchádzaní alebo riešení konfliktných situácií pri tvorbe štátnych rozhodnutí a ich realizácii,

f) zabezpečenie plného uplatnenia tzv. „spätných väzieb“, t.j. plynulého toku informácií ako i kontroly a možnosti priamych zásahov tam, kde dochádza k porušovaniu zákonnosti a štátnej disciplíny, alebo k neplneniu záväzných rozhodnutí kompetentných orgánov.

Navrhované čiastkové úpravy a doplnenie ústavného zákona o československej federácii spolu s ostatnými návrhmi tvoria vzájomne sa dopĺňujúci celok, zameraný na dosiahnutie uvedených politických cieľov. Ťažisko predložených návrhov spočíva v posilnení integrujúcej úlohy federácie, predovšetkým v oblasti ekonomiky. Táto tendencia sa realizuje dvoma hlavnými spôsobmi.

Prvý, základný a určujúci spôsob spočíva v posilnení koncepcnej a plánovacej funkcie federácie a jej orgánov, v plnom využití všetkých nástrojov ekonomiky, ktorými československé federatívne usporiadanie od počiatku počítalo. V súlade s koncepciou federatívneho usporiadania kladie sa hlavná váha na upevnenie a prepracovanie ucelenej sústavy národohospodárskych plánov ako súhrnného súboru nástrojov komplexnej hospodárskej politiky federácie. Ide o štátne plány rozvoja národného hospodárstva federácie i oboch republík, štátne rozpočty, menový plán určujúci emisnú a úverovú činnosť Štátnej banky československej a devízový plán. Súčasťou štátnych plánov národného hospodárstva sú aj štátne plány rozvoja vedy a techniky i plány vývoja cien; štátnymi plánmi sa záväzne riadi investičná činnosť.

V predložených návrhoch sa uplatňuje požiadavka súčinnosti federálnych i republikových orgánov pri tvorbe i realizácii plánov, vyjadruje sa záväznosť úloh stanovených národohospodárskymi plánmi, zabezpečuje sa kontrola i sankcie pri porušovaní záväzných direktív.

V navrhovanom novom znení článku 4. ústavného zákona č. 143/1968 Zb. sa zdôrazňuje, že hospodárstvo Československej socialistickej republiky je jednotné. V tomto článku sa ďalej rozvádzajú princípy socialistickej hospodárskej sústavy, výrazne sa formulujú základné rysy jednotného plánovaného hospodárstva Československej socialistickej republiky a charakterizujú sa úlohy federálnych orgánov i orgánov Českej socialistickej republiky a Slovenskej socialistickej republiky.

Navrhovaný súbor zákonov, zvlášť návrh novely zákona č. 143/1968 Zb., v plnom rozsahu rešpektujú skutočnosť, že vedúca úloha Komunistickej strany Československa, socialistickej princípy hospodárstva i zásada demokratického centralizmu sú zakotvené v platných ustanoveniach ústavy Československej socialistickej republiky z roku 1960.

Navrhované úpravy článku č. 10 ústavného zákona č. 143/1968 Zb. smerujú k upevneniu jednotnej sústavy národohospodárskych plánov a dávajú predpoklad pre komplexnú úpravu federálnym zákonodarstvom. Na celú sústavu národohospodárskych plánov sa okrem toho výslovne vzťahuje i zásada záväznosti týchto plánov pre akúkoľvek riadiacu a hospodársku činnosť, ktorá bola vyjadrená, pokiaľ ide o štátny plán národného hospodárstva už v platných ustanoveniach ústavy Československej socialistickej republiky z roku 1960.

Predpokladaný súbor návrhov zákonov zreteľne posúva mieru, obsah i rozsah kompetencií do federálneho riadiaceho centra. Návrhy na zmenu a doplnenie ústavného zákona č. 143/1968 Zb. o československej federácii zverujú do pôsobnosti federácie riadenie jednotnej menovej, devízovej a úverovej politiky, riadenie mzdového vývoja, tvorby cien, investičnej politiky, výrazne posilňujúcu pôsobnosť federácie v zahraničných hospodárskych vzťahoch, v oblasti vedy, techniky apod.

Druhým spôsobom voleným pre posilnenie integrujúcej úlohy federácie v oblasti ekonomiky je prevedenie niektorých najvýznamnejších hospodárskych odvetví do priameho riadenia federáciou. Ide o odvetvie palív, energetiky, hút strojárstva i o plné uplatnenie kompetencie federácie v oblasti zahraničného obchodu, priame riadenie rozhodujúcich služieb ako je železničná, letecká, námorná a riečna doprava, výstavba a prevádzka diaľnic a telekomunikačná a spojová služba.

[...]^c

V návrhu novely ústavného zákona č. 143/1968 Zb. sa upravuje poňatie štátneho občianstva tak, aby základným inštitútom, z ktorého je odvodené občianstvo Českej alebo Slovenskej socialistickej republiky, bolo štátne občianstvo československé. Touto navrhovanou úpravou sa dáva výraz významu československej štátnosti.

Už na svojom januárovom plenárnom zasadnutí sa Ústredný výbor Komunistickej strany Československa zaoberal zhodnotením skúseností z doterajšej funkcie federálnych výborov a dospel k záveru, že povaha úloh, pred ktorými stoja federálne ústredné orgány štátnej správy, odôvodňuje návrh na zrušenie federálnych výborov a na ich premenu na federálne ministerstvá. Návrh novely ústavného zákona o československej federácii ruší ustanovenia o funkcii štátnych tajomníkov na federálnych ministerstvách.

[...]^d

Zodpovednosť vlády Československej socialistickej republiky za jednotné vykonávanie politiky federácie aj v oblastiach, ktoré sú v pôsobnosti národných republík, vyvolala nutnosť zabezpečiť aj v tejto sfére nevyhnutnú koordináciu. Táto koordinácia je zameraná tak na uplatnenie záujmov republík vo federálnej politike, ako aj na zabezpečovanie dôležitých záujmov Československej socialistickej republiky v činnosti národných republík. Túto problematiku rieši návrh na doplnenie čl. 76 ústavného zákona č. 143/1968 Zb., ktorý dáva vláde Československej socialistickej republiky možnosť zriaďovať v dohode s vládami Českej socialistickej republiky a Slovenskej socialistickej republiky potrebné koordinačné orgány.

Navrhuje sa ústavne vyjadriť tiež právo vlády Československej socialistickej republiky sistovať, popr. zrušiť akty národných vlád, pokiaľ by odporovali rozhodnutiam vlády Československej socialistickej republiky, ktoré boli vydané v rámci ich pôsobnosti.

Na ústavný zákon, ktorým sa vykonávajú čiastočné úpravy v štátoprávnom usporiadaní, úzko nadväzuje ústavný zákon o opatreniach v sústave federálnych ústredných orgánov, v čele ktorých stojí člen vlády Československej socialistickej republiky.

[...]^e

Prameň: NA ČR, A ÚVKŠČ, f. 02/1, *Předsednictvo ÚVKŠČ 1966–1971*, sv. 147, ar. j. 225, 194. schůzka P ÚVKŠČ 7. 12. 1970, č. sp. 8724/31. – Xerokópia, 20 s. Tiež: SNA, f. ÚVKSS/02, kr. 1880, ar. j. 104, *Stenografický záznam z rokovania ÚVKSS 18. 12. 1970, Informácia pre členov a kandidátov ÚVKSS o čiastočných úpravách v štátoprávnom usporiadaní česko-slovenskej federácia*. – Xerokópia, 17 s.

- a Hore hrubo tlačené Předsednictvo Ústředního výboru KSČ, podčiarknuté. V strede Tajné, vľavo 8724/31, vpravo Číslo pořadu: 8, pod tým vľavo K bodu : Informace o dílčích úpravách ve štátoprávním uspořádání československé federace, podčiarknuté. Pod tým vľavo Předkládá se informace o dílčích úpravách ve štátoprávním uspořádání československé federace. Tato informace má být rozeslána jako podkladový materiál členům ÚVKŠČ pro prosincové plenární zasedání ÚVKŠČ. Vpravo Příloha I. Návrh uznesení, Příloha III. Informace o dílčích úpravách ve štátoprávním uspořádání československé federace. Pod tým pečiatka archívu ÚVKŠČ. Vľavo pod sebou Předkládá: s. L. Štrougal 4. prosince 1970. Počet listů: 19.
- b O význame návrhov zákonov ako výsledku 2 ročnej práce najmä stranických orgánov pri hodnotení skúseností z česko-slovenskej federácie.
- c 3 odstavce o potrebe spolupráce federálnych a národných orgánov pri vypracovaní návrhov zákonov v snahe upresniť ich kompetencie a upevnenia autority socialistického štátu.
- d 2 odstavce o význame januárového zasadania ÚVKŠČ a o zvýšení zodpovednosti vlády ČSSR.
- e Nasleduje komentár k navrhovaným zákonom, 7 strán.

1 Porovnaj vystúpenie L. Štrougala vo FZ ČSSR 20. 12. 1970 a V. Hůlu 28. 1. 1970. Prítom *Poučení z krízového vývoja v strane a spoločnosti po XIII. zjazde KSČ*, ktoré schválilo plénum ÚVKŠČ na zasadnutí 10.–11. 12. 1970, hodnotilo najmä vývoj po septembrovom zasadnutí ÚVKŠČ roku 1969 a snahu strany k dosiahnutiu jej vedúcej úlohy. In: *Poučení z krízového vývoja v strane a spoločnosti po XIII. zjazde KSČ. Rezolúcia o aktuálnych otázkach jednotnej strany*. Bratislava, Pravda, marec 1971, s. 1. Vnútropolitickú situáciu pozri BÁRTA, Miloš – FELCMAN, Ondřej – BELDA, Josef – MENCL, Vojtěch: *Československo roku 1968. 2. díl: počátky normalizace*. Praha, Parta a Ústav mezinárodních vztahů 1993, s. 114-119.

Komunistický režim sa k totalitnému modelu najviac priblížil v obmedzení pluralizmu. V sociálnej, ekonomickej a inštitucionálnej sfére však existovala určitá pluralita v podobe masových organizácií alebo miestnych zastupiteľských orgánov – národných výborov. Oproti Poľsku a Maďarsku však režim v Československu udržiaval všetky kontrolné mechanizmy nad občanmi. Socialistickej demokracii chýbala sloboda slova, právo na zhromažďovanie a petičné právo (odmietnuté už roku 1969) a volebný systém neumožňoval postaviť alternatívnych kandidátov (porovnaj dokumenty z 10. 10. 1969, 15. 4., 24. 6., 14. 12., 28. 12. 1970). Podľa politológa Jana Cívína (*Rámcová charakteristika československé transície 1989 – 1990*) išlo „o zamrznutý“ posttotalitný režim. Dostupné na internete: <http://www.iips.cz/seps/clanek.php?ID=190>. Asymetria v štruktúre KSČ, okrem rokov 1968-1970 (existovalo Byro ÚVKŠČ pre riadenie straníckej práce v českých krajinách ako pandant ÚVKSS), ostala až do roku 1989. In: PEŠEK, Jan: *Komunistická strana Slovenska – územná organizácia Komunistickej strany Československa na Slovensku (1948–1989)*. In: KÁRNÍK, Zdeněk – KOPEČEK, Michal (eds.): *Bolševizmus, komunizmus a radikální socializmus v Československu*. Sv. IV. Praha, ÚSD AV ČR v nakl. Dokořán 2005, s. 119-123.

2 V *Poučení* sa v tomto kontexte zdôraznili „objektívne zákonitosti a záväzné kritériá, ktoré pri rešpektovaní národných zvláštností určujú charakter socialistickej moci,“ ako tiež, že ich porušenie vedie ku kontrarevolučným prejavom. In: *Poučení*, s. 24-25. Pozri vystúpenie prvého tajomníka ÚVKŠČ v ÚVKŠČ 10. 12. 1970: HUSÁK, Gustáv: *Výbor z projevů a statí 1969–1985*. I., Praha, Svoboda 1986, s. 295-340.

3 V *Poučení* sa súčasne s kritikou vládných orgánov, dotýkala O. Černíka, J. Smrkovského, F. Kriegela, Č. Císařa a ďalších. Takto: „Rozhodující články výkonnej i zákonodarnej moci v Československu teda postupne prestali plniť svoje triedne poslanie v politickom systéme socialistického štátu. Pravicovo oportunistické a protisocialistické sily v nich získali kľúčové postavenie a využívali svoje pozície na to, aby v zárodku marili každú snahu zameranú na zastavenie a odvrátenie katastrofálneho vývoja.“ In: *Poučení*, s. 28-29. Pozri programové vyhlásenia národných vlád z 23. a 24. 1. 1969, no porovnaj aj s dokumentom zo 17. 9. 1968 o poslaní česko-slovenskej federácie. Tento porovnaj s dokumentmi z 2. a 6. 10., 20. 11., 14. a 20. 12. 1970.

- 4 Z dokumentov z leta a jesene 1969, v ktorých sa hodnotila česko-slovenská federácia a v dokumente z 28. 1. 1970, je zrejmý posun vo vyjadreniach o ekonomickej otázkach. No: „*Pravicovo oportunistická prax i výklad ekonomickej reformy smerovali k zrušeniu všetkých centrálnych riadiacich hospodárskych orgánov, k úplnému popretiu úlohy plánu, k oddeleniu ekonomickeho riadenia od politického rozhodovania a k postupnej likvidácii všeludového vlastníctva*“. In: *Poučení*, s. 31. Porovnaj dokumenty č. 53, 55-56 zo 14. 10. a 19. a 27. 11. 1969.
- 5 Tu *Poučení* zdôraznilo opatrenia májového zasadania ÚVKŠČ roku 1969. In: *Poučení*, s. 46. Pozri dokumenty č. 41, 44 a 46.

1970, 14. december, Bratislava. – **Uznesenie Predsedníctva Slovenskej národnej rady č. 99, predložené predsedom SNR Ondrejom Klokočom, k správe o prerokovaní súboru vládných návrhov zákonných úprav smerujúcich k upevneniu funkcií československého štátu a k dotváraniu jeho federatívneho usporiadania, vo výboroch Slovenskej národnej rady.**¹

[...] ^a

A. berie so súhlasom na vedomie

spoločnú správu Výboru SNR pre plán a rozpočet a Ústavnoprávneho výboru SNR² o prerokovaní súboru vládných návrhov zákonných úprav smerujúcich k upevneniu funkcií československého štátu a k dotváraniu jeho federatívneho usporiadania, menovite

1. vládného návrhu zákona o pôsobnosti federálnych ministerstiev,
2. vládného návrhu ústavného zákona o opatreniach v sústave federálnych orgánov, na čele ktorých stojí člen vlády ČSSR,
3. vládného návrhu zákona o národohospodárskom plánovaní,
4. vládného návrhu zákona o pravidlách štátneho rozpočtu československej federácie a o zásadách hospodárenia s rozpočtovými prostriedkami štátnych rozpočtov federácie a republík,
5. vládného návrhu zákona o Štátnej banke československej,
6. vládného návrhu zákona o devízovom hospodárstve,
7. vládného návrhu zákona o vymedzení pôsobnosti Československej socialistickej republiky vo veciach vnútorného poriadku a bezpečnosti,
8. vládného návrhu zákona, ktorým sa mení zákon č. 176/1968 Zb. o Kancelárii prezidenta republiky,
9. vládného návrhu zákona, ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré ustanovenia Hospodárskeho zákonníka,
10. vládného návrhu zákona, ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré ustanovenia zákona o hospodárskej arbitráži.

Vychádzajúc z výsledkov rokovania výborov SNR, vlastného prerokovania vládných návrhov a v súlade s poverením Slovenskou národnou radou;

B. prijíma

k vládnym návrhom zákonov uvedených v bode A. stanovisko podľa predloženého návrhu, ktoré tvorí prílohu k tomuto uzneseniu;³

C. ukladá

predsedovi Slovenskej národnej rady

oznámiť stanovisko Predsedníctva SNR k prerokovanému súboru vládných návrhov zákonov⁴ predsedovi Federálneho zhromaždenia ČSSR.

Prameň: *SNA, f. Predsedníctvo SNR 1969–1988, zasadanie 14. 12. 1970, kr. 24, č. sp. 2596/1970. – Xerokópia, 2 s.*

^a Predtlačená hlavička s názvom orgánu SNR. Vľavo číslo: 2596/1970, vpravo Výtlačok číslo: 23, v strede pod tým štátny znak ČSSR.

- 1 Spravodajca a predseda Výboru SNR pre plán a rozpočet Miloš Hrušovský síce zdôraznil v pléne SNR 3. 12. 1970 správnosť feder. usporiadania ČSSR, ďalej, že sa pristupuje k čiastočným úpravám ústavného zákona č. 143/1968 Zb., aby sa posilnila integrujúca úloha federácie (koordinujúca funkcia vlády ČSSR), aby sa uplatnil princíp plánovitého riadenia jednotného národného hospodárstva a zabezpečila jednotná hospodárska politika v súlade so smernicami KSČ, ale po 2 rokoch sa pristupuje k úpravám aj preto, že ústavný zákon sa tvoril v čase, keď „revizionistické, nemarxistické teórie najmä v oblasti ekonómie nedobre ovplyvnili niektoré ustanovenia ústavného zákona“. In: Slovenská národná rada. 10. schôdzka 3. decembra 1970. Stenografická správa o schôdzkach Slovenskej národnej rady, s. 125. (Návrhy zákonov: SNA, f. Predsedníctvo SNR 1969–1988, zasadanie 3. 12. 1970, kr. 23, zasadanie 14. 12. 1970, kr. 24.) Pri posudzovaní návrhu ústavného zákona sa vychádzalo s dôvodovej správy, ktorú predložil L. Štrougal vo vláde ČSSR. Tamže, Stenografická správa, s. 246-259. Pozri dokument č. 75 z 20. 11. 1970 v porovnaní s dokumentom č. 56 z 27. 11. 1969. Treba zároveň pripomenúť, že sa rokovanie pléna nieslo v duchu posudzovania činnosti SNR v rokoch 1968 – 1969 (pozri dokument č. 64 z 15. 4. 1970). V pléne SNR 3. 12. 1970, keď sa teda prerokoval vládný návrh ústavného zákona, ktorým sa menil a dopĺňal ústavný zákon č. 143/1968 Zb., sa v poslednom (!) bode zasadania do rozpravy neprihlásil žiaden z poslancov! Pozri ŽATKULIAK, Jozef: Deformácie ústavného zákona o československej federácii po októbri 1968. In: *Historický časopis*, 1992, roč. 40, č. 4, s. 483-484. Bolo príznačné pre vedenie KSČ, že ani v návrhu zákona o prijatí tzv. trojjedinej ústavy na jeseň 1989 nedokázala v skutočnosti riešiť štátoprávne otázky. Naopak, predseda FZ ČSSR A. Indra a ďalší rokovali o prijatí základného zákona štátu na konci schôdze ako bod 13! Chýbal však materiál a podpisy per rollam! In: ŽATKULIAK, Jozef: Spory o novú ústavu česko-slovenskej federácie v druhej polovici 80. rokov XX. storočia. In: *Historický časopis*, 56, 1, 2008, s. 185-186.
- 2 Oba výbory SNR, ktorých správu z 12. 12. 1970 predložili M. Hrušovský a Kamil Brodziansky, súhlasili s návrhmi vládných zákonov, čo odôvodnili ich vzájomnou sklbenosťou a riešením vzájomných funkčných a inštitucionálnych vzťahov medzi federálnymi a národnými orgánmi. In: SNA, f. Predsedníctvo SNR 1969 – 1988, zasadanie 14. 12. 1970, kr. 24, č. sp. 2596/1970, Stanovisko Predsedníctva SNR (Spoločná správa...), s. 2. Predsedníctvo SNR 14. 12. 1970, pri zdôraznení dôležitosti postavenia česko-slovenskej federácie, bolo ďalej presvedčené, že „ekonomické“ zákony prispievajú k zdokonaleniu celej sústavy plánovitého riadenia socialistickeho štátu a jeho národného hospodárstva, resp. jednotnej ekonomiky. Pripomenulo sa, že novelizáciu ústavného zákona č. 143/1968 Zb. nemožno chápať ako „rozširovanie kompetencie federácie na úkor pôsobnosti republík“, ba ani ako „zdôrazňovanie výlučnosti okruhu národných pôsobností“. Porovnaj ústavný zákon ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968. Federalizácia československého štátu 1968-1970*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970. Díl 5/1sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1996, s. 346-375. Pozri tiež dok. 56 z 27. 11. 1969.
- 3 V Stanovisku Predsedníctva SNR zo 14. 12. 1970 sa súhlasilo s čiastočnou reorganizáciou niektorých ústredných výkonných orgánov v SSR, s odmietnutím samostatnej národnej ekonomiky, s utvorením centrálného a plánovitého riadenia ekonomiky na federálnej úrovni, atď. Výbory SNR pritom upozornili, že treba dbať pri uplatnení zákonov na vzťahy federálnych a republikových orgánov v oblasti ich spoločnej kompetencie. (Podč. J. Ž.) In: SNA, f. Predsedníctvo SNR 1969–1988, zasadanie 14. 12. 1970, kr. 24, Zápisnica, s. 6-13. Vláda SSR, aj keď mala k návrhom zákonov, podobne ako výbory SNR, pripomienky, najmä k návrhu zákona o pôsobnosti feder. ministerstiev a návrhu zákona o národohospodárskom plánovaní, s nimi vcelku súhlasila. Okrem iného aj so zrušením federálnych výborov a vôbec sa nevyjadřila k rozšíreniu štruktúry feder. ministerstiev! In: SNA, f. Vláda SSR – zasadania vlády 1969–1975, kr. 87, zasadanie 5.–6. 11. 1970, č. sp. 933/70, č. sp. 01417/70 - Taj. Porovnaj RYCHLÍK, Jan: *Česi a Slováci ve 20. století. Česko-slovenské vztahy 1945–1992*. Bratislava, Ústav T.G. Masaryka vo vyd. AEP 1998, s. 286. Porovnaj programové vyhlásenie slovenskej vlády z 24. 1. 1969 v dokumente č. 24. Predsedníctvo ČNR zaradilo prerokovanie návrhov zákonov o „dílčích“ úpravách štátoprávneho usporiadania ako 4. (!) bod schôdze. V. Vaněček, predseda Ústavno-právneho výboru ČNR a spoločný spravodajca výborov ČNR, k návrhom zákonov úvedol, že k nim pristupovalo z hľadiska súľadu s ústavným zákonom o čs. federácii, rešpektujúc pritom ciele KSČ. V stanovisku sa zdôraznil cieľ KSČ „budovať silný socialistický štát založený na dôslednej aplikácii marxisticko-leninskej teórie národnostných vzťahov“. Návrh zákonov boli vraj v súľade s ústavným zákonom č. 143/1968 Zb., a preto predsedníctvo plne podporuje návrhy zákonov, v ktorých je vyjadrené upevňovanie socialistickeho štátu a uplatnenie vedúcej úlohy KSČ, racionálna del'ba funkcií a vymedzenie pôsobnosti

mezi orgány federácie a republík apod. In: *APS PČR*, f. Česká národní rada I. Volební období 1969–1971, inv. č. 51, kart. 24, 36. schůze předs. 17. 12. 1970, Zápis, s. 3/1-6 a příloha I. Porovnaj programové vyhlásenie českej vlády z 23. 1. 1969 v dokumente č. 23.

Predchádzajúcim bodom rokovania preds. ČNR bolo diskutabilné zrušenie zákona č. 128/1968 Zb. o Národnom fronte. Pozri GRONSKÝ, Ján: *Komentované dokumenty k ústavným dejinám Československa. Sv. III. 1960–1989*. Praha, Univerzita Karlova v nakl. Karolinum 2007, s. 298.

4 Návrhy zákonov a dôvodové správy k nim pozri SNA, f. Preds. SNR 1969–1988, zasadanie 3. 12. 1970, kr. 23, č. sp. 2484/1970 a ďalšie. Pozri aj dokumenty vlád k hodnoteniu čs. federácie zo 14. 10., 19. a 27. 11. 1969, ako aj dokumenty z 28. 1., 2. a 6. 10., 20. 11., 20. 12. 1970. Niektoré návrhy zákonov z roku 1968 publikované FELCMAN, Ondřej – VONDROVÁ, Jitka (eds.): *Vláda a prezident. Období normalizace (září 1968 – říjen 1969)*. Ediční řada..., Díl 8/2 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2010, s. 170-179.

1970, 20. december, Praha. – **Vystúpenie predsedu vlády ČSSR Lubomíra Štrougala vo Federálnom zhromaždení ČSSR, v ktorom odôvodnil návrhy vládných zákonov na úpravy česko-slovenskej federácie.**¹

Soudruhu presidente, soudružky a soudruzí poslanci. Dovolte mi, abych z pověření vlády Československé socialistické republiky předložil k vašemu posouzení soubor návrhů, které ve svém celku sledují upevnění čs. federace.²

Předložením těchto návrhů zákonů vláda v plném souladu s linií ústředního výboru KSČ plní svůj slib, že po určitém období budou zhodnoceny získané zkušenosti z fungování federace a navržena opatření, která umožní zlepšit působení jejího mechanismu tak, aby byla účinným a spolehlivým nástrojem dalšího politického a hospodářského rozvoje.³

Chtěl bych stručně objasnit politické aspekty navrhovaných změn, jejich smysl a cíle. Výstavba socialismu, politika industrializace a kolektivizace zemědělství vytvořila základní společenské, materiální a sociální předpoklady k růstu životní úrovně obou našich národů, jejich sebeuvědomění, k rozkvětu jejich národních kultur a vědy – k celkovému řešení národnostní otázky ve společném státě Čechů a Slováků. Nejnázorněji se tato politika projevila v celkovém rozvoji Slovenska.

[...]a

Tato zjednodušení ztěžovala zásadní řešení, zejména při rozvíjení politické a demokraticko-institucionální stránky vztahů mezi oběma našimi národy.

Předbíhání etap v rozvoji socialistické společnosti, jak zdůrazňuje „Poučení z krizového vývoje“, přijaté na prosincovém zasedání ÚV KSČ, se škodlivě odrazilo i v tomto směru.⁴

Zásady, z nichž československá federace vzešla a které určují i její fungování, plně odpovídají marxisticko-leninskému pojetí a praxi řešení národnostních vztahů v podmínkách naší země. Toto nové státoprávní uspořádání, k němuž dala podnět Komunistická strana Československa, naplňuje princip rovnoprávnosti Čechů a Slováků a stalo se významným politickým aktem, posilujícím naši socialistickou republiku i vztahy vzájemného soužití obou našich národů.

Existence federace se stala v krátké době neodmyslitelnou samozřejmostí a zakotvila ve vědomí našich občanů. S uspokojením je možno konstatovat, že i český národ tuto myšlenku přijal za svou a aktivně se podílel na jejím rozvíjení. Nesplnily se naděje těch, kteří prokovali, že tato myšlenka nenajde v českém prostředí příznivý ohlas. Je to svědectví její životaschopnosti a oprávněnosti.

Praxe bývá vždy spolehlivým směrníkem, ukazuje co z našich představ, teoretických postulatů a záměrů je životné a co nikoliv. Je také nejvhodnějším korektorem, vybírá a upřesňuje, potvrzuje či zamítá. Je tomu tak i v tomto případě.

Dva roky nejsou právě dlouhá doba pro prověrku účinnosti tohoto závažného rozhodnutí. A přece je možné říci dnes s jistotou, že federativní uspořádání sehrálo v uplynulém období úlohu vysoce pozitivní. To se potvrdilo již v období, kdy vstupovala do života. Již v této politicky velmi složité době měla nesporně kladný vliv na průběh procesu všestranné politické konsolidace. Znemožnila antisocialistickým, pravicovým silám učinit z národnostní otázky předmět spekulací a politikářských rejdů. Pomohla tedy vytvořit příznivé předpoklady pro odstranění některých ohnisek napětí ve vztazích mezi oběma našimi národy.⁵

[...]b

V tomto smyslu čs. federace čerpá jak z dřívějšího dějinného poučení, tak i z let nedávno minulých. Uplatnění jejich principů považujeme za objektivně nejspravedlivější a neúčinnější řešení. Pokládáme ji za velmi důležitou i z hlediska dalšího zdravého rozvoje naší společnosti.

Jestliže předstupují dnes jménem vlády před vás s návrhy na některé úpravy, činím tak s vědomím, že osvědčené principy federace zůstávají nezměněné. Již při jejich přijetí jsme si byli vědomi, že federativní uspořádání bude nutno aktivně dotvářet na základě praxe a zkušeností. Vláda vychází z toho, že zhodnocení získaných zkušeností a jejich citlivá aplikace do zákonných norem by měla zabezpečit, aby úpravy byly relativně stálé, aby nevyžadovaly v krátké době opět změny. Soudíme, že předložený soubor návrhů tomuto požadavku odpovídá a je s to obstát před novým hodnocením a změnami relativně delší období.

Hodnocením fungování federativního státoprávního uspořádání se mnohokrát zabývaly jak vrcholné stranické orgány, tak orgány státu - federální i české a slovenské republiky. Návrhy, které jsou předloženy, shrnují zkušenosti a závěry z těchto hodnocení.⁶

Především se ukázalo, že v poměrně krátkém období fungování federace se nepodařilo zcela překonat některé návyky staré praxe dřívějšího uspořádání výkonné moci a správy.

Další závěr spočívá v tom, že zejména ve vztazích federálních a národních orgánů existovala kompetenční nevyjasněnost, překrývání činností, nedostatečná koordinace a nezabezpečování některých činností státními orgány vůbec.⁷ To se nezbytně projevovalo v průtazích při řešení důležitých otázek, v uhybání od odpovědnosti a v jiných chybách. V jednotlivých případech docházelo i k přílišnému zdůrazňování národních, i když ne nepodstatných zájmů, které z hlediska potřeb celé naší společnosti byly přece jen dílčí.

Hlavním smyslem předložených návrhů je upevnit a prohloubit uplatňování všech funkcí socialistického státu.⁸ Vyplývá z nich jasná tendence upevnit postavení celého státního ústrojí, zdokonalit fungování mechanismu vzájemných vazeb jak mezi federálními orgány a orgány republik, tak mezi federálními orgány navzájem. Přitom bych chtěl zdůraznit, že otázku upevnění funkcí socialistického státu nechápeme jednostranně, ani jako záměr, směřující výhradně k rozšíření kompetencí federace na úkor působnosti národních orgánů, ani jako zdůrazňování výlučné působnosti orgánů České či Slovenské socialistické republiky.

Federativní uspořádání chápeme jako systém, který slouží k tomu, aby se v maximální míře uplatnily a sladily zájmy celospolečenské i zájmy obou národů.⁹ Jde o soustavu, v níž vymezení a vzájemné respektování pravomocí orgánů federace i orgánů republik brání izolovaným řešením problémů, umožňuje na vyšší úrovni vytvořit jednotu praktické činnosti všech orgánů státního ústrojí. K tomu směřuje řada ustanovení předkládaných návrhů, jimiž se zabezpečuje aktivní účast a vliv orgánů republik při tvorbě závažných rozhodnutí orgánů federálních. Takovýto systém, ve kterém se již při tvorbě rozhodnutí institucionálně zabezpečuje konfrontace věcně zdůvodněných alternativ a argumentů, vytváří předpoklady pro obsahovou správnost přijatého rozhodnutí a pro angažovanost všech zúčastněných orgánů při jejich provádění.

Praxe vlád ČSSR i obou republik při zajišťování úkolů rozvoje hospodářství i života společnosti ukázala nezbytnost daleko užší vzájemné součinnosti a spolupráce. Princip koordinace se proto promítá v celém souboru předložených návrhů jako důležitá pracovní metoda federálních orgánů, pro kterou je třeba vytvářet příznivé podmínky.

Při vymežování dělby práce, pravomocí i odpovědnosti jsme byli vedeni snahou sladit činnost všech orgánů federace i republik tak, aby byly důsledně respektovány a uplatňovány základní zájmy našeho lidu, aby tu v praxi došlo a docházelo k dialektickému spojová-

ní hlavních funkcí státu jako orgánu, prosazujícího vůli dělnické třídy s uplatňováním práv socialistických národů na národní svébytnost.

[...]c

Je proto důležité, aby v práci federálních a národních orgánů, zvláště v činnostech, které vyžadují spolupráci, převládal při řešení těchto otázek věcný zájem, věcná snaha vyřešit problémy v zájmu celé společnosti kvalitně a včas. Bohužel jsme často svědky – a těch případů pohříchu není málo – že pro různé kompetenční a věcné spory mezi zástupci federálních a národních orgánů dochází k neúnosným průtahům, ztrácíme čas, řešení problémů se ke škodě věci oddaluje.

Předložené návrhy, které dotvářejí systém a mechanismus úspěšného fungování federace, předpokládají právě takovýto věcný, racionální a odpovědný přístup. Bez toho se nelze dopracovat předpokládaných výsledků.

[...]d

Z předložených návrhů je dále zřejmé, že neusilujeme o neúčelnou centralizaci činností na úroveň orgánů federace. I v tomto směru jsme byli vedeni snahou maximálně sladit národní a věcná hlediska tak, aby ochrana a respektování celospolečenských zájmů nebyly „pouze“ záležitostmi federace, ale i republikových orgánů. A současně abychom společných cílů dosahovali co nejjednoduššími cestami a na základě využití všech předností, které poskytuje socialistický společenský řád.

Převaha navrhovaných změn je soustředěna především do oblasti řízení rozvoje národního hospodářství. Dvouleté zkušenosti v tomto směru názorně ukázaly, že bude účelné posílit integrující roli federace a ve shodě s tím i působnost federálních orgánů.¹⁰ Tato potřeba byla již konstatována na letošním lednovém zasedání ústředního výboru strany.¹¹ Vychází z toho, že se naše ekonomika může rozvíjet pouze jako jednotná, jednotně řízená. Jedině taková má možnost využít předností vnitrostátní dělby práce a usnadnit dosažení potřebných změn ve struktuře naší výroby. Neméně závažným důvodem jsou i potřeby mezinárodní socialistické integrace. Rozvojové záměry, s nimiž počítá příští pětiletka, vyžadují z jednoho místa racionálně koncipovat a k jejich úspěšnému vyřešení soustřeďovat síly celého našeho hospodářského potenciálu.

Posílení sjednocující úlohy federace navrhujeme zabezpečit jak cestou prohloubení plánovacích funkcí federálních orgánů, tak plnějším využíváním všech ostatních nástrojů ekonomiky, zvláště v oblasti finanční, cenové a mzdové politiky. Platí to především o jednotném národohospodářském plánu jako nezaměnitelném nástroji řízení hospodářství.¹² Návrh zákona o národohospodářském plánování vytváří potřebné předpoklady k účinnému propojení ústředního řízení s iniciativou národních orgánů, národních výborů, generálních ředitelství a zejména podniků a jejich pracovních kolektivů, a to jak v procesu tvorby, tak i realizace. Zvýrazňujeme zásadu závaznosti plánu a jeho věcného obsahu pro všechny stupně řízení, jeho kontrolu i sankce při porušení závazných direktiv.

Hlavní smysl navržených úprav v tomto směru spočívá v důsledném prosazení principu demokratického centralismu v plánování - v zabezpečení plné účasti nižších orgánů na tvorbě plánů a na druhé straně v tom, že plány nižších řídicích stupňů vycházejí z cílů a úkolů plánů federace.¹³

Návrhy pamatují i na nutnost těsnějšího sepětí státního plánu a rozpočtu tak, aby se federální rozpočet daleko aktivněji než dosud podílel na tvorbě a uskutečňování plánovaných záměrů. Návrh zákona předpokládá proti dnešnímu stavu daleko silnější rozpočet federace, a to jak v oblasti příjmů, tak i výdajů.

Opatření v tomto směru jsou motivována naléhavou potřebou přistoupit cílevědomě a plánovitě k rozvojovým záměrům v čs. ekonomice a pokračovat ve vyrovnávání rozdílů mezi jednotlivými republikami. Nově pojatý federální rozpočet umožní také daleko vyšší stabilitu finanční a rozpočtové politiky. Současně s těmito opatřeními navrhuje převést do přímého řízení federálními orgány některá nejvýznamnější odvětví. Jde o odvětví paliv a energetiky, kde je tato úprava zdůvodněna zejména vysokou investiční náročností, nerovnoměrností v rozložení domácích zdrojů a stále rostoucím dovozem ušlechtilých paliv a energie i potřebou přísně respektovat celostátní hlediska při jejich rozdělování. Do přímého řízení federálním ministerstvem doporučujeme převést i odvětví hutí a strojírenství, která v podstatné míře ovlivňují technickou úroveň celého národního hospodářství a kde potřeba aktivní účasti na mezinárodní socialistické dělbě práce je nejnaléhavější. Analogické řešení navrhuje na úseku dopravy, spojů a telekomunikací, kde již z jejich povahy objektivně vyplývá, že jde o celostátní systém.

Návrhy pamatují i na to, aby pro další úseky hospodářství, které mají spadat do péče národních orgánů, byl zajištěn potřebný vliv orgánů federace, zejména při prosazování optimální struktury, zajišťování potřeb zahraničního obchodu, při prosazování záměrů vyplývajících z mezinárodní dělby práce a z rozhodování o rozmístování klíčových investic.

Soudružky a soudruzi poslanci, jestliže budou předložené návrhy vámi schváleny – a o to vás z pověření federální vlády v plném souladu se stanovisky vlád České a Slovenské socialistické republiky žádám – bude nutné dát jim plný průchod v praxi.¹⁴ Jsme přesvědčeni, že najdeme nejen pochopení, ale i aktivní podporu všech, kteří se budou na jejich prosazování do života podílet. Je to v zájmu naší socialistické společnosti, v zájmu obou našich národů.

Pramen: Zpráva o společné schůzi Sněmovny lidu a Sněmovny národů. Federální shromáždění Československé socialistické republiky. I. volební období, 6. schůze, 20. a 21. prosince 1970, s. 14-21. – Tlač, 97 s. Tiež: www.psp.cz/eknih/1969fs/slsn/stenprot/006schuz/s006001.htm, část 1/32, s. 2-3, část 2/32, s. 1-3.

-
- a Odsek o zdeformovanom riešení vzťahov medzi Čechmi a Slovákmi v 50. rokoch.
 - b Odsek o teorii a praxi revolučného boja, v ktorom sú v dialektickej jednote národné, národnostné a triedne záujmy.
 - c 2 odseky o nedostatkoch pri rozhodovaní a zodpovednosti pri plnení úloh.
 - d 2 odseky o vyššej náročnosti úloh po decembrovom zasadaní ÚV KSC a o nevyhnutnosti racionalizačných opatrení.

- 1 Porovnaj dokumenty č. 12, 17 a 58, vystúpenie predsedu vlády ČSSR O. Černíka z 5. 12. 1968 a prvého tajomníka ÚV KSC G. Husáka z 22. 12. 1968, vystúpenia predsedu vlády L. Štrougala z 12. 3. 1969 a tiež dokumenty z 28. 1., 2. a 6. 10., 20. 11., 14. a 20. 12. 1970.
- 2 Dokumenty č. 1 až 5 o zámeroch uskutočnenia česko-slovenskej federácie zo 17., 21. a 26. 9. 1968.
- 3 Pozri programové vyhlásenia národných vlád z 23. a 24. 1. 1969, dokumenty k vzniku národných a federálnych orgánov z 11. 11., 5., 19., 21. a 28. 12. 1968, 8., 9., 29. a 30. 1. 1969.
- 4 Bližšie dokument č. 70 zo 7. 12. 1970.
- 5 Porovnaj obsah dokumentov č. 52-54 z 10. 10. a 12. 11. 1969.
- 6 Bližšie dokumenty č. 45, 48, 53, 55-56 z júla 1969, 14. 10., 19. a 27. 11. 1969.
- 7 K tzv. kompetenčnému zákonu dokument č. 35 z 24. 3. 1969.
- 8 K tzv. realizačnej smernici ÚV KSC dokument 41 zo 24. 6. 1969 a naň nadväzujúce dokumenty.
- 9 Pozri dokumenty z januára 1970 a z 20. 11. 1970.
- 10 O stave čs. federácie dokument č. 56 z 27. 11. 1969.

- 11 Dokument č. 62 z 28. 1. 1970.
- 12 Bližšie dokumenty z januára 1970 a dokument č. 77 o zákone o pôsobnosti feder. ministerstiev z 20. 12. 1970.
- 13 Dokumenty č. 62 a 69 z 28. 1. a 20. 11. 1970.
- 14 Dokumenty č. 78 a 80 z 22. a 28. 12. 1970.

1970, 20. december, Praha. – Vystúpenie podpredsedu vlády ČSSR Karola Laca, v ktorom odôvodnil vládny návrh ústavného zákona, ktorým sa mení a dopĺňa ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii (tlač č. 54), a spoločných správ výborov Snemovne ľudu (tlač 40/SE) a výborov Snemovne národov (tlač 37/SN), ako aj vládny návrh ústavného zákona o opatreniach v sústave federálnych ústredných orgánov, na čele ktorých stojí člen vlády ČSSR, a zákona o pôsobnosti federálnych ministerstiev.¹

Vážený súdruh prezident, vážené súdružky poslankyne, vážení súdruhovia poslanci! Zásadný prejav predsedu vlády ČSSR súdruha dr. Štrougala² veľmi uľahčuje všetkým členom vlády ČSSR odôvodňovanie jednotlivých návrhov zákonov, pochopiteľne aj celého súboru navrhovaných zákonov. Vzhľadom na to a v súvislosti s návrhom novely ústavného zákona č. 143/1968 Zb. o československej federácii, s návrhom ústavného zákona o opatreniach v sústave federálnych ústredných orgánov, na čele ktorých stojí člen vlády ČSSR, a s návrhom kompetenčného zákona treba ešte uviesť pre potrebu rokovania oboch snemovní Federálneho zhromaždenia v zmysle príslušných ustanovení, najmä rokovacieho poriadku Federálneho zhromaždenia, toto:

Vážené súdružky a súdruhovia. Federálne zhromaždenie má prerokovať a ústavne schváliť návrh súboru zákonov zameraných v rámci federatívneho systému na to, aby celý mechanizmus nášho štátoprávneho usporiadania a jeho fungovanie zodpovedali aktuálnym politickým a ekonomickým podmienkam, potrebám a cieľom.

Vstupujeme do obdobia, v ktorom sa všetky štátne orgány musia sústrediť na riešenie vecných problémov, na plnenie všetkých funkcií socialistického štátu s tým, že nároky na ich činnosť sú vysoké a že osobitný zreteľ si vyžaduje včasné, kvalitné, kvalifikované rozhodovanie, vytváranie podmienok pre realizáciu rozhodnutí a opatrení, kontrolu procesu realizácie i vyhodnocovanie výsledkov.

Do popredia spoločensko-politického záujmu v našich súčasných podmienkach vystupuje integrujúca úloha československej federácie, a to predovšetkým v ekonomike.³

Dvojročné skúsenosti s aplikáciou ústavného zákona č. 143/1968 Zb. o čs. federácii ukázali, ako konštatoval predseda vlády ČSSR, že sa naše federatívne usporiadanie osvedčilo^{4a} že tento systém štátoprávneho usporiadania, založený na marxisticko-leninskom učení o štáte a o riešení národnostnej otázky, vytvára pevný a trvalý základ spolunažívania našich dvoch bratských národov Čechov a Slovákov v spoločnom štáte.

Dvojročné skúsenosti z pôsobenia čs. federácie, ako aj aktuálne politické a ekonomické podmienky, potreby a ciele, vyžadujú zakotvenie jednak v existujúcich platných ústavných a právnych úpravách, jednak vo vytvorení nových úprav vrátane predovšetkým tých, ktoré ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o čs. federácii vyžadoval a vyžaduje.⁵

Navrhnutý súbor zákonov plní túto úlohu až na problematiku z oblasti tlače a informácií, ktorá vo svojej legislatívnej podobe príde na program ďalších zasadnutí Federálneho zhromaždenia prakticky v celom komplexe.

Prípravu návrhov zákonov,⁶ vypracovaných po všestranných úvahách a po hľadaní optimálnych úprav na základe politických smerníc vedúcich stranických a štátnych orgánov,⁷ podstatným spôsobom determinovala snaha vytvoriť dostatočný a vhodný organizačný, kompetenčný a inštitucionálny rámec so zodpovedajúcou, relatívne dlhšie trvajúcou stabilitou pre vecné, kvalifikované rozhodovanie, rámec, ktorý by charakterom ústavne a práv-

ne záväznej kvality dával nielen možnosť, ale priamo ponúkal a žiadal pozitívnu konkrétnu činnosť kompetentných a súčasne zodpovedných orgánov v zmysle a smere vymedzenej kompetencie a zodpovednosti: rámec, ktorý by zodpovedal metódam riadenia adekvátnym federatívnym usporiadaním, metódam federálneho riadiaceho centra i riadiacich centier republik;⁸ rámec, ktorý by dával záruku pôsobenia federácie na prospech a úžitok Československej socialistickej republiky. Českej socialistickej republiky i Slovenskej socialistickej republiky, na prospech a úžitok Čechov, Slovákov i ostatných národností, celého ľudu Československej socialistickej republiky: rámec, v ktorom by sa pod vedením KSČ zabezpečoval úspešný efektívny rozvoj našej spoločnej československej socialistickej vlasti.

Vláda ČSSR predkladá Federálnemu zhromaždeniu tento súhrn návrhov zákonov, týkajúcich sa čiastočných úprav v čs. federácii v presvedčení, že je v zhode s uvedenou snahou.⁹ Vláda ČSSR sa domnieva, že tento súbor ako súčasť nášho československého socialistického právneho poriadku bude v postavení aktívneho činiteľa pôsobiť pri rozvoji materiálnej základne, hmotnej i kultúrnej úrovne našej socialistickej spoločnosti.

Vláda ČSSR vychádza z toho, že tento súbor je dostatočne nosný a schopný, aby zadosťučinil predpokladaným a vyžadovaným obsahovým i formálnym náležitostiam ústavnej a právnej úpravy, majúcej taký politický význam, aký má právom ústavne zakotvenie základných spoločenských vzťahov v citlivej národnostnej problematike i v súhrne otázok spojených s fungovaním centrálnych štátnych orgánov, s ich miestom, právami a povinnosťami v celom štátnom systéme.

Vážené súdružky a súdruhovia, navrhovaný súbor zákonov vznikol v spolupráci všetkých zainteresovaných orgánov. Rovnakú intenzitu spolupráce predpokladá a vyžaduje na realizáciu na to, aby sa uplatnili možnosti, ktoré vytvára, to je – ako to vyplýva zo všeobecných zásad známych vám iste z dôvodových správ – jedna z jeho najvýznamnejších charakteristických črt.

[...]a

Uvádžam to hlavne preto, že navrhovaný súbor zákonov kládol vysoké nároky aj na posudzovanie a na celý proces prerokovania vo výboroch Federálneho zhromaždenia i v orgánoch Českej národnej rady a Slovenskej národnej rady.¹⁰ Chcem poďakovať všetkým výborom Federálneho zhromaždenia, ich funkcionárom i orgánom Českej národnej rady i Slovenskej národnej rady za starostlivé, seriózne prerokovanie, za pozornosť i prácu, ktorú vynaložili na posúdenie, a za návrhy na skvalitnenie predloženého súboru návrhov zákonov.

O realizáciu tohto súboru zákonov sa budú pochopiteľne starať vládne a nariaďovacie orgány, bolo by však iste užitočné a potrebné, keby aj Federálne zhromaždenie a jeho orgány – tak ako to zodpovedá poslaniu Federálneho zhromaždenia ako najvyššieho zastupiteľského a zákonodarného orgánu všeobecne – mali na zreteľ špeciálne vec realizácie tohto súboru zákonov. Hovorí pre to jednoznačne politický a právny význam tohto súboru.

Vážené súdružky poslankyne, vážení súdruhovia poslanci, v rámci navrhovaných zákonov majú k sebe obzvlášť blízko návrh novely ústavného zákona č. 143/1968 Zb., návrh ústavného zákona o opatreniach v sústave federálnych ústredných orgánov, na čele ktorých stojí člen vlády ČSSR, nahradzujúceho ústavný zákon č. 171/1968 Zb. o zriadení federálnych ministerstiev a federálnych výborov a návrh zákona o pôsobnosti federálnych ministerstiev – kompetenčný zákon.¹¹

Dovoľte mi, prosím, niekoľko slov k týmto trom návrhom zákonov.

Prvý z nich obsahuje doplnky, úpravy a spresnenie ústavného usporiadania čs. federácie, ktoré treba chápať a vykladať v logickom kontexte so všetkými našimi ústavnými zákonmi vrátane platných ustanovení Ústavy ČSSR z roku 1960. Zásadný význam má skutočnosť, že ústavný zákon č. 143/1968 Zb. spolu s platnými ustanoveniami Ústavy z roku 1960 ústavne zakotvujú a zabezpečujú vedúcu úlohu KSČ, socialistické princípy hospodárstva, zásadu demokratického centralizmu, jednotu politického systému čs. federácie, založenú na socialistickom spoločenskom zriadení a ďalšie princípy socialistických vzťahov a socialistického štátneho systému.¹²

Československá federácia dostáva novelou ústavného zákona č. 143/1968 Zb. účinné nástroje, aby mohla vytvárať a uplatňovať koncepciu rozvoja spoločnosti, čo je významnou črtou demokratického centralizmu v podmienkach nášho usporiadania. Ideovým východiskom navrhovaných úprav orientovaných na posilnenie integrujúcej úlohy federácie, predovšetkým v ekonomike, je nový článok 4 ústavného zákona 143/1968 Zb.: ústavný prejav skutočností, že hospodárstvo Československej socialistickej republiky je jednotné.

Podstatná časť nových ustanovení sa dotýka 2. hlavy ústavného zákona č. 143/1968 Zb. Taxatívny výpočet oblastí v spoločnej pôsobnosti federácie a republík sa rozširuje hlavne o oblasť kontroly. Vychádza sa pritom zo skutočnosti, že bez potrebných kontrolných inštitúcií sa nemôžu obísť pri svojej riadiacej činnosti ani orgány federácie, ani orgány republík.

Úpravy článkov 10.–24. ústavného zákona č. 143/1968 Zb. sa dajú zhrnúť do konštatovania, že sa upevňuje predovšetkým koncepcia plánujúca úloha federácie a jej orgánov pri plnom využití všetkých nástrojov riadenia ekonomiky, s ktorými československé federatívne usporiadanie od počiatku počítá. To je prvý, hlavný spôsob upevnenia integrujúcej funkcie federácie v oblasti ekonomiky.

Navrhuje sa preradiť niektoré odvetvia československej ekonomiky do priameho riadenia federácie. Sú vám, vážené súdružky a súdruhovia, známe. Presun na federáciu vyplýva zo vzťahu k hospodárskej a technickej politike Československej socialistickej republiky v rámci Československej socialistickej republiky i v medzinárodnej socialistickej spolupráci a deľbe práce. To je druhý spôsob posilnenia integrujúcej funkcie federácie v oblasti ekonomiky.

Ďalšia skupina úprav, ktorú prináša predkladaný návrh novely ústavného zákona o československej federácii, vyjadruje skutočnosť, že v práci vlády Československej socialistickej republiky i vlád oboch republík vystupuje do popredia ich koordinačná funkcia. V navrhovaných nových alebo kodifikovaných ustanoveniach sa vytvárajú dostatočné i vhodné možnosti a predpoklady pre zabezpečenie koordinačného pôsobenia pri uplatňovaní záujmov republík v politike a činnosti federácie i pri zabezpečovaní dôležitých záujmov Československej socialistickej republiky v politike a činnosti republík. Dovoľte mi, prosím, uviesť v tejto súvislosti najmä článok 76 ods. 2 ústavného zákona č. 143/1968 Zb.

Svoj význam majú ustanovenia vytvárajúce ústavný základ pre činnosť predsedníctiev vlád Československej socialistickej republiky, Českej socialistickej republiky a Slovenskej socialistickej republiky, pričom konštrukcia predsedníctiev vlád nie je taká, že by pri nich mohlo ísť o orgány s charakterom nejakej novej vlády. Predsedníctva vlád sú orgány vlád, vlády majú plnú možnosť kontrolovať riešenia prijaté predsedníctvami, prípadne o nich meritórne rokovať. Politická a ústavná zodpovednosť vlád voči príslušným zastupiteľským zborom zostáva nedotknutá.

Oprávnenie federálnej vlády sísť alebo zrušiť rozhodnutia vlády republiky nie je prejavom nedôvery voči národným orgánom, ale opatrením - aj keď krajným - korigovať

prax, aby sa nenarušil výkon spoločnej jednotnej štátnej politiky. Pretože ide o dôsledky záväznosti právneho aktu, vydaného spôsobom ustanoveným zákonom a orgánom v rámci jeho kompetencie, nemôže byť ani reč o nejakom narušení kompetencie, o preberaní zodpovednosti vlád republík, o zásahu do princípov federatívneho usporiadania vôbec apod.

Predloženým návrhom ústavného zákona o čs. federácii sa ruší inštitúcia federálnych výborov a funkcia štátnych tajomníkov. Je to očakávané opatrenie, ktorému sa už prispôbuje aj existujúca situácia v centrálnych orgánoch federálnej štátnej správy. Spolupráca, ktorá bola motívom vzniku uvedených inštitúcií, má sa pre budúcnosť uplatniť priamymi stykmi federálnych a republikových orgánov.

Nakoniec predloženým návrhom novely ústavného zákona sa okrem iného upravuje poňatie štátneho občianstva tak, aby základom, z ktorého sa vyvodzuje štátne občianstvo, bolo štátne občianstvo československé. Touto navrhovanou úpravou sa dáva výraz významu československej štátnosti.

Vážené súdružky a súdruhovia, ďalším návrhom, ktorý vláda predkladá Federálnemu zhromaždeniu, je návrh ústavného zákona o opatreniach v sústave federálnych ústredných orgánov, na čele ktorých stojí člen vlády Československej socialistickej republiky.¹³ Tento návrh upravuje otázky inštitucionálneho usporiadania federálnych ústredných orgánov štátnej správy v súlade s obsahovou náplňou novely ústavného zákona č. 143/1968 Zb.

Pritom sa vychádza zo záverov januárového pléna Ústredného výboru Komunistickej strany Československa pri hodnotení skúseností z pôsobenia federálnych výborov, ktoré došlo k záveru, že povaha úloh, pred ktorými stoja federálne ústredné orgány štátnej správy, odôvodňuje zrušenie federálnych výborov a ich nahradenie ministerstvami, t. j. ústrednými orgánmi štátnej správy monokratického typu. Predložený návrh ústavného zákona predpokladá zrušenie federálneho Ministerstva plánovania. Navrhuje sa zriadiť Štátnu plánovaciu komisiu; jej zloženie má inštitucionálne zabezpečiť spoluprácu plánovacích orgánov federácie a republík pri príprave a zabezpečovaní národohospodárskych plánov.

V súlade s intenciami navrhovanej novely ústavného zákona o československej federácii, pokiaľ ide o zabezpečenie výkonu kontroly, navrhuje sa zriadiť ako ústredný orgán štátnej správy pre túto oblasť Výbor ľudovej kontroly Československej socialistickej republiky. Osobitné postavenie má mať navrhovaný Federálny cenový úrad. Cenová agenda má odlišný charakter od činnosti iných federálnych ministerstiev, pričom však význam cenovej politiky v našom hospodárskom živote hovorí pre to, aby na čele Federálneho cenového úradu bol člen vlády Československej socialistickej republiky.

Tretím zo zákonov, ktorý si vám dovoľujem odporúčať, vážené súdružky a vážení súdruhovia, je návrh kompetenčného zákona.¹⁴ Tento návrh tvorí jeden z najdôležitejších právnych predpokladov plného rozvinutia činnosti federálnych ústredných orgánov štátnej správy, na čele ktorých stojí člen vlády.

Kompetenčný zákon vychádza zo skúseností fungovania štátnej správy i z požiadaviek praxe v podmienkach československej federácie. Mnohotvárnosť činností socialistického štátu má svoje vážne požiadavky na pokiaľ možno presné vymedzenie obsahu a druhu administratívnych činností z hľadiska kompetenčných vzťahov.

Zmyslom návrhu kompetenčného zákona je predovšetkým:

- vymedziť s maximálnou možnou presnosťou pôsobnosť ústredných federálnych orgánov, a to horizontálne, t. j. na úrovni federálnych orgánov, ale aj vertikálne vo vzťahoch k partnerským orgánom republík;

- špecifikovať úlohy všetkých ministerstiev tak, aby sa vyjadrila ich koncepcná a normotvorná činnosť, ale aj ich koordinačná úloha.

Koncepcia, ktorú sme zvolili pre návrh kompetenčného zákona, sa zakladá na rozdelení úloh federálnych ministerstiev na všeobecné úlohy spoločné všetkým federálnym ministerstvám a na špeciálne úlohy v jednotlivých rezortoch. Pri presnejšom vymedzení pôsobnosti federálnych orgánov a orgánov republík v oblasti štátnej správy sa v úvodnej časti vytyčujú hlavné zásady kooperácie týchto orgánov. Sú závažnými pravidlami ako spájať úsilie federálnych orgánov a orgánov republík pri uskutočňovaní spoločného úsilia a spoločných cieľov v socialistickej spoločnosti.

Návrh kompetenčného zákona určuje pôsobnosť federálnych ministerstiev konkrétne, rešpektuje ustanovenia ústavného zákona o československej federácii, návrhov novely i platné ustanovenia Ústavy z roku 1960. V tejto snahe dopĺňa i niektoré medzery vyskytujúce sa v našom právnom poriadku, najmä pokiaľ ide o jednoznačné vymedzenie pôsobnosti vydávať všeobecne záväzné právne normy.

Vážené súdružky, vážení súdruhovia, vláda Československej socialistickej republiky predkladá návrh novely ústavného zákona č. 143/1968 Zb., návrh ústavného zákona o opatreniach v sústave federálnych ústredných orgánov, na čele ktorých stojí člen vlády, a návrh zákona o pôsobnosti federálnych ministerstiev, predpokladajúc, že tieto návrhy, ako aj celý súbor navrhovaných zákonov vytvárajú ústavné a právne podmienky a možnosti pre potrebné sústredenie síl a pre orientáciu činnosti všetkých štátnych orgánov na plnenie funkcií socialistickeho štátu i na riešenie vecných problémov a prispievajú k tomu, aby sa upevnili vzťahy úzkej spolupráce medzi federálnymi orgánmi a orgánmi republík a aby sa vžili také metódy práce federálnych orgánov, ktoré zodpovedajú federatívnemu usporiadaniu.

Vážené súdružky a súdruhovia, prosím vás, aby ste navrhovaným zákonom dali svoj súhlas a ústavne ich sankcionovali.¹⁵

Prameň: *Zpráva o společné schůzi Sněmovny lidu a Sněmovny národů. Federální shromáždění Československé socialistické republiky. I. volební období, 6. schůze, 20. a 21. prosince 1970, s. 21–29. – Tlač, 97 s. Tiež: www.psp.cz/eknih/1969fs/slsn/stenprot/, část 2/32, s. 3, část 3/32, s. 1-3, část 4/32, s. 1.*

a Odsek o zložitej príprave návrhov jednotlivých zákonov po odbornopolitickej stránke.

- 1 Vystúpenie podpredsedu vlády a predsedu Legislatívnej rady vlády ČSSR priebežne kontrontuj s dokumentmi zo 17., 21. a 26. 9. 1968. Podrobne tiež porovnaj s dokumentmi z 21. 1. (práve K. Laco), 28. 1. 1970 v porovnaní s dokumentom komisie federálnej vlády, na čele ktorej stál znovu K. Laco, z 27. 11. 1969 o hodnotení česko-slovenskej federácie. Pozri postoje K. Laca k návrhom ústavného zákona o česko-slovenskej federácii z 26. 9. a 17. 10. 1968. In: ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968. Federalizácia československého štátu 1968-1970*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970. Díl 5/1sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1996, s. 276-300, 302-327. Porovnaj ŠÚTOVEC, Milan: *Semióza ako politikum alebo „Pomlčková vojna“*. Bratislava, Kalligram 1999, s. 114-119.
- 2 Dokument č. 75 z 20. 12. 1970.
- 3 Bližšie dokument č. 56 z 27. 11. 1969 k hodnoteniu čs. federácie a dokument č. 62 z 28. 1. 1970 o politickej línii KSČ ohľadom potrebných úprav v čs. federácii.
- 4 Dokumenty č. 45, 47, 53, 55 a 56 o stave čs. federácie z júla 1969, zo 14. 10., 19. a 27. 11. 1969, ako aj dokumenty č. 58-62 z januára 1970.
- 5 Dokumenty č. 66-69 z 2. 10., 20. 11., 7. a 14. 12. 1970.
- 6 Dokument č. 68 zo 6. 10. 1970 o harmonograme prác na úprave česko-slovenskej federácie.
- 7 Bližšie dokumenty č. 62 a 70 z 28. 1. a 7. 12. 1970.

- 8 Pozri vystúpenia predsedov vlády ČSSR a NZ ČSSR O. Černíka a J. Smrkovského z 5. 12. 1968, prvého tajomníka ÚV KSS a podpredsedu vlády G. Husáka z 22. 12. 1968, dokumenty o vystúpeniach ďalších činiteľov z 12. 3. 1969, ako aj programové vyhlásenia národných vlád z 23. a 24. 1. 1969.
- 9 Porovnaj dokumenty č. 68 až 71 zo 6. 10., 20. 11., 7. a 14. 12. 1970.
- 10 Všetmi si dokumenty z decembra 1968 a januára 1969 k vzniku národných a federálnych orgánov a dokumenty z januára 1970, ako aj dokumenty z 2. 10., 20. 11., 7. a 14. 12. 1970.
- 11 Ako pozn. 1.
- 12 Porovnaj dokument č. 77 o ústavnom zákone č. 125/1970 Zb. z 20. 12. 1970 s dokumentmi č. 1, 3 až 5 zo 17., 21. a 26. 9. 1968 a vyjadreniami G. Husáka 22. 12. 1968.
- 13 Porovnaj dok. 14 až 16 z 19. a 21. 12. 1968 s dok. 85 o ústavnom zákone č. 126/1970 Zb. z 20. 12. 1970.
- 14 Postupne porovnaj dokument č. 35 o návrhu tzv. kompetenčného zákona z 24. 3. 1969 so zákonom č. 133/1970 Zb. o pôsobnosti federálnych ministerstiev z 20. 12. 1970 v dokumente č. 77.
- 15 Všetci poslanci SL a obe národné časti SN jednoducho prijali návrhy zákonov, bez toho, aby sa niekto zdržal hlasovania alebo bol proti návrhom. Pozri: *Zpráva...*, s. 44 – 45, tiež časť 6/32 stenografickej správy na www.psp.cz

1970, 20. december, Praha. – **Správa společného spravodajcu výborov Snemovne ľudu FZ Viktora Knappa k vládnemu návrhu novelizácie ústavného zákona o česko-slovenskej federácii.**¹

Vážený soudruhu presidente Československé socialistické republiky, soudružky poslankyňe, soudruzí poslanci, vážení hosté!

Projednáваме-li dnes, 2 roky poté,² co vstoupil v účinnost ústavní zákon č. 143/68 Sb. o čs. federaci, osnovu ústavního zákona, jímž se ústavní zákon o čs. federaci doplňuje a mění, je přirozené, že se pozornost obrací nejen k navrhovaným doplňkům a změnám, ale zároveň a v první řadě i k fungování československé federace samé. Tímto směrem a v tomto duchu se neslo i jednání výborů Sněmovny lidu o osnově novely ústavního zákona o čs. federaci.

Výbory se zabývaly otázkami fungování čs. federace u vědomí toho, že marxisticko-leninské pojetí federace, které odlišuje federaci socialistickou od federací v kapitalistických státech, má své neměnné základní kameny, jimiž jsou sebeurčení národů, proletářský internacionalismus a demokratický centralismus (V. I. Lenin mnohokrát zdůraznil nezbytnost demokratického centralismu v soc. federaci), a že celá federace tvoří politickou jednotu, v níž se nedílně uplatňuje vedoucí úloha komunistické strany.

Z těchto zorných úhlů byla ve výborech hodnocena dosavadní dvouletá historie čs. federace i potřeba doplnění a změn zákona, jímž byla zřízena.

Je dobře známo, řekl to zde již předseda vlády s. Štrougal, a je to jeden ze základních poznatků marxismu-leninismu, že konečným ověřením pravdivosti lidského poznání i správnosti lidského rozhodování je společenská praxe, která rozptyluje pochybnosti, vyvrací omyly a dává za pravdu tomu, co je správné a schopné života.³

Dvě léta, která uplynula od doby, kdy vstoupila v život čs. federace, není doba příliš dlouhá; i jednání ve výborech však ukázalo, že zkušenosti za tu dobu nashromážděné stačí k tomu, aby bylo posouzeno, zda se čs. federace jako státoprávní řešení vztahu českého a slovenského národa ve společném státě osvědčila.⁴ Zkušenosti, o které se opírá takovéto hodnocení, mají mnoho zdrojů a mnoho aspektů; vždyť přece se federalizace Československé socialistické republiky prakticky dotkla všech stránek našeho veřejného života. Rozsáhlou měrou se dotkla i vnitřní struktury nejvyššího zastupitelského sboru republiky, jímž se stalo Federální shromáždění,⁵ vyvolala řadu nových prvků i problémů v jeho vztahu k ostatním státním orgánům federálním i národním a působila přirozeně i na formy a na náplň práce poslanců. V této věci se tedy poslanci Federálního shromáždění nemuseli spoléhat toliko na zprávy jim předkládané, ale mohli čerpat (a také tak v rozpravě činili) z nejvlastnějších zkušeností dvou let politické práce ve Federálním shromáždění samém i ve svých volebních obvodech. Jako společný zpravodaj výborů Sněmovny lidu mohu prohlásit, a s radostí plním tento úkol, že zkušenosti poslanců plně podporují stanovisko ÚV KSČ z nedávných dnů a jsou ve shodě se zkušenostmi vlády, jak jsou uvedeny v důvodové zprávě a jak zde byly vyloženy předsedou vlády s. Štrougalem i místopředsedou vlády s. Lacom.⁶

[...]a

Vládní návrh ústavního zákona, který projednáваме, odpovídá podle názoru výborů těmto zkušenostem a politicky uvážlivým řešením jim dává právní výraz. Vzhledem k této principiální shodě stanoviska výborů se stanoviskem vlády nevzešlo z projednávání osnovy novely ústavního zákona o čs. federaci ve výborech Sněmovny lidu nic, co by vyžadovalo komentovat zprávu vlády nebo k ní něco dodávat. Ani návrhy drobných úprav, které výbory navr-

hují, také zajisté nevyžadují zdůvodnění podrobnějšího, než vyplývá ze společné písemné zprávy výborů, kterou máte v rukách.

Dovolu mi proto jen stručně shrnout stanoviska výborů k otázce projednávané osnovy ústavního zákona, kterým se doplňuje a mění ústavní zákon č. 143/68 Sb. o čs. federaci.⁷ Přes živou a rušnou diskusi byla ve výborech i u jednotlivých jejích členů naprostá shoda v tom, že přijetí osnovy ústavního zákona, kterou projednáваме, přispěje k pozitivnímu rozvoji čs. federace, ke zdokonalení její funkce a že dílčí úpravy její vnitřní struktury, vyplývající z dosavadních zkušeností, které novela přináší, se nesou ve směru dalšího upevnění a vzájemného sladění politických základů soc. federace, jimiž jsou, jak bylo řečeno na začátku této zprávy, sebeurčení národů, proletářský internacionalismus a demokratický centralismus,⁸ který spolu s vedoucí úlohou komunistické strany, uplatňující se nedílně v celém státě a ve veškerém společenském životě, vytváří z federace politickou jednotu opřenou o společenství třídních zájmů. Stojí konečně za zmínku i to, že některé z navržených úprav při plném zachování rovnoprávnosti a státoprávní svébytnosti obou národů vnitřní ústrojí československé federace nejen v leccems zjednodušují, ale i zhospodárňují jeho chod.

Z těchto všech důvodů navrhuji jménem výborů Sněmovny lidu, aby ústavní zákon, kterým se mění a doplňuje ústavní zákon č. 143/1968 Sb. o československé federaci, byl přijat ve znění vládou navrženém s drobnými úpravami navrženými ve společné zprávě výborů.

Prameň: Zpráva o společné schůzi Sněmovny lidu a Sněmovny národů. Federální shromáždění Československé socialistické republiky. I. volební období, 6. schůze, 20. a 21. prosince 1970, s. 29 - 32. – Tlač, 97 s. Tiež: www.psp.cz/eknih/1969fs/slsn/stenprot/006schuz/s006001.htm, část 4/32, s. 1–2.

a 2 odseky o zhodnom rokovani výborov s výsledkami zasadania ÚV KSČ a stanoviskom vlády o jednote ekonomiky.

- 1 Porovnaj dokumenty zo 17., 21., 26. 9., 1. 10. 1968 s dokumentmi z 20. 12. 1970, ako aj o problémoch legislatívy z 3. 12. 1968, 21. 3., 13. a 18. 8. 1969. Porovnaj vystúpenie V. Knappa 27. 10. 1968. Bližšie ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968. Federalizácia československého štátu 1968-1970*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970. Díl 5/1sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1996, s. 341-343.
- 2 Bližšie dokumenty č. 14, 15, 18, 20 a 21 o vzniku štátnych orgánov z decembra 1968 a z januára 1969.
- 3 Pozri vystúpenie predsedu vlády ČSSR L. Štrougala 20. 12. 1970 v dokumente č. 72.
- 4 O hodnotení čs. federácie dokumenty č. 45, 48, 53, 55 a 56 z júla 1969 a zo 14. 10., 19. a 27. 11. 1969.
- 5 O problematike FZ ČSSR dokumenty z 5. 12. 1968, 29. a 30. 1., 23. 4., 24. 6. 1969, 9. 3. 1970.
- 6 Dokumenty č. 72 a 73 k vystúpeniu predsedu a podpredsedu vlády ČSSR L. Štrougala a K. Laca z 20. 12. 1970 v kontexte s dokumentom č. 69 z 20. 11. 1970. Samotný V. Knapp, jeden z popredných ústavných realizátorov ústavného zákona č. 143/1968 Zb., uviedol, že si vtedy dosť nerozumel s G. Husákom a K. Lacom. In: KNAPP, Viktor: *Proměny času: Vzpomínky nestora české právní vědy*. Praha, Prospektum 1998, s. 124-126.
- 7 Bližšie dokumenty č. 66-69, 71-77 z 2. a 6. 10., 20. 11., 14. a 20. 12. 1970.
- 8 K tomu dokumenty č. 41 a 70 zo 24. 6. 1969 a 7. 12. 1970.

1970, 20. december, Praha. – Ústavný zákon č. 125/1970 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii.¹

Federálne zhromaždenie Československej socialistickej republiky sa uznieslo na tomto ústavnom zákone:²

Čl. I

Ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii sa mení a dopĺňa takto:

1. Čl. 4 znie:

- (1) Hospodárstvo Československej socialistickej republiky je jednotné a rozvíja sa na základe socialistickej hospodárskej sústavy.
- (2) Český a slovenský národ spájajú v československej federácii svoje úsilie v záujme intenzívneho rozvoja socialistickeho hospodárstva. Československá socialistická republika, Česká socialistická republika a Slovenská socialistická republika hospodária s vytvoreným spoločenským produktom v súlade s národohospodárskymi plánmi Československej socialistickej republiky. Hospodárstvo v Československej socialistickej republike sa rozvíja vo vzájomnej spolupráci a za pomoci oboch národov a všetkých národností Československej socialistickej republiky.
- (3) V jednotnom plánovanom hospodárstve Československej socialistickej republiky sa uplatňujú jednotná úprava socialistickeho spoločenského vlastníctva, jedna mena, jednotná hospodárska politika, jednotná sústava riadenia a jednotná politika zamestnanosti a rozmiestňovania pracovných síl.
- (4) Orgány Československej socialistickej republiky zabezpečujú spoločné potreby a záujmy českého a slovenského národa i všetkých národností; riadia orgány a organizácie v odvetviach spravovaných v jej pôsobnosti. Orgány Československej socialistickej republiky vykonávajú pôsobnosť vo veciach správy národného majetku v odvetviach, ktoré riadia. Úlohou orgánov Československej socialistickej republiky je predovšetkým plánovite zabezpečovať optimálne zameranie hospodárskeho rozvoja, rozvíjať hospodárske styky so zahraničím a vytvárať jednotné podmienky pre pôsobenie sústavy plánovitého riadenia; na ten účel ovplyvňovať vzťahy vznikajúce pri rozdeľovaní spoločenského produktu a národného dôchodku a podporovať pokrokové formy integrácie socialistickej organizácií. Významnou úlohou Československej socialistickej republiky je vyrovnávanie hospodárskych a sociálnych rozdielov medzi Českou socialistickou republikou a Slovenskou socialistickou republikou, najmä vytváraním rovnakých podmienok a možností pre tvorbu a užitie národného dôchodku.
- (5) Orgány Českej socialistickej republiky a Slovenskej socialistickej republiky riadia orgány a organizácie, ktoré pracujú v odvetviach spravovaných v pôsobnosti týchto republík; pokiaľ činnosť týchto orgánov a organizácií zasahuje do druhej republiky, robia tak koordinovane s jej orgánmi. Orgány Českej socialistickej republiky a Slovenskej socialistickej republiky vykonávajú pôsobnosť vo veciach správy národného majetku v odvetviach, ktoré riadia.³

2. Čl. 5 znie:

- „(1) Československé štátne občianstvo je jednotné.
- (2) Každý československý štátny občan má na celom území Československej socialistickej republiky rovnaké práva a rovnaké povinnosti.

- (3) Každý československý štátny občan je zároveň občanom Českej socialistickej republiky alebo Slovenskej socialistickej republiky.
- (4) Nadobúdanie a stratu československého štátneho občianstva upravuje zákon Federálneho zhromaždenia.“
3. Čl. 7 ods. 1 písm. b) znie:
 - „b) obrana Československej socialistickej republiky.“
 - a ďalej sa čl. 7 ods. 1 dopĺňa ustanovením písm. c), ktoré znie:
 - „c) mena,“;
 - doterajšie ustanovenia písm. c) až e) sa označujú ako ustanovenia písm. d) až f).
4. V čl. 8 ods. 1 sa
 - v ustanovení písm. c) nahrádzajú slová „emisná činnosť“ slovom „bankovníctvo“, ustanovenie písm. i) sa dopĺňa v závere slovami „a investičná činnosť“, ustanovenie písm. l) sa dopĺňa v závere slovami „a hospodárska arbitráž“, ustanovenie písm. m) sa dopĺňa v závere slovami „a štátne skúšobníctvo“ a odsek 1 sa dopĺňa ustanovením písm. p), ktoré znie: „p) kontrola“.
 5. Čl. 10 ods. 2 až 6 znie:
 - „(2) Zásady národohospodárskeho plánovania ako jednotne organizovaného procesu tvorby a zabezpečovania národohospodárskych plánov a kontroly ich plnenia, ako aj vymedzenie ich sústavy, funkcií a vzťahov upravujú zákony Federálneho zhromaždenia; zákony Federálneho zhromaždenia upravujú aj vzťahy orgánov a organizácií pri tejto činnosti a sankcie pri neplnení povinností.
 - (3) Štátne plány rozvoja národného hospodárstva a ostatné národohospodárske plány sú záväzným základom riadiacej a hospodárskej činnosti.⁴
 - (4) Štátne plány rozvoja národného hospodárstva sú
 - a) štátny plán rozvoja národného hospodárstva Československej socialistickej republiky;
 - b) štátne plány rozvoja národného hospodárstva Českej socialistickej republiky a Slovenskej socialistickej republiky.
 - (5) Strednodobé štátne plány rozvoja národného hospodárstva sa vyhlasujú zákonom. Zákon o štátnom pláne rozvoja národného hospodárstva Československej socialistickej republiky prijíma Federálne zhromaždenie; v súlade s ním potom prijímajú zákon o štátnom pláne rozvoja národného hospodárstva Českej socialistickej republiky a Slovenskej socialistickej republiky národné rady.
 - (6) Návrhy štátnych plánov rozvoja národného hospodárstva Československej socialistickej republiky a štátnych plánov rozvoja národného hospodárstva Českej socialistickej republiky a Slovenskej socialistickej republiky zostavujú súbežne a vo vzájomnej spolupráci federálne plánovacie orgány a plánovacie orgány republík podľa smerníc svojich vlád.“
 6. Čl. 11 ods. 3 znie:
 - „(3) Príjmy štátneho rozpočtu federácie tvoria taxatívne určené dane a odvody, podiely na nich a ďalšie príjmy ustanovené zákonom Federálneho zhromaždenia, ďalej príjmy z činnosti federálnych orgánov a im podriadených organizácií“, v odseku 4 písm. a) sa slová „na národnú obranu“ nahrádzajú slovami „na obranu Československej socialistickej republiky“ a v odseku 7 sa za slovo „dotačné“ vkladajú slová „a odpisové“.

7. Čl. 12 ods. 2 znie:
 „(2) Zákony Federálneho zhromaždenia upravujú podnikové dane a odvody, daň z obratu, dôchodkovú daň, poľnohospodársku daň, daň zo mzdy, daň z umeleckej a literárnej činnosti, daň z motorových vozidiel (cestnú daň), daň z príjmov obyvateľstva, zdanenie (odvody) peňažných ústavov a poisťovní. Zákony Federálneho zhromaždenia upravujú aj poplatky, ktoré majú podľa svojej povahy výlučne alebo prevažne vzťah k zahraničiu alebo súvisia s výkonom pôsobnosti orgánov federácie.“
8. V čl. 12 sa vypúšťa odsek 3; doterajšie odseky 4 a 5 sa označujú ako odseky 3 a 4; odsek 4 sa v závere dopĺňa touto vetou:
 „Zákon Federálneho zhromaždenia môže zveriť rozhodovanie o výnimkách a úľavách orgánom federácie, ak ide o dane a poplatky podľa odseku 2 platené organizáciami priamo riadenými orgánmi federácie alebo ak ide o poplatky podľa odseku 2 vyberané orgánmi federácie.“
9. V čl. 13 ods. 2 sa vypúšťa slovo „úprava“.
10. Čl. 14 znie:
 „(1) V oblasti bankovníctva do pôsobnosti Československej socialistickej republiky patrí:
 a) ustanoviť koncepciu devízovej a úverovej politiky a určovať nástroje na jej uskutočňovanie,
 b) určovať rozsah devízových rezerv a ustanoviť spôsob ich správy.
 (2) Postavenie, povinnosti a zodpovednosť Štátnej banky československej, ako aj spôsob jej správy a jej vzťah k orgánom republík ustanovuje zákon Federálneho zhromaždenia. Zákonom Federálneho zhromaždenia sa ustanovuje aj postavenie a právne pomery ostatných bánk.“
11. V čl. 15 sa v ustanovení písm. b) vypúšťajú slová „ktoré majú základný význam pre jednotný trh“; ďalej sa vypúšťa ustanovenie písm. c).
12. V čl. 16 sa ustanovenie písm. a) dopĺňa v závere slovami „a riadiť jej realizovanie“, ustanovenie písm. d) znie:
 „d) organizovať a riadiť zahraničnoobchodnú činnosť“,
 v ustanovení písm. e) sa vypúšťajú slová „s výnimkou dodatkových nástrojov“.
13. V čl. 17 sa vypúšťajú v ustanovení písm. a) slová „najmä na základe technicko-ekonomických koncepcií republík v odvetviach a odboroch s vysokou integračnou funkciou v československej ekonomike“ a ustanovenie písm. b) znie:
 „b) vytvárať podmienky pre zapojenie priemyslu riadeného federáciou i republikami do medzinárodnej priemyselnej kooperácie, špecializácie a výskumu.“
14. Čl. 17 sa dopĺňa ustanovením písm. d), ktoré znie:
 „d) zriaďovať a riadiť organizácie palív, energetiky, hutníctva a strojárstva a organizácie zaoberajúce sa ťažbou a spracovaním rúd, magnezitu a rádioaktívnych surovín a vykonávať v rozsahu ustanovenom zákonmi Federálneho zhromaždenia v týchto odvetviach štátnu správu.“⁵
15. Čl. 18 písm. c) znie:
 „c) jednotná právna úprava vo veciach veterinárnej a rastlinolekárskej starostlivosti, ochrany poľnohospodárskeho pôdneho fondu, poľnohospodárskeho družstevníctva, nákupu a akosti poľnohospodárskych a potravinárskych výrobkov vyžadujúcich jednotný postup v Československej socialistickej republike, ako aj jednotná právna úprava zásad organizácie riadenia poľnohospodárstva.“
16. Čl. 19 znie:
 „V oblasti dopravy do pôsobnosti Československej socialistickej republiky patrí:
 a) jednotná právna úprava vo veciach dopravy a dopravných ciest,
 b) určenie štátnych noriem pre technickú spôsobilosť dopravných prostriedkov, zariadení a dopravných ciest,
 c) určenie zásad dopravnej politiky a vypracovanie koncepcie rozvoja dopravnej sústavy,
 d) zriaďovanie a riadenie organizácií odborov železničnej dopravy a civilného letectva, organizácií pre správu diaľnic, organizácií námornej dopravy, a pokiaľ vykonávajú zahraničnú prepravu, aj organizácií riečnej dopravy,
 e) výkon štátnej správy vo veciach železničnej dopravy, civilného letectva, námornej a riečnej plavby a diaľnic.“⁶
17. V čl. 20 ustanovenie písm. b) znie:
 „b) organizovanie a riadenie jednotnej sústavy pošt a telekomunikácií,“;
 ustanovenie písm. c) sa vypúšťa.
18. Čl. 21 ods. 2 znie:
 „(2) V oblasti vedeckej, technickej a investičnej politiky do pôsobnosti Československej socialistickej republiky patrí:
 a) vypracovanie koncepcie a plánov rozvoja vedy a techniky a ustanovenie spôsobu riadenia vedy a technického rozvoja,
 b) rozvíjanie medzinárodnej spolupráce včítane licenčnej politiky,
 c) ustanovenie jednotnej štátnej investičnej politiky a zásad štátnej bytovej politiky,
 d) jednotná právna úprava vo veciach výskumnej a vývojovej základne, prípravy a realizácie investícií, územného plánovania a zásad stavebného poriadku,
 e) rozhodovanie o investíciách federálneho významu a zabezpečovanie realizácie investícií v odvetviach federálne riadených.“
19. V čl. 23 sa ustanovenie písm. a) dopĺňa v závere slovami „a organizovať celkový proces tvorby a poskytovania týchto informácií“ a ustanovenie písm. c) sa v závere dopĺňa slovami a vykonávať štatistické zisťovania podľa osobitných potrieb federálnych orgánov“.
20. V čl. 24 ods. 2 sa ustanovenie písm. a) na začiatku dopĺňa slovami „jednotná úprava socialistického spoločenského vlastníctva, správy národného majetku, ako aj ...“ a ustanovenie písm. d) sa v závere dopĺňa slovami: „mierové služby a výkon štátnej správy na uvedených úsekoch vo veciach, pri ktorých to ustanovuje zákon Federálneho zhromaždenia“.
21. Čl. 24 ods. 2 sa dopĺňa ustanovením písm. f), ktoré znie:
 „f) úprava organizácie a pôsobnosti orgánov hospodárskej arbitráže, úprava konania pred nimi a v rozsahu ustanovenom zákonom Federálneho zhromaždenia rozhodovanie sporov orgánmi hospodárskej arbitráže.“
22. Čl. 26 znie: „Do pôsobnosti Československej socialistickej republiky patrí jednotná právna úprava matrík, občianskych preukazov, cestovných dokladov, evidencie obyvateľstva a povoľovania pobytu cudzincov.“
23. Za čl. 28 sa vkladá čl. 28a, ktorý znie:
 Čl. 28a
 (1) Československej socialistickej republike prislúcha kontrolovať všetky odvetvia i činnosti štátnej a hospodárskej správy spadajúce do jej pôsobnosti.

- (2) Československej socialistickej republike ďalej prislúcha v rozsahu ustanovenom zákonom Federálneho zhromaždenia
- a) v súčinnosti s príslušnými orgánmi republík kontrolovať u orgánov a organizácií riadených orgánmi republík, ako sa vykonávajú opatrenia federálnych orgánov,
 - b) s vedomím príslušných orgánov republík organizovať spoločné kontrolné akcie federálnych a republikových orgánov a poverovať kontrolné orgány republík vykonávaním kontrol tých odvetví a činností, ktoré inak spadajú do pôsobnosti federácie.
- (3) Československej socialistickej republike ďalej prislúcha
- a) metodicky usmerňovať činnosť orgánov pôsobiacich na úseku kontroly,
 - b) stanovovať plány kontrolnej činnosti v rozsahu a za podmienok, ktoré ustanovuje zákon Federálneho zhromaždenia,
 - c) určovať jednotné zásady organizácie a výkonu kontrolnej činnosti.“
24. V čl. 36 ods. 1 sa vypúšťa ustanovenie písm. ch).
25. V čl. 36 ods. 1 písm. d) a v čl. 107 ods. 1 písm. d) sa slová „národohospodársky plán“ nahrádzajú slovami „štátny plán rozvoja národného hospodárstva“ a v čl. 77 písm. e) a čl. 137 písm. e) sa slová „národohospodárskych plánov“ nahrádzajú slovami „štátnych plánov rozvoja národného hospodárstva“.
26. V čl. 37 ods. 2 sa vypúšťajú slová „zákon o cestovných dokladoch“.
27. Čl. 37 ods. 2 sa dopĺňa vetou, ktorá znie:
„Vykonávanie úkonov podľa Trestného poriadku Zborom národnej bezpečnosti v činoch proti bezpečnosti štátu prislúcha orgánom federácie.“
28. V čl. 37 ods. 3 sa za slová „starostlivosti o zdravie ľudu“ vkladajú slová „bývania a tvorby životného prostredia“ a za slová „vo veciach lesného a vodného hospodárstva“ vkladajú slová „vybavovania sťažností a podnetov pracujúcich, ako aj vo veciach sporiteľní a poisťovní“.
29. V čl. 42 ods. 2 ustanovenie písm. a) znie:
„a) návrhu zákona o nadobúdaní a strate československého štátneho občianstva,“
písm. b) znie:
„b) strednodobých štátnych plánov rozvoja národného hospodárstva Československej socialistickej republiky,“
písm. c) znie:
„c) návrhov zákonov upravujúcich otázky uvedené v čl. 10 ods. 2,“
písm. h) znie:
„h) návrhov zákonov, ktorými sa ustanovujú podľa čl. 12 ods. 2 dane, odvody alebo poplatky,“
písm. i) znie:
„i) návrhov zákonov, ktorými sa upravuje československá mena, a zákonov uvedených v čl. 14 ods. 2,“
písm. l) znie:
„l) návrhov zákonov vo veciach uvedených v čl. 21 ods. 2 a v čl. 22,“
písm. n) znie:
„n) návrhov zákonov vydávaných podľa čl. 27 ods. 2, čl. 28, ako aj čl. 28a,“
30. V čl. 61 ods. 1 písm. g) sa vypúšťajú slová: „a štátnym tajomníkom určuje, na ktorom federálnom ministerstve pôsobia“.
31. V čl. 67 sa v ods. vypúšťajú slová „a štátnych tajomníkov“, vypúšťa sa odsek 2 a doterajší odsek 3 sa označuje ako odsek 2.

32. Doterajšie ustanovenie čl. 76 sa označuje ako odsek 1, v prvej vete ktorého sa slová „národnej obrany“ nahrádzajú slovami „obranu Československej socialistickej republiky“, a dopĺňa sa odsekom 2, ktorý znie:
„(2) Vláda Československej socialistickej republiky pri zabezpečovaní plnenia úloh federácie sa zaoberá aj zásadnými a koncepčnými otázkami celospoločenského významu aj v tých oblastiach, ktoré patria do pôsobnosti republík, a koordinuje riešenia otázok vyplývajúcich z potreby jednotného zabezpečovania štátnej politiky federácie na celom území Československej socialistickej republiky; po dohode s vládami Českej socialistickej republiky a Slovenskej socialistickej republiky môže na tento cieľ zriaďovať potrebné koordinačné orgány vlády Československej socialistickej republiky.“
33. Doterajšie ustanovenie čl. 77 sa označuje ako odsek 1 a dopĺňa sa odsekom 2, ktorý znie:
„(2) Vláda Československej socialistickej republiky môže na výkon svojej bežnej rozhodovacej činnosti zriaďiť ako svoj orgán Predsedníctvo vlády Československej socialistickej republiky a vymedziť mu pôsobnosť a ustanoviť zásady jeho konania.“
34. Čl. 82 sa vypúšťa a zmienka o federálnych výboroch sa vypúšťa v čl. 36 ods. 1 písm. h) a ods. 4, v čl. 42 ods. 2 písm. o), v čl. 76 a v čl. 80, 83 a 87.
35. Za čl. 85 sa vkladá čl. 85a, ktorý znie:
Čl. 85a
„Vláda Československej socialistickej republiky je oprávnená zastaviť výkon opatrenia vlády republiky, prípadne ho zrušiť, ak odporuje opatreniam vlády Československej socialistickej republiky, ktoré boli vydané v rámci pôsobnosti federácie.“
36. V čl. 107 ods. 1 sa vypúšťa ustanovenie písm. ch).
37. Čl. 137 sa označuje ako odsek 1 a dopĺňa sa o odsek 2, ktorý znie:
„(2) Vláda Českej socialistickej republiky a vláda Slovenskej socialistickej republiky môže na výkon svojej bežnej rozhodovacej činnosti zriaďiť ako svoj orgán Predsedníctvo vlády a vymedziť mu pôsobnosť a ustanoviť zásady jeho konania.“

Čl. II.

Zrušuje sa zákon č. 172/1968 Zb. o federálnych výboroch.

Čl. III.

Pokiaľ nenadobudnú účinnosť zákony Federálneho zhromaždenia, ktorých vydanie predvídajú ustanovenia článkov 5 a 12 ústavného zákona o československej federácii v znení tohto ústavného zákona, zostáva v platnosti doterajšia právna úprava.

Čl. IV.

Tento ústavný zákon nadobúda účinnosť dňom vyhlásenia.⁷

[...]a

Prameň: *Zbierka zákonov Československá socialistická republika Česká socialistická republika Slovenská socialistická republika. Ročník 1970, Čiastka 38, Vydaná 22. decembra 1970 s. 569–573. – Tlač, 16 s. Publikované výňatky: GRONSKÝ, Ján: Komentované dokumenty k ústavným dejinám Československa. Sv. III. 1960–1989. Praha, Univerzita Karlova v nakl. Karolinum 2007, s. 284–287.*

a Podpísaní Svoboda v. r. Dr. Hanes v. r.

- 1 Ústavný zákon, až na niektoré miesta, prevzal znenie, ktoré navrhla Legislatívna rada vlády ČSSR na zasadaní 9.–11. 11. 1970. In: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – běžná spisovna, roky 1968–1970 (nespracované), kart. 190, sign. 366/364/2, č.j. 20 849/70 (kompletné materiály o návrhoch zákonov tiež kart. 191) a dokumenty z 2. 10. 1970. Tiež Osobný archív J. Žatkuliaka, materiály podpredsedu vlády ČSSR K. Laca. Legislatívna rada, za prítomnosti zástupcov všetkých troch vlád, ČSAV a ROH, zhodnotila stanoviská vlád republík z 5. a 6. 11. 1970. Rada vo svojej správe z 12. 11. 1970 skonštatovala, že: „československá federácia je trvalým marxisticko-leninským riešením štátoprávneho usporiadania dobrovoľného súžitia národov českého a slovenského v spoločnom socialistickom štáte. Preto sa nedotýka princípov federálneho štátoprávneho usporiadania a prináša nevyhnutné zmeny a doplnenia, smerujúce k plnému uplatneniu úlohy socialistického štátu v riadení rozvoja hospodárstva a života spoločnosti, k presadeniu autority štátnych orgánov federácie a oboch republík a k zdokonaleniu chodu mechanizmu československej federácie“. Zároveň sa v správe uviedlo, že vlády oboch republík vyjadrili zásadný súhlas „s celkovým zameraním úprav“.
- Vláda ČSSR prerokovala návrhy zákonov 14. 11. 1970, vrátane novelizácie ústavného zákona č. 143/1968 Zb. V podstate rešpektovala stanovisko rady. Vláda v dôvodovej správe k zákonu zdôraznila význam federácie ako konsolidačného faktora. Postupne sa v nej presadovao princíp vzájomnej koordinácie a súčinnosti federálnych a národných orgánov a návrhy zákonov sa pripravovali už v priebehu roku 1969 (napr. dokument 35 z 24. 3. 1969). V súčasnosti vystupuje do popredia integrujúca úloha federácie a požiadavka upevnenia socialistického štátu. Tak, aby sa dosiahla racionálna deľba funkcií medzi federáciou a národnými republikami a vymedzila sa ich spoločná kompetencia (čl. 8 až 28 ústavného zákona č. 143/1968 Zb.). In: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – běžná spisovna, roky 1968 – 1970 (nespracované), kart. 190, sign. 366/364/2, č.j. 21 152/70-12. Tiež SNA, f. ÚV SSR – zasadania vlády SSR 1969 – 1975, kr. 87, zasadanie 5.–6. 11. 1970, č. sp. 4933/70.
- 2 Porovnaj s ústavným zákonom č. 143/1968 Zb. z 27. októbra 1968, tiež RYCHLÍK, Jan: *Rozpad Československa. Česko-slovenské vzťahy 1989–1992*. Bratislava, AEP 2002, s. 26-28 a MĚCHÝŘ, Jan: *Slovensko v Československu. Slovensko-české vzťahy 1918–1991. Dokumenty, názory, komentáře*. Praha, Práce 1991. Predsedníctvo Federálneho zhromaždenia ČSSR s predsedom D. Hanesom vyhlásilo ústavný zákon č. 125/1970 Zb. a ďalšie s ním súvisiace zákony 21. 12. 1970. Celkove pozri zákony GROSPICĚ, Jiří: *Československá federace. Zákony o federatívnm uspořádání ČSSR*. Praha, Orbis 1972; GROSPICĚ, Jiří: K principům československé socialistické federace a jejich státoprávnímu zakotvení. In: *Právní obzor*, roč. 61, 1978, s. 900-909, pričom autor vychádza zo sovietskeho právneho systému, ktorý ohľadom federatívneho usporiadania štátu ústavný zákon č. 143/1968 Zb. prekonával (postavenie väzových štátov a federácie apod.). Inde zase sa koexistencia ich suverenity síce spomína, ale novelizovaný článok č. 85 o oprávneniach federálnej vlády pozastaviť či zrušiť opatrenia vlády republiky sa interpretuje ako „prirodzená“ a opodstatnená záležitosť v mechanizme spoločného štátu. In: FLEGL, Vladimír: *Ústavní základy Československé socialistické republiky*. Praha, Svoboda 1981, s. 43-47.
- 3 Pozri v porovnaní s dokumentmi zo 17., 21. a 26. 9. 1968 dokumenty zo 14. 10., 19. a 27. 11. 1969 a zo 6., 9., 13., 21. a 28. 1. 1970. Následne z 2. a 6. 10., 20. 11., 14., 20., 22. a 28. 12. 1970.
- 4 Dokumenty č. 62 a 72-77 z 28. 1. a 20. 12. 1970.
- 5 Porovnaj dokumenty č. 56 a 62 z 27. 11. 1969 a z 28. 1. 1970.
- 6 K problematike dopravy bližšie dokumenty č. 53 a 55 zo 14. 10. a 19. 11. 1969.
- 7 Uplatňovanie ústavného zákona č. 125/1970 Zb. v prvom rade záviselo od politickej línie KSČ v 70. a 80. rokoch. Bližšie napr. OTÁHAL, Milan: *Normalizace 1969–1989. Příspěvek ke stavu bádání*. Praha, Sešity ÚSD AV ČR, Sv. 36, 2002; RYCHLÍK, Jan: Normalizační podoba československé federace. In: *Slovensko a režim normalizácie*. Prešov, ÚPV SAV vo Vyd. Michala Vaška 2003, s. 19-46; RYCHLÍK, Jan: *Česi a Slováci ve 20. století. Česko-slovenské vzťahy 1945–1992*. Bratislava, Ústav T.G. Masaryka vo vyd. AEP 1998, s. 287-291; OTÁHAL, Milan: Česká společnost na započátku tzv. normalizace. In: TŮMA, Oldřich – VILÍMEK, Tomáš (eds.): *Pět studií k dějinám české společnosti po roce 1945*. Praha, ÚSD AV ČR 2008, s. 10-68; BARNOVSKÝ, Michal: Vedenie KSČ a KSS – od nástupu M. Gorbačova po November 1989. In: PEŠEK, Jan – Szomolányi, Soňa (eds.): *November 1989 na Slovensku. Súvislosti, predpoklady a dôsledky*. Bratislava, Nadacia M. Šimečku, Historický ústav SAV a FF UK 1999, s. 30-44; ŽATKULIAK, Jozef: „Normalizácia“ česko-slovenskej federácie roku 1970 a jej následky. In: ŠTEFANSKÝ, Michal – ZAGORŠEKOVÁ, Marta (eds.): *Krízy režimov*

sovietskeho bloku v rokoch 1948-1989. Banská Bystrica, Pedagogická spoločnosť J. A. Komenského 1997, s. 225-239; ŽATKULIAK, Jozef: Spory o novú ústavu česko-slovenskej federácie v druhej polovici 80. rokov XX. storočia. In: *Historický časopis*, 56, 1, 2008, s. 161-190, JIČÍNSKÝ, Zdeněk: *Právní myšlení v 60. letech a za normalizace*. Praha, Prospektum 1992, s. 59-143.

1970, 20. december, Praha. – Ústavný zákon č. 126/1970 Zb. o opatreniach v sústave federálnych ústredných orgánov, na čele ktorých stojí člen vlády Československej socialistickej republiky.¹

Federálne zhromaždenie Československej socialistickej republiky sa uznieslo na tomto ústavnom zákone:

Čl. 1

- (1) V Československej socialistickej republike pôsobia tieto federálne ministerstvá:
Federálne ministerstvo zahraničných vecí,
Federálne ministerstvo národnej obrany,
Federálne ministerstvo vnútra,
Federálne ministerstvo financií,
Federálne ministerstvo zahraničného obchodu,
Federálne ministerstvo práce a sociálnych vecí.
- (2) Zriaďujú sa tieto federálne ministerstvá:
Federálne ministerstvo pre technický a investičný rozvoj, Federálne ministerstvo palív a energetiky, Federálne ministerstvo poľnohospodárstva a výživy.²

Čl. 2

- (1) Zriaďuje sa Štátna plánovacia komisia ako ústredný orgán štátnej správy Československej socialistickej republiky pre tvorbu sociálno-ekonomického a národohospodárske plánovanie.³
- (2) Štátna plánovacia komisia sa skladá z predsedu Štátnej plánovacej komisie, ktorým je podpredseda vlády Československej socialistickej republiky, podpredsedov Štátnej plánovacej komisie, členov vlád Českej socialistickej republiky a Slovenskej socialistickej republiky poverených riadením plánovacích orgánov Českej socialistickej republiky a Slovenskej socialistickej republiky, a z ďalších členov. Predsedu Štátnej plánovacej komisie vymenúva a odvoláva prezident Československej socialistickej republiky. Podpredsedov a ďalších členov Štátnej plánovacej komisie vymenúva a odvoláva vláda Československej socialistickej republiky.
- (3) Prácu Štátnej plánovacej komisie a jej aparátu riadi a jej rozhodnutia vydáva predseda Štátnej plánovacej komisie.

Čl. 3

- (1) Zriaďuje sa Výbor ľudovej kontroly Československej socialistickej republiky ako ústredný orgán štátnej správy Československej socialistickej republiky na úseku kontroly.
- (2) Predseda Výboru ľudovej kontroly Československej socialistickej republiky je členom vlády. Výbor ľudovej kontroly Československej socialistickej republiky má 12 až 16 členov, ktorých vymenúva a odvoláva vláda Československej socialistickej republiky.
- (3) Prácu Výboru ľudovej kontroly Československej socialistickej republiky a jeho aparátu riadi a rozhodnutia Výboru vydáva predseda Výboru ľudovej kontroly Československej socialistickej republiky.

Čl. 4

Zriaďuje sa Federálny cenový úrad na čele s členom vlády Československej socialistickej republiky.

Čl. 5

Zrušuje sa ústavný zákon č. 171/1968 Zb. o zriadení federálnych ministerstiev a federálnych výborov.

Čl. 6

Tento ústavný zákon nadobúda účinnosť 1. januárom 1971.⁴
[...]^a

Prameň: *Zbierka zákonov Československá socialistickej republiky Česká socialistickej republiky Slovenská socialistickej republiky. Ročník 1970. Čiastka 38, s. 574. – Tlač, 1 s. Publikované: GRONSKÝ, Ján: Komentované dokumenty k ústavným dejinám Československa. Sv. III. 1960–1989. Praha, Univerzita Karlova v nakl. Karolinum 2007, s. 286-287.*

a Podpísaní Svoboda v.r., Dr. Hanes v.r., Dr. Štrougal v. r.

- 1 Pozri dokumenty č. 66-69, 71, 78 a 80 z 2. a 6. 10., 20. 11., 14., 20., 22. a 28. 12. 1970. Súbor návrhov zákon prerokovala Legislatívna rada vlády ČSSR s predsedom a podpredsedom vlády ČSSR K. Lacom v dňoch 9. až 11. 11. 1970. In: *NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – běžná spisovna, roky 1968 – 1970 (nespracované)*, kart. 190, sign. 366/364/2, č. j. 20 849/70.
- 2 Leg. rada vlády ČSSR navrhovala to isté zloženie federálnych ministerstiev, hoci ešte v pôvodnom znení odsek 2 nebol. In: *Osobný archív J. Žatkuliaka, materiály K. Laca a K. Rebra. Tiež pozri dok. č. 68-69 zo 6. 10. a 20. 11. 1970 v porovnaní s dok. o zriadení federálnych a národných orgánov z 19., 28. 12. 1968, 8. 1. 1969.*
- 3 Česká vláda k návrhu ústavného zákona navrhla vypustiť v čl. 2, odstavce 3 a „rozhodnutí Štátnej plánovacej komisie predsedom...“. V čl. 3 vypustiť odseky 3 a 4. V čl. 4 podľa vlády chýbalo vymedzenie postavenia feder. cenového úradu v systéme orgánov štátnej správy. V čl. 5 nestačilo vypustiť slová „a federálne výbory“, ale navrhla formuláciu: „federálne ministerstvá a ostatné orgány štátnej správy ČSSR plnia úlohy vo veciach...“. Vláda súhlasila s návrhom ústavného zákona vo svojom uznesení č. 262 z 5. 11. 1970. In: *NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – běžná spisovna, roky 1968 – 1970 (nespracované)*, kart. 191, sign. 366/364/2, č. j. 12 829/70.
Slovenská vláda s podpredsedom Š. Sádovským a predsedom Legislatívnej rady vlády SSR zdôraznila, že ide o návrh ústavného zákona, ktorým sa podstatne menil z hľadiska štruktúry a obsahu ústavný zákon č. 171/1968 Zb. (pozri príslušný dokument č. 13), a preto navrhla nie novelizáciu, ale nový ústavný zákon. (Podč. - J. Ž.) Ak by došlo k novelizácii, navrhla z hľadiska zloženia Štátnej plánovacej komisie upraviť čl. 2, odsek 2. V návrhu sa neriešil spôsob organizácie a spôsobu rokovania komisie. V čl. 2 vložiť odst. 4: „Organizáciu a spôsob rokovania Štátnej plánovacej komisie upraví vláda ČSSR nariadením“. Slovenská vláda nesúhlasila s tým, aby členmi komisie bol aj podpredseda a námestníci Štátnej plánovacej komisie a nemal ich vymenúvať prezident republiky. Vláda súhlasila s návrhom ústavného zákona v uznesení č. 356. In: *SNA, f. ÚV SSR – zasadania vlády SSR 1969–1975, kr. 87, zasadanie 5.–6. 11. 1970, č. sp. 01417/70-Taj.*, pozri: *SNA, f. ÚV SSR – prehľad uznesení vlády a preds. SSR 1969–1976, uznesenie č. 356, k návrhu č. sp. 4934/70.*
- 4 Vo FZ ČSSR sa vyzdvihlo zrušenie feder. výborov (pre nedostatočnú operatívnu!), zriadenie Štátnej plánovacej komisie, Výboru ľudovej kontroly a Federálneho cenového úradu. Návrh ústavného zákona bol prijatý jednoducho. In: *Zpráva o společné schůzi Sněmovny lidu a Sněmovny národů. Federální shromáždění ČSSR. I. volební období, 6. schůze, 20. a 21. prosince 1970, s. 46-54. Porovnaj ústavný zákon s dokumentmi č. 13, 14, 45, 48 a 62 z 19. 12. 1968, z leta 1969 a z 28. 1. 1970.*

1970, 20. december, Praha. – **Zákon číslo 133/1970 Zb. o pôsobnosti federálnych ministerstiev.**¹

Federálne zhromaždenie Československej socialistickej republiky sa uznieslo na tomto zákone:²

PRVÁ ČASŤ Všeobecné ustanovenia

§ 1

Tento zákon upravuje pôsobnosť federálnych ministerstiev a niektorých ďalších federálnych ústredných orgánov (ďalej len „federálne ministerstvá“) pri výkone štátnej správy federácie. Ich prvoradou úlohou je zúčastňovať sa na tvorbe štátnej politiky federácie a organizovať vo svojej pôsobnosti jej uskutočňovanie.

§ 2

Federálne ministerstvá vykonávajú na svojom úseku štátnu správu v rozsahu pôsobnosti federácie. Na podklade sústavných analýz stavu vecí vypracúvajú návrhy riešenia rozhodujúcich otázok v príslušných oblastiach pôsobnosti federácie a predkladajú ich vláde Československej socialistickej republiky.

§ 3

- (1) Federálne ministerstvá predkladajú na svojom úseku návrhy štátnej hospodárskej politiky a v okruhu svojej pôsobnosti plnia úlohy národohospodárskeho plánovania podľa osobitných predpisov; predkladajú najmä podklady a návrhy potrebné na prípravu návrhov štátnych plánov rozvoja národného hospodárstva Československej socialistickej republiky, štátnych rozpočtov federácie a iných opatrení širšieho dosahu. V rámci svojej pôsobnosti predkladajú návrhy na rozvíjanie sústavy plánovitého riadenia a preverujú jej účinnosť.
- (2) Federálne ministerstvá vychádzajú vo svojej činnosti z cieľov a úloh štátnych plánov rozvoja národného hospodárstva Československej socialistickej republiky a z jednotnej štátnej politiky; v súlade s nimi na svojom úseku štátnu politiku konkretizujú a realizujú.
- (3) Federálne ministerstvá pri plnení svojich úloh vzájomne spolupracujú a zaujímajú stanoviská k návrhom, ktoré predkladajú vláde Československej socialistickej republiky iné orgány, pokiaľ sa dotýkajú ich pôsobnosti.³

§ 4

Federálne ministerstvá sa starajú na svojom úseku o náležitú právnu úpravu patriacu do pôsobnosti federácie. Pripravujú návrhy zákonov Federálneho zhromaždenia a nariadení vlády Československej socialistickej republiky. Na základe zákonov Federálneho zhromaždenia a v ich medziach vydávajú všeobecne záväzné právne predpisy, ak sú na to zákonom splnomocnené. Sledujú, ako sa tieto predpisy uplatňujú.

§ 5

Federálne ministerstvá zabezpečujú vo svojej pôsobnosti úlohy rozvíjania medzištátnych stykov a medzinárodnej spolupráce v hospodárskej, vedeckej a technickej oblasti aj v iných oblastiach. Pri príprave návrhov na dojednania medzinárodných zmlúv si môžu vyžadovať od príslušných ústredných orgánov štátnej správy republík potrebné podklady. Federálne

ministerstvá zabezpečujú úlohy, ktoré vyplývajú z medzinárodných zmlúv a dohôd, ako aj z členstva Československej socialistickej republiky v medzinárodných organizáciách.

§ 6

Federálne ministerstvá robia na svojom úseku opatrenia nevyhnutné na zabezpečenie obrannej schopnosti Československej socialistickej republiky a potrieb ozbrojených síl a na prípravu štátnych orgánov, hospodárskych a iných organizácií aj na brannú výchovu obyvateľstva a jeho ochranu v prípade vojny. Pripravujú potrebné návrhy a predkladajú ich vláde Československej socialistickej republiky, prípadne Rade obrany štátu.

§ 7

- (1) V záujme jednotného zabezpečovania štátnej politiky federácie prihládajú federálne ministerstvá na potreby tých oblastí, ktoré patria do pôsobnosti republík, a dbajú po dohode s orgánmi republík o ich súladný rozvoj. Federálne ministerstvá vytvárajú podmienky pre koordináciu riešení otázok spoločného záujmu, ktoré vyplývajú z potreby jednotného zabezpečovania štátnej politiky federácie na celom území Československej socialistickej republiky.
- (2) V záujme efektívneho rozvoja jednotnej československej ekonomiky zabezpečujú federálne ministerstvá v súlade so štátnym plánom rozvoja národného hospodárstva Československej socialistickej republiky aj potreby odvetví riadených orgánmi republík. Odvetvia jednotnej československej ekonomiky riadené orgánmi republík zabezpečujú aj potreby odvetví riadených federálnymi orgánmi.

§ 8

- (1) Federálne ministerstvá sústavne spolupracujú s príslušnými orgánmi republík⁴ najmä pri príprave návrhov zákonov Federálneho zhromaždenia a iných všeobecne záväzných právnych predpisov a pri príprave, tvorbe a realizácii národohospodárskych plánov, návrhov v oblasti jednotnej štátnej hospodárskej politiky a iných významných opatrení vlády Československej socialistickej republiky. Spoločne s nimi zabezpečujú jednotnosť postupu potrebnú na prípravu takýchto opatrení. Využívajú ich rozbor, koncepcie rozvoja jednotlivých odvetví a iných prác. Opierajú sa o ich skúsenosti a zaoberajú sa ich podnetmi.
- (2) V záujme jednotného zabezpečovania štátnej politiky na celom území Československej socialistickej republiky zabezpečujú ministri Československej socialistickej republiky spolu s príslušnými ministrami republík vzájomnú súčinnosť a koordináciu. Federálne ministerstvá sledujú plnenie úloh vyplývajúcich z jednotného uplatňovania štátnej politiky federácie a dbajú v súčinnosti s príslušnými orgánmi republík o zovšeobecňovanie pozitívnych skúseností a o odstraňovanie vyskytnuvších sa nedostatkov. Prerokujú s nimi opatrenia, ktoré treba v tomto smere urobiť.
- (3) Federálne ministerstvá môžu vyžadovať podklady a ďalšie údaje, ktoré potrebujú pre svoju činnosť, od príslušných orgánov republík a v rozsahu dohodnutom s týmito orgánmi i od hospodárskych a iných organizácií im podriadených.
- (4) Ministri Československej socialistickej republiky prerokujú návrhy opatrení v oblasti spoločnej pôsobnosti Československej socialistickej republiky a oboch republík pred ich predložením vláde Československej socialistickej republiky s ministrami republík, pokiaľ sa ich navrhované opatrenia dotýkajú; pokiaľ sa nedosiahne dohoda, informujú vládu Československej socialistickej republiky, ktorá rozhodne.

§ 9

- (1) Federálne ministerstvá plnia svoje úlohy v súčinnosti s odborovými a ďalšími dobrovoľnými spoločenskými organizáciami a s družstevnými organizáciami.
- (2) Federálne ministerstvá využívajú vo svojej činnosti poznatky vedeckých inštitúcií a pracovísk a zapájajú ich najmä do prác na riešení problémov koncepcnej povahy.

DRUHÁ ČASŤ
Osobitné ustanovenia

Federálne ministerstvo zahraničných vecí

§ 10

Federálne ministerstvo zahraničných vecí je federálnym ústredným orgánom štátnej správy pre oblasť zahraničnej politiky.

§ 11

Federálne ministerstvo zahraničných vecí zabezpečuje vzťahy Československej socialistickej republiky k ostatným štátom a k medzinárodným organizáciám. Riadi, koordinuje a zabezpečuje vykonávanie zahraničnej politiky Československej socialistickej republiky a dbá o uplatňovanie záujmov zahraničnej politiky Československej socialistickej republiky v činnosti všetkých orgánov federácie i republík.

§ 12

Federálne ministerstvo zahraničných vecí zabezpečuje zastupovanie práv a záujmov Československej socialistickej republiky v medzinárodných stykoch. Koordinuje a zabezpečuje prípravu dojednávania medzinárodných zmlúv. Pri príprave medzinárodných zmlúv a pri zastupovaní práv a záujmov Československej socialistickej republiky v medzinárodných stykoch vo veciach patriacich do výlučnej pôsobnosti republík postupuje v súčinnosti s príslušnými ústrednými orgánmi štátnej správy republík.

§ 13

Federálne ministerstvo zahraničných vecí

- a) riadi československé zastupiteľské úrady v zahraničí;
- b) vyhlasuje medzinárodné zmluvy;
- c) plní úlohy pri zabezpečovaní stykov so zahraničím v oblasti školstva, kultúry, vedy a zdravotníctva na základe smerníc vlády Československej socialistickej republiky.

Federálne ministerstvo národnej obrany

§ 14

Federálne ministerstvo národnej obrany je federálnym ústredným orgánom štátnej správy na zabezpečovanie obrany Československej socialistickej republiky a orgánom na riadenie a velenie Československej ľudovej armády a na riadenie civilnej obrany.

Zabezpečuje realizáciu vojenskej politiky Československej socialistickej republiky v Československej ľudovej armáde a navrhuje potrebné opatrenia vláde Československej socialistickej republiky, Rade obrany štátu a prezidentovi republiky ako hlavnému veliteľovi ozbrojených síl Československej socialistickej republiky.

§ 15

Pri zabezpečovaní obrany Československej socialistickej republiky Federálne ministerstvo národnej obrany najmä

- a) spracúva návrhy na komplexnú výstavbu branného systému Československej socialistickej republiky a návrh plánu obrany Československej socialistickej republiky;
- b) robí opatrenia na zabezpečenie výstavby branného systému Československej socialistickej republiky na svojom úseku a na použitie Československej ľudovej armády v prípade vojny;
- c) spracúva návrh komplexného plánu výstavby Československej ľudovej armády z hľadiska väzieb na štátne plány rozvoja národného hospodárstva Československej socialistickej republiky a spravuje príslušné vojenské prostriedky;
- d) rozpracúva základné otázky vojny a vojenskej vedy a rozvíja vedeckú činnosť pre potrebu branného systému Československej socialistickej republiky;
- e) spracúva základné otázky brannej výchovy a prípravy obyvateľstva a navrhuje opatrenia na ich realizáciu;
- f) pripravuje koncepciu, zameranie a hlavné úlohy civilnej obrany.⁵

§ 16

Federálne ministerstvo národnej obrany ako orgán na riadenie a velenie Československej ľudovej armády najmä

- a) riadi výstavbu Československej ľudovej armády a zabezpečuje jej všestrannú pripravenosť a nepretržité velenie vojskám;
- b) rozpracúva operačné a bojové použitie Československej ľudovej armády a riadi vojenskú spravodajskú službu;
- c) zabezpečuje Československú ľudovú armádu všetkými druhmi výzbroje, bojovej techniky a materiálu;
- d) riadi dopĺňanie, prípravu, výchovu, výber a rozmiestňovanie kádrov Československej ľudovej armády a robí opatrenia na zabezpečenie životných, pracovných a sociálnych podmienok príslušníkov Československej ľudovej armády;
- e) zabezpečuje nedotknuteľnosť vzdušného priestoru Československej socialistickej republiky a zúčastňuje sa na zabezpečovaní ochrany štátnych hraníc na určenom úseku.

§ 17

Federálne ministerstvo národnej obrany

- a) organizuje a vykonáva opatrenia na mobilizáciu Československej ľudovej armády, na vedenie evidencie občanov podliehajúcich brannej povinnosti a na vedenie evidencie vecných prostriedkov, ktoré budú za brannej pohotovosti poskytnuté pre potrebu ozbrojených síl Československej socialistickej republiky;
- b) povoláva občanov Československej socialistickej republiky na plnenie brannej povinnosti a v rozsahu svojej pôsobnosti ustanovuje spôsob výkonu tejto povinnosti.

Federálne ministerstvo vnútra

§ 18

- (1) Federálne ministerstvo vnútra je federálnym ústredným orgánom štátnej správy pre oblasť vnútorného poriadku a bezpečnosti.
- (2) Federálne ministerstvo vnútra pripravuje koncepciu, zameranie a hlavné úlohy Zboru národnej bezpečnosti, vojsk ministerstva vnútra a zásady organizácie, jednotného výkonu služby a sústavy politickej a odbornej prípravy príslušníkov Zboru národnej bezpečnosti a vojsk ministerstva vnútra. Zabezpečuje rozvoj metód a prostriedkov bezpečnostnej práce a ich unifikáciu.

(3) Federálne ministerstvo vnútra riadi Štátnu bezpečnosť a vo vymedzenom rozsahu Verejnú bezpečnosť.⁶

§ 19

Federálne ministerstvo vnútra je orgánom na riadenie a velenie vojsk ministerstva vnútra.

§ 20

Federálne ministerstvo vnútra zabezpečuje

- a) prípravu medzinárodných zmlúv v oblasti vnútorného poriadku a bezpečnosti a ich výkon, pokiaľ nie je zverený orgánom republík;
- b) zamedzenie prepravy, dovozu a šírenia vecí zahraničného pôvodu, ktorých obsah je v rozpore s chránenými záujmami alebo porušuje medzinárodné zmluvy.

§ 21

Federálne ministerstvo vnútra vydáva na základe splnomocnení obsiahnutých v príslušných zákonoch všeobecne záväzné právne predpisy, ktoré upravujú

- a) práva a povinnosti príslušníkov Zboru národnej bezpečnosti a vojsk ministerstva vnútra, útvarov Zboru národnej bezpečnosti, ako aj vojsk ministerstva vnútra voči iným orgánom štátnej správy, organizáciám a občanom;
- b) služobný pomer a finančné, materiálne, sociálne a zdravotnícke zabezpečenie príslušníkov Zboru národnej bezpečnosti a vojsk ministerstva vnútra;
- c) rozvoj a pravidlá prevádzky telekomunikačných zariadení Zboru národnej bezpečnosti a vojsk ministerstva vnútra mimo jednotnej telekomunikačnej siete.

§ 22

Pokiaľ Federálne ministerstvo vnútra plní ďalšie úlohy štátnej správy, platia o tom osobitné predpisy.

§ 23

Federálne ministerstvo vnútra kontroluje v útvaroch Zboru národnej bezpečnosti a vo vojskách ministerstva vnútra plnenie úloh zverených do jeho pôsobnosti.

§ 24

Minister vnútra Československej socialistickej republiky

- a) po prerokovaní s ministrami vnútra republík povoláva vybraných príslušníkov Zboru národnej bezpečnosti na plnenie úloh Federálneho ministerstva vnútra;
- b) ustanovuje na návrh ministrov vnútra republík náčelníkov krajských správ Zboru národnej bezpečnosti.

Štátna plánovacia komisia⁷

§ 25

Štátna plánovacia komisia je federálnym ústredným orgánom štátnej správy na národohospodárske plánovanie a rozvíjanie sústavy plánovitého riadenia národného hospodárstva.

§ 26

Štátna plánovacia komisia podľa pokynov vlády Československej socialistickej republiky a v spolupráci s ostatnými ústrednými orgánmi organizuje celkový proces vypracovania, zabezpečovania a kontroly plnenia štátnych plánov rozvoja národného hospodárstva Československej socialistickej republiky, včítane osobitnej časti štátnych plánov; táto pôsobnosť je ustanovená osobitnými predpismi.

§ 27

Štátna plánovacia komisia ďalej

- a) predkladá vláde Československej socialistickej republiky súhrnné návrhy na rozvíjanie sústavy plánovitého riadenia národného hospodárstva a koordinuje opatrenia, ktoré na tomto úseku pripravujú vo svojej pôsobnosti ostatné orgány;
- b) preveruje účinnosť sústavy plánovitého riadenia národného hospodárstva;
- c) predkladá vláde Československej socialistickej republiky súhrnné návrhy na usmerenie systému materiálno-technického zásobovania a na rozvoj jeho základne a koordinuje na tomto úseku opatrenia pripravované ostatnými ústrednými orgánmi.

Federálne ministerstvo financií

§ 28

Federálne ministerstvo financií je federálnym ústredným orgánom štátnej správy pre oblasť financií.

§ 29

Federálne ministerstvo financií

- a) navrhuje vláde Československej socialistickej republiky na zabezpečenie jednotnej hospodárskej politiky koncepciu finančnej politiky Československej socialistickej republiky na ročné a viacročné obdobia a zabezpečuje jej jednotné vykonávanie;
- b) vypracúva strednodobý rozpočtový výhľad;
- c) navrhuje vláde Československej socialistickej republiky rámcové zásady dotačnej a odpisovej politiky v Československej socialistickej republike;
- d) vykonáva rozbery finančného hospodárenia za celú Československú socialistickú republiku podľa podkladov poskytovaných mu ostatnými federálnymi orgánmi a orgánmi republík v rozsahu dohodnutom s ministerstvami financií republík.

§ 30

Federálne ministerstvo financií

- a) predkladá vláde Československej socialistickej republiky návrh štátneho rozpočtu federácie a štátneho záverečného účtu federácie;
- b) navrhuje vláde Československej socialistickej republiky spôsob zabezpečenia príjmov štátneho rozpočtu federácie a úpravu vzťahov medzi štátnym rozpočtom federácie a štátnymi rozpočtami republík;
- c) v súvislosti so štátnymi rozpočtami a štátnymi záverečnými účtami vykonáva ďalšiu pôsobnosť ustanovenú osobitnými predpismi.^a

§ 31

Federálne ministerstvo financií

- a) navrhuje a v rozsahu splnomocnenia daného vládou Československej socialistickej republiky ustanovuje po dohode s Federálnym ministerstvom zahraničného obchodu, Štátnou plánovacou komisiou, Federálnym cenovým úradom a Štátnou bankou československou finančno-ekonomické nástroje v zahraničnom obchode, pokiaľ majú vzťah k štátnym rozpočtom, okrem dodatkových nástrojov; rozpočtuje finančno-ekonomické nástroje, včítane dodatkových nástrojov, a zabezpečuje ich uplatňovanie vo vzťahu k organizáciám riadeným federálnymi orgánmi;
- b) v spolupráci s Federálnym ministerstvom zahraničného obchodu navrhuje vláde Československej socialistickej republiky koncepcie a ekonomické podmienky v oblasti poskytovaných a prijímaných vládnych úverov vo vonkajších vzťahoch;

c) zostavuje na základe návrhov ministerstiev financií republík a potrieb federácie časť devízového plánu týkajúcu sa neobchodných platieb za celú Československú socialistickú republiku a ustanovuje pre ne ekonomické nástroje;

d) po prerokovaní s Federálnym ministerstvom zahraničného obchodu, Štátnou plánovacou komisiou a po dohode so Štátnou bankou československou predkladá vláde Československej socialistickej republiky návrhy na tvorbu, použitie a rozsah devízových rezerv;

e) ustanovuje zásady financovania zahraničného obchodu;

f) zabezpečuje v spolupráci s ostatnými zúčastnenými orgánmi spracovanie finančnej, menovej a devízovej problematiky vyplývajúcej z účasti Československej socialistickej republiky v Rade vzájomnej hospodárskej pomoci a pripravuje návrhy na postup československých delegácií v orgánoch Rady vzájomnej hospodárskej pomoci v týchto otázkach.^b

§ 32

Federálne ministerstvo financií

a) predkladá vláde Československej socialistickej republiky návrhy zákonných úprav v odbore svojej pôsobnosti; ak ide o návrhy zákonných úprav devízového hospodárstva, robí tak v spolupráci s Federálnym ministerstvom zahraničného obchodu, Štátnou plánovacou komisiou a Štátnou bankou československou, a ak ide o návrhy zásadných zákonných úprav vo veciach sporiteľní a poisťovní, v spolupráci so Štátnou bankou československou;⁸

b) vydáva na základe splnomocnení obsiahnutých v príslušných zákonoch všeobecne záväzná právne predpisy, ktoré upravujú správu národného majetku, fakturovanie, platenie a finančné hospodárenie štátnych hospodárskych organizácií;

c) vydáva na základe tohto zákona predpisy o vykonávaní periodických revízií v Československej socialistickej republike a ustanovuje metodiku finančno-daňových revízií.

§ 33

Federálne ministerstvo financií

a) spolu so Štátnou bankou československou navrhuje vláde Československej socialistickej republiky úpravu československej meny a zásady obehu zákonných peňazí a dohliada na ochranu meny;

b) vyhlasuje vydanie jednotlivých druhov peňazí a ich opis, ako aj ich stiahnutie;

c) dozerá nad tlačou a razením peňazí.

§ 34

Federálne ministerstvo financií

a) vykonáva revízie hospodárenia federálnych orgánov, federálnych fondov a organizácií riadených federálnymi orgánmi;

b) vykonáva dozor nad federálnymi účelovými fondmi;

c) zabezpečuje jednotné vykonávanie a uplatňovanie zákonov Federálneho zhromaždenia o odvodoch a daniach, ako aj predpisov o poplatkoch, ktoré majú vzťah k zahraničiu; povoľuje výnimky a úľavy z odvodov daní, ktorých daňovníkmi sú organizácie riadené federálnymi orgánmi, a z poplatkov vo vzťahu k zahraničiu; výnimky a úľavy z podnikových odvodov a daní povoľuje na návrh príslušných ministerstiev;

d) zabezpečuje po dohode s ministerstvami financií republík jednotnú koncepciu vkladovej, úverovej, poisťovacej a úrokovej politiky sporiteľní vo vzťahu k obyvateľstvu a poisťovní;

e) vykonáva pôsobnosť vo veciach správy národného majetku, pokiaľ ide o národný majetok spravovaný federálnymi orgánmi a organizáciami nimi riadenými.

Federálne ministerstvo zahraničného obchodu

§ 35

Federálne ministerstvo zahraničného obchodu je federálnym ústredným orgánom štátnej správy pre oblasť zahranično-hospodárskych vzťahov.

§ 36

Federálne ministerstvo zahraničného obchodu

a) navrhuje vláde Československej socialistickej republiky zásady jednotnej zahraničnej obchodnej politiky, riadi jej vykonávanie a podľa povahy vecí ju priamo vykonáva; na tento účel vydáva na základe tohto zákona predpisy a robí potrebné opatrenia;

b) v spolupráci s príslušnými federálnymi ústrednými orgánmi a ústrednými orgánmi republík zabezpečuje prípravu dojednávania medzinárodných zmlúv v oblasti zahraničného obchodu;

c) v spolupráci s príslušnými federálnymi ústrednými orgánmi a ústrednými orgánmi republík zabezpečuje vnútroštátne vykonávanie medzinárodných zmlúv a dodržiavanie medzinárodných záväzkov Československej socialistickej republiky v oblasti zahraničného obchodu;

d) ustanovuje dodatkové ekonomické nástroje v zahraničnom obchode;⁹

e) v súlade s ustanovenými zásadami štátnej cenovej politiky a so zahraničnoobchodnou politikou ustanovuje pravidlá na vykonávanie cenovej politiky v oblasti zahraničných obchodných vzťahov.

§ 37

Federálne ministerstvo zahraničného obchodu

a) pripravuje v spolupráci s príslušnými federálnymi ústrednými orgánmi a ústrednými orgánmi republík návrhy plánu zahraničného obchodu a predkladá ich Štátnej plánovacej komisii;

b) vykonáva na úseku zahraničnoobchodných vzťahov rozpis plánu na organizácie zahraničného obchodu a organizácie oprávnené na vykonávanie zahraničnoobchodnej činnosti.

§ 38

(1) Federálne ministerstvo zahraničného obchodu

a) vydáva na základe splnomocnení obsiahnutých v príslušných zákonoch všeobecne záväzná právne predpisy o zahraničnoobchodnej činnosti a o jej organizovaní a riadi a kontroluje jej vykonávanie;

b) po prerokovaní s ústrednými orgánmi republík zriaďuje a zrušuje organizácie zahraničného obchodu a ustanovuje rozsah ich oprávnení, udeľuje a odníma oprávnenia na vykonávanie zahraničnoobchodnej činnosti a na zastupovanie zahraničných podnikov v Československej socialistickej republike a po dohode s Federálnym ministerstvom financií rozhoduje vo veciach majetkových účasti v zahraničí;

c) riadi organizácie zahraničného obchodu, voči ktorým plní úlohy ústredného orgánu štátnej správy; ostatné organizácie oprávnené na vykonávanie zahraničnoobchodnej činnosti riadi v spolupráci s ostatnými príslušnými orgánmi plánom a ekonomickými a obchodno-politickými nástrojmi.

- (2) K zahranično obchodnej činnosti prináleží vývoz, dovoz a prevádzka tovaru, poskytovanie a prijímanie služieb a prevody práv s výnimkou práv podľa autorského zákona a iných hospodárskych hodnôt v styku so zhraničím.

§ 39

Federálne ministerstvo zahraničného obchodu zabezpečuje súlad zahraničnej obchodnej politiky s devízovou politikou a po dohode so Štátnou bankou československou rozhoduje vo veciach súvisiacich s časťou devízového plánu a platobnej bilancie, ktorá vychádza z činnosti v oblasti zahraničného obchodu.¹⁰

§ 40

- (1) Federálne ministerstvo zahraničného obchodu vykonáva pôsobnosť vo veciach colníctva, colnej politiky a colných taríf.
- (2) Ústredná colná správa je osobitnou zložkou Ministerstva zahraničného obchodu. Ako jej orgány pre územie republík pôsobí Colné riaditeľstvo pre Českú socialistickú republiku a Colné riaditeľstvo pre Slovenskú socialistickú republiku; týmto riaditeľstvám sú priamo podriadené colnice.

Federálne ministerstvo práce a sociálnych vecí

§ 41

Federálne ministerstvo práce a sociálnych vecí je federálnym ústredným orgánom štátnej správy pre oblasť práce, miezd a sociálnej politiky.

§ 42

Federálne ministerstvo práce a sociálnych vecí

- a) predkladá vláde Československej socialistickej republiky návrhy jednotných zásad pracovnoprávných vzťahov, najmä úprav pracovných podmienok a pracovného času, a návrhy systému regulácie rozmiestňovania pracovných síl, zásad politiky zamestnanosti, produktivity a racionalizácie práce, reprodukcie pracovných síl a ich kvalifikácie;
- b) navrhuje vláde Československej socialistickej republiky zabezpečenie nábora pracovných síl pre organizácie, ktoré plnia úlohy ustanovené štátnym plánom rozvoja národného hospodárstva Československej socialistickej republiky ako prednostné;¹¹
- c) v súlade so štátnym plánom rozvoja národného hospodárstva Československej socialistickej republiky navrhuje vláde Československej socialistickej republiky po prerokovaní s ministerstvami práce a sociálnych vecí republík pohyb pracovných síl medzi republikami;
- d) navrhuje vláde Československej socialistickej republiky medzištátne dohody o pracovnej výpomoci a úpravu zásadných otázok zamestnávania cudzích štátnych príslušníkov v Československej socialistickej republike a československých občanov v zahraničí;
- e) vydáva vo veciach uvedených pod písm. a) až d) na základe splnomocnení obsiahnutých v príslušných zákonoch všeobecne záväzné právne predpisy.

§ 43

(1) Federálne ministerstvo práce a sociálnych vecí

- a) predkladá vláde Československej socialistickej republiky návrhy a podľa ich smerníc ustanovuje jednotné zásady usmerňovania mzdového vývoja, mzdových sústav, poskytovania výhod naturálnej povahy a náhrad výdavkov spojených s výkonom práce, normovania spotreby práce a mzdovej kontroly;

- b) v súlade s uvedenými smernicami vlády Československej socialistickej republiky vydáva na základe tohto zákona všeobecne záväzné právne predpisy, ktoré upravujú
- mzdové tarify, druhy a výšky príplatkov k mzdám a podmienky ich priznávania,
 - spôsob regulácie miezd,
 - náhrady výdavkov spojených s výkonom práce a
 - príspevky pri nástupe do pracovného pomeru a pri jeho rozviazaní.

- (2) Ostatné federálne ústredné orgány a ústredné orgány republík môžu vydávať predpisy uvedené v odseku 1 písm. b) v rozsahu a za podmienok dohodnutých s ministrom práce a sociálnych vecí Československej socialistickej republiky, a pokiaľ ide o ústredné orgány republík, tiež s príslušným ministrom práce a sociálnych vecí republiky.

§ 44

Federálne ministerstvo práce a sociálnych vecí

- a) navrhuje vláde Československej socialistickej republiky opatrenia smerujúce k plneniu úloh federácie v oblasti sociálnej politiky, najmä v oblasti sociálneho a nemocenského zabezpečenia obyvateľstva, spoločenskej starostlivosti o rodinu a mládež a vytvárania priaznivých podmienok pre rozvoj populácie, a zásady štátnej bytovej politiky zo sociálnych hľadísk;
- b) vydáva na základe splnomocnení obsiahnutých v zákonoch o sociálnom zabezpečení všeobecne záväzné právne predpisy, pokiaľ ide o dôchodkové zabezpečenie (poistenie), zabezpečenie matky a dieťaťa, zabezpečenie v chorobe a zaopatrovací príspevok členov rodín občanov konajúcich službu v ozbrojených silách. ^c

Federálny cenový úrad

§ 45

Federálny cenový úrad je federálnym ústredným orgánom štátnej správy pre oblasť cien.

§ 46

Federálny cenový úrad

- a) navrhuje vláde Československej socialistickej republiky zásady cenovej politiky a smernice pre úpravy cien;
- b) navrhuje smernice na vypracovanie plánu vývoja cien;
- c) navrhuje plán vývoja cien ako súčasť štátneho plánu rozvoja národného hospodárstva Československej socialistickej republiky.

§ 47

Federálny cenový úrad vydáva na základe tohto zákona

- a) všeobecne záväzné právne predpisy na tvorbu a kontrolu cien;
- b) podľa zásad ustanovených vládou Československej socialistickej republiky všeobecne záväzné právne predpisy o pôsobnosti pri tvorbe a kontrole cien.

§ 48

Federálny cenový úrad

- a) navrhuje vláde Československej socialistickej republiky ceny nových výrobkov, služieb, výkonov a prác (ďalej len „výrobky a služby“) a zmeny cien, ktorých určenie si vláda Československej socialistickej republiky vyhradila;
- b) určuje ceny, ktoré musia byť jednotné vzhľadom na ich význam v ekonomike Československej socialistickej republiky; zoznam surovín, výrobkov a služieb, ktorých ceny sa budú takto určovať, ustanoví vláda Československej socialistickej republiky nariadením;

c) môže v rámci svojej pôsobnosti v tvorbe cien poveriť určením cien nových výrobkov a služieb a ich zmien iné orgány a po dohode s príslušnými ústrednými orgánmi aj organizácie;

d) riadi a koordinuje prípravu a uskutočňovanie opatrení prijatých vládou Československej socialistickej republiky v oblasti cien.

§ 49

Federálny cenový úrad koordinuje plány a ustanovuje rozhodujúce úlohy v kontrole cien; má právo ukladať cenovým orgánom republík vykonanie osobitných cenových kontrol na overenie správnosti podkladov predkladaných organizáciami pre cenové opatrenia.

§ 50

Federálny cenový úrad ustanovuje, ktoré podklady sú povinné predkladať orgány a organizácie pri tvorbe cien.

Štátna komisia pre vedecko-technický a investičný rozvoj¹²

§ 51

Štátna komisia pre vedecko-technický a investičný rozvoj (ďalej len „štátna komisia“) je federálnym ústredným orgánom štátnej správy pre oblasť vedecko-technického a investičného rozvoja.

§ 52¹³

Štátna komisia

a) spracúva návrhy obsahu a zamerania jednotnej štátnej vedecko-technickej politiky, jej hlavných smerov včítane zásad jej komplexného zabezpečenia i realizácie a predkladá ich vláde Československej socialistickej republiky; spolupracuje so Štátnou plánovacou komisiou pri príprave návrhu koncepcie jednotnej štátnej investičnej politiky a pripravuje pre ňu komplexné technicko-ekonomické podklady;

b) spolupracuje pri spracovaní štátnych programov a v prípadoch určených vládou Československej socialistickej republiky ich zostavuje, organizuje ich zabezpečovanie, sleduje a vyhodnocuje ich plnenie;

c) podľa zásad schválených vládou Československej socialistickej republiky sa zúčastňuje na prácach na súhrnných prognózach vedecko-technického, ekonomického a sociálneho rozvoja Československej socialistickej republiky;

d) podľa zásad ustanovených pre prípravu štátneho plánu rozvoja národného hospodárstva Československej socialistickej republiky a podľa osobitných smerníc vlády Československej socialistickej republiky riadi prípravu, vypracúva a predkladá vláde Československej socialistickej republiky návrh štátneho plánu rozvoja vedy a techniky a riadi prípravu a spracúva návrh štátneho plánu projektových a typizačných prác, ^d pritom úzko spolupracuje so Štátnou plánovacou komisiou; prerokúva návrh plánu základného výskumu pred jeho predložením Československou akadémiou vied vláde Československej socialistickej republiky;^e

e) navrhuje na zaradenie do plánu investičnej výstavby po prerokovaní s príslušnými orgánmi štátnej správy úlohy zabezpečujúce realizáciu štátneho plánu rozvoja vedy a techniky;

f) určuje na základe jednotnej štátnej vedecko-technickej politiky a jej hlavných smerov schválených vládou Československej socialistickej republiky použitie finančných, devízových a ostatných prostriedkov súhrnne vyčlenených v štátnom pláne rozvoja národného hospodárstva Československej socialistickej republiky, v štátnom rozpočte fede-

rácie a menovom pláne Československej socialistickej republiky na zabezpečenie úloh plánu rozvoja vedy a techniky a na zabezpečenie činnosti organizácií jednotnej výskumnej a vývojovej základne v Československej socialistickej republike; vytvára v rámci týchto prostriedkov rezervy použiteľné na urýchlenie inovačných procesov. V súčinnosti so Štátnou plánovacou komisiou určuje použitie ďalších prostriedkov vyčlenených na štátne programy, pri ktorých organizuje ich zabezpečovanie;

g) spracúva spolu so Štátnou plánovacou komisiou, Federálnym ministerstvom financií a s príslušnými ústrednými orgánmi republík návrhy koncepcie štátnej bytovej politiky včítane návrhov na jej zabezpečenie; spracované návrhy predkladá spolu so Štátnou plánovacou komisiou a Federálnym ministerstvom financií vláde Československej socialistickej republiky;

h) spracúva spolu so Štátnou plánovacou komisiou a ostatnými federálnymi ústrednými orgánmi a ústrednými orgánmi republík celoštátnu koncepciu tvorby a ochrany životného prostredia; spracovaný návrh predkladá po prerokovaní vo vláde Českej socialistickej republiky a vo vláde Slovenskej socialistickej republiky vláde Československej socialistickej republiky;

ch) spracúva spolu s príslušnými federálnymi ústrednými orgánmi a ústrednými orgánmi republík koncepcie medzinárodnej spolupráce v oblasti vedecko-technického rozvoja včítane licenčnej politiky a technickej pomoci, životného prostredia, investičného rozvoja a ich zabezpečenie; túto spoluprácu organizuje; spracované návrhy predkladá vláde Československej socialistickej republiky;

i) navrhuje vláde Československej socialistickej republiky zásady riadenia jednotnej výskumnej a vývojovej základne v Československej socialistickej republike; vyjadruje sa o začlenení organizácií do jednotnej výskumnej a vývojovej základne a o ich vyňatí z nej;

j) zabezpečuje utváranie a činnosť pracovísk sústavy vedeckých, technických a ekonomických informácií a spracúva koncepciu budovania automatizovaných systémov riadenia;

k) vykonáva v súlade so zámermi štátnej technickej a investičnej politiky štátnu expertízu investícií v odvetviach riadených federálnymi orgánmi a investícií federálneho významu, určených vládou Československej socialistickej republiky; sleduje realizáciu investícií federálneho významu vo federálne riadených odvetviach a navrhuje vláde Československej socialistickej republiky potrebné opatrenia, prípadne tieto opatrenia vykonáva;

l) koordinuje kontrolnú činnosť v oblasti vedecko-technického a investičného rozvoja; kontroluje plnenie jednotného štátneho plánu rozvoja vedy a techniky a realizáciu investícií vybraných podľa zásad schválených vládou Československej socialistickej republiky a navrhuje jej potrebné opatrenia;

m) koordinuje zabezpečovanie jednotnej štátnej vedecko-technickej, investičnej a bytovej politiky a koncepciu tvorby a ochrany životného prostredia, medzinárodnej spolupráce [písm. ch)] a budovania automatizovaných systémov riadenia.

§ 53¹⁴

(1) Štátna komisia vydáva na základe tohto zákona všeobecne záväznú právnu predpis na úseku

a) plánovania vedecko-technického rozvoja;

b) výskumnej a vývojovej základne, vedeckých, technických a ekonomických informácií a automatizovaných systémov riadenia;

- c) použitia finančných, devízových a ostatných prostriedkov vyčlenených podľa § 52 písm. f);
- d) riadenia investorskej, projektovej, inžinierskej a typizačnej činnosti;
- e) prípravy, realizácie a vyhodnocovania investícií;
- f) určovania ekonomickej efektívnosti vedecko-technického rozvoja a investícií;
- g) rozpočtovania v investičnej výstavbe.

(2) Všeobecne záväzné právne predpisy vydávané príslušnými federálnymi ústrednými orgánmi na úsekoch financovania vedecko-technického rozvoja, cien výskumných a vývojových prác, mzdových foriem a odmieňania pracovníkov pred výrobných etáp a ďalšie všeobecne záväzné právne predpisy federálnych ústredných orgánov, ktoré sa dotýkajú vedecko-technického rozvoja, jeho uplatnenia v praxi a investičného rozvoja, sa vydávajú po prerokovaní so Štátnou komisiou.

§ 54

- (1) Predsedovi Štátnej komisie je podriadený Úrad pre vynálezy a objavy a Úrad pre normalizáciu a meranie; ich postavenie a pôsobnosť ustanovujú osobitné predpisy.
- (2) Predsedovi Štátnej komisie je podriadená Československá komisia pre atómovú energiu (ďalej len „komisia“). Komisia je federálnym orgánom štátnej správy. Jej predsedu, podpredsedu a ostatných členov vymenúva a odvoláva vláda Československej socialistickej republiky.
- (3) Do pôsobnosti komisie patrí:
- a) spracúvať návrh československého jadrového programu a návrh rozsahu a rozdelenia prostriedkov na jeho zabezpečenie a v spolupráci s federálnymi orgánmi a orgánmi republík zabezpečovať jeho plnenie;
 - b) schvaľovať použitie štiepných materiálov, vyjadrovať sa o ich dovoze a vývoze a evidovať ich;
 - c) vydávať na základe tohto zákona v spolupráci s Federálnym ministerstvom palív a energetiky všeobecne záväzné právne predpisy o jadrovej bezpečnosti pri projektovaní, výstavbe a prevádzke jadrových zariadení, zabezpečovať evidenciu rádioaktívnych látok a štiepných materiálov a dohliadať na zneškodňovanie rádioaktívnych odpadov;
 - d) vo vymedzenom rozsahu plniť úlohy medzinárodnej spolupráce v oblasti jadrovej techniky.

Federálne ministerstvo palív a energetiky

§ 55

Federálne ministerstvo palív a energetiky je federálnym ústredným orgánom štátnej správy pre oblasť ťažby tuhých palív, ťažby nafty a zemného plynu, ťažby a úpravy rádioaktívnych surovín, plynárenstva, včítane nadriadenej plynovodnej sústavy, a energetiky, včítane nadriadenej energetickej sústavy.

§ 56

Federálne ministerstvo palív a energetiky sa vo zverenej oblasti zúčastňuje na tvorbe jednotnej štátnej priemyselnej politiky a koncepcie rozvoja jednotlivých odvetví, prípadne odborov ním riadených, tým, že

- a) plní úlohy na úseku národohospodárskeho plánovania podľa osobitných predpisov;
- b) riadi technickú politiku a vypracúva návrhy odvetvových plánov rozvoja vedy a techniky;
- c) riadi investičnú činnosť a posudzuje a schvaľuje vybrané akcie investičnej výstavby;

- d) určuje racionálne využívanie palivovo-energetickej základne Československej socialistickej republiky a zabezpečuje palivovo-energetickú bilanciu;
- e) riadi zapojenie odvetví a odborov do medzinárodnej deľby práce, priemyselnej kooperácie, špecializácie, vedecko-technickej spolupráce a výskumu;
- f) riadi odbyt a zásobovanie v rámci jednotných zásad ustanovených právnymi predpismi alebo vládou Československej socialistickej republiky na zabezpečovanie potrieb hospodárstva a plné využitie výroby;
- g) v rámci ustanovených zásad štátnej cenovej politiky riadi plánovanie vývoja cien, predkladá návrhy na cenové opatrenia a po schválení ich vyhlasuje;
- h) riadi mzdovú politiku podľa všeobecne záväzných právnych predpisov a v rozsahu splnomocnenia vydáva rezortné mzdové predpisy;
- i) realizuje úlohy na úseku finančnej politiky podľa osobitných predpisov a zabezpečuje financovanie úloh rezortu.

§ 57

Federálne ministerstvo palív a energetiky schvaľuje na úseku ťažby a spracovania rádioaktívnych surovín projektovanie a financovanie geologických prác podľa osobitných predpisov, vydáva na základe tohto zákona všeobecne záväzné právne predpisy o klasifikácii a evidencii zásob rádioaktívnych surovín a preskúmava a schvaľuje výpočty zásob týchto surovín.

§ 58

Federálne ministerstvo palív a energetiky spracúva zásady ochrany a využitia nerastného bohatstva v ním riadených odvetviach.

§ 59

Federálnemu ministerstvu palív a energetiky je podriadená Štátna energetická inšpekcia.

§ 60

Federálne ministerstvo palív a energetiky riadi organizácie výrobnotechnickej, výskumnej, vývojovej a projekčnej základne

- a) ťažby tuhých palív, ťažby nafty a zemného plynu;
- b) energetiky, včítane jadrovej energetiky a nadriadenej energetickej sústavy;
- c) ťažby a úpravy rádioaktívnych surovín;
- d) plynárenstva, včítane nadriadenej plynovodnej sústavy.

§ 61

Federálne ministerstvo palív a energetiky po prerokovaní s príslušnými orgánmi republík vo svojej pôsobnosti zriaďuje a zrušuje štátne organizácie a určuje organizačné usporiadanie výrobnotechnickej základne do výrobných hospodárskych jednotiek, včítane oblastných riaditeľstiev; prípadné rozpory rieši vláda Československej socialistickej republiky.

Federálne ministerstvo hutníctva a ťažkého¹⁵ strojárstva

§ 62

Federálne ministerstvo hutníctva a ťažkého strojárstva je federálnym ústredným orgánom štátnej správy pre oblasť hutníctva železa a neželezných kovov, ťažkého strojárstva, ťažby a úpravy rúd a magnezitu.

§ 63

Federálne ministerstvo hutníctva a ťažkého strojárstva sa vo zverenej oblasti zúčastňuje na tvorbe jednotnej štátnej priemyselnej politiky a koncepcie rozvoja jednotlivých odvetví, prípadne odborov ním riadených tým, že

- a) plní úlohy na úseku národohospodárskeho plánovania podľa osobitných predpisov;
- b) riadi technickú politiku a vypracúva návrhy odvetvových plánov rozvoja vedy a techniky;
- c) riadi investičnú činnosť a posudzuje a schvaľuje vybrané akcie investičnej výstavby;
- d) riadi zapojenie odvetví a odborov do medzinárodnej deľby práce, priemyselnej kooperácie, špecializácie, vedecko-technickej spolupráce a výskumu;
- e) riadi odbyt a zásobovanie v rámci jednotných zásad ustanovených právnymi predpismi alebo vládou Československej socialistickej republiky na zabezpečovanie potrieb hospodárstva a plné využitie výroby;
- f) v rámci ustanovených zásad štátnej cenovej politiky riadi plánovanie vývoja cien, predkladá návrhy na cenové opatrenia a po schválení ich vyhlasuje;
- g) riadi mzdovú politiku podľa všeobecne záväzných právnych predpisov a v rozsahu splnomocnenia vydáva rezortné mzdové predpisy;
- h) realizuje úlohy na úseku finančnej politiky podľa osobitných predpisov a zabezpečuje financovanie úloh rezortu.

§ 64

Federálne ministerstvo hutníctva a ťažkého strojárstva organizuje a riadi štátnu službu pre drahé kovy.^f

§ 65

Federálne ministerstvo hutníctva a ťažkého strojárstva riadi organizácie výrobnotechnickej, výskumnej, vývojovej a projekčnej základne

- a) hutníctva železa a neželezných kovov,
- b) ťažkého strojárstva,
- c) ťažby a úpravy rúd a magnezitu.

§ 66

Federálne ministerstvo hutníctva a ťažkého strojárstva po prerokovaní s príslušnými orgánmi republík vo svojej pôsobnosti zriaďuje a zrušuje štátne organizácie a určuje organizačné usporiadanie výrobnotechnickej základne do výrobných hospodárskych jednotiek, včítane oblastných riaditeľstiev; prípadné rozpory rieši vláda Československej socialistickej republiky.¹⁶

Federálne ministerstvo všeobecného strojárstva¹⁷

§ 66a

Federálne ministerstvo všeobecného strojárstva je federálnym ústredným orgánom štátnej správy pre oblasť všeobecného strojárstva.

§ 66b

Federálne ministerstvo všeobecného strojárstva sa vo zverenej oblasti zúčastňuje na tvorbe jednotnej štátnej priemyselnej politiky a koncepcie rozvoja jednotlivých odvetví, prípadne odborov ním riadených tým, že

- a) plní úlohy na úseku národohospodárskeho plánovania podľa osobitných predpisov;
- b) riadi technickú politiku a vypracúva návrhy odvetvových plánov rozvoja vedy a techniky;
- c) riadi investičnú činnosť a posudzuje a schvaľuje vybrané akcie investičnej výstavby;
- d) riadi zapojenie odvetví a odborov do medzinárodnej deľby práce, priemyselnej kooperácie, špecializácie, vedecko-technickej spolupráce a výskumu;

- e) riadi odbyt a zásobovanie v rámci jednotných zásad ustanovených právnymi predpismi alebo vládou Československej socialistickej republiky na zabezpečovanie potrieb hospodárstva a plné využitie výroby;
- f) v rámci ustanovených zásad štátnej cenovej politiky riadi plánovanie vývoja cien, predkladá návrhy na cenové opatrenia a po schválení ich vyhlasuje;
- g) riadi mzdovú politiku podľa všeobecne záväzných právnych predpisov a v rozsahu splnomocnenia vydáva rezortné mzdové predpisy;
- h) realizuje úlohy na úseku finančnej politiky podľa osobitných predpisov a zabezpečuje financovanie úloh rezortu.

§ 66c

Federálne ministerstvo všeobecného strojárstva riadi organizácie výrobnotechnickej, výskumnej, vývojovej a projekčnej základne všeobecného strojárstva.

§ 66d

Federálne ministerstvo všeobecného strojárstva po prerokovaní s príslušnými orgánmi republík vo svojej pôsobnosti zriaďuje a zrušuje štátne organizácie a určuje organizačné usporiadanie výrobnotechnickej základne do výrobných hospodárskych jednotiek, včítane oblastných riaditeľstiev; prípadné rozpory rieši vláda Československej socialistickej republiky.

Federálne ministerstvo elektrotechnického priemyslu

§ 66e

Federálne ministerstvo elektrotechnického priemyslu je federálnym ústredným orgánom štátnej správy pre oblasť elektrotechnického priemyslu.

§ 66f

Federálne ministerstvo elektrotechnického priemyslu sa vo zverenej oblasti zúčastňuje na tvorbe jednotnej štátnej priemyselnej politiky a koncepcie odborov ním riadených tým, že

- a) plní úlohy na úseku národohospodárskeho plánovania podľa osobitných predpisov;
- b) riadi technickú politiku a vypracúva návrhy odvetvových plánov rozvoja vedy a techniky;
- c) riadi investičnú činnosť a posudzuje a schvaľuje vybrané akcie investičnej výstavby;
- d) riadi zapojenie odborov do medzinárodnej deľby práce, priemyselnej kooperácie, špecializácie, vedecko-technickej spolupráce a výskumu;
- e) riadi odbyt a zásobovanie v rámci jednotných zásad ustanovených právnymi predpismi alebo vládou Československej socialistickej republiky pre zabezpečenie potrieb hospodárstva a plné využitie výroby;
- f) v rámci ustanovených zásad štátnej cenovej politiky riadi plánovanie vývoja cien, predkladá návrhy na cenové opatrenia a po schválení ich vyhlasuje;
- g) nomocnenia vydáva rezortné mzdové predpisy;
- h) realizuje úlohy na úseku finančnej politiky podľa osobitných predpisov a zabezpečuje financovanie úloh rezortu.

§ 66g

Federálne ministerstvo elektrotechnického priemyslu riadi organizácie výrobnotechnickej, výskumnej, vývojovej a projektovej základne elektrotechnického priemyslu.

§ 66h

Federálne ministerstvo elektrotechnického priemyslu po prerokovaní s príslušnými orgánmi republík vo svojej pôsobnosti zriaďuje a zrušuje štátne organizácie a určuje organizač-

né usporiadanie výrobnotechnickej základne do výrobných hospodárskych jednotiek, vrátane oblastných riaditeľstiev; prípadné rozpory rieši vláda Československej socialistickej republiky.

Federálne ministerstvo poľnohospodárstva a výživy

§ 67

Federálne ministerstvo poľnohospodárstva a výživy je federálnym ústredným orgánom štátnej správy pre oblasť poľnohospodárstva a výživy.

§ 68

- (1) Federálne ministerstvo poľnohospodárstva a výživy spracúva a predkladá vláde Československej socialistickej republiky návrhy zásad poľnohospodárskej politiky a politiky výživy ľudu; opiera sa pritom najmä o technicko-ekonomické koncepcie rozvoja poľnohospodárskej a potravinárskej výroby republík.
- (2) Federálne ministerstvo poľnohospodárstva a výživy
 - a) spracúva návrh plánu rozvoja vedy a techniky za odvetvie poľnohospodárstva a výživy;
 - b) navrhuje vláde Československej socialistickej republiky vybrané akcie z oblasti vedeckej, technickej a investičnej politiky v odvetví poľnohospodárstva a výživy, ktoré sú dôležité pre celú federáciu a na ktoré sa majú poskytnúť dotácie alebo subvencie zo štátneho rozpočtu federácie.

§ 69

Federálne ministerstvo poľnohospodárstva a výživy

- a) po prerokovaní so zúčastnenými federálnymi orgánmi navrhuje vláde Československej socialistickej republiky ako súčasť jednotnej hospodárskej politiky zásady ekonomických nástrojov v poľnohospodárstve a potravinárskom priemysle s výnimkou daní, odvodov a poplatkov;
- b) zodpovedá za dodržiavanie bilancií štátnych fondov mäsa a obilnín, záväzných na celom území Československej socialistickej republiky, a centrálného fondu krmív, prípadne navrhuje ich zmeny;
- c) navrhuje vláde Československej socialistickej republiky opatrenia na zabezpečenie jednoty a hospodárskej efektívnosti československého trhu s poľnohospodárskymi a potravinárskymi výrobkami, najmä vo vzťahu k zahraničnému obchodu, na ochranu poľnohospodárskej a potravinárskej výroby a na plynulé zásobovanie obyvateľstva potravinami a dbá v spolupráci s ministerstvami poľnohospodárstva a výživy republík o ich vykonávanie;
- d) zabezpečuje riešenie medzinárodných normalizačných úloh pre odvetvia poľnohospodárstva a výživy;
- e) zabezpečuje jednotné vykonávanie štátneho skúšobníctva a normalizácie v odvetví poľnohospodárstva a výživy; dbá o zabezpečenie odvetvia poľnohospodárstva a výživy technikou a inými dôležitými materiálmi prostriedkami a predkladá v tomto smere vláde Československej socialistickej republiky návrhy opatrení.

§ 70

Federálne ministerstvo poľnohospodárstva a výživy na základe splnomocnení obsiahnutých v príslušných zákonoch

- a) vydáva všeobecne záväzné právne predpisy o veterinárnej ochrane a rastlinolekárskej ochrane (vonkajšej karanténe) na dovoz, prevoz a vývoz;⁸

b) vyhlasuje zoznam škodcov vnútornej karantény;^h

c) povoľuje výrobu prostriedkov na ochranu rastlín, ako aj ich dovoz a uvádzanie do obehu.^{ch}

Federálne ministerstvo dopravy

§ 71

Federálne ministerstvo dopravy je federálnym ústredným orgánom štátnej správy vo veciach dopravy ustanovených týmto zákonom.

§ 72

- (1) Federálne ministerstvo dopravy predkladá vláde Československej socialistickej republiky návrhy zásad štátnej dopravnej politiky a koncepcií rozvoja dopravnej sústavy.
- (2) Federálne ministerstvo dopravy¹⁸
 - a) plní úlohy na úseku národohospodárskeho plánovania podľa osobitných predpisov v odboroch železničnej dopravy, civilného letectva, diaľnic a riečnej dopravy, pokiaľ obstaráva aj zahraničnú prepravu; zostavuje návrhy plánov prepravy nákladov a osôb;
 - b) spracúva zásady technickej politiky dopravy a návrh plánu rozvoja vedy a techniky za odvetvie dopravy;
 - c) predkladá vláde Československej socialistickej republiky návrhy na dopravné investície financované zo štátneho rozpočtu federácie;
 - d) v rámci ustanovených zásad štátnej cenovej politiky riadi plánovanie vývoja cien v doprave, predkladá návrhy taríf a tarífnych pravidiel v doprave a po schválení ich vyhlasuje; ustanovuje medzinárodné tarify v doprave;
 - e) riadi mzdovú politiku podľa všeobecne záväzných právnych predpisov a v rozsahu splnomocnenia vydáva rezortné mzdové predpisy;
 - f) navrhuje vláde Československej socialistickej republiky koncepciu zapojenia dopravy do medzinárodnej deľby práce, kooperácie v doprave, špecializácie vedecko-technickej spolupráce a výskumu; zabezpečuje a koordinuje jednotný postup československej dopravy v oblasti medzinárodnej deľby práce.

§ 73

Federálne ministerstvo dopravy

- a) vydáva na základe splnomocnení obsiahnutých v príslušných zákonoch všeobecne záväzné právne predpisy vo veciach všetkých druhov dopravy a dopravných ciest;
- b) navrhuje štátne normy a schvaľuje odborové normy pre technickú spôsobilosť dopravných prostriedkov, zariadení a dopravných ciest.

§ 74

- (1) Federálne ministerstvo dopravy riadi
 - a) organizácie odboru železničnej dopravy;
 - b) podniky leteckej dopravy a na letecké práce a organizácie na výstavbu, správu a údržbu dopravných letísk a leteckých pozemných zariadení a na výkon leteckých prevádzkových a zabezpečovacích služieb;
 - c) organizácie obstarávajúce správu diaľnic;
 - d) podniky riečnej dopravy, pokiaľ obstarávajú aj zahraničnú prepravu.¹⁷
- (2) Federálne ministerstvo dopravy po prerokovaní s príslušnými orgánmi republík vo svojej pôsobnosti zriaďuje a zrušuje štátne organizácie a určuje ich organizačné usporiadanie; prípadné rozpory rieši vláda Československej socialistickej republiky.

§ 75

Federálne ministerstvo dopravy riadi odbornú prípravu a zabezpečuje mobilizačnú a bojovú pripravenosť železničného vojska.

§ 76

- (1) Federálne ministerstvo dopravy vykonáva štátnu správu a štátny odborný dozor vo veciach
a) celoštátnych dráh a vlečiek,
b) civilného letectva,
c) diaľnic,
d) riečnej plavby.¹⁸
- (2) Federálne ministerstvo dopravy vykonáva štátny odborný technický dozor vo veciach všetkých dráh.ⁱ
- (3) Federálne ministerstvo dopravy plní funkciu námorného úradu Československej socialistickej republiky, najmä udeľuje právo plávať pod československou vlajkou, vydáva osvedčenia o spôsobilosti na plavbu a vykonáva štátny dozor nad námornou plavbouⁱ

Federálne ministerstvo spojov

§ 77

Federálne ministerstvo spojov je federálnym ústredným orgánom štátnej správy pre oblasť spojov (pošta a telekomunikácií).

§ 78

Federálne ministerstvo spojov

- a) plní úlohy na úseku národohospodárskeho plánovania podľa osobitných predpisov;
- b) predkladá vláde Československej socialistickej republiky návrh koncepcií rozvoja a hospodárskej politiky spojov;
- c) spracúva zásady technickej a investičnej politiky a návrh plánu rozvoja vedy a techniky za odvetvie spojov;
- d) v rámci ustanovených zásad štátnej cenovej politiky riadi plánovanie vývoja cien v spojoch, spracúva návrhy taríf a tarifných pravidiel v odvetví spojov a po schválení ich vyhlasuje; určuje medzinárodné tarify spojov;
- e) riadi mzdovú politiku podľa všeobecne záväzných právnych predpisov a v rozsahu splnomocnenia vydáva rezortné mzdové predpisy.

§ 79

- (1) Federálne ministerstvo spojov
a) vydáva na základe splnomocnení obsiahnutých v poštovom zákone a v zákone o telekomunikáciách všeobecne záväzné právne predpisy a jednotné pravidlá na výkon poštovej a telekomunikačnej prevádzky a činností s tým súvisiacich;
 - b) vykonáva štátnu správu podľa poštového zákona a zákona o telekomunikáciách.
- (2) Federálne ministerstvo spojov vydáva poštové známky a iné poštové ceny.

§ 80

- (1) Federálne ministerstvo spojov organizuje a riadi jednotnú sústavu spojov.
- (2) Federálne ministerstvo spojov zriaďuje na účinné riadenie spojov nevyhnutné orgány, predovšetkým ústredné riaditeľstvá spojov, ktoré v určenom rozsahu vykonávajú správne a hospodárske funkcie na území republík.

Výbor ľudovej kontroly Československej socialistickej republiky

§ 81

Výbor ľudovej kontroly Československej socialistickej republiky je federálnym ústredným orgánom štátnej správy pre oblasť kontroly a vrcholným orgánom v sústave ľudových kontrol s pôsobnosťou podľa nasledujúcich ustanovení.

§ 82

Výboru ľudovej kontroly Československej socialistickej republiky patrí

- a) kontrola orgánov a organizácií spadajúcich do pôsobnosti federácie, t.j.
- ústredných a nižších orgánov federálnej štátnej správy,
- hospodárskych a iných organizácií riadených federálnymi orgánmi;
- b) v súčinnosti s výbormi ľudovej kontroly republík kontrola plnenia opatrení vlády Československej socialistickej republiky, a to aj u orgánov a organizácií patriacich do pôsobnosti republík.

§ 83

Výboru ľudovej kontroly Československej socialistickej republiky ďalej patrí

- a) koordinovať činnosť výborov ľudovej kontroly republík, zjednocovať ich postup a spolupracovať s ostatnými federálnymi orgánmi štátnej správy vykonávajúcimi kontrolu;
- b) organizovať spoločné kontrolné akcie federálnych orgánov a orgánov republík;
- c) starať sa o výskum v odbore kontroly a o školenie a výchovu kontrolných pracovníkov;
- d) rozvíjať medzinárodné styky v odbore kontroly.

§ 84

- (1) Výbor ľudovej kontroly Československej socialistickej republiky predkladá vláde Československej socialistickej republiky a v oblasti obrany Rade obrany štátu plány kontrolnej činnosti.
- (2) V plánoch kontrolnej činnosti môžu byť v súčinnosti s orgánmi republík zahrnuté aj kontrolné úlohy orgánov v pôsobnosti republík, pokiaľ sa nimi majú zabezpečiť kontrolné akcie v oblastiach a činnostiach základnej dôležitosti pre celú Československú socialistickú republiku.
- (3) Predsedníctvo Federálneho zhromaždenia Československej socialistickej republiky má právo požadovať na Výbore ľudovej kontroly Československej socialistickej republiky správy o poznatkoch z kontrolnej činnosti alebo vykonanie kontroly nevyhnutnej na plnenie úloh Federálneho zhromaždenia Československej socialistickej republiky a jeho orgánov.

TRETIA ČASŤ

Spoločné a záverečné ustanovenia

§ 85

- (1) Podrobnejšie vymedzenie úloh federálnych ministerstiev, zásad ich činnosti a organizácie upravia štatúty, ktoré schvaľuje vláda Československej socialistickej republiky.
- (2) Vláda Československej socialistickej republiky ustanoví po dohode s vládami oboch republík, ktoré ústavy a zariadenia (rozpočtové a príspevkové organizácie) budú podriadené jednotlivým federálnym ministerstvám.

§ 86

Federálne ministerstvá dbajú, aby sa stavy ich pracovníkov primerane skladali z občanov oboch republík a vytvárajú pre to všestranné podmienky.

§ 87

Federálne ministerstvo financií vydáva na základe zásad ustanovených vládou Československej socialistickej republiky predpisy o odpisoch zo základných prostriedkov (§ 57 ods. 4 a § 391 Hospodárskeho zákonníka č. 109/1964 Zb.).

§ 88¹⁹

(1) O Výbore ľudovej kontroly Československej socialistickej republiky a o oprávneniach a povinnostiach pracovníkov jeho aparátu platia až do vydania zákona, ktorým sa upraví výkon kontroly, primerane ustanovenia zákona č. 70/1967 Zb. v znení zákona č. 85/1968 Zb. o Ústrednej komisii ľudovej kontroly a o pracovníkoch jej aparátu; Ústredná komisia ľudovej kontroly sa zrušuje.

(2) Práva a povinnosti z pracovnoprávných vzťahov prechádzajú z doterajších federálnych výborov a Ústrednej komisie ľudovej kontroly na príslušné novozriadené federálne ústredné orgány.

§ 89

Zrušujú sa tieto predpisy, prípadne ich doteraz nezrušené časti, v znení predpisov ich meniacich a dopĺňajúcich:

1. ústavný dekrét č. 1/1945 Zb. o novej organizácii vlády a ministerstiev v prechodnom čase;
2. vládne nariadenie č. 74/1951 Zb., ktorým sa zriaďujú ministerstvá;
3. vládne nariadenie č. 13/1952 Zb. o správe spojov;
4. vládne nariadenie č. 19/1956 Zb. o zrušení niektorých ministerstiev a ústredných orgánov štátnej správy;
5. zákonné opatrenie č. 3/1963 Zb. o novej organizácii ústredného riadenia v odvetví palív, energetiky, dopravy a spojov;
6. zákon č. 115/1965 Zb. o zmenách v organizácii a pôsobnosti niektorých odvetvových ústredných orgánov;
7. zákon č. 29/1967 Zb. o zriadení a pôsobnosti Ministerstva poľnohospodárstva a výživy;
8. zákonné opatrenie č. 81/1967 Zb., ktorým sa rozširuje pôsobnosť Ministerstva baníctva;
9. zákon č. 53/1968 Zb. o zmenách v organizácii a pôsobnosti niektorých ústredných orgánov s výnimkou § 18 a 19.

§ 90

Tento zákon nadobúda účinnosť 1. januárom 1971.²⁰

Prameň: *Zbierka zákonov československá socialistická republika Česká socialistická republika Slovenská socialistická republika. Ročník 1970. Čiastka 40, s. 597-610. – Tlač, 13 s. Publikované výňatky: GRONSKÝ, Ján: Komentované dokumenty k ústavným dejinám Československa. Sv. III. 1960–1989. Praha, Univerzita Karlova v nakl. Karolinum 2007, s. 293-297.*

- a Zákon č. 134/1970 Zb. o pravidlách štátneho rozpočtu československej federácie a o zásadách hospodárenia s rozpočtovými prostriedkami štátnych rozpočtov federácie a republík (rozpočtové pravidlá). Pozri: *Zbierka zákonov Československá socialistická republika Česká socialistická republika Slovenská socialistická republika. Ročník 1970. Čiastka 41, s. 613-619.*
- b Pôsobnosť finančných správ, prípadne odborov štátnych financií v oblasti finančno-ekonomických nástrojov v zahraničnom obchode zostáva týmto ustanovením nedotknutá.
- c Zákon č. 101/1964 Zb. o sociálnom zabezpečení a zákon č. 103/1964 Zb. o sociálnom zabezpečení

- d družstevných roľníkov v znení neskorších predpisov.
- d Odkaz na § 4 ods. 2 zákona č. 145/1970 Zb. o národohospodárskom plánovaní. Pozri: *Zbierka zákonov Československá socialistická republika Česká socialistická republika Slovenská socialistická republika. Ročník 1970. Čiastka 44, s. 662.*
- e Odkaz na § 2 ods. 2 písm. c) zákona č. 54/1963 Zb. o Československej akadémii vied.
- f Vyhláška ministra hutníckeho priemyslu a rudných baní č. 93/1962 Zb. o štátnej službe pre drahé kovy.
- g Odkaz na § 8 zákona č. 66/1969 Zb. o veterinárnej starostlivosti, § 21 zákona č. 61/1964 Zb. o rozvoji rastlinnej výroby.
- h Odkaz na § 23 ods. 1 prvá veta zákona č. 61/1964 Zb. o rozvoji rastlinnej výroby.
- ch Odkaz na § 27 zákona č. 61/1964 Zb. o rozvoji rastlinnej výroby.
- i Odkaz na § 20 ods. 2 zákona č. 51/1964 Zb. o dráhach.
- j Zákon č. 61/1952 Zb. o námornej plavbe.

- 1 Legislatívna rada vlády ČSSR s predsedom K. Lacom, keď posudzovala súbor návrhov zákonov v dňoch 9. až 11. 11. 1970, niektoré otázky v návrhu zákona o pôsobnosti feder. ministerstiev nechala otvorené ako alternatívy a rezorty strojárstva nerozdelila vôbec. Návrhy zákonov NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – bežná spisovna, roky 1968 – 1970 (nespracované), kart. 190, sign. 366/364/2, č. j. 20 849/1970. (Tiež Osobný archív J. Žatkuliaka, materiály K. Laca a K. Rebra.) Pozri tiež dokument č. 69 z 20. 11. 1970 v porovnaní s dokumentmi č. 56 a 62 z 27. 11. 1969 a 28. 1. 1970. V návrhu zákona o pôsobnosti feder. ministerstiev s rozsiahlou 51-stranovou dôvodovou správou, ktorá by si vyžadovala osobitný rozbor, sa relatívne zriedkavo spomínajú republikové orgány s argumentáciou, že už ide o výlučné kompetencie federálnych orgánov, čo ich dost vyraďovalo z rozhodovania o vlastných kompetenciách. (Podč. J. Ž.) Uvádza sa návrh tzv. kompetenčného zákona z 24. 3. 1969 (pozri príslušný dokument č. 35), ako aj spory o kompetencie ministerstiev zahraničných vecí (zmluvy) a zahraničného obchodu. Pozri programy národných vlád z 23. a 24. 1. 1969 v dok. 23 a 24, ich prvé hodnotenia čs. federácie z júla 1969 v dok. 45 a 48 a potom dokumenty č. 53 a 55 z 14. 10. a 19. 11. 1969.
- 2 Porovnaj najmä s dokumentom o návrhu zákona pôsobnosti feder. ministerstiev a vtedy ešte aj federálnych výborov, jeho celú genézu v dokumentoch z 19. 12., 21. 12. 1968, 17. 1., 24. 3., 4. 4., 9. 6. 1969, ako aj dokumenty zo 14. 10., 19. a 27. 11. 1969, 6., 9., 21. a 28. 1. 1970, ktoré odzrkadľovali zámery úprav pôsobnosti federálnych orgánov.
- 3 Legislatívna rada vlády ČSSR podstatne prepracovala návrh zákona o národohospodárskom plánovaní, ktorý sa bezprostredne dotýkal, a zrejme svojou komplikovanosťou a prepojením, najmä k návrhu zákona o pôsobnosti federálnych ministerstiev. Posúdila rozsiahle návrhy a pripomienky národných vlád z 5. a 6. 11. 1970. Česká vláda zasadala 5. 11. 1970. In: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR – bežná spisovna, roky 1968 – 1970 (nespracované), kart. 191, sign. 366/364/2, č. j. 12829/70. Tiež: SNA, f. Vláda SSR - zasadania vlády 1969 – 1975, kr. 87, zasadanie 5.-6. 11. 1970, č. sp. 4933/70, č. sp. 01417/70 - Taj., SNA, f. ÚV SSR – Prehľad uznesení vlády a predsedníctva SSR 1969 – 1976, zasadanie 5. - 6. 11. 1970, uznesenie 356, č. sp. 4933 až 4944. Pozri zákon č. 145/1970 Zb. o národohospodárskom plánovaní. In: *Zbierka zákonov Československá socialistická republika Česká socialistická republika Slovenská socialistická republika. Ročník 1970. Čiastka 44, s. 661-670.* Pozri dokumenty č. 53 a 55 zo 14. 10. a 19. 11. 1969. Podnety národných vlád na úpravu najmä paragrafov 1 až 6 k návrhu zákona o národohospodárskom plánovaní vyplývalo, že sa pokúsili zvýšiť svoj podiel: „Na procese tvorby, zabezpečovaní a kontrole plnenia národohospodárskych plánov“. No § 5 návrhu zákona stanovil, že: „Plány ČSSR sú hlavným integrujúcim činiteľom československej federácie; tvoria záväzný základ pre všetky ostatné národohospodárske plány“. Práve o tom boli paragrafy 3 a 4 ohľadom zamerania a „sklbeného“ obsahu plánov s určujúcimi hospodárskymi činiteľmi.

Česká vláda navrhovala v paragrafoch 7, 9, 15, 17 a 22 odstrániť duplicitné znenia niektorých formulácií, a to práve v prípadoch, ktoré sa vzťahovali na plány republík. Vládi a vôbec nepáčil § 1 návrh zákona, lebo nemal normatívny charakter. Vládi v paragrafoch 2 až 5 chcela viacero dôležitých spresnení, ktoré sa dotýkali plánov hospodárskych odvetví, stredných plánov riadenia, štátneho rozpočtu a podielu národných výborov na plánoch. Vládi navrhovala presnejšie vymedzenie štátnych rozpočtov federácie a republík ako 3 častí celoštátneho rozpočtu!

Slovenská vláda zaujala podobné stanovisko a v paragrafoch 4 a 5 sa zamerala na potrebu vypracovania plánov ČSSR a republík „podľa vnútorného členenia“. Chcela upresniť rozvoj a činnosť organizácií, ktoré majú sídlo „na území republiky a nie sú riadené jej orgánmi“, aby sa dosiahla

- „komplexnosť plánu republík“ a možnosť koordinácie rozvoja nimi riadeného hospodárstva! Tým by sa zvýraznila politická zodpovednosť národných orgánov na komplexný rozvoj republík. (V skutočnosti zákon bral ekonomické a finančné nástroje republikám, čo ovplyvnilo aj proces vyrovnania ekonomickej a sociálnej úrovne Slovenska s českými krajinami, s dosahom na stanovanie nie centrálnych, ale národných ekonomických a finančných kritérií. Tým sa predstavy národných vlád z januára 1969 dostali do úzadia a o „rovnovážnosti“ federácie a národných republík (štátnosti) sa nedalo hovoriť. – Pozn. a podč. J. Ž.) Pozri najmä dokument č. 1 a nasledujúcu poznámku, ako aj pozn. č. 16.
- 4 Legislatívna rada vlády ČSSR zahrnuje návrh slovenskej vlády v § 7, odst. 1, v návrhu zákona o národohospodárskom plánovaní ohľadom postavenia základných národohospodárskych plánov. (Pozri dokument č. 62 z 28. 1. 1970.) Podobne v § 11, odst. 3, o členení hospodárskych plánov: „*Keď má podnik svoje časti tiež na území druhej republiky, člení svoj hospodársky plán a svoje návrh plánov podľa územného hľadiska*“. Slovenská vláda vznikla rad pripomienok k paragrafom 16 až 18, ktoré sa zaoberali plánmi republík a kompetenciami jej plánovacích orgánov, okrem iného poskytnutia návrhov rozvoja a kontroly plánov republík. V nemalej miere sa podnety vlády vzťahovali na účinnú (rovnocennú) koordináciu plánovacích orgánov ČSSR, ČSR a SSR. Vláda zároveň upozornila, aby návrh zákona o národohospodárskom plánovaní „*nepredurčoval inštitucionálnu formu ústredných plánovacích orgánov republík*!“ No aj tu síce tvrdila o vzájomnom prepojení súboru návrhov zákonov, ale neodvolávala sa aj tu na návrh o pôsobnosti federálnych ministerstiev.
- Podobne aj česká vláda sa len zriedka odvolávala na návrh zákona o pôsobnosti federálnych ministerstiev, ktorý sa prirodzene vzťahoval aj na oblasť plánovania. Na druhej strane, pozri pozn. 3, sa zamerala okrem plánovacieho procesu podrobne na oblastné plány (rozloženie výrobných síl, oblastné ekonomické nástroje, diferenciáciu odvetví, na rozšírenie kompetencií vlády na oblastné plány). Legislatívna rada vlády ČSSR síce rešpektovala jej vetu v § 6: „*Dlhodobý výhľad ČSSR je súborom základných koncepčných zámerov*“, no nevzala do úvahy dôležité upresnenie, že: „*Z dlhodobého výhľadu ČSSR sa odvodzujú dlhodobé výhľady republík, ktoré sú v rozsahu určenom vládami republík základom pre koncepčnú činnosť ústredných orgánov republík*“. Tiež k paragrafom 7 až 12 navrhovala upresnenie kompetencií na plánoch republík (podnikov). Ďalej v paragrafoch 12 až 15 išlo o plánovacie kompetencie v oblasti národnými výbormi (zdôraznenie Prahy, Ostravy atď.). Vláda vznikla vážnu námietku, aby vláda ČSSR podľa § 14 stanovovala úlohy vládám republík mimo plánu! Voči kompetencii Štátnej plánovacej komisie nechcela, aby zasahovala do úsekov, ktoré boli riadené orgánmi republík. Vzťahovalo sa to aj na upresnenie riadenia podnikov a organizácií prostredníctvom plánov.
- 5 Tento odsek leg. rada vlády nezahrnuje a prevzala z § 19.
- 6 Podobne ani tento odsek.
- 7 Pozri zákon č. 145/1970 Zb. o národohospodárskom plánovaní. In: Zbierka zákonov Československá socialistická republika Česká socialistická republika Slovenská socialistická republika. Ročník 1970. Čiastka 44, s. 661-670. Tiež zákon č. 134/1970 Zb. o rozpočtových pravidlách. Tamže, s. 613-619. Federálny minister financií Rudolf Rohlíček informoval Predsedníctvo vlády ČSSR 27. 12. 1970, že od 1. 1. 1971 sa navrhnu upravené zásady pre rozpočtové hospodárenia tak, aby sa v zásadách zamedzilo zníženiu príjmov a zvýšeniu výdavkov pri pre rozdeľovaní prostriedkov v celoštátnom objeme. Tie upravovali rozpočtové opatrenia FMF ČSSR z 21. 12. 1970, ktoré sledovali pri zabezpečovaní čiastočných úprav v česko-slovenskej federácii zdokonaľovanie mechanizmu vzájomných vzťahov a väzieb tak medzi federálnymi a národnými orgánmi a posilnenie koordináčnej funkcie federálnych orgánov, ako aj zabezpečenie jednotného riadenia rozvoja ekonomiky ČSSR a prehĺbenie plánovania a koncepcnej funkcie federálnych orgánov, najmä v oblasti finančnej, cenovej a mzdovej politiky. In: NA ČR, f. ÚPV ČSSR/ČSFR, kart. 183, sign. 364/1/1, č. j. III/15, 715/1970, č. j. III/1/15716/1970.
- 8 Pozri zákon č. 144/1970 Zb. z 21. 12. 1970 o Štátnej banke československej. In: Zbierka zákonov Československá socialistická republika Česká socialistická republika Slovenská socialistická republika. Ročník 1970. Čiastka 44, s. 658-660.
- 9 Tento odsek materiál leg. rady neobsahoval. Spory o kompetencie zahraničného obchodu pozri napr. v dokumentoch č. 51, 53 a 42 z júla 1969, k ministerstvu zahraničných vecí z 31. 4. 1969. Pozri aj zákon č. 142/1970 Zb. o devízovom hospodárstve. In: Zbierka zákonov československá socialistická republika Česká socialistická republika Slovenská socialistická republika. Ročník 1970. Čiastka 43, s. 645-649.
- 10 Leg. rada vlády ČSSR navrhla 2 alternatívy, ktoré sa tu spojili.
- 11 Podobne u rady v písmenách b) a c).
- 12 Legislatívna rada navrhovala „federálne ministerstvo“.
- 13 Ide o celkovo preformulovaný paragraf.
- 14 Rozšírený paragraf o dva odseky, ktoré ho dopĺňovali.
- 15 Leg. rada „ťažké“ strojárstvo neuvádzala!
- 16 Zasadanie ÚV KSČ 22. 9. 1970 prerokovalo materiál „Riadenie priemyslu vo federálnych a národných orgánoch ČSSR“, čo zásadne menilo štruktúru VHJ v ČSSR v prerozdeľovaní kompetencií orgánov dokonca už v prospech predpokladaných federálnych ministerstiev napr. ťažkého strojárstva, hutí a energetiky. Národným orgánom sa tým obmedzili ekonomické a finančné nástroje. (Podč. J. Ž.) In: NA ČR, A ÚV KSČ, f. 02/1, Predsedníctvo ÚV KSČ 1966–1971, zasadanie 22. 9. 1970, sv. 138, ar. j. 216, č. sp. 8313/32.
- 17 Leg. rada ešte nepredpokladala feder. ministerstvo všeobecného strojárstva a celý „§ 66 a-h“ je vsunutý! A VHJ sa vzťahovali aj na tento rezort!
- 18 Leg. rada uviedla dve alternatívy, vrátane vypustenia „riečnej dopravy, čo sa dotýka aj §§ 74 a 76. Všimni si dokumenty č. 45, 48, 53 a 55 z júla 1969, 14. 10. a 19. 11. 1969, v ktorých sa národné vlády zaoberali aj rezortom dopravy vcelku. Slovenská vláda neodporúčala, aby sa v zákone zahrnula riečna doprava a upozornila, že viaceré dopravné podniky by mali prejsť do kompetencie KNV (dok. č. 88).
- 19 Leg. rada tento paragraf rozčlenila na paragrafy 88 a 89.
- 20 Práve spoločné (ekonomické) kompetencie medzi federálnym štátom a jeho zväzovými republikami spôsobili jeden z najväčších problémov vo fungovaní česko-slovenskej federácie v 70. a 80. rokoch. (Pozri dokument o tzv. kompetenčnom zákone 35 z 24. 3. 1969.) Ba ani vytvorenie demokratických podmienok pre jej transformáciu po novembri 1989 nepriniesli požadovaný výsledok a skôr naopak, i keď treba zohľadniť rozdielnosť slovenskej a českej štátoprávnej koncepcie, nastal najmä po ostrých sporoch práve okolo spoločných kompetencií v decembri 1990 (tieto v novelizácii ústavného zákona a nasledujúcich zákonov už neboli zahrnuté) postupný rozpad (rozdelenie, zánik) česko-slovenskej federácie. Pozri literatúru: STEIN, Eric: *Česko-Slovensko : Konflikt – roztržka – rozpad*. Praha, Academia 2000; BEŇKO, Ján – HRONSKÝ, Marián – MARSINA, Richard – PEKŇÍK, Miroslav (eds.): *Dokumenty slovenskej národnej identity a štátnosti II*. Bratislava, Národné literárne centrum – Dom slovenskej literatúry 1998; HLAVOVÁ, Viera – ŽATKULIAK, Jozef (eds.): *Novembrová revolúcia a česko-slovenský rozchod. Od česko-slovenskej federácie k samostatnej demokratickej slovenskej štátnosti. Výber dokumentov a prejavov november 1989 – december 1992*. Bratislava, Literárne informačné centrum 2002; MUSIL, Jan at al.: *The End of Czechoslovakia*. Budapešť – London – New York, Central European University Press 1995; ŽATKULIAK, Jozef – LALUHA, Ivan (eds.): *Alexander Dubček: Od totality k demokracii. Prejavy, články a rozhovory. Výber 1963–1992*. Bratislava, Veda 2002, s. 317-451; ŽATKULIAK, Jozef: Deformácie ústavného zákona o československej federácii po októbri 1968. In: *Historický časopis*, 1992, roč. 40, č. 4, s. 473-486; ŽATKULIAK, Jozef: „Normalizácia“ česko-slovenskej federácie roku 1970 a jej následky. In: ŠTEFANSKÝ, Michal – ZAGORŠEKOVÁ, Marta (eds.): *Krízy režimov sovietskeho bloku v rokoch 1948-1989*. Banská Bystrica, Pedagogická spoločnosť J. A. Komenského 1997, s. 225-239; RYCHLÍK, Jan: Normalizační podoba česko-slovenské federace. In: PEKŇÍK, Miroslav (ed.): *Česká a slovenská společnost v období normalizace. Slovenská a česká společnost v čase normalizácie: Liberecký seminár 2001*. Bratislava, Technická univerzita v Liberci a Ústav politických vied SAV vo vyd. Veda 2002, s. 59-92.

1970, 22. december, Praha. – **Zákon České národní rady č. 147/1970 Zb. o změnách v ústave¹ ministerstev a iných ústredných orgánov štátnej správy Českej socialistickej republiky.**

Čl. I

Zákon České národní rady č. 2/1969 Zb. o zriadení ministerstev a iných ústredných orgánov štátnej správy Českej socialistickej republiky v znení zákona České národní rady č. 34/1970 Zb. sa mení a dopĺňa takto:²

1. Ustanovenie § 1 sa označuje ako odsek 1 a z výpočtu ministerstev Českej socialistickej republiky sa vypúšťajú Ministerstvo plánovania, Ministerstvo dopravy a Ministerstvo pôšt a telekomunikácií.³

2. § 1 sa dopĺňa o odsek 2 a 3:

„(2) Zriaďuje sa Česká plánovacia komisia ako ústredný orgán štátnej správy pre národohospodárske plánovanie rozvoja republiky. Česká plánovacia komisia sa skladá z predsedu, ktorým je podpredseda vlády Českej socialistickej republiky, a z ďalších členov, ktorých vymenúva a odvoláva vláda Českej socialistickej republiky.

(3) Zriaďuje sa Výbor ľudovej kontroly Českej socialistickej republiky ako ústredný orgán štátnej správy na úseku kontroly v Českej socialistickej republike. Predsedom Výboru ľudovej kontroly Českej socialistickej republiky je člen vlády. Výbor ľudovej kontroly Českej socialistickej republiky má 8 až 12 členov, ktorých vymenúva a odvoláva vláda Českej socialistickej republiky.“

3. § 3 sa vypúšťa.

4. § 12 ods. 1 a 2 znejú:

„(1) Ministerstvo vnútra je ústredným orgánom štátnej správy pre verejný poriadok a bezpečnosť, zaistovanie bezpečnosti a plynulosti cestnej premávky, pre vnútorné veci, obzvlášť územné členenie republiky, štátne symboly, veci matričné, štátneho občianstva, občianskych preukazov, evidencie obyvateľstva, občianskych preukazov, evidencie obyvateľstva, spolčovacieho a zhromažďovacieho práva, ďalej pre archívniectvo, požiarnu ochranu a civilnú obranu.

(2) Ministerstvo vnútra riadi útvary Verejnej bezpečnosti s výnimkou činností spadajúcich do pôsobnosti Federálneho ministerstva vnútra.“

5. § 13 znie: „§ 13 Ministerstvo priemyslu je ústredným orgánom štátnej správy pre priemysel chemický a spracovanie ropy, gumársky a plastikársky, papiera a celulózy, skla a keramiky, textilný a odevný, garbiarsky, polygrafický a drevospracujúci priemysel.“

6. § 17 a 18 sa vypúšťa.

7. V § 19 ods. 1 sa vypúšťajú slová „zahraničný obchod“.

Čl. II.

(1) O činnosti Výboru ľudovej kontroly Českej socialistickej republiky a oprávneniach a povinnostiach jeho pracovníkov platia až do novej zákonnej úpravy primerane ustanovia zákona č. 70/1967 Zb. o komisiách ľudovej kontroly v znení zákona č. 85/1968 Zb.

(2) Výbor ľudovej kontroly Českej socialistickej republiky je príslušný preskúmať v správnom konaní rozhodnutia komisii ľudovej kontroly národných výborov vydané do dňa účinnosti tohto zákona.

Čl. III.

Zrušujú sa Ministerstvo plánovania, Ministerstvo dopravy, Ministerstvo pôšt a telekomunikácií a Najvyšší kontrolný úrad Českej socialistickej republiky. Práva a povinnosti

z pracovnoprávných vzťahov prechádzajú z Ministerstva plánovania na Českú plánovaciú komisiu, z Najvyššieho kontrolného úradu Českej socialistickej republiky a z Ministerstva dopravy a Ministerstva pôšt a telekomunikácií na orgány, prípadne organizácie, ktoré určí vláda Českej socialistickej republiky.

Čl. IV.

(1) V § 60 ods. 1 zákona č. 69/1967 Zb. o národných výboroch sa slová „Ústrednej komisie ľudovej kontroly“ nahrádzajú slovami „Výboru ľudovej kontroly Českej socialistickej republiky“.

(2) Zo zákona Českej národní rady č. 1/1969 Zb. o rokovacom poriadku Českej národní rady sa vypúšťajú ustanovenia § 10 písm. j), § 11 písm. c), v § 51 ods. 2 bode 3 slová „ako aj návrhu rozpočtu kontrolného orgánu Českej národní rady“ a ustanovenie § 51 ods. 2 bodu 5; ďalej sa vypúšťajú z § 18 ods. 1, § 19 ods. 1, § 20, § 22 ods. 3, § 28 ods. 3, § 36 ods. 1, § 68 ods. 2, § 78 ods. 1 a § 79 tohto zákona ustanovenia o kontrolnom orgáne Českej národní rady alebo o predsedovi kontrolného orgánu Českej národní rady.

(3) Zrušuje sa zákon Českej národní rady č. 7/1969 Zb. o Najvyššom kontrolnom úrade Českej socialistickej republiky.

Čl. V.

Tento zákon nadobúda účinnosť 1. januárom 1971.⁴

Prameň: Zbierka zákonov Československá socialistická republika Česká socialistická republika Slovenská socialistická republika. Ročník 1970. Čiastka 44, s. 671 – 672. – Tlač, 2 s. Tiež: www.psp.cz/eknih/1969cnr/stenprot/010schuz/s010001.htm, ČNR 1969–1971, zasadanie 22. 12. 1970, část 1/10.

1 Predseda ČNR Evžen Erban sa vyslovil v pléne ČNR, že: „Teprve ústavní zákon 143/1968 Sb. provedl v tomto směru definitivní obrat k leninskému pojetí řešení národnostní otázky v našem společném státě. Nikdy jsme si nedělali iluze, že bychom jedinou normou naráz a beze zbytku vyřešili tak složitý politický a ekonomický problém...Novelou ústavního zákona č. 143/1968 Sb. a dalšími zákony které ji provádějí, naplníme tuto základní linii KSČ. Jak jsem již podotkl, nové řešení se nedotýká základních principů federálního státoprávního uspořádání a přináší pouze nezbytné změny a doplňky směřující k plnému uplatnění úlohy socialistického státu v řízení rozvoje hospodářství a životě společnosti, k racionálnímu uplatnění autority státních orgánů federace i obou republik a k zdokonalení společenské struktury čs. federace. Federativní uspořádání je tedy pevnou základnou uspořádání našeho státu i pro budoucnost.“ In: www.psp.cz/eknih/1969cnr/stenprot/010schuz/s010001.htm, ČNR 1969 – 1971, zasadanie 22. 12. 1970, část 1/10, s. 5, část 2/10, s. 1. Pozri dokumenty č. 59, 62, 72-77 z 9. a 28. 1. 1970, 20. 12. 1970.

2 Predseda vlády ČSR Josef Korčák upřesnil, že: „Pokud jde o úpravy prováděné v zákoně ČNR č. 2/1969 Sb., chtěl bych navázat na podrobnější vysvětlení, které zde bylo podáno zpravodajem k tomuto návrhu soudruhем Procházkou...“

1. Organizační forma ústředního plánovacího orgánu ČSR se přizpůsobuje úpravě federální. Okruh působnosti nově zřízované České plánovací komise se přirozeně omezuje jen na ty plánovací činnosti, které po federálních úpravách - o kterých jsem v úvodu hovořil - zůstávají v působnosti plánovacích orgánů republik. (Pozri dokument č. 3 až 5, 14 až 16 z 21. a 26. 9., 19. a 21. 12. 1968. – pozn. J. Ž.)

2. Působnost ministerstva průmyslu se omezuje na rozsah, který po převodu základních průmyslových odvětví zůstane v pravomoci republikových orgánů... Zabezpečováním těchto důležitých činností bude nutno pověřit Českou plánovací komisi, která bude objektivním orgánem vlády pro tyto otázky na území ČSR a bude podle potřeby koordinovat vztahy federálních ústředních orgánů pro průmysl k příslušným republikovým orgánům ČSR.... Výbor lidové kontroly bude rozvíjet svou kontrolní činnost na základě plánu kontrolní činnosti schvalovaného vládou ČSR, který bude obsahovat kontrolní úkoly vyplývající zejména z usnesení vlády ČSR, z požadavků předsednictva České národní rady a z plánu kontrolní činnosti výboru lidové kontroly.“ In: www.psp.cz/eknih/

1969cncr/stenprot/010schuz/s010001.htm, ČNR 1969 – 1971, zasadanie 22. 12. 1970, část 3/10, s. 1-3. Pozri dokumenty č. 23, 45, 53, 75-77 z 23. 1., 7. 7., 14. 10. 1969, 20. 12. 1970 a porovnaj aj dokumentom č. 80 o úpravách v štruktúre slovenských výkonných orgánov z 28. 12. 1970.

- 3 Spravodaj Lubomír Procházka, ktorý upozornil pri odôvodnení návrhu zákona, že treba predovšetkým reagovať na toto: „V súvislosti se změnami v podřízenosti technické základny dopravy a spojí se ruší dosavadní ministerstvo dopravy ČSR a ministerstvo pošt a telekomunikací ČSR. Posílení integrační funkce československé federace v oblasti ekonomiky vede ke změnám i v oblasti národohospodářského plánování. Hlavní váha se zde klade na propracování soustavy národohospodářského plánu hospodářské politiky československé federace. Význam ústředního orgánu státní správy ČSR v úseku plánování je vyjádřen tím, že podle předběžného vládního návrhu se ruší dosavadní ministerstvo plánování ČSR a zřizuje se Česká plánovací komise, v jejímž čele stojí místopředseda vlády ČSR a jejíž další členy jmenuje a odvolává vláda ČSR. ... Zákon vytváří politicko-právní předpoklady k racionální dělbě práce a funkcí mezi orgány federace a České socialistické republiky a vymezuje dělbu působnosti mezi jednotlivými orgány státní správy ČSR navzájem,“ pričom vychádza z decembrového zasadania ÚV KSČ.“ In: www.psp.cz/eknih/1969cncr/stenprot/010schuz/s010001.htm, ČNR 1969 – 1971, zasadanie 22. 12. 1970, část 2/10, s. 2-4. Návrh zákona bol schválený bez pripomienok, část 4/10, s. 2. Pozri dok. 14 a 15 z 19. 12. 1968.
- 4 Poslanec Zdeněk Češka za zameral na legislatívnu oblasť, ktorá si vyžadovala podľa návrhu predloženého zákona ďalšie právne úpravy: „V řadě věcí je svěřena federaci toliko zásadní úprava, zatímco podrobná právní úprava zůstává v pravomoci ČSR a SSR... Nelze však zapomínat ani na významnou účast České národní rady při přípravě zákonů Federálního shromáždění, k jejichž návrhům se Česká národní rada resp. její orgány vyjadřují, a to především s přihlédnutím k zájmům ČSR. Dosavadní praxe ukazuje, že orgány České národní rady berou tuto svou úlohu vážně a odpovědně... Druhá moje poznámka se týká statutů ministerstev, které podle § 28 dnes novelizovaného zákona ČNR č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy ČSR, mají upravit zásady činnosti a organizaci jednotlivých ministerstev. O těchto statutech mluvil přede mnou také s. předseda vlády.“ In: www.psp.cz/eknih/1969cncr/stenprot/010schuz/s010001.htm, ČNR 1969 – 1971, zasadanie 22. 12. 1970, část 3/10, s. 3 – 4. Pozri dokumenty o legislatíve z 3. 12. 1968, 13. a 28. 8. 1969. Schválený zákon spôsobil personálne zmeny v českej vláde: A. Červinka bol odvolaný z funkcie podpredsedu vlády, J. Šimon z funkcie ministra priemyslu, J. Starý z funkcie ministra dopravy, R. Urbánková z ministerstva pošt a telekomunikácií, S. Rázl sa stal predsedom Českej plánovacej komisie, atď. In: APS PČR, f. Česká národní rada. I. volební období 1969 – 1971, inv. č. 52, kart. 24, 36. schůze předs. ČNR 3. 1. 1971.

79

1970, 28. december, Bratislava. – **Výňatky zo zákona Slovenskej národnej rady č. 131/1970 Zb. o zriadení krajských národných výborov v Slovenskej socialistickej republike, ktorým sa zrušil zákon SNR č. 72/1969 Zb., a o opatreniach s tým súvisiacich.**¹

Slovenská národná rada sa uzniesla na tomto zákone:

Čl. 1

V súvislosti s územným členením Slovenskej socialistickej republiky, upraveným zákonom Slovenskej národnej rady č. 130/1970 Zb., zriaďujú sa v Slovenskej socialistickej republike krajské národné výbory.

PRVÁ ČASŤ

Postavenie a pôsobnosť krajských národných výborov

Čl. 2

Krajské národné výbory sú orgánmi socialistickej štátnej moci a správy v krajoch; sú najvyšším stupňom národných výborov.

Čl. 3

Krajský národný výbor zabezpečuje proporcionálny rozvoj hospodárstva a kultúrnej, zdravotníckej a sociálnej výstavby v kraji; za tým účelom vypracúva návrh plánu rozvoja oblasti, v rámci ktorého usmerňuje správne proporcie v rozvoji kraja. Zúčastňuje sa na prácach na príprave štátneho plánu rozvoja národného hospodárstva, úzko spolupracuje s ústrednými orgánmi štátnej správy a predkladá im iniciatívne návrhy na riešenie otázok týkajúcich sa rozvoja kraja.

Čl. 4

- (1) Pri spracovaní svojich hospodárskych plánov krajský národný výbor vychádza z úloh a prostriedkov určených na rozvoj hospodárstva riadeného národnými výbormi v kraji v štátnom pláne rozvoja národného hospodárstva i z vlastného dlhodobého výhľadu opretého o technicko-ekonomické koncepcie a štúdie. Krajským národným výborom sú v štátnom pláne a v štátnom rozpočte určené záväzné úlohy iba v nevyhnutnom rozsahu, ďalej dlhodobo určené dotácie alebo odvody (dlhodobé súhrnné finančné vzťahy), účelové subvencie, prípadne ďalšie záväzné limity.
- (2) V rámci určených záväzných úloh a záväzných limitov krajský národný výbor určí záväzné úlohy, ďalej dlhodobé súhrnné finančné vzťahy, účelové subvencie, prípadne ďalšie záväzné limity národným výborom nižších stupňov.

Čl. 5

- (1) Krajské národné výbory vykonávajú podľa osobitných predpisov štátnu správu na úseku:
 - a) územného plánovania a stavebného poriadku,
 - b) pracovných síl,
 - c) financií a správy a ochrany národného majetku,
 - d) školstva,
 - e) kultúry a informácií,
 - f) sociálneho zabezpečenia a starostlivosti o deti,
 - g) využitia nerastného bohatstva,
 - h) energetiky,

- ch) obrany štátu,
i) ochrany verejného poriadku,
j) všeobecnej vnútornej správy.
- (2) Veci uvedené v prílohe tohto zákona prechádzajú z pôsobnosti ústredných orgánov štátnej správy Slovenskej socialistickej republiky do pôsobnosti krajských národných výborov.
- (3) Pôsobnosť, ktorá prešla podľa zákona Slovenskej národnej rady č. 72/1969 Zb. o niektorých opatreniach v organizácii a pôsobnosti národných výborov v Slovenskej socialistickej republike na okresné národné výbory, zostáva nedotknutá.
- (4) Krajské národné výbory sa pri výkone štátnej správy zameriavajú predovšetkým na určenie základných úloh, riešenie koncepčných otázok a na dozor nad plnením zákonov a smerníc ústredných orgánov.

[...]a

DRUHÁ ČASŤ

Orgány krajského národného výboru a ich právomoc

Čl. 9

- (1) Krajský národný výbor sa na svojom plenárnom zasadnutí uznáva za základných otázok hospodárskej, kultúrnej, zdravotníckej a sociálnej výstavby na svojom území a o základných otázkach svojej práce. Zriaďuje si výkonné a kontrolné orgány, riadi ich činnosť a hodnotí výsledky ich práce. Všetky orgány krajského národného výboru sú mu za svoju činnosť zodpovedné.
- (2) Krajský národný výbor sa schádza na riadne zasadania najmenej štyrikrát do roka.

Čl. 10

- V rámci prípravy všeobecných volieb krajský národný výbor na plenárnom zasadnutí určí
- a) počet svojich poslancov, a to so zreteľom na počet obyvateľov, na veľkosť svojho obvodu, na rozsah svojej pôsobnosti i so zreteľom na to, aby krajský národný výbor tvoril pracovne schopný zbor, pričom počet poslancov určí tak, aby krajský národný výbor mal najmenej 80 poslancov,
- b) počet a hranice volebných obvodov pre voľby poslancov krajského národného výboru.²

[...]b

TRETIA ČASŤ

Vzťahy krajských národných výborov k ústredným orgánom

Čl. 18

- (1) Vláda riadi a kontroluje prácu krajských národných výborov a vytvára vhodné podmienky pre ich činnosť.
- (2) Vláda rieši sporné otázky, ktoré sa pri rozpracúvaní a uskutočňovaní celoštátnej politiky vyskytnú medzi krajskými národnými výbormi a ústrednými orgánmi štátnej správy a medzi krajskými národnými výbormi navzájom.

Čl. 19

- (1) Ministerstvá (ústredné orgány štátnej správy), do pôsobnosti ktorých patria odvetvia (úseky) riadené a spravované národnými výbormi, spracúvajú koncepciu rozvoja odvetvia (úseku) a pomáhajú ju aplikovať na podmienky jednotlivých krajov.
- (2) Ministerstvá (ústredné orgány štátnej správy) pôsobiace v ústredne riadených odvetviach spracúvajú v spolupráci s krajskými národnými výbormi koncepciu rozvoja odvetvia (odboru) a návrhy svojich hospodárskych plánov; prerokúvajú s nimi prípravu

dôležitých investícií a opatrenia týkajúce sa rozmiestnenia závodov a prevádzok a zmeny v zamestnanosti obyvateľstva.

[...]c

ŠTVRTÁ ČASŤ

Spoločné ustanovenia

Čl. 22

Zákon č. 69/1967 Zb. o národných výboroch v znení zákonov č. 29/1968 Zb. a č. 85/1968 Zb. a zákonov SNR č. 72/1969 Zb. a č. 115/1970 Zb. sa mení takto:

[...]d

PIATA ČASŤ

Prechodné a záverečné ustanovenia

Čl. 25

Vláda Slovenskej socialistickej republiky rozhodne, ktoré organizácie a zariadenia [čl. 6 ods. 1 písm. b) a ods. 2] spravované dosiaľ ústrednými orgánmi štátnej správy prejdú do pôsobnosti krajských národných výborov, a urobí opatrenia s týmto prevodom súvisiace.

Čl. 26

Tento zákon nadobúda účinnosť 1. januárom 1971.³

[...]e

Prameň: *Zbierka zákonov Československá socialistická republika Česká socialistická republika Slovenská socialistická republika. Ročník 1970. Čiastka 39, s. 583 – 586.*

- a Články 6, 7 a 8 o kompetenciách KNV, o riadení ONV KNV a o spolupráci hospodárskych, družstevných a ostatných organizácií s KNV.
- b Článok 11 o možnosti zvolania konferencií NV nižších stupňov, čl. 12 o riadení rady KNV, články 13 a 14 o zriadení komisií KNV, čl. 15 o riadení komisie ľudovej kontroly, články 16 a 17 o zriadení a o postavení odborov KNV.
- c Články 20 a 21 o možnostiach zrušenia nariadení KNV slovenskými národnými orgánmi.
- d Zmeny v paragrafoch 27, 57, 63, 68 a 76. Článok 23 o zrušení a o úprave niektorých článkov zákona SNR č. 72/1969 Zb. Čl. 24 o niektorých neupravených veciach.
- e Podpísaní Klokoč v. r., Ing. Hanus v. r.

- 1 Zákonným podkladom pre zriadenie KNV bol zákon Slovenskej národnej rady číslo 130/1970 Zb. o územnom členení Slovenskej socialistickej republiky: „§ 1, odst. (1) Územie Slovenskej socialistickej republiky sa člení na kraje, kraje sa členia na okresy a okresy sa členia na obce. (2) Územie hlavného mesta Slovenskej socialistickej republiky Bratislavy tvorí osobitnú územnú jednotku“. § 2 znel: V Slovenskej socialistickej republike sú tieto kraje: 1. Západoslovenský kraj so sídlom v Bratislave, 2. Stredoslovenský kraj so sídlom v Banskej Bystrici, 3. Východoslovenský kraj so sídlom v Košiciach.“ Paragrafy 3 až 5 zahrnuli 37 okresov SSR. Podľa § 11 sa zrušil zákon SNR č. 71/1969 Zb. o územnom členení Slovenskej socialistickej republiky. In: Zbierka zákonov Československá socialistická republika Česká socialistická republika. Slovenská socialistická republika. Ročník 1970. Čiastka 390 s. 581-582. Pozri tiež dokument č. 49 z 27. 6. 1969 o zrušení KNV. Tiež: GRONSKÝ, Ján: Komentované dokumenty k ústavným dejinám Československa. Sv. III. 1960–1989. Praha, Univerzita Karlova v nakl. Karolinum 2007, s. 291-292.
- 2 Podľa zákona SNR č. 132/1970 Zb. o voľbe poslancov KNV v SSR sa volilo 90 poslancov tajným hlasovaním na základe návrhu ÚV NF SSR. Pozri: Zbierka zákonov Československá socialistická republika Česká socialistická republika Slovenská socialistická republika. Ročník 1970. Čiastka 39, s. 584. Vládny návrh ústavného zákona o voľbe poslancov KNV v SSR schválilo najprv Predsedníctvo SNR na zasadnutí 27. 11. 1970. In: SNA, f. Predsedníctvo SNR 1969–1988, zasadanie 27. 11. 1970, kr. 23, č. sp. 2459/1970. Vládny návrh ústavného zákona predložil predseda slovenskej vlády P. Colotka. V dôvodovej správe sa uviedlo, že treba dosiahnuť súlad štruktúry orgánov štátnej moci so štruktúrou politických orgánov v SSR a zjednotenie štruktúry národných výborov ako miestnych orgánov štátnej moci a správy v celej ČSSR, zabezpečiť päťročný plán rozvoja národného hospo-

dárstva ČSSR v SSR aj cez KNV, ktoré sa zriaďujú ku dňu 1. januára 1971. Vychádzalo sa z ústavného zákona č. 127/1970 Zb. Pozri ho GRONSKÝ, Ján: Komentované dokumenty k ústavným dejinám Československa. Sv. III. 1960–1989, s. 288. Porovnaj aj s dokumentom č. 78 o úpravách českých výkonných orgánov z 22. 12. 1970.

- 3 Schvaľovanie zákonov a voľbu poslancov KNV pozri: Slovenská národná rada. 11. schôdzka, 28. decembra 1970. Stenografická správa o schôdzkach Slovenskej národnej rady. Bratislava 1970. Dňa 12. januára 1971 sa uskutočnilo, za prítomnosti delegácií SNR, ÚV KSS a vlády SSR (podpredseda vlády H. Ďurkovič, podpredsedovia SNR Š. Fábry a J. Gajdošík, podpredseda vlády J. Hanus, minister financií František Mišeje a minister vnútra E. Pepich, tajomník ÚV KSS J. Janík, vedúci tajomníci KV KSS J. Pirč, E. Thurzo, J. Pirošík a ďalší), prvé zasadanie obnoveného Východoslovenského KNV s 90 poslancami v Košiciach. Predsedom KNV bol Branislav Bíroš, podpredsedami Jozef Kubašovský a Michal Baran. Podobne 14. januára zasadala Západoslovenský KNV v Bratislave za predsedníctva Jána Králiku (podpredsedami boli Emil Drábek a Ondrej Bocko. Stredoslovenský KNV zasadala 20. januára za predsedníctva Imricha Daniša a s podpredsedami Vlastimilom Petrekom a Jozefom Balážom. In: SNA, f. Preds. SNR 1969 – 1988, kr. 35, zasadanie 24. 2. 1971, č. sp. 114/1971. Pozri tiež dokument z 27. 6. 1969. Poslanci KNV sa zaoberali predovšetkým úlohami KNV v rozvoji krajov. In: Správa predsedu vlády SSR P. Colotku o vytvorení podmienok novozriadeným KNV v SSR a o doteraz vykonaných opatreniach. In: SNA, f. Preds. SNR 1969 – 1988, kr. 37, zasadanie 15. 4. 1971, č. sp. 581/71.

1970, 28. december, Bratislava. – **Návrh zákona Slovenskej národnej rady č. 150/1970 Zb. o zmenách v sústave ministerstiev a iných ústredných orgánov štátnej správy Slovenskej socialistickej republiky, ktorý mení zákon SNR č. 207/1968 Zb. a dôvodová správa.**¹

Čl. 1

Zrušuje sa

Ministerstvo plánovania Slovenskej socialistickej republiky.

Ministerstvo dopravy, pôšt a telekomunikácií Slovenskej socialistickej republiky a Najvyšší kontrolný úrad Slovenskej socialistickej republiky.

Čl. 2

Zákon Slovenskej národnej rady č. 207/1968 Zb. o zriadení ministerstiev a iných ústredných orgánov štátnej správy Slovenskej socialistickej republiky sa mení a dopĺňa takto:

1. Z výpočtu ministerstiev Slovenskej socialistickej republiky v § 1 sa vypúšťa Ministerstvo plánovania a Ministerstvo dopravy, pôšt a telekomunikácií.

2. Za § 1 sa zaradujú § la a lb tohto znenia:

„§ la

- (1) Zriaďuje sa Slovenská plánovacia komisia ako ústredný orgán štátnej správy Slovenskej socialistickej republiky pre národohospodárske plánovanie a rozvíjanie sústavy plánovitého riadenia národného hospodárstva.
- (2) Slovenská plánovacia komisia pozostáva z predsedu Slovenskej plánovacej komisie, ktorým je podpredseda vlády Slovenskej socialistickej republiky, z podpredsedu Slovenskej plánovacej komisie a ďalších členov. Predsedu Slovenskej plánovacej komisie vymenúva a odvoláva Predsedníctvo Slovenskej národnej rady. Podpredsedu a ďalších členov vymenúva a odvoláva vláda Slovenskej socialistickej republiky.
- (3) Prácu Slovenskej plánovacej komisie a jej aparátu riadi a jej rozhodnutia vydáva predseda Slovenskej plánovacej komisie. Zastupuje ho podpredseda Slovenskej plánovacej komisie.
- (4) Práva a povinnosti doterajšieho Ministerstva plánovania Slovenskej socialistickej republiky, najmä z pracovnoprávných vzťahov, prechádzajú na Slovenskú plánovaciu komisiu.

§ lb

- (1) Zriaďuje sa Výbor ľudovej kontroly Slovenskej socialistickej republiky ako ústredný orgán štátnej správy Slovenskej socialistickej republiky na úseku kontroly.
- (2) Predseda Výboru ľudovej kontroly Slovenskej socialistickej republiky je členom vlády Slovenskej socialistickej republiky. Výbor ľudovej kontroly Slovenskej socialistickej republiky pozostáva z predsedu a 8 až 12 členov, ktorých vymenúva a odvoláva vláda Slovenskej socialistickej republiky.
- (3) Prácu Výboru ľudovej kontroly Slovenskej socialistickej republiky a jeho aparátu riadi a rozhodnutia vydáva predseda Výboru ľudovej kontroly Slovenskej socialistickej republiky. Zastupuje ho podpredseda Výboru ľudovej kontroly Slovenskej socialistickej republiky.
- (4) O činnosti Výboru ľudovej kontroly Slovenskej socialistickej republiky a o oprávneniach a povinnostiach jeho pracovníkov platia až do novej zákonnej úpravy primerane ustanovenia zákona č. 70/1967 Zb. o komisiách ľudovej kontroly v znení zákona

č. 85/1968 Zb.

- (5) Výbor ľudovej kontroly Slovenskej socialistickej republiky je príslušný preskúmať v správnom konaní rozhodnutia komisí ľudovej kontroly národných výborov vydané do dňa účinnosti tohto zákona.
- (6) Práva a povinnosti doterajšieho Najvyššieho kontrolného úradu Slovenskej socialistickej republiky, najmä z pracovnoprávných vzťahov, prechádzajú na Výbor ľudovej kontroly Slovenskej socialistickej republiky.

Čl. 3

- (1) Pôsobnosť vo veciach dopravy, ktorá nie je riadená orgánom Československej socialistickej republiky, vykonáva až do novej úpravy vláda Slovenskej socialistickej republiky.
- (2) Práva a povinnosti z pracovnoprávných vzťahov doterajšieho Ministerstva dopravy, pôšt a telekomunikácií Slovenskej socialistickej republiky prechádzajú na orgány, prípadne organizácie, ktoré určí vláda Slovenskej socialistickej republiky.

Čl. 4

- (1) Zrušuje sa
- a) zákon Slovenskej národnej rady č. 70/1969 Zb. o Najvyššom kontrolnom úrade Slovenskej socialistickej republiky,
 - b) nariadenie vlády Slovenskej socialistickej republiky č. 48/1970 Zb. o ustanovení orgánu štátnej správy príslušného na preskúmavanie rozhodnutí komisí ľudovej kontroly národných výborov o uložení poriadkových pokút a pokarhaní s pokutou,
 - c) § 7 písm. ch) zákona Slovenskej národnej rady č. 204/1968 Zb. o rokovanom poriadku Slovenskej národnej rady.
- (2) V § 60 ods. 1 zákona č. 69/1967 Zb. o národných výboroch sa slová „Ústrednej komisie ľudovej kontroly“ nahrádzajú slovami „Výboru ľudovej kontroly Slovenskej socialistickej republiky“.

Čl. 5

Tento zákon nadobúda účinnosť 1. januárom 1971.

[...]^a

Dôvodová správa

I. Všeobecná časť

V zmysle zásad o čiastkovej úprave federatívneho štátoprávneho usporiadania Československej socialistickej republiky schválených Ústredným výborom KSČ na zasadnutí v dňoch 10. a 11. decembra 1970, Federálne zhromaždenie v zmysle ústavného zákona č. .../1970 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii prijalo ústavný zákon č. .../1970 Zb. o opatreniach v sústave federálnych ústredných orgánov, na čele ktorých stojí člen vlády Československej socialistickej republiky. Týmto zákonom s účinnosťou od 1. januára 1971 sa okrem iného zriadila Štátna plánovacia komisia, Výbor ľudovej kontroly Československej socialistickej republiky, Federálne ministerstvo dopravy a Federálne ministerstvo spojov.

1. Zrušenie Ministerstva plánovania SSR

Federálne zhromaždenie prijalo zákon č. .../1970 Zb. o národohospodárskom plánovaní a určilo pôsobnosť Štátnej plánovacej komisie ako aj ústredných plánovacích orgánov republík.

Vzhľadom na postavenie, úlohy a pôsobnosť ústredných plánovacích orgánov sa doterajšie označenie Federálneho ministerstva plánovania pozmenilo na Štátnu plánovaciu komisiu.

Preto je potrebné postupovať obdobne aj na úrovni republík a zrušiť Ministerstvo plánovania Slovenskej socialistickej republiky.

Keďže ústredný plánovací orgán republiky v zmysle cit. zákona o národohospodárskom plánovaní má odlišné postavenie, úlohy a pôsobnosť v porovnaní s postavením, úlohami a pôsobnosťou Ministerstva plánovania SSR, bolo potrebné Ministerstvo plánovania SSR zrušiť a zriadiť Slovenskú plánovaciu komisiu ako ústredný orgán štátnej správy Slovenskej socialistickej republiky pre národno-hospodárske plánovanie a rozvíjanie sústavy plánovitého riadenia národného hospodárstva. Na čele Slovenskej plánovacej komisie je predseda, ktorým je podpredseda vlády Slovenskej socialistickej republiky. Podpredsedu a ďalších členov komisie vymenúva a odvoláva vláda Slovenskej socialistickej republiky.

2. Zrušenie Ministerstva dopravy, pôšt a telekomunikácií SSR

Federálne zhromaždenie prijalo zákon č. .../1970 Zb. o pôsobnosti federálnych ministerstiev, medzi inými aj Federálneho ministerstva dopravy a Federálneho ministerstva spojov.

V dôsledku rozdelenia pôsobnosti na úseku dopravy a spojov medzi federáciou a republikami (zákon Federálneho zhromaždenia č. .../1970 Zb. o pôsobnosti federálnych ministerstiev) je potrebné zrušiť Ministerstvo dopravy, pôšt a telekomunikácií Slovenskej socialistickej republiky. Doprava cestná, mestská, dráhy zvláštného určenia, cestné hospodárstvo a automobilové opravárstvo vrátane vedľajších činností uvedených odborov dopravy (Ústrednej správy ciest, Dopravostroja a Dopravoprojektu) zostávajú v pôsobnosti Slovenskej socialistickej republiky. Túto pôsobnosť až do novej úpravy bude zabezpečovať vláda Slovenskej socialistickej republiky.

Pôjde najmä o výkon štátnej správy a výkon odborného dozoru podľa osobitných predpisov, najmä zákona č. 57/1950 Zb. o úprave podnikania v cestnej doprave, zákona č. 135/1961 Zb. o pozemných komunikáciách, vládneho nariadenia č. 54/1953 Zb. o premávke na cestách a § 19 zákona č. 51/1964 Zb. o dráhach. Súčasne bude vláda uplatňovať vplyv na rozvoj a plnenie úloh odborov dopravy, ktoré priamo riadi Federálne ministerstvo dopravy a to z hľadiska plynulého zabezpečenia prepravných potrieb odvetví, resp. odborov národného hospodárstva riadených vládou SSR a prepravných potrieb obyvateľstva Slovenskej socialistickej republiky. Vláda určí orgán prípadne organizáciu, ktorá prevezme práva a povinnosti z pracovnoprávných vzťahov zrušeného Ministerstva dopravy, pôšt a telekomunikácií.

3. Zrušenie Najvyššieho kontrolného úradu SSR

Federálne zhromaždenie v novele k ústavnému zákonu č. 143/1968 Zb. o československej federácii schválilo nové ustanovenie čl. 28a, ktoré so súčasne schváleným zákonom o pôsobnosti federálnych ministerstiev zakotvuje systém kontroly vlády ČSSR, vlád republík a národných výborov. Aj keď príslušný materiálny zákon Federálneho zhromaždenia a národných rád bude vydaný neskoršie, treba už k 1. 1. 1971 zriadiť Výbor ľudovej kontroly Slovenskej socialistickej republiky a vykonať v právnom poriadku korešpondujúce zmeny ako sú uvedené v navrhovanom čl. 4; s tým súvisí aj vypustenie čl. 26 vládneho návrhu zákona SNR o zriadení krajských národných výborov v SSR a o opatreniach s tým súvisiacich, o čom sa predkladá osobitný materiál.

II. K jednotlivým ustanoveniam

Čl. 1 nevyžaduje osobitné odôvodnenie.

K čl. 2:

Keďže Slovenská plánovacia komisia je právnym nástupcom Ministerstva plánovania SSR a Výbor ľudovej kontroly SSR je právnym nástupcom Najvyššieho kontrolného úradu SSR bolo potrebné túto otázku riešiť generálnou sukcesiou.

K 1. januáru 1971 zruší sa Ministerstvo dopravy, pôšt a telekomunikácií SSR s tým, že sa do konečného riešenia pôsobnosti v doprave, ktorá nie je riadená orgánom ČSSR, prijme dočasné riešenie, pretože čas, ktorý bol k dispozícii pre zváženie tohto rozhodnutia neumožňoval ozrejmiť všetky súvislosti z hľadiska štátnej správy i ekonomiky. Do novej úpravy prevezme pôsobnosť na úsekoch dopravy, ktoré nebude riadiť Federálne ministerstvo dopravy, vláda Slovenskej socialistickej republiky. Vláda rozhodne aj o orgáne príslušnom z hľadiska pracovnoprávných vzťahov, v budúcej úprave bude treba riešiť zásadnú otázku výkonu pôsobnosti vo veciach cestnej dopravy, cestného hospodárstva a automobilového opravárenstva. Rozdelenie plénu pracovníkov bude predmetom delimitácie. Pracovnoprávne pomery pracovníkov zrušeného Ministerstva dopravy, pôšt a telekomunikácií SSR sa usporiadajú podľa príslušných ustanovení Zákonníka práce.

Čl. 4 a 5 vyžadujú osobitné zdôvodnenie.

III. Vzťah k štátnemu rozpočtu

Vykonanie navrhovaného zákona nie je spojené so zvýšenými požiadavkami na štátny rozpočet SSR.

Prameň: SNA, f. Predsedníctvo SNR 1969 – 1988, zasadanie 28. 12. 1970, č. sp. 2622/1970, Uznesenie P SNR č. 103, č. sp. 5757/1970. Tiež: Zbierka zákonov Československá socialistická republika Československá socialistická republika Slovenská socialistická republika. Ročník 1970. Čiastka 45, s. 677 – 678. – Tlač, 2 s.

a Na košieľke hore v strede napísané Nové znenie, pod tým podčiarknuté Vláda Slovenskej socialistickej republiky, vpravo pod tým Číslo: 5757/1970. V strede Vládny návrh zákona Slovenskej národnej rady, ktorým sa mení a dopĺňa zákon Slovenskej národnej rady č. 207/1968 Zb. o zriadení ministerstiev a iných ústredných orgánov štátnej správy Slovenskej socialistickej republiky. Podčiarknuté, pod tým vľavo Predkladá: prof. Dr. Peter Colotka, predseda vlády SSR, vpravo Návrh na uznesenie: Slovenská národná rada schvaľuje vládny návrh zákona Slovenskej národnej rady, ktorým sa mení a dopĺňa zákon Slovenskej národnej rady č. 207/1968 Zb. o zriadení ministerstiev a iných ústredných orgánov štátnej správy Slovenskej socialistickej republiky. Dole v strede Bratislava 23. decembra 1970.

1 Pozri najmä dokument č. 18 o zriadení ministerstiev vlády SSR práve z rovnakého dátumu 28. 12., ale z roku 1968! Zároveň porovnaj dokumenty č. 5, 7, 28, 48, 55, 75-77 z 26. 9. a 11. 11. 1968 a 13. 2. 1969, z júla 1969 a 19. 11. 1969 a 20. 12. 1970.

Chronologický prehľad

1968

20. – 26. august

Začala vojenská okupácia Československa vojskami piatich štátov Varšavskej zmluvy. V Moskve sa konali rokovania medzi československými a sovietskymi predstaviteľmi, ktoré skončili podpísaním tzv. moskovského protokolu. Pod tlakom moskovského diktátu začala KSČ uplatňovať normalizačnú politiku.

ČNR vo svojom *Prehlásení k bratom Slovákom* ubezpečila slovenský národ, že bude pokračovať v príprave federalizácie štátu. Predsedníctvo SNR a predstavitelia Českej národnej rady vo svojom spoločnom komuniké sa dohodli na pokračovaní federalizácie štátu.

17. september

Predsedníctvo ÚV KSČ rokovalo o plnení moskovského protokolu, ako aj o príprave federalizácie ČSSR. Bol prijatý pracovný náčrt dôvodovej *Správy k návrhu ústavného zákona o česko-slovenskej federácii* (tzv. politická smernica).

19. september

Vedenie KSSZ v Moskve sa vyslovilo proti federalizácii KSČ, a tým aj proti reforme politického systému v ČSSR.

26. september

Odborná vládna komisia vypracovala *Návrh ústavného zákona o česko-slovenskej federácii*.

3. – 4. október

A. Dubček, O. Černík a G. Husák viedli rozhovory sovietskymi predstaviteľmi rozhovory o plnení moskovského protokolu a o príprave zmluvy o umiestnení sovietskych vojsk na území ČSSR. Po príchode G. Husák pred novinármi charakterizoval rozhovory slovami: „*Prišli sme, videli sme a prehrali sme*“. Sovietsky nátlak sťažil atmosféru v ČSSR ohľadom prípravy ústavného zákona o československej federácii.

17. október

Podľa pripomienok SNR, ČNR a výborov NZ ČSSR bol prepracovaný návrh ústavného zákona o československej federácii.

27. október

Národné zhromaždenie ČSSR schválilo návrh ústavného zákona o československej federácii číslo 143/1968 Zb., s účinnosťou od 1. januára 1969.

14. – 17. november

Na zasadaní ÚV KSČ, ktoré viac-menej uzavrelo prvú etapu „normalizácie“, sa zostril normalizačný kurz a charakterizoval sa „pravicový oportunizmus“. Rozhodlo sa o zastavení reformy politického systému. Ustanovilo sa Byro ÚV KSČ pro řízení stranické práce v českých zemích. Jeho predsedom sa stal Lubomír Štrougal. Byro malo výrazný dosah na prácu ČNR a českej vlády. Zároveň vznikol Výkonný výbor Predsedníctva ÚV KSČ.

21. november

Vláda ČSSR rokovala o návrhoch zákonov k realizácii česko-slovenskej federácie, najmä k delbe právomocí medzi federálne a národné výkonné orgány.

3. december

SNR sa zaoberala vládnymi návrhmi zákonov a harmonogramom prác k realizácii ústavného zákona o česko-slovenskej federácii. Výkonný výbor predsedníctva ÚV KSČ skúmal právne aspekty časového postupu pri menovaní federálnej vlády. Posúdil postup zostavovania Federálneho zhromaždenia ČSSR a pri federalizácii Národného frontu ČSSR, ako aj vytvorenia federálnych ministerstiev a federálnych výborov.

4. december

ČNR rokovala o príprave realizácie česko-slovenskej federácie a jej prepojení s ekonomicou reformou a politickým vývojom.

7. – 8. december

Na rokovaní delegácie KSSZ s delegáciou ÚV KSČ v Kyjeve sa rozoberali otázky personálneho zloženia federálnej vlády. Vedenie KSSZ L. Brežneva vyslovilo výhrady proti nominácii Josefa Smrkovského na post predsedu federálneho zhromaždenia.

11. december

Predsedníctvo ÚV KSČ sa o. i. zaoberalo zásadami štruktúry Federálneho zhromaždenia ČSSR a jeho základnými vnútornými a vonkajšími vzťahmi. Ďalej postupom pri federatívnom usporiadaní Národného frontu a jeho štatútom.

12. – 13. december

Na zasadaní predsedníctva ÚV KSČ sa prerokovali otázky inštitucionálneho usporiadania štátu a personálne obsadenie federálnej vlády ČSSR, na doplnenie Byra ÚV KSČ pre riadenie stránickej práce v českých krajinách, na zloženie českej vlády a návrh na predsedu vlády SSR.

19. december

Národné zhromaždenie ČSSR prijalo zákon číslo 170/1968 Zb. o niektorých opatreniach súvisiacich s federatívnym usporiadaním štátu, ústavný zákon číslo 171/1968 Zb. o zriadení federálnych ministerstiev a federálnych výboroch a zákon číslo 172/1968 Zb. o federálnych výboroch.

21. – 22. december

Na zasadaní ÚV KSS predniesol Gustáva Husák referát o realizácii ústavného zákona o česko-slovenskej federácii na Slovensku a o novom postavení Slovenska vo federácii, no aj o politickom kurze v zmysle novembrovej rezolúcie ÚV KSČ. Zasadanie sa zaoberalo obsadením funkcie predsedu FZ ČSSR a novým administratívno-správnym členením Slovenska.

1969

1. január

Vstúpil v platnosť ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii. Vznikla Slovenská socialistická republika a Česká socialistická republika. Názov spoločného štátu slovenského a českého národa ostal Československá socialistická republika (ČSSR), napriek požiadavkám slovenskej strany, aby sa do názvu spoločného štátu zakomponoval prívlastok „federatívna“ a ústavný zákon obsahoval názov československej federácie so spojovníkom..

Bola menovaná federálna vláda Oldřicha Černíka, jej podpredsedami sa stali Peter Colotka, František Hamouz, Samo Falťan a Václav Valeš. Od 1. februára Karol Laco.

2. január

Predsedníctvo SNR vymenovalo slovenskú vládu, ktorej predsedom sa stal Štefan Sádovský a podpredsedami Július Hanus a Jozef Zrak.

6. január

Do ČNR bolo kooptovaných 50 nových členov, čím sa ČNR rozšírila na 200 členov. Predsedom bol Čestmír Císař, podpredsedami Zdeněk Jičínský, Věroslav Jedlička, František Válek a Josef Lochner.

8. január

Predsedníctvo ČNR vymenovalo českú vládu Stanislava Rázla. Podpredsedami sa stali Antonín Červinka a Ladislav Adamec. Česká národná rada prijala zákon o zriadení ministerstiev a iných ústredných orgánov štátnej správy Českej socialistickej republiky.

16. január

Na protest proti vývoju politickej situácie v ČSSR a za obranu demokratických práv sa upálil študent Jan Palach.

23. január

Česká vláda vystúpila pred ČNR so svojím programovým vyhlásením.

24. január

Slovenská vláda predniesla pred SNR svoj program.

27. január

Predsedníctvo ÚV KSČ posúdilo návrh programového vyhlásenia federálnej vlády ČSSR.

30. január

Bolo zvolené predsedníctvo Federálneho zhromaždenia ČSSR. Predsedom sa stal Peter Colotka, prvým podpredsedom a predsedom Snemovne ľudu Josef Smrkovský a podpredsedom a predsedom Snemovne národov Dalibor Hanes. Podpredsedami FZ ČSSR boli Lubomír Dohnal, Jozef Gabriška, Ľudovít Hanúsek, Karel Neubert a Josef Zedník.

17. apríl

Na rokovaní Predsedníctva ÚV KSČ došlo k odvolaniu prvého tajomníka ÚV KSČ Alexandra Dubčeka a na jeho post nastúpil Gustáv Husák. Zasadanie pritvrdilo normalizačný proces v strane a spoločnosti. Dôraz sa kládol najmä na ideové a akčné „zjednotenie“ strany na zásadách marxizmu – lenizmu, demokratického centralizmu a proletárskeho internacionalizmu.

28. apríl

Predsedom FZ ČSSR sa stal Alexander Dubček.

4. máj

Prvým tajomníkom ÚV KSS sa stal namiesto Gustáva Husáka Štefan Sádovský, ktorý odišiel z postu predsedu slovenskej vlády. Jej predsedom sa od 5. mája stal Peter Colotka.

29. – 30. máj

Plénum ÚV KSČ si vypočulo referát prvého tajomníka ÚV KSČ Gustáva Husáka „Hlavné úlohy v súčasnej politickej situácii“, ktoré sa stali platformou pre tzv. realizačnú smernicu pri-nášajúcu kurz „urýchlenej obnovy marxisticko-leninskej jednoty“ KSČ a jej vedúcej úlohy, ako aj úpravy vzťahov so socialistickými krajinami, v mechanizme česko-slovenskej federácie a riešenia problémov v ekonomike.

2. – 3. jún

Na zasadaní ÚV KSS sa predovšetkým zaoberalo májovou smernicou ÚV KSČ na podmienky Slovenska a prerokovali sa súvislosti medzi česko-slovenskou federáciou a vývinom Slovenska.

5. – 17. jún

V Moskve sa konala medzinárodná porada komunistických a robotníckych strán.

25. jún

Bol vypracovaný návrh zásad zákona o Ústavnom súde ČSSR.

1. júl

V zmysle zákonov SNR č. 71 a č. 72 vznikla na Slovensku dvojstupňová sústava národných výborov. Boli zrušené krajské národné výbory.

10. júl

ČNR rokovala o zabezpečení realizačnej smernice ÚV KSČ z mája 1969 v jej podmienkach.

29. júl

Bol vypracovaný návrh ústavného zákona o Ústavnom súde SSR.

7. august

Bol vypracovaný návrh dohody predsedníctiev federálnej a národných vlád o opatreniach k zabezpečeniu účinnej koordinácie činnosti federálnych a národných orgánov.

24. september

Predsedníctvo ÚV KSČ rozhodlo o personálnych zmenách v politických a štátnych orgánoch, vo federálnej a slovenskej vláde, vo federálnom zhromaždení (odvolaní Alexandra Dubčeka) a pod.

25. – 26. september

Na zasadaní ÚV KSČ sa odmietol mimoriadny zjazd KSČS vo Vysočanoch a uznesenie Predsedníctva ÚV KSČS z 21. augusta 1968 ako „pravicovo oportunistické“. Na základe záverov zo zasadania sa spustili politické čistky v politických a štátnych orgánoch.

27. september

Bola menovaná nová federálna vláda s predsedom Oldřichom Černíkom. Podpredsedami vlády sa stali Josef Kempný, Peter Colotka, František Hamouz, Václav Hůla, Miloslav Hruškovič a Karol Laco.

29. september

Bola vymenovaná vláda ČSR na čele s Josefom Kempným. Podpredsedami boli Ladislav Adamec, Antonín Červinka a Stanislav Rázl, zároveň minister plánovania.

2. október

Na rokovaní ÚV KSS boli zrušené uznesenia a dokumenty prijaté v júli a auguste 1968. Na miesta odvolaných a vylúčených členov ÚV bolo kooptovaných 23 členov.

15. – 16. október

Federálne zhromaždenie zrušilo platnosť 18 uznesení NZ ČSSR z augusta 1968, ktoré vyjadrovali odpor proti okupácii Československa. Prijalo ústavný zákon č. 117, ktorý umožňoval predĺženie volebného obdobia zastupiteľských zborov, Najvyššieho súdu, krajských, okresných a vojenských súdov a zároveň za porušenie politiky Národného frontu aj čistky v nich. Súčasne federálne zhromaždenie schválilo zákonné opatrenie predsedníctva FZ ČSSR z 22. augusta 1969 č. 99 Zb., o niektorých prechodných opatreniach k upevneniu a ochrane verejného poriadku. Obe právne normy podpísali prezident Ludvík Svoboda, predseda FZ ČSSR Dalibor Hanes a predseda federálnej vlády Oldřich Černík.

Novým predsedom FZ ČSSR sa stal Dalibor Hanes, prvou podpredsedníčkou a predsedkyňou Snemovne ľudu Soňa Penningerová a podpredsedami Ľudovít Hanúsek, Oldřich Vole-ník, Vojtech Mihálik, súčasne predseda Snemovne národov, Lubomír Dohnal, Jozef Gábriška a Josef Zedník.

7. november

Slovenská vláda hodnotila skúsenosti z realizácie ústavného zákona o čs. federácii a kriticky sa vyslovila k nevydaniu viacerých zákonov, potrebných k efektívnemu fungovaniu federácie.

12. november

Byro ÚV KSČ pre riadenie straníckej práce v českých krajinách rozoberalo politickú situáciu v ČNR.

26. – 27. november

Novým predsedom ČNR sa stal po Čestmírovi Císařovi Evžen Erban a ČNR po politických čistkách (52 členom bola vnútená rezignácia, odvolaní Eduard Goldstücker, Ota Šik, Zdeněk Hejzlar, Milan Hübl a iní) nastúpila na politický normalizačný kurz. Podpredsedami ČNR boli Vladimír Ambruz, Věroslav Jedlička a František Toman.

27. november

Na pôde ÚV NF SSR boli podľa ústavného zákona č. 117/1969 Zb. podané návrhy na personálne zmeny v SNR, ktorá sa vo svojej politickej činnosti plne orientovala na normalizačnú politiku KSČ. Komisia vlády ČSSR vypracovala analýzu fungovania česko-slovenskej federácie.

1970

13. január

Slovenská vláda a Predsedníctvo ÚV KSS hodnotili realizáciu česko-slovenskej federácie po roku jej konštituovania.

14. január

Byro ÚV KSČ pre riadenie straníckej práce v českých krajinách súhlasilo s predloženým materiálom o hodnotení fungovania federatívneho štátneho usporiadania.

19. január

Predsedníctvo ÚV KSČ sa zaoberalo dovedňajúcou realizáciou česko-slovenskej federácie.

28. – 30. január

Na zasadaní ÚV KSČ sa rokovalo o kádrových otázkach a hodnotilo stav česko-slovenskej federácie podľa plnenia „integrujúcej úlohy“ KSČ a dosiahnutia „jednoty“ a centralizácie riadenia česko-slovenského štátu. ÚV sa zaoberalo zásadami pre výmenu členských legitímácií v súvislosti s líniou upevňovania jednoty a akcieschopnosti strany a stavom „konsolidácie“ českej a slovenskej spoločnosti. Kriticky sa pristúpilo k hodnoteniu rokov 1968 - 1969 a v pléne ÚV KSČS sa uskutočnili personálne zmeny. Bol vypracovaný List ÚV KSČ k výmene členských legitímácií KSČ. Vytýčilo sa ďalšie smerovanie československého štátu a ekonomiky. Zasadanie ÚV KSČ navrhlo na funkciu predsedu federálnej vlády Lubomíra Štrougala. Podpredsedami vlády sa stali Peter Colotka, František Hamouz, Miloslav Hruškovič, Václav Hůla, Josef Korčák a Karol Laco. Vo vláde nastali zmeny v dôsledku zrušenia štátnych tajomníkov, t.j. zrušenia paritného zastúpenia ako jedného zo znakov federálnej štruktúry štátu. Predsedom vlády ČSR sa stal Josef Korčák a podpredsedami Ladislav Adamec, Antonín Červinka a Stanislav Rázl.

5. – 6. február

Plénum ÚV KSS sa zaoberalo závermi januárového zasadania ÚV KSČ ohľadom fungovania a podoby česko-slovenskej federácie a vyslovilo s nimi súhlas. Prvým tajomníkom ÚV KSS sa stal po uvoľnenom Štefanovi Sádovskému Jozef Lenárt. Konzervatívci vo vedení KSS dosiahli aj uvoľnenie ďalších reformistov (Viktora Pavlendu, Jozefa Zraka, atď.). Plé-

num prijalo uznesenie k otázkam hospodárskej politiky strany a opatrenia k výmene členských legitímácií KSS.

9. marec

Boli vypracované Zásady koordinácie a spolupráce FZ ČSSR, ČNR a SNR.

15. apríl

Predsedníctvo SNR vypracovalo materiál o politickej činnosti SNR v rokoch 1968 - 1969, v ktorom SNR vystupovala ako štátny orgán, ktorý podľahol „pravícovo-oportunistickým“ silám.

28. apríl

V pléne SNR sa rokovalo aj stave česko-slovenskej federácie. Anton Ťažký bol uvoľnený z funkcie predsedu ÚV NF SSR. Na jeho pôde boli podané návrhy na zbavenie poslaneckej funkcie niektorých poslancov SNR a návrhy na doplnenie poslancami SNR Snemovňu národov FZ ČSSR. Ďalej aj na personálne zmeny v slovenskej vláde. Novými ministrami sa stali Herbert Ďurkovič, Ján Gregor, Dezider Krocsány a František Mišeje. Novými podpredsedami SNR sa stali Jozef Gajdošík, Štefan Fábry a Ján Štencl. Ostal Michal Žákovič a na iný post odišiel Ján Janík.

1. jún

V Prahe a Moskve bola ratifikovaná Zmluva o priateľstve, spolupráci a vzájomnej pomoci medzi ČSSR a ZSSR.

26. jún

Došlo k personálnym zmenám vo federálnej vláde. Jej ministerstvá boli zlúčené so zaniknutými federálnymi výbormi. Predsedom vlády ostal Lubomír Štrougal. Podpredsedami boli Peter Colotka a Josef Korčák, a to podľa pravidla, že predsedovia národných vlád boli súčasne podpredsedami federálnej vlády. Ďalej podpredsedami vlády boli František Hamouz, Václav Hůla, Karol Laco a pristúpivší Matej Lúčan.

22. september

Predsedníctvo ÚV KSČ rozhodlo o uskutočnení „čiasočných“ úprav v česko-slovenskej federácii.

29. september

V Moskve bol podpísaný protokol o koordinácii národohospodárskych plánov ČSSR a ZSSR na roky 1971-1975.

2. október

Bol vypracovaný návrh čiastočných zmien v česko-slovenskej federácii a návrh zákona, ktorým sa menil a doplňoval ústavný zákon č. 143 o česko-slovenskej federácii, ako aj ďalšie návrhy zákonov, ktoré upravovali postavenie federálnych orgánov a pod.

5. – 6. november

Vláda ČSR prerokovala návrhy zákonov o zmenách v orgánoch v česko-slovenskej federácii.

Vláda SSR sa zaoberala návrhmi zákonov o „čiasťoch“ úpravách česko-slovenskej federácie.

9. – 11. november

Legislatívna rada vlády ČSSR zaujala stanovisko k návrhom zákonov o úpravách v česko-slovenskej federácii.

10. – 11. december

Na zasadnutí ÚV KSČ bolo prerokované „Poučenie z krízového vývoja v strane a spoločnosti po XIII. zjazde KSČ“ a otázky výmeny členských legitímácií.

14. december

Predsedsníctvo SNR zaujalo stanovisko k návrhom právnych úprav v česko-slovenskej federácii.

20. december

Federálne zhromaždenie ČSSR prijalo rad právnych noriem, ktoré priniesli centralizáciu česko-slovenskej federácie v prospech federálnych orgánov a na úkor kompetencií národných republík, napriek oficiálnym tvrdeniam o nezmenení základných princípov federácie: ústavný zákon číslo 125/1970 Zb., ktorým sa menil a doplňal ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii, ústavný zákon číslo 126/1970 Zb. o opatreniach v sústave federálnych ústredných orgánov, v ktorých čele stojí člen vlády ČSSR, zákon č. 133/1970 Zb. o pôsobnosti federálnych ministerstiev, zákon č. 134/1970 Zb. o pravidlách štátneho rozpočtu česko-slovenskej federácie a o zásadách hospodárenia s rozpočtovými prostriedkami štátnych rozpočtov federácie a republík, zákon č. 135/1970 Zb. o Štátnej banke česko-slovenskej atď.

22. december

ČNR prijala zákon č. 147/1970 Zb. o zmenách v sústave ministerstiev a iných ústredných orgánov štátnej správy Českej socialistickej republiky.

28. december

SNR prijala zákon č. 150/1970 Zb. o zmenách v sústave ministerstiev a iných ústredných orgánov štátnej správy Slovenskej socialistickej republiky. SNR ďalej prijala zákon č. 130/1970 Zb. o územnom členení SSR, zákon č. 131/1970 Zb. o zriadení KNV a zákon č. 132/1970 Zb. o voľbách do KNV, ktoré zmenili štruktúru národných výborov na Slovensku.

Menný register

Adamec, Ladislav 134, 150, 234, 294, 328, 329, 395, 405, 458, 529, 531, 532
Ambruz, Vladimír 267
Andropov, Jurij Vladimirovič 193
Barbírek, František 184, 373
Barčák, Andrej 329, 458
Battěk, Rudolf 17, 22, 355, 358, 358
Běhal, Rostislav 197, 198
Belda, Josef 17
Benčík, Antonín 17
Bezdiček, Vilibald 17
Bielik, Ernest 195, 269
Bichler, Antonín 193, 194
Biřak, Vasil 18, 19, 21, 23, 134, 193
Bláha, František 195
Boďa, Koloman 19, 194, 398
Boguszak, Jiří 21, 50
Bosák, Emanuel 150
Borůvka, Josef 194
Brablcová, Vlasta 195
Brandejs, Václav 458
Brenčič, Štefan 55
Brežnev, Leonid Iljič 9, 13, 15, 23, 142, 194, 528
Brodziánsky, Kamil 277, 458, 467
Bubník, František 188, 190, 195, 268
Císař, Čestmír 15, 21, 55, 79, 102, 121, 138, 140, 141, 147, 150, 151, 165, 193, 194, 195, 355, 359, 455, 464, 529, 532
Colotka, Peter 12, 15, 19, 20, 26, 62, 101, 102, 116, 134, 193–196, 220, 249, 250, 253, 254, 279, 280, 301, 304, 322, 351, 409, 413–415, 437, 455, 457, 521, 522, 526, 529, 530–533
Cserge, Karol 195
Čáp, Jozef 188, 190, 195
Černík, Oldřich 12, 13, 17–19, 48, 62, 79, 81, 96, 100, 103, 110, 114–116, 118, 126, 129, 134, 138, 141, 142, 151, 166, 193–195, 198, 199, 232, 234, 293, 318, 322, 344, 351, 372, 403, 409, 420, 425, 455, 464, 472, 479, 527, 529, 531
Černý, Josef 150
Černý, Václav 17
Červinka, Antonín 19, 134, 150, 234, 292, 323, 395, 458, 518, 529, 531, 532
Červinka, Jan 188, 190, 195, 268
Červonenko, Stepan V. 18
Češka, Zdeněk 518
Čič, Milan 277
Čihák, František 19, 150, 351
Čivrný, Lumír 51–53, 356, 358
Čomaj, Ján 17
Déneš, František 431, 438
Dobos, László 184
Dohnal, Lubomír 193, 194, 243, 328, 529, 531
Dubček, Alexander 8, 9, 11–15, 17, 18, 25, 127, 142, 186, 193, 194, 220, 264, 268, 269, 318, 322, 36, 358, 372, 425, 432, 437, 442, 455, 527, 530, 531
Dudášek, Stanislav 458
Dvořák, Drahomír 19, 150, 195, 351
Dzúr, Martin 19, 195, 398
Đurišová, Irena 437, 438
Đurkovič, Herbert 458, 522, 533
Erban, Evžen 19, 26, 48, 108, 195, 359, 458, 517, 532
Fábry, Štefan 433, 437, 438, 522, 533
Falťan, Samuel 16, 21, 96, 100, 134, 193–195, 197–200, 210, 212, 234, 244, 258, 261, 332, 351
Feješ, Ján 458
Ferianc, Ján 133, 184, 395
Fiala, Antonín
Fischerová, Miluše 356
Fojtík, Jan 18, 19, 425
Futej, Daniel 436, 438
Gábriška, Jozef 193, 194, 529, 531
Gajdošík, Jozef 195, 234, 522
Galuška, Miroslav 55, 150
Géryk, Rudolf 188, 190, 195
Goldstücker, Eduard 22, 359, 532
Gottwald, Klement 313
Graca, Bohuslav 16, 21
Gregor, Ján 374, 533
Grillus, Andrej 207
Grospič, Jiří 270, 276, 330, 332

Grösser, Josef 150, 354, 358
Hagara, František 19, 184, 433
Hájek, Václav 194
Hamada, Milan 17
Hamouz, František 19, 134, 193, 195, 234, 292, 351, 398, 454, 529, 531–533
Hamšík, Dušan 141
Hanes, Dalibor 18, 19, 92, 142, 194, 195, 403, 446, 455, 459, 488, 491, 529, 531
Hanus, Július, 19, 134, 184, 201, 204, 234, 292, 323, 371, 373, 395, 415, 458, 521, 522, 529
Hanúsek, Ludovít 193, 194, 529, 531
Hašplová, Božena 195, 269
Hatala, Vojtech 16, 20, 21, 48, 195, 328, 330
Havel, Václav 17
Havelka, Jaroslav 195
Havetta, Elo 17
Havlín, Josef 19, 355
Hechtová, Marie 51, 52, 54
Hejzlar, Zdeněk 17, 22, 359, 532
Hladký, Milan 184, 305, 346, 368
Hofman, Leopold 193, 194
Hoffman, Karel 19, 398, 454
Holáň, Emil 188, 190, 195, 268
Horálek 289
Hrabal, Karel 197, 198
Hrabal, Václav 150277, 328, 351
Hrazdára, Zdeněk 458
Hrdlička, Jiří 195
Hric, Martin 17, 471
Hruškovič, Miloslav 19, 195, 351, 398, 438, 531, 532
Hrušovský, Miloš 467
Hupka, Augustín 458
Hruzík, Ladislav 150
Hübl, Milan 16, 22, 359, 532
Hůla, Václav 18, 19, 21, 194, 323, 351, 390, 398, 414, 420, 421, 424, 446, 454, 455, 464, 531, 532
Husák, Gustáv 8, 12, 14–16, 18–21, 23, 48, 96, 100, 121, 127, 133, 134, 139, 141, 142, 151, 184, 187, 193–195, 208, 209, 211, 214, 215, 219, 694, 269, 279, 372, 398, 409, 414, 415, 420, 424, 425, 446, 455, 458, 459, 464, 472, 479, 481, 527, 528, 530
Chňoupek, Bohuslav 19
Chorváth, Michal 195
Indra, Alois 18, 19, 21, 26, 409, 442, 446, 455, 467
Jablonický, Jozef 16
Jakeš, Milouš (Miloš) 19
Janík, Ján 19, 438, 522, 533
Janovic, Ján 184
Jašek, František 351
Jedlička, Věroslav 300, 529, 532
Jičínský, Zdeněk 11, 21, 92, 103, 141, 147, 280, 300, 322, 356, 358, 529
Kádár, János 20, 193, 414, 415, 424, 425
Kadlec, Vladimír
Kadlečík, Ivan 17
Kaliský, Roman 17
Kantůrková, Eva 17
Kapek, Antonín 18, 19
Kapišovský, Vasil' 195
Karda, Ladislav 194
Karhan, Jaroslav 189, 194
Karvaš, Peter 17
Kaska, Radko 458
Kašičková, Jolana 195
Kašpar, Vladimír 147
Kempný, Josef 18, 19, 351, 356, 409, 446, 455, 458, 459, 531
Klokoč, Ondrej 15, 19–21, 50, 79, 92, 122, 184, 194, 195, 219, 279, 430, 431, 433, 436, 437, 455, 466, 521
Klokočka, Vladimír 50
Knapp, Viktor 193, 194, 219, 280, 328, 409, 480, 481
Knížka, Jaroslav 398, 454
Kobr, Jaoslav 330, 332
Kočtúch, Hvezdoň 16, 19, 21, 414
Kohout, Pavel 17
Kohoutek, Miloslav 150, 234, 351
Kolářová, Růžena 193, 194
Kolder, Drahomír 18, 19, 193, 454
Kompiš, Ladislav 184
Kopecký, J. 51, 52
Kosík, Karel 16, 21
Kosygin, Alexej Nikolajevič 13, 23, 194
Koša, Ladislav 31
Korčák, Josef 18, 19, 134, 350, 359, 458, 517, 532, 533
Kořínek, 194
Kouba, Jindřich 194, 195, 328
Kozel, Jaroslav 194
Kraus, Ján 195, 234
Kroupa, Vladimír 458
Kriegel, František 464
Kříž, Ivan 51, 53, 54, 140, 356, 358
Krocšány, Dezider 533
Kryl, Karel 17
Kuba, František 189, 193
Kubašovský, Jozef 522
Kučera, Bohuslav 19, 195, 324, 328, 329, 332, 333, 395, 458
Kučera, Jaroslav 195, 269
Kučera, Václav 189, 193
Kural, Václav 17
Kuřka, Jozef 351
Lacina, Jiří 193, 194
Laco, Karol 19–21, 222, 234, 292, 323, 329, 351, 396, 405, 409, 415, 420, 454, 455, 457, 458, 466, 478, 480, 481, 491, 513, 529, 531–533
Laluha, Ivan 17
Lapárová, Magdaléna 188, 200, 195, 268
Laštovička, Bohuslav 193, 194
Lenárt, Jozef 18, 19, 415, 446, 455, 459, 532
Lenin, Vladimír I. 120, 421, 480
Lér, Leopold 19, 150
Lipták, Lubomír 16
Litvajová, Elena 193, 529
Lochner, Josef 300, 529
Löbl, Eugen 17
Löbl, Karel 150
Lörincz, Július 193, 194
Lúčan, Matej 184, 433, 438, 454, 457, 533
Lukačovič, Jozef 188, 190, 195, 268
Lupták, Stanislav 184
Machačová, Božena 193, 194
Machonin, Pavel 17
Majer, Ján 195, 329
Malina, Jozef 437
Malř, František 51–54
Maňák, Vladimír 17
Marko, Ján 19, 134, 195, 248, 398, 433, 458
Martinka, Karol 184, 454, 458
Marx, Karl 110
Matějka, Oldřich 194
Matějková, A. 52
Matyáš, Mirko 195
Mihálik, Vojtech 531
Mjartan, Jozef 193, 194
Míková, Marie 21, 188–194, 328, 555
Mišeje, František 438, 522, 533
Mlynář, Zdeněk 17, 279
Mňačko, Ladislav 17
Moural, Jan 329, 352
Němcová, Dana 17
Němec, Jan 329, 458
Neubert, Karel 194, 195, 529
Novomeský, Ladislav 437
Nový, Vilém 18
Orlovský, František 371
Otáhal, Milan 17, 326
Pachman, Luděk 17
Palach, Jan 13, 22, 166, 194, 529
Pastorková, Elena 195, 269
Pavlenda, Viktor 16, 19, 21, 91, 100, 133, 209, 249, 254, 373, 415, 438, 522
Pavlíček, František 21
Pauly, Jan 195
Pelnář, Jan 102, 195, 398
Penc, František 292, 293, 318
Pennigerová, Soňa 531
Pepich, Egd 184, 279, 442, 522
Petrusová, Antónia 188, 190, 195, 268
Pezlár, Ludovít 19
Piller, Jan 194, 358, 359
Pirč, Ján 18, 522
Pirošík, Vladimír 18, 522
Píš, Emil 195, 269
Plank, Karol 277
Pleskot, Václav 195
Plevza, Viliam 412
Poláček, Karel 195, 328
Poledňák, Alois 193, 194
Pospíšil, Antonín 193, 194
Potáč, Svatopluk 458
Prečan, Vilém 16, 17

Prečuch, Anton 437
 Procházka, Lubomír 517, 518
 Průša, Oldřich 193, 294
 Ptáček, Milan 121, 195, 269
 Rázl, Stanislav 15, 62, 78–80, 88, 89, 132, 147, 149–151, 155, 165, 193, 194, 283, 322, 330, 351, 458, 518, 529, 531, 532, 555
 Rebro, Karol 373, 544
 Řehák, František 195
 Rendek, Ignác 19, 329, 385, 454, 458, 514
 Rohlíček, Rudolf 19, 373, 398, 454, 458, 514
 Rosa, Jozef 19, 21, 195
 Rybář, Petr 355, 356
 Rusek, Antonín 21, 140, 141, 300, 356, 358
 Sádovský, Štefan 15, 18, 19, 96, 100, 133, 134, 139, 168, 184, 193, 194, 199, 100, 201, 216, 217, 234, 249, 253, 371, 372, 413, 415, 420, 425, 458, 491, 529, 530, 532, 555
 Sarvaš, Andrej 17, 54, 197, 198, 555
 Sedláková, Mária 184, 438
 Seifert, Jaroslav 17
 Sekaninová-Čakrtová, Gertruda 17
 Slavík, Václav 21
 Sloboda, Erich 189, 193
 Smolka, Milan 195
 Smrkovský, Josef 12, 48, 103, 104, 108, 129, 130, 138–142, 188–196, 269, 293, 429, 455, 464, 479, 528, 529
 Sobotníková, Oľga 194
 Strinka, Július 17
 Sucharda, Bohumil 19, 195, 292, 293, 318, 351
 Suchopárek, M. 298
 Sviták, Ivan 17, 336
 Súlety, Ondrej 277, 403
 Svoboda, Josef 21
 Svoboda, Ludvík 12, 17, 129, 141, 142, 149, 151, 185, 193, 531
 Szabó, Rezső (Rudolf) 248
 Šabata, Jaroslav 17
 Šalgovič, Viliam 19, 438
 Šamalík, František 16
 Šebesta, Štefan 21, 184
 Šik, Ota 18, 21, 80, 134, 359, 532
 Šiklová, Jiřina 17
 Šilhán, Věněk 12
 Šimečka, Milan 17, 18
 Šimegová, Františka 431
 Šimek, Karel 194
 Šimon, Bohumil 12, 21
 Šimsa, J. 52
 Špaček, Josef 12, 21, 194, 195
 Štancel, Michal 195, 329, 391, 454, 458
 Štencl, Ján 433, 533
 Števíček, Pavol 17, 212
 Štítnický, Ctibor 17
 Štrougal, Lubomír 11, 12, 19, 23, 24, 142, 194, 213, 215, 217, 317, 332, 351, 358, 359, 372, 409, 446, 447, 454–460, 464, 467, 469, 472, 474, 480, 481, 527, 532, 533,
 Štúr, Ľudovít 128, 169
 Šubrt, Jan 188, 190, 195, 268
 Šulc, Stanislav 141, 356
 Tabaček, Ján 195
 Tatarka, Dominik 17
 Telek, Vojtech 458
 Tesař, Jan 16
 Thurzo, Eugen 522
 Toman, František 150, 351
 Toman, František 532
 Toman, Josef 195
 Tomášik, Ferdinand 188, 190, 195
 Trojánek, Vojtěch 194
 Turečková, Jiřina 356
 Ťažký, Anton 144, 437, 438, 533
 Ťažký, Ladislav 17
 Úbl, Ludvík 195
 Uhl, Petr 17
 Urbánková, Růžena 150, 518
 Václavík, A. 51–53
 Vaculík, Ludvík 12, 16, 17
 Vaculík, Martin 21
 Válek, František 300, 529
 Válek, Miroslav 52, 141, 184
 Valent, Jaroslav 458
 Valeš, Václav 21, 134, 193, 195, 234, 292, 323, 324, 328, 329, 332, 333, 351, 414, 529
 Valo (Valló), Jozef 189, 193, 194
 Vaněček, Václav 458, 467
 Városov, Milan 17
 Vašečka, Felix 153, 184, 277, 304, 328, 329, 458
 Vedra, Vladimír 328
 Veltruský, Ladislav 19, 300, 322
 Veverka, Milan 262, 291, 352, 404, 406
 Višňovcová, Petronela 433, 439, 441, 442
 Virsík, Anton 458
 Vlasák, František 19, 195, 351
 Vlček, Vladislav 150
 Vodsoň, František 21
 Voleník, Oldřich 531
 Vybral, V. 51
 Wichterle, Otto 355
 Zámečník, Miroslav 458
 Závodská, Zdeňka 194, 198
 Zedník, Josef 192–194, 328, 529, 531
 Zrak, Jozef 16, 21, 184, 194, 204, 234, 328, 329, 371, 415, 438, 529, 532
 Zvara, Vladimír 184
 Žákovič, Michal 533

Zoznam použitých prameňov

Archívy

Národní archiv České republiky, Praha

NA ČR

- fond (A ÚV KSČ 02/1), Předsednictvo ÚV KSČ 1966 – 1971 (číslo pomôcky 1591)
- fond (A ÚV KSČ 02/1), Předsednictvo ÚV KSČ 1971 – 1976 (číslo 1590)
- fond (A ÚV KSČ 02/4), Sekretariát ÚV KSČ 1966 – 1971 (číslo 1594)
- fond (A ÚV KSČ 02/6), Výkonný výbor předsednictva ÚV KSČ 1968 – 1969 (číslo 1507)
- fond (A ÚV KSČ 02/7), Byro ÚV KSČ pro řízení stranické práce v českých zemích 1968 – 1971 (číslo 1508)
- fond (A ÚV KSČ 07/15), Alexander Dubček
- fond (A ÚV KSČ 10/6), Ekonomická komise ÚV KSČ 1969 (číslo 1527)
- fond (A ÚV KSČ 10/7), Politicko-právní komise byra ÚV KSČ pro řízení stranické práce v Čechách (v českých zemích) 1969 – 1970 (číslo 1528)
- fond (A ÚV KSČ 10/10), Ideologická komise ÚV KSČ 1969 – 1971 (číslo 1526)
- fond (A ÚV KSČ) Národohospodářská komise ÚV KSČ 1969 – 1971 (číslo 1529)
- fond (A ÚV KSČ) Komise ÚV KSČ pro zemědělství a výživu 1969 – 1970 (číslo 1531)
- fond (A ÚV KSČ) Právní komise při ÚV KSČ 1964 – 1968 (číslo 1522)
- fond Ústav pro politické vědy při ÚV KSČ (1964) 1967 – 1969 (číslo 1439)
- fond Úřad vlády ČSR 1969 – 1970 (nespracované)
- fond Úřad Předsednictva vlády ČSSR/ČSFR (ÚPV) – běžná spisovna, roky 1968 – 1970 (nespracované)

Slovenský národný archív, Bratislava

SNA

- Fond Ústredný výbor Komunistickej strany Slovenska (ÚV KSS) 1945 – 1990
- Rozčlenenie:
- fond ÚV KSS/02, Plénum ÚV KSS 1945 – 1984
- fond ÚV KSS/03, Sekretariát ÚV KSS 1958 – 1981
- fond ÚV KSS/04, Predsedníctvo ÚV KSS 1958 – 1986
- fond ÚV KSS/05, Ekonomická komisia ÚV KSS
- Fond Slovenská národná rada 1969 – 1992
- Rozčlenenie:
- fond Slovenská národná rada (SNR) I., II., 1944 – 1968
- fond Predsedníctvo Slovenskej národnej rady 1968
- fond Predsedníctvo Slovenskej národnej rady 1969 – 1988
- fond Pléna Slovenskej národnej rady 1970 – 1988
- fond Výbor SNR pre národné výbory 1969 – 1988
- fond Výbor SNR pre prokuratúru a spravodlivosť 1969 – 1988
- fond Výbor SNR pre školstvo a kultúru 1969 – 1988
- fond Výbor SNR pre veci vnútorného poriadku, prokuratúry a spravodlivosti 1969 – 1971
- fond Kancelária NR SR, Korešpondencia predsedu NZ a FZ 1968 – 1969
- fond Ústredný výbor Národného frontu SSR 1948 – 1990

Fond Úrad vlády Slovenskej socialistickej republiky (ÚV SSR) 1968 – 1995

Rozčlenenie:

- fond ÚV SSR – vláda ČSSR 1960 – 1968
- fond ÚV SSR – všeobecná registratúra 1969 – 1975
- fond ÚV SSR – prehľad uznesení vlády a predsedníctva 1969 – 1976
- fond ÚV SSR – zasadania vlády SSR 1969 – 1975
- fond ÚV SSR – sekretariát predsedu vlády SSR 1969 – 1975

Archivní fondy a sbírky Ústavu pro soudobé dějiny

Akademie věd České republiky, Praha

- Sbírka Komise vlády ČSFR pro analýzu událostí let 1967 – 1970
- fond D I (A ÚV KSČ, f. Předsednictva ÚV KSČ)
- fond D II (A ÚV KSČ, f. Alexander Dubček - sekretariát)
- fond D III (A ÚV KSČ, f. Gustáv Husák - sekretariát),
- fond D VIII (A ÚV KSČ, Byro ÚV KSČ pro řízení stranické práce v českých zemích)
- C – fondy vlády ČSSR
- fond C (Usnesení předsednictva vlády ČSSR, APV ČSFR)
- fond C I. (APV, f. předseda vlády ČSSR O. Černík)
- fond C II. (APV, f. místopředsedové vlády ČSSR, Karol Laco, Bohuslav Kučera, Peter Colotka, Samuel Falťan)
- fond C III. (APV, f. vláda ČSSR)
- fond E – Ústřední výbor Národní fronty 1945 – 1968
- fond O (AFS, f. Schůze NS)
- fond Z/S (zahraničné materiály)
- Pozůstalosti: fond Pozůstalost Františka Kriegela, fond Pozůstalost, Oldřich Jaroš, Sbírka dokumentů Františka Cigánka

Archiv Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky

APS PČR

- fond Česká národní rada – přípravné komise 1968
- fond Česká národní rada I. volební období (pléna, předsednictva, výbory ČNR) 1969 – 1971
- Archiv Parlamentu ČR (AFS)
- fond Federální shromáždění ČSSR – I. volební období (FS I., předsednictvo, plenární schůze FS, SL, SN) 1969 – 1971
- fond Předsednictvo NS IV. 1968

Osobný archív Jozefa Žatkuliaka

Materiály Vojtecha Hatalu, Karola Laca, Karola Rebra, Felixa Vašečku.

Digitálne pramene

<http://www.psp.cz>, Digitální repozitář – Společná česko – slovenská digitální parlamentní knihovna (Národní shromáždění republiky Československé 1964 – 1968, Federální shromáždění Československé socialistické republiky 1969 – 1971, Česká národní rada 1969 – 1971)

<http://www.psp.cz/eknih/1969fs/slsn/stenoprot/>

<http://www.psp.cz/eknih/1970fs/slsn/stenoprot/>
<http://www.psp.cz/eknih/1969cnr/stenoprot/>
<http://www.psp.cz/eknih/1970cnr/stenoprot/>
<http://www.psp.cz/eknih/1971cnr/stenoprot/>
<http://www.68.usd.cas.cz>
www.usd.cas.cz/cs/stranky/publikace/elektronicke-publikace/Prirucka_48-89.pdf

Noviny a časopisy

Kulturní noviny 1968
Kulturní tvorba 1968 – 1969
Kulturní život 1968
Literární listy 1968 – 1969
Literární život 1969
Lud 1968
Mladá fronta 1968
Národní výbory 1968 – 1971
Nová mysl 1969
Nové slovo 1968 – 1969
Politika 1968 – 1969
Pravda 1968 – 1971
Reportér 1969
Rudé právo 1968 – 1970
Smer 1969 – 1970
Spravodaj KSČ 1969 – 1970
Studentské listy 1969
Svědectví 1970 – 1985
Výber 1968 – 1969
Život strany 1969 – 1971

Zoznam literatúry

- BÁRTA, Miloš – FELCMAN, Ondřej – BELDA, Josef – MENCL, Vojtěch: *Československo roku 1968. 2. díl: počátky normalizace*. Praha, Parta a Ústav mezinárodních vztahů 1993, 134 s.
- BEŇA, Jozef: *Vývoj slovenského právneho poriadku*. Banská Bystrica, Univerzita Mateja Bela 2001, 420 s.
- BENČÍK, Antonín: *Rekvie za Pražské jaro: Důvěrná informace o přípravě a provedení srpnové intervence Varšavské pětky v československu 1968*. Třebíč, Tempo 1998.
- BENČÍK, Antonín: *Utajovaná pravda o Alexandrovi Dubčekovi: Drama muže, který předběhl svou dobu*. Praha, Ostrov 2001, 223 s.
- BENČÍK, Antonín: *V chapadlech kremelské chobotnice*. Praha, Mladá fronta 2007, 515 s.
- BENČÍK, Antonín - NAVRÁTIL, Jaromír – PAULÍK, Jan (eds.): *Vojenské otázky československé reformy 1967-1970: Vojenská varianta řešení čs. krize (1967-1968)*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967- 1970. Díl 6/1 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1996, 362 s.
- BENČÍK, Antonín – PAULÍK, Jan - PECKA, Jindřich (eds.): *Vojenské otázky československé reformy 1967-1970 : Srpen 1968 - květen 1971*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967- 1970. Díl 6/2 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1999, 392 s.
- BEŇKO, Ján – HRONSKÝ, Marián – MARSINA, Richard – PEKŇÍK, Miroslav (eds.): *Dokumenty slovenskej národnej identity a štátnosti II*. Bratislava, Národné literárne centrum – Dom slovenskej literatúry 1998, 325 s.
- BLAŽEK, Petr (ed.): *Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968 – 1989*. Praha, Ústav českých dějin FF UK v nakl. Dokořán 2005, 355 s.
- BLAŽEK, Petr – KAMIŇSKI, Łukasz – VÉVODA, Rudolf (eds.): *Polsko a Československo v roce 1968*. Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference Varšava, 4. – 5. září 2003. Praha, ÚSD AV ČR v nakl. Dokořán 2006, 361 s.
- BYSTRICKÝ, Valerián a kol.: *Rok 1968 na Slovensku a v Československu*. Bratislava, Historický ústav SAV vo vyd. Prodama 2008, 308 s.
- CIGÁNEK, František – FELCMAN, Ondřej (eds.): *Národní shromáždění. Květen 1967 – červenec 1968*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967 – 1970, Díl 3/1 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2002, 468 s.
- CIGÁNEK, František (ed.): *Národní shromáždění. 21. – 28. srpna 1968*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967 – 1970, Díl 3/2 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1995, 316 s.
- CIGÁNEK, František – FELCMAN, Ondřej (eds.): *Národní shromáždění. Srpen 1968 – leden 1969*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967 – 1970, Díl 3/3 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2009, 457 s.
- CUHRA, Jaroslav: *Církevní politika KSČ a státu v letech 1969- 1972*. Praha, Sešity ÚSD AV ČR, Sv. 32, 1999, 107 s.
- CUHRA, Jaroslav: *Trestní represe odpůrců režimu v letech 1969- 1972*. Praha, Sešity ÚSD AV ČR, Sv. 29, 1997, 154 s.
- CUHRA, Jaroslav – ELLINGER, Jiří – GJURIČOVÁ, Adéla – SMETANA, Vít: *České země v evropských dějinách: Díl čtvrtý od roku 1918*. Praha – Litomyšl, Ladislav Horáček – Paseka 2006, 359 s.

- CZAFIK, Jozef – VIRŠÍK, Anton: *Normotvorba vo federatívnej ČSSR 1969 – 1979*. Bratislava, Obzor 1980, 336 s.
- ČAPLOVIČ, Dušan – ČIČAJ, Viliam – KOVÁČ, Dušan – LIPTÁK, Lubomír – LUKAČKA, Ján: *Dejiny Slovenska*. Bratislava, AEP 2000, 310 s.
- Česká a slovenská spoločnosť v období normalizácie : Slovenská a česká spoločnosť v čase normalizácie*. Liberecký seminár 2001. Eds. Miloslava Melanová – Miroslav Pekník. Bratislava, Veda 2003, 259 s.
- Česko-slovenská historická ročenka 1998*. Brno, Masarykova univerzita 1998, 361 s.
- Česko-slovenské vzťahy : Slovensko-české vzťahy*. Liberecký seminár 1996, 1997. Ed. Miloslava Melanová. Liberec, Technická univerzita 1998, 147 s.
- Desať rokov československej federácie*. Bratislava, Pravda 1978, 192 s.
- Dějiny socialistického Československa*. Studie a materiály, sv. 4. Praha, ČSAV 1981.
- DEJMEK, Jindřich: *Československo, jeho susedé a velmoci ve XX. století (1918 až 1992)*. *Vybrané kapitoly z dějin československé zahraniční politiky*. Praha, Centrum pro ekonomiku a politiku 2002, 384 s.
- DOSKOČIL, Zdeněk: *Duben 1969/Anatomie jednoho mocenského zvratu/*. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2006, 414 s.
- DURMAN, Karel: *Útěk od praporů: Kreml a krize impéria 1964 – 1991*. Praha, Karolinum 1998, 531 s.
- Dvě desetiletí před listopadem 89*. Sborník. Ed. Emanuel Mandler. Praha, ÚSD AV ČR v nakl. Maxdorf 1993, 109 s.
- FELCMAN, Ondřej – MERVART, Jan: *Rok 1968 v poválečných dějinách Československa*. *Edice dokumentů*. Hradec Králové, Univerzita Hradec Králové 2006, 264 s.
- FELCMAN, Ondřej – VONDROVÁ, Jitka (eds.): *Vláda a prezident. Období normalizace (září 1968 – říjen 1969)*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967 – 1970, Díl 8/2 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2010, 508 s.
- FLEGL, Vladimír: *Ústavní základy Československé socialistické republiky*. Praha, Svoboda 1981, 305 s.
- GRONSKÝ, Ján: *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa. Sv. 3: 1968 – 1989*. Praha, Univerzita Karlova v nakl. Karolinum 2000, 308 s.
- GRONSKÝ, Ján: *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa. Sv. III. 1960 – 1989*. Praha, Univerzita Karlova v nakl. Karolinum 2007, 441 s.
- GROSPÍČ, Jiří: *Politické a státní zřízení Československé socialistické republiky*. Praha, Svoboda 1983.
- GROSPÍČ, Jiří: *Československá federace. Zákony o federativním uspořádání ČSSR*. Praha, Orbis 1972, 705 s.
- HANISKO, Eugen (zost.): *Svedectvo dokumentov a faktov*. Bratislava, Pravda 1975, 453 s.
- HAVEL, Václav: *Do různých stran. Eseje a články z let 1983 – 1989*. Usp. Vilém Prečan. Praha, Lidové noviny 1989, 527 s.
- HEJZLAR, Zdenek: *Praha ve stínu Stalina a Brežněva : Vznik a porážka reformního komunizmu v Československu*. Praha, Práce 1991, 199 s.
- Historické studie. K sedmdesátinám Milana Otáhalo*. Praha, ÚSD AV ČR 1998, 288 s.
- HLAVOVÁ, Viera – ŽATKULIAK, Jozef (eds.): *Novembrová revolúcia a česko-slovenský rozchod. Od česko-slovenskej federácie k samostatnej demokratickej slovenskej štátnosti*. *Výber dokumentov a prejavov november 1989 – december 1992*. Bratislava, Literárne informačné centrum 2002, 343 s.
- Hnutí za občanskou slobodu. Dokumenty*. Praha, Edícia História/Nova, ÚSD AV ČR – Maxdorf 1994.
- HOCHMAN, Jiří (ed.): *Alexander Dubček. Z paměti : Nádej zomiera posledná*. Bratislava, Národná obroda – Práca 1993, 294 s.
- HOPPE, Jiří (ed.): *Pražské jaro v médiích. Výběr z dobové publicistiky*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967 – 1970, Díl 11. Praha – Brno, ÚSD AV ČR Doplněk 2004, 441 s.
- HOPPE, Jiří – BÁRTA, Miloš (eds.): *Úloha Alexandra Dubčeka v moderních dějinách Československa : sborník z konference konané 19. listopadu 2001 v Praze*. Praha, Masarykova dělnická akademie 2002, 134 s.
- HRADECKÁ, Vladimíra – KOUDELKA, František. *Kádrová politika a nomenklatura KSČ 1969 – 1974*. Praha, Sešity ÚSD AV ČR, Sv. 31, 1998, 242 s.
- HUSÁK, Gustáv: *State a prejavy. Apríl 1969 – apríl 1970*. Bratislava, Epocha 1970, 389 s.
- HUSÁK, Gustáv: *Výbor z projevů a statí 1969 – 1985*. I. Sv., Praha, Svoboda 1986, 694 s.
- HÜBL, Milan: *Češi, Slováci a jejich susedé*. Praha, Naše vojsko 1990, 192 s.
- CHOVANEK, Jaroslav: *Československá socialistická federácia*. Bratislava, Pravda 1978, 288 s.
- CHOVANEK, Jaroslav – MOZOLÍK, Peter: *Historické a štátoprávne korene samostatnosti Slovenskej republiky*. Bratislava, Procom 1994, 289 s.
- JIČÍNSKÝ, Zdeněk: *Vznik České národní rady v době Pražského jara 1968 a její působení do podzimu 1969*. Praha, Svoboda 1990, 157 s.
- JIČÍNSKÝ, Zdeněk: *Charta 77 a právní stát*. Brno, Doplněk 1995, 236 s.
- JIČÍNSKÝ, Zdeněk: *Právní myšlení v 60. letech a za normalizace*. Praha, Prospektum 1992, 209 s.
- JIČÍNSKÝ, Zdeněk: *Problémy československé politiky. Stati z let 1968 – 1992*. Praha, NADAS-AFGH 1993, 159 s.
- KADLEC, Vladimír: *Dubček – 1968 : Výber dokumentů*. Köln, Index 1986, 180 s.
- KALINOVÁ, Lenka: *Společenské proměny v čase socialistického experimentu. K sociálním dějinám v letech 1945 – 1969*. Praha, Academia 2007, 363 s.
- KAPLAN, Karel: *Československo v letech 1967 – 1969*. Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1993, 81 s.
- KAPLAN, Karel: *Kořeny československé reformy 1968*. Brno, Doplněk 2000, 323 s.
- KAPLAN, Karel: *Sociální souvislosti krizí komunistického režimu v letech 1953-1957 a 1968-1975*. Praha, Sešity ÚSD AV ČR, Sv. 9, Praha 1993, 98 s.
- KÁRNÍK, Zdeněk – KOPEČEK, Michal (eds.): *Bolševizmus, komunismus a radikální socializmus v Československu*. Sv. V. Praha, ÚSD AV ČR v nakl. Dokořán 2005, 383 s.
- KNAPP, Viktor: *Proměny času: Vzpomínky nestora české právní vědy*. Praha, Prospektum 1998, 256 s.
- KOČIAN, Jiří a kol.: *Slovníková příručka k československým dějinám 1948 – 1989*. Praha, ÚSD AV ČR 2006, 890 s., na internete www.usd.cas.cz/cs/stranky/publikace/elektronicke-publikace/Prirucka-48-89.pdf.
- KOPEČEK, Lubomír: *Demokracie, diktatury a politické stranictví na Slovensku*. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 2006, 347 s.
- KOŽMIŇSKI, Maciej (ed.): *Európska civilizácia. Eseje a prednášky*. Bratislava, Kalligram 2006, 245 s.
- KOVÁČ, Dušan: *Dejiny Slovenska*. Praha, Lidové noviny 1998, 422 s.

- KOVÁČ, Dušan: *Slováci & Česi. Dejiny*. Bratislava, AEP 1997, 137 s.
- KOVTUN, George J.: *Czech and Slovak history : An American bibliography. (České a slovenské dejiny. Americká bibliografia)*. Washington, Library of Congress 1996, 481 s.
- KREJČÍ, Jaroslav - MACHONIN, Pavel: *Czechoslovakia, 1918-1992: A Laboratory for Social Change*. London, Macmillan 1996, 266 s.
- KŘEN, Jan: *Dvě století střední Evropy*. Praha, Argo 2005, 1109 s.
- KURAL, Václav (ed.): *Československo roku 1968. 1. díl: Obrodný proces*. Praha, Parta 1993, 207 s.
- LALUHA, Ivan: *Alexander Dubček - politik a jeho doba*. Bratislava, Nová Práca 2000, 177 s.
- LALUHA, Ivan – PETROVIČOVÁ, Eleonóra – PEKNÍK, Miroslav (eds.): *Alexander Dubček – politik, štátnik, humanista*. Bratislava, Ústav politických vied SAV – Inštitút ASA vo vyd. Veda 2009, 411 s.
- Le Printemps tchécoslovaque 1968*. Sous la direction de: FEJTŐ, F. – Rupnik, J. Préface de: Václav Havel. Bruxelles, Édition Complexe 1999, 344 s.
- LIPTÁK, Lubomír: *Slovensko v 20. storočí*. 2. vydanie. (Doslov): Ivan Kamenec. Bratislava, Kalligram 1998, 371 s.
- LIPTÁK, Lubomír: *Storočie dlhšie ako sto rokov. O dejinách a historiografii*. Bratislava, Kalligram 1999, 354 s.
- LONDÁK, Miroslav: *Rok 1968 a ekonomická realita Slovenska*. Bratislava, Historický ústav SAV vo vyd. Prodama 2007, 183 s.
- LONDÁK, Miroslav: *Ekonomické reformy v Československu v 50. a 60. rokoch 20. storočia a slovenská ekonomika*. Bratislava, Historický ústav SAV vo vyd. Prodama 2010, 296 s.
- LONDÁK, Miroslav a kol.: *Rok 1968 eto vaše delo*. Bratislava, Historický ústav SAV a Slovenský inštitút v Prahe vo vyd. Prodama 2008, 191 s.
- LONDÁK, Miroslav – SIKORA, Stanislav a kol.: *Rok 1968 a jeho miesto v našich dejinách*. Bratislava, Historický ústav SAV vo vyd. Veda 2009, 575 s.
- LONDÁK, Miroslav – SIKORA, Stanislav – LONDÁKOVÁ, Elena: *Predjarie: Politický, ekonomický a kultúrny vývoj na Slovensku v rokoch 1960 – 1967*. Bratislava, Historický ústav SAV vo vyd. Veda 2002, 392 s.
- LONDÁKOVÁ, Elena a kol.: *Rok 1968. Novinári na Slovensku*. Bratislava, Historický ústav SAV – Slovenský syndikát novinárov 2008, 213 s.
- MADRY, Jindřich: *Sovětská okupace Československa, jeho normalizace v letech 1969 – 1970 a role ozbrojených sil*. Praha, Sešity ÚSD AV ČR, Sv. 16, 1994, 169 s.
- MACHONIN, Pavel a kol.: *Československá společnost. Sociologická analýza – sociální stratifikace*. Bratislava, Epoque 1969, 619 s.
- MALÍŘ, Jiří – MAREK, Pavel (eds.): *Politické strany : Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861 – 2004*. II. Díl: *Období 1938 – 2004*. Brno, Doplněk 2005, 796 s.
- MALÝ, Karel – SOUKUP, Ladislav: *Vývoj práva v Československu v letech 1945 – 1989*. Praha, Univerzita Karlova v nakl. Karolinum 2004, 914 s.
- MAŇÁK, Jiří: *Čistky v Komunistické straně Československa 1969-1970*. Praha, Sešity ÚSD AV ČR, Sv. 28., 1997, 127 s.
- MANNOVÁ, Elena (ed.): *Krátke dejiny Slovenska*. Bratislava, AEP 2003, 369 s.
- MĚCHÝŘ, Jan: *Slovensko v Československu : Slovensko-české vzťahy 1918- 1991. Dokumenty, názory, komentáre*. Praha, Práce 1991, 123 s.
- MICHÁLEK, Slavomír. *Rok 1968 a Československo. Postoj USA, Západu a OSN*. Bratislava, Historický ústav SAV vo vyd. Prodama 2008, 290 s.
- MIKULE, Vladimír – SUCHÁNEK, Radovan (eds.): *Pocta Zdeňku Jičínskému k 80. narozeninám*. Praha, Aspi – Wolters Kluwer 2009, 336 s.
- MIKUŠ, Jozef A.: *Slovakia a Political and Constitutional History (with documents)*. Bratislava, AEP 1995, 417 s.
- MÍŠKOVÁ, Alena – BARVÍKOVÁ, Hana – ŠMIDÁK, Miroslav: *Československá akademie věd 1969 – 1972*. Praha, ÚSD AV ČR, Sešity, 30, 1998, 149 s.
- MLYNÁŘ, Zdeněk: *Mráz přichází z Kremli*. Praha, Mladá fronta 1990, 283 s.
- MUSIL, Jan at al.: *The End of Czechoslovakia*. Budapest – London – New York, Central European University Press 1995, 283 s.
- OTÁHAL, Milan: *Normalizace 1969 – 1989. Příspěvek ke stavu bádání*. Praha, Sešity ÚSD AV ČR, Sv. 36, 2002, 105 s.
- OTÁHAL, Milan: *Opozice, moc, společnost 1969 – 1989. Příspěvek k dějinám „normalizace“*. Praha, ÚSD AV ČR – Maxdorf 1994, 124 s.
- OTÁHAL, Milan – NOSKOVÁ, Alena – BOLMONSKÝ, Karel: *Svědectví o duchovním útlaku 1969 – 1970 : Normalizace v kultuře, umění, vědě, školství a sdělovacích prostředcích*. Praha, Maxdorf 1994, 148 s.
- OTÁHAL, Milan – PREČAN, Vilém (eds.): *Sedm pražských dnů 21. – 27. srpen 1968. Dokumentace*. Praha, Historický ústav ČSAV 1968, 494 s.
- PACNER, Karel: *Osudové okamžiky Československa*. Praha, Temis 1997, 719 s.
- PÁSTOR, Zoltán – ŠTEFANSKÝ, Michal (eds.): *Pokus o reformu v roku 1968 : Historicko-politologické pohľady*. Banská Bystrica, Inštitút vzdelávania odborov SR 1999, 233 s.
- PAUER, Jan: *Prag 1968 - der Einmarsch des Warschauer Paktes: Hintergründe, Planung, Durchführung*. Bremen, Ed. Temmen 1995, 415 s.
- PAUER, Jan: *Praha 1968. Vpád Varšavské smlouvy, pozadí – plánování – provedení*. Praha, Argo 2004.
- PAŽOUT, Jaroslav: *Mocným navzdory. Studentské hnutí v šedesátých letech 20. století*. Praha, Prostor 2008, 342 s.
- PÄTOPRSTÝ, Ján: *Dejiny poisťovníctva v Česko-Slovensku 1945- 1992*. Zv. 3. Bratislava, Alfa konti pre Slovenskú poisťovňu 1996, 391 s.
- PECKA, Jindřich a kol.: *Sovětská armáda v Československu 1968 – 1991*. Praha, ÚSD AV ČR 1996, 231 s.
- PECKA, Jindřich (ed.): *Občanská společnost 1967 – 1970. Emancipační hnutí uvnitř Národní fronty 1967-1970*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967-1970. Díl 2/1 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1995, 588 s.
- PECKA, Jindřich – BELDA, Josef – HOPPE, Jiří (eds.): *Občanská společnost 1967 – 1970. Sociální organismy a hnutí Pražského jara 1967-1970*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967- 1970. Díl 2/2 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1998, 545 s.
- PECKA, Jindřich – PREČAN, Vilém (eds.): *Proměny Pražského jara 1968 – 1969. Sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti*. Brno, Doplněk 1993, 446 s.
- PEŠEK, Jan: *Centrum moci. Aparát Ústředního výboru Komunistické strany Slovenska 1948 – 1989*. Bratislava, AEP 2006, 268 s.

- PEŠEK, Jan et al.: *Aktéri jednej éry na Slovensku 1948 : 1989. Personifikácia politického vývoja*. Prešov, Vyd. Michala Vaška 2003, 389 s.
- PEŠEK, Jan a kol.: *Kapitolami najnovších slovenských dejín. K 70. narodeninám Michala Barnovského*. Bratislava, HÚ SAV vo vyd. Prodama 2006, 348 s.
- PEŠEK, Jan – BARNOVSKÝ, Michal: *Pod kuratelou moci. Cirkvi na Slovensku v rokoch 1953 – 1970*. Bratislava, Veda 1999, s. 292.
- PEŠEK, Jan – LETZ, Róbert: *Štruktúry moci na Slovensku 1948 : 1989*. Prešov, Vyd. Michala Vaška 2004, 807 s.
- PITHART, Petr: *Osmadesiaty*. Praha, Rozmluvy 1990, 314 s.
- PLEVZA, Viliam: *Československá štátnosť a slovenská otázka v politike KSČ*. Bratislava, Práca 1971.
- PLEVZA, Viliam: *Vzostupy a pády : Gustáv Husák prehovoril*. Bratislava, Tatrapress 1991, 199 s.
- Poučenie z krízového vývoja v strane a spoločnosti po XIII. zjazde KSČ*. Bratislava, Pravda 1971, 54 s.
- PREČAN, Vilém: *V kradeném čase. Výběr ze studií, článků a úvah z let 1973 – 1993*. Usp. Milan Drápala. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1994, 615 s.
- PRŮCHA, Václav: *Ekonomický vývoj Československa a aktuálne otázky hospodárskej politiky*. Bratislava, Pravda 1989, 381 s.
- PRŮCHA, Václav (ed.): *Hospodářský a sociální vývoj Československa (1945-1992)*. Praha, VŠE 1996, 281 s.
- PŮČIK, Miloslav – STANOVÁ, Mária (eds.): *Armáda a spoločnosť na Slovensku v kontexte európskeho vývoja 1948 - 1968: zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie v Bratislave 17. - 19. septembra 1996*. Bratislava, Vojenský historický ústav – MO SR 1997, 297 s.
- RÁKOŠ, Elo – RUDOHRADSKÝ, Štefan: *Slovenské národné orgány 1943 – 1968*. Bratislava, Slovenská archívna správa 1973, 637 s.
- ROK šedesátý osmý v usneseníh a dokumentech ÚV KSČ. Praha, Svoboda 1969, 454 s.
- REIMAN, Michal: *Rusko jako téma a realita doma a v exilu. Vzpomínky na léta 1968 – 1990*. Praha, ÚSD AV ČR, v.v.i., 2008, 343 s.
- RYCHLÍK, Jan: *Česi a Slováci ve 20. století. Česko - slovenské vztahy 1945 – 1992*. Bratislava, Ústav T.G. Masaryka vo vyd. AEP 1998, 554 s.
- RYCHLÍK, Jan: *Rozpad Československa. Česko-slovenské vztahy 1989 – 1992*. Bratislava, AEP 2002, 457 s.
- SIKORA, Stanislav: *Rok 1968 a politický vývoj na Slovensku*. Bratislava, Pro Historia – Historický ústav SAV 2008, 229 s.
- SKILLING, H. Gordon: *Československo – můj druhý domov Paměti Kanaďana*. Praha, Prostor 2001, 607 s.
- SKILLING, H. Gordon: *1968 - přerušená revoluce?* In: *Soudobé dějiny*, 1998, roč. 5, č. 4, s. 485-489.
- Slovenská otázka v 20. storočí*. Ed. Rudolf Chmel. Bratislava, Kalligram 1997, 564 s.
- Slovenská spoločnosť v krízových rokoch 1967-1970*. Zborník štúdií. Zv. 1. Bratislava, Komisia vlády SR pre analýzu historických udalostí z r. 1967-1970 - Politologický kabinet SAV 1992, 275 s.
- Slovenská spoločnosť v krízových rokoch 1967-1970*. Zborník štúdií. Zv. 2. Bratislava, Komisia vlády SR pre analýzu historických udalostí z r. 1967-1970 - Politologický kabinet SAV 1992, 233 s.
- Slovenská spoločnosť v krízových rokoch 1967-1970*. Zborník štúdií. Zv. 3. Bratislava, Komisia vlády SR pre analýzu historických udalostí z r. 1967-1970 - Politologický kabinet SAV 1992, 206 s.
- Slovensko a režim normalizácie*. Prešov, ÚPV SAV vo Vyd. Michala Vaška 2003, 304 s.
- Slovensko-české vzťahy : Liberecký seminár 1996, 1997*. Ed. Miloslava Melanová. Liberec, Technická univerzita, 1998, 149 s.
- STEIN, Eric: *Česko-Slovensko : Konflikt – roztržka – rozpad*. Praha, Academia 2000, 371 s.
- SVITÁK, Ivan: *Kulatý čtverec. Dialektika demokratizace: úvahy a statě, články z let 1968 – 1969*. Praha, Naše vojsko 1990, 299 s.
- ŠIK, Ota: *Jarní probuzení – a skutečnost*. Praha, Mladá fronta 1990, 320 s.
- ŠIMEČKA, Milan: *Obnovenie poriadku*. Bratislava, Archa 1990, 210 s.
- ŠPETKO, Jozef: *Slovenská politická emigrácia v 20. storočí. Jej vzťahy k českej emigrácii a k Čechom*. Praha, Danubius 1994, 320 s.
- ŠTAIGL, Jan – ŠTEFANSKÝ, Michal: *Vojenské dejiny Slovenska VI. zväzok 1945 – 1968*. Bratislava, Magnet press 2007, 351 s.
- ŠTEFANSKÝ, Michal a kol.: *Slovensko v rokoch 1967 – 1970. Výber dokumentov*. Bratislava, Komisia vlády SR pre analýzu historických udalostí z rokov 1967 - 1970, 1992, 669 s.
- ŠTEFANSKÝ, Michal – ZAGORŠEKOVÁ, Marta (eds.): *Krízy režimov sovietskeho bloku v rokoch 1948-1989. Historicko-politologické pohľady*. Zborník z konferencie 12.-13. novembra 1996 na Donovaloch. Banská Bystrica, Pedagogická spoločnosť J. A. Komenského 1997, 272 s.
- ŠŤOVEC, Milan: *Semióza ako politikum alebo „Pomlčková vojna“*. Bratislava, Kalligram 1999, 259 s.
- TEICH, Mikuláš – KOVÁČ, Dušan – BROWN, Martin D. (eds.): *Slovakia in History*. Cambridge, Cambridge University Press 2011, 413 s.
- TIGRID, Pavel: *Politická emigrace v atomovém věku*. Praha, Prostor 1990, 137 s.
- TRELLA, Rudolf - CHOVANEC, Jaroslav (zost.): *Dokumenty o československej federácii*. Bratislava, Obzor 1972, 598 s.
- TŮMA, Oldřich (usp.): *Historické studie. K sedmdesátinám Milana Otáhalo*. Praha, ÚSD AV ČR 1998, 287 s.
- TŮMA, Oldřich: *Srpen '69. Edice dokumentů*. Praha, Maxdorf 1996, 344 s.
- TŮMA, Oldřich – VILÍMEK, Tomáš (eds.): *Pět studií k dějinám české společnosti po roce 1945*. Praha, ÚSD AV ČR, v. v. i., 2008, 263 s.
- TUREK, Otakar: *Podíl ekonomiky na pádu komunizmu v Československu*. Praha, Sešity ÚSD AV ČR, Sv. 23, 1995, 106 s.
- URIANEK, Karel – MICHÁLKOVÁ, Marie: *Příloha ke chronologii Československo 1966 – 1971*. Praha, ÚSD AV ČR 1991, 366 s.
- Ústava Československej socialistickej republiky*. Bratislava, Pravda 1975, 168 s.
- Ústavný zákon z 27. októbra 1968 o československej federácii*. Bratislava, Epoque 1968, 95 s.
- VACULÍK, Jaroslav – ZWETLER, Otto: *Politické myšlení Čechů a Slováků v letech 1948-1989 ve vybraných dokumentech*. Brno, Masarykova univerzita 1994, 130 s.
- VESELÝ, Zdeněk: *Dějiny českého státu v dokumentech*. Praha, Victoria Publishing, 1994.

- VONDROVÁ, Jitka (ed.): *Ekonomická reforma 1965 – 1969*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967- 1970. Díl 10. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2010, 488 s.
- VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír (eds.): *Mezinárodní souvislosti československé krize 1967-1970. Červenec – srpen 1968*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967- 1970. Díl 4/2 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1997, 322 s.
- VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír (eds.): *Mezinárodní souvislosti československé krize 1967-1970. Září 1968 - květen 1970*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967- 1970. Díl 4/3 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1997, 394 s.
- VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír (eds.): *Komunistická strana Československa. Konsolidace (květen – srpen 1968)*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967- 1970. Díl 9/2 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2000, 488 s.
- VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír (eds.): *Komunistická strana Československa. Kapitulation (srpen – listopad 1968)*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967- 1970. Díl 9/3 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2001, 700 s.
- VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír (eds.): *Komunistická strana Československa : Normalizace (listopad 1968 – září 1969)*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967- 1970. Díl 9/4 sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 2003, 644 s.
- VYKOUKAL, Jiří – LITERA, Bohuslav – TEJCHMAN, Miroslav: *Východ. Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944 – 1989*. Praha, Libri 2000, 860 s.
- WILLIAMS, Kieran: *The Prague Spring and its aftermath Czechoslovak politics 1968 – 1970*. Cambridge, Univerzity Press 1999, 270 s.
- ŽATKULIAK, Jozef – LALUHA, Ivan (eds.): *Alexander Dubček: Od totality k demokracii. Prejavy, články a rozhovory. Výber 1963 – 1992*. Bratislava, Veda 2002, 600 s.
- ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Národná rada v kontexte slovenských dejín : 150. výročie vzniku prvej Slovenskej národnej rady*. Zborník materiálov zo sympózia v Častej-Papierničke, 21.-22. apríla 1998. Bratislava, Národná rada SR – Slovenská historická spoločnosť pri SAV 1999, 209 s.
- ŽATKULIAK, Jozef: 1968 et la question nationale: entre démocratisation et fédéralisation. Sous la direction de François Fejtö et Jacques Rupnik. *Le Printemps tchécoslovaque 1968*. Bruxelles, Éditions Complexe 1999, s. 100-112.
- ŽATKULIAK, Jozef: Deformácie ústavného zákona o československej federácii po októbri 1968. In *Historický časopis*, 1992, roč. 40, č. 4, s. 473-486.
- ŽATKULIAK, Jozef: „Normalizácia“ česko-slovenskej federácie roku 1970 a jej následky. In ŠTEFANSKÝ, Michal – ZAGORŠEKOVÁ, Marta (eds.): *Krízy režimov sovietskeho bloku v rokoch 1948-1989*. Banská Bystrica, Pedagogická spoločnosť J. A. Komenského 1997, s. 225-239.
- ŽATKULIAK, Jozef: Realizácia ústavného zákona o československej federácii od októbra 1968. In: *Historický časopis*, 1992, roč. 40, č. 3, s. 356-369.
- ŽATKULIAK, Jozef: Spory o novú ústavu česko-slovenskej federácie v druhej polovici 80. rokov XX. storočia. In: *Historický časopis*, roč. 56, č. 1, 2008, s.161-190.
- ŽATKULIAK, Jozef (ed.): *Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968. Federalizácia československého štátu 1968-1970*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967 - 1970. Díl 5/1sv. Praha – Brno, ÚSD AV ČR – Doplněk 1996, 427 s.

Zoznam publikovaných dokumentov

- 1968, 17. september, Praha. – Prvý pracovný náčrt Dôvodovej správy k návrhu ústavného Zákona o československej federácii o poslaní federatívnej úpravy štátoprávných vzťahov medzi slovenským a českým národom.
- 1968, 19. september, Praha. – Rokovanie kultúrnej komisie ČNR o pôsobnosti a o autonómnom postavení českej a slovenskej kultúry, ako aj o záveroch zo stretnutia zástupcov kultúry v Bílé Třešně.
- 1968, 21. september, Praha. – Zásady inštitucionálneho usporiadania federálnych výkonných orgánov ČSSR.
- 1968, 21. september, Praha. – Materiál o inštitucionálnom usporiadaní riadenia v českej národnej a politickej oblasti pre výbory Národného zhromaždenia a národných rád.
- 1969, 26. september, Praha. – Dôvodová správa a *Návrh opatrení k realizácii federatívneho usporiadania ČSSR*.
- 1968, 1. október, Praha. – Materiál Predsedníctva vlády ČSSR o vzťahu federalizácie štátu a problematiky finančnej rovnováhy.
- 1968, 11. november, Bratislava. – Materiál pre Predsedníctvo ÚV KSS o zásadách vytvárania a pôsobenia orgánov Slovenskej socialistickej republiky v súvislosti s realizáciou ústavného zákona o česko-slovenskej federácii.
- 1968, 2. december, Bratislava. – Materiál o uplatňovaní slovenskej politiky vo federálnych orgánoch a účasť Slovákov vo výkonných orgánoch federácie pre Predsedníctvo ÚV KSS.
- 1968, 2. december. – Výňatok z materiálu *Návrh na tvorbu zásad budovania aparátu federálnych orgánov* pre Predsedníctvo ÚV KSS.
- 1968, 3. december, Praha. – Materiál podpredsedu vlády ČSSR Petra Colotku k problematike legislatívy od účinnosti ústavného zákona č. 143/1968 Zb., po 1. januári 1969 pre predsedníctvo vlády.
- 1968, 5. december, Praha. – Výňatok z *Návrhu zásad štruktúry Federálneho zhromaždenia, jeho základných vnútorných a vonkajších vzťahov* a dôvodová správa k návrhu, predložené predsedom NZ ČSSR Jozefom Smrkovským pre Predsedníctvo ÚV KSČ.
- 1968, 5. december, Praha. – Výňatok z referátu predsedu vlády ČSSR Oldřicha Černíka o úlohách upevňovania štátu a inštitucionálneho usporiadania vládnych orgánov v česko-slovenskej federácii.
- 1968, 19. december, Praha. – Ústavný zákon číslo 171/1968 Zb. o zriadení federálnych ministerstiev a federálnych výborov.
- 1968, 19. december, Praha. – Zákon č. 172/1968 Zb. o federálnych výboroch.
- 1968, 19. december, Praha. – *Návrh zásad postupu riešenia územno-správnej organizácie, postavenia a pôsobnosti národných výborov v podmienkach federatívneho usporiadania štátu*, ktorý predložila Správna komisia Českej národnej rady.
- 1968, 21. december, Praha. – Dôvodová správa Predsedníctva vlády ČSSR k vládnemu návrhu zákona o pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov.
- 1968, 22. december. – Vystúpenie prvého tajomníka ÚV KSS Gustáva Husáka k vnútropolitickej situácii a k realizácii ústavného zákona o federalizácii štátu v pléne ÚV KSS.
- 1968, 28. december, Bratislava. – Zákon SNR č. 207/1968 Zb. o zriadení ministerstiev a iných ústredných orgánov štátnej správy Slovenskej socialistickej republiky.

19. 1969, 6. január, Praha. – Vystúpenie predsedu ČNR Čestmíra Císařa k voľbe predsedu FZ ČSSR a Stanovisko Predsedníctva ČNR k voľbám vedúcich funkcionárov Federálneho zhromaždenia.
20. 1969, 8. január, Praha. – Zákon Českej národnej rady č. 2/1969 Zb. o zriadení ministerstiev a iných ústredných orgánov štátnej správy Českej socialistickej republiky, ktorý prispel k utvoreniu českej štátnosti.
21. 1969, 9. január, Praha. – Sľub českej vlády a prejav jeho predsedu Stanislava Rázla o formovaní českej štátnosti pred prezidentom ČSSR Ludvíkom Svobodom na Pražskom hrade.
22. 1969, 17. január, Bratislava. – Správa Ministerstva spravodlivosti SSR k osnove zákona o vymedzení pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov, uznesenie a stanovisko vlády SSR k návrhu zákona.
23. 1969, 23. január, Praha. – Časť programového vyhlásenia vlády Českej socialistickej republiky predneseného jej predsedom Stanislavom Rázlom na pôde Českej národnej rady.
24. 1969, 24. január, Bratislava. – Časť programového vyhlásenia vlády Slovenskej socialistickej republiky predneseného jej predsedom Štefanom Sádovským na pôde Slovenskej národnej rady.
25. 1969, 29. január, Praha. – Voľba, pod vedením Marie Mikovej, zo zdravotných dôvodov neprítomného Josefa Smrkovského za predsedu Snemovne ľudu, a jeho list poslancom snemovne.
26. 1969, 30. január, Bratislava. – List riaditeľa Čs. rozhlasu na Slovensku Andreja Sarvaša podpredsedovi vlády ČSSR Samuelovi Falťanovi o problematike českého rozhlasu a slovenského rozhlasu.
27. 1969, 3. február, Bratislava. – Odpoveď predsedu slovenskej vlády Štefana Sádovského predsedovi federálnej vlády Oldřichovi Černíkovi o jeho žiadosti na získanie pracovníkov slovenskej národnosti na federálnych orgánoch.
28. 1969, 13. február, Bratislava. – Návrh predbežnej organizačnej štruktúry výkonných orgánov Slovenskej socialistickej republiky, ktorý v zmysle uznesenia vlády SSR z 10. januára 1969 predložil predseda vlády Štefan Sádovský.
29. 1969, 17. február, Brno. – Informácia z rokovania Finančnej rady ministrov financií ČSSR, ČSR a SSR o postavení štátnych rozpočtov v ČSSR a vzťahoch medzi štátnym rozpočtom federácie a štátnymi rozpočtami republík.
30. 1969, 12. marec, Bratislava. – Výňatok z vystúpenia prvého tajomníka ÚV KSS Gustáva Husáka v pléne ÚV KSS k situácii v česko-slovenskej federácii.
31. 1969, 12. marec, Bratislava. – Výňatok z vystúpenia podpredsedu vlády ČSSR Samuela Falťana v pléne ÚV KSS k problémom v chápaní miesta a významu česko-slovenskej federácie.
32. 1969, 12. marec, Bratislava. – Výňatok z vystúpenia predsedu Byra ÚV KSČ pre riadenie straníckej práce v českých krajinách Lubomíra Štrougala v pléne ÚV KSS k sporom okolo významu česko-slovenskej federácie.
33. 1969, 12. marec, Bratislava. – Výňatok z vystúpenia predsedu slovenskej vlády Štefana Sádovského v pléne ÚV KSS k ekonomickým otázkam v česko-slovenskej federácii.
34. 1969, 21. marec, Bratislava. – Plán práce Slovenskej národnej rady a jej orgánov na I. polrok 1969 a ich legislatívnych kompetenciách a zámeroch, vrátane prípravy slovenskej ústavy.
35. 1969, 24. marec, Praha. – Návrh zákona o pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov (tzv. kompetenčný zákon), ktorý predložil podpredseda vlády ČSSR Karol Laco pre spoločné zasadanie predsedníctiev vlád ČSSR, ČSR a SSR.
36. 1969, 4. apríl, Praha. – Správa Predsedníctva vlády ČSSR o prerokovaní návrhu zákona o pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov.
37. 1969, 23. apríl, Bratislava. – Materiál Predsedníctva Federálneho zhromaždenia ČSSR o *Návrhu zásad spolupráce federálneho zhromaždenia s národnými radami*, určený pre Predsedníctvo Slovenskej národnej rady.
38. 1969, 31. apríl, Praha. – Správa Ministerstva zahraničných vecí ČSSR o úprave vzťahov ministerstva k federálnym orgánom štátnej správy a orgánom štátnej správy republík pre podpredsedu vlády ČSSR Samuela Falťana za účelom jej prerokovania vo vláde.
39. 1969, 2. – 3. jún, Bratislava. – Výňatky z vystúpení Štefana Sádovského, Petra Colotku a Viktora Pavlendu v pléne ÚV KSS k problematike česko-slovenskej federácie v súvislosti s vývinom Slovenska.
40. 1969, 9. jún, Praha. – Súhrnné stanovisko oddelení štátnych orgánov ÚV KSČ k návrhu zákona o pôsobnosti federálnych ministerstiev a federálnych výborov predloženému k prerokovaniu Predsedníctvom ÚV KSČ.
41. 1969, 24. jún, Praha. – Stanovisko oddelenia štátnych orgánov ÚV KSČ k úlohám Federálneho zhromaždenia ČSSR pri zabezpečovaní realizačnej smernice májového pléna ÚV KSČ a úlohy zhromaždenia predložené jeho predsedom Alexandrom Dubčekom Predsedníctvu ÚV KSČ.
42. 1969, 25. jún, Praha. – Návrh zásad zákona FZ o Ústavnom súde ČSSR, predložený predsedom komisie pre prípravu novej ústavy Ústavnoprávneho výboru SN FZ ČSSR Jiřím Grospičom.
43. 1969, 27. jún, Bratislava. – Zákon Slovenskej národnej rady číslo 72/1969 Zb. o niektorých opatreniach v organizácii a pôsobnosti národných výborov v Slovenskej socialistickej republike.
44. 1969, 1. júl, Praha. – Uznesenie Predsedníctva Českej národnej rady k Odôvodneniu koordinácie činnosti národných a federálnych orgánov (účasti národných ministrov vo federálnych výboroch) z 27. júna 1969 pre schôdzu predsedníctiev federálnej a národných vlád.
45. 1969, 7. júl, Praha. – Zhodnotenie, tézy skúseností s uvedením česko-slovenskej federácie do života vládou ČSR, vyplývajúcej z úloh zasadania ÚV KSČ 29. – 30. mája 1969.
46. 1969, 10. júl, Praha. – Uznesenie a jeho rozpracovanie predsedníctvom a skupinou Českej národnej rady k zabezpečeniu realizačnej smernice ÚV KSČ z mája 1969 na podmienky ČNR.
47. 1969, 29. júl, Bratislava. – Vládny návrh ústavného zákona SNR o Ústavnom súde Slovenskej socialistickej republiky a dôvodová správa k návrhu, predložené predsedom slovenskej vlády Petrom Colotkom pre Predsedníctvo ÚV KSS.
48. 1969, júl, Bratislava. – Materiál vlády SSR Osnova téz *k Zhodnoteniu skúseností s uvádzaním česko-slovenskej federácie do života* (štátoprávna časť).
49. 1969, 7. august, Praha. – Návrh predsedníctiev vlád ČSSR, ČSR a SSR vychádzajúci z realizačnej smernice ÚV KSČ z mája 1969 o opatreniach k zabezpečeniu účinnej koordináčnej činnosti federálnych a národných orgánov.
50. 1969, 13. august, Praha. – *Návrh zásad legislatívnych pravidiel*, ktoré poslal minister vlády ČSSR Bohuslav Kučera podpredsedovi vlády Václavovi Valešovi.

51. 1969, 28. august, Praha. – List J. Kobra z Úradu vlády ČSR predsedovi komisie pre prípravu ústavy ústavnoprávneho výboru Snemovne národov FZ ČSSR Jiřímu Grospičovi o hlavných problémoch v legislatívnej činnosti pri realizácii ústavného zákona o česko-slovenskej federácii.
52. 1969, 10. október, Praha. – Návrh ústavného zákona (schválený pod číslom 117) o predĺžení volebného obdobia národných výborov, národných rád a Federálneho zhromaždenia, Najvyššieho súdu, krajských, okresných a vojenských súdov a dôvodová správa k návrhu, ktorý predložil predseda vlády ČSSR Oldřich Černík.
53. 1969, 14. október, Praha. – Materiál vlády ČSR *Zhodnocení zkušeností z aplikace ústavního zákona o čs. federaci a návrh stanoviska vlády ČSR k úpravě kompetence federálních a národních orgánů (návrh)*.
54. 1969, 12. november, Praha. – Správa o politickej situácii v Českej národnej rade a návrhy na opatrenia.
55. 1969, 19. november, Bratislava. – Materiál vlády SSR *Osnova téz zhodnotenia skúseností s uvádzaním čs. federácie do života*.
56. 1969, 27. november, Praha. – *Správa o realizácii ústavného zákona o čs. federácii, vyhodnotenie skúseností z organizácie a riadenia v podmienkach federácie a zásady k upevneniu jednotného riadenia*, spracovaná komisiou podpredsedov a ministrov vlád.
57. 1969, 17. december, Praha. – Ústavný zákon č. 155/1969 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa ôsma hlava ústavy o súdoch.
58. 1970, 6. január, Praha. – Stanovisko z porady vo vláde ČSR k zhodnoteniu fungovania federácie, vypracované generálnym tajomníkom vlády ČSR Milanom Veverkom.
59. 1970, 9. január, Praha. – Stanovisko vlády ČSSR k materiálu *Zkušenosti, závěry a návrhy z hodnocení fungování federálního státního uspořádání* pre zasadanie Predsedníctva ÚV KSČ.
60. 1970, 13. január, Bratislava. – (Návrh) Stanovisko Predsedníctva ÚV KSS a vlády SSR k materiálu *Skúsenosti, závery a návrhy z hodnotenia fungovania federálneho štátneho usporiadania*, prijaté na spoločnej schôdzke.
61. 1970, 21. január, Praha. – List podpredsedu vlády ČSSR Karola Laca prvému tajomníkovi ÚV KSČ Gustávovi Husákovi o skúsenostiach s realizáciou ústavného zákona o česko-slovenskej federácii.
62. 1970, 28. január, Praha. – Výňatok z referátu podpredsedu vlády ČSSR a predsedu Štátnej plánovacej komisie Václava Hůlu, prednesenom na plenárnom zasadaní ÚV KSČ.
63. 1970, 9. marec, Praha. – Materiál predsedov FZ ČSSR, ČNR a SNR *Zásady koordinácie a spolupráce Federálního zhromaždenia ČSSR a národných rád*.
64. 1970, 15. apríl, Bratislava. – Rozbor politickej činnosti Slovenskej národnej rady v rokoch 1968 - 1969, predložený jej predsedom Ondrejom Klokočom pre Predsedníctvo ÚV KSS.
65. 1970, 24. jún, Bratislava. – Výňatky z informácie predsedníčky Výboru SNR pre národné výbory Petronely Višňovcovej na rokovaní Predsedníctva SNR o priebehu a výsledkoch okresných konferencií národných výborov a o realizácii ústavného zákona č. 117/1969 Zb. na úseku národných výborov.
66. 1970, 2. október, Praha. – Návrh komisie Predsedníctva ÚV KSČ na čiastočné zmeny v štátovom usporiadaní česko-slovenskej federácie a návrh uznesenia.
67. 1970, 2. október, Praha. – Vládny návrh zákona, ktorým sa menil a doplňoval ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o česko-slovenskej federácii na rokovanie Federálneho zhromaždenia ČSSR.
68. 1970, 6. október, Praha. – Harmonogram postupu k realizácii „Zásad čiastočných úprav v štátovom usporiadaní česko-slovenskej federácie“ a vládneho návrhu zákona z 2. októbra 1970, predložený predsedom vlády ČSSR Lubomírom Štrougalom na schôdzu Predsedníctva vlády ČSSR.
69. 1970, 20. november, Praha. – Správa vlády ČSSR pre Predsedníctvo ÚV KSČ o Návrhoch zákonov Federálneho zhromaždenia o čiastočných úpravách v štátovom usporiadaní československej federácie.
70. 1970, 7. december, Bratislava. – Informácia vlády ČSSR predložená jej predsedom Lubomírom Štrougalom pre Predsedníctvo ÚV KSČ o čiastočných úpravách v štátovom usporiadaní česko-slovenskej federácie ako podkladový materiál pre decembrové zasadania plénu ÚV KSČ a ÚV KSS.
71. 1970, 14. december, Bratislava. – Uznesenie Predsedníctva Slovenskej národnej rady č. 99, predložené predsedom SNR Ondrejom Klokočom, k správe o prerokovaní súboru vládnych návrhov zákonných úprav smerujúcich k upevneniu funkcií československého štátu a k dotváraniu jeho federatívneho usporiadania, vo výboroch Slovenskej národnej rady.
72. 1970, 20. december, Praha. – Vystúpenie predsedu vlády ČSSR Lubomíra Štrougala vo Federálnom zhromaždení ČSSR, v ktorom odôvodnil návrhy vládnych zákonov na úpravy česko-slovenskej federácie.
73. 1970, 20. december, Praha. – Vystúpenie podpredsedu vlády ČSSR Karola Laca, v ktorom odôvodnil vládny návrh ústavného zákona, ktorým sa mení a dopĺňa ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii (tlač č. 54), a spoločných správ výborov Snemovne ľudu (tlač 40/SL) a výborov Snemovne národov (tlač 37/SN), ako aj vládny návrh ústavného zákona o opatreniach v sústave federálnych ústredných orgánov, na čele ktorých stojí člen vlády ČSSR, a zákona o pôsobnosti federálnych ministerstiev.
74. 1970, 20. december, Praha. – Správa spoločného spravodajcu výborov Snemovne ľudu FZ Viktora Knappa k vládnemu návrhu novelizácie ústavného zákona o česko-slovenskej federácii.
75. 1970, 20. december, Praha. – Ústavný zákon č. 125/1970 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii.
76. 1970, 20. december, Praha. – Ústavný zákon č. 126/1970 Zb. o opatreniach v sústave federálnych ústredných orgánov, na čele ktorých stojí člen vlády Československej socialistickej republiky.
77. 1970, 20. december, Praha. – Zákon č. 133/1970 Zb. o pôsobnosti federálnych ministerstiev.
78. 1970, 22. december, Praha. – Zákon Českej národnej rady č. 147/1970 Zb. o zmenách v ústave ministerstiev a iných ústredných orgánov štátnej správy Českej socialistickej republiky.
79. 1970, 28. december, Bratislava. – Zákon Slovenskej národnej rady č. 131/1970 Zb. o zriadení krajských národných výborov v Slovenskej socialistickej republike, ktorým sa zrušil zákon SNR č. 72/1969, a o opatreniach s tým súvisiacich.

80. 1970, 28. december, Bratislava. – Návrh zákona Slovenskej národnej rady č. 150/1970 Zb. o zmenách v sústave ministerstiev a iných ústredných orgánov štátnej správy Slovenskej socialistickej republiky, ktorý mení zákon SNR č. 207/1968 Zb. a dôvodová správa.